AD ILLVSTRISSIMVM INVICTISSIMVMQVE PRINCIPEM ET DOMINVM DOMINVM SIGISMVNDVM DEI NVTV POLONIAE REGEM MAGNVM LITHVANIAE DVCEM, RVSSIAE, PRVSSIAE, POMERANIAEQVE DOMINVM ET HEREDEM &c. IODOCI LVDOVICI DECII WISSENBVRGEñ SACRI LATERANEñ ET IMPERIALIS PALACII COMITIS IN QVATVOR LIBROS HISTORIARVM REGNI POLONIAE EXCELLENTISSIMI DOMINI MATHIAE DE MECHOVIA ARTIVM ET MEDICINAE DOCTORIS ET CANONICI GRACCOVIEñ NVNCVPATORIA EPISTOLA.

SVpra multas iam hominum ætates, Rex illustrissime, a ueteribus historiæ laudes atq; cōmoda litteris mandata, ad posteros transmissa, historiácq; memoriæ rerum gestarū solam fidelem esse testem constat. Quod quom adeo clarū est, ut iam omniū mortalium assēsu, unicum ferme domi forisq;, pace uel bello, historia hominum uitæ sit documentū, non apparet quare hoc loco ingens onus assumendum, & singulæ historiæ dignæ laudes percēsendæ forent. Quom uel ex paucissimis summa omnium, facili etiā negocio existimari queat. Taceo enim quod ueterum maiorumq; gesta absq; litterarum monumentis perpetua obliuione delitescendo interirent, animusq; simul cum corpore omnibus sæculis efficeretur mortalis, sileo item quod ad plerasq; uirtutes mortalium animi ueterū exemplo (quod sola historia accipitur) ingenti desyderio euehuntur. At satis in uniuersum uidetur enarratum, si mortalibus persuadetur, omnem uiuendi normam a rerum inicio in hanc hominum ætatem ex longo temporū interuallo susceptam esse, & ita illam humanis rebus semper fuisse necessariam, ut si unicum illius beneficium demeretur, omnium mox mortalium ordines, leges, atq; uiuendi usus interirēt. Virtutes nullius exemplo traditæ, nec imitandæ, deperderētur. Contra, uicia uti libido & ad mala cupidus animus monerent, supremo humanæ uitæ malo inualescerent. Quid si historiam rerum gestarum solam memoriam & indicem ab omnibus mortalibus extirxerit aliquis, num protinus hominum uita ab ipsis brutis etiā (quibus nihil nisi præsens rerum natura commune est) uix secerni possit, & prorsus animi immortalitas auferetur, si neq; præterita recogitet, neq; futura consilio ac a maioribus accepto exemplo præueniat? Nam quis Aegyptiorꝝ sapientiam, Hebreorum cultum & relligionem, Græcorum doctrinam, Romani imperii summam maiestatem, maximorum deniq; regnorꝝ gloriam & (ut uno cōcludam uerbo) res omnium gentium perhenni dignas laude, nisi historia fidelis āntiquitatis testis ad posteros sūmisit. Neq; operæpreciū erit Philosophorum omnium sapientiam, ea dempta extinctam adnumerare, quom & hoc facili apparet negocio neq; cœlitum uirtutes, neq; astrorum cognitionem, neq; etiā ea quæ ad ullum humanæ uitæ usum pertinēt, nisi ex historia & litterarum

✱ 2 terarum

terarum uetustis dependere monumentis. Historia priscorum hominū usus uitamq; docet, omnium rerum exempla præbet, & quicquid in secundis, aduersisq; rebus agendum sit, ostendit. Nullius unq̄ imperii aut urbis respublica tot animorū concordiam, nisi sumptis ex historia exemplis permota, euocare potuisset, hinc mortaliū sapientiā, quantulacūq; existit, ortam cōstat, qua semper, post dei optimi maximi nutū, res omnium gētium consilio ac labore diriguntur. Cæterum scio non deesse qui fortunæ casibus omnia subiecta putent, nihilq; fieri nec hominibus accidere, nisi quod fortuna mundi domina attulerit, perhibent. Totus ferme mūdus in eam sententiam apud Ethnicos accessit. Respondet huic sententiæ scitum Dionisii posterioris Tyranni ad Macedonem Philippū responsum. Philippus etenim quom ex Dionisio quæreret, qua esset ratione factum, quod ingens simul ac præclarum a patre acceptum imperium, tot opibus ipse pollens, tantaq; sapientia præditus, contra hostes nequisset asseruare. Scitum conueniensq; Dionisii accepit responsum. Cætera ferme omnia sibi patrē, fortunā uero, qua hæc sibi quæsierat custodieratq;, nō utiq; reliquisse. Scitum quidem Dionisii dictum hoc est, post tantam acceptam cladem. Verum an magis ipse fortuna, quam malo consilio tanto imperio exutus est nō habeo dicere. Mihi quidē subiectum aliunde constat, deum sapientemq; astris dominari. Præterea non magis fortuna q̄ cōsilio & ultronea uoluntate res mortalium gubernari. Verumenimuero multis hominum ætatibus constat in omni rep. quantumuis paruis iniciis, concordia res creuisse, contra quom principum & patrum populiq; animi in diuersum abiere, mox odiis, dissensionibus res omnium gentium maxime collapsæ corruerūt. Hoc malum in multas respublicas primum silenter irrepsit, paulopostq̄ seminatū, in immēsum creuit, & omnem decorem & regnorū speciē euertit. Neq; hac hominum ætate ab eo tutum apparet, quem nunq̄ in rep. malarum rerum desint artifices, qui fraude, dolo, atq; astu quicquid uel saluum uel integrum est, tranquillitatis impacientissimi perturbare summis conatibus studeant. His autem malis nullo unq̄ consilio occurrendum erit, quā eo quod ex ueterum rerum gestarum historiis traditum accipitur, simulq; auctum ad posteros transmittitur. Iam non tam ex harum rerū breuissima assertione, quā ueterum modernorumq; traditione satis superq; historiæ fructus ac laudes apparent, quæ quom tantæ semper fuerint existimatæ, quod totius uitæ humanæ ordinem legesq; asseruarent, factum cōstat nullum imperium, nullum regnum, nullam deniq; remp. unq̄ fuisse, quibus non maiorū suorū res gestæ domi, foris, pace, ac bello litteris mādata essent quibus monumentis uel uetustatis suæ rationem redderent, uel rerum abs se gestarum, gloriam & famā ad posteros transmitterent. Eaq; lege multarum gētium res bellicæ inaltum euectæ, quæ interceptis litteris obliuione sepultæ periissēt. Igitur ita qcquid Asia, Aphrica, Europaq; clarum memoriaq; dignum habet, historiæ & litterarum beneficio habet. Id paulo ante paucis mortalibus cōmune, nimirum quom litteræ adeo essent præciosæ, ut non nisi maximis sumptibus a principibus, uel supremo labore ab his qui obscurioris sortis essent adipiscerentur, item Barbaroꝝ feritate & sæuicia multo maxima bonarum litterarū pars extincta perhibetur, litteræ in hominum usu

rarae esse

raræ esse cœpere, & multis ætatibus propemodũ extinctæ periclitabantur, non modo apud eos quos Barbaros uetustas appellauit, uerum etiã apud hos quibus litterarũ dogmata ex ipsis fontibus sumpta fuere, indeq; parum interfuit, quin & apud Italos latini sermonis cultus fuisset extinctus. Verũ deus omnium rerum conditor, qui humanis rebus nunq̃ deest, & quæ ad uniuersam opulentiam pertinẽt abunde præbet, paulo postq̃ historiæ litteræq; pene interire cœpissent, miram, necessariamq; mortalibus breui spacio characterum beneficio apud Mogũciam Germaniæ repertam tradidit artem, hac mox litteræ auctæ, & omnium ferme gentium res renatæ, in publicum prodiere, restituta est iam priscæ uetustatis memoria, & Philozophorũ, diuinaq; sapientia, & quicquid apud paucissimos multis iam ætatibus delituit, multiplicatum. Factum est paulopost huius artis beneficio commune omnibus, iamq; eo uentum est, ut nihil unq̃ apud ueteres gestũ, quod nõ iam paulo ãte quã hæc scriberem in apertum exierit, hinc imperatorum, regum, populorũ, nationum, rerũpub. urbiũ ciuitatũq; res gestæ memoriæ cõmendatæ sunt. Verum uniuscuiusq; gentis & populi res tãto clariores, quanto magis forte eruditum nacti sunt scriptorem, ita igitur omnium gẽtium ferme chronismi passim circũferuntur. Poloniæ uero in Europa amplissimi regni res gestæ in hanc ætatem in occulto fuere, haud ideo quod egregiis carerent factis, sed quod sero litterarum cognitio rebus bellicis iuncta atq; inuecta est. Traduntur quidem apud externarum rerũ scriptores de Sarmatis & introclusis his finibus populis quædam. Sed multo maxima pars rerũ gestarum aut illis incognita prorsus, aut ingrata ut ad posteros mitterẽtur, fuere. Itaq; Sarmatarum atq; Polonorum res, eousq; scriptorum penuria in occulto delituere, quousq; excellens ille uir præstantis ingenii dominus Mathias Mechouieñ, artium & medicinæ Doctor, Canonicus Craccouieñ &c. patriæ uices suscepit, maiorũ res gestas, ex mutilis quidẽ fragmentis, a rerum inicio ad tua Rex inclytissime tempora quattuor libris exposuit, opus sane necessarium atq; utile, quo mox uidere licebit, qua arte, quaue uirtute tantum regnum ab inicio creuit. Contra uiciis inualescentibus, qua iterũ molestia affectum sæpius inclinatum fuerit. Postremo quam crebro (ut in cæteris humanæ uitæ rebus fieri assolet) fortunæ motibus actum, nũc secundis rebus euectum, nunc aduersa sorte depressum corruerit, in hoc opere quidẽ uidebitur a plerisq; dissentire, quod aliter originem gentis ponat, q̃ a multis probatũ uidetur, præterea alia nõ omnibus accepta inducat, sed ea ex parte uenia debetur, quod sua sponte neminẽ læserit, quod a maioribus tradita fideliter adscripsit, & quod sua quoq; tempora diligenter exequitur. Cæterum nihil in hoc opere tam affectate q̃ ueritatem narrationis sequutus est, uerborum fucum, sermonis cultum, & eloquentiæ florem non admodum requisiuit, tum quod sine quæstu patriæ scriberet, cum etiã quod res per se uel claræ, uel ueræ, his suffragiis minus egẽt. Ea lege apud Germanos nuper Nauclerus tãto maiorem laudem adsequutus perhibetur, quanto maiori studio ipsam ueritatẽ nudis qdẽ uerbis (ueris tñ sentenciis quantũ ex humana habetur imbecillitate) descripsit, tanto plus etiã Marcus Anthonius Sabellicus in opere suo laudis ademit, quanto sæpius a ueritate in aliorũ gratiã deuiasse cõprobatur.

batūr. Sed quom plerumq; in opinionibus tempus absumitur, datūr scripto ribus de rebus antiquis scribentibus uenia, & ut ubiq; culpa ferme uacātes, impune corū quos sequuntur opiniones referant, admittitur. Mihi certo cō stat dominum Mechouieñ non paruum suscepisse laborem, & tanto maiorem, quo minus quos tute sequeretur copia daretur, perfecit tamen opus sine affectato timore, maiorum res gestas domi, foris, pace, ac bello tradidit, idq; sedulo studio effecit, ut si non omnibus assumptus labor probaretur, argumentum saltem posteris pro patria laborandum præberet, & supra multas hominum ætates res gestas non omnino in occulto permitteret. Quūq; opus hoc multo labore absoluisset, mihi, quem ex affectu huic regno addictum iam antea cognouit, librum tradidit, eum ego prius censoribus oblatū lubens suscepi, tuæq; Maiestatis authoritate meo ære in hanc formam excudere iussi. Quicquid uero laboris aut impensæ absumptum est, cum ipso opere, tuæ Maiestati per me offertur, erit forte & hoc inter laudes tuas non ultimo loco cōnumerandum, ut qui inclinatā iam remp. ex integro restitueris, te quoq; regnante, Sarmatarum Polonorumq; uetustates, maiorum tuorum gesta egregiaq; facinora in lucem prodeant, utq; respublica per te restituta opibus, a litteris atq; rebus gestis te imperante quoq; clara fiat. Nemini etem plus merito, quā tibi Rex inuictiss: hoc opus uel ex labore uel sumptu dedicatur, uel ideo quod uti Sarmatarū Polonorūq; rex & princeps es, omniūq; ex te salus dependeat, cunctas item uirtutes supra principes huius ætatis assequutus sis, ita omnium illorum laudes siue a consilio, siue a rebus gestis, sub tuo patrocinio conscriptæ exeant. Mos est scriptoribus, ut res etiam infimas summis uiris, summis orationibus dedicent, moxq; illos magna laudum copia in altum euehāt, ita sæpe ad flagiciosissimos tyrannos eruditissimi adulatores scripsere, tantoq; ornatu ac uirtutum cumulo extulere, ut uix restat quibus uirtutibus, quibusue studiis ac uerbis optimus quisq; ultra pessimum quemq; euehatur. Tua quidem Maiestas facere semper q̄ dici uoluit, & re ipsa scriptorū omniū calamos superare, ego a cunabulis nihil minus q̄ adulari didici. Quare fit, ut breuius mihi negocium absoluendum est, cum quod uanitatibus his aures nunq̄ præstare soles, tum etiam quod periculosa plurimum in republica sit adulatio. Nam si Q. Curcio creditur. Adulatio perpetuum regum malum est, quorū opes sæpius assentatio, q̄ hostis euerterit. Cinicū item Diogenē uere sciteq; dicere solitum perhibent, præstare ad coruos redigi, q̄ adulatoribus exponi, quoniam illi morticinia modo consectentur, hii etiānum uiuos laniatu pestifero excarnificare non desināt. Senecam item monuisse accepimus, adulatoribus latus non esse præbēdum qui artifices sint ad captandos superiores, habere enim hoc in se blandicias naturale, ut quom reiciantur etiam placeant, sæpeq; exclusas nouissime recipi, idemq; alibi asseuerat. Pro sua quemq; portione adulatio infatuat. Ego si adulatorum mala adferre cogerer, uix epistolæ modum seruarem, sed hæc missa faciens, receptui canam. Tibi inuictissimo regi, clarissimo principi, iustissimo (quod tibi cum paucis commune est) domino, domini Mechouieñ laborem, meamq; factam operam & impensam offero, dedico, atq; nomino, quicquid boni reipublicæ ex eo opere accedet, id tuæ Maiestati merito debetur.

betur. Cuius uere maiores sunt uirtutes, quã quod exigua hac cartula a me describi queant. Accedit quod in hac parte cõsulte calamũ retraxi, quod tpa tua Rex inclytissime tercio libro editionis propriæ fusius adscripturus sum, eo quantis naturæ dotibus refertus es, legenti mox apparebit, interea hoc absolutũ opus sub tuæ Maiestatis patrocinio excusum emitto. Tu Rex inuictissime hanc sedulam meam operam clementi animo suscipere dignare, & me sub tua Maiestatis tutela contra omnium morsus absconde, protege, auctisq; regni finibus fœliciter diuq; impera, & herede multo relicto perpetuũ accipe. VALE.

Excellentissimi domini Mathiæ de Mechow artium & medicinæ Doctoris Canonici Graccouiensis ad Andream Cricium epistola.

NAtale solum dulcedine cunctos allicit, & immemores non sinit esse sui. Proinde nemo sane mentis lacerat & deturpat patriam suam. Nec uelut immunda auis upupa, defedat nidum suũ, probris, calumniis, & ueritati inconsonis scriptis, sed pugnat pro ea & quod honestatis ac iustitiæ est, de ipsa exteris enodat & dilucidat, quod manifestũ tibi est mi Andrea Crici in quæstione super ortu & primeua origine Polonorum, quibus nouus aduentus & post Iustinianũ imperatorem calumniose, potius q̃ uere per quosdam inexpertos astruitur, qui errore suo nõ contenti, prædicant Lechitas & Vandalos, alios genere & lingua populos fuisse, antiquitate quoq; & tẽpore Polonos præcessisse, quod quom absurdũ sit & intollerabile, ex icotibus & signis psuaderi poterit plurimis. Imprimis itaq; Lechitas & Czechitas in terras incultas a nullis colonis unq̃ habitatas quæ nunc Polonia & Bohemia nũcupantur, intrasse, apparet ex ueteribus nostris scriptoribus & nouis, qui uno ore cõstanter affirmãt, Lech & Czech principes de castro & uilla Phari, in Slauonia sita, exisse, in prima propagatione hominũ, ãte ortum imperiorum occidentalium, & intrauisse in terras Morauiæ, Bohemiæ, Slesiæ, Poloniæ, Cassubiæ, & Pomeranas. Et sicut in topicis & probabilibus autenticũ autentico contrauenire cõtingit. Ita cuiq; experto de terra auita, plus credendum est, maxime quũ plurimi immo omnes hoc astruãt, q̃ exteris, & his qui talem patriã nunq̃ uiderunt, nisi ex auditu incerto, fabulose & non probate aliquid protulerunt. Iterũ Iosephus Hebreorum ueteranus historiographus refert, ex Iaphet filio Noe processisse Ionios, quos Græcos uocat, a quibus & Ionium mare, quod & Aegeum dicitur, & post Græcos asserit Eolicos uersus occidentẽ sequi. Hi autẽ sunt Slaui, gens ppetua, in Macedonia, Dalmacia, Albania, Histria, Croacia, & cæteris Slauorũ terris. In urbibus siqdẽ Macedoniæ, Philippopoli, Scopia, Sophia, Ragusio, in uicis & uillis usq; uersus Tessaliam, lingua Slauorũ semp uiguit & uiget. Gloriãturq; Philippopoleñ, Philippũ regẽ fundatorẽ eorũ, & Alexãdrum Macedonẽ ipsius filium, origine Slauos fuisse, q̃uis propter imperiũ in Græcos, Græcum expedite sonabant. Monstrãtq; in hodiernam diẽ, structuras, columnas, effigies præfati sui fundatoris, quas posuit Philippus, qui uoluerit cũ eisdem contendere cõtendat. Ad propositũ, si ante Iose-

phi scriptoris tēpora & Vespasiani imperatoris, Eolici. i. Slaui fuerūnt, cūr nouiter post Iustinianū imperatorem (parce & modeste loquendo) Procopius medicus & insectatores eius Blondus & recens Antonius Sabellicus, in Dalmaciā, Macedoniam, & Histriam &c. aduenisse Slauos astruant, & posterius ab eis Lech & Czech principes in terras eis connatas descendisse scribāt, quom uerum uero consonet, & falsum uero dissonet. Itē non dicat aduersarius Bohemos & Polonos ex Lech & Czech procedentes uenisse a Tanai & Roxolania. i. Russia, quēadmodū præfati scriptores sonāt, quoniā omne deriuatum sui deriuantis naturā sectatur, causatum etem est similitudo suæ causæ. Sed prædictæ gentes Bohemorū & Polonorum, plurimū in sermōe & moribus a Ruthenis dissonāt, quom sint regione & situ proximi, utiq; loqueretur Polonus & Bohemus Ruthenicū ac Dalmaticum cum ex eis processissent, uelut proxime intelligit & loquitur Slauonicū, quod iuxta Psari in Slauonia locum ipsis originarium incolæ dicunt, q̄q̄ ab eis aliquot millenariis annorum excesserunt. Etiam non ingerat aduersarius ex Procopio, q̄ Sarmatæ & Rutheni, sæpenumero Bulgariā, Dalmaciā, Histriā & Pannoniam inuaserint, & olim naues per montes in Histriā traxerint. Quom hoc spoliatū euntes fecerint, & pauci in Histria, & Dalmacia inter alios Slauos sederint, patriam suam Russiam ut semper repedantes. Lingua quoq; & sermo Dalmataꝝ, Seruiorum & iuxta eos commorantium, non est familiaris, nec idē cum Ruthenis, nisi Wladicis & Baytkonibus. i. episcopis & præsbiteris. Quia Rutheni, Bessarabes, Bulgari, & Moskouitæ, omnia officia eorū in ecclesia lingua Seruia legūt, quā uulgus nō intelligit, (imo nec sacerdotes eorum ad unguem intelligunt quæ legūt. Amplius q̄ fuerūt Slaui ante Iustinianū imperatorem & Procopiū scriptorem, & non in diebus eorum aduenerunt, ueracissime in sancto Hieronymo & Martino cōprobatur, qui genere & lingua Slaui fuerūt. Sic namq; beatus Hieronymus de seipso in fine libri de uiris illustribus scribit. Hieronymus præsbiter patre Eusebio natus, oppido Stridonis, quod a Gothis euersum est, Dalmaciæ quondā Pannoniæq; confiniū fuit, usq; in præsētem diē. i. annū Theodosii principis quartumdecimū, hæc Hieronymus. Postea autē Stridonis oppidum in eodem loco reedificatum, in nostra tempora ꝑmanet, ad confinia Aquilegiæ euntibus propinquū. Fuit beatus Hieronymus tēporibus Honorii & Archadii imperatorum usq; ad 14 ānum Theodosii iunioris, ut ipsemet refert, sed hi principes longe ante Iustinianum & Procopiū fuerunt. Hieronymū autē Slauum fore constat, ex litteratura in Slauonico Bukwicza nuncupata, quā ipse ædidit, & officia ecclesiastica sub illa litteratura Slauis ordinauit. A Damaso papa indultum in lingua Slauoꝝ missandi expediendo, quod aliter astruere in Histria, Dalmacia, & Croacia sacrilegum est. Beatus uero Martinus Turonensiū Archiepiscopus idētidem ex Pannonia ortus, de oppido Sabariæ, de Slauis, Slauus ex legenda ipsius manifestissime declaratur, nec aliter sentire phas est in Pannonia. Constat autē ex legēda hunc sanctum Martinum, sub Iuliano apostata imperatore Romanorū militasse, qui longe ante Iustinianum imperatorē, & medicum Procopium regnauit. Itaq; Slaui præfuerunt Iustiniano imperatori, cuius oppositū aduersarius recalcitrans inepte

dicit.

dicit. Præterea Vandali & Poloni idē fuere & sunt, quos eiū Vendas appellant, in suis prouinciis circa Misznam, Slesiā, & Lubek degentes, a Vandalis originem & nominationē traxerunt, unde & Almani uicini eorum, Vindelicos quasi Vandelicos a in i commutata uocant. Si ergo Vanda regina āte Christū fuit, quō & Vandali non fuerunt āte Christū. Et si locuti sunt sermonem Polonorum, quod ex Vandis & Sarbis accipitur, quō non idem fuerūt & sunt Vādali & Poloni. Et adhuc Graccus pater Vandæ reginæ, secundū omnes nostros historicos fuit ante Christū tricentis annis. Locauitq; castrum in montē Vawuel, & ciuitatē sub eo construxit, & de suo nomine Graccouiā appellauit. Filii autē eius sarcofagum in altum tumefactū in monte Lassotino extruxerūt. Sic & Vandæ sponte in Visla submersæ, tumulum in altum posuerunt, & Mogilam alio quoq; nomine Nogawkā nuncupauerunt, sicut illum in monte Lassotino Rakawka appellarūt. Itē Lech primus princeps & parens, primam sedem Gneznā construxit, & hoc nomine Gnezna quasi Gnyaldo quod nidum sonat, uocauit. Hæc autē nomina eadē in nostram ætatem permanēt, & sunt nomina Polonica, eūdem populum Vandalos & Polonos fuisse & esse attestātia. Quod si Vādali deserta Vandalia omnes trāsmigrarunt, omnesq; eradicati perierūnt, prout aduersarius tenet, quomodo præfata nomina non sunt abolita, Graccouia, Gnezna, Mogyla, Rakawka Nogawka & cætera talia monumēta antiqtatis. His accedit quod ecclesia de sancto Adalberto cantat. Benedic regem cunctorū, conuersa gens Vandalorum &c. innuens Polonos, quos sanctus Adalbertus baptisauit & docuit, Vandalos olim appellatos fuisse. Nec aliter licet dicere. Legi & in chronicis Hispanorū Vandalos fuisse Polonos, qui de Vandalia quæ nūc Polonia dicitur, exeūtes, Gallias, Hispanias, & Affricam perturbarūt, hæc ibi. Quū ergo multis testimoniis huiuscemodi sentēcia uallata sit, Polonos & Vandalos affirmans eosdem fore, & ex antiquissimis qui ante Christum propaginem duxerūt. Erubescat insulsus oppugnator, temerarie & nō uere, suas cartas non probatas ostentans. Tu autē mi Andrea Crici antiquitatum diligēs perscrutator, tales aggredere & confuta, atq; secūdum prophetam euellas & dissipes. Vera autē prout consueuisti, tua solertia edifices & plantes. Vale & ad tutandum patriam assurge.

IDEM AD LECTOREM.

Sicut unius hominis, nisi apicibus scripturarū & priuilegiorū facta roborentur, non possunt perhennari. Sic nec alicuius regni prouinciæ aut gētis tanq̄ uniuersalis patriæ ac policiæ, gesta & facta ac ꝓpagines, ultimiq; decursus atq; fines, nō possunt sciri, nec imperpetuum rememorari, nisi origo gentis, propago, ac multiplicatio eius, gestaq; ipsius in pace & bello, uariis quoq; omnibus euentibus, litteris scripturis, & chronicorum annotationibus posteriorū memoriæ demandentur. Itaq; operepræciū est, ad habendum & ad posteros demittendum gesta prædecessorum regni Poloniæ, uere aut uerisimiliter colligere, cōportare & unum uolumen chronicorū cōstituere & redigere. Et quia pauci usq; in hāc diem aliquicpiā de gestis Polonicæ nationis in cōmune dederūt ad legendū, sæpenumero dolui, & talem negligentiā accusaui. Verum grande onus scri-

ptori

ptori incumbit & ad plurima respectūs intendendūs est. Siquidē inquit Strabo in principio primi libri, debet scire in quo orisonte, cui parti cœli, orientali, meridionali, septemtrionali, aut occidentali supponitur. In quo climate & paralello climatis situatur, non secundum uisum solis ortū cōprehendentem sed secūdum uniuersalem mundi situationem. Sæpe etenim aliquibus locis sol ex meridionali plaga ascendit & oritur, sic aliis ex septemtrione, & tamē in situ uniuersali nec meridionales sūt nec septētrionales. Ad quod negociū discernendum, Geometriam & Astronomiā idē Strabo necessariam asserit. Quod si Corrographiā, hoc est, in regno & tali ꝓuincia particularē situatione urbis aut uillæ cognouerit, puta circa quē mōtem, fluuiūue constiterit, excellentior & peritior scriptor diceretur. In quo casu exteri & ignari locorum alicuius patriæ, non possunt sufficientem notitiam regni exarare & scribere Amplius intendendum est, ut sermone lepido & ornato scribat ad iocunditatem legentium, persuasionesq; & confutationes aliquas ingerat, ad eruditionem, sequelam, aut fugam & uituperationem auditoribus inducendam

Tametsi ego præfata effingere & scribere nesciui, aut ad amussim nolui. Ad habendum tamē qualecumq; rude fundamētum, hoc opus posteris exegi, ut ipsi quāto iuniores tanto perspicatiores, omni adhibita disciplina, diligentia, uirtute, mora, & assiduitate scribendi accuratius cōpleant, ac pro honore patriæ & utilitate Chronicam aut chronicas ex habitis incitamentis conscribant.

Vale mi lector.

E

F

aa

G

H

aa 2

Q

R

TELOS

IN omni republica summopere intendendū est, uirtutes incitare & præuia rudimenta locare, per quæ animus subditorum assur/gat, & tanq̃ confricatus incalescat, ex notis ad incognita heroū insignia facinora progrediendo. Quale incitamētum est, ueterū gesta & historias relegere & audire, præcipue suæ patriæ. Quoniā natale so lum magis allicit & incitat sui dulcedine, nec immemores cūctos esse sinit, ut iuuentus quasi cera mollis, dum tener est animus, dum mobilis ætas, flecta/tur & formetur, ac impressionē figuræ bonorū morum, & illustriū factorum suscipiat. Obliquitates & tortuositates deprauatorū ex eorum uituperio a/bigendo ac procul repellendo. Quod in hac patria & republica, usq; in hæc tempora heu minus custoditum est. Nam historia gestorū uera aut uerisimi/lis in publico pro suscitādis exercitandisq; animis fortissimorum adolescen tum (quorum pmaxima copia est in hoc regno) apparet nulla. Quæ in die bus nostris floreat & resplendeat, sub cōpendio, prolixitatē perinde ac nimi am accurtationem uitando, proponitur, ut sub numine & protectione sancti Stanislai patroni nostri gloriosi in publicum prodeat. Quæ etsi in se tenuis est, ac sterilis auenæ calamo scripta, sequētibus tamen scriptoribus altū scri bendi non præripit stilum, sed materiam ornandam porrigit & præbet. Vt quispiā totū genus ac prouincias Slauorū scribat, continuet, cōplectaturq; & posteris tradat, ne relliquiæ Slauorum per errores execrandos deprauen tur. Quis enī non nouit Pannoniā terram Slauorum connatā, per Hugnos Scithici generis homines euersam, occupatam, & in hanc diem possessiam? Quis non uidet Rascios, Seruios, Bulgaros, Philippenses & Bosnenses græ co ritui deditos, Thurcis Mahumeticis substratos? Quis non cernit Dalma tas, Croatas, & Carnos per Thurcos & exteras nationes deprædatos, & fe/re ad desertationē deductos? Quis insuper nō cognoscit Bohemos uariis he resibus contaminatos & cōmaculatos, hos Viclephistica & Hussitana labe pollutos, sub utraq; specie Iacobelli doctrina cōmunicantes. Alios Adami/tas & lasciuiam sectātes, luxu tabefactos. Nonnullos Valdenses & fratres nūcupatos, de corpore Christi, de beata uirgine, & de sanctis dei, nihil secū/dum ecclesiam orthodoxam credentes, reliquos eorū æque redarguendos, qui sanctam ecclesiam Catholicā non recognoscentes, obedientiam sedi apo stolicæ subtrahunt. Quis Ruthenos & Moscos in latissimis terris Septem trionis habitantes, ritu græco ab ecclesia sancta scissos, scismaticos non iudi cat, & a Thartaris Thurcisue quottannis afflictos, captiuatos, atq; misere uenundatos non experitur? Et si alius rem ordiri placet. Quis nō legit prin cipes Slauorū Lechitas & Vindos nuncupatos, iuxta mare Balteum, quod est germanicū, commoratos, per imperatores Romanorū præcipue per Hē ricos primum & tercium imperatores expugnatos, pro eisq; Theutonicos substituendo atq; introducendo, de Slauis non superremāsisse, nisi admodū paucos in pagis & uillis, in sede eorum primæua inter Almanos, præsertim circa Lubek & Rostok cis marinas ciuitates degentes, una & sola Polonia diuina propiciatione, & sācti Stanislai meritis ac protectione, alienigenis et erroribus non substrata, sæpenumero tamen ab eis afflicta & uastata, Legi

diuinæ, ac obedietiæ ecclesiæ Romanæ ab exordio susceptæ christianæ rel/
ligionis, in hanc diem deuote subiecta permanet gloriosa, utq; æuiterne per/
maneat, a Barbaris & uicinis nunq̃ superata, præcepta domini relligiose ac
diligenter colat & conseruet. Si namq; (inquit psalmus cxxxi) custodierint
filii tui testamentum meũ, & testimonia mea quæ docebo eos, & filii eorum
usq; in seculum sedebũt super sedem tuam. Et ex aduerso. Si derelinquerint
filii eius legem meam, & in iudiciis meis non ambulauerint. Si iusticias pro/
phanauerint, & mandata mea nõ custodierint. Visitabo in uirga iniqui/
tates eorum, & in uerberibus peccata eorum, psalmo 88. Quæ om/
nia Polonos impleturos & regnum eorum cũ fide recta & ope/
ribus prosequuturos & custodituros credo, dum opera &
solers prouidentia regentiũ eis affuerit. Gloriosissimæ
dei genitricis Mariæ conseruatione, & beatissimi
Stanislai patroni nostri protectione, quib9 me
& mea supplex commendo.

habet lapidē gagatē nigri coloris sed in pauca quātitate, habet ollas natura nō arte formatas, dū e terra extrahūtur & desiccantur, similes sunt ollis arte figuli factis, & sunt in maiori polonia circa opidū Srem in campis uillæ Nochow & in Paluky prope opidum Leknoin uilla Kosielsko, habet in terris Russiæ tantā exuberātiā examinū apū spōte prouenictiū, nō solū in aluearis, sed etiā in terra passim mellificātiū, ut incole pre multitudine, certa agmina earū obruāt & submergāt, habet terra Podoliæ mirā fertilitatē, ut frumēta semel sata, & post bonā maturationē a messoribus cū aliq̄ granorū excidētia collecta, in sequēti āno absq; cultura agri & absq; granorū seminatiōe, libere e tellure fertilissima, ceres & frumēta prodeāt, & manu larga metuntur atq; colliguntur, habet siluas & nemora plurima, inter cætera, arbores pini, & piceæ in districtu Belzēsi & Chelmensi, hæ succise & super terrā dimisse, post aliquot ānos cōmutantur & uertūtur in silicem, ita ut ex eis ignis uelut ex silice excutiatur, habet calamum aromaticū Tatarske zele abūdanter circa flumē Tanais, quē russite uocāt Don, tartari uero Edil, habet Agaricū & Castorea satis, fodinas autem sulfuris in aliquibus locis, balnea tamē naturalia nusquam habentur in Poloniā.

Gagates

Ollæ natura formatæ.

Apum multitudo.

Podolia fertilis.

Polonia siluosa.

Calamus aromaticus.

Sulfur.

Agaricon.

Balnea naturalia nusq̄ in polonia.

Duodecim Palatini.

CAPVT QVARTVM.

SVb regimine Lech primi parētis & principis lechitarum, tellus uomere olim nō uiolata & aratro intacta, cœpit p colonos eradicatis arbustis & uepribus, assiduis rastris & diligenti cultu excoli. Cœperūt insuper propagari greges, & possessiones lōge lateq; distente, de quibus respondebāt Lech tributa ei soluendo, & principatū eius donatiōibus recognoscēdo, singula quæq; in pace, parsimonia & modestia, ut omnibus in rebus primū fieri solet, agentes. Ex humanis aūt Lech absumpto, filii eius & nepotes, quorum quilibet nomine auito Lech nominabatur

nabatūr) secūndū seniū principabātur. Sic enim parēs eorū cū suis satrapis & dignitariis constituerat, ut maior natu dominaretur, prout dominati sunt per plures geneologias & successiones, quorū tamē gesta, & egregia facinora scriptorū penuria uel temporū iniuria perierunt: nec quot sæculis dominati sunt, certo habetur. His aūt & tota stirpe Lech radicitus sublata, proceres ac nobiles apud Gneznā de substituēdo futuro principe alterius generis deliberātes, in eā sentenciā pari uoto conuenerunt, ut reiecto iugo subiectiōis, absq; principe dulcē libertatē sectarētur, & pro administrāda unicuiq; iusticia ac obeūdis reip. officiis prout illa tēpestate sat uidebatur, elegerūt duodecim dignitarios quos Woyewodas. i. palatinos uocauerunt, ut essent totius reip. specimē & tutamentum. Is modus deligēdi, hi quoq; dignitarii usq; in nostram ætatem permanent, & semel electi, toto æuo sine quauis innouatiōe perseuerāt. Quod satis absurdū est & apud exteras nationes alienū. Solent nāq; huiusmodi officiales, nunq̄ permutati, cōmuni bono postposito, priuatis comodis inhiare, suos maiores spernere, subiectos uero loco administrandę iusticię opprimere, utinam Poloni non ad mortem, sed ad annū, ueluti est in aliis nationibus, officia Palatinorū, Castellanorū, Capitaneoꝝ, Iudicū, & reliquarū dignitatū designarēt, & his qui reip. utilitatiq; eius sufficerēt, pro ipsa toto conatu laborādo cōmitterēt. profecto cresceret regnū eorū inimmēsum, sed hæc expeditiori oratiōe, & prolixiori tēpore idigerēt, ideo nūc hæc missafaciens sequentia tango, Quo tēpore & quotto āno post diluuiū princeps Lech ingressus sit poloniam, & quot lustris immo sæculis ipse, prolesq; eius Polonis præsidebat, sic & Palatini quanto tempore iura populis reddebant, incertum est nec ullis traditum litteris, quoniam gentes septemtrionis proniores sunt (cœlo frigido inclinante) iurgia excitare, mores siluestres tenere cererē & bachum supra mensuram colere, læues capillos et prolixos intorquere, q̄ castam mineruam amare, & litteris operam dare, iccirco gesta eorū dēsa caligine pressa, in æternam clauduntur obliuionis noctem, Non solum autem lechitarū uerum & russorum priscæ uetustatis res sepultæ iacent, inopia scriptorū usq; ad tēpora Kyg, Szczek, & korew ducū, ab his nāq; primū facinora eorum litteris mandata sunt, fuerunt autem uterini kig, Szczek, korew & quarta soror Libed, hi principando russiis, loca munitiora construxerunt, kig castꝝ supra boristenē seu dniepr, quod usq; in hāc diē kyow dicitur, olim famosa & lata metropolis russoꝝ, alii duo nō lōge a kiow etiam sua erexerunt castra Szczek szczekwicza, & korew korewicza, erāt & alii duces eorum Radzim a quo radzimczanie supra fluuium Szaszu, Viatko a quo uiathczanie supra fluuium Olka, Dulieba a quo doliebienie ad fluenta Bug, hi postea Volhanie, & nūc luczanie appellātur, familie ex dulieba, radzim, & uiathko, more ferarum in siluis habitabāt, & consanguineas passim prout uoluptas ferebat, sine discretiōe cognoscebāt: demum extinctis & ab hac luce sublatis tribus germanis kig, szczek & korew, filii eorum & nepotes longo æuo dominabātur, quilibet in sorte sua donec successerūt Osskalt & Dir, duo germani apud kyouiam principantes.

Palatini duodecim electi

Duces primi Russię. kyg. Szczyek. korew.

Graccus.

POst annos plurimos gẽs Lechitarum perosam habẽs gubernationem palatinorum (malã enim uisa est pluralitas principum, tũ quia lacessentes inimicos, & rem eorum turbãtes, auertere minime potuerunt, tum etiam quia singuli quæ sua sunt & non regni curabãt) requirebant unum principem & rectorem, scrutinioq; facto, elegerunt uirum idoneum, solertem & strennuũ nomine Graccum, ad radices montium sarmaticorum iuxta Istulam commorãtem in rectorem rerumq; suarum tutatorem.

Graccus digit[ur]

Qui fasces regiminis assumẽdo, inuasores quosdã per pacta, quosdam per bella exturbauit. Gallos ea tẽpestate regna Pannoniæ demolientes, Lechiam ingredi uolentes, forti marte repressit & ex eis uictoriã reportauit.

Galli uicti.

Exinde pace confecta, Lechitis indies charior erat, Bohemisq; ob secundam fortunam amabilis imperabat. Erexit arcem habitationis suæ in expedito colle Vauel, supra fluuiũ Istulæ sito, & ei ciuitatẽ adiecit atq; fundauit de suo nomine Graccouiam appellãdo, fœlicem agris & rebus secũdis, nisi olofagus quædam belua (ut aiunt draco) plurima impedimenta intulisset. Rapiebat siquidẽ e specu de sub mõte Vauel egressã, iumenta & homines incaute oberrãtes, rictibus horridis uoracissime deglutiẽdo. Quo malo afflicte Graccouiæ, Graccus anxius condolens tria corpora iussit quottidie olofago exponi. Nam his contentando, cætera nõ requirebat. Sed & hoc graue onerosumq; erat, propterea suapte industria persuasit exponẽdis corporibus, sulfur & cauma ignitum, cera piceq; inclusa, admiscere & occultare, belua enim tũ naturali rabie, tũ uoraci esurie exagitata, sine delectiõe oblatam prædam rapiebat atq; uorabat, sensimq; debilitata extincta est.

Graccouię origo.
Olofagus Graccouiã affligit & interimitur.

Graccus uero letatus, longos annos in seniũ deduxit, mortuus, plenus dierum. Reliquit duos filios Graccum, Lechonem, & terciam filiam Vandam. Ex commisso patris dum uiueret, filii cõstruxerũt sarcofagũ in monte Lassotno (q nunc dicitur mons sancti Benedicti) tumorẽ terræ supraponendo in altũ, in hũc diẽ celebrem & a longinquo uisibilem. Ex hoc asserunt quidam hunc Graccum fuisse romanum (de familia graccorum ob leges agrarias superbius q̃ fas erat dictatas romæ interfectorũ) quoniã instar sepulcri Romuli sibi dum uiueret, simile de terra (romuli enim de lapidibus est) erigi præcepit, undecũq; autẽ fuit, assertio eorum instãtiam habet, quia Gracci prope natiuitatem christi, circiter centum annis occisi iacent inulti, is autem Graccus lechitarum princeps ut prodũt eorum historiæ quadringẽtis annis natiuitatem Christi præcessit.

Gracci filii.
Graccus.
Lecho.
Vanda filia.

Graccus 400. ãnis ante xp̃m.

Graccus interficitur a Lech.

COgitantibus lechitis Graccum natu maiorem ipso Gracco patre uita functo in legittimū successorē & regē surrogare, Lech minor natu nacta occasione oportunitatis interfecit eū, & lacerū zabulo texit, dicens illū dū uenatiōi operā daret, & profusius q̄ decuit feras impeteret, a bestiis mortem opetiisse, & hæc ficta dicēs lalachrymabatur. Lechitæ uero ita fore credentes, eum in tronum paternum euexerunt, & regē supra se statuerūt, uerum quia nullum malum impunitū, crebrescēte fama q̄ germanum suum inuidia ductus clam necasset, expulerūt & a regno exulare ipsum coegerunt, tanq̄ prophanū parricidam. Quamq̄ alia quædam historia narret non fuisse exulem nec a regno alienatū, sed ob fratricidiū ab omnibus spretū, & inuisum merore & cogitationibus contabuisse, uitamq; simul cū regno cito finiuisse. Quapropter Vandam filiam Gracci nulla amplius

Vanda

Vanda eligit

Rithogarus princeps theutonum.

prole masculina superstite, pro domina & regina ex unanimi uoto omnium deputarunt, inueneruntq; in sexu fœmineo animum & robur uirile in regendis subditis & inimicis regni abigendis, nā ea tēpestate Rithogarus princeps theutonorū regno Lechitarum uicinus, audita Vandæ mira specie, pulchritudine, gloria, moribus, & regno, misit procatum iri seu eam in spōsam deposcere. Vanda autē desponsationē Rithogari, una cum ipsius ambasiata seu legatione rennuit. Mittit iterum amoris impatiens Rithogarus, ut sibi nuberet, aut arma & deuastationem regni sentiret, putabat nāq; fœminam metu belli ad coniugia posse impellere, quam sponte matrimoniū refutasse didicerat. Moxq; aciebus instructis, regnum Lechitarum ingreditur, iussit & Vanda celeriter suos arma capere, & copiam resistendi Rithogaro præstare uidentes autem purpurati principes Rithogari potētem exercitum, Vandæ pulchritudinē dictu mirabilem, qua tanq̄ hamus (Vanda enim hamū sonat) corda inspicientiū alliciebat, industriam, audaciam, & causam sine noxa, recesserunt in castra sua, denūciantes principi eorum, ut uiraginem iuste pugnaturam, et exercitum potentiorem instructioremq; habentem, suo damno non inuaderet, quos cū nec persuasionibus nec minis ad pugnādum reuocare potuit uehementi afflictione consternatus, bello cessit, & in conspectu eorum gladio sese confodit. At

Vanda pace

potuit a uicinis mutuauit,& ea impleuit,sed & carnes porci intãtum aucte creuerũt,ut decem linteres implerẽt,iubent tandem prælibati hospites supplicatũ ire inuitareq; regem Pompilium & miliciã eius ad tondendum & nominandum filium,& in præsentia eorum,iã dicti bini hospites totonderũt filiũ Pyast,nomenq; nouũ ei adaprãtes,nominauerũt Semouitũ, refectio tandem copiosa apposita est opipare,deo cũcta augente per ministerium hospitum,statimq; post refectionem disparuerunt sæpius nominati duo hospites Donec secunda cõuentio Crussuicieñ collecta,ob disparitatem uotorũ fere in omnibus uictualibus ex diurnitate tẽporis defecit,tũc denuo gratiosi duo aduenæ ad Pyast redierũt hospitatũ,qui humaniter ab eo & sua cõsorte collecti ac honorati,prædixerũt eum post triduũ in regem poloniæ eligendum uas ergo medonis paruum ante tuguriũ persuaserũt exponendũ,& cunctis confluentibus nobilibus ac ignobilibus(singuli eñi caruerũt uictualibus)biberunt de illo uase, nedum ad saturitatẽ sed etiam abundantius, deo optimo medonem uasis augmentante. Et ideo non deficiente,quemadmodũ mulieri in sarepta lecytus olei nõ defecit. Altero die consilio inito cũctis proceribus regni & populis quasi quadam relligione cõcorditer in animo insedit, Pyast eligendum in regem, postpositis filiis & nepotibus patruoꝝ per Pompiliũ necatoꝝ,postpositis & quibusuis magnificis regni,proclamatione deinde facta tota nobilitas una cũ plebe ad ostium tugurii Pyast descendens,eum regnum suscipere coegit. Illo uero territo ac repugnante propter insufficientiã & rem monstrosam,eulogium hospitũ dum in memoriã rediit,eum post triduum regnatuꝝ,cõsensit,& in aulam regiã de tugurio transiuit. Hic fuit homo simplex,sed rex iustus:unicuiq; quod suum erat secundũ merita administrãs ,deo in cũctis eum prosperãte. Hic fuit prima stirps regum usq; prope ætatẽ nostram in polonia dominantiũ:terminata in Kazimiro secũdo & Lodouigo. Eiusdem stirpis rami sunt moderni principes Slesiæ,& filii Cõradi Masouiæ. Quantæ fœlicitatis fuit hospitalitas & iusticia Pyast, propago principũ usq; in nostrã ætatẽ permanẽs demõstrat. Non uidi,inquit Dauid, iustũ derelictũ,nec semen eius mendicare panẽ. Electus est rex in ætate uirili mortuus senio cõfectus,ut ferũt anno ætatis suæ cẽtesimo uigesimo. In pace regnauit:regiãq; ex Crussuicza in Gneznã locũ originarium transtulit.

Semouitus. — *Pyast eligitur.* — *Ex Pyast principes Slesiæ.* — *Pyast plenus dierũ moritur*

CAPVT XIII

SEmouitus filius Pyast,princeps militiæ sub patre creatus, post mortẽ uero eius rex factus:multum uigilantiæ:temperãtiæ, militiæ,munificentiæ,& uirtutũ heroicarum ante electionẽ habẽs Multo ãplius rex factus omnibus uirtutibus redimitus floruit: Dilatauit regnum,de finibus eius pannonios adhuc Pompilii tempore occupantes uictoriose expellens. Kassubitas & principes iuxta mare Balteũ cõmorantes,olim de fœmore patruorum Pompilii toxicatorũ homagia denegãtes aggressus,dum in parte expugnauit,morte immatura absumptus est Cunctis regnicolis tanq̃ parentem patriæ deflentibus. Reliquit unicum filiũ minorennẽ nomine Leschko. Circa hæc tempora sub imperatore Romanorum Arnulpho Græcorum uero imperatore Michaele, aduenerunt Ci-

Semouitus in regem. — *Semouiti mors.*

Cirullus apl's Slauorum. Methudius.

rullus doctor & apostolus omniũ slauorum, & Metudius, lingua græca & slauonica prompti missi a præfato imperatore Michaele græco: ad postulationem principum, Slauorum in Morauiam, & iacientes fundaměta christianæ fidei, erexerunt ecclesiam cathedralem in Vielagrad Morauiæ. Euocati tandem Romã & inquisiti, quare in lingua slauica diuina celebrarent & non in latina. Responderunt eo q; scriptum esset. Omnis spiritus laudet dominũ, post altercationes ergo Romanus pontifex permisit ut lingua slauica celebrando laudaretur deus, perinde atq; latina & græca. Qui mos ad tépora mea circa Graccouiam in ecclesia sanctæ crucis in Clepardia obseruatus, sed iam extinctus est.

Lescko quartus.

CAPVT XIIII.

Lesko ætatis nondum debite, de procerũ & nobiliũ cõi assensu in principem assumitur, certis baronibus ꝓcuratoribus donec adolesceret illi deputatis. In ætate uero adulta cœpit imitari paternas uirtutes, probitaté, prudẽtiã, liberalitaté & iusticiã, militiæ tamẽ munera nõ æque ut pater coluit, quinimo bellum contra principes Pomeranorum & cismarinorũ per patrem iniciatũ intermisit, mortuus est relicto filio perfecte ætatis Zemomisl, quod interprætatur terram recogitans, uel de terra cogitans.

CAPVT XV.

Zemomislaus.

Leskoni successit Zemomislaus in regno, uirtutes paternas & auitas enixe sibi uendicans, non armis sed toga & prudentia regno profitiens, uehementer autem angebatũr q; sine prole coniugem sterilem longo tempore habuit, maiori deinde molestia affligebatur, q; effuso unico filio dudũ optato, cœcutienté uidebat & penitus nihil uidentem, ampliusq; doluit quia uxor sua iterum sterilis ut ante, absq; spe ulterioris prolis ꝑmansit. Adueniente anno tonsuræ utcũq; ualuit Zemomislaus conuocat maiores regni Gneznam ad tondendum & nominandũ filium. De uoluntate omnium imponens ei nomẽ Myeska quod sonat confusionem seu commotioné, quoniã cuncti suspicabantur metuentes, post mortem patris oriri cõmotioné. In diebus uero patris confusione ex cœcitate nati, appositis deniq; epulis conuiuabant, & ecce subito nũccius accurrit referẽs ipsi Zemomislao, Myeskã ꝑspexisse, clareq; uidere. Obstupuete omnes, statimq; mater exiliens de triclinio reperit filium habenté orbes oculorũ clarissimos, & acceptum in ulnas,

inter conuiuas

inter conuiuas detulit, singulis gaudentibus & mirantibus. Super quo genitor eius Zemomislaus, sæpenumero percõtatus, quidnã cæcitas nati, eiusq; diuina clementia, illuminatio portenderet, ab ariolis & phitonibus accepit. In diebus regiminis eius regnum poloniæ plurimum illuminatũ iri & clarescere, quod ille putabat de gloria humana uerificari. Impletũ autẽ est de spirituali uisione & illuminatione eius, & regni per eũ, quæ est renascẽtia in christo, per fidẽ & baptismũ extũc suscepta, & dono dei usq; in hanc diem absq; hesitatione & erroribus tenta atq; defensa. Mortuus est autẽ Zemomislaus plenus dierum, in ætate protaui eius Pyast, & more gentilium appositus suis patribus in castro Gneznensi.

Zemomislai mors.

CAPVT XVI.

IN Russia principantibus apud Kyowiam Oskald & Dir, Natiões ruthenorũ multiplicate, nouas sedes ad septemtrionẽ dilatauerũt, & duces super se constituerũt ex alienigenis, quoniã ex propriis propter parilitatẽ non placuerunt. Primus dux Rurko q in Nouogrod, alter Sziniew qui in Byaleyczoro, terci9 Trubor, qui in Sborsk sedes suas posuerũt. Processu aũt tẽporis, mortu9 Sziniew & Trubor absq; prole, Rurko utriusq; possedit ducatũ, & ipse moriens reliqt filiũ adolescentem Iior nomine, is dolose occidit Oskaldũ & Dir principes Kiouieñ, nil hostilitatis ab eo suspicatos & possedit terras eorum. Inuadit deinde Drewlianos populos ruthenici generis & Nyszkinã ducẽ eorũ, coegitq; eos tributa soluere, & non contẽtus unica contributione eodem anno alterã exigebat, propter quod insurgẽtib9 Drewlianis, occisus per eos interiit. Miserũt depost nũcios primos & secundos præfati Drewliani ad Olham uxorem Iior, ut acciperet in matrimoniũ principem eorum Nyskinam. Ipsa uero oportunitatẽ & astuciam concipiẽs simulabat se nupturã Nyszkine, dũmodo ueniret cum suis matrimonium celebraturus. Quo procedente cũ suis, dudum retẽtos apud se nuncios, clam uariis affectos tormentis interfecit. In occursum deinde procedit, & locato suo forti exercitu, in angustiis & locis malignis, Drewlianos cum duce aduenientes insperate occidit in numero quasi quinq; milia, occisioni mariti sui Iior parentãdo. Insup Suãtoslaus filius Iior & Olhæ, ætatẽ pertingẽs adultam, Drewlianos graui cæde domuit, & sub iugum mittens tributa eis imposuit, Olhaq; matre sua monente, fidem christi suscipere noluit. Trãsfretauerat etenĩ Olha in Cõstatinopolim & de fide christiana per patriarchã edocta, spurcitiis gentilitatis abiectis, in baptismo nomen Helena, pro Olha suscepit, in recessuq; benedixit ei patriarcha Cõstantinopolitanus dicẽs. Benedicta tu inter mulieres Ruthenorũ.

Oskalt. Dir.

Rurko dux russie.

Iior.

Iior interitus.

Olha uxor Iior.

Drewliani per Olham uicti.

Suantoslaus.

Olha fidẽ christi accepit Helena nominata.

CAPVT XVII.

QVæ in historiis polonorũ reperiũtur, iã sub breuitate tacta sunt. Deinceps quæ exteri de Vandalis & Sarmatis hoc est de polonis & russitis annotarunt, haud absre in fine huius primi libri etiam sub breuitate inducam. Refert Suetonius Tranquillus, & meminit Eutropius, q imperator Domicianus de Dacis Catisq; duplicẽ triumphũ egit. De Sarmatis solam laureã usurpauit, multas quidẽ calamita

Suetonius.
Eutropius.

Legio domiciani a Russis interfecta.

tes iisdem bellis passus est. Nam in Sarmathia(quæ nūc russia dicitur) legio eius cū duce interfecta est, & a Dacis (ubi nūc sūt Valachi) Appius Sabinus consularis,& Cornelius Furcus præfectus prætor cum magnis exercitibus occisi sunt. Narrat Iulius Capitolinus imperatorē Antoniū pium Germanos & Dacos(ubi sunt Besserabes & Valachi)rebellantes contudisse per præsides ac legatos. Alanos uero(q fuere rutheni circa Tanaym fluuiū)bella molientes,sæpe refrenauit. Idem Iulius Capitolinus refert,& meminit Eutropius imperatorē romanum Antoniū Verū,multa milia hominū interfecisse. De Marcomānis,Squadis, Vandalis, Sarmatis & Sueuis,& liberasse Pannonias a seruitio eorū,Romæ rursus cū Comodo Antonio filio suo,quē iā cesarem fecerat de eis triumphasse. Hæ sunt gētes ut nunc est dicere Moraui,Poloni,Rutheni & q circa fluuiū Sueuū cōmorati sunt Slaui, ubi nūc Marchia est,& eā occupant theutoni. De his sueuis iuxta Sueuū fluuiū extra septimū clima ad mare germanicū olim habitantibus. Et non de illis qui nūc Sueui in sexto climate habitant. Dixit Martinus in sua martiniana in secunda parte sub Octauiano,q Drusus priuignus Octauiani, trās albulam fluuium q in barbarico solo longe ultra rhenum est(labia uulgari slauonico dictus)fortissimas natiōes, quibus & natura uires,& consuetudo experientiam uirium dabat,pariter uno bello,sed suis aspero superauit, id est Sueuos & Sicābros ubi & Drusus occisus mortuus est & sepultus in Magūtia, hæc Martinus. Itē Eutropius. Sub imperio Galieni Pannonia a Sarmatis Quadisq; populata est. Itē Flauius Vopiscus scribit. Erūpentes Sarmatas in Illirico cum tricentis præsidiariis, solus imperator Aurelianus attriuit. Refert Theoclius cesareorū temporū scriptor, Aurelianū manu sua bello sarmatico,una die quadraginta & octo interfecisse,plurimis autē & diuersis diebus ultra noningētos quinquaginta. Et Flauius Vopiscus qui prius in descriptione triumphi Aureliani dicit,præter captiuos gentiū barbararū,Gothi,Alani,Roxolani,Sarmathe,Frāci, Sueui,Vādali,Germani religati manibus captiui præcesserūt, Idē Vopiscus de Probo in Illirico Sarmatas cæterasq; gentes ita confudit, ut prope sine bello cūcta reciperet,quæ illi diripuerant. Idem de Proculo,Centū ex sarmathia uirgines cœpi,ex his decem una nocte iniui,omnes tamen q in me erat mulieres intra 15 dies reddidi. Gloriatur ut uides Proculus rē ineptam,& satis libidinosam,atq; inter fortes se credit haberi,si criminū densitate calescat. Item Vopiscus de imperatore Caro: & idē inducit Eutropius Sarmatas adeo morte Probi feroces, ut inuasuros se, non solum illiricū,sed Traciā,Italiam quoq; minarentur,ita se inter bella pariendi contulit,ut paucissimis diebus pannonias securitate donauerit,occisis Sarmatarum sedecim milibus, captis diuersi sexus uiginti milibus. Eutropius uaria deinceps simul & uiritim Diocletianus & Galerius Maximianus bella gesserunt Carpis & Basternis subactis(& sunt populi Russiæ sub montibus Sarmaticis) Sarmatis uictis(& sunt ruteni in cōmuni)quarū nationū ingentes captiuorū copias in romanis finibus locauerūt. Paulus Diaconus de gestis romanorū. Valentinianus anno imperii sui undecimo cū Sarmathe sese per Pannonias diffudissent,eosq; uastarēt,bellum in eos parās,dū apud Brigionem

Anthoni⁹ pi⁹

Iulius Capitolinus.

Anthonius Verus.

Marcomanni. Squadi. Vandali. Sarmate. Sueui.

Pannonia a sarmatis populata. Aurelianus.

Flauius vopiscus.

Proculi de uicio gloria credita.

Caro: imperator.

Diocletianus. Galerius. Carpi. Basterni. Paulus diaconus. Valentinianus

gionem oppidū Squadorū legationi responderet, anno eius quinto & quinquagesimo subita effusione sanguinis, quæ græce apoplexis uocatur, uoce ammissa, sensu integer, expirauit.

CAPVT XVIII.

Vandali a Sigiberto in chronica, a Vincēcio in speculo historiali & plerisq; aliis scriptoribus ex Scithia perhibētur oriundi. Incōcinne quidem quoniam regionum septemtrionalium distinctam nō habētes cognitionem, prout & antiquissimi historici, omnem orā septētrionalem Scithiam dixerūt. Isidorus uero & posteri magis proprie Vandalos a Vandalo flumine dixit, quē ut ante retuli nūc Vislam dicimus, quia circa eum habitabant. Hi ergo a Gothis pulsi (ut referūt præfati Sigibertus in sua chronica & Vincencius in speculo historiali uolumine tercio li. 17. ca. octauo) alienas terras inuadere cœperūt, qui suas retinere non potuerūt. Hos circa Danubium cōmorantes rursum post multū tēporis Giberith Gotthorum rex bello uictos inde exturbauit, & ad hoc coegit, ut Romano imperio se subicientes, a Constantino magno locū habitandi sibi dari postularēt, & pannonias ab eo sibi delegatas, per 40. ānos pacifice inhabitarūt. Anno uero 13 Archadii & Honorii, qui imperare cœperunt anno domini tricentesimo nonagesimo octauo) instinctu Stiliconis euocati, meditātis rebellionem cōtra remp. infuderūt se per Gallias iunctis secum Alanis easq; aliq̄diu miserrime dilacerauerūt, & inde eos expellebāt Gotthi nō quidem prospicientes Galliarū quieti sed uacue faciētes patriā sue rapacitati, Vandali Hispanias aggressi, nunc Hispanias, nunc gallias, multo tempore depopulati sunt. Honorius autem deliberato consilio Hispanias et gallias, quas sibi a Vandalis præreptas dolebat, Gotthis donauit Cum ergo Gotthi Vandalos effugare maturarēt grata eis fœlicitate occurrente, per Bonifaciū ducem romanum, ad occupandum Libiam et Affricam euocati trāsiuerūt, ubi regnum suū multo tempore confirmarūt. Primo igitur anno Graciani, puta anno domini 381. & deinceps, Super Vandalos de regno Poloniæ excūtes regnauit Modigisilus annis 30. Post hunc filius eius Gundericus in Hispaniis annis 16. Hic capta Hispali, quæ nūc Sibilia dicitur, cū manus in ecclesiā ipsius ciuitatis extēdisset a demone correptus, interiit. Cui Gēsericus frater successit, ut refert Paulus Diaconus, ab Hispaniis ad Affricā trāsiēs, cūctā pene Affricam ferro, flamma, rapinis, crudelissime deuastauit. Fidem Catholicā impietate Arriana infectus, subuertit, Episcopos exulauit. Sub hoc turbine, teste eodem Paulo Diacono & Possidonio. Bea : Aug. Epūs Hipponensis. Ne suæ ciuitatis ruinam cerneret, expletis annis uitæ suæ septuagintasex migrauit ad Christū. Deinde Gensericus Carthaginē inuadit atq; capit. Cum ualidissimo exercitu ex Affrica aduectus, Romā spoliat. Multa milia captiuorū cū regina Eudoxia, & duabus filiabus in Carthaginem duxit, quā Nansamundo filio suo in matrimoniū copulauit, Campaniā & Apuliā flammis consumpsit, Capuam & Nolam pari ruina strauit. Inter has procellas, uir piissimus Paulinus Nolanæ urbis episcopus, pro cuiusdā uiduæ filio, sese in seruitutem tradidit regnauit Gensericus annis 48. eoq; mortuo successit Honoricus filius eius, qui effugatis

Sigibertus. Vincencius
Isidorus
Scithe a gothis pulsi.
Giberith gotorum rex.
Constantinus. Archadius. Honorius.
Vandali gallias & hispanias depopulati.
Gotthis donata.
Gracianus. Modigisilus. Gundiricus. Sibilia Auicēne patria. Gensericus.
Diuus Augustinus moritur
Nansamūdus
Paulinus epūs
Honoricus.

qui effugatis amplius q̃ 334 catholicis Episcopis, & ecclesiis eorum clausis, plebem uariis suppliciis affecit. & quidẽ innumeris, manus, & linguas abscidit. Illis tamen expeditissime loquentibus, ut refert Gregorius in tercio li. Dialogorũ, & Paulus diaconus in gestis Romanorum, tandẽ iudicio dei percussus, scatẽs uermibus, miserabiliter expirauit. Post hũc, Guntamũdus nouem annis regnauit. Post quẽ Trasamundus, qui ducẽtos uiginti episcopos in Sardinia exilio relegauit. Deinde anno domini quingẽtesimo uigesimo regnauit Hildericus filius eius, ex Eudoxia filia Valẽtiniani imperatoris a Gẽserico captiuata. Hunc pater Trasamũdus ad mortẽ ueniens, sacramẽti nodis astrinxit. Ne unq̃ in regno suo Catholicis cõsuleret. Qui mox patre mortuo, antequam regnum susciperet, omnes catholicos ab exiliis reuocari, & Episcopis ecclesias iussit reformari, regnauit annis octo. Hunc Gilimer perimens, annis quinq; post eũ regnauit, qui tãtæ crudelitatis fuit, ut nec parentibus parceret. Tandẽ Bellisarius patricius, a Iustiniano imperatore missus est in Affricam. Is magnas copias Vandalorũ fudit, regemq; eorũ Gilimer, uiuum capiẽs, Iustiniano Constantinopolim misit. Sic Vandalorũ regnum in Affrica destructũ est. Inquit Iustinianus imperator, in ea famosa lege, quã ædidit C. de officiis præfecti præto. Affricæ, ꝙ Vandali ex ecclesiis fecerunt stabula. Et testatur se uidisse uenerabiles uiros, qui linguis radicitus excisis, prodigiose loquebantur, quapropter eiecit eos omnipotens deus a facie sua & de terra quam acquisierant, erasit memoriam eorum.

Gũtamundus. Trasamundus. Hildericus. Gilimer. Bellisarius. Iustinianus.

CAPVT XIX,

PRæterea Vincẽcius in speculo historiali, libro uigesimoquarto capite clxxii. meminit, ꝙ Karolus magnus anno octauo sui imperii. Coloniæ super Rhenũ, põtes duos extruxit & muniuit & Slauiam ingressus eam subegit. Idem libro uigesimosexto capite primo refert, ꝙ Henricus secundus, qui imperare cœpit, anno domini millesimo tercio, potẽtiores regni uiros, bella sibi concitare uolentes celeriter deuicit. Et reges gentilium in interiori germania commorãtes, qui dicũtur Vindi tributarios sibi fecit, Vindos autem Slauos almani uocant. Eodem li. ca. quartodecimo, anno imperii sui quinto. Conradus imperator secundus, qui regnare cœpit, anno domini millesimo uigesimoquinto, rebellantibus slauis ad eos debellandos proficiscitur. Et eodem anno similiter contra Hungaros rebellantes pugnauit. Eiusdem libri capite. 18. Inquit Helimandus Hic Henricus imperator tercius Vindelicos subegit populos, Sueuis conterminos qui Vindelici ut ait Gwilerinus usq; hodie fortunam adorant &c. Hos populos Henricus tributarios fecit, ita ut omnibus solennitatibus quibus coronabatur, quattuor reges eorum lebetem quo carnes condiebantur, in humeris suis duobus uectibus per annulos quattuor inductis ad coquinam uectitarent. Hæc ibi. Ecce duo habes. Primum ꝙ Henricus tercius Vindelicos, id est Slauos ad mare germanicum commorãtes subegit. Alterũ ꝙ tales Vindelici, contermini fuerunt Sueuis iuxta flumen sueuum cohabitantibus. Pro his culpa Slauorum Theutonici & Saxones a diebus prædictorum imperatorum, terras eorum incolunt & hereditãt, Blondus autem libro primo de

Carolus magnus Slauos uicit. Henricus secundus windos uicit. Conrad⁹ secũdus Slauis & hungaris bellum intulit. Henricus tercius Vindelicos subegit. Vindelici pro Slauis. Blondus.

cadis primæ de Vādalis, Burgūdionibus & Sueuis sic refert. Habēt omnes istæ gentes uetustam originem ex Germānia, suntq; priscorum Plinii Vero/nensis, Suetonii Tranquilli, & Cornelii Taciti litteris celebratæ. Plinius nāq; Germaniam ex Agrippe traditionibus describens Vandalos, & eorum partem Burgūdiones unam esse dicit ex quinq; interioris germaniæ partibus & paulo post, Sueuos illis proximos ponit. Alani autē etsi origine sunt Scithe, in ipsis Vandalorū regionibus habitabāt. Sed Sueuos Octauius Augustus teste Suetonio ex Germania in citeriores rheni ripas transtulit. Eiusdemq; Augusti temporibus, pars Vandalorum quibus Burgūdionibus postea fuit nomen, ad octoginta armatorū milia, ulteriores rheni ripas insederant, quos Drusus & Tiberius cesares, sicut Corneli9 refert, post subactā interiorē Germaniā in sedes proprias repulerūt, & extra urbes munitaq; loca dissiparunt A quibus habitandi uicatim modis, quos patrio gētis uocabulo, burgos appellabant: eos Burgūdiones fuisse appellatos asserit Orosius. Deinde Blondus in locum Vandalorum & Burgundionum per Stiliconem euocatorum Slauos a Bosphoro Cimerico in Tanaim fluuium habitantium, se cōtulisse & transmeasse asserit. Et partim Polonos partimq; Bohemos nominatos fuisse. Quod quia a Polonorum & Bohemorum historia ab inicio huius operis posita in toto discrepat, reiiciendum & salua reuerentia tanti historici pro non uero habendum est.

CHRONICORVM. R. P. LI. SECVNDVS .Myeske. CAPVT PRIMVM.

POst mortē Zemomislai, assumpt9 est in monarcham Poloniæ Miesko unicus filius eius. Primū quidem uigilans, & reip. intendens; sed ætatē maturiorem nactus, ociosus & pellicibus alligatus. Tenuit etenim septē pellices uxores eas uocās. Ex nulla autē prolem suscipiens orbitatis suæ incōmoda sæpe accusabat. Quod agnoscētes uiri catholici, qui in curia eius uersabantur, iustæ & sanctæ consuluerunt, ut spretis & abiectis spurcitiis gentiliū, unum uerū deum, & eū quē misit Iesum Christū coleret. A quo & prolis solacia & quæcūq; posceret impetraret, qui, cū aurem in audiendo accōmodaret. Viri relligiosi & spirituales, tūc in regno Poloniæ heremitice uiuentes, sacra dogmata cognitionis fidei christianæ ei instillarūt. Vniusq; legittimæ coniugis matrimoniū persuaserūt, intantūq; eis acquiescebat ut prope cathecuminus fieret. Mittit deinde consilio eorū in Bohemiam ad procandum ducalem uirginem Dambrowkam, filia Boleslai ducis Bohemiæ, interfectoris sancti

Venceslai

Vratiſlaus. Venceſlaus. Boleſlaus. Ludomilla

Lu domillę interitus.

Venceſlaus a fratre necatus.

Venceſlai germani ſui. Vratiſlaus ſiquidem princeps Bohemiæ genuit ex Drahomicia uno partu geminos, Venceſlaū & Boleſlaū, Venceſlaū educauit Ludomilla auia ipſius, & optimis moribus chriſtianis imbuit. Boleſlaū mater eius Drahomicia fouit, & deteſtabilem moribus quemadmodū ipſa fuit effecit. Mortuo itaq; Wratiſlao electus ſucceſſit ei Venceſlaus filius eius uir piiſſimus in ducatu Bohemiæ. Ordinatione aūt Drahomiciæ iniquæ mulieris, ſuffocata eſt Ludomilla, cuius conſiliis ſanctus Venceſlaus multū inhæſerat, & in numerum ſanctorum eſt relata. Boleſlaus autem inuidia ducente, germanum ſuū beatū Venceſlaum poſt epulas ad orationē euntē, in limine templi obtruncat, & ſuper Bohemos prout concupiuit dominatus eſt. Venceſlaus uero decalogo ſanctorum martyrum aſcriptus. Huius ergo Boleſlai principis Bohemorum, germani ſancti Venceſlai natam, Myeſ ko monarcha Polonorū in uxorem popoſcit. Nec abnuit præfatus Boleſlaus dandam, dummó ritu gentili abrogato, undis ſacri baptiſmatis ablutus Myeſko innouaretur. Conſenſu autem & cōcluſione utrimq; facta, adducta eſt in Gneznam uirgo Dambrowka in regiā Myeſ konis cū ampla dote. Anno ergo Chriſti domini nongenteſimo ſexageſimoquinto uno & eodem die, Mieſ ko princeps Polonorū cum maioribus ſui regni, in præſentia Dambrowka, & Bohemorum ſacrum baptiſma propiciatiōe diuina Gneznæ ſuſcepit Pro Mieſ ka nomen Myeczſlai accipiens, & aliud ſacramentū matrimonii, cū uirgine Dambrowka ex Bohemia aduecta contraxit: Conuiuia, munificentiam & ſpectacula, pluribus diebus elargiendo, & cunctis regnicolis baptiſari præcipiendo: Et quia multi reſtabant ſacro fōte baptiſandi. Ideo per ædictum ſtricte demādauit, ut omnes in ciuitatibus & uillagiis nobiles atq; ignobiles, ſeptima die Marcii adueniente: idolis confractis, & in lacubus aut aquis ſubmerſis, ſimul & lapidibus ab utriuſq; ſex9 hominibus abrutis, ſub confiſcatione bonorū & exterminatione baptiſarentur. Qua die ſuperueniente ut erat ſtatutū, cuncti iuſſa exoluentes: renaſcebantur in Chriſto, & batiſabantur. Seruaturq; ille mos uſq; in hodiernam diem in maiori polonia.

Poloni fidem xp̄i ſuſceperūt

Dambrowka regina.

Mos in maiori Polonia.

Myeczſlaus monarcha.

Nam pueri in dominica Letare facto idolo, ſeu imagine alicubi in ligno longo portant, alibi in uehiculo ducūt, et in aquā proicientes demergūt: ſinguli propere domum repedantes: Ad dilatandū autē, & augendū orthodoxe fidei rudimēta. Inclitus princeps, & monarcha Myeczſlaus erexit nouem ecclesias cathedrales in ſuo dominio. Duas metropoles Gnezne & Graccouiæ. Cæteras ſuffraganeas Eccleſias inciſo lapide extruxit, ferro & plumbo iūxit, & ſufficienter dotauit, prout temporis conditio permittebat. Primam metropolim in gnezna, tanq̄ in loco protunc celebriori in titulum et honorē beatiſſimæ Mariæ. Alteram in Graccouia ad inſtātiſſimas preces ſue coniugis Dambrowka, intitulum ſancti Venceſlai martyris quoniam eius neptis erat Dambrowka, fundauit Epiſcopales eccleſias ſeptem his ſubiectas: talibus titulis ornatas conſecrari diſpoſuit Cruſuicienſem, quæ propter ſolitudinem loci in Wladiſlauiam ſucceſſu tēporis eſt tralata. In honorem ſanctiſſimæ dei genitricis Mariæ. Smogorzouień q̄ tralata primum fuit in Ryczynam oppidum diſtrictus Bregenſis, ex poſt propter uberiorem ſitū in Wratiſlauiam

Gnezna metropolis prima. Graccouia 2.

Epiſcopatus wladiſlauień.

Vratiſlauień.

tiſlauiam. In honorem ſancti Ioãnis baptiſtæ poſt intemeratam dei genitricem inter ſanctos maiorem, Poſnanieſem præcipuis apoſtolis Petro et Paulo: Plocenſem ſancto Sigiſmundo regi & martyri: Culmenſem ſanctæ Cruci Camienenſem iterum ſancto Ioanni Baptiſte: Lubucenſem ſancto Iohanni Euangeliſte in titulos erexit, & eorum præfatas baſilicas dedicari iuſſit. Primus aũt archiepiſcopus Gnezneñ ordinatus eſt Villibalmus: Graccouienſis primus Archiepiſcopus Prohorius: Poſnanienſis epiſcopus primus Iordanus Wratiſlauieñ primus Gothfridus Cruſuicieñ, ſeu Wladiſlauieñ epiſcopus primus Lucidus: Plocenſis primus Angelotus: Culmenſis primus Octauianus: Camienenſis primus Iulinus: Lubucenſis primus Iacinctus. Egidius Cardinalis Epiſcopus Tuſculanus, a ſummo põtifice Ioãne xiii miſſus, præfatos Epiſcopatus confirmauit, & ſingulis, dioceſim & terminos diſtinxit & poſuit. Erexit idem inclytus princeps, & primus fidei plantator, plures dignitates, Prælaturas, Canonicatus, Eccleſias collegiatas, Parrochiales & Conuẽtuales omnibus pro dote, decimas frugũ aſſignando, Prædia Redditus, Clenodia & uaſa ex auro & argento. Dambrowka etiam de ſorte ſua uniuerſis eccleſiis prouidit, uariis apparatibus, ornamẽtis & calicibus. Sed & Barones uniuerſaq; nobilitas Polonorũ, emulando principem ſuũ & eius conſortem, Prædiis, Villis & dotationibus, eccleſias feruentius dotabat, clerũq; uenerabatur: Et quotiens ſacrum in eccleſiis legeretur euangelium. Dũ ſacerdos diceret: Sequentia ſancti euangelii ſecundũ Matheũ &c. De uagina quilibet Baro extrahebat gladium uſq; ad medietatẽm, oſtendendo ſe paratum Euangeliũ tueri & pro eo mori. Sacerdote autẽ proſequente lectionẽ euangelii, mittebant gladios in uaginas, ſed hic mos per incuriã abolitus eſt Myeczlao Dambrowka uxor eius: Anno domini 976 peperit filiũ, cui præcatibus matris nomen impoſitũ eſt Boleſlaus quod ſonat magnus & famoſus. Hic eſt ille Boleſlaus Chrabri de quo infra dicetur. Ipſa uero Dambrowka poſt decenniũ abſumpta eſt rebus humanis, de anno domini 977 in Gnezna tumulata: Lugentibus eam Mieczlao marito, Boleſlao filio, & omnibus uiris eccleſiaſticis: Non ſecus q̃ piam matrem, Hæc, coniugata, caput nõ uelabat, ſed inſtar uirginũ ſerto ornata inceſſit. Poſt dies luctus materni, iuſſu Mieczlai Boleſlaus filius, anno domini 984 accepit Iudith filiam Ieſſe ducis Hungarorum in coniugem, & nuptias in Gnezna ſub multitudine prælatorum & Baronum celebrauit. Quæ Iudith anno ſexto, uirilis ſexus puerum, effudit, & ei nomen Auitum impoſitum eſt, Mieczlaus quod ſignificat habiturus laudem. Interim Mieczlaus Polonorum princeps ſedula admonitiõe ſuorum conſiliariorum: Ad Benedictum ſeptimum põtificem maximũ mittit Lampertum Archiepiſcopum Graccouieñ, & cæteros nũcios coronam ſibi & regionibus polonorum dari petẽdo. Cuius petitioni papa Benedictus ſeptimus reſpondit. Nondũ dignos fore polonos, ut eis corona hactenus deberet conferri. In proximo uero deus placatus, coronã dabit eis, exaltabitq; illam: Sic locutus Stephano duci Hungarorum, qui & ipſe pro corona miſerat. Per Aſtericũ nũcium eius tradidit coronam, Polonis uero denegauit. Expugnauit ſub Mieczlao dux Ruſſiæ Wladimirus caſtra Przemiſl & Cyrwen, &

Poſnanieñ
Plocenſis.
Culmenſis.
Camienenſis.
Lubucenſis.

Egidius cardinalis miſſus in Poloniam.

Poloni gladiis exẽtis euangeliũ tueri parati.

Boleſlaus genitus.
Dambrowka moritur.

Myeczlaus naſcitur.

Polonis corona negata.

wen, & Radimiczis in regione Russiæ parentibus, Polonorũ ditioni tributa imposuit. Mortuus est præfatus Mieczslaus primus fidei plãtator christianæ, anno domini 999 sacramẽtis ecclesiæ rite perceptis: Et in medio ecclesiæ Cathedralis Posnanieñ sepultus.

Myeczslai mors.

CAPVT SECVNDVM

Dicto inicio renascẽdi in Christo per baptismum polonorum. Dicenda sunt execrãda idola eorum. adorata, priusq̃ ad uere fidei cognitionẽ, uericꝙ dei culturam peruenerũt. Fuerunt autẽ ut est in Cronographis uidere: dii quos more gentilitatis coluerũt, isti Iupiter, Mars, Pluto, Venus, Diana, Ceres, Iouem uulgari sermone Iessam nũcupabant, Hunc dixerunt omnipotentem, Omnia dantem, omniaꝙ faciẽtem, quoniã Iouis omnia plena sunt, Martem appellarũt Ledam, ducem bellorũ, & largitorem uictoriarũ. Plutonem uocauerũt Nya, meliores sedes inferni, post mortem ab eo postulãtes. Venerem dixerũt Dzidzililya. Ab hac impetrabant fœcunditatem, uoluptates, & prolis copiam. Dianam nũcupabãt Dzeuiana, cõtinentiam, uenationes, & fœlices aucupationes ab ea præcantes. Cererem uocarũt Marzana, fertilitatem agrorũ & arborũ ab ea petẽtes. Et quia ad instar græcorũ (quibus non multum distant) multa satagebant facere. Deos græcorũ coluerunt: Vt ego a maioribus meis accepi. Adorabant Pogoda, quod sonat temperies: Adorabant spiraculum, siue flatum tenuis auræ, per spicas frugum, & folia arborum sibilantem, atcꝙ cum sibilo transientem: Vocantes numen eius Pogwisd: Adorabant Ledam matrem Castoris & Pollucis, Geminosꝙ ab uno ouo natos Castorem & Pollucem, quod auditur in hodiernam diem, a cantantibus uetustissima carmina: Lada Lada, Ileli, Ileli, Poleli cum plausu & crepitu manuum: Ladam (ut ausim ex uiuæ uocis oraculo dicere) Ledam uocantes, non Martem, Castorẽ Leli, Pollucẽ Poleli. Omnia iã præfata idola, omnia auguria, incantatores, & phitones, abstulit inclitus princeps Mieczsla9, & de regno relegauit, sub interminatione uitæ mãdans, ne quisquã, præter uerũ & unicum deum, in personis trinum, peramplius glorificaret. Ego in puericia mea uidi tria idola de prædictis in parte confracta, circa ambitum monasterii sanctæ Trinitatis iacentia Graccouiæ: Iamdudum sublata.

Poloni ueteres colebant deos Iouem. Martem Plutonem Venerem Dianam. Cererem

Temperiem Aerem Ledam Castorem Pollucem.

CAPVT TERCIVM.

Swantoslaus dux Russiæ, mouens bella Kozaris, gentibus Ruthenici generis, obtinuit castrũ eorum, Byalauiesza & ipsos tributarios effecit. Deinde intulit bellum Bolgaris & expugnatis octuaginta castris eorũ, coegit eos tributa pendere. Ipso autem in Bulgaria demorante, Pyeczinigi obsederũt Kyow, ubi fuit mater & tres filii ipsius Iaropolkus, Olha, & Wlodimirus. Soluentibus aũt Pyeczinigis obsidionem Kiouieñ (territi enim & decepti fuerũt per quosdam Ruthenos ꝙ Suantoslaus appropinquaret cũ ualido exercitu) Olha mater Suãtoslai defuncta est. Non contentus autem iã dictus Suantoslaus dux Russiæ expugnatione Bulgarorum, post duos annos scilicet anno domini 972 Græciam ingreditur, & onustus spoliis, redibat. Occurrentibusꝙ ei Pyeczinigis. In loco iniquo

Swantoslaus.

Swantoslaus grẽciã spoliat.

namq; diebus. Alii & alii ordines militũ, & ministrorũ ferebãt dona imperatori Ottoni: Vasa aurea & argentea, gẽmas uarias & monilia: Equos & uestes, auro ostroq; intextas, purpuras, pellesq; magni præcii. Sic & cunctis optimatibus, principibus & Aulicis imperatoris cõdigna munera, sumptuose largitus est. Quæ omnia imperator metiendo cõsiderabat. Aduocatisq; principib9 & suis cõsiliariis, uehemẽter admiratus, industriã, prudentiã, liberalitatẽ, factiuitatẽ, pmptã executionẽ & obediẽtiã subiectorum, tot munera, tot obseqa. Percõtatus est, quo genere remunerandi, tantus princeps dignus nomine regio esset præmiandus, & an corona insigniendus. Decætereq; rex uocandus auctoritate imperiali ueniret. Cunctis autẽ propositum imperatoris extollentibus, consulebãt coronãdum. Itaq; sequenti die, accepto Boleslao, processit cũ eo imperator in ecclesiam: Conuocatisq; Gaudentio Gneznen̄, cæterisq; pontificibus: Iussit eum in regem poloniæ inungi, & deductũ supra sedem maiestatis, corona sua, tempora Boleslai ornauit, & coronauit. A sua, suorũq; successorum, romanorũ imperatorum obedientia, eum & posteros eius reges poloniæ perpetuo absoluit, omnibus acclamãtibus, gaudẽtibus & laudantibus. Intellectũq; est & completũ quod Benedictus papa septimus, ad Lampertũ Gracouien̄ antistitẽ diuino oraculo dixerat. In breui coronã exaltando dabit deus polonis. Illo ergo triduo delicatissime cesarem cũ suis refecit Boleslaus nouus rex, uasa aurea, & argentea quibus cibus & potus mensis inferebatur, peracta refectione simul collecta cesari donabantur. Altera & tercia die magis & magis præciosa donabantur: Hastarum ludi exercebãtur: Plausus choREarũ ducebãtur. musicalib9 regia die noctuq; concrepabat. Anno ergo domini millesimo primo coronatiõe Boleslai peracta. Recedens Otto ex Gnezna, munifice donatus, iunxit affinitatẽ cum Boleslao: Desponsando Myeczlao filio Boleslai neptem suã, ex germana sua Machtilde genitã, filiam Ezzõis. Alias Herẽfridi comitis palatini Reni nomine Richszam, uirginẽ litteris doctã. Obtulitq; sæpe dicto regi Boleslao clauum domini, & lanceã sancti Mauricii. Rex uero Boleslaus, donauit Ottoni brachium sancti Adalberti, quod reposuit Romæ in insula, in ecclesia sancti Bartholomei trãstiberim. Proximis ãnis dum Romæ fuissem, per me uisum. Reduxit Ottonẽ rex Boleslaus gratificando ei de corona usq; ad cõfinia regni sui, rediitq; in Gneznam, Ottone ad Maydenburg diuertente.

Boleslaus coronatur in regẽ

Poloni ab obedientia imperii absoluti.

Richza despõsata Myeczlao

Clauus dñi

Lancea S. Mauricii.

Brachiũ sancti adalberti

CAPVT V

DEinde cũ Wlodimiro principe Russiæ percusso fœdere. Collecto uniuerso exercitu, rex Boleslaus ingreditur Bohemiã: Boleslaus siquidẽ tercius princeps Bohemiæ, irrupat circa Cloczko in regnum poloniæ, malo suasu suorum. Et interpositis treugis addidit alterã inuasionẽ & spolia. Vastante autem rege poloniæ, Bohemiã cedibus & undiq; ex combustione flãmis collucentibus. Princeps Bohemorum sentiens se imparẽ pugnæ, concluserat sese cũ Iaromir filio suo, in castro Visschrad. Sed rex Poloniæ cõquisitis uniuersis castris, & ciuitatib9 Bohemiæ Applicuit Pragã, & forti milite expugnauit, obsessoq; castro Visschrad. Boleslaũ ducẽ Bohemiæ cũ filio cõpræhẽdit. Firmatis deniq; reb9 Bohemorũ

Bohemi poloniã uastabant.

Boleslaus bohemiã subegit.

sufficiēti præsidio militū tā in Praga, q̄ in aliis municipiis relicto, Poloniā regrediebatur. Ad cōsolationē aūt suorū fideliū, & ad maiorem Bohemiæ appropriationē Boleslao duci Bohemiæ fratri suo amitali oculos eruere præcepit (q̄q̄ annales Bohemorū asseuerant hoc facinus Myeczlaū primū christicolam polonorū peregisse) Iaromirum uero filiū, cōmisit custodiæ Vrsouicensiū, qui semper sentiebāt pro rege poloniæ prædicto, & adiutorio eorum (Multas eīm possessiones habuerunt in Bohemia) præualebat contra Bohemos. Hi pro armis gerunt ursum, supersedente uirgine. In poloniā eorum familia deuoluta uocatur Rauitarū. Præconcepit quoq; anno sequenti Boleslaus rex poloniæ, Morauiā expugnare, & expugnauit deo iuuante: Vtq; fieret ei perpetua Bohemiæ & Morauiæ possessio, misit ad Henricū primum imperatorē, ut ei traderet Odalricum, alterum filium ducis Bohemiæ, in curia sua imperiali commorātem, quod & fecit. Indignabatur eīm Hēricus Bohemis: Boleslaū uero regē poloniæ dilexit. Post plures annos idem Oldaricus, præcibus & fletu, a uinculis regis poloniæ liberatus: Bohemiam turbabat & germano suo Iaromir ne hereditaret oculos eruit.

Boleslaus dux boemię oculis priuatus.

Vrsouicen̄ & Rauitarum familia.

Boleslaus rex Morauiam expugnauit.

CAPVT VI.

SOllicitante deinde Suatopolkone duce Russiæ, & personaliter implorante reductionē in ducatū Kiouien̄, de quo fuit expulsus per Iaroslaū germanum eius, annuit & exercitu ualido collecto de propriis militibus iāiam pugnare assuetis scientibus stare, & sequi, in unum coire, & ordines prompte constituere. Habens secum prænominatū Suatopolkonem, ingressus est Russiā, inuasiones, spolia, ac iniurias olim regno poloniæ illatas uindicaturus, recepitq; ciuitates, expugnatu faciles (ligneæ enim erant) usq; ad flumen Bug, quo cum peruenisset, inuenit Iaroslaum ducem Russiæ, p̄te ab altera cū ingētibus copiis, ex Ruthenis, Varays, & Pyeczinigis conflatis. Excursionibusq; aliquot diebus utrinq; habitis: Budus alumnus Iaroslai ducis, stās in altera ripa exprobrabat & deturpabat regem poloniæ Boleslaum dicens se in breui extracturū crassum uiscus eius. Boleslao uero grauiter id ferēte, & iniuriā suam ultum iri polonis cōmittente, repente armis correptis fluuium Bug transiuerūt, & in ordines prompte concurrētes Ruthenos aggressi, prosternūt, & ad ultimum uincūt Iaroslao ne in manus polonorū ueniret uiuus: Primū in Kyow, depost in loca paludinosa fugiente, ad Kyow rex Boleslaus perueniens, obsessione & fame eā expugnauit. Pro illa tempestate, ciuitatem insignem & magnam, tricentas ecclesias & ultra habentem, quarū aliquæ nunc stant: Aliarum autē ruinæ duntaxat apparēt. Ingrediēs urbem rex Boleslaus euaginato gladio percussit in portam per quam ingrediebatur, dictam aurea, eā scindendo in signum uictoriæ, Et castro obtento, uniuersos thesauros ducales cōpræhendens, moratus est, & illic hiemauit. Depræhendensq; Suatopolkonem (quē in sedem Kiouien̄ de qua pulsus erat restituerat) quosdam milites suos instatiuis hibernantes, & uictualia querētes occidisse. Iratus contraxit suas copias Suatopolkone fugiēte, & Kyow spoliata, spoliisq; & captiuis onustus in poloniā remeabat. Insequente eū clandestine Iaroslao cū grandi exercitu, ut

Boleslaus. russię bellum. intulit.

Boleslaus kyow expugnauit.

quũ in metis dimitteret exercitũ inuaderet & trucidaret regẽ,cũ reliquijs exercitus.Nec fefellit eũ opinio,trãsito etenim flumine Bug, Poloni ad ꝓpria ueloci cursu properabãt,& Iaroslaus propere Boleslao appropinqbat. Rex per exploratores certior factus,quos potuit reuocauit.Coassistẽtesq; animauit,& cõmisso prælio, diu anceps bellũ agebatur. Donec Iaroslai exercitus rarefactus retrocedere cœpit, tũc passim qsq; Ruthenorũ fugã maturabat. Et Iaroslaus dux eorũ fugiẽs,ꝑmutãdo equos nõ substitit donec in Nouogrod peruenit. Boleslaus ergo & suus exercitus ex spolijs ditatus in poloniã felix reueniẽs,deo,auctori uictoriæ,gratias ægit.Ecclesias dotauit, milites benemeritos de publico honorauit, & elemosinas pro cõcessa uictoria abunde distribuit.Nomẽq; ex relata uictoria Chrabri acquisiuit,quod in Rutenico sonat animosus & potens,pauca enim manu multitudinẽ Russitarũ fudit.

Boleslaus rex Iaroslaũ uicit.

CAPVT VII.

RVthenico bello peracto. Ne animi militũ hebetarentur rex Boleslaus ad alia obeunda bella animũ conuertit. Anno igitur domini millesimo duodecimo. Infert bellum Marchitis siue Saxonibus.Et quia omnes se abdiderãt, & pecora. Ideo per exploratores certior factus,iussit milites longe lateq; a signis secedere, & populationẽ in agros,oppida,& uillas extendere ,omnia uastando,usq; ad fluuium Albim qui & Labia dicitur.Humiliatis aũt Saxonibus,in redeũdo posuit colũnas ferreas, in flumine Szulawa,quẽadmodũ alias posuerat in Boristene,in loco ubi fluuius Szula influit in Boristenẽ, ad discernendũ & habendum fines regni poloniæ.Anno deinde sequẽti,inuasit Pomeraniã,Kassubiã,& Cismarinas prouincias slauorũ eas subiugãdo,quinimo sua liberalitate & benignitate feudales faciẽdo.Sciebat enim ipsos processisse de fœmore regũ poloniæ.Iccirco consobrinos uocabat. Non tributũ, sed solam obedientiam ab eis exigens. Demũ Prutenicũ bellum indixit, & cũ ueteranis atq; tironibus Prussiã ingrediens,diruit & exussit Romoue,Radzim,Balga, & cætera oppida,lignea enim erãt.Primores aũt Prutenorũ in abscondito latitantes.Ne tota Prussia conflagraret.Primũ per caduceatores, postea per ipsosmet, deditionẽ faciunt,& tributa quotãnis pendere fisco regio promittunt,quod rex Boleslaus suscepit,Agrũq; Prutenicũ uastari prohibuit.Vbi uictoriosus princeps, in fluminis Ossa medio,columnã infixit ferream,cuius ex nomine uilla Slup nomẽ acccepit,& deinde Gades regni ad undas maris Balthei extẽdit , ad propagandũ itaq; fines regni Poloniæ.Boleslaus posuit Gades seu columnas in oriente,occidente ,& septentrione. Vltimã expeditionẽ ægit Boleslaus in Russiam, aduersus Iaroslaum ducem Russiæ uolentem poloniam clam ingredi.Et ipse ad reprimendum hostilitatem eius,clam ingressus Russiam, circa fluuium Bug simul conuenerunt.Equidem Boleslaum crastinus dies dominicus,a pugna distinebat,Verum, coci & serui carnes & equos lauantes, missilibus cum hostili exercitu se lacesserunt, intantum ut totum exercitum in arma cõmouerent. Vniuersus ergo Boleslai exercitus armatus,equis ascensis,flumine transuadato, Rhutenos nondum sub ordinibus consistentes,& pauidos,obtruncat,dirumpit,& prosternit. Dux Ruthenorum fugit,reliquum

Boleslaus marchie & saxonibus bellum intulit.

Gades Boleslai.

Pomeranicum bellum.

Prutenicum bellum.

Prussia subacta.

Ruthenicum bellum.

Alia uictoria Boleslai.

agmen tanq̃ acephalũ sine duce e prælio secessit. Polono, in ore gladij fugientes, persequẽte, & castra Ruthenorũ diripiẽte. Processit tandẽ Boleslaus, cũ signis uictricibus, ad interiora Russiæ, castra eius expugnauit. Alia per deditionẽ accepit, pacem confecit. & moderatũ tributũ Ruthenis instituit. Ex grauibus aũt & continuis laboribus reip. in egritudinẽ aliquot mensiũ decidit. Et mortuus est tertia mẽsis Aprilis, anno domini M. uigesimoquinto, ætatis sue anno quinquagesimo octauo, cũ regnasset annis uigintiquinq;. Coronatus enim fuit anno Christi millesimo primo. In medio ecclesiæ Posnanien. cõditus. Signũ mortis suæ fuit Cometes magna face fulgens. Hic fuit primus regum Poloniæ christianorum, moribus generosus & illustris. Specie digna imperio, decorus. Statura media præditus. Coma copiosa, crispa, & atra suffultus, publicis & priuatis abstinuit expilationibus, benignum se per omne tempus præstitit regem. In subditos modestus. In hospites officiosus, In calamitosos & delinquẽtes oratu facilis. In conuersatione & uita nitidus. In agendis prudens. In causis iustus. In omnes liberalis. Et ideo semper eius honos nomenq; manebunt. Fundauit anno domini millesimosexto monasteriũ sanctæ Crucis in Caluomonte, dotem sufficientẽ ei assignando, Vt fertur, ad petitionẽ sancti Emerici filij sancti Stephani regis Vngariæ, cũ eo, uenationi in eodem caluomõte intendenti. Donauit dictus Emericus illi loco, crucem bifurcatã, notabilem portionẽ dominici ligni continentẽ. Parenti suo Stephano a Græcorũ cesare ex Constantinopoli, pro magno munere transmissam, quã in pectore gestare Emericus consueuerat. Aliud monasterium de regula etiã sancti Benedicti in Szeczechow, anno domini millesimo decimo. In uillagio olim nobilis uiri Sethegy ad fluuiũ Istulæ erexit, & certas uillas pro dote assignauit. Sethegius uero Comes, & fundũ, & uillas duodecim contulit. Ex post Henricus dux Sandomiriensis. Item dux Iaczo. Itẽ comes Martinus. Item Comes Krzyuoszad plures uillas præfato monasterio addiderunt. Ordinauit etiam Boleslaus munitiões. & castra in confinijs regni, & eis armata præsidia militũ imposuit. Ne hostes & grassatores quoquo in regnũ irrũperent. Constituit & Daciam, dictã stroza, quia militibus castra custodientibus soluebatur. a singulis colonis, quottannis soluentibus, de manso unã mensurã siliginis, alteram auenæ, plerisq; item uillis officiũ custodiæ constituit, ut singulis noctibus permutatim excubias nocturnas in castris agerent, & uoce sonora in testimonium fidelitatis, custodiæ declamarent.

Boleslai mors

Boleslai laus & uirtutes.

Monasteriũ s. crucis in caluo monte fundat.

Monasterij Szeczechow fundatio.

Stroze frumẽtalis institutio.

CAVT VIII.

Sancti Adalberti uita.

QVoniã de sancto Adalberto, & de Prussia mentio facta est. Ideo de his, & cæteris incidentibus, parũper est dicendũ. Sanctus Adalbertus e nobilibus parẽtibus. Patre Slawnyk. Matre Strzeszislaua, de Lublycz oppido Bohemiæ extitit oriundus. Apud Albertum Maydenburgen Episcopũ obseruantiam egit, & ab eo Adalbertus nominatus est. Permutato priori nomine Voyczíech (quod significat exercituũ cõsolator) ob difficultatem expressionis eiusdem. Astitit morienti Dithmaro, primo Episcopo Pragensi. Audiensq; ab ore eius causam damnationis suæ, plurimũ expauit, et terrore consternatus omnia delitiosa abiecit, & cili-

cium

cium induit. Electus in Episcopū Prageñ, anno domini 981 sicut demões per obsessos prædixerant. Rexit subiectū gregem in exhortationibus, disciplina & mansuetudine. Bohemis documenta eius haud obseruantibus. Maxime in eo, q͛ pluribus uxoribus abutebantur, filios & filias Christi nomine baptisatos, iudeis in seruitutem uendebant. Diebus dominicis forū frequētabant, & q͛ gentiles ritus obseruabant. Quapropter dimissis Bohemis Romā perrexit, & in monasterio sancti Alexij una cum Gaudentio germano suo, in maxima obseruantia & sanctitate septem annis delituit. Bohemi aūt culpam scelerū suorū in sanctum dei retorquentes. Inuaserūt oppidū Lublicz, & quinq; germanos sancti Adalberti necarunt, uidelicet Sobobor, Spicimirū, Sobroslaw, Zimisza, & Czaslaw. Nec his malis contenti, omnē prolem, & cognationē eorū, cū singulis inhabitatoribus Lublicz deleuerunt, ac interfecerunt, oppidūq; flammis iniectis exusserūt. Solo Poray, sexto germano beati præsulis Adalberti in Polonia Boleslai Chrabri seruitijs dedito, per absentiā saluato, Bohemiamq; repetere nō audenti. Princeps Boleslaus donauit illi sufficientes possessiones in polonia. Ex huius stirpe, nobiles de armis rosarū, albam rosam in campo rubeo deferentes, quorū proclama est poray, a præfato Poray sancti Adalberti germano originē sumpserunt. Compertis malis, quæ dietim in Bohemia fiebant. Archiepiscopus Maguntinus, metropolitanus Bohemorū, supplicauit papę, ut suffraganeum suum Adalbertū iuberet ad oues proprias in Bohemiā redire. Sancto Adalberto opponente, q͛ gens Bohemorū sit dure ceruicis, & incorrigibilis. Et iccirco sedes apostolica, tribueret ei licentiā prædicandi euangeliū Prutenis potius q̄ in Bohemiā redeūdi. Si te, inquit papa, non audierint, excusso puluere de pedibus. Habeto licentiam aggrediendi, & infide docendi Prutenos. Redijt itaq; beatus uir Adalbertus in Pragam. Et in spiritu lenitatis demulcendo, & quandoq; in uirga correptiōis arguēdo, obiurgabat populos. Nequicq̄ proficienti, quodā tempore beato Adalberto dormitante dixit illi dominus. Tu stertis, & ego iterū infidelibus uendor. Et statim exurgens in forū processit, & quos inuenit christianos uenales gratiose redemit, ac libere abire iussit. Obmissa ergo Praga, Profectus Romā. A Benedicto sexto confirmationē Prutenis, & alijs gentibus prædicandi uerbū salutis obtinuit. Et in redeundo Hungariā ingressus, Gyesse principem cū filio eius Stephano in fide corroborauit, totamq; perambulans Poloniam, uerbū dei Slauis & Hungaris quasi uno anno prædicauit. Exinde in Poloniā conuersus. Anno domini 996 Graccouiā uenit, & uulgari Bohemico quottidie concionando prædicauit. In eo loco ubi nūc ecclesia sancti Adalberti stat, post palmam martyrij eius superedificata. Dimissa Graccouia, una metropoli polonorū. In Gneznā aliā metropolim comitantibus, ducentibus, & in uictualibus prouidentibus eū, militibus ducis Myeczslai & eius filij Boleslai peruenit. Illic mortuo Roberto Archiepiscopo Gnezneñ. Ad instantissimas præces Myeczslai principis, & filij eius Boleslai cathedram Gnezneñ regendam suscepit. Nec longe post. Constituto Gaudentio germano suo in Archiepiscopatu Gnezneñ, ad seminādum uerbum dei, & fidem christianā propagandū, in Prussiam processit. Est aūt Prussia regio

septētrionalis frigida, a Polonia distincta fluuiis, Ossa & Visla, usq; ad mare sarmaticū continuata. Dicta Prussia, ut aiunt, a Prusia rege Bithiniæ, qui incitamēto Hannibalis, infeliciter contra Romanos pugnans, fusus, in illam orā Prussiæ cū suis gētibus fugit, nomenq; suū illi dedit. Signū huius asserentes inducunt q, uulgare græcū loquentes intelligunt, pleraq; uerba Prutenorū ex regione Bithiniæ græci sermonis propagata. Aduenerūt deinde ut fama est gentes Romanæ, ob bella ciuilia Italiā deserētes & permiscuā mansionē cū eis fecerūt, Prussiā, Lithuaniā, & Samagithiā mixtim constituētes & linguagiū confundentes. Propter quod multa uerba, latinā linguam redolentia in eorū sermone audiūtur; Sed & hoc signū certificatores addunt, q principalē ciuitatem Romoue uocauerunt a roma nomine deriuato, Et in ea summū Pontificem, more gentilitatis constituerūt, sermone eorū Criwe appellatū. Aeneas Siluius in epistolis. Prutenos nititur dictos, q̄si Brutenos littera cōmutata capitali, quia moribus fuerūt brutales. Habuerunt namq; tot uxores quot emere potuerūt, Ancillarū officia obeūtes. Ebrietates, cōmessationesq; diligentes, balneis frequētibus eas diluētes & curātes. Hanc igitur Prussiam per milites Myeczslai, & filii ipsius Boleslai conductus sanctus Adalbertus attingēs Ossam fluuium nauigauit, & dū pro nauigio nūmis careret, a remige in caput remo percussus, gratias deo ægit, & non maledixit. Circuibat uicos & oppida prædicando Prutenis per interpræetem, & idola confutando. Docens solem, lunam, ignem, lacus, & syluas quæ adorabant, non esse deos, sed creaturas dei. Sacerdotes autem & pontifex lingua ipsorū Criwe dictus, Ne amplius prophanando deturparet deos & ritus eorum, conspirauerunt necandum. Die ergo Veneris nonas kalendas Maii in colle saxoso cuidam uico imminenti, iuxta littus maris, prope oppidum Feszhaush inuenerunt sanctū dei diuina celebrantē. Et insilientes in eum, septies cōfossum, pluries scissum, & ictibus quassatum, occiderunt, capiteq; abscisso, in arbore suspenderunt, quē aquila per triduū custodiuit, donec membra scissa per hospitē uiri beati in sportam collecta, iuxta locū martyrii in terra absconsa sunt. Audiens Boleslaus Chrabri necē sancti dei, missis nūciis requirebat corpus eius. Ad quem Pruteni, deum tuū inquiunt occidimus, terraq; obrutū, minime poteris habere, nisi argentū tantū appēdas, quantū ponderat. Misit ergo Boleslaus uiros ecclesiasticos, cum certis militibus, qui iuxta Romoue corpus oblatū. Primū recognoscētes esse sancti Adalberti. In altera parte tabulæ appenderunt argenti quantitatē, quantā estimabāt appendere corpus. Sed mirabilis deus in sanctis suis, tantā corpori sancti Adalberti tribuit leuitatē, ut prope nihil ponderaret, secundū pacta igitur, argento in scrinia reposito. Accipientes corpus in capsam nouam ad hoc paratam, condunt. Et honorifice, in poloniam detulerunt. Boleslaus certior factus. Intra metas Poloniæ, adesse corpus sancti Adalberti, coassumptis uicinioribus Episcopis, uirisq; spiritualibus & secularibus cum maxima multitudine occurrit, & prostratus in terram, excœpit, & usq; in monasteriū Canonicorum regulariū sancti Augustini, dictum Tremeszna, quod Myeczslaus pater suus, quū uiueret condidit deduxit & locauit. Breuiq; tempore exacto, collecta multitudine pontificū ecclesiasticorumq;

Prussię origo & descriptio.

Sancti Adalberti martyriū

Sancti Adalberti corpus argento a Prutenis redemptū.

clesiasticorumq; & saecularium uiro℞: in Gneznā tanq̄ in locū digniorem & metropolitanum 15 kalendas nouembris transtulit. Vbi mira dei uirtute, stupendis miraculis cœpit clarescere, germanis, pannoniis & prouinciis uicinis ad sarcofagū eius confluentibus, & in necessitatibus salutaria solatia reportantibus. Sed & Otto tercius imperator, instincto suo, suorūq; astantiū suasu. In graui egritudine facto uoto, uisitare sanctū Adalbertū in Gnezna, subito & miraculose, conualuit. Et ut dictū est, uoto expleto. Per merita beatissimi Adalberti, coronā Boleslao & successoribus eius, regibus Poloniæ, perpetuo duraturam, donauit.

Sanctus Adalbertus in poloniam allatus claruit miraculis

CAPVT IX.

REgnante Boleslao Chrabri. Floruerunt sex fratres in Polonia: Duo, Benedictus & Ioānes, ad instantiā præfati Boleslai, & promotionē imperatoris Hērici, Ex petreo cenobio uiri insignis sanctitatis Romm aldi. Pro neophitis in Polonia edocendis concessi, Et tanq̄ angeli dei, per nūccios ad Boleslaū adducti. Et quattuor. Matheus, Isaac, Cristinus, & Barnabas, poloni natione, illis sponte cōiuncti. Habitabāt in heremo, prope oppidū maioris Poloniæ Kazimirz, in arctissima uita & obseruantia: In orationibus, & ieiuniis assiduis. Docentes uerbo & exemplo: quosq; requirentes & aduenientes. Quadā autē die rex Boleslaus, commēdans se, & regnū suum orationibus ipsorū. Obtulit eis magnā massam auri. Palam in conspectu omniū. quod tñ fratres inutile eis profitentes: Nequaq̄ accipere uolebant. Et post triduū, per Barnabam fratrem minorem in Gneznā Boleslao remiserūt. Vixq; mediū itineris Barnabas emensus est, & expilatores auri sacra fame incitati: sanctos uiros orantes in nocte comprœhenderūt. Et per minas, plagas, per ligamenta: Ad ultimū, per uarios cruciatus & exustiones ignis, tormentis affectos trucidarūt. Vtq; tanti reatus crimen tegeretur, ignem inicecerūt sex casis, & quinq; corporibus sanctorum necatis, ut casuali flamma conflagrati putarētur. Verū nec pilus de capitibus deciderit eo℞. Neq; exustio tetigit tellus & corpora eorum. Rex Boleslaus ex Gnezna celeriter accurrēs cum tota curia, & e rure uicino, colonis peditibus accersitis, inuenit expilatores in siluis uagātes, arefactis brachiis, gladios exertos & nudos ferentes, ligatos & cathenis uinctos, ad locū sanctorū martyrum adduxit: Diram ultionē ex eis sumpturus, Dei tamen clementia & sanctorū meritis, ut locū attigerūt, mox cathenis confractis liberati sunt. Et miraculo facto abire permissi sunt libere. Delata corpora eo℞ in Gneznam, simul in una tūba in ecclesia maiori sūt sepulta. Anno domini. M. 5. agitur festū eorum pridie idus nouembris, quoniam ea die passi, cœlestia meruerunt Barnabas uero confrater martyrum magno eiulatu gemebat, q͂ simul coronā eum eis non percœperit. Factoq; heremitorio in eodem loco, deuotus permāsit. Et cito post uita functus, appositus est fratribus suis, Gneznæ cōditis Extant nūc quinq; capellæ deuotione fidelium, in locis habitationum sanctorum superedificatæ.

Sex fratres. sancti.

Alia historia habet centum marcas pecuniæ.

Quinq; fratrū martyrium.

CAPVT X.

Vlodimirus pyeczinigos debellauit.

VAstatis karuatis, Wlodimirus dux Russorũ, etiã Pyeczinigorum exercitum, iuxta fluuium Trubiesza profligauit post singulare certamen, unius ex pieczinigis gigantee stature deiecto & occiso, a Rutheno de Pereaslaw mediæ staturæ, quo cũ duellum ingressus fuerat. Sed Pyeczinigi recollectis uiribus, anno sequenti uehementi cœde ac igne terras Russorum uastauerunt. Wlodimirum eis occurrẽtem cum suo exercitu contrerendo, & fugientẽ persequendo: Donec sub pontem, qui fugienti occurrerat, se recondit, & eius benefitio hostes insequentes fefellit. Hac de causa ecclesiã transfigurationis in Kiow extruxit, quoniam in festo transfiguratiõis secundũ ritũ Græcorum sua euasio contigerat. Tandem uentus Wlodimirus ne decedente eo, inter filios bella orirẽtur, sic inter eos regnum diuisit. Vislao natu maiori, dedit Nouogrod. Isoslao Poloczko. Suatopolkoni Thurow, Iaroslao rostow: Sed Visoslao fatis rapto: Iaroslao Neuogrod. Borisz Rostow, Hleb Moronye, Suatoslao drewianie. Wseuoldo Wlãdimiriã, Msciflao Thimutuchani: Cæteris iunioribus Kiow, & Berestow principatus, post mortem suam reseruauit. At Iaroslaus sorte sua non contentus, creditus in pace uenisse castrũ Kiow occupat. Quod pater Wlodimirus molestissime ferens, ex omnibus suis & filiorũ principatibus, bellatores aduersus Iaroslaum cõtrahit. Iaroslaus uero resistentiam patri facturus: Pyeczyniegos cũ Varais conducit. Non potẽs aũt Wlodimirus præmente egritudine, ordinationi belli adesse. Præfecit exercitui suo Borisz: Ipse uero post paucos dies, in castro Berestow moritur. Et in Kiow in ecclesia uirginis Mariæ, quã uiuens edificauerat sepelitur. Ignorãtes patrẽ Wlodimirũ mortuũ bini filii, Borisz & Suatopolk, certamen cũ Iaroslao inierũt, & eũ superauerunt. Suatopolkus ergo rapit principatũ Kiouieñ, & germanũ suum Borisz loco patris se colentẽ, per subordinationem quorũdam Nouogrodensiũ in cubili suo orantẽ lanceis transfodit, & cũ armigero eius Gregorio Hungaro interfecit. Misit & alios nequã uiros, & Hleb alium fratrem abscisso capite interfecit: Colit Ruthenica ecclesia hos duos fratres pro sanctis martyribus: In ecclesia sancti Basilii kiouieñ in uno sepulchro tumulatos. Nec impunis fuit Suatopolkoni occisio fratrum. Venit nãq; contra eũ dux Iaroslaꝰ cũ Ruthenis & Varays, Suatopolkone cũ Ruthenis & Pyeczieniegis, circa castrũ Lubiecz resistentiã opponente, flumine Dniepr utriusq; exercitũ dirimente. Et post trimestre spaciũ, Iaroslaus superato flumine: Inuasit exercitũ Suatopolkonis inermem: Diffugientẽq; in lacus: fragiles glacies habentes, cũ submersione pluriũ, interfectioneq; multo maiori aliorum Suatopolkus uix manus hostiles euadens, præpeti cursu in Poloniã fugiẽns Boleslai Chrabri personale auxiliũ & reductionẽ in sedem kiouieñ meruit. Per Iaroslai circa fluuium Bug profligationẽ, & kiouiæ expugnationẽ: Vt paulo ante de Boleslao dictũ est: Contra Suatopolkonẽ iterũ dux Iaroslaus anno sequenti cũ nouo exercitu processit, & occurrente Suatopolkone in loco ubi Borisz occisus fuerat succubuit Suatopolkus. Et contractis copiis ex Pyeczinigis celerrime reuertitur in fortitudine magna. Cui occurrẽte Iaroslao: circa

Vlodimirus uictus.

Vlodimiri mors.

Suatopolck frẽs interimit.

principes Poloniæ legitur didicisse litteras. Non tamen est (genitore extincto) in regẽ electus, tum ideo, quoniã regnicolæ circa Posnaniã anno domini 1035 congregati, timuerũt ne paternam segniciẽ, amentiã, tenacitatem, & regni pessundationẽ, sectaretur, tũ quia Rychsza genitrix eius, olim Myeczlauum patrẽ, pro suo uoto gubernauit. Ne & filiũ suis persuasionibus illaqueatum corrumperet: tum etiam quia oblationes & certas munerum donationes pro mensa regis, & reginæ in uillis nobilium per Richszam tempore mariti constitutas abrogare noluit. Huc adde quoniam Richsza exosos habuit Polonorum nobiles, sordidos, & immorigeratos uocans. Consorcia eorum deuitans, & Theutonis quæq; officia & dignitates distribuens. Nolens ergo prædicta immutare, denegata ei obedientia, coacta est de regno secedere, receptis itaq; thesauris, uetustæ gazæ principũ polonorũ, unionibus, armillis, monilibus, uasis & desideratis uestibus cũ geminis coronis, una, q̃ maritus eius, altera, qua ipsamet una coronati fuere, accepto secũ filio Kazimiro indignata, recessit in Saxoniã, q̃rulatũ iri imperatori Henrico, oblatisq; ei muneribus, de thesauris asportatis, simul & duabus coronis materialibus, regni Poloniæ, adiunctis, præcabatur, ut iniuriam suæ eiectionis de regno, in Polonis ulcisceretur, quod imperator promisit, emptoq; sufficiẽti censu, pro statu suo in Salceuld morata est. De bonis & possessionibus, dudum a se coemptis, dum senuit duo monasteria fundauit: unũ Brunuilcense, sub honore sancti Petri apostoli, & sancti Nicolai cõfessoris: Aliud in loco ubi sancti Kiliani sociorumq; extabat martyrium. Super quo piæ fundationis opere, ipsius reginæ Richszæ priuilegiũ apud prædicta loca ostenditur. Defuncta apud Saleueld, Coloniam delata est, & in ecclesia sancte Mariæ ad gradus humata, Filiũ uero Kazimirum dum uiueret litteris uberioribus imbuendũ expensis sufficienter prouisum, Parisius misit, ubi existẽs per bienniũ: sæpenumero cogitauit, an in Poloniã esset regressurus, . An in Theutonia cũ matre sugillationes passurus, morã deligeret. Delegit tandem matre consentiente monachari. Et accedens personaliter Romnaldũ, uitæ sanctitate pollentẽ in Italia, donato ei pulchro caballo, exposuit quis esset, poscens ab eodẽ susceptionẽ & professiõem regularem, quo annuẽte, rediit in Cluniacũ, ubi professus, ad gradum diaconatus peruenit, Interim uero, dum e Polonia secessisset turbo dissensionum Poloniam inuasit. Ingenui & præcipui bellatores, mutua cœde absumebãtur, Possessiones innocentũ occupabãtur, matronæ & uirgines, absq; impunitate uiolabãtur, loca sacra diripiebãtur, sacerdotes spoliabãtur, latrones & siccarii latronũq; & siccariorum duces, consurrexerũt, agros depopularunt, tecta exusserunt, pecora abegerũt, remansitq; terra populis uacua, confusa cœdibus, destituta defensione, & omni auxilio orbata. Maslaus, regis Myeczlai subpincerna charus, purpuram induit, & Plocensiũ principem, se gerere cœpit. Brzetislaus Bohemiæ dux, intelligens Poloniã absq; rectore laceratã: Collecta nobilium & agrestiũ multitudine, Poloniã ingressus, Wratislauiam & Posnaniã oppida quoq; uicos & uillas, quæ ciuilis belli stridor nondũ deleuerat diripit & exurit: Gneznã metropolim, quoniã nec situ nec arte munita erat, facile capit. Ecclesiam beatæ Mariæ

Coronæ regni abactę

Brunuilcen monasterium.

S. kiliani monasteriũ.

kazimirus Parisius missus.

kazimirus in cluniaco monachus factus.

Bohemi poloniã vastarunt.

riæ metropolitanam, suasu Seueri Episcopi Pragensis, qui huiusmodi bello se miscuerat, spoliat. Corp9 sancti Adalberti quod certi prælati & ministri ecclesiæ de sepulchro extractum in zabulo occultarát. perquirit & non inueniens sollicitauit, non solū probris, sed amplissimis promissis, ministros ecclesiæ de corpore inueniendo. At illi ex industria corpus Gaudencii Archiepiscopi Gneznen̄ ostendunt quod Bohemi Pontificalibus indutū, rapuerūt, credentes fore corpus beatissimi præsulis Adalberti. Rapuerūt & corpora quinq; fratrū martyrū, Ioannis: Benedicti, Isaac, Mathei, & Cristini, Morauisq; instātius petētibus, corpus sancti Cristini tradiderunt, quod in ecclesia Olomūcensi, sub tabulis argēteis auro tinctis locauerūt. Sub titulo & nomine eius, postea ecclesiā cathedralem Olomūcen̄ dicando. Rapuerūt insuper Bohemi, imaginē crucifixi, tricentas libras puri auri pendentē. Per Boleslaū primū ecclesiæ Gneznen̄ donatā. Rapuerūt & tres tabulas maioris altaris, auro puro, & præciosis lapidibus, per Boleslaū regem decoratas. Cæteraq; clenodia, uasa, campanas magnitudine & sono notabiles, abstulerūt. Cū his & multitudine captiuorum utriusq; sexus, Brzetislaus in uigilia sancti Bartolomei āno domini 1038 Pragam perueniēs, sacrilegam prædam in maiori ecclesia Pragen̄ deposuit. Captiuos uero, inter quos & sacerdotes uidebantur, in colonias distribuit. Et licet Stephanus metropolitan9 Gneznen̄ corā sede apostolica super spolio suæ ecclesiæ, Brzetislao duci, & Seuero episcopo Pragen̄ lites intentasset & diffinitiuā obtinuisset, Nihil tamen de ablatis rehabuit. Iterum ab oriente Iarosla9 dux Russiæ inuasit Poloniā, bellis plurimū attritā, & oram Mazouiæ, igne, cæde, & spoliis depopulatus, cum magna præda hominū utriusq; sex9 in Russiā libere rediit. Adhuc aliæ uicinæ nationes poloniam prædiis & direptionibus lacerabant, ex tunc polonorū primores & proceres, non sentiendo, non uidendo, excæcante ira, quo amentiæ progressi forent. quid periculi & insaniæ, in se, quid in patriā, quid in penates, quid deniq; in deum & relligionem eiiciendo Kazimirū cōmiserint, tarda recogitatione pensare, & sero sui facti pœnitere cœperunt, Mittunt itaq; (post uarias & scrupulosas sentēcias ac conclusiones) notabilem ambasiatā seu legatum, ad quærendū & reducendū Kazimirum in regnum, quoniā ex eo unico solacio, salus Poloniæ & reintegratio speraret. Legati ergo de polonia egressi. Primum adeūt reginā Richszam in Brunsuig, & exposita causa legationis, acceperūt responsum, Kazimirū frustra quærendum, quoniam monachus in Cluniaco factus nequaq̄ in Poloniā reuersurus esset, nec reuerti posset. Legati responso reginæ Richsze non territi, in Cluniacū diuertūt: Et Kazimiro recognito in habitu cucullato. Ex Abbate, postulata & obtenta uenia, Cum lachrymis in collum Kazimiri ruendo incidūt, legationē pontificū & Baronū Poloniæ exponūt: Rogantq; ut ad suscipiendū regnum in Poloniā cum eis rediret. Et nunc hunc, nunc Abbatē instanter flagitāt & obsecrāt. Abbas Cluniacen̄, compassionē quidem super desolatione regni Poloniæ se habere dixit. Monachum uero professum & iam diaconum, a regula & ordine absoluere, nō suæ, sed pape fore auctoritatis, & potestatis affirmauit. Quo audito oratores Polonorū, rectiori quo possunt tramite, Romā cōtendunt

Prēda sacra ex Gneznen̄ ecclesia abacta.

Rutheni Poloniam vastant.

Legati pro kazimiro.

tendunt, & peruenientes, Pape Benedicto nono, humili uoce & gestu, regni Poloniæ eneruationē & desolationē, propter Kazimiri heredis exilium longa oratione exponūt, Additisq; lachrymis & gemitibus, supplices uultu demisso, iterum atq; iterum rogāt, ut monachū Kazimirū eorum regē ex monasterio exire iuberet, auitum regnū Poloniæ restaurare, & prolem sumpta uxore propagare. Summus Pontifex, cū cœtu cardinalium habitis aliquot consultationibus, miseratus calamitatibus, & interitui regni, extremo licentiam (regula & ordine dimissis) redeūdi in Poloniā, regnū suscipiendū, reparādum, & per prolis generationem ac successionem in futurum prouidendum Kazimiro concedit. Polonis uero iniungit, ut successoribus sancti Petri, Romanis pontificibus, de quolibet capite, nobiliū capitibus circūscriptis, usualem nūmum annis singulis soluerēt. Ex tali solutione nummi sancti Petri, & fines regni Poloniæ & prouinciæ occupatæ, Polonorum fuisse cognoscūtur Item ut cæsariem capitis & comam nō nutriant, sed patentibus auribus, ad instar Latinarum nationum tonsum caput gestarēt. Et tercio q; in præcipuis Christi: & uirginis matris eius festiuitatibus, panno lineo albo, in modum stolæ dependente, cei uicem exornare perpetuo redderētur astricti, quatinus his tribus insigniis & ex monacho, & ex diacono, apostolica concessione & benignitate (dum aliter concretum periculum dispelli non posset) polonus regem sibi creatum & redditum recognoscēs, tam in deum, q̄ in christianam religionem existeret gratior atq; deuotior. Restitutione Kazimiri a sede apostolica impetrata, e Roma concito cursu, in Cluniacū ouantes cū litteris apostolicis oratores ueniunt, quibus mox ab Abbate paritum est, ualedicto Abbate, cū fratribus, Kazimirus Cluniacū egressus. In Almaniam ad Richszam genitricem suā, in Saleueld peruenit. Et persuasionibus maternis non acquiescens, quibus mollita est eum retinere, ne ad regnum Poloniæ desolatum & exūstum rediret. Profectus ab ea pluribus clenodiis in auro, argēto & gemmis olim ex Polonia eductis, honestatus & muneratus, caterua equitum almanorum, & sufficienti uiatico, per matrem prouisus, una cum Polonorum nunciis ad Henricū tercium imperatorē Romanorum, in insula sancti Swiperti cōmorantem, accessit, quæsiturus atq; petiturus, ut Brzetislaū Bohemiæ ducem compelleret, ad restitutionem spoliorum abs Polonia eductorum, Et ut esset ei auxilio contra Bohemos. Quod Henricus promisit, infœliciter tamē postea, contra Brzetislaum primo ingressu pugnauit. Improuise em̄ in siluis Bohemorum attritus in Almaniā cū reliquo exercitu se recepit, sed anno sequenti Bohemiā subiugauit, & Brzetislaum ad homagiū compulit. Kazimirus autem ab eo insignium militum numero prouisus, & duabus coronis a regina Richsza munere donatis, redditis, multitudine exercitus stipatus, in Poloniam terribilis aduenit.

Tria edicta a papa Po. data. 1 Denarij sācti Petri institutio.

2 Tōsura Polonorum.

3 Stola dependens.

kazimirus per papam absolutus restituitur.

Almani honorifice kazimirū reduxerunt.

CAPVT XIIII.

INgresso Kazimiro regnum Poloniæ, castra per hostes & prædones intercepta & occupata inuadit, expugnat & conquirit. Quosdam maleficos in patibulum agit, quosdam gladio ferit, quosdam in manibus & pedibus mutilat, singulosq; improbos

kāzimirus primus

kazimirus primus coronatus In ordine regū tercius.

ſupplicijs deterret & reſcindit. Bonos uero ex/ tollit & dignificat. Veniens ad Gneznam āno chriſti M. quadrageſimoprimo. Coronatus eſt corona quā retulerat: per Stephanum Archi/ epiſcopum Gneznēñ, aſtātibus ei pontificibus & magnificis regni, uniuerſoq; populo accla/ mante & laudante, ut autē ſucceſſor regni ha/ beretur, conſilio ſuorum, accepit in coniugem Mariam, ſororem Iaroſlai ducis ruſſiæ, filiam Wlodimiri, ex Anna ſorore Baſilii & Conſtā/ tini imperatorum græcorum genitā. Nupciis Graccouiæ celebratis, percœpit dotē magnifi/ cam in auro, argēto, clenodiis, equis & reliqua præcioſa ſuppellectili, ſimul affinitatem & au xilia promiſſa contra quoſcūq; inimicos per/ cœpit. Iaroſlao uero Kazimirus in ſignum amicitiæ, reſignauit caſtra Ruſ/ ſiæ, olim per Boleſlaum auum ſuū conquiſita. Maria autē, abrogatis nomi/ ne, & ritu græco, de more romano in eccleſia Graccouieñ baptiſata, nomi/ nata eſt Dobrogniewa. Ex poſt in Gnezna in reginā Poloniæ coronata. Ec ce de monacho rex, & de profeſſo continēntiam, uxōratus. Simile in Chro/ nica Hiſpanorum hiſce uerbis legitur. Expulſo Petro Tares regnicolæ Ara geniæ: cōmuni cōſenſu reuocarunt a monaſterio Ramirum monachū præſ biterum, filium legittimum Santii, regis Aragonū, & fratrē Alfonſi ſine fili is premortui. Cui dederunt nobilem uxorem filiā Raimundi, Comitis Picta uieñ, obtentaq; diſpenſatione apoſtolica, genuit unicam filiā, Hæc ibi. Coro nato rege & regina, facta eſt pax totius Poloniæ, ſolo Maſlao tyranno Plo/ cenſi: reſiſtentiam Kazimiro opponente. Ad quē debellandū, proceſſit cum uniuerſis militibus Polonis, & ex Almania adductis, habens in auxilium Ia/ roſlaum ducem Ruſſiæ: cū uniuerſis copiis eius. Maſlaus uero armatis non ſolum nobilibus ſed plebeis, & ſeruis, habuit ſuffragatores Prutenos & Iacz wingos gētiles: Pruteni equidem noti ſunt ex ſupradictis. Iaczwingi autem fuerunt populi feroces, in finibus Lithuaniæ, iuxta Mazouiam cōmanentes hii in bellando non referebāt pedem quin uincerent aut uincerentur. Hac de cauſa pauci ſuperſunt noſtris temporibus: ſparſim inter Lithuanos cōmorā tes & proprium linguagium loquētes. Lithuani item & Samagitæ propri/ um linguagium ſortiti ſunt, aliud a Iaczwingis. Quēadmodum & Lotihali etiam appropriatū linguagium loquuntur a præfatis gentibus diſtinctum, hii habitāt in Liuonia, & cōfiniis eius. Quattuor ergo gentes: Pruteni. Iacz wingi: Lithuani cū Samagitis: & Lotihali: habēnt propria linguagia: ualde in paucis conſonantia & conuenientia. Itaq; Maſlaus habens Prutenos & Iaczwingos coadiutores duro marte cū Kazimiro congreſſus, & pro uicto/ ria decertans: ſuperatus eſt. Et diſtrictus Plocenſis in poteſtatem Kazimiri deuenit: extunc a Maſlao Mazouiæ nomen ſortitus. Addidit ſequenti anno Maſlaus alterā oppugnationem regi Kazimiro circa ripam flum nis Viſla

Attendatur ſi/ milis caſus a/ pud hiſpanos.

Iaczwingi qui ſint.

Maſlaus tyran nus uictus.

Mazouia origi nem nominis a Maſlao hic tra xit.

in Mazouia

in Mazouia. Ante hãc pugnam, rex Kazimirus anxiatus fluctuabat, despe rans de uictoria, cernens suum exercitũ exilẽ, in respectu Prutenorũ & Iaczwingorum pro Maslao decertare uolentiũ, tamen diuino oraculo inter dormiendũ cõfortatus, in congressu fœliciter pugnauit (quodã uiro in ueste can dida, in equo niuei coloris cũ uexillo albo exercitum eius antecedente & polonos contra paganos animante) intantum pro uictoria adnixus est, ut more boni militis, hostes insequens & feriens, ex lassitudine, semiuiuus per quendã militem gregariũ in castra est delatus. Capta sunt in eo prælio, duo milia hostiũ, & quindecim milia cæsa. Maslaum iterũ ad prutenos confugientẽ, & nouũ bellum molientẽ. Captiuatũ Pruteni uariis pœnis affecerũt, & in altum patibulum ægerũt, Insultantes ei & dicẽtes, alta petisti alta tene. Regnauit post superationẽ Maslai, rex Kazimirus in pace, omnibus diebus uitæ suæ, regno Poloniæ sub eius regimine reflorescente, ad pristinũq; statũ perueniẽte, mortuus est Posnaniæ 28 nouembris sacramẽtis perceptis, & iusso apparatu cũ cineribus aui & patris in ecclesia cathedrali Posnanieñ consepultus anno regni decimooctauo. Incarnationis uero dominicæ millesimo quinquagesimo octauo. Signa mortẽ eius præcedentia fuerũt, fames ualida, & defectus uictualium: Stellaq; crinita, pluribus noctibus apparẽs: Erat autẽ Kazimirus, statura procerus, capillo copiosus, habitudine uegetus, studio pius, Reliquit tres filios & unicã filiam: Boleslaum (quẽ moriens regẽ post se designauit) Wladislaum & Myesko siue Myeczlaũ Othone filio quarto, immatura morte (uiuente patre) diẽ obeunte. Filia nominabatur Swatochna. postea Wratislao duci Bohemiæ in coniugẽ data. In memoriã autẽ & recompensam professionis monasticæ, Kazimirus dum uiueret anno domini. M. quadragesimoquarto fundauit, & centũ uillis dotauit, monasterium in Thynyecz iuxta fluenta Vislæ. Ex Cluniaco (ubi ipse monachus fuerat) duodecim fratribus ordinis sancti Benedicti accersitis, & cũ libris cantuq; chorali perductis. Aaron natione Gallicus, uir doctrina & sanctimonia rarus, fuit Abbas primus prædicti cenobii in Thynyecz, propter uirtutes eius, per Kazimirum (nouerat siquidem laudabilem conuersationẽ ipsius in Cluniaco) ad Archiepiscopatũ Graccouieñ promotus. Huius Aaron ordinatione, gradus uiuorum tempore quadragesimali introducti in ecclesia Graccouieñ dicũtur, huius etiã cõstitutione & priuilegio quilibet Abbas Thyniceñ fit Canonicus natus in ecclesia Graccouieñ. Aliud Cenobium eodem anno supra Odram fluuiũ in Lubeus extruxit, & dote liberali ac sufficiẽti prouidit, prælibatis fratribus Cluniacensis ordinis. Ecclesiam Ricinẽsem olim Smegorzouiensem, cupiẽs meliorare in Wratislauiã transtulit. Assignans loca pro Pontifice & Canonicis. Exinde putabatur ab aliquibus cathedram Wratislauieñ fundasse. Cum eam dumtaxat transtulerit, & donatione uberiori prouidit. Fuit illo tempore, Hieronymus episcopus Wratislauieñ, post quẽ deinceps cæteri præsules Wratislauienses titulantur in hanc diem.

Victoria kazimiri.

Maslai interit⁹

kazimirus primus moritur.

Fames ualida

Monasteriũ in Thyniecz fundatur

Aaron primus abbas thiniceñ

Abbas thyniceñ. nat⁹ canonicus Gracco.

Monasteriũ Lubeus extructũ.

Vratislauieñ sedis translatio.

CAPVT XV.

IAroslaus Russorum monarcha, ad augendum gloriam & diuitias, misit filium suum natu maiorem Wladimirũ cum exercitu

Iaroslai bellũ in Greciam.

 naual i

nauali in Constantinopolim. Confractisq; nauibus tempestate exorta, uix aridam attigerũt, ubi pedes in patriã redeuntes, lacessiti, & continuo a militibus imperatoris Græcorum persequuti sunt, donec prælio inito Græcos in fugam conuerterũt. sicq; in pace Russiã attigerũt. Ista refert historia russitarũ. Sigibertus uero prodit in Chronica, q Russorum rex sciens Græcos occupatos bello contra Sarracenos, & custodia insularum. Misit mille naues uel plures ad Constantinopolim. Præsentiens autẽ imperator græcorum Romanus, milites contra eos misit, qui pice græca & flãmis in naues russorum iniectis plurimos submerserunt, alios captos decapitarunt, pauxilli ad modum fuga salui euaserũt: Non dixit Sigibertus tempestate, sed expugnatione militum Græcorũ fractos: Sentiens sese Iaroslaus grauatum, & senio confectum, hortatus est filios suos, ut quilibet sorte sua esset contentus, quã hoc modo diuisit, Saslao natu maiori Kyow: Suantoslao Czirnieciow: Wseuoldo Pereaslaw: Gregorio Wladimiriam: & Veczeslao Smolensko. Post hoc moritur Iaroslaus septima nouembris ãno ætatis suæ, septuagesimo sexto. Sepultus in ecclesia diuæ Sophiæ, quam edificauerat in Kyow: Citoq; post eum mortui sunt bini filii eius, Veczeslaus, dux de Smolensko, & Gregorius Wladimirieñ.

Russitana opinio.

Sigiberti assertio.

Iaroslaus in filios principatũ diuidit.

Iaroslai mors.

CAPVT XVI.

Boleslaus audax

Boleslaus liberalis, & audax, postea efferus dictus: Eo q esset natu maior Kazimiri primi, & regno idone9, per patremq; dum uiueret ad succedendum post eũ designatus. Coronatus est Gneznæ in regem Poloniæ, anno domini 1058 per Stephanum Gnezneñ, & Aaron Graccouieñ Archiepiscopos, assistẽte Dobrogniewa regina Poloniæ, genitrice ipsius. Episcopisq; magnificis, & multitudine nobilium Poloniæ. Hunc Boleslaum, Wratisla9 dux Bohemiæ irato animo, sugillabat, q germanum ipsius Iaromirum (gradu diaconatus reiecto & habitu laicali reassumpto) profugum ex Bohemia, & exulantem iure hospicii susceperit. Veritusq; ne aliquando ducatum eius, Polonorum stipatus suffragiis inuasurus. Bohemos ad defectionem inclinaret. Cum tota potentia, regnum Poloniæ ingrediens, uastabat eam orã, quæ Slesia dicitur. Boleslaus autẽ agmine & milite tumultuario & ueloci collecto, peruenit ad exercitum Wratislai, in quadam silua, statiua agentem, qui crastinã pugnam non expectans, omnibus sarcinis abiectis clam & propere: de nocte festinus in Bohemiã fugit, sed Boleslaus pluribus diebus eum insecutus & non comprehendens, Morauiam uastauit, & onustus spoliis: in Poloniam rediit. In sequenti uero anno: forti exercitu comparato: Boleslaus Bohemiã expugnare uoluit, nisi eum Wratislaus concordia & satisfactione præuenisset. In signum autem reconciliationis: & perpetue

Boleslaus audax q & effer9 dicitur coronatẽ

Bohemi poloniam hostiliter ingressi.

Poloni Morauiam uastant.

pacis

pacis: affinitatem iungendo: accepit Wratislaus in cōiugem uirginem Swiatochnam, germanam Boleslai regis: ut in proximo est expræssum: hāc Bohemi uocitarunt Suathauarz: Iterum insurrexit bellum Prutenicū: nā gentiles Pruteni: extructa firma munitione: quam Poloni Grodek appellauerūt: prouincias Polonorū inuadebant: Intantū ut fere totam Pomeraniā eorum subiicerēt ditioni. Ad reprimendum autem Prutenorum audaciam: coadunato milite: rex Boleslaus Grodek obsedit: & nō ualens expugnare (strenue enī a Prutenis tutabatur: tū etiam q locus ille erat & natura & arte plurimum munitus) regressus est: tandem cū expedito milite clam constituit opprimere inuasores Prutenos copiā pugnæ subtrahentes: Et cognoscens per exploratores: Prutenos iuxta fluuium Ossa congregatos: ad ingrediendūq; Pomeraniam paratos: subito iubet suos arma corripere: & fluuium tranare Primis autē in flumine Ossa, & grauitate armorum & inundatiōe aquæ suffocatis (intumuerat siquidem flumē aquis) sequentes: reiectis armis, superato flumine, una cum rege silenti agmine super Prutenos irruerūt: & quasi totā illā multitudinē deleuerūt. Exinde pax facta est, & Pomeraniæ recupatio — Bellum prutenicum. — Pruteni victi.

CAPVT X VII.

Confecta itaq; pace cum Prutenis & duce Bohemiæ Wratislao Bela profugo hungarorū, assiduis præcibus ingemināte, & reductionē in Hungariam, tanq̄ ab affine suo postulante. Rex Boleslaus (ut refert historia hungarorum) fideliter Bele auxiliando ex omnibus terris suis belligeris cōuocatis: Hungariam contra Andream regem Pannoniæ ingreditur. Causa autē bellandi fuit, quoniam præfatus rex Andreas spreto & abiecto, germanō suo Bela, coronari iussit in regē Hungariæ, filium suū Salomonē, minorēnem, nedum septimū annum trāsgressum, Conuenerūt itaq; reges, & exercitus eorū, iuxta fluuiū Czisse: Andreas rex fultus suffragiis imperatoris Henrici quarti, soceri filii eius Salomonis (desponsauerat siquidē ei Henricus filiam suā Sophiam) & suffragiis Wratislai ducis Bohemiæ, generi sui (quoniā idem Andreas rex, Adleydā filiam, in consortem olim dederat illi) Et cōstituit tres ordines bellatorū, unū ex almanis, quibus duo duces Gwilhelmus, & Ponth præerāt: Alterū ex Bohemis quē Cōradus Morauiæ dux, germanus Wratislai ducis Bohemiæ regebat. Tercium numerosiorē ex Hūgaris, quem ipsemet Andreas, per suos præfectos ducebat. Boleslaus idemtidē, tres ordines ex suis ordinauit, rariores quidem, sed belli officia & processum ex assuefactione iā dudum scientes. Adiecit & quartū ordinē hungarorū, duci Bele adherentiū, in eis paucam fiduciā habens. Facto ergo congressu, diu ancipiti marte pugnatū est utrimq; pluribus cadentibus, sed cum rarefacti sunt exercitus Almanorū & Bohemorū, & acies eorum fuissent inclinate: Hungari machinatiōes Bele metuentes, relicto Andrea rege, accesserūt ad Belam, quo comperto, rex Andreas fugam iniit, et cōpræhēsus ad portas Musim, in silua Bokon, trucidatus, expirauit: Conradus Morauiæ captus, misere excæcatiōi dat9: milites uero almanorū crudeli trucidationi per Hungaros adiudicati, per Boleslaum Poloniæ regē libertate sunt donati. Ex loco certaminis directis aciebus, rex Boleslaus, per — Boleslaus hungariam ingressus belam restituit. — Boleslaus ger: & bo: in hūgaria vicit. Andreas hūgariæ rex cæsus. — Boleslai in germanos & morauos liberalitas & munificētia.

duxit Belam in albã regalem ad coronationẽ, qua perfecta muneribus pluri mis, & Boleslaus, & suus exercitus præmiatus, in Poloniã reuersus est: Pro tantis uero beneficiis, deo gratias agẽs, ut par erat, Boleslaus monasterium in Mogilno oppido Gneznen̄ dioce. anno domini. M.65 fundauit & dotauit Ex Thiniecz quoq; monasterio dioce. Graccouien̄, ordinis sancti Benedicti, monachos in ipsum introducens, contulit & præfato monasterio oppidum Mogilno ac pro fundo assignauit: cũ uillis Czriuensk, Chrenow: Bolmo, Velerich, Cossouo: Crẽnow: Golumbino, & alios plures redditus ex curiis suis piscinis, foris: & theoloneis. Fuit autẽ primus Abbas Mogilnensis: Mẽgo/sius natione gallicus, olim de Cluniaco cum aliis fratribus receptus.

Monasterij in Mogilno ori/go.

CAPVT XVIII.

SVb hac tempestate accepit Boleslaus in coniugẽ Visseslauam principis Russiæ unicam filiã. Exindeq; occasione accepta, Russiam subiugare in animo destinauit, ut se Boleslao Chrabri proauo suo equaret. Habebat siquidem Boleslaus, tres exules insignes, in sua curia: Zaslaum principẽ Kiouien̄: Belam germanum Andreæ regis Hungariæ, & Iaromirũ germanũ Wratislai ducis Bohemiæ. Introdu/ctoq; Bela ac in regno Hungariæ locato: Iaromiro etiam splendide munera/to in Bohemiam remisso, & episcopatu Prageñ oblato, solus Zaslaus qui prior ante illos in Poloniã profugus aduenerat, restabat in Russiam & in sedem Kiouien̄, (de qua eiectus erat) reducendus. Cum em̄ nobiles Kiouien̄. instanter petiissent, ut Zaslaus princeps ipsorum, e uinculis in quæ coniecerat Visseslaum fratrem suũ ducem Polocensem cũ filiis eius relaxaret, & nõ acquieuit, seditione mota eum a sede sua expulerũt, & Visseslaũ in principẽ kiouien̄, dominum suum crearũt. Conuocato itaq; milite, ex suis prouinciis, habens in suo comitatu præfatũ Zaslaum cũ filiis eius, Mscislao & Suato/polkone, profectus est in Russiam, & cũ appropinquaret urbi kiouien̄. Visseslaus cũ agmine exercitus nõ contemnendi, uoluit sese opponere, & transitum regi Boleslao prohibere, sed uisa potentia Boleslai perterritus, clam a suis in Poloczko fugit, quare boyari kiouien̄ nimio metu perculsi, cũ pigno/ribus suis & omni substantia, uolebãt exusta urbe, & castro kiouien̄, suam salutem dumtaxat conseruando, sese in Græciam recipere, sed adhortamento Suatoslai & Wsciuoldi Czirnieouiensiũ ducum, caduceatores miserũt ad Zaslaum, ut relictis Polonis ad sedem suam in pace rediret. Boleslaus ergo rex sarcinis dimissis, & parte copiarum relicta, ut paulatim se insequerentur, ipse cum Zaslao & expedito milite, celeri gradu in kiouiam processit, præmisitq; Mscislaum, filium Zaslai ad explorandum, an in pace sint om/nia apud kiouien̄ uel in dolo. Qui ingrediens kiow, reperiensq; eam tranquillam, trucidans septuaginta, ut uidebatur: sediciosa capita: intimauit tam re/gi Boleslao q̃ Zaslao suo genitori: ꝙ omnia pacificata essent. Aduolauerũt ergo rex, & Zaslaus itũq; est eis in obuium, susceptiq; sũt maxima cũ reuerẽtia. Ingressus ergo Bolesla9 urbẽ kiow, secũda Maii: mãsit in ea tota æstate: autumno & hyeme: militibus polonorũ in oppidis & uillis hibernãtibus. Zaslaus uero princeps kiouien̄: acceptis suis copiis: & regis Boleslai: inse/cutus est

Boleslaus Rus/sitis bellum ꝓ zaslao mouit.

cutus est

cutus est Visseslaum in Poloczko, quo, per fugam elapso: comprachēdit castrum Ploczko: totamq; regionē eius: & filium suum Mscislaum primū ibi locauit: eoq; morte assumpto: Suatopolkonē alterum filium ei surrogauit. Transacta autem hyeme, plurimis donis per Zaslaum rex Boleslaus: & sui milites remuneratus: in auro, argento: uasis, gēmis: uestibusq; praeciosis uersus Przemisliā diuertit: & ui receptis uicis ac oppidis: aliis uero spōte se dedentibus ad Przemisliam applicuit, quā postq̄ tumor: ac inūdatio fluminis Szan decresceret, tribus diebus continuis oppugnauit: quarto uero die Ruthēnis subsistere nō ualentibus: in castrum cū omnibus suis rebus excedentibus eam recipit: & praedam eius militibus concessit: refectisq; militibus: castrū obsidione cinxit: tota aestate expugnationi eius immorādo, donec aqua deficiente: & peste in castro iuualescēte: missis caduceatoribus: pacis contractu inito: ut saluis substantiis & equis possint e castro recedere: castrū Przemisl Boleslao dedere. In quo demorando per hyemem hibernauit. Venerūt autem ad ipsum illic cōmorantem, Geysza, Ladislaus & Lampertus duces filii Bele regis Hungariae in Demes regis uillagio: casu solii seu edificii confracti: & mortui. Post cuius mortem: in principio ueris sequentis: Henricus imperator Romanorum: ducens secum Salomonē generum suum: Hungariam ingressus: iussit denuo coronari praefatum Salomonē in regem hungariae, a quorum potentia Geysza, Ladislaus & Lampertus duces: uidentes eis subtractā obedientiam hungarorum: in poloniam ad consanguineum suū Boleslaum regem fugerunt supplicantes, pro restitutione & reductione eorū in Pannoniā, de qua metu perculsi excesserūt. Boleslaus uero obmisso Ruthenico bello, cum delecta manu suorum militū, iam nominatos duces ex Przemisl in Hūgariam perduxit. Et cum statiua proxima Bude ageret, rex Salomon uidens se ab hungaris deseri (iam enī Salomō in dominādo erat eis pertesus) in castrū Moson, natura & structura munitissimū diffugit. Pontifices uero hungariae, quibus cura fuit patriae, pacem inter eos in hunc modū confecerunt, ut rex Salomō: q̄uis natu minor, regio diademate insignitus, binas partes regni possideat. Geysza uero, Ladislaus, & Lampertus ducalem honorē, & terciā partē habeat, rex Boleslaus de erario utriusq; partis remuneratus discedat, sicq; cū gloria & fauore utriusq; partis remuneratus in Russiam discessit, tamen totum a statis tempus in huiusmodi compositione pacis in hungaria assumpsit. Et hyeme transacta, uolens reducere in suam sedem Zaslaum ducem Kiowen̄ secūdo eiectū de Kiow, per Suantoslaū & Wseuoldum duces Czirneouien̄, reduxit agmina suorū exercituum, & diuertens, inuasit territoria & castra Russiae Chelm, Wladimir & Volhin, quod nunc Luczko appellatur. Et his conquisitis anno sequenti scilicet. M. septuagesimoquarto, recto tramite ad Kiow processit. Cui Wseuoldus dux Czirneouien̄ occupator Kiow (iā enī Suātoslaus germanus eius morte interierat) animatus per Ruthenos, cū forti exercitu Boleslaum inuasit, & longo praelio confecto, dextra ala polonorū incoepit declinare, & prope fugam spectare, Ruthenique; clamoribus coeperūt exultādo uociferare, hostes fugiunt hostes superati cedūt, quod cernens Boleslaus rex, uir acerrimi pectoris, & magnae audaciae

Boleslai ex russia redditus.

Przemislia expugnata.

Boleslai in hūgariam ingressus secundus.

Pax hūgarorū

Boleslaus in Russiā redit.

audaciæ, nouam cohortem militum in laborantẽ alam dextram induxit, tan dem & cũ suis, in fortiorem cuneum Ruthenorum impegit, & eum disiecit, tũc potentia ruthenorum corruit, & fuga extẽplo secuta est. Dux Wsewol dus fuga saluatus est. Rutheni effusi plurimi ceciderũt, ex polonis uero pro pe mille occisi & sepulti, reliqui omnes in poloniã uictricia tela & spolia in tulerũt: Viditq; rex Boleslaus, eo anno cum suis grande miraculum. Piotrek heredem de piotrauin humatum, post triẽnium per beatissimũ Stanislaum Episcopũ Graccouieñ resuscitatũ, prout in sequentibus tangetur. Præterea sequẽti anno qui fuit Millesimus septuagesimus quintus maiori exercitu cõ parato, ex milite equite & pedite, rex Boleslaus, itinere recto, ad Kiouiã me tropolim Russiæ pro ea tempestate, urbem insignem & amplã contendit, & eam obsedit, undiq; prouidens per seipsum, undiq; prohibens, ne quicpiã in urbem inferretur. Certabãt autẽ & præliabantur ex urbe effusi milites Ru thenorũ, donec caristia, fame, ac peste tam ipsi nobiles q̃ populares labora rẽt & contabescerẽt. Miserunt ergo legatos, promittẽtes subiectionẽ & fide litatem, dumtaxat ne in eos rex seuiret postulantes, quod & promisit. Et nõ differẽtes, eodem die susceperũt eum cũ maximo honore. Ingrediens autẽ p portam, mucrone geminando percussit in portam ferreã, & laminam ipsius transuerberauit, instar protaui sui Boleslai Chrabri. Prohibuitq; cunctis su is militibus, ne spolia & expilationes in ciues agerent, ob quam beneficentiã sponte congesserũt Kiouieñ munera & regi obtulerunt, quæ in milites quos nouerat conspectiores uigilantioresq; distribuit. Præfecit autẽ Zaslaum gu bernationi Russiæ. Ipse uero moratus est cũ suo exercitu in kiow. Ex q̃ mora tam ipse rex, q̃ eius exercitus, incidit in perniciẽ uoluptatũ, comessationum, ebrietatum & libidinum: Kiouia siquidem urbs ampla, & uicis largis porre cta erat: ferax frumento, carne, pisce, melle, & fœminis staturæ procere spe ciosissimis, quarũ pulchritudine capti, in sentinam omnium libidinũ corrue rũt. Ipse insuper rex Boleslaus, in crimen spurcissimũ sodomiæ, kiouiensibus commune & usitatũ, prolapsus est. Vt quos armis uicerit, horum fedissimis facinoribus uinceretur. Diuina ultio nil mali impunitũ relinquens, merito su per eos uenit, in regẽ quidẽ, quoniã tã a suis q̃ ab exteris cõtemni cœpit, in Polonos uero, quoniã uxores, sorores & filiæ eorum, libidinibus uictæ, & ui ris prope septenniũ orbatæ, in tedas & complexus seruorũ conuolauerunt. Dum hæc in castra regis, per crebros nũccios & rumores deuoluta sunt, qui dã militũ polonorũ fremẽtes & impatiẽtes iniuriæ thori cõiugalis, clandesti ne ad propria discedũt, alii exemplo illorũ, rege nequicq̃ prohibere ualente de nocte fugientes abscedunt, ultum iri uiolata matrimonia, in suis mulieri bus & seruis. Rex animaduertẽs se spretum, & desolatum, cũ raro & paruo agmine eos insecut⁹ peruenit in poloniam, & primos fugæ iniciatores quos potuit compræhẽdens pernecat, sequaces eorum alios carceribus, alios pri uatione possessionũ reliquos exilio dãmnat. Matronas & mulieres, quibus abs earum maritis, parsum erat truculentus dehonestat, & pectore saxeo immotus: prole ammota: cattulos ad sugendũ ubera applicat. Res inaudi ta sæculis: dat lac humanum cattulis; abiecta prole tenera: Insup (ut aiũnt)

ad augendũ

Boleslai victo ria ex Russiis.

Boleslaus iterũ Russiã ingress⁹

kyouia subã cta:

Exemplum Capue.

Boleslai tyran nis.

ad augendũ crimen ſodomiæ: potius uero ad inferendum dehoneſtationẽ ma tronis: iumentũ purpura uelatum: publice poſt ſe duci iubet. Omnibus inui ſus: omnibus dirus tyrannus. Et q̃uis plures fuerunt in polonia pontifices: nullus tamen auſus eſt curare exceſſiua regis ſcelera: niſi beatiſſimus Staniſ laus Epiſcopus Graccouieñ: qui hãc paleſtram ingreſſus eſt, quoniã Petrus Archiepiſcopus Gnezneñ: cuius officii principaliter erat regem a prauitati bus reducere: uidens lupum uenientẽ non ſe oppoſuit. Staniſlaus uero zelo diuino & plebis iniuria accenſus: regi ſeſe oppoſuit tanq̃ alter Archiepiſco pus, quoniam ſedes eius nouiſſime Archiepiſcopatum, incuria anteceſſoris ſui Lamperti Zule ãmiſerat. Sed ut pauca de beatiſſimo Staniſlao pſtrin gam, hactenus de bellis & actibus Boleſlai ſufficiãt, ultima eius in uita ſan cti Staniſlai complectar finiendo.

Archiepiſcopatus Graccouienſis in Lamperto deſijt.

CAPVT XIX.

BOleſlaum audacem regem Poloniæ, peracta ac reportata belli uictoria de Wſeuoldo duce Ruſſiæ, ob raptum, & crimen adul terii, in nobili fœmina Criſtina, militis Mſciſlaui conſorte perpe tratũ. Beatus Staniſlaus Graccouieñ epiſcop9, monuit & cor ripuit, ut conuerſus ad dominum ſaluaretur. Ipſe uero fremens, & tanq̃ leo e cubili ſuo excitatus, minas ſpirans, tendiculã & inſidias uiro ſancto pauit & oppoſuit ut malũ ꝓ bono redderet. Sciẽs nãq; uirꝝ beatũ, coemiſſe uillã Pio trauin pro eccleſia Graccouieñ. Induxit nepotes nobilis olim Petri dũ uiue ret cognominati piotrek, heredis de Piotrauin, promittẽs eis regiã aſſiſtẽtiã ut repeterent hereditatem piotrauin, beatũ Staniſlaum impetendo & cõtur bãdo: Itaq; agente rege magnorũ terminorũ iudicium, in papilionibus & ten toriis, ſuper pratis & campeſtribus, inter Solecz & Piotrauin. Cõuentus ſa cer præſul per eos, negauit uillam eſſe de proprietate eorũ, ſed eam iure em ptionis fuiſſe & eſſe ſuam. Et dum (rege & conſilio ei deferente) dies teſtibus probandi aduéniſſet, timore regis & cõminatione requiſiti teſtes ſuam præ ſentiam ſubtraxerunt. Inquit ergo ſacer antiſtes Staniſlaus. Video o rex: de ficiente hominũ teſtimonio, operepræciũ fore, diuino adiutũ ſuffragio, prin cipalem uenditorẽ ad perhibendum ueritatẽ, in quadriduo me producturum quod rex & aſſeſſores tanq̃ deliramentũ accipiẽtes in termino ſequẽti quat tuor dierum opperiebãtur. Iubet ergo beatus Staniſlaus omnibus ſacerdo tibus, quos habere potuit, deum orare: miſſis, & obſecrationibus, ieiuniũ tri duanũ omnibus inſtituendo. Ipſe autẽ die noctuq; in eccleſia parrochiali ſan cti Thomæ apoſtoli, in præfata uilla Piotrauin, in diſtrictu Lublineñ ſita, co namine orabat, aſſiduis ſuſpiriis & lachrymis intermixtis. Quarta uero die indutus pontificalibus ſub præſentia cleri, & multitudine populi, ſarcofago Petri, iã triennio mortui aperto, proſtratus in faciem ſuper terram, deuotiſſi me orauit, & ab oratione ſurgens, bacculo paſtorali cineres defuncti Petri no bilis tetigit, dicens. In nomine patris & filii & ſpirituſſancti: Surge Petre: ad perhibendũ teſtimoniũ ueritati, qui mox ſurrexit & ſtetit, ſacer uero põtifex Staniſlaus, manu porrecta eduxit eũ de ſepulchro. O Staniſlae q̃ magna fi des tua erat, ut Petrus triennio uita functus, uoci tuæ obediens, protinus ab

Sãctus Staniſlaus Petrũ ſuſcitauit triennio mortuum.

inferis euocatus paruerit. De ecclesia ergo sancti Thomæ apostoli egressi, peruenerūt in præsentiā regis pro tribunali sedentis. Ad quē beatus Stanislaus: En, inquit, rex, adduxi Petrum uenditorē uillæ Piotrauin ad euincēdū & referendum, singula quæq; uenditionem huiuscemodi concernentia. At rex cum assessoribus, stupidi obmutuerunt: Omnes siquidem conticuerāt in

Petri testimonium.

tentiq; ora tenebant. Petrus uero ad regē. Ego o rex Boleslae fateor me uendidisse hereditatē meam uillam Piotrauin, huic uiro beato pontifici, & completam accepisse solutionē, nepotes uero & cognatos meos, nil proprietatis nilq; reseruatiōis in ea habuisse, neq; habere. Et conuersus ad impetitores nepotes suos dixit. Quis uos in hāc uesaniā impulit, ut ueritate prophanata, friuole & iniuriose uirum beatum inuaderetis. Ideo nisi pœnitentiam ægeritis grauem pœnam, & uindicem iram omnipotētis dei incursi lugebitis. Expedito resuscitatiōis, ac testimonii officio, a conspectibus regis & consiliariorum uir dei Stanislaus, cū Petro in uillam Piotrauin diuerterunt, maxima multitudine eos cōcomitante ac inspectāte, ut regē in castris solitarium desererēt. Peruenientes autē in locū sepulturæ Petri, tali sermone adorsus est eū uir beatus Stanislaus, uis inquit Petre ut præcando, a domino meo saluatore, longā tibi uitam obtineā? Respondit Petrus. Non expedit præsul beatissime, uerum magis præcare obsecro, ut a penis purgatorii liberer tuis meritis

Petrus rediit in sepulchrum.

quas breui tēpore si pro me oraueris, spero me euasurū. Et ingressus tumulum locato corpore, resoluit spiritum. At pontifex cū omni clero & populo, decantatis psalmis & orationibus pro liberatione Petri fusis, tumulum ex more composuit & abiit.

CAPVT XX.

POst reditū autē regis Boleslai e Kiow, quā expugnauerat: & in poloniā tyrannidē exercendo in milites profugos, quoniā in terra aliena relicto eo abierant. Et in mulieres atq; matronas, quarum uberibus corde ferreo & effero prospectās, cattulos applicabat, quoniā inter bellandum non suis maritis adheserāt, & pepererant. Et in subiectos, quoniā excessiuis exactiōibus ac oppræssionibus eos expilabat & extenuabat. Dum neminē haberet qui a tyannide & deprauationibus suis eum reduceret. Stanislaus zelo iustitiæ armatus plebis iniuriæ compatiēs Primum in secreto, tandem cū non acquieuisset, coassumptis secundū formā euangelicam aliis prælatis & baronibus, regem aggressus, obsecratus est, & monuit, ut iusticiā colendo, beluinam tyrānidē abiiceret, subuectiones (quæ in polonico poduodi nūcupātur) nō exigeret, stationes & exactiones superfluas nō extraheret, & a pessimo facinore sodomiæ (cui uelut iumentū inuolutus & sordescens inhiabat) cessaret. At ille uelut lignum tortuosum exasperatus non deflexus, in sanctum dei maledictoria, & contumeliosa, ore minaci cōgessit, & eum sectioni minutatim destinatū, interfecturū iurabat. Ad uenīete termino monitionis præfixo, nullaq; regis emēdatione facta. Stanislaus Episcopus per se (quoniā alii omnes sacerdotes timore perculsi hoc officium subire recusarūt) contumacē & excommunicatū publicauit. Mādans

Rex excommunicatur.

ut in omnibus ecclesiis suæ diœcesis, tanq̄ lignum putridum excōmunicatus

denūciaretur

denũciaretur Ei quocq; ecclesiam Gracouieñ sub diuinis ingredienti Beatus Stanislaus occurrẽs. Qua, inquit, temeritate rex audes diuina prophanare, deum cuius iram uindicem non expauescis exacerbans, & tuis deprauatis a ctibus, finem humiliatus nõ impones. Rex ardentissimam bilem incẽdens, ore & manu minitans: de ecclesia exiuit, & in castrum Graccouieñ eccle siæ contiguum se recepit. Et fremebundus iurauit, dissecturum Episcopum ubicũq; repertibilem. Almus tamen præsul Stanislaus, ne ecclesia sponsa sua propter eum quicpiã mali incurreret: In abditis occultisq; locis degebat, ua cans missarum sacrificiis & orationibus. Pro reductioneq; regis & saluatio ne uberrimis fletibus inundabat, sicq; elusit conatus regis plusq̃ uno anno. Anno aũt domini. M. septuagesimo nono, tercio idus Maii die ipsa in feriã quintam cadente, sancto Stanislao in ecclesiam sancti Michaelis de rupella cũ suis clericis ut diuina celebraret descendente. Ab exploratoribus uisus, & regi Boleslao delat9 est. Rex uero correpto acinace & pluribus militibus ac cersitis ad insequendũ se properanter ad ecclesiã sancti Michaelis, tũc inter prata in parua rupe extantẽ peruenit. Beato Præsule missam nondũ finiẽte Iussitq; stans foris, milites ingredi, & eum ab altari extrahere. Qui ingressi, & sacrum antistitem tangere uolentes, abierũt retrorsum & in terram cecide rũt: Prouolutiq; exiuerũt de ecclesia. His obiurgatis rex plures iubet ingre di, ad perpetrandum scelus in sanctum dei. Sed hi magno casu retrorsum ce ciderunt, & reptantes manibus pedibusq; de ecclesia sunt euoluti. Adiecit excœcata mens, tercium introitum repetere. Cum stomachatione ac male dictione: O inquit degeneres & nõ milites, fœminæ & nõ uiri: Non potestis unum sacerdotem protrahere de ecclesia, meas graues iniurias in eo ulturi. Ipsi uero obiurgati audacius ingressi: corruerunt ac fortius q̃ prius retrorsũ abierunt. Et ipsis exeuntibus rex non credens narratis, rapto gladio & exer to, furiosus ecclesiã intrauit, & sacrificantem præsulem gladio in caput per cussit, dirupit atq; prostrauit, sanguinem eius recenti sacrificio altaris com miscẽdo. O scelus immẽsum, impius & scelestus occidit pium, & sanctũ, sa crilegus præsulem, sponsum in gremio sponsæ, pastorem in suo ouili, tũc sa tellites sceleris accurrentes, alius præ alio strictis ac uibratis gladiis, repeti tis uicibus, ad complacendum regi, & ad abolendum ignominiam, per eum ipsis inflictam, beatum uirũ in multa frusta conciderunt, nonnulla historia referente in septuaginta duas partes: Non cõtentus scelestus rex in rabie pa trati sceleris: Iussit pecias & membra, in plano circũiacentis campi disiici, ut a bestiis & sanguipetis alitibus deuorarentur, sicq; deleret memoriã eius de terra, Sed deus in sanctis suis mirabilis, nocte sequenti radios e cœlo supra quãlibet particulam uelut lampades miræ rutilãtiæ stãtes demisit. Et quat tuor grandes aquilas, a quattuor mundi partibus aduenientes, in custodiam nocte & interdiu deputauit, quæ superuolãtes, omnes bestias & carniuoras alites abigebant. Cernẽtes quidã patres, Prælati, & Canonici ecclesiæ Grac couieñ relligione pleni, corporis beati partes in nocte illustrari, disiectos ar tus, tercia nocte collegerũt, membrum ad mẽbrum, & partẽ ad partem, pro ut uisum est eis, apponendo. Mirabile dictu, mox cœlestis medici uirtute, co

Rex ab ecclesia prohibitus.

Martyriũ diui stanisl.

Diuus stanisl. sacrificans per regem occidit.

Miraculum. 1.

Miraculum. 2.

e aluit

aluit, ac integerrimũ sine nota cicatricũ redditum est. Exhilarati ergo posuerũt illud in tumbam & sub diuo, ante fores ecclesiæ sancti Michaelis de Rupella sepulturæ tradiderũt: Ne si in ecclesia sepulturam ægissent, rex, exhumatũ ut prius per campum dispersum proiecisset. Aiunt interfectores regi Boleslao in nece sancti Stanislai coherentes, fuisse de armis strepatum, de armis Sreniawa cũ cruce & sine cruce, & babati cũ cruce. Gregorius papa septimus, perlata ad se crudeli nece beati uiri Stanislai, dedit in mandatis, ad Petrũ Archiepiscopum Gneznẽn, & omnes episcopos regni poloniæ, ut interdictum generale in tota prouincia obseruarẽt, & ecclesias obseratas clauderent, regemq; Boleslaum anathematisauit, & coronam regno poloniæ abstulit, ne de cætero quispiã principum in polonia absq; speciali cõsensu sedis apostolicæ coronaretur, absoluitq; a Boleslai obedientia, omnes Principes Barones, Vasallos. Feudarios & subiectos: Milites uero, qui cum rege in necẽ beati pontificis auxilio aut cõsilio conspirarãt, cũ tota eorũ domo & nepotibus, ad beneficia ecclesiastica habita & habenda, ad dignitates quoq; & honores, usq; in quartam generationẽ inabilitauit. Et q̃uis obediẽtia per papam regi Boleslao subtracta fuisset: Ipse tamen se pro rege gessit, & singulos parere suis imperiis, coegit, donec quosdam primóres regni, in captiuationẽ eius & mortem conspirasse cognouit, tũc eñ cor eius culpa redarguente concidit. Et accepto secum filio suo Myeczlao, annum agente duodecimũ (qui postea ad regnum reductus mortuus est) relicta polonia, festine totus meticulosus in Hũgariam, ad Ladislaum regem Hungariæ perrexit. Cui & fratribus eius, Geiisze & Lamperto, fideliter auxiliatus fuit eos in regnum Hungariæ, prout ante expræssum est reducendo. Ladislaus uero rex hũgariæ in summo honore, & omniũ necessariorũ prouisione, Boleslaum cũ suis fouit. Deo aũt uindicante, cito postea in amẽtiã rex Boleslaus incidit, & per siluas uagus xii. kalendas Aprilis morte interiit. A suis canibus (ut ferunt) eum insequentibus deuoratus. Tradunt quædam annalia, q̃ audita sugillatione hungarorũ, de occisione beati præsulis Stanislai, compũctus, dimissis omnibus & filio Myeszko apud regem Wladislaum relicto atq; commẽdato, in clamide abiecta, unico comitatus seruo, clam in Corinthiam peruenit ad monasterium Ozia iuxta lacum de prope Villacũ, aliis referentibus q̃ se cesserit in monasterium Vilthnia, prouinciæ athesis prope Isburg, ubi omnibus ignotus, in squaloribus coquinæ strictam agens penitentiã, reatũ occisionis beati antistitis Stanislai diluit. Ego uero percũctando, non potui inuenire in prædictis locis, patentem ipsius professionem ac penitentiã. Et utinã aliquando compunctus, ob suæ culpæ expiationis remediũ eã suscepisset. Iste est Boleslaus qui post suum protauum Boleslaum Chrabri, patriæ fines tropheis magnifice propagauit. In omnes liberalissimus fuit. In audacia cæteros superauit. In uicio sodomiæ fedissimus apparuit. In tyrannide militũ & subditorũ, efferus innotuit. In beati Stanislai nece truculentus carnifex cognomen inuenit & reportauit. De hoc ecclesiastice legitur, affluens diuitiis, largus beneficiis, belliger in hostibus, tyrannus militibus, hic fuit Boleslaus. Cuius in temporibus plebem dei regens legibus occubuit Stanislaus.

Regnum polonię corona priuatum.

Rex a papa anathematizatus.

Boleslaus in Hungariã fugit.

Boleslai miser interitus.

Alia opinio d' morte Boleslai

Tertia opinio de morte Boleslai.

Boleslai uirtutes & uicia.

IN principio regni Boleslai largi in Polonia, uenerūt Polowczi barbari cū duce suo Szckal cōtra Wseuoldum ducem Russiæ de Percaslaw, & secunda die Februarii inito certamine, uincunt Wseuoldum & ducatum ipsius crudelissime uastarūt. Hec primariū malum fuit quod Russia expost passa est a Polowczis. Deinceps ad/ diderunt alteram irruptionem Polowczi in terras Russiæ, quibus tres duces Zaslaw Kiouieñ. Suantoslaus Czirnieouieñ: & Wseuoldus Pereaslauieñ circa flumen Olcha occurrerūt, cōmissoq; certamine, Polowczis cessit uicto ria, qua obtenta uastationem terrarū Russiæ longe extenderunt: Oppida & & uillas, cæde ac spoliatione debachantes, milites uero Ruthenorū diffugiē tes, flagitare cœperūt, quatinus bini duces Zaslaus & Wseuoldus: Vissles/ laum Polocensem ducem, & duos filios eius, quos anno superiore in dolo ca ptiuauerāt, a uinculis soluerēt, quod dum impetrare non possent, in seditio/ nem uersi. Duces Zaslaum & Wseuoldum de Kiow exturbāt. Præfatis au tem ducibus, Zaslaw & Wseuoldo diffugientibus, milites substantiā & sup pellectilē castri Kiouieñ diripuerunt, & ergasculo aperto, ducem Visseslaū cum filiis ipsius a uinculis liberauerūt, & in dominum Kiouieñ præfecerunt Zaslaus uero, dux Kiouieñ non audens in Russia consistere. Cum uxore, & duobus filiis in Poloniam ad regē Boleslaum fratrem suū amitalem fugit, a quo benigne acceptus & fotus est. Insuper & ad sedem Kiouieñ reinductus atq; repositus, prout superius in historia de Boleslao narratum est. Polow/ czos uero contra Czirnicow diuertētes. Dux Suantoslaus, nil clade superio ri deterritus, habens tantum tria milia uirorū in suo exercitu, prima die No/ uembris anno Christi. M. quinquagesimi noni, circa Sznowsko inuasit, ubi multitudo a paucitate succubuit. Nam duodecim milia Polowczorū profli gauit: Ducem eorū, & primates uiuos cœpit, & prædam quā in terris russiæ quæsierāt excussit. Post aliquot annos sedente Zaslao in Kiow, post eius re cuperationē, orta est contentio inter eum ab una: & duces Swantoslaum & Wseuoldum partibus ex altera, pro finibus & spoliis. Perpendens aūt Zas laus fluxam suorum militum fidem, discessit ex Kiow & iuit in Poloniā, ad re gem Boleslaum cū uxore & filiis: Swātoslaus uero & Wseuoldus duces, ui gesima secūda die mensis Marcii Kiouiam ingressi, sedem eius & principa/ tum occupauerūt. Et Swantoslao in breui, quia uicesima prima Decembris anni occupationis eiusdē scilicet. M. septuagesimi secūdi mortuo, & in Czir nieow ad ecclesiam sancti saluatoris ad sepeliendū relato. Wseuoldus frater suus, in principatu kiouieñ succedit, quo cum Boleslaus rex poloniæ iterum Zaslaum reducendo, prope kiow forti pugna conflixit, & eum debellauit, kiouiamq; obsidēdo expugnauit atq; possedit. Zaslaum ei præficiēdo atq; surrogando: Filius autem Zaslai Suatopolk, in Nouogrodeñ ducatum suc cessit, quoniā Hleb Swantoslai ducis Czirnieouieñ filius, ultimus possessor eius, recēti morte a suis neqter occisus erat. Wladimir9 uero alter fili9 Zas lai obtinuit & sedit in Smolēsko, & Iaropolk tercius filius locat9 erat in Vis segrod. Sicq; terre russorum uidebantur pacificatæ: Verū stimulante odio, Borzlich & Olech duces Russiæ, aduocatis Polowczis, terras russiæ uasta

Polowczi Ruthenos vicerūt

Polowczi victi.

re inceperũt. Dux autem Wseuoldus Czirnieouieñ eis occurrés, in loco qui dicitur Zieczze, cum ipsis die uicesima quinta Augusti conflixit: Et uictus etiam sedem suam castrũ Czirnieouieñ perdidit. Exindeq; plurimum angustiatus, ad fratrem suũ Zaslaum ducem kiouieñ cum Wladimiro filio suo diuertit. Quos ille benigne excœpit, & fouit, dicens: Ego sim uobis in exemplar, qui omnibus spoliatus in terris alienis, stipe polonorũ uixi, & suffragio eorũ omnia mea rehabui. Coadunata itaq; militia, Zaslaus dux kiouieñ cũ filio suo Iaropolko, & Wseuoldus dux Czirnieouieñ cũ filio suo Wladimiro, uadunt contra Czirnieow: in quod se Borzisch & Olech robore Polowczonũ freti, receperãt. Persuadebãt autem Alexius, qui & Olech duci Borzisch aiens: Non pugnemus contra quattuor duces fratres nostros, quoniã fortiores nobis sunt, sed æquis conditionibus pacem petamus. Et Borzisch in superbiam elatus, non acquiescens respõdit. Non te aliqua sollicitudo de uictoria detineat, sed plenus spe euentũ belli expecta. Et facto cõgressu, interficitur Borzisch filius Czeslai, qui pacem abnuebat. Sed & dux Zaslaus kiouieñ, dum prælio cõfecto, inter pedites securus uersaretur, ab uno milite ducis Olech qui tanq̃ proprius peditibus sese ingesserat, percussus inter scapulas, transfoditur & occiditur. Et per filium ipsius Iaropolkum relatus in kiow, cum magno planctu sepelitur, in ecclesia beatæ Mariæ, anno Christi. M. septuagesimo sexto. Erat autem Zaslaus uir altæ staturæ, uerus cultor iustitiæ, Castrũ Czirnieow recuperãs Wseuold9 tradidit filio suo Wladimiro natu maiori. Iaropolkum uero alterũ filium locauit in Thurow. Ipse autem Wseuoldus tanq̃ germanus Zaslai, successit in principatu kiouieñ. Propter quod liuore excitati aliqui Russiæ principes, mouerũt ei bella. Romanus namq; dux Russiæ, uolens sedem kiouieñ occupare, cũ Polowczis in auxilium sui conductis, uenit contra Wseuoldum, & circa Pereaslaw, secunda die Augusti mediantibus Baronibus pacificantur. Polowczi uero, mota seditione, ducem Romanum. Eo q; ipsis inconsultis pacem consumasset occiderũt. Iterũ insurrexit contra Wseuoldum, Iaropolkus filius Zaslai, quoniam præripuit ei paternam successioné principatum kiouieñ. Wseuoldus autem frequenti consilio aduocato. Ex uno consiliariorũ tale documentũ accepit. Mitte filium tuũ Wladimirũ cum exercitu contra Iaropolkum, quem ego præueniendo, sine armis debellabo, & meo uafro consilio, fallam. Venit itaq; ille fallax consultor ad Iaropolkum dicens, non confidas consiliariis, & militibus tuis, quoniã uolunt te decipiendo tradere Wseuoldo. Sed concito pede uade in poloniam, quéadmodum Zaslaus pater tuus fecit auxilia pro restitutione petiturus. Credidit Iaropolkus fallaci sermone, & relicta matre uxore, & filiis in castro Luczko, fugit in poloniã ad regé Boleslaũ qué Boleslaus nõ ualés in ꝓpria ꝑsona restituere, ꝓpter scisma, inter ipsũ & suos milites exortũ, misit cũ illo milites polonos, quorũ robore recuꝑauit castrũ Luczko. Post discessũ Iaropolci, ꝑ Wladimirũ expugnatũ & occupatũ: Aliaq; castra Wladimirus eidẽ reddidit, aut reddere ꝓmisit. Iaropolk9 remisso exercitu polonorũ, dum ex Wladimiria uehiculo in Szwmingrod ueheretur, a familiari suo Nyeradzecz quiescens obtrũcatur. Et in Kiow deductus, cũ magno planctu

Dux borzisch occisus.

Dux zaslaus occisus.

Iaropolci interitus.

gno plāctu, in ecclesia sancti Demetrii sepelitur, Wseuoldo duce & binis eius filiis Wladimiro & Roscislao, itē Ioanne metropolitano & Boyariis, uniuersisq; ordinibus Kiouiensibus præsentibus. Is Iaropolkus, fuit uir mansuetus, & amator fratrum, decimas soluens de omnibus frumētis, pecoribus, & armentis, cūctis diebus uitæ suæ. Sed & uiuens sæpius uotis uacabat, ut simili morte moreretur, quali Hleb, & Borzisch protaui eius necati sunt & in sanctos per Ruthenos relati.

LIBER TERCIVS. CHRONICO. REG. POL. CAPVT PRIMVM.

Wladisl. Hermā.

EXcedente in Hungariam Boleslao audaci: Prælati, & Barones poloniæ, formando nouum statū reip. suffecerūt pro eo germanū ipsius, ducem Wladislaum, cognomento Hermannū, anno Christi. Millesimo octuagesimo secundo. Is quanq̄ se titulabat regem Poloniæ, nunq̄ tamen fuit coronatus: Horrentibus Archiepiscopo, & Episcopis poloniæ apostolici mandati præuaricationem. Cœpit autem post intronisationem dux Wladislaus innocentes, & imbecilles, a potentibus & oppressoribus defensare, stratas & uias pacificare. Iniusta decreta regis Boleslai rescindere, & male ablata restituere: Misit insuper ad Gregorium papam septimum, ad tollendum interdictum in ultionem occisionis sancti Præsulis Stanislai latum, quod & fecit. Ad sollicitationem Lamperti, Canonici Graccouieñ. oratoris ad relaxandum interdictū missi. Et quia idem Lampertus nobilis, de familia Habdank & ut præmissum est: Canonicus Graccouieñ a capitulo in pontificem Graccouieñ electus, domino pape notus fuerat, propter priorem eius diuturnam uersationē, & causarum in curia pape intentationem. Iccirco prouidit ei sanctissimus dominus de Episcopatu Graccouieñ, ut immediate succederet beatissimo Stanislao. Ne autē ꝓsapia regia, in Wladislao extingueretur, consilio suorum iussus, accepit in coniugem uirginem Iudithā, filiam Wratislai ducis Bohemiæ, olim ex Adleyda filia Andreæ regis Hungariæ susceptam suasu ac speciali inductione germanæ suæ Swatochnæ, præfati Wratislai alterius cōsortis, quæ instituerat eā optimis moribus, & totam ipsius laudabilem conuersationē nouerat. Sed cū eidem cohabitaret dux Wladislaus, & nullam prolem ex ea suscepisset, cœpit uehementer anxiari super sterilitate ipsius. Suasu quoq; Lamperti Episcopi Graccouieñ, facta imagine, quātitate unius infantis de puro auro, & adiunctis aliis muneribus, uasis ac uestibus præciosis auro intextis, misit in prouinciam Prouinciæ, ad monasterium ubi corpus beati Egidii requiescit prope fluuiū Rodanum, supplicando Abbati & monachis eiusdem cenobii ordinis sancti Benedicti, ut meritis beati cō-

Wladislaus Hermānus monarchia primus.

Hermāni virtus

Interdictū sublatum.

Wladislao nupta Iudith ex Bohemia.

fessoris Egidii ac interuentu præcum eorũ, consequeretur prolem iã dudum desideratã. Abbas uero triduano indicto ieiunio, iubet omnibus monachis q̃ deuotissime orare, ut interuentu præclari confessoris Egidii omnipotẽs deus largiretur prolem duci poloniæ cũ sua consorte. Necdũ triduo finito, uni religiosiori monacho reuelatum est, uterum Iudithæ complutũ esse, & masculinam prolem concepisse. Vocatos ergo oratores ducis poloniæ, inter quos primus erat Petrus Canonicus Graccouien: Abbas iubet bene sperare, & in patriã redire, quoniam princeps Iuditha filium perinde ac desiderauit concepit. Reuersi itaq; in poloniã ut prædixit abbas, inuenerũt Iudithã fœcundatam utero porrexisse. Construxit ergo ecclesiã Wladislaus sub castro Graccouien, in honorẽ sancti Egidii, gratificando de prole sibi concessa. Sed & in alĳs locis regni poloniæ ob similem depellendam sterilitatẽ, constructa sunt oracula in honorem sancti Egidii, quæ hactenus extãt. In Krobia, kczinya, Clodawa, in Sborow, Geboltow & Czimielow, tandem uigesima Augusti Iuditha effundens concupitum infantẽ Boleslaum nomine, cui cognomentũ accessit Crziuousti, breui ipsa superuiuens tempore, de ergasculo huius carnis nono kalendas Ianuarias, ueniẽtes in uigiliã natiuitatis dominicæ, in nocte sequenti, soluta est, plancta a clericis & miseris personis, quoniã benigna mater fuit orphanorũ. Huius munificentia Comitatus Chroppi in terra Siradien, qui nũc Pabyanicze dicitur, cũ hominibus & seruitutibus eorum, & cum omnibus tributis ex frumento, melle, & pellibus mardurinis, atq; aspergillinis, donatus est Canonicis ecclesiæ Graccouien. In cuius recompensam horas beatæ Mariæ astricti sunt singulis diebus explere. Episcopatui uero Cuyauien contulit, Castellaniã Lagouien in districtu Sandomirien, cũ omnibus inseruientibus Hec eadẽ monasterio Thinicen præbuit Xasznicze, cũ alĳs uillagiis supra Vissoka iacentibus & eorum attinẽciis. Orbatus prima cõiuge Wladislaus & lugubribus seu funerali pompa expletis, consilio suorũ expugnatus, accepit alterã coniugẽ Sophiã, alias Sophoniã Henrici tercii imperatoris filiam, & Henrici quarti imperatoris tunc regnantis sororem Salomonis olim regis Hungariæ relictã. Ex qua processu temporis, tres generauit filias. Ordinauit etiã Meczlao, alias Myeszko, filiastro suo ex hungaria reducto, Eudoxiã, Suatopolci ducis kiouien germanam in consortem ut ruthenos in fide & obedientia conseruaret, & uno tempore, ambobus geminas celebrauit Graccouiæ nupcias., anno domini uidelicet. M. octuagesimo octauo. Verũenimuero in anno sequẽti mortuo Meczlao Boleslai audacis filio, & semẽ eius interiit, & rutheni ab homagio apte discesserũt Wladislao Polonorum monarcha nequiq̃ resistente.

Ecclesia sancti Egidĳ Graccouię erigitur.

Boleslaus crzyuousti ad præces. s. Egidĳ cõceptus, nascit. Iudithę mors. Pabyanicze capitulo Graccouien donatur.

Xasznicze monasterio thynicen donatur:

Vladislaus Hẽrici tercĳ imperatoris filiã duxit vxorem.

Ruthenorum defectio.

CAPVT SECVNDVM.

Pomeranorũ prutenorũq; defectio.

EXemplo Ruthenorum, Pomerani & Pruteni prouocati, similiter obedientiam & tributa denegarũt: Capitaneos & præfectos ducis, aut necantes, aut contumeliis affectos depellentes. Wladislaus uero non secus, q̃ par erat, copias suorum principatuum contra eos mouit. Et post festum Ioannis Baptistæ ingressus Pomeraniã uastabat. Pomerani autẽ iuncti barbaris Prutenis, occurrentes Wladislao, in

die

die assumptionis gloriosissimæ uirginis Mariæ circa flumen Rzeczen, cũ eo conflixerunt, tamen rarescentibus Pomeranis & Prutenis, primũ cœperũt pedem referre, ad ultimũ autem in fugã uersi sunt, magnaq; cœdes in fugientes a Polonis edita est, hac pugna Pomerani & Pruteni fracti, se & omnia sua Wladislao tradiderũt, ueniã depræcantes, quam reportarũt Wladislao munitiones, & castra eorum auferente, & suis fide dignis locante. Nonnulla uero diruente, ut maior in eis conseruaretur fides. Post discessum ducis in poloniam, affertur ei nũcium Pomeranos & Prutenos denuo rebellare, qua per motus instabilitate, concitatus cũ parua manu, tamen exercitatorũ militũ in mẽse Februario in Pomeraniã reuertit', bipartitoq; agmine cũ Sethegio palatino Graccouieñ, principe militiæ, celeri gressu pcursa Pomerania & Prussia, nemineq; copiã pugnandi opponente, omnibus ad inuia & siluas diffugientibus, spoliis onustus ad poloniam regrediebatur. Cumq; peruenisset ad locum, qui dicitur Drzen, speculatores a tergo derelicti aduenientes nunciant adesse multitudinem Pomeranorũ & Prutenorũ, nec plus q̃ quinq; miliaria abesse. Consilio adhibito. quid facto opus esset, Stetit sententia hæc, ꝙ melius est mortem cum gloria oppetere, q̃ turpi fuga salutem quærere. Signis itaq; collatis, pugnatũ est ab hora tercia, usq; in noctis crepusculum, marte duro & ancipiti perseuerãte. Instãtibus tenebris crepusculi, Pomeranorum acies pro uicta discessit, absq; Polonorũ insecutione, quioniã quisq; aut sauciatus aut fessus substitit. Pro uictoria habentes de loco non cessisse, & prædam e manibus nõ amisisse. Et quia prope erat dies pasche: Cum præda inuecta dux Wladislaus Gneznam descendit, statimq; primo ueris tempore pluribus pugnatoribus uocatis, & externis præcio conductis, in copioso exercitu Pomeraniam regreditur ubiq; uastando, & spoliis, tam Pomeraniã q̃ Prussiam expilando quũ uero pugnæ copia non daretur, ne tantũ exercitũ frustra reduceret, inops consilii, castrũ Nakel uallauit, in quo multitudo Pomeranorũ sese concluserat, frequẽterq; exercitus obsidens, ludificatiões umbrarum, speciẽ armatorum præ se ferentium, passus est. Corripiebãt milites arma, noctis sub silentio ad propulsandũ hostes e somno excitati, nemine cõparente unaq; noctium longius a castris tanq̃ fantasmata pugnatorum insecuti, progressi, damnum incendii pertulerunt. E castro siquidẽ Nakel obsessi descendentes, ignem in tabernacula & tentoria culmine & sicco gramine tecta iniecerunt, & cum tabernaculis exusti sunt plures homines, iumenta, machinæ, & bellica instrumenta, sed & milites conducti, quales fuere Bohemi, nõ ferentes frigus hyemis quod instabat, recessum optabant, propter quod solutio obsidionis facta est cum magno periculo. Hanc autem fantasmatũ uexationẽ & ignominiosã a castro Nakel discessionẽ referũt puenisse historiæ polonorũ, ad ulciscendũ præuaricationes, per milites factas, quoniã tota quadragesima transacta, bellatores uiolato ieiunio, carnibus & butiro gulosius uescebantur, sic quibusdam timoratis uiris cœlesti munere reuelatũ esse perhibetur. Congessit iterum numerosiorẽ exercitũ dux Wladislaus, & quæq; derelicta Pomeranorum & Prutenorũ primo æstatis tempore abrasit, munitiones, tecta, agros, captiuos & pecora. Exuti fortunis omnibus, ad

Wladislai uictoria.

Pomeranorũ altera defectiõ

Pomerani iterũ victi a polõis.

wladisla⁹ ĩ pomeraniã redijt.

Vallatur Nakel castrum.

Polonis ex igne iactura.

Vltio diuina ob ieiunij præuaricationem.

Vladislaus tercio pomeraniã ingreditur.

Wladiſlaum uenerunt humiliati Pomerani & Pruteni. Quibus examinatis ſediciosos decapitauit, alios in alia loca tranſtulit, & multitudini pacificatæ pepercit.

CAPVT III.

Bellum bohemicum.

SEcutum eſt extemplo, finito certamine Pomeranico, Bohemicũ bellum. Nam Brzetiſlaus dux Bohemiæ ſciens occupatũ Wladiſlaũ bello Prutenico, inuaſit eam oram, quæ eſt a caſtro Grecz ſupra Albim fluuium ſito (quod iuris polonorũ erat) depopulando, & uaſtãdo uſq; ad fluuium Odram: Ad reprimendum facinus & audaciã eius, ſequenti anno dux Wladiſlaus morbo grauatus & impeditus, miſit Sethegium, alias Seczech Palatinum Graccouieñ, & principem militiæ, cũ numeroſo exercitu ad uaſtãdam Morauiã, & reſartiendũ mala per Brzetiſlaum illata. Dũ autem præſignaret & mandaret Wladiſlaus Sethegio, ut obmiſſis locis munitis, ſolis ſpoliis & uaſtationi intenderet. Puer Boleſlaus nouẽnis (nonũ eñ agebat annum) audiẽs mãdata patris de bellis gerẽdis. Cœpit ardenter ſupplicare, ut mitteretur cum exercitu ad Morauiam. Cui pater renitens prohibuit, aſſerens eũ, uires & ætatem bellis aptam nondũ attigiſſe. At Boleſlaus puer. Satis inquit genitor ætatis eſt mihi & roboris, dummodo tu me non prohibeas, Expugnauit itaq; continua ſupplicatione & inſtantia, ut pater eius ipſum ad bellum Morauicũ mitteret. Stricte mandans Sethegio ut curã eius ageret, unicus namq; fuit patri & intime dilectus. In tota autem expeditione Boleſlaus, nouus miles obiuit cũcta militum officia, noctis uigilias cũ eis peragens, arma quotiẽs congrediendũ erat corripiens, & ad principium ni cohiberetur currẽs, diſciplinam militarẽ diligentiſſime auſcultans, & exequens, in dormiẽdo, ſagulo militari tenerum corpuſculum ſupra nudam humum tegens. Morauia uaſtata & uehemẽter afflicta, cum plurimis ſpoliis, & captiuis tirunculus Boleſlaus cum Sethegio & exercitu ad patrem reuerſus eſt. Et quia quidam inuaſores Pomerani, caſtrum Miedzirzecz in confiniis Saxoniæ, aſtu interceperant, & ipſum muniendo, rapinas ex polonia abducebãt: Boleſlaus maiori cum inſtantia qua potuit, parentẽ ſuum rogauit, ut daret ei exercitum, ad conquirendum præfatũ caſtrũ Miedzirzecz. Wladiſlaus uero admiratus indolem pueri, præbuit exercitum, ſubiciens curã tũ tironis Boleſlai, tũ exercitus, ipſi Sethegio principi militiæ, ut omnia expeditionis officia ſecundum ordinationẽ eius progrederentur. Aduenientes ergo Boleſlaus & Sethegius ad locum caſtri, ipſum uallarũt, tabulis & roboribus undiq; ſepiẽdo & concludẽdo, ac bombardis quatiẽdo, donec Pomerani fame attriti, demiſſionem petẽtes, ſaluis perſonis & ſuis equis obtinuerũt Et quia dux Wladiſlaus, pius dictus habuit ex concubina naturalem filium Sbigniew nomine, ſic a Iuditha legittima uxore nominatũ, quod interpraetari licet, euadens iram, uel profugus, a nomine Sbig. Eo ꝙ illi opere praecium fuiſſet uitare iram Iudithæ, & ab oculis eius fugere. Hunc litteris eruditum trãdidit cuidã monaſterio in Saxonia, ut illic deliteſcẽs, tonſus & monachatus, pro abſtergenda ignominia, extra regnum poloniæ perpetuo maneret. Brzetiſlaus autẽ dux Bohemiæ callide Poloniæ nocere cupiens, perſuaſit

Virtus in puero.

Morauia uaſtata.

Boleſlai expeditio.

ſuaſit extribus polonis, qui Bohemiam oppleuerant, odio aut perſecutione Sethegii palatini Graccouien̄, tanq̄ alterius ducis proſcriptione, arrogāter pulſi, ut Sbigneo accepto, Poloniæ oram, Bohemiæ proximam occuparent Ad ulciſcendū ſuæ exulatiōis iniuriā, habituri ſuffragia ex propinqua Bohemia, Poloni uero exules animati ac Brzetiſlai pſuaſioni obedientes, Sbigneum de monaſterio extraxerūt, monachis nequitq̄ reſiſtentibus. Et componētes cū Capitaneo Wratiſlauien̄, nūcupato Magnꝰ, uiro probatæ fidei. Pro Sbigneo tamen, & expulſis inclinato & ſtante, ingreſſi ſunt caſtrum Wratiſlauien̄. Quod dum comperit dux Wladiſlaus, ægre ferēs non cūctando, ſed propere cū exercitu peruenit ad Wratiſlauiā. Et Ziroſlao epiſcopo Wratiſlauien̄ cū proceſſionibus excipiente, & eum in ciuitatem introducēte, intrauit caſtrum, quod ſibi patuit, Magno capitaneo, humiliter ipſum ſuſcipiēte Sbigneo uero cū ſuis exinde dilapſo, & ad Cruſzuiczā diuertēte. Indignatus Wladiſlaus capitaneo Magno, prius eum obiurgans, capitaneatum Wratiſlauien̄ ei abſtulit Pro eoq; ſurrogauit Boleſlaum filium ſuum cū Voiſlao curatore eius, & cum exercitu inſecutus Sbigneū, peruenit iuxta Cruſzuiczam, ubi magnum exercitū Sbigneus contra patrem conflauerat, ex Pomeranis, & Prutenis ſuapte natura, duci Wladiſlao infeſtis. Et iuxta lacū Goplo congreſſi (heu natura horret filium contra genitorē arma leuare) magnum certamē, magnamq; ſtragem ediderunt, ut aqua & piſces lacus Goplo cadaueribus & ſanguine occiſorū fedati, longo tempore inutiles permanerēt. Sbigneus uictus, ad caſtrum, Cruſzuicza fugit, & uiuus in manus parentis deuenit. Quem cathenatū pater Sethegio principi militiæ ad cuſtodiendū tradidit. Poſtea tamē in cōſecratione eccleſiæ Gneznen̄, duce Wladiſlao præſente, Martinus archiepiſcopus Gneznen̄, cū optimatibus, prælatis & baronibus poloniæ, ſupplicationibus præcantes, Sbigneum a uinculis relaxandū obtinuerunt, multum em̄ pius fuit Wladiſlaus. Iunctus Boleſlao Sbigneus contra Sethegium, alias Szeczech palatinū Graccouien̄, ſuum uinculatorē in Wratiſlauia cōuentione habita, ſe obſtrinxerūt, & parēte eorum in Zarnouiecz, ignobili uico Mazouiæ offenſo, plurimis quærelis depoſuerūt, etiā cū exercitu quo cū aduenerāt: q; regnum poloniæ ſibi uſurparet, omniaq; caſtra regni poſſideret, ipſis tanq̄ heredibus neglectis & ſpractis. Demolitus accuſationibus filiorum, & cæterorum prælatorū atq; militum, abdicauit a ſe Wladiſlaꝰ Sethegium, qui ominās meliorem fortunam, diſceſſit in Ruſſiam. Poſt annos plures benignitate ducis Boleſlai, ad poſtulationē pontificū, recollectus & reſtitutus, auctoritate tamen qua prius abūdauerat caruit Fuit hic Sethegius nobilis, de genere bipenniū, factiuus, uerſatilis, & multū poſſeſſionatus. Bini autem fratres Boleſlaus & Sbigneus cōtra Pomeranos rebellantes miſſi, in nouam ſeditionē uerſi, nihil effecerūt. Pro uirtutibus heroicis in feſto aſſumptionis beatæ Mariæ in Ploczko balteum militiæ Wladiſlao exhibēte filio ſuo Boleſlao, auditoq; ꝙ Pomerani inſiliētes, caſtrum Santok obſederūt. Dimiſſa Boleſlaus dignitate militiæ, & iuſſis militibus, q conuenerāt ut ſeſe inſequerētur, noctis tempore ſuperueniēs, Pomeranos in tabernaculis quieſcentes trucidauit, & obtrūcauit, tandem reuerſus cingulū militiæ

Sdigneus monachus armis patrem inſeſtat

Altera pugna inter patrē & filium.

Sbigneus victus.

Sbigneus a vinculis liberatus.

Sethegij exilium.

militiæ sub frequentia & conuiuio multorũ acceptauit. Sic prius obsidentibus Pomeranis prædictũ castrum Santok. Et Sbigneo cui hãc prouinciam pater delegauerat, sua segniciæ illis non repulsis discedente: Boleslaus cum paucis superueniẽs, fortaliciũ ex opposito castri Santok per Pomeranos locatum demoliuit, & Pomeranos fugere coegit. Sic & Ruthenos antea ꝓfligauerat. Nam Ruthenorum duces, Wlodimir Nouogrodeñ, Dauid Olech Pereaslauieñ, Volodor Premislieñ, & Iarosla⁹ Iaropolcicz, exercitu quadripartito Poloniam ingressi, & usq; ad fluenta Vislæ grassati, plurimis damnis illatis copiosas prædas abducebãt. Iamq; Russiam reintrauerãt leti, dũ Boleslaus eos consecutus est. Et in diem dominicũ, sub quiete noctis (qm̃ illã multitudinem aliter superare nequiuit) in eos cũ altis clamoribus irruẽs, fudit & prostrauit, prædamq; de manibus eorũ ereptam, in poloniã cũ ampla gloria reduxit. Et qa Boleslaus, macte uirtutis erat adolescens, & in ore omnium laudatus. Sbigneus tanq̃ pusillanimis & iners, ei inuidebat, itaq; pater ne inter eos scissio maior oriretur, post ipsius mortem, iam eñ senuerat, diuisit dominia Poloniæ in hunc modũ. Boleslao meliorem partẽ assignauit, scilicet terras Graccouieñ, Sandomirieñ, Siradieñ, Slesiã cũ Wratislauia. Sbigneo naturali filio, Mazouiã, Maiorẽ Poloniã, Pomeraniam, & Prussiam. Hæc prima sectio fuit regni Poloniæ in plures principes. Quãq̃ Sbigneo naturali filio, & illegittimo nil hereditatis cũ Boleslao debuit assignari. Dictãte scriptura: Eiice ancillam & filium eius, non enim poterit esse heres cũ filio libere. Wladislaus autem grauiter infirmatus in Ploczko, sacramẽntis per Martinũ Archiepiscopũ Gnezneñ procuratus, mortuus est quarta die mensis Iunii, anno domini. M. ducentesimo secundo. Sepultus in choro ecclesiæ Plocensis, Boleslao gemẽte, & parentẽ in ægritudine & post mortem deflente, & usq; in quinquenniũ lugubria ferẽte. Sbigneo uero cũ fistulatoribus, & cantoribus exultãte. Orta quoq; seditione, super thesauris paternis, quos integre Sbigneus compræhẽdere nitebatur, quoniam in ditiõe suæ prouinciæ ipsi spectare uidebãtur. Martinus archiepiscop⁹ Gnezneñ, cũ cæteris Episcopis & magnificis regni, inter fratres ex equo diuiserunt, & ad sua quemq; abire persuaserunt.

Rutheni poloniam hostiliter ingressi.

Victi a Boleslao Rutheni.

Polonici regni scissio prima.

wladislai mors.

CAPVT IIII.

VRatislaus dux Bohemiæ, datis munificis donis Henrico quarto imperatori in Magũtia, in auro, argento, unionibus, & celatis uasis, primus coronari in regem Bohemiæ obtinuit. Misso itaq; ab impatore Engelberto Archiepiscopo Treuerensi, Wratislaum in Pragensi ecclesia coronauit in regem Bohemiæ, & Suatochnã cõsortẽ eius: olim Kazimiri regis Poloniæ filiam in reginam, decimo septimo kalendas Iunii, anno domini. M. octuagesimo septimo. Sub illo itaq; tempore pene eodem regnũ Poloniæ desiit, & regnum Bohemiæ incœpit. Similiter dũ uniuersitas Graccouieñ cœpit, Prageñ uniuersitas defecit. Item dũ reges Bohemiæ, tractis ad se principib⁹ Slesiæ, glorificati cõtra Polonos pro cruciferis Prutenorũ pugnarũt, reges Poloniæ humiliati contabuerunt. Nũc uero regibus Poloniæ exaltatis, & usq; in Bohemiã & Hũgariam eleuatis, Bohemia

Prim⁹ rex Bohemię coronatus.

hemia decreuit. Hæc est regnorum mūdi pessima alternatio, ut uno crescēte, aliud uicinum decrescat, taliq; uicissitudine regna diminuātur. Translatio sancti Stanislai, de basilica sancti Michaelis in Rupecula, ad ecclesiā cathedralem sancti Venceslai facta est, anno domini. M. octuagesimo nono, & est annus decimus ab occisione eius. Nam cuidam matronæ beatissimo Stanislao deuotæ, nomine Suantoslawa, extra ecclesiā sancti Michaelis ad tumulum præfati martyris, noctis tempore flagrantissime orāti, in extasim raptæ, beatus pōtifex Stanislaus, pontificalibus indutus, ad altare diuina celebrans, assistentia uenerabiliū personarū circūdatus, in iā dicta ecclesia luminaribus referta fulgentibus apparuit, quā finitis diuinis, talibus affatus est. Surge inqt filia, & intrepida aggredere successorē meū Lampertū episcopū Gracouieñ, & fratres meos canonicos, ut in ecclesiā maiorem transferāt corpus meū, quoniam absq; debito honore his cineribus tectus delitesco. At illi relatiōe ad se perlata, incūctanter ab omnibus urbis processionibus, corpus beati martyris & pontificis transtulerūt, & in medio ecclesiæ maioris, in tumba deaurata honorificentissime locauerunt, ubi in hāc diē quiescit. Post paucos dies huius translationis, Meczlaus filius Boleslai efferi, q āno proximo uxorem acceperat, extinctus est, ut scilicet semem occisoris pessundaretur & periret, quādo occisus antistes, glorificatus est. Et sicut corpus sācti presulis in plurima frusta scissum est, & postea absq; nota cicatricū reintegratū, sic & corpus regni Poloniæ, ut relligiosis psonis reuelatū fuit, a dieb9 ducis Wladislai Hermāni in plurimos principatus scissū est. Expost uero, in unū regnū coaluit, sicut nunc cernimus, incipiendo a rege Premislao, usq; ad regē Sigismundum, sub cuius imperio fœlicibus cœptis hāc historiam scripsi. Vissęslawa Meczlai genitrix, geminato malo uexata, & filii fato, & mariti exilio, nō longe post filium, quinto idus Marcias ex humanis absumpta est. Vrbanus papa secūdus, olim monachus Cluniaceñ, in concilio, quod in claromonte celebrauit, āno domini. M. nonagesimo quinto, statuit, ut horæ beatæ Mariæ quottidie dicerentur, officium uero eius, diebus sabati expleretur, & dicitur ꝙ hoc reuelatum sit fratribus de cartusia, Quorum primariū, uidelicet magistrum Brūnonem papa, secum assidue tenuit.

Translatio sancti Stanislai.

CAPVT V.

SAnctus Ladislaus rex Hungariæ, āno domini. M. nonagesimo quinto, quarto kalēdas Augusti mortuus est, & in Varadieñ ecclesia sepultus. Is adiecit regno Hungariæ, Dalmaciā & Croaciam. Refert chronica hungarorū, ꝙ Ladislaus irruit in poloniā & confligendo, de Polonia triūphauit: Castrumq; Crakow tribus mensibus obsedit & expugnauit. Similiter eadem chronica refert, ꝙ Bela, pater sācti Ladislai sibi Poloniam & Bohemiam subiugauit, quod absurdum, & falsum quisq; sciet. Ex eo primo ꝙ annales Polonorum & Bohemorum hoc non cōtinent. Secundo ex eo, ꝙ tam rex Bela, q̄ filii eius, Geysza, & s. Ladislaus alumni fuerunt In polonia (ab hungaria exulātes) nutriti, non eam impugnātes, quod scriptor regum Hungariæ, non discernit. Tercio ex eo, ꝙ Bolesla9 audax. s. Stanislai occisor, Belam reduxit in Hūgariam, & profligato exercitu, tam

S. Ladislaus Hungarię rex moritur.

Dalmatia & Croatia Hungaris adiecta.

tu, tam imperatoris Henrici, q̄ hungarorū & Bohemorū: Andrea rege Pannoniæ expulso, ipsum regem Hūgariæ creauit, ut in historia de præfato Boleslao præmissum est. Geyszam quoq;, & Ladislaū cū Lamperto filios prædicti Belæ personaliter auxilium regis Boleslai postulantes contra regē Salomonē, ex Premislia cū forti exercitu in Hungariam reduxit, pacem pro eis conficiēdo cū rege Salomone, per pontifices regni Hungariæ. Ladislaus coronatus est in regē hungariæ, regnāte Boleslao audaci in Polonia. Vita uero functus est, principante Wladislao pio Hermanno cognominato.

CAPVT. VI.

Rutheni ex polonis spolia legerunt.

VAsilko Roscislauicz dux Russiæ, intelligens regem Boleslaum efferum, e Polonia excessisse, & exulando in Hūgariā migrasse. Collecto exercitu ex Ruthenis & Polowczis, ingressus poloniā quasdam munitiones exussit, & prædam cū spoliis in Russiā sine abduxit. Wseuoldus autē, filius Iaroslai, & dux Kiouieñ peste absumptus est, tredecima die Aprilis, anno domini. M. octuagesimo tercio (quo anno atrocissima pestis terras Russiæ inuaserat) & sepult9 est in ecclesia diuæ Sophiæ Kiouieñ. Hic fuit amator pauperum, & spiritualium, reliquit duos filios, Wladimirū & Roscislaum. Wladimirus natu maior, timens Swatopolkonis filii Zaslai inuasionem ducatus Kiouieñ (qm̄ ea sedes patris eius fuit) accersiuit ipsū, & ei de ducatu Kiouieñ cessit. Cuius administratione assumpta, uenit in Kiow, dominica cōductus paschæ, exceptus a Kiouiēsibus muneribus & occursu. Wladimirus uero iuit in Czirnieow. Roscislaus aūt frater eius in Pereaslaw. Audiētes Polowczi, Swatopolkum Zaslai filium in principatum Kiouieñ successisse. Mittunt ad illum legatos, ut cū eis pacē firmaret, quēadmodū pater eius fecerat, & de tributis retentis responderet. Swatopolkus legationē Polowczonū ægre ferens, captiuat nuncios eorum Quo percepto Polowczi, furore acti, terras Russiæ crudelissime uastare cœperūt. Swatopolkus intelligēs se inique egisse, nuncios Polowczonū soluit & remittit, pacem flagitando, qua non obtenta, mittit ad Wlodimirꝫ Czirnieouieñ, & Roscislaum Pereaslauieñ duces, ut sibi succurrerēt. Qui coadunatis exercitibus, uenerunt ad ipsum in Kiow, increpatoq; Swatopolkone, q̄ contra ius gentiū nuncios Polowczonū uiolasset. Eduxerunt una secū copias bellatorum, ad flumen Stuhnya ubi dubitatum aliquādiu, an esset decertandum uel non, tandem in sentenciam Kiouiensium (nullam se cū Polowczis pacem habere clamātium) itum est. Ordinatisq; aciebus, Swatopolkone dextrum cornu, Roscislao leuum. Wladimiro medium tenēte. Pugnā cū Polowczis uigesima sexta Maii committunt. Et Swatopolkus cum suis a sagittariis Polowczonū conflictus, fugit in Othropol ad uesperā, sub caligine uero noctis peruenit in Kiow. Polowczi deinde in Wladimirū & Roscislaum irruunt, & eos confligunt atq; dispergunt: Roscislaus autē fugiens, periclitatus est in flumine Stuhnya, quoniam aquis intumuerat, quē Wladimir tranato flumine cū paucis, in altera ripa fleuit, repertoq; corpore Roscislai, tumulatum est in ecclesia sanctæ Sophiæ Kiouieñ in sepulchro paterno. Polowczi uictoria potiti, castrum Thorcz uno agmine obsident. Alterꝫ agmen

Wseuoldus interiit.

Swatopolkoni ducatus kiouieñ restitutus

Legati polowczonū intercepti.

Swatopolkonis fuga.

Roscislai interitus

Polowczi uictores.

agmē in Kiow iuit, Cui Swatopolkus obuiam exiens, pugna commiſſa conflictus eſt, dumtaxat comitantibus duobus in Kiouiam regreſſus. Reuertentes itaq; Polowczi ad alterum agmen circa caſtꝝ Thorcz, oſtentabant obſeſſis in caſtro ſpolia & captiuos, ex duce Swatopolkone reportata. Qui nō ualentes ſe ultra propter famem tenere ſpemq; nullam de ſubueniendo habentes dedunt caſtrum Polowczis. Quo accepto Polowczi ſuccēdunt illud magnam multitudinem Ruthenorum in ſuas regiones abducentes, ubi plurimi miſeriis præſſi, frigore & nuditate perierunt. Gemina clade excepta, Swatopolkus dux Kiouień ſera pœnitētia ductus, cum Polowczis fœdus iniit: Filiam Thuhortkani ducis Polowczonū, pro maiori ſolidatione pacis in conſortem accipiens, tamen nec ſic euenit pax terris Ruſſiæ: Olech namq; dux Ruſſiæ, impetrato auxilio Polowczonū caſtrū Czirniecow, & eius regionē inuaſit. Eccleſias, monaſteria, uicos & rura cremando, donec dux Wlodomir de caſtro Czirnieow per cōpoſitionem ei condeſcendit, & de ipſo excedens, in Pereaſlaw abiuit. Nec adhuc exinde ora Czirnieouień a uaſtatione Polowczonū quieuit, quinimo multi Rutheni capti ſunt, multiq; in ſeruitutem abducti. Inſuper locuſtæ in terras Ruſſiæ appulſæ, omnia genimina abraſerūt. Vadūt deinde bini duces Polowczonū, Kithan & Ithlar, & bellum inferūt duci Wladimir de Pereaſlaw, qui ſolus intactus reſtabat. Qui miſſis nunciis, pacem ſub iniquis cōditionibus accepit, ad perſuaſionē tandem ſuorum militū, & Slauathe nuncii ducis Suatopolci Kiouień. Primum filio ſuo Suatoſlao obſide a Polowczis ſubducto (negligentius eñ a Polowczis aſſeruabatur) obtrūcat Kithanū, & Ithlar duces Polowczonū, cum omni comitiua eorum. Contractiſq; copiis dux Suatopolk Kiouień, & Wladimir Czirnieouień ſtationes polowczonū nil hoſtile ueritos, inuadūt & trucidant, turbāq; imbellem, fœminas impuberes, pecora, camelos, & equos in Ruſſiā deducunt. Non quieuerunt poſt hoc Polowczi, ſed nouo exercitu comparato, caſtrum Vhrow ducis Swatopolkonis tota æſtate circumſident, nec receſſerūt, donec Swatopolkus miſſis muneribus eos placauit. Succedunt Polowczis, Pruteni & uigeſima octaua Auguſti, āni dñi. M. octuageſimi noni terras Ruſſiæ in magna multitudine ingreſſi uaſtant: Iterum Manyak dux Polowczonū, uenit contra Kiow: Thuhortkan uero alter Polowczonū dux, & Swatopolci ſocer, uenit cōtra Pereaſlaw. Swatopolkone aūt & Wladimiro defenſionē opponentibus, decimanona Iulii ad flumē Truboſza pugnatū eſt, & uictis Polowczis occiſus eſt Thuhortkan, & filii eius. Sed polowczi nil hac clade territi, nouo exercitu inſtaurato, ſilenti agmine ueniētes parum abſuit ꝙ caſtrum Kiouień non interceperunt. Qui ſpe ſua fruſtrati, templa, monaſteria, ruraq; incendunt. Et curiā ducalem in Bereſtow combūrūt. Prouiſuri ergo duces Ruſſiæ inuaſioni Polowczonum, conuentū apud Kiow agunt: Nunciiſq; ad ducem Olech miſſis, precantur ut illic ueniret. Qui irridens legatos, non adducetis inquit, ut Epiſcoporū monachorū & uilium perſonarum imperiis, caput meū ſubſternam. Hoc reſponſo offenſi duces Swatopolk & Wlodimir. Prius in Olech arma uertūt, q̄ i Polowczos, & obſederūt eum triginta duobus diebus in Starodub. Qui fame attritus, pacem petiit, offerens

Olech dux Ruſſię

Locuſtę.

Duces polowczonum trucidati.

Polowczy uicti.

Pruteni ruſſiā uaſtant.

Polowczi ruſſiam uaſtantes uicti ſunt.

cit, offerẽns se iureiurãdo cruce deosculatã, imperata ducum factũrũ, quod minime fecit. Præuaricato siquidẽ iuramento, ducatum Moromosz inuasit. Asserẽs ipsum ad se hereditarie ptinere. Hacq; occasione conflixit cũ Isaslao filio Wlodimiri ducis Kiouieñ, & eo occiso, accepit castrũ Moromosz etiam castrũ Rostow in suam retorsit potestatem. Mscislaus germanus Isaslai occisi, dux Nouogrodeñ, ueritus tyrannidẽ Olh, spondet sibi & patri suo Wlodimiro, Olh reconciliatur. Olh autem ambiens Nouogrodeñ ducatũ, collecto exercitu, substitit in Tuhrow, præmittẽs Iaroslaum germanũ suũ ad speculandum, quo intercepto a Mscislao, Olh territus secessit in castrum Rostow, deinde in Moromosz. Cum quo Mscislaus eum persequens, componit per nuncios missos, & dissoluit exercitum. Quod Olh intelligẽs uiolato fœdere, cũ suo agmine uenit contra Mscislaum, qui fugit a facie eius, & uocatis in arma militibus, acceptisq; in auxilium gentibus Kiouieñ & Polowczis, & fratrẽ Viceslaum a patre Wlodomiro in sui auxilium missum, pugnã acerrimam cõfecit, in qua uictus est Olh, & fugit in Moromosz, estimansq; propter plures dolos commissos, in terris Russiæ se nõ fore tutum, in Reszanos fugit. Quem Mscislaus persecutus, uerbis dulcoratis plenam spem redolẽtibus allocutus. Turpe est, inquit tibi, turpe nobis fratribus tuis, turpe & militibus tuis, ut calamitosus in alienis terris delitescas. Reuertere itaq; in terrã Russiæ, quo huiusmodi uerbis pellecto, ipsum & milites suos ex fuga reduxit. Deinceps duces Russiæ facta conuẽtione in Lubiecz, concludunt pacem inter se, & mutuam resistentiam contra barbaros Polowczos. Sed illico uiolata pace, Swatopolk dux Kiouieñ, cum Dauid Hreorouicz conspiratione facta, uenientem ad se in pace ducem Vasilkonẽ Roscislauicz, habens eius fidem suspectam, captiuat & utroq; oculo excœcat, propter quod duces Wlodimir, Olech & Dauid Swatoslauicz, bellum Swatopokoni mouerũt, qui timẽs parabat fugã in polowczos, nisi præfati duces a metropolito, & primatibus Kiouiẽsium supplicibus sermõibus fracti & placati fuissent. Dauid autem hreorouicz, uolens inuadere principatum Vasilconis excœcati, obsessus in Buszko, a Volodoro, fratre Vasilconis, omnem culpam in Sawtopolkum refudit. Et concitauit contra se Swatopolkũ & Volodor: Primo ergo uere, uenit excœcat9 Vasilco cũ fratre suo Volodoro in terram Volhineñ, contra Dauid Hreorouicz & expugnato castro Wseuolosz, incẽdunt illud, & homines repertos crudelissime perimũt. Deinde applicantes ad castrũ Wladimirieñ, omni multitudini obsesse pepercerũt, solos Vasilkonem, & Lazarum in alto suspensos, frequentissimo iactu sagittarum interimerũt. Eo q. causa excœcationis Vasilkonis perhibebãtur Swatopolk Kiouieñ, etiam sumpturus ultionẽ de Dauid, quia de cœcatione Vasilconis culpauerat ipsum, contulit se ad castrum Brzescze, poscẽs a militibus polonorũ castrum tenentibus subsidiũ. Dauid autem aduersarius eius uelocissime peruenit ad Wladislaum ducem Poloniæ suffragia deposcens cõtra Swatopolcum, quos ambos Wladislaus dux poloniæ, cum exercitu ad flumẽ Bug ueniens, uoluit pacificare & componere, sed dum nequiuisset, reuersus est poloniam, neutri ducum auxilio præstito, & obsedit Swatopolk ipsum Dauid in

Issaslaus dux occiditur.

Olech victus.

Dux vasilko i. basilius excœcatur.

Dauid dux vasilko bellũ mouit.

Vasiliconis et Lazari interit9

castro

castro Wladimiria unde fugiente Dauid, post septem hebdomadas in polo/niā ad ducem Wladislaum: Swatopolk potitus est castro Wlodimirz, pro/ducit deinde exercitum Swatopolk Kiouieñ contra Volodor, & Vasilconē & commissa pugna, cessit uictoria Vasilconi & Volodor. Itaq; Swatopolk congregans nouum exercitū in kiow, misit Iaroslaum filium suum ad Colo/mannum regē Hungariæ, auxilia petitū ire, uenit ergo Colomanus cū octo milibus pugnatorum, & duobus Episcopis positisq; castris ad fluuiū Vyar, obsedit castrū Przemisl, in quod se Volodor receperat, & ut habet hungarorum historia, uxore ducis Przemislieñ nomine Lauca, ad pedes regis Colomanni procidente, & solutionem obsidionis flagitātē, pedibus calcatam iussit abire inexauditā, asserens, non esse regis strennuitatē, mulieres inter arma audire fortuna autē regēte. Dauid negato ei a polonis subsidio, ad Polowczos iuit reperitq; in itinere Bonyak principem Polowczonū cum exercitu, & cū cō/tra Hungaros conduxit, Haud procul itaq; a Premislia positis statiuis, tran/sit sub nocte media Bonyak in proximam siluā, & ululatu edito, lupi conuenientes uicissitudinarium ululatum reddiderūt. Reuersus Bonyak ad suos, arma iubet capere, certam suis ex ululatu luporum promittens uictoriam, alteroq; die tripartito exercitu, duabus turmis occultatis, cum tercia hun/garos inuadit, simulansq; se uictā, fugere cœpit, hungari credentes eam de/bellatam, effusi illam sectabantur, tūc Bonyak cum residuis turmis, in terga eorum irrūpens, eos prostrauit & quattuor milia hungarorum occidit. Episcopis hungarorū quorum nomina Kopanus alias kupan, & Laurentius erant, etiam occisis. Reliqui hungari in siluas & mōtes sparsi, biduo a Ruthenis & Polowczis persecuti sunt. Colomannus autem rex hungariæ, clipeis militū protectus euasit. Dauid ex hac uictoria resumpto spiritu, uallauit castrum Wlodimir. Intellecto autem obsessorum periculo Swatopolk, misit Putatam suum palatinum ad succurrendum castrensibus, is silenti agmine castrum ingressus, Dauid, & exercitum eius quiescentē, conflixit, & obsidionē dissoluit Constitutoq; Basilio in Capitaneum, Putata in kiow discessit. Dauid aūt fugiens in Polowczos, cōquisitis auxiliis, rediit cū Bonyak duce Polowczonū & sub Swathesza, filio alterius Dauid, expugnauit castrū Luczko, quoniā oportune non certificarat ipsum de aduentu bellatorum Swatopolkonis, pro ut se astrinxerat, ad castrū uero Wlodimiriam anteq̄ applicaret Basilius capitaneus, relicto castro diffugit, & Dauid facile potitus est castris Luceñ & Wlodimirieñ. Primo autem uere procedēte Swatopolkone, cum suis copi/is ad recuperandum Wlodimiriā: Dauid sciens ambiguitatem suorum militū, cū uxore, & tota supellectili, ad Wladislaum ducem poloniæ diuertit, Swatopolkone castrum Wlodimir pro suo uoto sortito. Dum aūt quattuor duces Swatopolk, Dauid, Olech, & Volodor, Russiæ generalem conuentum in Vyethicze agerent, mutua pace ordinata, accersitus est Dauid ex Polonis, & quærenti de spoliatione hereditatis suæ Wlodimirieñ ducatus, responderūt ei per legatos præfati duces, nolle reddere Wlodimirieñ sedem, quoniā frequenter terras Russiæ bello uexauerint, tamen ne sit ludibrio exul, & profugus in exteris gētibus, constituerunt ei possessiones & census. Swato

f 2 polk assignauit

Dauid dux in poloniā fugit.

Swatopolk ceditur.

Colomannus rex Hungariæ

Barbarorum omen.

Altera Hungarorum clades.

Dauid clades.

polk aſſignauit Oſtróg, Dubyn Czartheriſk, & poſtea adiecit drohobuſch Wlodimir aſſignauit centum marcas: Dauid & Olech adiecerunt alias centum marcas annuas, Acceptauit ergo Dauid tum aſſignatas donationes, tũ adiectas conditiones, & degendo in Drohobuſch abſumptus eſt.

Dauid morit·

Boleſl. Crzyuouſti.

CAPVT VII.

DVx Boleſlaus a concauitate óris ex morbo inflicta Crziuouſti appellatus, quod ſonat indirecti oris, altero poſt obitum patris anno, & fuit annus domini milleſimus centeſimus tercius, accepit in coniugem Sbiſlauã Swatopolkonis ducis Kiouieñ natam, quarto gradu conſanguineitatis eum contingentẽ, diſpenſante paſchali papa ſecũdo ad procurationẽ Balduini Epiſcopi Graccouieñ, eoq; nuptias magnifice inſtructas ſedecima Nouembris Graccouiæ agẽte. Sbigneus frater naturalis totius regni poloniæ ambiẽs dominium, conuiuii Boleſlai ſolennitatem ad quã uocatus erat obmittẽs, ad Bohemiam perrexit ducem Bohemiæ Borziuoy & nepotem eius Swatopolk ducẽ Morauiæ in arma aduerſus Boleſlaum pellicẽdo, iãq; exercitus Bohemicus oram poloniæ contigerat, cũ ſeditione inter Bohemos ſuborta, ꝙ ad obeunda iniuſta bella cõpellerentur, duces Borziuoy & Swatopolk una cum exercitu reuerſi ſunt in Bohemiam. Sbigneus uero naufragium fortuuæ apud Bohemos paſſus, ad Prutenos & Pomeranos diuertit, ſollicitãdo & ad inuadendũ Boleſlaũ ducem poloniæ ipſos animãdo. Quo comperto Boleſlaus, ut par erat, iratus contra Suatopolk ducem Morauiæ, quoniã ardentius aduerſus poloniã arma ſumpſerat, conuocatis ueteranis militibus dumtaxat ex ſuo dominio, præfitiẽs illis Comken Zeliſlaum principem militiæ. Iuſſit ut tribus agminibus ingreſſi, Morauiã uaſtarẽt, quod cum tota quadrageſima, & diebus ſacris paſche peragerent, magnam multitudinem captiuorũ & ſpoliorum ducentes, reuertebãtur, iamq; prope fines poloniæ peruenerãt, dum ſpeculatores adeſſe Suatopolk ducem Morauiæ, cum frequenti exercitu, plus de pedite q̃ equite habente, retulerũt. Subſtitit illico Zeliſlaus, & præmiſſis imbecillioribus, cum captiuis ſarcinis & ſpoliis in poloniam, in ſtatiuis heſternis præſtolato Suatopolko, congreſſus eſt uterq; exercitus, magna ui pro uictoria utroq; plurimum adnitente. Ad ueſperũ tandem, cũ hora terciarum pugna cœpiſſet, diſceſſit utraq; acies æquo marte, hæc in Poloniam, altera in Morauiam præda non excuſſa. Zeliſlaus uero dux militiæ, dum pugnã inſtauraret, manum dextrã amputatione ammiſit, qui ſiniſtra manu amputatorem occidit. Huic Boleſlaus dux poloniæ manum ex auro fabrefactã loco carneæ obtulit & adaptauit, nec contentus præfatus dux Boleſlaus de his, quæ Zeliſlaus cum exercitu in Morauia ægerat, altero exercitu forciori collecto, per alpes poloniæ Morauiam ipſemet ingreſſus eſt, & ſingulis ad munitiones

Sbignei ſeditio Bohemorum commotio

Boleſlaus in morauos arma ſumpſit.

Poloni & moraui ęquo marte pugnauerũt.

Morauía denuo depopulatur.

nitiones, & abdita siluarum, cum fortunis diffugientibus, nec Suatopolco re sistentiam opponente (plurimũ enĩ ex prima pugna debilitatus erat) libere Morauia peruastata, ampliorique incendio afflicta, incolumis cũ spoliis in poloniam rediit. Sumpta ultione de Morauis, ultum iri cupiens de Pomeranis iubet milites equestres in Glogouia cõuenire, tanq̃ in Bohemos transiturus hac cautela usus ut Sbigneum & Pomeranos fallat, clandestineq; prosiliẽs quinq; diebus per siluas & inuia, ad Cholberk peruenit, & duabus cohortibus a tergo relictis, cum tercia in diluculo portam ciuitatis oppugnat, iãq; effractis foribus, in ciuitatem cum suis insiluerat, duxq; Pomeraniæ terrore perculsus, subito elapsus erat, cũ ciues eorum paucitate cõspecta, sese adhortantes glomerati eos excluserũt & muros strennue defenderũt, ut etiã iũctis duobus agminibus post se relictis, & usq; ad uesperã Cholbergeñ oppugnãdo, nihil profecerit. Direptis itaq; suburbiis, pariter & uiciniis incẽsis, signo dato in Poloniã cum spoliis discessit. Reuersusq; in æstate cum eodẽ exercitu Pomeraniam uastabat, & nisi Swatoborum uiuum restituãt, ab incendiis & uastatione Pomeraniæ non cessare aiebat. Fuit Swathoborus princeps oræ maritimæ. Vasallus & cognatus Boleslai, sed fide uagus & instabilis, hunc subiecti eius Pomeranis, propter crudelitatem ipsius, occidendũ tradiderũt. Itaq; illico ex carcere eductum Pomerani in castra Boleslai Swathoborum perducunt, & pro libertate patriæ depræcati, discessum Boleslai obtinuerunt, attamen non satis pacatus Boleslaus de Pomeranis, anno domini M. centesimo sexto, misit Scarbimirum principem militiæ cũ exercitu in Pomeraniã, qui uicis & oppidis munitis, sed ignobilibus expugnatis, cum captiuis & spoliis in Poloniã rediit, & illico eadem uia qua regressus erat, cum priori exercitu ad castrum Bithom peruenit & illud expugnatum exussit, prædamq; conquisitam in Poloniã intulit, & cũ non nullis militibus ad Boleslaum apud unum suum nobilem, in dedicatione ecclesiæ conuiuantẽ, accessit, de gestisq; in Pomerania eum certiorem reddidit. Exhilaratus dux Boleslaus, de suorum militum fœlici reditu, relictis senibus in conuiuio, ipse cum cẽtũ militibus iunioribus, & Scarbimiro ad uenandũ feras in proximo saltu processit, reperitq; Pomeranorum, circiter tria milia ad uastandũ Poloniam post uestigia Scarbimiri per siluas & abdita progrediẽtes. In quorum multitudinem non referendo pedẽ Boleslaus cum centũ militibus insiliens, quosq; obuios prosternebat, cuneos Pomeranorũ pertranseũdo, & perforando. Et iterum altera uice, tanq̃ leo ferox, innumeros occidendo, hostile agmen penetrauit. Donec in tercia giratione ac reuersione, unus exclamauit apertũ discrimẽ Boleslao imminere, & ideo cessandum fore. Caballus siquidem ducis perforatus, omnia uiscera defluxa emiserat. Scarbimirus etiã princeps militiæ uulneribus confossus, dextro oculo mutilatus fuerat, & princeps dumtaxat quinq; militibus sequentibus tutabatur. Accepto ergo militis equo, dux Boleslaus ad conuiuantes regrediebatur, hos ipsos conuiuas in obuium pro subsidio ei ferendo, audita pugna, occurrẽtes & de præsumptione Boleslaum redarguentes. At ille ex temeritate uictoriã, & ex præsumptione gloriam assecutus, iubens suos arma corripere, ad ulciscendũ in Pomeraniã an

Colbergeñ oppugnatio.

Boleslai altera in pomeranos expeditio.

Alterã expeditio in pomeranos.

Boleslai audacia.

Swatopolci in polonos bellum.

helabat. Verūm Swatopolk expulso de Bohemia Borziuoy suo patruo, iu sto duce Bohemiæ, in Boleslaum exacerbatus quoniā patruum eius ipsum Borziuoy, hospicio comiter susceperat. Cum copiis equestribus & pedestribus, contra Poloniam procedens, usq; ad Cloczko peruenerat & morabatur Diuisit itaq; Boleslaꝰ exercitū, utriq; negotio satisfacturus, & cum una parte uersus Bohemos, iter arripuit. Quo audito Bohemi, acie dissoluta in domos regrediuntur. Scarbimirus uero cum altera parte exercitus. Pomeranos, attriuit & subiugauit, ut cuncti præter Albenses qui Bialagradenses dicuntur iussis Boleslai parerent, ad hos Boleslaus binos clipeos blancum & rubrum, pacem & cruentum bellum, per eos signans misit, ut pacem aut pugnam eligendo complecterentur. Qui arrogantia plurima utrumq; cōtra Boleslaum acceptarūt, Boleslaus merito lacessitus eorum ciuitatē ad orsus expugnabat. ipseq; primus āteibat, & multis superne interfectis portam ciuitatis cum cæteris resecuit & perfregit. Ingressusq; urbē, passimq; cūctos nemini parcendo trucidabat, uerum Albenses cognita sua præuaricatione, uenerūt cum pueris & mulieribus, proniq; & ad pedes procidentes. A Boleslao gratiam præcati sunt, non pro se, quoniā supplicio dignos se iudicabant, sed pro coniugibus & minorennibus. Cunctis proceribus Polonorū ad excidium ciuitatis anhelantibus, Boleslaus clemētissima indulgentia mi fertus, prohibuit militibus ciuitatis prædationem. Albenses in gratiam acceptando, ex inde occasione sumpta, aliæ ciuitates de pietate Boleslai confidentes homagia Boleslao sponte præstiterunt, scilicet Caminensium, Golibergensium, Velunensium, Cosomineñ & cæterarum ac maritimarū ciuitatum, astringentes se in illius subiectione fideliter permāsuros. Adiecit insup dux Boleslaus in autumno eiusdē āni oppugnationē castri & oppidi Czarnkow in deditionēq; redacto castro & oppido, quod fuit iurisditionis Pomeranorum, Gnieuomirum eiusdem castri heredem, ad gratiam baptismi cum tota ipsius geneologia adduxit, ei noua prouisione Czarnkow largitus est, & inscripsit, Contigit eodem anno Martino archiepiscopo Gnezneñ, cū Nicolao Archidiacono præfatæ Gnezneñ ecclesiæ secum præsente in ecclesia Spiczmerieñ, sub audientia missæ, aduenerunt Pomerani & omnibus territis. Nicolaus Archidiaconus euoluit se de ecclesia fugiens. At Pomerani cōprehendentes ipsum (putabāt eñ fore Archiepiscopum) posuerūt in uehiculo, ingredientesq; ecclesiam abstulerūt sacra uasa, & res ecclesiæ. Archiepiscopum uero Martinum non tenuerūt, quoniam omnibus ministris ab eo diffugientibus, collectis uiribus effeti corporis ascendit sub tectum oratorii, seq; inter laquearia occuluit. Plagauit autē omnipotēs deus Pomeranos, familiā, coniuges, & affines eorum, qui uasis sacris abutebantur, ut mania, ac epileusia agitarētur, seq; inuicem morbo agitati, ferro & saxis impeterēt, & plures occiderent. Donec compuncti reatū suū cognoscētes, & idolatriæ renunciātes. Nicolaū Archidiaconū cū uasis & rebus ecclesiæ ablatis, ad suū Archiepiscopū remitterent, reatuq; baptismatē diluto, decimas diu negatas tribuerunt, & idola muta confregerunt, prout ātea per prædictum Martinū archiepiscopū monebantur. Et hac de causa intercipere & captiuare ipsum

Albensium expugnatio.

Czarnkow expugnatio

Pomeranorū sacrilega pda.

in oratorio

in oratorio Spiczmerieñ nitebātur. Item Kosle castrum ad fluenta Odræ in Slesia situm, fortuito conflagratum erat. Dux uero Boleslaus uelociter cum suis accurrens, ipsum ex fundamentis edificabat, ueritusq; ne Bohemi paucitate ipsius explorata, & ducem & castrum inuaderent, misit legatos ad Sbigneum naturalem fratrem, ut gētes suas mitteret ei in subsidium. Sbigneus autē aduersus Boleslaum arrogāter & acerbius locutus est, & nūcios eius turpiter tractauit, quod Bolesla9 moleste qdem, sed patiēter tulit. Castroq; Cosle perfecto, ad animum iniurias Sbignei reuocās, quid in hac re agēdum foret, ad consilium retulit, inuentūq; est prout rumore publico uulgatū erat Sbigneum Bohemos, Pomeranos, & Prutenos in fratris Boleslai & suarū terrarū excidium, suggestionibus, fœderibus, pecuniis, & multipharíis promissis, animasse, singulisq; præsentibus, tetriora adicientibus, intercipiuntur nuncii Sbignei cum litteris, ex quarum lectione multæ fraudes repertæ sunt, interimq; nūciatur Sbigneum Bohemos & Pomeranos contra Boleslaum & sua dominia concitasse, uniuersis cōsiliariis pessima facinora Sbignei execrantibus, censent uelut pestem cōmunem exterminandum. De omnibus terris quas ei paterna indulgentia donauerat eiiciendū, tres hostes una contra se Boleslaus animaduertens, deliberabat cui primū occurreret. Conduxit itaq; ex Pannonia & Russia mercenarios milites, significauitq; socero suo Swatopolkoni duci Kiouieñ ut in suo periculo, personale cū suis copiis illi ferret auxilium Prudentiq; usus consilio, primum Bohemos sibi conciliauit, & in Bohemiam redire persuasit, ad Pomeranos pugnatum contendens cunctos terrore cōcussos, dissipatos comperit. Sbigneus intelligēs sese quæsiturum, pauore perculsus ex maiori Polonia (ibi siquidem Pomeranos iuuabat) in Mazouiā fugit. Boleslaus uero expugnata Gnezna: & castris Spiczmirz: & Lancicia, quæ ditionis Sbignei erant, insecutūs est Sbigneum cum auxiliis Hungarorū & Ruthenorum, quæ ei aduenerant. Tum Sbigneus in desperationē uersus, cœpit sollicitus esse de uita, & mediātibus inter Boleslaum ac Sbigneum, Baldwino Episcopo Craccouieñ cū Baronibus cōmunibus, adductus est Sbigneus, obiectisq; & exprobratis sibi uiciis, suppliciter orauit ut concessa ei uita aliquam portionē regni sibi concederet, iuramento præcibus & fletibus astruens nunq̄ se Boleslao aduersaturū, sed ut miles suo principi obediturum, Boleslaus misericordia motus, assignauit ei dumtaxat Mazouiā, & utrūq; exercitū Hungaricū & Ruthenicū remisit ad sua.

Expeditio in pomeranos.

Sbignei deditio.

CAPVT VIII.

ANno uero domini. M. centesimo octauo, Colomānnus rex Hungariæ, conuentione facta cum Boleslao duce Poloniæ in territorio Scepusieñ, fœdus inierūt, auxilia mutua contra quemcunq; hostem, præcipue tamen contra Henricum imperatorem, eo anno Pannoniam demoliri conantem, concluserūt, accessit fœderi & affinitas. Nam Stephanus filius regis Colomāni natu maior, accepit Iuditham Boleslai ducis poloniæ natam. Cui pro dote assignauit terram Scepusieñ, & ab eo tempore in proprietarem hungarorum transiit. Henrico autem imperatore hungariam inuadēte, misit Boleslaus appellatus Crziuousti fortem exercitum in auxilium regi Colomāno. Boleslaus uero cum nobilibus ex polonia, habens

Scepusiū Hungaris datū.

Henricus Hungariā inuadit.

Boleslaus bohemiā hostiliter inuadit.

nia, habens secum Borziuoy & Sobeslaum duces (sed exules) Bohemiæ, in potenti exercitu ingressus est Bohemiam, quoniā Swatopolk dux Bohemorum, cū bohemis Hērico imperatori contra regem Colomannum Boleslai affinem ferens auxilia in Hungariam exierat. Et facile profligatis Vaczkone, ac Muthina quos pro gubernatoribus Bohemiæ Swatopolk reliquerat expugnatis aliquot castris & Bohemorum oppidis, in poloniā cū spoliis reuersus est. Iurauitq; Henricus imperator Swatopolko, ulcisci q̄ primum iniuriam eius in Boleslao duce Poloniæ. Boleslaus in Poloniam reuersus duo

Boleslaus geminū malum reperit.

mala offendit. Sbislauam suā consortem mortuam, & castrum Vscze a Pomeranis interceptu n, quod anteq̄ expugnaret (sciuit eīn illud ualido præsidio munitum) obsedit castrum Velen, in quod Gnieuomirus auctor proditionis & traditionis castri Vscze, a Boleslao olim baptisatus, se receperat Sbigneo naturali fratre in exercitu Boleslai officio coadiutoris fungente, clandestine Pomeranos contra Boleslaum concitauit, ut obsessis ferrent præsidia.

Velen obsidet.

Vscze interceptum.

Et uenientibus Pomeranis noctu, in Boleslaiq; exercitū irrumpentibus, dux Boleslaus, qui excubias secundum consuetudinem ultra exercitum agebat, a tergo Pomeranos inuadens, eos profligauit & prostrauit. Captusq; est inter eos Sbigneus: & detracta galea cognitus. Qui pro excusatione finxit se antecessisse Pomeranos: ut eorum aduentum prænunciasset, & ita captum esse: uerū notissima fuit fraus & dolus ipsius. Ideo dolo non patrocināte: exilio damnatus: in Bohemiā se contulit. Velenses uero ad ultimum in desperationem uersi: Boleslao portas aperiunt in signum pactionis: ciroteca de dextra Boleslai petita & obtenta, quod milites animaduertentes in murmur & odium cōmoti, omnes Pomeranos in Velen occiderūt. Boleslao multitudinē nequitq̄ castigare ualente. Captus est & Gnieuomirus, q Pomeranos a fide Boleslai alienauerat & p psidia, fuste capite eius discusso, interiit.

Sbignei proditio.

Pomerani cesi.

Dolus sbignei.

Sbignei auxilium.

Gnieuomirus captus interemptus est.

CAPVT IX.

Expeditio henrici quarti in poloniam.

Magna atq; heroica huius Boleslai facinora, & quæ nulli regum ac Poloniæ principum tā prospere ut sibi obuenerūt, prosequendo tangenda est uictoria, quā de imperatore Henrico quarto reportauit. Anno siquidem domini. M. centesimo nono Henricus quartus, ad ulciscendū rembelli in Pānonia male gestā, & inuasionē atq; uastationem Bohemiæ, in Boleslao duce poloniæ, habens secū Swatopolkum ducem Bohemiæ, & Sbigneū fratrē naturalem præfati Boleslai ducis poloniæ. Ingressus est poloniam, & expugnato castro magno Lubusz (quod post expugnationē Maydenburgensi archiepiscopo contulit) processit ad interiora Slesiæ, usq; ad Bithom, & cū aliquot excursiones de Bithom milites polonorum in exercitū imperatoris fecissent, sine oppugnatione discessit. Et ad Glogouiā singula obuia uastando in die sancti Bartholomei peruenit, eam machinis & expugnatione afficiens. Quapropter postularunt Glogouieñ sub pacto inducias quinq; dierū. In quibus si dux Boleslaus dominus ipsorū non præstaret eis auxilium, cederent sub iugum & potestatem imperatoris quod ille annuit dū mō primores ciuitatis Glogouieñ darēt filios suos natu maiores in obsides, quod & fecerūt. Boleslaus uero dominus Glogouieñ, audita

Lubusz expugnatur archiepiscopo maydenburgeñ datum est.

Obsessa glogouia.

dita eorum legatione, laudauit fidelitatem ac constantiã ipsorũ, ne quoq; subiicerent se quouis modo imperatori, sub interminatione prohibuit, asserens plus ualere bonũ reip. q̃ filios primeuorũ Glogouiæ, iurauitq; dux Boleslaus nisi Glogouieñ in fide manerent, omnes crudeliter post discessum imperatoris exterminare uelle. Quo relato ad Glogouieñ, turbati quidem, tamẽ ut par erat, remp. prætulerunt. Et muros humiles, duobus diebus quibus induciæ durarũt refecerunt, fimoq; & roboribus abrupta repleuerunt. Henricus imperator lapsis quinq; diebus, cognita rebellione Glogouieñ, ui, quãto maiori potuit ciuitatẽ expugnabat. Et ne tot præcipui eius milites inter pugnãdum occiderentur, iussit filios Glogouieñ obsides, extendi supra pallia, seu supra asseres, quibus milites tanq̃ palliis expugnantes fortalicia muniũtur Sed nec sic mansuetiores redditi sunt Glogouieñ, simul nãq; iacula in filios, queãdmodum in Cesarianos contorserunt. Boleslaus autẽ dux poloniæ, nedum sub Glogouia, uerũ ab inicio ingressiõis imperatoris in terras poloniæ die noctuq; exercitũ eius lacessiuit, pabulantes captiuando, pellãtes & oberrantes interfiũendo, ad egerendũ exeuntes rapiẽdo, de nocte sæpenumero exercitum imp̃atoris inuadendo & p̃turbando, ita q̃ imperator de necessitate duplaret noctis custodiã, sic & uictualia impręðãtes, ĩ maiori numero & robore necesse fuit mittere. Et quia Swatopolk cũ suis bohemis, fuit grãde robur imperatori. Boleslao uero ex antiquo fuit perosus, & magnum impedimentũ, ideo proposuit dux Boleslaus plurima donaria, si quispiã suorũ militum Swatopolk obtruncaret. Ad quod patrandũ supra cæteros, obtulit se Ioãnes bohemus miles filius Czisce, de familia Vrsouiensiũ, qui nunc Rauite appellantur. Is quoniã notos & cognatos in exercitu bohemorũ habuit, secure inter eos (gerens se pro milite bohemorũ) deambulabat. Perspectoq; uigesima prima die Septembris Swatopolkone, stãte in papilione ante imperatorem, contorsit fortissime acutissimã lanceam & pectoralia Swatopolkonis, a brachio in brachiũ transfixit, ut illico cadens sine uoce expiraret. Ioãnes autem Czisce, statim arrepto equo, quẽ paratissimũ habuit exiliens de tentorio cesaris, cœpit fugere, uulneratisq; & aliis occisis, persequentibus se ad ducem Boleslaum saluus peruenit, & plurimas possessiones in regno Poloniæ donatione Boleslai percepit, & tanq̃ alter Mutius romanus pro patrato facinore laudatus est. Henricus uero imperator perterritus, tota nocte exercitum in armis tenuit, Boleslai aduentũ opperiẽdo. Sequẽti die iussit cadauer Swatopolk in Pragã ad tumulandum duci, bohemos secũ prœliatũ iri satagens retinere, qui minime cõsentiẽtes, abierunt una cũ ducis sui funere in bohemiam. Sbigneus quoq; Boleslai frater naturalis, eos est secutus imperatore male contento de discessu bohemorum. Occiso Swatopolko, dux Boleslaus legatum ad Henricũ regem Romanorũ, pro pace tractãda quẽdam comitem Scarbek misit, tres tracturas pro armis deferentẽ, tales W. qui imperatori monstrãti ei thesauros suos, ad expugnandũ Boleslaum cũ sua gente (ut aiebat) sufficientem, si homagia & seruicium imperatori non impenderent, facetia usus, detracto ãnulo ex suo digito, proiecit in thesaurum cesaris inquiens, aurum iungatur auro. Ad quẽ cesar Hẽricus ait, hab dangk quod ex almanico

Altera Glogouieñ magnanima fides.

Boleslai consilium in necem Swatopolkonis.

Swatopolko interemptus.

Exemplum Mucij.

Ex facetia hab dang familiæ origo.

ex almanico sonat, habeas gracias. Vnde usq; in hodiernam diem familia illius domus uocatur habdanck. Infecta legatione imperator remisit legatos & ipse suadentibus suis præfectis discessit, nō expugnata Glogouia, sub qua tot pericula, tum in militibus, tum in Swatopolkonis ducis nece acceperat.

Obsidia Glogouiæ soluta.

Et procedens contra Wratislauiam, aduenit in uicum uno miliari a Wratislauia distantē, nūc Psiepole nominatū. Quem Boleslaus cōsequi properauit, iā enī suppeciæ ei ex Mazouia aduenerāt, ex terris Sandomirieñ, Lublineñ, ac Russia. Et ordinatis aciebus, a mane usq; ad meridiē, durissimo marte pugnauerunt. Erat autē exercitus imperatoris, longe maior & fortior, exercitus uero Boleslai minor, & de agrestibus plures continens, multiq; ex pugna uolebant excedere, nisi Boleslaus circuens omnes strenue pugnare compelleret, & p sauciatis nouos substitueret. In furore autē pugnæ, dux Boleslaus aciem Slesitanorum, quā usq; ad illud tēpus in subsidiis reseruauerat, in latus cesarianorū q̄ fortissime induxit, & ordinem cesarianorū dirupit, tū exercitus Boleslai esse melior, & cesaris fugere cœpit. Ipse quoq; Henricus imperator illico suorum monitu, abiectis signis imperialibus, ne cognosceretur in fugam se conuertit: Pleriq; ergo almanorū interfecti, alii in fuga capti, & duci Boleslao præsentati sunt, quos in honore iusto semper habuit. In hunc modum dux Boleslaus gloriosam uictoriā de Henrico imperatore strenue reportauit, & tanq̄ Hanibal post Cannēsem pugnam laudibus est celebratus ad locum autē certaminis tanta confluxit ad cadauera canum copia, ut iter agentibus suo morsu diu noceret. Idcirco usq; in hodiernā diē uicus ille Psiepole (quod sonat campus canum) nominatus est.

Henrici quarti clades ex polonis.

Boleslai in uictos liberalitas

CAPVT X.

Anno aūt sequenti imperator Romā ad coronationē transire cupiēs, ueritus est, ne eo absente dux Boleslaus uicinas regiones inuaderet & exureret, utq; milites captiuos liberaret, suggessit p communes amicos ut Boleslaus eum accederet. Super quo dux Boleslaus diu deliberabat, tandēq; ad uota & amicorū promissa in comitatu instructissimo Henricū quartum in Bamberg accessit, excusans se imperatori de retroactis bellis, & asserens sē & gentem suam nūq̄ seruiuisse, nec tributa a prædecessoribus eius, imperatori præstitisse, ideoq; in prisca libertate sese cōseruandum postulauit. Imperator aūt eo benigne & honorifice suscepto, pro suo uoto se facturū spopondit omnia. At Boleslaus nacta opportunitate, sororem imperatoris sibi in uxorem postulauit. Filiam uero imperatoris, nomine Cristinam minorēnem, ad nubendū filio suo seniori Wladislao & irrecusabiliter obtinuit: Cōposita itaq; pace, cū gemina sponsa, & dote copiosa in Poloniā rediit, & omēs captiuos almanos Hērico regi Romanorū remisit. Henricus uero castris in Polonia conquisitis abrenunciauit, & qa occiso Swatopolko bohemorū duce: Wladislaus ducatum bohemiæ Othone Swatopolkonis germano repulso occupauerat, qui post Swatopolkū præfatū ducatū bohemiæ susceperat. Ideo Borziuoy natu maior Wladislai bohemiā regentis pertesus exilii in polonia, accepto exercitu a Boleslao polono, ingressus bohemiā pluribus cum bohemis iuuantibus, ad Pragam peruenit

Boleslaus bambergam venit.

Cesaris & Boleslai affinitas.

Borziuoy bohemiā ingressꝰ

uenit & eam possedit, totamq; bohemiam recuperare adnitens, ad lamentabilem Wladislai quærelã per imperatorẽ euocatus, mancipatus, carceribusq; deputatus est. Wladislaus uero restitutus est in ducatũ bohemiæ, quod dum cognouit Boleslaus, cum ualido exercitu circa festum sancti Michaelis ingressus bohemiã, per plures nuncios euocabat Wladislaum bohemiæ ducem, ut inter eum & fratres eius, tanq̃ cognatos suos pacem honestam componeret. Wladislao aũt dolum timente, & Boleslaum de bohemia expellere satagente. Ira concitatus Boleslaus totam orã circa fluenta Albeæ deuastauit & exussit. Congressusq; cũ exercitu ipsius circa fluuium Czibnia, cũ octauo idus Octobris cõflixit. ãno domini. M. centesimo undecimo, & Wladislaus cũ reliquiis in Pragam refugit. Boleslaus uero plurimis spoliis & captiuis onustus, in poloniã saluus cũ Sobeslao & suo exercitu rediit. Videns Swathawa seniorẽ filium suum Borziuoy carceribus apud imperatorẽ mãcipatũ, alterum filiũ Sobeslaum in Polonia exulantem, tercium minorem natu Wladislaum ducem bohemiæ in bello uictũ & prostratum, timens peiora indies oriri, interposuit sese tanq̃ matrem & mediatricem, & pacem inter Sobeslaum & Wladislaum germanos cõposuit. Assignataq; ei ciuitate Zacensi cũ suo districtu, euocauit ipsa & dux Wladislaus ex Polonia Sobeslaum. Depost uero intelligens Wladislaum de consilio Vaczkonis baronis, ac consiliarii eius, conclusisse Sobeslaum captiuandũ, obtruncauit Vaczkonẽ ueritusq; Wladislaum fugit per Sirbiã (ubi uno mense detẽtus seruabatur) in Poloniam, a duce Boleslao iterũ benigne & liberaliter susceptus. Quem uolens reducere Boleslaus cũ magna potẽtia bohemiã intrauit, requisiuitq; Wladislaum, ut prænominatũ Sobeslaũ in gratiam reciperet, & possessionem ei debitam assignaret. Ad quod respondit Wladislaus. Iamdudũ tum amplam gratiã, tũ legittimam portionẽ bohemiæ assignasse Boleslao, quas nolens conseruare, indignum se reddidit. Verũ si (inquit) Boleslaus Sbigneũ fratrem suum naturalem apud me exulantem reassumpserit, portioneq; sui ducatus debita prouiderit: prosequar & ego gratia Sobeslaum. Cernẽs Boleslaus q̃ æquitati Wladislaus non initeretur, ad ulteriora bohemiæ exercitum ducens, uicos & agros bohemorum igne & gladio deuastare imperat Ad quod prohibẽdũ cũ suo exercitu aduenit iãdictus Wladislaus, locauitq; sua castra proxime solo fluuio Czibnia, satis limoso, & sine periculo impermeabili inter ipsos medio. Ad conferendam ergo & conficiendã pugnã cum Wladislao, quũ fluuius Czibnia non posset trãsiri, mouit castra sua Boleslaus uersus Albeam fluuiũ, ubi transitu reperto flumen Czibnia permeauit, ad stationẽq; Wladislai accurrẽs dũtaxat focos & fauillas comperit. Quorsumq; cũ suis gẽtibus silenter abierit perquirendo reperire non potuit. Laxatis igitur & late sparsis militibus, prædas & spolia collegit, sicq; in Poloniã reuertebatur, in transitu ciuitatem Cleczko exussit, & militibus spoliandam concessit. Cum peruenisset ad siluas magnas, Poloniam & Bohemiã disterminãtes, per exploratores didicit bohemos in siluis insedisse. Et iter incisiõe roborum clausisse, tũ altera die illucescẽte, militibus animatis, ordinauit per turmas exercitũ. Ipse cũ suo exercitu dextram tuebatur, Scarbinirũ principẽ militiæ

Borziuoy uinculis iniectus.

Boleslai in bohemia stratagema.

Mater filios composuit.

Vaczko trucidatur.

Sobeslai in poloniã reditus.

Boleslai in bohemiã regressus

Boleslaus bohemiã uastauit

pẽ militiæ sinistrum cum suo exercitu tenere disposuit, aliqua distantia inter exercitus interposita. Cũ uero ad extrema siluarũ aduenissent, ubi putabant eos bohemi et ordinem dissoluisse & prouidẽtiam abiecisse sparsim & singillatim in eos insiluerũt, in unamquãq; cohortẽ & ordinationem ut alia alterius periculi esset inscia. Boleslaus uero dux poloniæ ad suam cohortẽ, primũ occurrẽtem bohemum, hasta confixit & deiecit, sequentẽ Derslaus suus pincerna, idẽtidem ex equo deiecit & interfecit, pugnaq; in immẽsum in omnes partes creuit, bohemis pluribus cadentibus, quorũ periculum euitãdo Wladislaus eorum dux signum receptui dedit. Discedentibus aũt bohemis, Poloni primũ suspicati sunt dolum, tandem cõperta fuga eorum, persecuti sunt eos quoad consequi potuerunt, interficiendo & captiuos reducendo. Peracta pugna Boleslaus impositis in plaustra sautiatis rediit cum toto exercitu in Bohemiam longe lateq; uastando, & iterũ atq; iterum urendo & depopulando, plurimis spoliis & captiuis oneratus, cum Sobeslao, & toto exercitu in Poloniam triumphãs, & de uictoria laudes deo personans, reuersus est. In sequenti anno ad inuadendum bohemiã, nouam expeditionẽ parabat, quam Wladislaus dux bohemiæ (non enĩ eum latuit) nunciis & supplicationibus intercœpit, pollicens æquas conditiones pacis tenere, Sobeslaoq; cõgruam sortem in Bohemia præstare, itaq; conuenientibus in die sancti Procopii ad fluuium Nissæ tribus ducibus, Boleslao poloniæ, Sobeslao & Wladislao bohemiæ pacem firmant & assignant, acceptante Sobeslao pro sua sorte, Hradecz cũ quattuor castellis & toto districtu in Bohemia, & ciuitatẽ Olomuncz cũ suo districtu in Morauia, manumissisq; captiuis & exulibus restitutis, ab utraq; parte discessum est cum leticia.

Boleslai insperata pugna & uictoria.

Boleslaus bohemiã depopulauit.

Pacis condiciones.

CAPVT XI.

DVm Boleslaus finitimis bellis detineretur. Pomerani & Pruteni quietem non ferentes, in Mazouiam non denunciata hostilitate irruerunt, depopularunt, conflagrarunt, captiuosq; abducentes discedebant, magnus uero Comes, Mazouiam gubernans qui olim Wratislauieñ oram rexisse ante commemoratus est, extemplo & quãto celerius potuit agrestibus bellatoribus eos insecutus est, & dum se tutos estimarent, sopori deditos ante diei lucem, inopinate inuasit & oppressit, sexingentos occidit, mille atq; ducẽtos captiuauit, paucosq; ex eis fuga saluauit, & in siluas dispersit, quos de siluis nedum uictores, sed & mulierculæ tanq̃ pecudes ligatos e nemoribus extrahebant. Maxima causa huiusce uictoriæ, ut Vincentius in sua chronica meminit, fuit Simon Ploceñ præsul qui ab initio irruptionis hostium, usq; ad deletionem ipsorum, non relaxauit animũ & ora, una cum toto clero a ieiuniis planctu & obsecrationibus, pro uictoria suæ genti diuinã clæmentiam deuotissime implorando. Similis uictoria eodem anno obtigit Slesitanis, qui satellites Sbignei fratris naturalis Boleslai, Slesiã deprædantes conflixerunt, & in uincula dira coniecerant Dux aũt Boleslaus de ultione in Pomeranis & Prutenis per magnum Mazouiæ præfectũ patrata non contentus. In sequenti anno. M. centesimo tredecimo eis bellum indixit. Et conuenientibus bellatoribus in Cruszuiczam, uiderunt

Pomeranicum & Prutenicum bellum.

Pomeranorũ clades in mazouiam.

Causa uictoriæ

Similis uictoria apud Slesitanos

Boleslaus in pomeranos bellum agit.

uiderunt lucidissimum adolescentē in pinnaculo oratorii sancti Viti ciuitatis Cruszuicieñ existentē, splēdore late & usq; ad campestria micantē, motoq; exercitu de loco stationis, prælibatus adolescens e pinnaculo desiliens exercitū antecedebat, pomū aureū, antiqua historia habet pilum. i. iaculum non pomū quod in manu gestabat per uiā ante se iaciendo. Hunc Boleslaus tanq̄ fœlix omen, cum exercitu suo secutus est, donec ad Nakel peruenit, ubi dispa rente ductore adolescente, spemq; capiēdæ urbis, ex uibratione & pomi pro iectione uersus Nakel relinquēnte, uallauit Boleslaus castrū & oppidū Nakel, in quo Pomerani se recludētes, assidua damna regno Poloniæ inferebāt, & post tormentorū proiectiones, considerantes se nō posse subsistere, ac cōtra Boleslaum tueri, quindecim dierū inducias pecierunt, & obtinuerūt, quibus lapsis, si auisati Pomeranorū principes non ferrēt eis subsidium, potestati Boleslai subderentur. Inuenerunt autē legati Naclensium, ad obeundū bellum supra q̄ quinquaginta milia Pomeranorū & Prutenorum. Qui militari iuramento se obstringētes, equisq; relictis, omnes per inuia & siluas usq; ad Nakel silenti & composito agmine peruenerūt. Erat autē dies sancti Laurēcii martyris, quem Poloni festiuum habuerunt, armis (eo q̄ induciæ essent) depositis, missarū solenniis occupati. Verū peractis diuinis officiis, hostium innumerabilis multitudo apparuit. Quare tumultuarie arma corripiūt, qui si a pomeranis sic fuissēt inuasi, sine negocio faciliterq; uicti fuissēt. Sed a deo ꝓpicio aliter dispositū est, nam Pomerani defensioni satis aptū locū conspicientes se fossis muniebāt, sudibusq; & hastis acutis & longis, in extremitate, a tergo, frōte & lateribus, ordine denso, terræ infixis igneq; posito sese uallabāt. Propere itaq; Boleslaus, relictis in castris præsidiis ordines in hostes ducit, exercitū in duo agmina diuisit, primo ipse præfuit, secundū Scarbimiro præfecto militiæ cōmisit, quū aūt obequitando, hostes tergo nō esse septos exploraret. Scarbimirū supatis postremis hostium fossatis immisit, q̄ in eorū terga inuectus, impigro marte Pomeranorū tirones trucidabat, hinc clamores æditi, eos qui in acie erāt perturbabant, qui iā sociis (imminēte Boleslao a fronte) auxilia ferre non poterāt. Boleslaus concitato equo, ducis & militis officium gerens, in hostes irrupit superatisq; fossatis per sudes & lanceas, pluribus militibus obtritis, pluribus equis aut necatis, aut confossis, aliisq; suffectis, in omni pte pugnatū est & Pomeranis atq; Prutenis dirutis, q̄ obliti præstiti iuramenti, omnes qua poterant passim exilientes fugiebant. in proximis siluis latibula & salutem quærentes. Occisa feruntur eo prælio quadraginta milia Pomeranorū & Prutenoꝝ, duo milia capta. Cæteri in paludibus & locis limosis mersi perierunt. Extat in hodiernum diem, haud paruus collis ex congestione cadaueꝝ & super iniectione terræ resultans, in monimentū perpetuum & certaminis locū quottannis dēmonstrādus. Castellani & oppidani Naclensiū cum sex aliis oppidis uicinioribus (uisa suorum nece) in ditionē Boleslai se dediderunt. Pro his summo opifici deo glorioso, & beato martyri Laurentio, in cuius festo uictoriam Boleslaus nactus erat, Poloni gratias laudesq; peragebant.

Nakel ex omine uallatum.

Boleslai ex pomeranis maxia uictoria. Quadraginta millia cæsa.

SBigneus ducis Boleslai frater naturalis, sciens omnem spem recuperãdi aliquã sortẽ in polonia, tũ ex cõcordia cũ bohemis & duce eoꝝ, apud quos exulabat, ad flumẽ Nissæ facta, tũ ex graui cæde, totaliq; humiliatione Pomeranoꝝ atq; Prutenoꝝ circa Nakel inflicta sibi adẽptã, misit legatos oratũ ire ducẽ Boleslaũ, ut miseratus suæ inopiæ & deiectionis aliquã porciũculã in polonia ꝓ sustentatione ipsius de mera pietate largiret. Boleslaus misericordia motus, dissuadẽtib9 ei cõsiliariis acceptauit eũ in gratiã, dummõ Sbigneus recõciliationẽ probitatem, & humilitatẽ cũ cæteris uirtutibus induceret. In hanc spem reduxerunt nuncii Sbigneum in poloniam, uenit autẽ in curiam Boleslai cum pomposa arrogantia, cum cantoribus modulantibus, tubis psallentibus, & timpanis sonantibus, ense ante ipsum præcedente. Boleslaus licet ulcerato animo hæc uideret, tamen dissimulatione ut decuit usus, suscepit eum magnifice ac gratiose. Illicoq; consiliarii suapte ulceratũ animũ Boleslai cœperũt bile inflammare, coarguẽtes eũ, ꝙ hostẽ patriæ, fetorem latronum, omnibus dolis ac fraudibus, pessimisq; facinoribus plenum, in sui totiusq; regni exicium reassumpsisset. Ne ergo uitam Boleslao, ueneno aut ferro prior præriperet, aut regno nouum discidiũ induceret, anteq̃ de polonia fugã arriperet, regno lugubrem iacturã pararet. Consulunt ut maturaret cruẽtam beluam occidere. Boleslaus ira concitus consensit militibus occidẽdum Sbigneum, uisa itaq; oportunitate & loco inter exprobrandum ei uicia, & patriæ damna per eum illata, orta contentione eum interfecerunt. Quamq̃ alia historia dicat fuisse exoculatum, & post ex doloribus breui uitã finiuisse. Scarbimirus palatinus Graccouieñ, & princeps militiæ Boleslai, sequutus Sbigneũ ad eam lapsus est insolentiam & arrogãtiam, ut primum submurmurationibus, deinde publicis probris Boleslaum sugillaret, postremo conciliata manu consanguineorum, affinium & ei fauẽtium, cœpit Boleslao rebellare, & cum eo (contumacia suadente) si quid Boleslaus attentaret bello decernere. Quo compræhenso iussit Boleslaus eum in carcere excœcare, & dignitate palatinatus Graccouieñ priuare, totaq; illa procella perinde ac si nunq̃ fuisset conquieuit & dispersa est. Et ne inpost similis temeritas obueniret, præposuit Castellaniã dignitati palatinatus Graccouieñ, quod usq; in hodiernũ diem permanet & custoditur. Doluit tamen Boleslaus, & eũ utriusq; facti pœnituit: Post plures eñ annos, scilicet anno Christi. M: cẽtesimo uigesimo nono, totam quadragesimã ieiunauit in pane & aqua, in nuditate & cilicio pro expiatione necis fratris & Scarbimiri. Post festa autẽ paschæ, in priuato habitu ne agnosceretur, peregrinatus est cũ clericis & sacerdotibus, paucisq; militibus ad sepulchrum sancti Egidii sui patroni, cuius meritis conceptus erat, & multas uictorias reportauerat, singulis diebus exeundo de hospicio, orauit horas canonicas maiores, & minores beatæ Mariæ uirginis, insuper & septem psalmos pœnitẽtiales cũ letaniis. Inter orandum aũt nudis incessit pedibus, & de austeritate pœnitentiæ quicq̃ non obmisit. In transitu omnes Cathedrales, & collegiatas ecclesias, Abatiales ac Conuentuales, & hospitalia uisitauit, singulisq; insigne clenodiũ ex auro uel argento obtulit.

Sbignei in poloniam reditus

Consilium in sbignei necem.

Sbignei interitus.

Scarbimiri rebellio.

Scarbimirus excœcatur.

Castellania Graccouieñ tũc palatinatui pręficitur.

Boleslai pœnitentia.

In monasteriũ

In monasterium sancti Egidii, processionatim inductus est per Abbatem, & Boleslai pere/grinationes sūmaq; liberali/tas.
relligiosos præfati monasterii qui ei obuiā exiuerant, mansitq; inter illos 15
diebus cū summa deuotione, orationibus, & elemosinarū largitionibus, ad se
pulchrū sancti Egdii ut sæpe prostratus & gemebundus, multa donaria mo
nachis præciosa relinquēs, & eos ualedicens reuersus est, simili ordine ut pri/
us habito, in deuotione: elemosinaq; erogatione, ac ecclesiarum uisitatiōe do
nec poloniā ingressus est, cū maxima hilaritate a suis exceptus. Nec his con
tētus in altero anno, cum uiris ecclesiasticis & suis militibus pedestri itinere,
corpus sācti Stephani in Alba regali conditum in habitu cognito uisitauit,
& perspexit, ab Hungariæ rege Stephano socero suo, Episcopis & magni/
ficis regni Hungariæ sūptuose prouisus & tractatus. Ex Hūgaria per Grac
couiā transiens more peregrino adiit Gneznā, ad uenerandū reliquias beatis
simi pōtificis Adalberti, proxime añ hoc in āno dñi. M. uigesimo cētesimo
septimo, kalendas Marcii septimo, p Iacobū archiepiscopum Gneznen̄, ex
abditis locis (ibi propter metū Bohemorum scrupulose occultatis) in publi
cum productis, & omnibus christifidelibus ad uenerandum reuelatis. Ad se/
pulchrū itaq; sancti Adalberti ueniēs, prostratus cū lachrymis, scelus suum
præcabatur sibi dimitti. Obtulitq; ea uisitatiōe ecclesiæ Gneznen̄ octuagin
ta marcas auri puri pro sarcofago beati Adalberti struendo, donauit quoq;
omnibus pōtificibus canonicis præsentibus, personis ecclesiasticis & suis ba
ronibus nobiles & splendidas uestes, sed & sanctuariis ac ministris ecclesiæ
Gneznen̄ uestes decentes tribuit.

CAPVT XII.

ET quia dux Boleslaus expugnatā Nakel, & alia sex oppida p/
ut in superioribus tactum est, tradiderat in potestatē Swatopol
koni, uni ex satrapis & consiliariis poloniæ, dexteritate & fide
plurimū ualenti. Cuius origo fuit de domo Griffonū, gētis polo
nicæ ueteri familia, nihil fraudis in eo suspicatus, intellexeratq; eum uiola/
to iuramēto a fide defecisse, uolens eius perfidiā ultum iri, āno dñi. M. cētesi
mo decimo octauo impeditus est maximis pluuiis & diluuiis, in poloniā & cir/
cūuicinis regnis uigētibus. Cœlum siquidē post occasum solis in tantā rube/
dinē uersum est, ut quasi ignis, tribus horis colluceret, & statim sequutæ sūt
pluuiæ toto ūeris tempore, nec cessarunt in æstate, inundatiōes fluminum ef
fundendo, & quasi alterū Cathaclismum producendo. Itaq; in anno sequēti Boleslai postre/ma in pomera/nos expeditio.
multū uentoso & instabili, armato milite Pomeraniam deuastabat, congres/
susq; cū exercitu ex Pomeranis & Prutenis, ex ualidis iunioribus atq; agre/
stibus coadunato, fere totū florem iuuentutis eorū extinxit, nec duci Bolesla/ Boleslai victo/ria.
lao Pomerani & Pruteni ultra resistere proposuerunt, sed quoad uixit, de/
uote in obedientia ipsius permanserunt. Ex inde uersus Nakel ad opprimen
dū Swatopolkonē fidefragum, & fidelitatis uiolatorē, peruenit, & a festo na
tiuitatis Mariæ, usq; ad natalē domini, Nakel expugnare non ualuit, proui/
derat siquidē Swatopolk uiris & uictualibus peroportunis ac sufficiētibus
Nakel, nec ira qua Boleslaus in perfidiam eius exarserat, nec uulnus quod a
sagitta de Nakel excœperat, effectum & uindictā sortiri potuit, propter hy

emis ergo asperitatem & militũ intollerantiã, propter etiam instantiam qua sæpenumero præcatus est Swatopolk, cum ipso pacẽ confecit, pecunia pro demulctatione & filio pro obside ab eodem receptis. Nec tamen perstitit in fide Swatopolk, sed ut prius rebellauit. Iuste ergo Boleslaus furore incẽsus in tertio anno cũ expedito milite Nakel obsedit, & primũ ingenijs & armis bellicis expugnabat, tãdem turribus ligneis altitudinẽ murorũ excedẽtibus per fossata impleta usq; ad murũ deductis, fortiori ui defensores oppidi affi-ciebat. Sed Pomerani consilio Swatopolkonis persuasi, turribus ligna pina tica subiecerũt, & desuper proijcientes resinã, lardum, butirum, cæteraq; in-flãmabilia. Polonis ea amouere negligentibus, turres igne consumpserũt, se cundoq; & tercio alias turres celeriter erectas & ad murum perductas, simi-li incendio depastas exusserũt, quarto uero admotas prohibentibus Polonis minime ualuerunt exurere, ex turribus identidẽ cominus per iacula & certa mina afflicti, fracti tandẽ Naclenses & uiribus destituti, telis simul & uictua libus deficientes, saluum discessum cũ suis rebus a Boleslao pecierunt, quo negato, treugas pacis in aliquot dies postularũt, & his non obtentis, iterum affectarunt ut solam uitam eis donaret & Swatopolkonẽ ei tradendũ uiuũ assumeret. Hoc acceptauit & castrum cũ oppido Nakel inuasit atq; spolia-uit. Swatopolkonẽ uero uiuum compræhendit, & perpetuis carceribus de-putauit; nec amplius cuipiam de familia ipsius, munitiones tanq̃ hominibus dolosis tradidit. Tandem Volodorũ, Przemisliæ ducem ex Polonia prædas ut sæpe agentem, per milites & suos præfectos conflixit, & eum post confli ctum fugientem, in loco qui Vissoko dicitur cõpræhensum, milites in Grac-couiã duci Boleslao adduxerunt; hunc uinculatũ Vasilko dux Premislieñ ui-ginti milibus marcarum argẽti redemit, statimq; datis duodecim milibus ar genti pro residuo filiũ Iaroslai pro obside posuit. Ex post uero quingẽta ua sa argentea, uidelicet lances, picaria, ciphos, de opere græco, pro comple-mento solutionis impendit, sicq; Volodorũ in toto eliberauit. In anno quoq; domini. M. cẽtesimo uigesimo tercio. Boleslaus Poloniæ dux, Iaroslaum du cem Wladimirieñ affinem suum in Russiã reducens, qui apud eum in Polo nia per quadriennium moratus est, cõuenit circa Przemisliã cum auxilijs & ducibus auxilia præfato Iaroslão præbentibus. Colomãno fratre regis hun-gariæ, Volodoro & Vasilkone Przemisliẽsibus, & duce Wlodimir Wlodo rouicz, acceptisq; hungaro℞ & Polono℞ septem milibus Iaroslaus exercitũ prænominatorũ ducum antecedebat, & expugnatis castris olim suis, e qui-bus spoliauerat eum Wlodimirus Kiouieñ dux, scilicet Belsz Czirneow Wlodimiria præuenit castra Colomãni, & Boleslai ducũ, & appropinquãs portæ Kiouieñ quæ polonica dicitur, congressus est cum peditibus ex Kiow contra eũ egressis, quibus obtritis & fugatis, alij noui in supplemẽtũ eorum superueniẽtes, plures milites hungaros & Polonos, qui Iaroslaum comitabã tur occiderunt, equũq; Iaroslai ducis telis confoderũt, sic q uulnerũ impati-ens, sessorem suum Iaroslaum ducem in terram deiecit, pugnaq; ingẽs facta est. Ruthenis illum capere adnitentibus: Hungaris uero & Polonis defensio nem ducis opponẽtibus: Rutheni in Kiow fugere coacti sunt. Iaroslaus ali-quot

Nackel oppugnatio.

Nakel sedicio.

Swatopolk vinculis iniectus.

Volodor⁹ premisliæ dux victus.

Iaroslai in russiam reductio.

quot uulneribus cõfoſſus, paucis poſt diebus mortuus eſt. Colomãnus itaq; & Boleſlaus cum cæteris ducibus ad Kiow uenientes, cœptã obſidionem caſtri Kiouieñ continuauerũt. Sed Andreas præfectus caſtri, a Wlodimiro in tutelam relictus, exiẽs ſupplex pacem orabat, & quoniã Iaroſlaus gratia cuius bellum aſſumpſerãt uita functus erat Duces Boleſlaus & Colomannus inſtãtibus Volodoro & Vaſilkone ducibus Przemiſlieñ ſuffragatoribus ſuis pacem conceſſerunt, ſinguliq; duces ad ſua redierunt. Iaroſlai interit⁹

CAPVT XIII.

ANno domini. M. cẽteſimo uigeſimo quarto, præparatis naucleris & nauibus circa Gedanũ, dux Boleſlaus accepto ſecum Petro de Dacia, qui poſtea dictus eſt Piotrek magnus comes de Skrzin, & tota militia bene armata, ſecũdis uẽtis in Daciam puenit. Erat autẽ cauſa nauigandi, quoniã pater Petri comitis de Skrzin, per litteras nũciauerat, Henricum regem Daciæ a fratre ſuo germano cuius nomen Abel, pluribus uulneribus interfectũ, omneſq; theſauros præfati regis ſibi occulte commiſſos, ne ergo in manus occiſoris quouis modo deuenirent, hortatus eſt ut Petrus tales theſauros reciperet in Poloniam. Dux itaq; Boleſlaus per totam Daciã publicat & inſimulat ſeſe ueniſſe ad ulciſcẽdum innocentem regẽ Henricum ſuum amicum, in Abel occupatore regni, germano prædicti occiſi regis. Ex inde cuncti nobiles Daciæ, deficientes a truculento occiſore, adheſerunt Boleſlao, & caſtra omnia in manus Boleſlai contulerũt. Occupator uero regni, uidens ſe deſertũ exul de regno profugit, tũ Boleſlaus perſuaſit regnicolis Daciæ, ut legittimũ regem eis eligerent. Ipſe uero clam a parente Petri recepto aureo uellere, & plurimis theſauris a longo tpe cõgeſtis, totaq; cognatione Petri, bene ditatus proſpere in poloniã renauigauit. Iſte eſt Petrus, cui ob merita, dexteritatẽ, & fidem eius, contulit Boleſlaus comitatum in Skrzin, cum aliis multis poſſeſſionibus, in uxorẽ eidẽ dando Mariam principẽ Ruſſiæ, germanã Iaroſlai ducis Wlodimirieñ. Iſte qui in Polonia extruxit ſeptuaginta ſeptem eccleſias lapide ſecto & dolato. Iſte eſt qui duo monaſteria conſtruxit & dotauit, unũ ſanctimonialium ordinis Præmõſtrateñ in uilla Chalino Wladiſlauieñ diœceſis, quod ſucceſſu tẽporis tranſtulit, propter uberius ſolum in oppidũ Strzelno eiuſdem dioce. Wladiſlauieñ. Aliud monaſterium extra muros Wratiſlauiæ ad ſanctum Vincentium, quod abunde dotauit, & fratres Præmõſtratenſes nouiter propagatos introduxit. Iſte pro inſigni geſſit, in campo albo figurã ſimilẽ litteræ capitali K. in parte anteriori tres tracturas, ad ſimilitudinem trinæ crucis habentẽ hoc modo ꝶ, ſupra galeam uero cignũ ferebat. Nũc aũt eiuſce geneologiæ nobiles Poloni a præfato Petro propagati, cignum dumtaxat p armis ferũt, alia præclara facinora & exitus mortis huius comitis poſtea dicẽtur. Boleſlaus dux Poloniæ q̃q̃ ſoſpes glorioſus & multum ditatus in Poloniã ex Dacia rediit, tamen urbẽ Graccouieñ in toto conflagratam exinde turbatus reperit, reperit & eã oram, quæ eſt a Przemiſlia uſq; ad Byecz deprædatã abs Wladimiro, filio Volodori ducis Przemiſliæ, qui nacta oportunitate, abſente Boleſlao ſpoliata pecora & plurima ſuppellectili, nemi

Nauigalis expedicio i daciã

Petrus comes De Skryn.

Monaſteriũ in ſtrzelno.

Monaſteriũ .ſ. vincencij extra muros wratiſlauieñ.

Arma familie cum cigno.

Cracouia conflagrata.

ne repugnante, secūdis successibus in Przemisliam intulit. Ob hoc Boleslaus frendens, aduersus Przemisliam cum omnibus suis militibus processit, & qu ꝗq; obuia uastādo prostrauit. Cui Volodor cum suo & aliorū ducum exercitu, in loco qui dicitur Vilihew occurrens, pugnauit, sed a Polonorum exercitu frequentissimo tanꝗ sicci calami contritus & castris exutus est. Cocciderūtq; inter alios Ruthenos, duo Boyarii magis strennui, scilicet Nawrotnik & Zasczithnik. Volodor uero in fugā uersus, ad Halicz diuertit, ubi exercitum renouans uita fūctus est, & in ecclesia sancti Ioannis quam ipse fundauerat in Przemislia sepult⁹, relinquēs duos filios Wlodimirum cui cessit Swinigrod & Roscziislaum cui Przemislia ꝓ sorte obuenit. Sequuta est eo anno hyems seua & frigida, in qua perierunt non solum pecora, sed & homines, fames quoq; in Polonia uiguit. Boleslaus autē dux beneficiorū ꝓ insignes triumphos diuinina bonitate perceptorum memor, muros ecclesiæ cathedralis Graccouieñ ꝓfundos erexit, duas eidē turres adiūgēdo, plura ecclesiastica ornamēta, calices & cruces donauit, & uigiti canonicos seu præbēdatos cū Radoszchone Graccouieñ episcopo addidit. Boleslao certis uillis & possessionibus, Radoschone pōtifice Graccouieñ decimas manipulares, contribuentibus. Collationē omniū præbendarum circa antistitem Radoschonē & suos successores perpetuo manere iubens.

Boleslai victoria contra volodomirum.

Viginti canonici i ecclesia graccouieñ additi.

CAPVT XIIII.

MOrtuo Stephano rege Hungariæ filio Colomāni, & genero ducis Boleslai, anno Christi. M. centesimo uigesimo primo, de uoto & unanimi uolūtate Hungaroꝝ, postergatis filiis præfati regis Stephani, suffectus & in regem Hungariæ coronatus est Bela cœcus filius Almi, quē olim Colomannus pene ab utero matris infantulū ut ei spes regni rescinderetur cœcauerat, quod tamē omnium prouisor deus aliter disposuit, & eum regnare fecit. Filii ergo, iā dicti Stephani, una cū matre Iuditha, ad auum suum ducem Boleslaum in Poloniā uenerūt, supplicātes ut eorum conditioni pupillari misertus, eos in regnum Hungariæ restitueret. Is uero cum magna potentia suorum militū, prænominatos nepotes secum ducens, Hungariam potēter ingressus est, Et in Scepusio occurrente ei Alberto, Marchione Austriæ, qui sororem Belæ in coniugē acceperat, cum copiis Germanorū, & Regis Hungariæ duro cōmisso prælio, primos in acie cōtriuit & reliquos in fugā cōuertit, duxq; ipse Albert⁹ Austriæ ad regē Belam refugit. Boleslao aūt duce Poloniæ uersus Budam, cū filiis Stephani & toto exercitu procedente, legati ex Polonia adueniunt, Sobieslaum ducem Bohemiæ orā Wratislauieñ cis Odram deuastasse, & prædā in Bohemiam abegisse nūciantes. Re infecta & consilio suorum inductus, reuersus est Boleslaus cū exercitu in poloniā, tutius propria defensare, ꝗ aliena oppugnare ratus. Composito exercitu, in Bohemiam transire uoluit, sed nepotes eius & hi qui cū ipsis erant hungari, poposcerūt & cum maxima instantia obtinuerūt, ut relictis nobilibus prouinciæ Wratislauieñ ad opponendū Sobieslao & Bohemis, iterū Hūgariam repeteret & ingrederetur, quod illo agente, & uersus Budam sine resistentia procedente plurimis hungaris filiis Stephani indies

Boleslai in hungaria victoria.

Sobieslaus poloniam. vastauit apud odrā

indies adhærentibus: Belaq; rege in castrum Vissegrad confugiête, nuncii ex polonia consequentes ipsum, exposuerût nobiles prouinciæ Wratislauieñ impetû Sobeslai non ferentes ex campo diffugisse, & Sobieslaum tricêtas uillas cû monasteriis, ecclesiis & aliquot oppidis côflagrasse, copiosamq; prædam in Bohemiâ deportasse. Dux Boleslaus relicta hûgaria ad tuendû propria diuertit, & rectiori uia in Morauiâ ueniês, singula quæq; obuia exussit & strauit, prædam ingentem hominû & pecorum in Poloniâ deferendo. Refert nouissimus chronicæ hungarorum scriptor, regê Stephanum filium Colomanni filios legittimos non habuisse, nec uxorem, sed pellices tenuisse, & idcirco carens herede, post se regnaturû designauit Belam per suû parentê cæcatum, ad suscitandu stirpem regiâ, filiam Vros de Seruia tradêdo ei in uxorem. Ob hoc quidam Polonorû historici aiunt, hunc Boleslaum ducê Poloniæ tradidisse filiâ suam, ex Ruthena genitâ, Colomâno altero filio Colomâni regis Hungariæ ad coronandû eum in regem Halicieñ, & non Stephano maiori natu regis hungariæ, illiusq; Colomâni ducis Halicieñ prolem iuuisse, ad assequendû regnum hungariæ. Addidit insuper dux Boleslaus in âno sequenti aliâ expeditionem in Bohemiâ cû omniû suarum terrarum potentiis, & Ruthenorû auxiliis, ad ulciscendum in Sobieslao suas iniurias, qui uiolato iure hospicii cômorationis in Polonia, & fauêdo pactis cû Bela rege hûgariæ initis, Poloniam afflixit, & incipiens a finibus poloniæ, usq; ad flumê Albeam uillas, uicos, & oppida exussit, homines captiuauit, pecora & suppellectilem abegit, Bohemis cû duce Sobieslao in certamen publicum prodire non audêtibus, dumtaxat longius ab exercitu uagâtes Polonos in locis iniquis rapientibus, assumpta præda absq; quauis resistentia, dux Boleslaus cû suis in Poloniâ reuersus est. Dimissisq; & abeuntibus in sua loca Polonis, Sobieslaus a tergo cum Bohemis & Morauis in oram Poloniæ propinquiorê Bohemiæ, irrupit, & illatis aliquibus damnis, propere in Bohemiâ reuersus est. Reparanti Boleslao in anno sequêti nouum exercitû, aduenerût legati Lotharii regis Romanorum, hortâtes & postulantes, ut ad ipsum personaliter accederet, offerens se inter eum, & ducem Sobieslaum, æquâ pacem compositurû, super quo adhibito consilio, dum ab omnibus fuisset approbatum, Lotharium regem Romanorum in Bâberk cû notabili comitiua accessit, ubi aderat dux Sobieslaus, tentauit ergo Lotharius cû suis principibus pacificare Boleslaû poloniæ, & Sobieslaum Bohemiæ duces, ut in subsidiû acceptis gentibus ducis Bohemiæ progrederetur in Italiâ, ad ordinandum res ecclesiæ turbatas, & accipiendum coronationem Romæ. Re uero infecta utroq; duce suas iniurias plurimum perpendente, cœpit postulare Lotharius a duce Poloniæ quietem & pacê Bohemis per trienniû, ne subsidio Bohemorum frustraretur. Cui acquieuit & per trienniû soliditatê pacis cum Bohemis seruare repromisit, & priusq̃ triennales treugæ inter duces expirarêt, per cômunes barones bohemiæ & poloniæ, facta conuêtione in Cleczko, in præsentia ducû Boleslai & Sobieslai, côfecta est pax inter eos perpetua. Ex Italia autê Lothario reuerso accessit eû Boleslaus Poloniæ dux, & iussus homagia pendere ex terris Pomeranorû & Rugianorum, tanq̃ ad imperiû spe

Sobeslaus ecclesiâ spoliauit

Boleslaus morauiam uastat.

Opinio hûgarici scriptoris.

Boleslai in bohemos expeditio.

Preda ex bohemia.

Sobieslaus poloniâ ingressus hostiliter.

Boleslai cû lothario in bombergê côuentio

Treugæ triennales.

Pax perpetua firmata.

ctantibus. Respondit terras proprias Polonorũ, nunq̃ imperatori tributarias fore. Dimissus igitur ab imperatore in poloniã redit in pace, uerum dũ talia gessit cum Hungaris, Bohemis & Imperatore. Principes Russiæ defectionem & rebellionem meditari cœperũt, quam prior persuasit, & aliis Ruthenis proposuit. Iaropolkus Wlodimirouicz, inquiens, quoniã turpe esset totiens ad aliena bella obeunda Ruthenos trahi, & sub principe alterius ritus cum dedecore & scandalo eorum detineri. Nunc ergo excutiẽdum est inquit iugum seruitutis nostræ, non enim poterit polonus tribus hostibus implicitus, Hũgaris, Bohemis & Ruthenis cũ omnibus satis pugnare. Hac defectione ad Boleslaum perlata, dum in consilio sciscitaretur quid agendũ foret, inter alios iussus dicere consiliũ Petrus Wlosczouicz, comes de Xansz sic orsus est. Non potest compesci fluxus aquarum, nisi fons prius extirpetur aut occludatur, nec frondes oriri prohibentur, nisi radice euulsa, sic neq; potest Ruthenorũ meditata defectio compesci, nisi is a quo processit Wlodimiriæ princeps opprimatur. Ipseq; suscepit hanc prouinciam prouidendã & principes Russiæ in fide continẽdos, uafro itaq; usus ingenio, accepto apparatu lugubri, cum paucis fidis comitibus facti ignaris, ad ducem Wlodimiriæ Iaropolkum peruenit, & causam sui aduentus, tyrãnidem Boleslai ducis Poloniæ, cum frequentibus iniuriis asseruit. Rogans ut ipsum tanq̃ princeps æquissimus, comitate & humanitate decor9, iure hospicii exciperet & confoueret. Gratus fuit Iaropolko aduentus Petri Wlosczouicz, gratus & principibus Russiæ, putabant em̃ destinatam rebellionem ex hoc tempore oportuno maturaturos. Verũenimuero Petrus obseruabat ducem Iaropolcum, & quodam tempore cum paucis prandentẽ, iubens suos arma corripere, hostem se protestatus, compræhendit, cũ prostrauit, atq; in uincula coniecit, celerrimoq; cursu in poloniam detulit, & Boleslao tãq̃ munus optatum præsentauit, laudatus & multis possessionibus remuneratus, eo q; unius hominis captiuatione omnes Ruthenos in fide cõtinuit. Sed longe aliter q̃ sperauit prouenit, nam Vasilko genitorem suum Iaropolkum redimendo, ad arbitrium Boleslai grande præcium expendit & tribuit. Quendam quoq; hungarum, pari uafricia atq; dolo subordinauit, & ad Boleslaum decipiendũ misit. Is ne fraudator notaretur, exulẽ se finxit, omnibus reb9 exutũ per Belam regem Hungariæ, quoniã partem nepotũ Boleslai fuisset secutus. Boleslaus primum fauore hominem dolosum prosecutus, tandẽ Visliczam oppidum natura & aquis munitũ, Nide fluuii in modum coronæ circumfusum ei gubernandũ commisit. Ille nacto tempore oportuno cũ Boleslaus pro reformãda pace ad Lothariũ regem Romanorũ se reciperet, sub confiscatione bonorum, cameræ ducali applicandorũ, cunctis uicinis cũ pignoribus & fortunis eorum in Visliczam confluere præcepit, quoniã ex certis litteris accepisset duces Russiæ rebellione publicata propere in poloniam accelerare. Singuli ergo territi cum omnibus fortunis in Visliczam sese receperũt. Hũgarus uero dudum meditatus dolum, intimat duci Wladimiriæ, ut cum multis gentibus ad Visliczam sexto idus Februarii ueniret, pro uoto suo populis & oppido potiturus. Anno ergo domini. M. cẽtesimo tricesimo quinto, sexto idus

Ruthenorũ defectio.

Dolus petri wlosczouicz.

Vicissitudo doli.

Februarii

Februarii, noctis tempore sub silentio apertis portis ciuitatis infidelis hungarus Ruthenos omnia debachãtes introduxit, senibus & impuberibus nõ parcentes, in omnem sexum omnemq; conditionẽ hominum in ore gladii seuiẽtes, ad ultimũ omnem substantiã exstirpãtes, cũ hominibus & pecoribus exusta ciuitate in Russiã abduxerũt. Hoc tristi nũcio ad Boleslaũ plato, fremens & exagitat9, collectis ingenuis una cũ agrestibus, ad interiora Russiæ penetrauit, ducesq; non repenẽs (oẽs siquidẽ in longinquas siluas & inuia Boleslaum tanq̃ fulmẽ metuẽtes ad delitescendum fugerãt) in plebẽ Ruthenam, & tecta innocua deseuiẽs, ad ulciscendum mortem & damna suorũ pro ruebat. Contritisq; omnibus, acceptis hominibus & spoliis in poloniã rediit Russiæ principes pro desolatione suarum terrarũ, dura & graui tristicia afflicti, conuentiones circa Wladimiriã faciunt, & ultionẽ ex Boleslao sumendam concludunt, persuadente tamen Iaropolko duce Kiouieñ occultis dolis & non manifestis modis, circũueniendum ac opprimendum ipsum statuunt, quoniã Polonorũ potentiam aperto bello frangere nequirent. Eiciunt ergo & expellunt Hallicieñ ducem Boleslai affinem, quia consilia eorũ polonis proderet, qui ad Boleslaũ secessit in poloniam. Subordinat postea Iaropolkus Kiouieñ, primores Hallicieñ ut apud Boleslaum reditũ & restitutionem sui ducis peterẽt, ut pro honestamẽto ipsius personalem reductionem ei præberet. Aduenĩunt & hungari uicini regioni Hallicieñ, Ruthenis similia referentes, restitutioni ducis Hallicieñ se auxiliaturos promittentes. Constituto itaq; & præfinito die, dux Boleslaus Hallicieñsem principem paruo exercitu reducebat, appropinquãti autẽ Halliciæ, occurrens exercitus hungarorum utrumq; ducem excœpit, & in extremã posterioreq; partem abiit, deinde turmæ Hallicieñ, similem salutationẽ & applausionem facientes, in terga exercitus polonici, quæ hungari iã occupauere diuerterũt. Quo inspecto dux Boleslaus ad Wseborium palatinũ Graccouieñ principem militiæ dixit. Suspicaris ne Wsebori hostilitatẽ nobis parari, & a fronte aliis ueniẽtibus, a tergo hungaros & Hallicieñ nos inuasuros, principiis obstandum est, nec eo sermonẽ complente, copiosissimus exercitus Barbarorũ & Ruthenorũ cum duce Iaropolko aduenit. Paucis igitur suis adhortatis ut se uiros meminerint, & animam potius honeste funderẽt, q̃ miserabilem seruitutẽ subirẽt, sic fatus cũ esset circumclusus hostibus in aduenientes a fronte irruit, & contrita ala ei obuia, in alios insiluit, & magna cœde attriuit, fortunæq; confidens uictorem se euasurum sperabat, uerum quodam Palatino, cuius nomen scriptores subticent timore perculso, de pugna fugiente, pertracta est post eum magna pars exercitus Boleslai, ut certocertius posset uidere se uincendum q̃ uictorẽ, non destitit tamen bellicosissimus princeps omniquaq; hostes prosternere, donec ab omnibus, telis, lanceis, & gladiis impetitus, equo sub eo confosso & interfecto, pedes pugnãdo, hostes reprimeret. Quo uiso quidam miles gregarius, de suo equo descendens, eũ duci Boleslao præstitit. Cape, inquit, illustrissime princeps hunc equũ, & te meliori fortunæ reserua, sicq; excessit & in Poloniã utcũq; mœrẽs regressus est. Miles quoq; ille gregarius saluus rediit, cui ob præstitum beneficiũ, plures possessiones, magistratus, & dignitates Boleslaus tribuit. Palatino uero profugo, misit colum, pensum, & pelliceam

Vislicia capta.

Boleslai in Ruthenos vindicta.

Boleslai ex Ruthenis clades.

ceam leporinam. In colo signans eum fœminam. In pellicea leporem & meticulosum. In penso chordā & suspensionē ipsius. Palatinus acceptis donis & signatione eorū intellecta, mestissimus in nocte in campanili proprii oratorii se suspendit. Thesauri regni, pro redemptione captiuorum expositi sunt, nō tamen omnes captiui redempti sunt, plures eorū deficiēte publico ærario uel nūdati, in seruitute perpetua & fame uitam finierūt. Boleslaus uero semper ingeminans accusabat fortunam quod eum dereliquisset, accusabat & fugā Palatini suspensi, nihil consolationis accipiens, nec ex animo merorē ex conflictu perpessum dimittens, donec in ægritudinem lapsus est, & prope annū in lecto decubuit, sentiensq; se moriturum, diuisit regnū inter filios. Wladislao inter fratres seniori ex Ruthena genito, legauit terras Craccouień, Siradień, Lancicień, Slesiam, Pomeraniā, & primeuitatē principandi. Ex Adleyda uero sorore Henrici imperatoris genitis, legauit: Boleslao Crispo terras Mazouień, Dobrzineń, Cuyauień & Culmeń. Mieczslawo seni, a maturitate morū nuncupato, Gneznerń, Posnanień, & Calissień. Henrico primo Sandomirień & Lublineń. Kazimiro autē infantulo nihil appropriauit, hortatusq; ut ei portionē æquam assignaret. Respōdit iā dudu assignasse, mirantibusq; astātibus dixit, nō intelligitis inter quattuor rotas currus, quintā sedē esse in medio. Sic & huic infantulo, intra quattuor Tetrarchas, mediam esse successionem. Suscepto aūt uiatico diuinissimæ eucharistiæ expirauit, anno domini: M. cētesimo tricesimo nono, ætatis quinquagesimo quarto, regni uero trigesimo sexto, sepultus in ecclesia Ploceń, cum cineribus paternis. Fuit Boleslaus habitu corporis mediocris, colore fuscus, ad credendū facilis, faciliter ex credulitate ad leuitatē & picula incidens, uelut in profligatione Hallicień. Pluribusq; aliis euentibus ei obtigit, fuit in teneris unguiculis laboris, inediæ, & frigoris impatiēs, robust⁹ corpore, ab adolescētia martialibus deditissimus, nullus regū & principū Poloniæ usq; in hanc diem bellicosior eo fuit. Nā quadraginta septē uicibus, publica acie, signisq; collatis pugnauit, totidēq; uictoriis potit⁹, triūphauit, præter in ultima Hallicieśi pugna, in q̄ fortuna pessum iuit, & eum deseruit tanq̄ alterum Hanibalem. De liberalitate ipsius monasteriū Szeczechouień, ordinis sancti Benedicti, pluribus possessionibus, in sui memoriam & mercedem sempiternam, post Szeczehonē magnificum fundatorem dotauit.

Regni diuisio in filios boleslai.

Boleslai mors et laudes.

Boleslai uictoriæ.

Monasterium Szeczechouień ditatum.

CAPVT XV.

RVthenorum duces Swatopolk, Wlodimir, Dauid, Olech, & Iaroslaus, facta cōuentione cū ducibus Polowczonū in Stachow, pacem conficiūt, & ad maiorem firmitatem obsides ex utraq; pte inuicem dant, non diu tamē Polowczi pacem seruabāt. Inuadebant nanq; Russiam excursionibus, & prædis assiduis, eapropter Swatopolk Kiouień, Dauid Swatoslauicz, Dauid Wseslauicz, Mscisla⁹ nepos Hreorii, Vieczeslaus Iaropolczicz, & Iaropolk Wlodimiriuicz, duces russiæ uocando Dauid, & Olech Dauid cōparente. Olech uero ægritudinem simulante, anno domini. M. centesimotercio, cum suis gentibus æstate non expectata in Schuten uenerūt, quos ut audiuere aduenisse Polowczi, in maxima multitudine

ma multitudine collecti sunt in superbissimo spiritu cũ Ruthenis pugnaturi. Immisit autẽ dominus terrorem Polowczis, ut tam ipsi, q̃ equi eorum cõtristati tremerent mœstiq; procederẽt. Ruthenis (præces deo & elemosinas ecclesiis porrigentibus) letis animis & equis eorũ hinnientibus cum spe contra Polowczos gradientibus, quos ut uiderũt Polowczi, perculsi terrore terga uerterũt. Ruthenis eos cædentibus atq; persequẽtibus, uiginti duces Polowczenum eo prælio sunt occisi, scilicet Russcba, Kocza, Harslonopa, Kilthanopa, Kumana, Azupa, Kurthaka, Czenyerepa, Surbor, & alii plures, multa milia cæsa sunt, multaq; capta, castra direpta sunt, aurũ gemmæ, pecora, cameli, & captiui in Russiã deducti sunt. In illa die amplam salutẽ per contritionẽ inimicorũ suorum deus Ruthenis tribuit. Eodẽ tamen anno Pruteni & Lithuani terras Russiæ uastarunt, Polowczi cladem suam ulcisci uolentes, clam in eam oram Russiæ, quæ Zarzeczko appellatur insiluerunt. Swatopolk uero, dux Kiouieñ suũ exercitum, ei Ioannẽ & Iuankonem Zacharzycz & Kosorina præficiens, misit aduersus eos, quos apud Danubiũ consequẽtes spolia excusserũt. Cum Polowczis tamẽ in dimicationẽ non uenerunt. Adhuc autẽ spirantes minas, magisq; ulturi clades suas Polowczy, in magna multitudine in Russiam cum Bonyak uenerunt, Sarnkan & aliis principibus, statiua circa Lubnya locantes. Swatopolk uero Kiouieñ, Wlodimir, Olech, Swatoslaus, Mscislaus, Vyeczslaus, & Iaropolk, duces Russiæ cum suis gentibus, transito flumine Sula anno domini. M. centesimo septimo duodecima Augusti, in Polowczos irruerunt improuisos. Qui grandi timore perculsi, non potuerunt in ordines ire, sed alii pedestres, alii raptim ascensis equis, in proximas diffugerunt siluas: Ruthenis eos usq; ad Chorela persequẽtibus, & q̃ plures occidentibus, occisus est dux Tasza. germanus ducis Bonyak cum aliis. Rutheni potiti castris, & omni suppellectili eorum, redierunt cum gloria & magno gaudio in sedes suas. Nec his contenti duces Russiæ, instaurant exercitum & qui egre inuasionẽ Polowczonũ propulsabãt, iam ultro bella eis inferre festinabant. Educũt itaq; copias equestres & pedestres, secunda dominica quadragesimæ, superatoq; flumine Sula, ueniunt in Chorela. Ex inde ordinatis curribus & aciebus procedebant per flumen Oltha & Vorszkla, usq; ad flumẽ Don qui est Tanais, illic arma induentes, & signa militaria extendentes, composito agmine incedebant ad castrum [illegible]kanye, ubi refecti piscibus & uino, ad aliud castrum Szuuorow per [illegible] exurunt, & Polowczos ad tuendum sua paratos excipiũt, adhortãte [illegible] seiricem Rutheni, & mori deuouentes potius q̃ fugere, acies Polowczonũ fuderunt, reliquos dispersẽrũt. Post paucos dies, nouo & fortiori exercitu Polowczonũ adueniente, ex pluribus legionibus adaucto, pari fortuna profligatus est p Ruthenos. Et per quattuor dies persequẽtes ipsos receptis castris, uxoribus, paruulis, camelis, equis, pecoribus, aliaq; suppellectili eorum, in Russiam reuersi sunt cum maxima leticia, a processionibus suorum honorati atq; excepti. Post hoc in breui uidelicet anno domini. M. centesimo duodecimo. sedecimo die Aprilis, mortuus est Swatopolk dux Kiouieñ, socer Boleslai Crziwousti, tumulat9 in ecclesia sãcti Michaelis i Kiow quam

Ruthenorũ victoria.

Ruthenorũ victoria.

Ruthenorũ duplex victoria.

Swatopolci mors.

quam construxerat, & uertice deaurato decorauerat. In locum eius suffectus est Wladimirus germanus eiusdem Swatopolkonis. Orta autem seditione militum in Kiow, curia Putate palatini Kiouieñ dirupta, & iudei in Kiow commorantes spoliati sunt. Celeriter ergo duce Wladimiro per nuncios accersito & suscepto, militum insultus conquieuit. Iaroslaus aût filius Swatopolkonis Kiouieñ, cuius germanam Sbislauam, Boleslaus dux Poloniæ habuit in uxorem, possedit Wladimirieñ ducatum. Perrexitq; contra Iaczwingos, quoniã frequentibus excursionibus terras Russiæ deprædabãt, & prælio inito eos uicit, parteq; regionis eorum uastata, abscessit. Dictum autẽ est in præcedentibus Iaczwingos fuisse idolatras, conformes Lithuanis & Prutenis, in linguagio non parum cum eis dissonos, quorũ metropolis & arx fuit Droliczin usq; in hodiernũ diẽ permanẽs, deinceps Wlodimir princeps Kiouieñ, habens suspectũ Iaroslaũ ducẽ Wlodimirieñ, ne eũ de ducatu Kiouieñ expelleret, ipsum in Wladimiria cum auxilio ducũ Dauid Vasilkonis Rosciflai, Volodorouicz & filiorũ Olech obsedit. Iaroslaus nihil sibi conscius e castro inermis descendit, & uerbis modestis reconciliauit & sibi Wlodimirum Kiouieñ placauit, præcãdo ne falsis assentatorum suggestionibus, quibus plena est domus potentum, credat. Continuo ergo Wlodimirus obsidionem soluit, & in Kiow reuersus est. Scripsitq; denuo litteras præfato, duci Iaroslao, q machinaretur eum exturbare de sede Kiouieñ aut morte necare, eapropter ipsum ad se in Kiow accersit. Qui præcauentibus eum Wladimiri militibus de periculo, uenire negauit, persuasusq; uafro suorum militũ consilio, commẽdato castro Wladimirieñ suis militibus, cum uxore, filiis & omni suppellectili in poloniã ad ducem Boleslaum diuertit, & quadriennio p ipsum benigne fotus est, donec eũ cũ duce Colomãno filio regis hungariæ reduceret. Castrũ aũt Wladimirieñ post discessũ Iaroslai deditum est Wladimiro duci Kiouieñ, in quod filium suum Romanũ transmisit, quo celeriter obeunte, alterũ filium Andreã ad regendum Wladimiriã surrogauit. De recuperatione autem castri Wladimirieñ & interitu huius Iaroslai sub oppugnatiõe Kiow, patuit in actis Boleslai ducis polonie. Wladimirus uero dux Kiouieñ Iaroslai patruus, ãno Christi. M. centesimo uigesimo sexto, decima Maii mortem obiit, sepultus in ecclẽsia diuæ Sophiæ, cũ paternis cineribus apud Kiouiam. Cui successit in sedem Kiouieñ, Msciflaus senior filius. Iarpolk uero alter frater in Pereaslaw ducatum possedit. Audientes Pol[illegible] mortuũ fore Wlodimirum ducem Kiouieñ, irruperũt in Russi[illegible] [illegible] uero Pereaslauieñ dux, non exspectato auxilio fratrũ, eos conflixit & superauit, multosq; in aquis suffocauit. Hæc in Russia ad partẽ orientalem acta sunt. Ad occasum uero filii Volodori, olim ducis Premislieñ, Wlodimir, & Rosciflaus in dissensionẽ uersi, aliena comportarũt auxlia Rosciflaus Ruthenorũ uidelicet Msciflai Kiouieñ, Gregorii ac Iuan Vasilkouicz. Wlodimir uero hungarorũ, factoq; tractatu de pace per barones apud Scirzecz, nec pace confecta Wlodimir in hungariã perrexit cũ uxore, filiis & tota familia, auxilia adducturus. Rosciflaus autẽ oppugnauit castrum ipsius Swinigrod, quo non expugnato (reliquerat ẽm in eo Wlodimir tria milia armatorum

Iatzwingi uicti.

Iaczwingi qui populi fuerint.

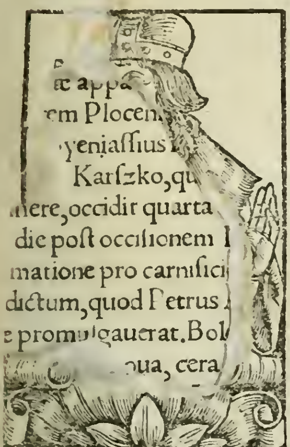
Vladimiri mors.

Iaropolci uictoria.

torum ca[illegible] bene tutantium) discessit, aliquot militibus de suis desideratis & occi[illegible] [illegible]epetita aūt oppugnatione, denuo obsedit castrū Swimigrod sed [illegible] frequenti accepta ab excurrentibus de castro, ab obsidione discessit. Mort[illegible] Miciflao duce Kiouieñ, anno domini. M. cētes[illegible]mo uigesimo nono, surro[illegible]s est pro eo Iaropolkus frater suus dux Pereaslauieñ, obsidioneq; lace[illegible]is dedit duci Andreæ Pereaslaw. Isaslao autē Swantoslauicz Wladi[illegible]ā, exurentibusq; filiis O[illegible]h cum auxiliis Polowczonū oppida, & uillas c[illegible] flumen Sula, tandem in Pereaslaw Vsčza & Szupon, præfatus Iaro[illegible] dux Kiouieñ cū filiis fratris Wladimiri egressus eos uicit & filii Olh [illegible]polowczis fugierūt. Ruthenis eos lōge psequētibus, ipsis aūt in locū ce[illegible]nis redeūtibus, inuasi & cæsi sunt per Olhouiczos, captiuatusq; est Iar[illegible]lkus kiouiēsis, & nepos eius Vasilko cum pluribus Boyariis. Sed dux Ia[illegible]olcus captiuitatem euadens fugit in kiow. Quem cum Olhouiczi obsidi[illegible] cinxissent, habēs copiam bellatorum resistere noluit, sed æquis cōditio[illegible] cum ipsis composuit.

CAPVT XVI.

wla[illegible] [illegible]l. monarcha tercius.

MErore, nimioq; dolore Boleslao (in Russia bello haud psperε gesto) tabefacto, & mortuo, regnicolæ Poloniæ, circa Graccouiā conuenerunt, anno domini. M. centesimo quadragesimo, & principibus præfati Boleslai filiis iuxta patris te[illegible]tamētalem præsignationē regnū poloniæ diuiserūt. Wladislaumq; eo q; natu maior esset, monarchā & primeuū ducem, cui cæteri omnes subessent, decreuerūt, atq; elegerūt Non contentus aūt Wladislaus so[illegible]te sua, cœpit impulsu auariciæ ducatus fratrum expetere. Incitatus a coniuge sua Cristina, animū ipsius affligente & quottidie perurgente, ut ni esset semi[illegible]r, non pateretur sortem regni poss. de[illegible]a f[illegible]atribus. Cum Wladislaus tanq̄ patris successor totam hereditatē pa[illegible]nam, pro integritate & decore reip. deberet usurpare, turpis siquidem esset [illegible]tura regni mutilatio & diuisio, turpis & pluralitas principum. Adiiciebat [illegible] competere filiæ imperatoris, habere maritum, semiquai tā partē regni tenē[illegible]em, nec ad huiusmodi truncatā & tenuē possess. onē, uerum ad totius regni s[illegible]ce[illegible]ionem fuisse despōsatam, aliter plurimos locupletiores cōiuges ex paren[illegible]us consecutam fuisse. Wladislaus igitur Cristinæ suæ coniugis insultation[illegible]s & assiduis exagitatus sugg[illegible]stionibus, animum quo suos fratres exueret p[illegible]ssessionibus assumpsit. Mādauitq; tanq̄ monarcha omnibus contributionem & exactionem in regno poloniæ ei soluere, & subiectis fratrum ab eorum [illegible]bediētia secedere, nec aliquis resistebat, dumtaxat Wseborius palatinus [illegible] militiæ princeps, qui tutando pupillos, fortuna aliquotiens tentata Wlad[illegible]lai gentes conflixit. Et Petrus Comes magnus de

Msćislai mors.

Mulieris periculosum consilium.

h Skrzin

Skrzin, sæpenumero honestis abducens persuasionibus [illegible]dislaum, ne in propria uiscera ageret. Neq; fratres suos exhereditaret, [illegible]r quod Wladislaus præcedenté indignationem in Petrum resumpsit. [illegible] auté indignatio ex ioco, de coniugibus exorta, huiuscemodi, Venationi i[illegible]s, Principe Wladislao & Petro Comite de Skrzin, longeq; in abdita n[illegible]ra feram insequentibus, contigit in nuda humo pernoctare. Et quia [illegible]ione loci, & stramento[illegible]ū, uentrisq; rugitu ex inedia & siti præcedentis [illegible] somnus eis non accessit. Iocans dux Wladislaus, inquit, mollius Petre ha[illegible]te tua cõiūx cum Abbate Strelneñ. quiescit, q̃ nos. Erat aūt uxor Pet[illegible]mitis maria, consanguinea matris ducis Wladislai. Petrus aūt comes [illegible] deductiõe cõfabulatiõis aliud simile adiecit respõsū. Quid scis illustrissim[illegible]rinceps si

Ex ioco indignatio.

tua coniūx nõ mollius cubat cū Dobyesz. (Erat aūt Dobiiesz es a Cristina amatus, eiq; intantū & assiduus & familiarissimus, ut pudi[illegible]a Cristinæ a plerisq; propter frequentationē Dobiiesz carperetur.) Mo[illegible]a concitus dux Wladislaus, eum in corde furorem suppræssum occultaui[illegible]euersusq; ad uxorem, tum ex mœrore, tū ex interrogatione Cristinæ ioc[illegible] sermonem Petri comitis reuelauit, excāduit fœmina, suamq; tuendo fam[illegible], assidue institit ut de Petro comite uindicta sumeretur. Expugnatus W[illegible]slaus cõmisit militi Dobyesz (quoniā is contumeliam pati uideretur) tanq i[illegible]facinori idoneo, ut Petrum Comitem, occulte ad pœnā raperet, uis[illegible]aut morte tate, q, filiā suā Petrus tradebat in matrimonum, Iaxæ du[illegible]ibus eum [illegible]ra tislauia, & hastarū ludos, præmio ppposito, uictoribus [illegible]afro suorum [illegible]u

facin⁹ pessimū

dum hastarū cum frequentibus complicibus Dobyes[illegible]s, cum uxore, [illegible]ū Petrum duci Wladislao obtulit uinctum, qui instan[illegible]iuertit, & quadrienni bili muliere, lingua excisa, & oculis effossis, uisu p[illegible]ino filio regis hungari storici Polonorū, toto quinquennio quo superuixit [illegible]rosslai deditum est W[illegible]

Mira loquutio

lose, & loquelam, & uisum rehabuisse. Mortuo Pe[illegible]transmisit, quo celerit[illegible] lauiam, & in medio chori monasterii sancti Vince[illegible]miriā surro[illegible] tislauieñ, ordinis Præmõstrateñ, quod ipse dum ui[illegible]ore fundau[illegible]

Petrus de skrin mortuus.

rat, & edificauerat, tumulatus. Postea coniūx eius, adiecta est cineribus ipsius, de quibus huiusmodi rithmi ad tumulum dictati uidētur. Hic situs est Petrus, Maria coniuge fretus. Marmore splendente, patre Gwilhelmo peragēte. Is Petrus (ut fertur) salutari satisfactione sibi Romæ a pœnitentiario iniūcta. Ecclesias magnifice cõstructas, ac sumptuose erectas, in regno Polo[illegible] ex pecunia olim regis Daciæ, auxit plurimum, e quibus nõnullæ su[illegible]is nostris tempestatibus conspectui apparent, atq; cernuntur, qu[illegible]am uero, ædificio[illegible] structura pro temporū curriculo immutatæ. E qua[illegible]mero sūt hæ

Ecclesiæ extructæ per eundem ad. s. Ioannem. S. Andream In Swyerzyniecz. Saluatorem. S. Laurentium In kazimiria.

Graccouiæ ad sanctū Iohannem, & s. Andream, extra me[illegible]ia item Graccouiana in Zwierzyniecz ad sanctū Saluatorem. In Kazimi[illegible]a ad sanctū Laurentium, in Wratislauia ad sanctum Vincentiū, & ad s[illegible]ctā Mariā in arena cum earum Abbathiis. Item ad. s. Michaelem, & ad. s Martinū in prædicta Wratis. in Strzelno, in Chelino, in Lancicia, in Clo[illegible]czko in utraq; Skrzin in Zarnow, in Payaczno, in Ruda, in antiqua S[illegible]wior, in Chelnycze, in Wierczyczow, in Kigye, in Tyniecz, i Clewyszka in Opatow, in Pkanow

in Koszczelecz

to toto oppido Miechow, ob detestandam fratrū incuriam nō protegentiū totus conuentus una cum ecclesia & amplitudine muro℞ (tegulis latericiis & plumbo nequicq̄ releuantibus) consumptus & exustus est, nec est possibi/ le ut in diebus nostris tam ornata structura cum ecclesiæ apparatibus & pa lacĳs ambitus monasterii reedificaretur. Contulit aūt antedictus Iaxa ꝓ do te conuentui Miechouieñ tres uillas, Komorow, Zegorzicze, & Miechow Quæ Miechow frequentia & multitudine populi dilatata in oppidū notabi le creuit. Aliud cenobium uirginibus ordinis Præmonstrateñ, de regula san cti Augustini, idē ipse magnificus Iaxa erexit & cōstruxit in Zwierzinyecz prope mœnia famatæ urbis Graccouieñ. Et ābob⁹ cenobiis libertates a Bo leslao Crispo regni poloniæ monarcha expediuit, ut eorum subiecti non sol/ uant poradlne & strozne. Castra non edificent, Pouosz & poduodi non dēt Monetario non obediant, ad bella nō uadant, & ut a tributis ac seruiciis cæ terisq; oneribus ducalibus in perpetuum libertarētur, quod cernimus poste/ riores duces & reges Poloniæ abrogasse & uiolasse. Cæteros redditus, uillas & decimas, pro uberiori impinguatione utriusq; cenobii Episcopi, duces, & nobiles temporum successu addiderūt. Nonis Septembris, āno domini .M. cētesimo sexagesimo nono, tres soles in occidente apparuerūt. Et post duas horas, duobus disparentibus medius & unicus occidit. Sic & ānis proximis tres lunæ apparuerūt. Anno domini. M. centesimo septuagesimo, Vernerū antistitem Plocensem, de domo rosarum, uirum deuotione & sanctitate miri ficum, Byeniassius inductione Bolesse fratris eius, Castellani Visneñ occasi/ one uillæ Karszko, quam idē Belesta nitebatur pro se, ab ecclesia Ploceñ ab strahere, occidit quarta die Februarii in Biskupicze, uilla episcopali. Terci/ aq; die post occisionem Byeniassius occisor nulq̄ apparuit. Creditus omniū estimatione pro carnificio facinore a terra absorptus. Ad relaxandū autē in/ terdictum, quod Petrus Archiepiscopus Gnezneñ in totam prouinciā polo niæ promulgauerat. Boleslaus Crispus dux & monarcha Poloniæ, Boleslā captum, tela noua, cera oblita circumuolutū, iudicialiter cōdemnatū, in me dio ciuitatis Gnezneñ, tam episcopis q̄ proceribus poloniæ inspectantibus, ad abolendam diuinā iram pro illato parricidio, incendio grandi consumere & exurere præcepit. Cœpitq; extūc beatus Vernerus in Ploceñ ecclesia se/ pultus, miraculis clarescere, & inuocantibus in cūctis necessitatibus succur rere. Gedeon Episcopus Graccouieñ, anno domini. M. centesimo septuage/ simo primo, in oppido Kelcze suæ diocesis quadrato lapide ecclesiā edifica/ uit, in honorem beatæ & gloriosæ uirginis Mariæ dicatam, & in ea quattu/ or prælaturas instituit, Præposituram, Decanatū, Custodiā, & Scolastriam præbendas uero sex, & uicarios decem, dotem eis de episcopali mensa in de/ cimis largiēdo, ordinauitq;, ut singulis diebus horæ Canonicæ deuote exple rentur. Mieszko dux maioris poloniæ & Pomeraniæ, fūdauit hospitale pau pe℞ in ciuitate Posnanieñ ad ecclesiam sancti Michaelis, pridie nonas Maii anno domini. M. centesimo septuagesimo, & commisit gubernationem eius fratribus hospitalis sancti Ioannis Hierosolimitani. Donauitq; ei dotem per petuam, uillas istas, Nithcowi, Glinka, Goszthowo Szamoczirufka, Ia/ godno,

Myechow exuritur.

Monasterium zwyerzyniecz extra Gracco.

Tres soles.

Tres lunæ.

Vernerus Episcopus Ploceñ. occisus claruit miraculis.

Iusta compensatio.

Ecclesia in oppido kelcze extructa.

Hospitale Posnaniæ.

godno, Gleyszouo, Czirnyclino, Iarognywy, cum uniuersis earundem uilla
rum appendentiis. Rodowanus uero episcopus Posnanień in præfatis uillis
decimas, necnō decimas in uillis Mylcszkowo, Andrzeowo, Vigenowo, Vi
elikye, Zuchilyecz, Oberzekye, Liprycza de mensa sua episcopali dedit,
& præfato hospitali in perpetuum inscripsit.

CAPVT XXI.

wsueoldi mors

ANni domini. M. cētesimi quadragesimi septimi. Wseuold9 dux
Kiouiensis duodecima Iulii mortuus est, Et Ihor filius eius obti
nuit sedem eius. Kiouień uero accersiuerūt Isaslaum ducem Pe-
reaslauień in Kiow, contra quem Ihor cum fratre suo Swantos-
lao egressi, sine dimicatione ambo fugierūt, Isaslaus aūt in castrum Kiouień

Ihor captus.

introiuit, & post quattuor dies Ihor captus, ad Isaslaum adductus est, primū
in Pereaslaw incarceratus, expōst, proūt supplicauit, in sacerdotē est tōsus
Inuidia ergo ducti duces Russiæ, Georgius, Olech, Roscislaus, & Swātos-
laus contra Isaslaum insurrexerunt, de sede Kiouień eum eiicere uolētes, &
instructis copiis congressi sunt, multisq; hinc inde cadentibus. Isaslaus ad ex

Isaslai clades. kiouia capta.

tremum succubuit, & capta uxore, cum filiis ex Kiow in Luczko confugit.
Dux uero Georgius in Kiow sede auita consedit, tandem Isaslaus erogauit
donatiuū Boleslao Graccouiæ & Mazouiæ. Hēricoq; Sādomiriæ ducibus
germanis & hungaris. Qui integra hyeme cum suis gentibus commorati a-
pud eum, uidentes ipsum omnia cunctāter & pauide agere, tā poloni q̄ hun
gari ab eo discesserunt. Quo comperto dux Georgius Kiouień cum duob9
filiis Roscislao, & Andrea, dux Vieczeslaus, Georgii frater, & cæteri duces

Luczko obses-sum.

auxiliares Isaslaum in Luczko obsederunt. Ipsoq; pacem petente per Wlo-
dimirkonem ducem Andrea filio Georgii Kiouień pacem dari persuadente
pacem confecerunt, & eam iuramento firmātes, obsidionem soluerunt, tamē

Isaslai naualis uictoria.

mortuo Roscislao Georgii filio duce Pereaslauień, uoluit Isaslaus occupare
Pereaslaw, & prohibitus transire Dniepr per Georgium & eius auxiliares
duces & Polowczos, conflixit cū eis in nauibus fluminis Dniepr, uicitq; Isas
laus & reuersus cum Vyeczeslao patruo suo Kiow accepit. Dux uero Geor

Georgij ducis fuga.

gius cum filiis & Polowczis fugierunt, insecutusq; Georgium Isaslaus kio-
uień dux in Pereaslaw eum coarctauit & obsedit, donec necessitate coactus,
nouis conditionibus pacem iurando & de Pereaslaw cœdendo, effecit. Hun

Hungari trucidati.

garos autē prætio conductos, Mscislaus Isaslai filius, dum in auxilium Isas-
lao duceret Wlodimirko dux Halicień, apud Szapuhoin in diluculo omēs
tāq̄ pecora trucidauit, q ea die inebriati iacebāt tanq̄ mortui, nec eos Mscis

Hungari ultionem ex wlodimirkone acceperunt.

laus præ ebrietate suscitare ualuit. Isasla9 ergo cōtra Wlodimirkonē misso
filio suo Mscislao hungaros conduxit, quibus uenientibus cum Stephano re
ge eorum, & cum Wlodimirkone pugnantibus, plures de suis occiderunt
alios uero captiuauerunt, & fugiens Wlodimirko recepit se in Przemisl.

Regis stephani pax.

Hunc insequutus rex Stephanus obsedit, & ipsū coangusthauit, intantū ut
pacem præcaretur. Venienteq; Isaslao duce kiouień cum suis copiis in exer-
citum Stephani regis hungariæ, pacem abnuebat, quā illi concessit rex Ste
phanus & in hungariā discessit. Isaslaus uero in kiow abiit. Eodem āno dux
Georgius

Georgius cũ filiis suis cum Rosztowczis, cum Suszdalcis cum Polowczis & ducibus de Reszani, obsedit Czirnieow, sed ueniente Isaslao in auxiliũ Czirnicouieñ, Polowczi territi diffugiunt, quos sequutus dux Georgius discessit in Nouogrod, illic relicto Vasilkone filio, iuit in Suszdal. Isaslaus autẽ non inueniẽs Georgium apud Czirnieow, abiit in Nouogrod, ex inde Vasilkone discedente ad patrem in Suszdal, data petentibus pace reuersus est in Kiow, & misit filium suũ Mscislaum in Polowczos, qui eos uastauit, magnã prædam pecorum abegit, & tabernacula eorũ recepit. Pluresq; christianos soluit & a captiuitate eduxit, reuersusq; est cum gloria, eo tempore Wlodimirko dux Halicieñ mortuus est. Isaslaus aũt dux Kiouieñ ueteres hostilitates ultũ iri cupiens, mouit bellum filio Wlodimirkonis ducis Halicieñ, multes uero rogauerunt filium Wlodimirkonis ut discederet in Halicz, unicus eñi erat, factaq; est cædes ingens circa flumen Sereth, & tanta inuolutio ut seinuicem non agnoscerent, & utriq; pro uictis abirent. Veniente quoq; Isaslao in Kiow, mortuus est tredecima Nouembris, ãno domini. M. centesimo quinquagesimo octauo, sepultus in monasterio sãcti Theodori. Et sedẽ ipsius Kiouieñ Roscislaus dux de Smolensko accepit, isq; assumpto secũ Swatoslawkone, Wseuoldouicz, & Msciflao Isaslauicz trãsit uersꝰ Czirnieow contra Isaslaum Dauidouicz. Isaslaus uero Dauidouicz misit pro Hleb Georgii qui uenit in eius subsidium cum Polowczis, quorũ multitudinem Roscislaus conspicatus territus est, mittẽsq; ad Isaslaum Dauidouicz, sibi Kiow pro se, & pro Msciflao nepote Pereaslaw cõtulit. Hoc audiens Msciflaus indignatus recessit e campo cum sua militia, quod uidẽtes alii omnes fugerũt & persecuti sunt eos Polowczi, plures occidendo, alios captiuando. Patrandoq; plurima mala circa Pereaslaw, & ecclesias atq; uillas cõburendo, post hæc Georgius uenit uersus Kiow, & interpositis colloquiis, cessit ei Isaslaus de Kiow quam possederat, ex resignatione Rosciflai. Sedit itaq; dux Georgius in Kiow sede auita, & diuisit regiones inter filios. Andreæ dedit Wisschrod, Borzisz Thurow, Hleb Pereaslaw, & Vasilkoni Porszy. Non contentusq; Georgius, q̃ Msciflaus Isaslai filius fuerit pulsus de Pereaslaw, misit contra eum exercitum ualidum, in Przeslopnycza se continentẽ. Qui terrore hostili actus, imparem se uidẽs futuræ dimicationi fugit in Luczko, & exinde in poloniã ad duces Boleslaum, Mieczlaũ, & Henricum, qui congregatis dominiorũ suorum potentiis, hostiliter uersus Russiam procedebãt, uolẽtes Msciflaum non tantum in Pereaslaw, sed & in sedem Kiouieñ restituere. Dux autẽ Georgius kiouieñ, ueritus polonorum potẽtiam, p suffragiũ Rosciflai ducis Przemislieñ, pacificat cũ duce Msciflao & suis germanis Wlodimiro & Iaroslao filiis Isaslai, & tã ducatum Pereaslauieñ q̃ cætera omnia quæ ad eos pertinebant eis restituit, iureiurando se astringens, nunq̃ ad occupationẽ eorum dominiorũ aspirare. Sed postea non seruato iuramento ducẽ Msciflaum in castro Wladimirieñ obsidione cinxit: Fiebatq; grãdis occisio inter obsessos & obsidentes. Polonis qui in obsequio ducis Msciflai fuerunt, uarias cædes in nobilibus ducis Georgii edentibus, intantũ ut Georgius pluribus de suis ammissis, confusus in kiow rediit, Illicq; morbo correptus interiit, in ecclesia

Wlodomirkonis mors.

Isaslai mors.

Georgius accepit kiow.

i

Georgij mors.

rit, in ecclesia sancti Saluatoris apud Berestow tumulatus, anō domini. Millesimo centesimo sexagesimo quarto, qndecima mensis Maii. Cui successit dux

Isaslaus dauidouicz.

Isaslaus Dauidouicz. Hūc in hyeme Msciflaus Isaflauicz e kiow expulit, illicoq; sedē kiouieñ fastidiēs, eā tēpore Veris Roscislao patruo suo duci Smolneñ resignauit. Sed ille ducatum kiouieñ perosus, cessit duci Wlodimiro Msciflauicz, quem (indignatione motus) iterū Msciflaus Isaflauicz dux Wlodimirieñ eiecit & kiow possedit.

Msciflaus dux
Andreas dux.

Quod Andreas dux de Szuszdala non ferens, misit filium suum Msciflaum cum Rostowczis & Wlodimircis. Affuerūtq; ei auxiliares nouē duces Russiæ.

Nouem duces Russie.

Hleb Pereaslauieñ, Romanus Smolneñ, Dauid Vissehrodeñ, Wlodimir Andreouicz, Demetrius Georgii, Georgius & Slauiecz germani, Olech & Gregorius Swantoslauiczy, hi obsederunt in kiow ducem Msciflaum Isaflauicz, qui famem non ferens in Wlodimiriam effugit. Duces uero arce potiti, uxorem & filium Msciflai captiuant, ciuitatem kiouieñ in prædam militibus dant, sed ciuitate non contenti, sacras ædes & monasteria diripuerūt, locat tādē Msciflaus Andreouicz in kiow suū patruū Hleb, quo post lapsū duorū annorū mortuo.

kiouia militibus in predam data.
Romanus russie dux.

Romanus Smolneñ dux, in eius locū substitutus est, processu attñ temporis, Iaroslaus Iaroslauicz eo exploso, ipsemet kiouiensem sedem possedit.

Mieczlaus monar. quintus

CAPVT XXII.

Migrato autem ex hoc sæculo Boleslao Crispo. Principes, Myeczslaus maioris Poloniæ & pomeraniæ, Kazimirus Sandomiriæ. Boleslaus altus, Myeczlaus & Cōradus Slesiæ duces Graccouiam conuēnere. Deq; omniū prælatorum & Baronum consensu Myeczlaum, maioris Poloniæ & Pomeraniæ ducem, in monarchā delegerunt, atq; Graccouieñ arcem, cum tota prouincia suæ ditioni præstiterūt, quanq̃ Graccouieñ Kazimirum, ducem Sandomirieñ in monarchā euehere nitebantur, non tamē eorū destinatui satisfacere poterāt. Moxq; post electionem, spei electorum regimen Mieczlai senis non respondit,

Mieczlai tyrannis.

nam tyrannide, exactionibus, & iniquis calumniis subditos opprimere, pro unaq; damula & dorca occisa, tam ingenuos q̃ agrestes pœnis afficere, eorumq; substantiā confiscare, aut per ducis ministeria distrahere cœpit. Ex magna quoq; opum affluentia, & copiosa prole in fastū deductus est. Habuit siquidē filios quinq; Othonem scilicet & Stephanū, ex filia regis Hungariæ, Boleslaum, Myeczlaū & Wladislaum ex consobrina imperatoris Friderici. Ex filiarum quoq; locatione in matrimonia, & affinitate nacta, clarior euaserat, Sobeslao eñ duci Bohemiæ unam, duci Saxoniæ alterā. Friderico duci Lothoringiæ terciā, Boguslao duci maritimæ oræ, & eius filio Boguslao quartam & quintā, Othoni halicieñ ducis filio, Boleslao duci Pomeraniæ, & Wladislao duci Rugiæ filias, in cōsortes collocauerat. Cumq; op-

præssorum

præssorum uociferatio & gemit9 per singulos ordines indies augeretur Gedeon, qui & Getka antistes Graccouieñ, oppræssorũ habẽs rationem & curam, exclusis arbitris humaniter & paterne hortari atq; præcari cœpit, quatinus princeps Myesko a detestabili tyrannide desisteret, exactiones euectionesq; (in uulgari polonico podwody nũcupate) rescinderet, officialesq; & reliquos præsides a confiscatione & truculẽtia prohiberet. Quum autẽ eius benignis adhortationibus haud quaq̃ locum daret, quãdam matronam habitu lugubri, ac uultu mœsto, principe cõsilia cum primoribus regni tractãte summisit. Quæ lamentando alta uoce proposuit. Habui inquit illustrissime princeps copiosum balantum gregem, illumq; conductis istis mercenariis ad custodiendum & ad caulas reducendum tradidi. Et heu me miserã eorum incuria & negligentia, totus grex luporum morsibus deperiit. Itaq; nisi tu ancillæ tuæ suffragium tuleris tam præcipiti damno pessũdatæ, misera necesse est & orba consummar, tum mercenarii. Filius huius matronæ inquiunt suis rabidis canibus nostras uigilias o princeps serenissime puicit, ut turba canum irruente & gregẽ lacerante nihil adiutorii præstare quiuimus. At filius, non inquit clarissime princeps oues sed lupos, canibus solutis diuerso itinere insectatus sum, & pars canum reuersa in oues insiliit. Nõ in me ergo culpa qui lupos abegi contorquenda est, sed in mercenarios crediti gregis desertores. Tulit itaq; sententiam princeps Myeczlaus consiliariorum approbatione ut filius (q uerius priuignus dici poterat) qm̃ damni occasionẽ præbuisse uidebatur, damnũ lueret, ac genitrici solutionẽ refunderet. Tũ Gedeon Graccouieñ pontifex assurgẽs, Tu o princeps ille es filius, qui matri suæ Poloniæ prouinciæ ad instar priuigni, truculentos tuorum officialium canes immisisti, calamitosas regni Poloniæ ouiculas te nequitq̃ ꝓhibente, immaniter trucidantes, proprio igitur dampnatus iudicio consurge, & fœdam auariciã animo excutias, nimiãq; habendi auiditatẽ posthabeto, ac misero gregi iãiã perituro consule. Dux autẽ Poloniæ Myesko senex, eã pontificis admonicionẽ iniquo ferens animo, prosiliit ac e medio consiliariorum suorum præsentiã subtraxit, præsulem Gedeonẽ in exilium pulsurũ comminãdo. Reliquos aũt Barones & consiliarios ad necẽ, aut membrorũ mutilationẽ cum bonorum confiscatione destinaturum.

Iuridica actio.

Sententia lata ad simile.

Kazimirus iustus.

CAPVT XXIII.

DEiecti autẽ animo ac territi, Gedeõ Episcopus & proceres Graccouieñ clam consilium capiunt, & Kazimirum ducem Sandomirieñ sine mora accedendũ, præcandum & adducendũ arbitrantur, ut sua liberalitate, iusticia, fortitudine, & tẽperãtia lapsæ reip. succurreret. Quem repugnãtem, ac aduersus fratrem Myeskonem senẽ nil agere uolentẽ, amplissimis persuasionibus & præcibus deuicerunt, ad reip. quoq; tuitionẽ & sustẽ

tationem plus q̄ fraternam auſcultationē animarū̄. Et e Sandomiria Grac/ couiam, nobilibus & agreſtibus cateruatim occurrentibus induxerunt, præ animorum leticia uociferantes. Benedictus qui uenit in nomine domini liberator. Myeczlaus uero iiſdem tempeſtatibus a Graccouia in maiorē Poloniam & Pomeraniā ſeceſſerat, hinc arx Graccouieñ, cæteraq; caſtra & muni/ tiones abſq; difficultate & ſponte in Kazimiri deditionē uenerunt. Audita itaq; ſua eiectione Myeczlaus a monarchatu, arma ſumpſit mittēſq; ad generos a quibus & militaria depoſcebat auxilia, Kazimirum de ſupplātatione monarchiæ incuſabat. Sobeſlaus uero Bohemiæ dux, proprio bello cum Friderico ſuo fratre ſeſe implicatum reſpondit. Saxoniæ autē & Lothoringiæ duces, imperatori ſuam in Italiam miſiſſe militiā, aliāq; imperatoris iuſſu pro recuperatione terræ ſanctæ parādam renunciarūt, cæteriſq; affinibus ferme in eūdem modū ſocero ſe excuſantibus. Myeczlao inſperatus accidit caſus. Ottho nanq; eius filius ex primo coniugio natu maior, facta cum quibuſdā maioris Poloniæ militibus conſpiratione, caſtra paterna in maiori polonia occupando, ſe cū tota prouincia ditioni kazimiri ducis ſubiecit. A quo Kazimirus præter caſtrum & ciuitatem Gnezneñ nil recepit, cauſa autē ſurreptionis caſtrorum ab Ottone, deputatio melioris ſortis filiis ſecūdi matrimonii fuit, ipſo prioris matrimonii filio obmiſſo. Defectionem maioris Poloniæ, ſequuta eſt Pomerania ulterior & citerior, ac in Kazimiri obedientiā deuenere. Eſt aūt ulterior Pomerania, quā Slupſko poloni uocant. Cui dux Kazimir9 Boguſlaum nobilem, de domo & genere griffonum, præfecit: Citerior uero Pomerania eſt, cuius metropolis Gedanum nūcupatur, cui Samborium, Izironis Mazouiæ comitis filium præfecit. Hii temporis lapſu prædictarum prouinciarum principatum ſibi uſurparunt. Erat etiam ſub ditione & regimine ducis Kazimiri, Leſtko filius ducis Boleſlai Criſpi, quem cū ſuis Mazouia & Cuyauia prouinciis Izironi comiti grandeuo & prudēti cō miſerat gubernandum. Inſuper Sleſiam ad ſuam obedientiam, concordatis fratribus reduxit. Myeczla9 ſiquidē minor natu Boleſlaum altū natu maiorem ex Wratiſlauieñ ducatu depulerat. De quo Myeczlaū cedere iubens, duos diſtrictus a Graccouieñ prouincia abſtractos eidē in recompenſam largitus eſt, Bitomieñ ſcilicet & Oſwancimeñ. Ex tūc Boleſlai Krziuouſti oraculum uerificatum eſt, quo moriens prædixerat infanti Kazimiro, quadrigā tetrarcharum concurſuram. Super hæc attamen dux Kazimirus anno domini 1179. prouincias Ruſſiæ Breſteñ, Wladimirieñ, Droyceñ, & Przemiſlieñ adeptus eſt, quarum caſtris conquiſitis, ipſas prouincias per ſe adminiſtrabat. Factoq; apud Lanciciam conuentu, in quo, omnes exactiones, iniuſta tributa per Myeſkonem, ſuum fratrē conſtituta, pro ſua induſtria & magna ſolertia reſcidit. Calumniatores nonnullos proſcripſit, alios igne & cauterio notauit, deprauatas cōſuetudines in regno Poloniæ exortas abſtulit & remouit, præſertim ne ānonā & uictualia nobiles agreſtibus non ſolū nō caperēt, uerūetiā nec fenū paleāq; uiolēter afferrēt, ne uillanorū caballos raperēt. Neue lōga itineꝝ intercapedine, p ſe aut ſuos ſatellites, ipſoꝝ equos defatigādo eneruarēt, uel in loca diſtātiora abducerēt Epiſcoporū quoq; bona tā mobilia

kazimirus aſſumptus.

Otto a patre defecit.

Pomerania vlterior.

Pomerania citerior.

kazimirus prouinciis Ruſſiæ potitus.

kazimiri iuſticia.

Decreta kazimiri.

bilia q̃ immobilia ne diriperent. Et ne tales consuetudines in posterum ab aliquo innouarentur, placuit omnes transgressores horrendo anathemate innodare. Sdzislaus itaq; Gneznen̄ Archiepiscopus, cū cæteris Poloniæ Episcopis, omnibus pōtificalibus indutis, Gedeone Graccouien̄, Ziroslao Wratislauien̄, Onolpho Cuyauien̄, Cherubin Posnanien̄, Lupo Plocen̄, Cōrado Camienen̄, Gaudentio Lubucien̄, astante Kazimiro monarcha, & tribus principibus Ottone Posnanien̄, Boleslao Wratislauien̄, Leskone Mazouien̄, & Baronum multitudine in hunc modū pronunciauit. Qui agrestiū annonam, aut res quascūq; ui aut quouis alio pacto tulerit, aut auferri iusserit, anathema sit. Qui legationis aut necessitatis publicæ uel priuatæ occasione, præterq̃ ad denunciandū hostium in patriam imminentē insultū, cuiuspiam quadrupedem & iumentū, in angariam uulgo podwodaticam acceperit uel accipi iusserit, anathema sit. Qui bona pontificū aut ecclesiasticarum personaꝝ decedentium rapuerit, occupauerit, distraxerit, etiā si persona sit illustris, & regali, ducali, aut quacumq; alia præfulgeat dignitate, anathema sit. Qui Episcoporum spoliatores (restitutione non habita) acceptauerit, & raptorum aut distractorum relaxationem raptoribus (satisfactione legitima non præcedente) impenderit, ueluti sacrilegii particeps & consentaneus, & qui ambitioni suæ & commodis inhiando sacrilegio actionem præstiterit, anathema sit. Et responsum est a ducibus & uniuerso populo Amen. Ad confirmandū autem & perpetuandum præfatas constitutiones, simul & obtinendū relliquias alicuius sancti pro decorāda ecclesia Graccouien̄. Dux Kazimirus ex utroq; statu nuncios ad summū pontificem Alexandrum tercium misit, qui Kazimiri constitutiones tanq̃ iustas & approbatione dignas laudauit & cōfirmauit, legatos de dando sacro corpore bene sperare iubens. Confirmatiōis rescriptum in ecclesia Graccouien̄ habetur, cuius exordium est. Alexander Episcopus, seruus seruorum dei, dilecto filio nobili uiro Kazimiro duci Poloniæ salutem & apostolicā benedictionē. Ex parte tuæ magnitudinis &c. Finis. Datum Thuscula. quinto kalendas Apriles. Corpus uero sancti cuiuspiam non præbuit, quoniam morte præuentus e uita sublatus est.

Sdzislaus Archiepiscopus gneznen̄.

Legati romam missi.

CAPVT XXIIII.

SVmmisit itaq; Kazimirus Poloniæ monarcha legatos alios ad Lucium papam tercium, Alexandri tercii successorem pro corpore alicuius sācti ꝓmisso impetrādo. Habet alia historia ꝙ Gedeon Graccouien̄ præsul, uulgariter Gedka nuncupatus a præfato Lucio papa tercio, ueteri sodalitate in studio Paduano motus, suæ ecclesiæ Graccouien̄ quoduis corpus sanctū donādum poposcit. Cumq; papa annuisset, sacrarium quoddam (ut ueteres nostri referunt in ecclesia .s. Laurēcii extra muros Romanos sitū) aperire iussit, tactoq; corpore & ossibus beati martyris Laurencii, percunctatus est an deo propiciāte Poloniā migrare uelit, illico aūt faciem auertit, sese Poloniā nequaq̃ abducēdum insinuās. Idē egit corpus sancti Stephani prothomartyris. Dubitāte igitur papa, & astātibus Polonis perturbatis. Sanctus Florianus in proximo hiis requiescens, manu extensa, proficiscendi in poloniam indicium dedit. Quo cum maximo

Legati alij romam.

Opinio alioꝝ.

Ex miraculo diuus Florianus in poloniā uenit.

solatio & animi gratitudine secrete assūpto, dirigente Egidio Episcopo Mutinensi Commissario domini papæ, in Poloniam āno domini. M. centesimo octuagesimo quarto deuenerunt. Cumq; dux Kazimirus, præsul Gedeon, omniumq; aliarū cōditionum homines summis habitis honoribus, obuiam irent, sacrum corpus diui Floriani, in loco ubi nunc eiusdem beatissimi martyris, a parte septētrionis urbis Graccouieñ stat basilica, uulgariter Cleparz postea & nunc appellato, substitit. Et accepto respōso, quod illic sanctus dei habitaculū, urbē & eius gentē a septētrionalibus inuasoribus protecturus delegerit, a meridionali uero plaga, alteꝝ patronum & protectorem uenturum quum prædixerit. Dux Kazimirus, & pontifex Gedeon, pulchram basilicā in eodem loco, in honorem sancti Floriani edificarūt. Et brachio ipsius sancti, præfatæ ecclesiæ relicto, totum corpus in ecclesiā cathedralem Graccouiensem intulerunt, ac in medio ecclesiæ, in tumba marmorea, polita & alta collocarūt. Temporum uero lapsu, Kazimirus dux & Gedeon pontifex, in beati martyris ecclesia, collegium prælatorum & Canonicorū, condonatis certis uillis & decimis fundarūt, præposituram ex prouentibus parrochialis ecclesiæ in Skalka erigendo. Iste est beatissimus martyr Florianus, officio princeps militiæ, qui cum percepisset de suis quadraginta milites (quos Aquilino præfecto in Lauriacam Noricum, & est castrum in Bauaria, iussu Diocleciani Cæsaris miserat) pro fide Christi tētos & in carcerem missos, ad suos, se in Lauriacum iturū, & quæq; dura pro Christo passurū retulit. Excedens itaq; de ciuitate ubi commorabatur Ticia, Lauriacum Ripēse in Norico applicuit, & tanq̄ christianus, præsidi Aquilino per commilitones oblatus. Primum bis dure cæsus est fustibus, deinde præacutis sudibus, secūdum scapulas transfossus, tandē in carcerem deiectus, ad extremum sentencia cōdemnatus, de ponte, cū saxo ad collum alligato, in Anesum fluuium præcipitatus est quarto nonas Maii. Sursumq; aduersus aquæ fluxum, fluuio undis exuberante delatus, In quodam saxo expositus, & ab aquila alis in modum crucis expansis custoditus atq; protectus est, donec a Valeria matrona deo deuota, ipsomet beato Floriano reuelante & uolente occulte abductus, & sepultus est. Noricum dixerunt ueteres, quam recentiores Bauariā appellant, a Boys gentibus Insubriæ, seu Lombardiæ illic delatis, ut Eneæ Senensi de Picolominibus placet. Vel ab auaris. i. hungaris b. littera ad caput dictionis apposita, ut Blondus asserit, in eam oram delatis. Prius itaq; Noricū ex post Boiaria, nūc uero Bauaria uocitata, germaniæ prouincia. In qua sanctus Florianus martyrium pertulit.

S. Florianus Graccouiā allatus.
S. Floriani tēplum erectum.
Perfunctoria delibatio vitę S. Floriani.

CAPVT XXV.

Myeszko restitutionem quęrit.

Exclusus autē Myesko senex a suo principatu, dux maioris Poloniæ & Pomeraniæ, in Ratiboriam Slesiæ se cōtulit, illicq; cū uxore, & tribus filiis sub magna rerū penuria uitam peragēs, tū per nūcios, tū per epistolas præcatur & obsecrat, quatinus dux Kazimirus in ducatus ipsius eum restituat. Nonq; eam charitatem qua a teneris annis eum amplexatus fuerit, ac in uirum usq; fouerit obliteratione deperire permittat. Si quoq; capitis sui, canis respersi capillis, rationem habere noluerit

re noluerit

re noluerit, uxoris attamen, suæ gloris, & nepotũ, ob euitationem dedecoris & grãdis ludibrii suæ toti prosapiæ eo facto iminẽtis obliuisci non dedignaret. Motus itaq; Kazimirus misericordia, hereditaté illi reddere, & se principatu monarchiæ abdicare uoluit. Consiliarii autẽ eius & Barones animis consternati, q̃primum in murmur & discrimen irruerunt, ꝙ si de Mieczlao præconceptam non immutaret sentenciã, omnes de uita & rebus eorum aliter prospicere uelint, hac itaq; Baronum & consiliariorũ obiectione deterritus, sup reuocatioue fratris Mieczlai sentẽciam se immutaturũ & abrogaturũ suis consiliariis est pollicitus Mieczlaus hiis cognitis, atq; a Friderico imperatore ad quẽ se cõtulerat, nullis reportatis auxiliis, recepto a Msczugio cui filiã locauerat, maritimæ oræ principe, auxilio, Kazimiro insup clã fauẽte & rei cõscio (qm̃ fraternitatis ardebat amore) castꝝ Gneznẽ intercœpit Ex quo facile omnes cæteras munitiones conquirit, filiusq; eius Otha, psuasione cõmuniũ amicorũ recõciliatus, ad patris obedientiã rediit. Breui itaq; tempore Mieszko suum ducatũ integre recuperauit, nec eo contentus ad repetẽdam monarchiã aspirare cœpit. Et Leszkonem Mazouiæ ac Cuyauiæ ducem, suum nepotem, a Boleslao Crispo, Kazimiri ducis curæ commissum quoniã egritudine indies debilior redderetur, ad se cũ ducatibus eius allexit ac uafriciis attraxit, ut eo moriente, suis possessionibus potiretur. Qui cognita sua culpa Graccouiã ad ducem Kazimirum ipsius patruum, una cũ Zira Comite, suo directore rediit, prostratus igitur & ualitudinarius, gratiã & tutoriã quẽadmodũ supplicauerat, pmeruit ac reportauit. Nouissime autẽ de uita migrãs Mazouiã & Cuyauiã Kazimiro cõmẽdauit. Dux aũt Kazimirus, defectione ciuitatis & prouinciæ Brzescze, supra flumẽ Bug sitæ, p cœpta, celerrimo gradu cũ militum copiis perueniens, eam in duodecim dierũ spacio cœpit, ac defectionis auctores interitu extinxit. Exinde ad Halicz progressus Msciflau n affinem suũ, uel ut alia historia refert, suæ sororis filium, quem fratres Spurgii nomine ei imposito eiecerant reduxit. Contra quẽ Wseuoldus Belzeñ & Wladimirus Halicieñ duces germani Mscislai, cum omnibus Russiæ principibus, & Boiarioꝝ multitudine superueniẽtes, signis canere iussis conflixerũt, ac multi a paucis superati sũt, fugitq; Wseuoldus in Belsz, & Wladimirus ad Belam regẽ Hungariæ. Castrũ igitur & oppidum Halicz Kazimiro uictori illico deditũ est. Qui illud Mscislao affini suo per prius sacramẽto adacto ꝙ nunq̃ polonos in aduersis desereret, restituit. Ipse uero in poloniã reuersus est, triennio autẽ uix peracto Mscislaum ducẽ Halicieñ Rutheni ueneno extinxerunt, pro Wladimiro in hungariã celeriter mittentes, ut ueniat & principatum repetat. Wladimirus eo nũcio letus dum rẽ ad Belam hungariæ regem defert, & subsidia militũ, equorũ ac sumptuum expostulans, quibus Kazimiro duci Poloniæ, & Romano duci Wladimiriæ ad Haliciam per eũ substituto repugnaret, capitur & in uincula cõiicitur. Andreas uero Belæ filius, cum copiis ut Halicz occuparet q̃ celerrime mittitur, qui Wladimirũ se præcessisse fingẽs, in castrũ admissus, ipsum occupauit, & totam Halicieñ prouinciam, in suam potestatem redegit. Wladimirus autẽ uinculorũ molestias, apud regem Belam prope biennium perpessus

Mieszko reb9 suis potitus.

kazimiri in russia victoria.

Msci laus restitutus.

wladimirus vinculis iniectus:

Andreas Belę regis hungarię filius.

Halicz occupat.

wladimirus solutus.

pessus, corruptis custodibus euasit, & collecta ad ipsum manu, raptu uiuere assueta, regiones Russorum perturbabat, ac Premisliã quæ sub iugo Kazimiri ducis Poloniæ fuit. Anno Christi. M. centesimo octuagesimo septimo, messis tempore circa festum assumptiõis Mariæ afflixit, & multos ex ea captiuos educens uendidit. Verum quum non haberet ubi tute reclinaret frequentibus legationibus & nũciis ad Kazimirũ ducem missis sibi parsum iri de irrogatis iniuriis obtinuit, & ad Kazimiri principis præsentiam admissus humi prostratus meruit, ut præfatus dux poloniæ, abolita eius culpa, etiam Nicolaum Palatinum Graccouieñ militiæ principem, cũ frequenti exercitu mitteret, ipsum in Halicieñ ducatum restituẽdũ. Quanq̃ autẽ plerisq; minus credibile uidebatur, sub Bela rege hungariæ & Andrea eius filio recuperare Haliciã, tulit tamen fortuna, ut Nicolao Palatino Graccouieñ obsessa Halicia uictualia deficerent. Petentibus itaq; castrẽsibus saluis rebus dimitti, cũ suis omnibus in hungariã excesserũt. Wladimirus autẽ in Halicz eo pacto locatus est, ut principi Kazimiro & posteris eius sincerus semper & subiectus maneret. Orta est ex inde, inter Belam regẽ hungariæ, & Kazimirũ ducem Poloniæ, grandis procella & dissensionũ turbo, intulitq; rex hungariæ dãna Polonis hungariæ finitimis. Dux quoq; Kazimirus haud impiger hũgariam inuadens identidẽ quæq; reperire potuit abægit, locatisq; in plerisq; locis præsidiis, confinia hungariæ tutatus est. Egre tamen, & cum incusationibus (q pro homine indigno & nulli partiũ fido, Wladimiro principe bella cum hungaris agerent) militiã Poloni obibant. Tãdem per communes regnorum Barones treugas pacis per trienniũ acceptarunt, donec hungari & Poloni temporis successu solidam firmarent pacem. Accidit autẽ Kazimiro duce & monarcha Poloniæ in Russia agente, & compositionem inter duces Romanũ Wladimiriæ, & Wseuoldum Belzeñ tractante, septuaginta principales Barones contra Kazimirum conspirarũt, & ut facilius rem aggrederentur diuulgarunt eũ Russiæ ueneno interiisse, mittentesq; aduocarũt Myeskonem senem, suapte cupiditate ad inuadendũ monarchiã procliuẽ. Quo aduentante urbs Graccouia, & omnia proximiora & circumiacentia castra ei sunt tradita, præter castrum Graccouieñ, quod Fulco Graccouieñ Episcopus, cũ suo germano Nicolao Palatino Graccouieñ de armis uulpium ꝓ kazimiro conseruauerat. Myesko uero ex blancatis asseribus, & durissimis roboribus munitionem in Graccouia cõtra arcem Graccouieñ erexit. Et audito q kazimirus cũ Russiæ ducibus Wseuoldo Belzeñ, & Romano Wladimirieñ, Graccouiam properaret, in erectum castrum, forti imposito præsidio & filio suo Boleslao, ac Henrico kethlicz milite, relicto, pro supplemẽto nouorũ militum colligendo, in maiorem Poloniã discessit. Verumenimuero kazimiro adueniẽte, Graccouieñ ei suam ciuitatem aperiũt, ad ipsumq; omnes redeunt, in breuiq; nouam munitionem die noctuq; expugnando adeptus est ac eam incendit, per pacta ut liberi & salui discederent. Non solum autẽ liberos, sed tam Boleslaum ducem qui se fidei Kazimiri patrui sui cõmiserat, q̃ Barones Myeskonis, plurimis donis onustãdo dimisit. Quo factum est ut Myesko senex cum fratre suo Kazimiro duce pacem per mediatorem

wladimirus kazimiro reconciliatus.

wladimiri restitutio in halicz

Polonorum & hungarorum dissensio.

Treugæ

Noua sedicio.

Miesko Graccouia potitus

Petrum

Petrum Archiepiscopum Gneznen̄ renouauit & sinceriter composuit. Henricus uero kethlicz omnis fratrū dissensionis fons & occasio, ad ecclesiā maiorem castri cōfugerat, Ruthenisq; ad diripiendam suppellectilem ecclesiæ irrumpentibus. Et Kazimiro sacerdotum clamoribus pro defensione aduocato, expilationeq; compescente, ex Cripta in qua latuit in permixtum uulgus tanq̄ ignotus egressus, deq; castro fugere nitens, captus, ac alapis cœsus & ad ducem Kazimirū adductus est, Romano duci in perpetuā captiuitatem traditus Russiā abducendus, ne inter fratres dissensionum foret seminariū.

Henricus kethlicz vinctus.

Præterea Kazimirus Poloniæ monarcha, mortē Henrici sui germani ulcisci uolens, & Prutenos in iugum mittere, anno domini. M. centesimo nonagesimo secundo, Prussiā cum omniū terrarum suarum copiis ingressus est. Cum principibus, Boleslao Posnanien̄, quē loco sui Mieczlaꝰ senex pater eius misit, Boleslao alto Wratislauien̄, & Mieczlao Rathiborien̄ filius olim Wladislai, qui personaliter in Prussiam descenderūt. Et magna cautela adhibita per Kazimirū suosq; officiales, ne densissima opacitate siluarum, & limosarum uoraginū perpetua bituminositate gentes polonorū uelut temporibus superioribus circūuenirentur, longe lateq; uastationem extendendo, habitacula & domicilia cōflagrādo, & utriusq; sexus homines puberes & impuberes trucidando, quibus maiores Prutenorū ad se uenire impulit, qui ad pedes eius in terram prolapsi, ut eorum reliquias non anihilaret, misericordiam depræcati sunt. Kazimirꝰ uero, acceptis retētis tributis, receptisq; captiuis, receptis & centum obsidibus, cum Prutenorū perpetuo homagio in Poloniam fœlix remeauit.

Expeditio Kazimiri in Prussiam.

Pruteni homagia & tributa soluere coacti.

Et anno sequenti pacem cœptam integram confecit, cū Bela rege Hungariæ personaliter in antiqua uilla conueniēdo, quæ prius attentata, & præsignata fuit per medium Fulconis antistitis Graccouiensis & germani ipsius Nicolai Palatini Graccouien̄. Ex hungaris uero per Archiepiscopum Strigonien̄, cum Episcopo Agrien̄, & palatino hungariæ. Cōclusumq; fuit ut rex Bela amplissimo regno hungariæ contētaretur, Russia ad regnum Poloniæ spectante.

Pax cum Hungaris firmata.

Anno autē domini. M. cētesimo nonagesimo quarto, in die sancti Floriani patroni ex more antiquo in urbe Graccouiensi dux Kazimirus hostias obtulit, & miserabiles psonas munifice pauit. In crastino uero quæ est dies. s. Gothardi pontificibus & regni proceribus mensam opipare struxit. Omnibusq; epulātibus & letantibus, dum quæstiones de immortalitate animæ Kazimirus dux pōtificibus scrupulosas proponeret, modico poculo hausto, subito relapsus corruit, & paulopost expirauit. Incertū morbo ne, an ueneno (quod mulier quædam ut fertur de Graccouia ad Venerem ipsum inflāmando propinauit) extinctus occubuerit. Depost quarto die in latere chori ecclesiæ Graccouien̄ in monumento murato iusto honore tanq̄ desideratus instaurator patriæ tumulatus est.

Kazimiri interitus.

CAPVT XXVI.

BOleslaus altus dux Wratislauien̄, anno domini septuagesimo quinto prima die Maii. Exclusis de mōasterio Lubus monachis ordinis sancti Benedicti per regem Kazimirum ex Cluniaco introductis, locauit fratres Cistercien̄ ordinis, ex monasterio Portuensi

Cisterciensis ordo in monasterium Lubeusin troductus.

tuensi sumptos, supra fluuium Szola situato, cum consensu Ziroslai Episcopi Wratislauiensis & Mieczlai senis monarchæ regni poloniæ sui patrui. Cum consensu quoq; germanorum suorũ Myeczlai & Conradi Rathiboriẽsis & Glogouieñ ducum, & filiorũ suorũ. Ferunt hos fratres in poloniã importasse genus pomorum Daport nũcupatorum, quasi de porta albatorũ. Fuit autẽ primus Abbas Cisterciẽ ordinis in præfato monasterio translato Florẽcius. Anno domini. M. centesimo septuagesimo sexto quarto idus Augusti cenobium in Suleyow ordinis Cisterciẽ fundauit dux Kazimirus Sandomirieñ supra flumen Pilcza in prædio Ruslai comitis qui Christum reliquit heredem, quia liberis caruit. Donauitq; præfato monasterio dux Kazimirus uillas Suleyow, Strzelcze, Campa, Puczonow, Myanow, Dambrowa, Baldrzyczow, mõtem Bucinam, Sczepanow, Piotrow, Chennaz, Thanyow tredecim plaustratas salis ex Sandomiriensi teloneo. Et item alueum salis in Graccouia, nouem quoq; castores de camera ducali. Petrus uero Archiepiscopus Gneznensis ad peticionẽ ducis Kazimiri de mensa Archiepiscopi, contulit eidem monasterio, manipulares decimas in Sulykow, Lanczno, Belam Milcow, Stapm, Subor, Domczelan. Incorporauit eidẽ cenobio ecclesiam in Budzykow cum decimis Standow, Chenna, & Pasturow. Samborius Pomeraniæ dux monasterium ordinis Cisterciẽ in Oliua ducali uilla sua Wladislauieñ diocesis anno domini. M. cẽtesimo septuagesimo octauo, quindecimo kalendas Aprilis fundauit. Et ei pro dote uillas septem Oliuam, Szalkowicze, Stanowe, Sterczow, Glambouy, Granczouy, & Szinczincze præstitit. Assignauit & decimã teloneorũ, piscationum, prædiorũ atq; pecorum. Anno salutis septuagesimo nono supra millesimũ cẽtesimũ Gedeon Episcopus Graccouieñ fundauit monasteriũ in Vanchoczko ordinis Cisterciẽ supra fluuium Camyona. Et donauit ei de bonis episcopatus Graccouieñ plures decimas. Ecclesiam quoq; construxit de quadro lapide, quam postea in honorem sancti Floriani consecrauit. Eodem anno. M. centesimo septuagesimonono Vitus de Chotel, ex districtu Sandomirieñ de domo Ianyna, episcopus Ploceñ creatus est. Qui tria monasteria ordinis Præmõstrateñ scilicet in Ploczko, in Vitow, & in Buszko fundauit. Anno Christi octuagesimo quinto supra millesimũ centesimum, Kazimirus dux poloniæ fundauit monasterium Coprziwniczeñ Graccouieñ diocesis. Et in eo locauit fratres Cisterciẽ ordinis ex Morimũdo sumptos. Cui oppidũ Coprziwnicza pro dote contulit, & libertates plures concessit. Ecclesiam quoq; de quadro lapide in honorem beatissimi Floriani martyris & patroni tã q̃ noui hospitis fabricauit. Post ducem Kazimirũ Comes Nicolaus Bogorius plures uillas dicto cenobio contulit. Cæteriq; nobiles de armis Bogoria & Habdãgk reliquas sortes & prædia deuote cõtulerũt. Eclipsis solis notabilis fuit anno domini. M. centesimo octuagesimo sexto. Quã secuta fuit pestis in polonia & in Russia. Anno domini. M. cẽtesimo octuagesimo nono Ioãnes cardinalis, cognominatus Malabranka a Clemente papa tercio missus, poloniam uenit. Et facta sinodo in Graccouia pro reformatione cleri, tã Episcopis, q̃ uniuerso clero pro recuperatione terræ sanctæ, decimã imposuit. Swatoslaus dux

Monasterium in suleyow fundatur.

Eiusdem monasterij dotatio.

Monasterium in Oliua fundatur.

Monasterium in Vanchoczko fundauit.

Monasteria fundãtur in ploczko, in vitow in buszko.

Monasterium in Coprziwnicza fundatur.

Eclipsis.
Pestis magna.

Cardinalis in poloniam legatus decimas inposuit.

quasi ex cõposito diu distulerũt. Accidit interim, anno scilicet dñi. M. cẽtesimo nonagesimo octauo, q̃ Wladimirus dux Haliciæ per ducem Kazimirũ olim reductus & in Halicz restitutus prole nõ relicta moreretur. Miserunt ergo consiliarii Lestkonis Nicolaum Palatinum Gracco. cum copiis equestrium & pedestrium, ad occupandũ & in prouinciã Poloniæ redigẽdum ducatum Haliciẽ. Puer autẽ Lestko albus minorennis cœpit complexibus & instantiis suos postulare proceres, ut in illam expeditionem reciperetur. Helena autẽ matre ipsius & nobilibus inquientibus, tutius esse in aula eum permanere, q̃ in bellis nondum utilem uersari. Respondit, cur igitur signa muta & inutilia uobiscum fertis, me uero ducem uestrum recipere & a grege mulierum inter quas me commorari tedet liberare recusatis? Laudarũt indolem pueri milites, & eo accepto cõtra Russiam processerunt. Quibus Haliciẽ occurrẽtes, Lestkonem tanq̃ dominũ suũ, uafre quidẽ & subdole salutarunt, quoniã audito q̃ Romanus dux Wladimiriæ esset eis præficiendus, rebellãtes infestis signis cœperunt impugnare exercitum Lestkonis. Verum prima acie repræssa Haliciẽ, cæteri & postremi eiusdem exercitus per fugam dispersi sunt. Obsessoq; castro, missis caduceatoribus obedientiam repromiserunt, & Lestkoni portas castri aperuerũt. Tunc diuersi Russiæ principes substitutionẽ in Halicz postularũt. E quib⁹ Romanus Mscislauicz dux Wladimiriẽ instãtius postulauit, nunc blande nunc cõminatorie, recensendo cognationẽ Wladimiri, quoniã patruus eius foret & affinis Lestkonis, recẽsendo labores stragem suorũ & uulnera, quæ ad Mosgauam pro Lestkone suscepit, ut de ducatu Haliciẽ inuestiretur. Poloni uero attento q̃ durum esset ante & retro cũ duce Romano & Myesczkone sene pugnare, ducem Romanum in Halicz non in titulum, nec proprietariũ, sed tanq̃ præcarium & homagiarium suffecerunt. Blandus primum, mox infestus. Ad extremũ truculentus Romanus Haliciẽsibus esse cœpit, quosdam trucidando & gladio necando, quosdam terræ uiuos infodiendo, quosdam excoriãdo, & membratim incidendo. Alios uero ad statuam ligatos sagittis conficiendo. Pluresq; tam fœdam crudelitatem fugientes, blandis promissionibus euocatos, & parumper in honore habitos, uariis tormẽtis interfecit, solitus prouerbiũ allegare & inducere, melle non posse uesci secure, nisi prius examen apum opprimatur. In rebellionẽ tandem uersus dux Romanus, anno domini. M. ducentesimo quarto tributa Lestkoni negauit, & terras sibi finitimas Lublineñ & Sandomirieñ clandestinis & publicis incursionibus uexauit, in plerisq; locis præsidia militum locando, & terras ducis Lestkonis infestãdo. Anno autẽ domini. M. ducentesimo quinto fere ex uniuersa Russia turmas equæstres & pedestres contrahens, ad sui ritus Episcopum Wladimirieñ dona misit, ut sibi in Poloniam eunti, & eam triennio uastaturo, auctoritate Pontificali benediceret. Qui donis spretis & benedictionem tanq̃ ad iniquum & execrabile ꝑperanti denegauit, cõminationemq; concussionis a duce Romano ei inflictã confutando elisit. Inquiens iniusta bella obeuntes, in patriam non redire uiuos. Ingressus itaq; Romanus cum copiis pugnatorũ, primo æstatis tempore Lublin obsedit, & cum nõ prosperaretur, probe etenim a Polonis defende

k batur

Wladimirus moritur.

Expeditio in Russiam.

Romanus preficitur Haliciensibus.

Romani tyrannis.

Romani ducis defectio.

Romani ducis in poloniam expeditio.

batur, in terras Sandomiriæ grassando descendit, & flumine Istula superato circa Zauichost consedit. Principes uero Lestko Albus & Cōradus, ex omnibus terris suis Sandomirieñ, Lublineñ. Mazouia & Cuyauia bellatores ex nobilibus & plebeis circa Sandomiriam collegerunt, & eis Cristinum comitem Palatinū Ploceñ præfecerunt, qui industria & astu decimanona Iunii oriente sole appropinquauit Russorū exercitui. Romanus uero uix tumultuarie suos ordinauerat, sagittariis Polonorum eum perturbātibus. Cōmissoq; prælio & eo in longum protracto, milites Polonorū in necem ducis Romani fidefragi conspirarūt. Globoq; militū facto in ducē Romanū, & eum protegētes insiluerunt. Equo igitur sub ipso telis confosso & eum deiicere satagenti, ad ripam Istulæ per medias acies cucurrit. Dextrarioq; cadēte, ac fœta equa sibi administrata, Istulā tranauit. Et gratus equæ, de salutis ministerio, inter alios dispersos & fugientes pedes promiscuus cucurrit. Ab insequutoribus Polonis miles gregarius estimatus occisus est. In Sādomiriāq; relatus a duce Lestkone fuit sepultus, depost a Ruthenis & ꝓceribus Wladimiriæ mille marcis argenti, & restitutione omnium captiuorū Polonorū redemptus, in Wladimiriam ductus est tumulādus. Somniauerat dux Romanus nocte præcedente conflictum, a parte Sādomiriæ paucos aduenisse carduellos (& sunt aues quantitatis passerum rubea capita habētes) & multitudinem passerū deuorasse, quod dū mane amicis retulisset, iuniores somnium laudarunt, seniores uero uituperarūt, & triste omen ac in malum cœdere prognosticarūt. Adepta uictoria duces Lestko & Cōradus altare sanctorum Geruasii & Prothasii in ecclesia Graccouieñ erexerunt, quod usq; nūc superest, quoniam in die prælibatorum sanctorum potiti sunt uictoria. Et ut fertur notabili atq; largissimo fundo dotauerunt, de quo, hactenus non superest, nisi parua domus in platea legatorum Graccouiæ, intitulata domus sanctorum Geruasii & Prothasii, & locus sterilis piscinæ post murum ciuitatis Graccouieñ, retro domos Canonicorum uersus solis occasum sita, prouideturq; nostris temporibus præfato altari notarius capituli Graccouiensis quotānis. Sed redeamus ad Myeszkonem senem unde discessimus. Is dux Myeszko qui post cladem ad Mosgauam acceptam pacificus constiterat, ac controuersias gerendas animū inclinauit. Et anno dñi M. cētesimo nonagesimonono. Cuiauieñ. prouinciam, quæ fuit ducis Conradi occupauit. Præterea ad inuadendū ducatum Graccouieñ & monarchiā Polonorū, omnes conatus astu & dolis quæ omnibus armis potentiora existunt, intendit. Et qa animos Fulconis Episcopi, Nicolai Palatini Grac. cæterorūq; procerū expugnare non ualuit. Ad Helenam principē, matrē Lestkonis & Conradi, suas calliditates diuertit, suggessitq; ei & suasit ut non cunctaretur cum filio de ducatu Graccouieñ excedere, stabilitura ex hoc regnū filiis, quos ipse adoptando & balteo militari cingendo, post breuissimum tēpus, quo in ætate decrepita moribundus in proximo uideretur, heredes relinqueret. Cuyauieñ uero ducatum ex nunc resignaret, q̄ si ipse ad quē monarchia tanq̄ ad natu maiorem spectaret, eis regnum non stabiliret. Nunq̄ tutam ac diuturnam sedem regni habituri essēt. Credidit Helena princeps muliebri facilitate his

Altera clades. Romani ducis interitus.

Somnium Romani.

Altare Geruasij & Prothasij.

Myeskonis nouum bellum intestinum.

sermonibus, & anno domini. M. ducentesimo pro festo Bartholomei apostoli habito in Graccouia conuentu. Ab utrisq; principibus & proceribus partis utriusq; sub præfatis cōditionibus iureiurādo in manibus pōtificalibus icta & sancita promissa sunt, sub excommunicatiōis sentencia per Archiepiscopum Gnezneñ, & omnes pontifices regni in præuaricatorem ferienda. Sicq; princeps Helena cum Lestkone in Sandomiriam secessit, Myecezlaus uero senex possessionē monarchiæ & Graccouiæ iā tercio accepit. Et ad cōtinendum milites Graccouieñ in fide, castrum forte in oppido Bitomieñ edificauit, & ei præsidiū militum imposuit. Audita mutatione principum Gouoricius Palatinus Sandomirieñ, qui metu Nicolai Palatini Graccouieñ, in Bohemia apud cognatos suos exulauerat, reuersus est, diuisis principatibus hostilitatem in terra Sandomirieñ non ueritus a Palatino Graccouiensi. At alter iā agebatur annus, nec Myeszko senex hominū uersutissimus ex multiplicibus promissis duci Lestkoni suæq; genitrici Helenæ aliquid impleuerat, quem glos sua, primū benignitate, postea muliebri importunitate cōuenit. At ille respondit proprios filios maturæ ætatis & prudentiæ, non debere nec posse, legittimo successu priuare, & nepotes ephebos āteferre. Abiret proinde & intelligeret, ius publicum priuato iure non conuelli nec eneruari. Neq; posse alios heredes q̄ qui ex lumbis suis processerunt creare aut scribere. Eo responso dux Helena perculsa, gemens, & tristis, Sandomiriā reuersa, Graccouieñ Barones obsecrando sollicitauit, ut filios suos in principatum Graccouieñ restituerent. Promittēs decætero nihil se nisi ex arbitrio eorū in rebus publicis acturam. Myecezlao itaq; in terras maioris Poloniæ abeunte Nicolaus Palatinus Graccouieñ, arce Graccouieñ occupata, Lestkonem album & matrē eius Helenam in Graccouieñ principatum introduxit, & officiales Myecezlai qui plures Graccouieñ proceres iāiam perturbauerat, post illum ex omnibus castris iussit trāsmigrare, solum castrū Bitomieñ pro ipso Myecezlao sene tenebatur. De quo Graccouieñ prouinciam spoliis & rapinis uexabat. Ad repetendum quoq; Graccouieñ principatum trita & nota ingenia conuertit. Mittit ad Helenam Lestkonis & Conradi genitricē, & blādioribus sermonibus q̄ antea eam extenuando tū responsa tum perfidiā priorem aggreditur. Charissima inquit glos non ex me fœdera & conditiones promisse, pro bono filiorum tuorum nepotum meorum, uiolate sunt, sed iniquitate procerum Graccouieñ, qui me principatu Graccouiensi, quia contra eorū consilia tuis filiis iuxta pacta prodesse uolui, exuerūt. Ex nunc itaq; resigno ducatum Cuyauiensem, & monarchiam cum principatu Graccouiensi mihi assignari opto, ut filios tuos successores perpetuos substituam & relinquam, pacata dux Helena Myecezlai promissis, spopondit se cum filiis e principatu Graccouiensi cessuram, ad uota quoq; Myecezlai promisit Nicolaum Palatinum Graccouieñ exulatum mittere, quoniā liuore inuidorum coram ipsa & filiis eius inculpabatur, cum sincere fidei erga Lestkonem & Conradum semper extiterat, cuius fidei sinceritate, metuebat Myeszko senex Graccouiense dominium sibi denegandū. Accedit Nicolaus Palatinus Helenam, & supplicat ei, & filiis eius, ne hosti communi caput ipsius deuouerēt

Myeczlaus tercio monarchiā adeptus.

Graccouia pro Lestkone albo capta.

us deuouerent. Non consecutusq; gratiam, personaliter Posnaniam ad Myecziaum senē contendit, sperans ex hoste facilius gratiam consequi, q̄ ex suis implacabilib9 dominis, quod & factū est. Nam cum gaudio & magno honore eum dux Myeczlaus excepit, & omnem culpam liberaliter ei remisit, confidens Graccouiam per ordinationem Nicolai Palatini assequi, quemadmodum assequutus est, ad uota siquidē eiusdē Palatini omnes proceres inclinati, arcem Graccouien̄ & cæteras munitiones omnes Myeczlao tradiderūt

Myeczlaus quarto in monarchiam restitutus:

Et iam quarto, anno domini. M. ducentesimo secūdo in principatum Graccouiensem reductus erat. Nec Cuyauiā resignauit nepotibus, neq; eis successionem prout promiserat in Graccouiā præbuit, quoniā ut aiebat non ex eorum cessione, sed Nicolai Palatini ordinatione optatā monarchiā fuerat assequutus, quinimo sub ipsis nepotibus occupauit, Visliczā oppidum districtus Sandomirien̄ cum tribus castris, asserens ea ad ducatum Graccouien̄ ptinere, paranti præterea alia nepotum occupare fortalicia, morte insperata

Myeczlai senis mors.

in Kalisz absumptus est, In ecclesia collegiata sancti Pauli Kalissien̄, quam ipse construxerat & dotauerat, sepultus, translatoq; oppido Kalisz in locū quem nunc tenet, & ecclesia sancti Pauli collegiata commutata in ecclesiam beatæ Mariæ collegiatā, relictum est sepulchrū Myeskonis sub diuo, quod fuit & filii ipsius Myeczlai, & ab incolis in hanc demonstratur diem, quāq̄

wladislaus magnus dimicator.

uetera certificare sit difficile. Reliquit autē Myesko senex duos filios Wladislaum magnum, cognomento Laskonogy, a gracilitate pedū nuncupatū. dimicatorem peritissimum, & in ea arte dum in Germania ab ineunte ætate

Otho. wladislaus minor.

cōmoraretur eruditissimum, & Otthonem natu minorē. Eoq; breui obeunte superstes fuit filius eius Wladislaus minor Plwacz a multitudine sputi appellatus, cuius curam Wladislaus magnus patruus ipsius ægit.

CAPVT XXVIII.

Leszko albus tercio restituitur.

DEfuncto Myeskone sene, proceres Graccouienses Leszkonē album ducem Sandomiriæ, sibi in dominū, & monarcham elegerunt, prosapia & benignitate Kazimiri parentis eius delectati, Adiiciente Nicolao Palatino Graccouien̄ conditionem, ut pri9 Gouoricium Palatinum Sandomirien̄, uirum probum & strēnuum, sed ipsius inimicum ammoueret, & in exilium pelleret, uelut ante pulsus erat. Non enim consilia ducis forent stabilia, ubi duo capitales inimici congrederentur At Lestko albus, maluit principatum Graccouien̄ non suscipere, q̄ uirȝ innocentē & utilem expellere. Celebrato igitur alio conuentu, Graccouienses mittunt oratores ad Wladislaum magnū ducem maioris Poloniæ cognomento Laskonogy, ut iure hereditario ex patre quæsito & iure electiōis de ipso facte, principatū Graccouien̄ susciperet, & celeriter adueniret. Qui rem ad Lestkonē album per epistolam dedit, an ducatū Graccouien̄ susciperet necne. Et si ipse recusaret, an sibi suscipiendum censeret. Ne se & patriā ciuili bello inuolueret. Cum didicisset per rescriptū, ipsum nō suscepisse prælibatum

wladislaus magn9 graccouia potitus.

Graccouien̄ principatum. Captata beniuolentia, pro maiori cautela a Myeczlao Oppolien̄ & Rathiborien̄, & ab Hērico Wratislauiensi ducibus, in Graccouiam profectus, honorifice susceptus est, atq; de dominio Graccouien̄ &

eñ & monarchia inuestitus, anno domini. M. ducentesimo tercio qui licet om nibus benignitatem, postulantibus facilé aditum, oppræssis defensioné, indi gentibus & militibus muneꝝ profusionem, exhiberet, tamé paulopost, mor tuo Nicolao Palatino Graccouień, qui ad uotum duces ammouebat. Fulco Episcopus cũ tota nobilitate Graccouiensi, contulerũt dominiũ Graccouiæ Lestkoni albo. Hic uero supplicationibus eorũ & persuasionibus Sandomi rień annuens in magno exercitu Graccouiam uenit, & eius possessor extunc ab ãno domini. M. centesimo sexto, usq; ad finem uitæ permãsit. Wladisla us autẽ magnus Myeszkouicz dux Gnezneñ a monarchia reiectus in pace se continuit, quoniam uir mansuetus & pacificus fuit.

Lesko albus quarto princi patu potitus.

CAPVT XXIX.

ANno domini. M. centesimo nonagesimo septimo, Petrus Cardi nalis Diaconus Capuanus tituli sanctæ Mariæ in uia lata, lega tus de latere a Celestino papa tercio missus, Graccouiã uenit & consequenter in alias Dioceses Polonicas uisitando descédit, & sacerdotes ne mulieribus & concubinis potirentur coercuit. Plures siqdé ea tempestate sacerdotes mulieribus uelut uxoribus legittimis utebãtur, laicis uero quacũq; dignitate pollentibus, iussit connubia in facie ecclesiæ contra here. In Praga aũt sabbato Sicientes ordines celebraturus, uix præsbiteroꝝ castitatis uotũ spernẽtium manus euasit, per Henricũ Pragẽsem Episcopũ, ducalem tunc in Bohemia exercenté potestaté, repræssis sacerdotibus libera tus. Anno domini. M. centesimo nonagesimo octauo, Iaroslaus filius Boles lai alti ducis Wratislauień, dirigénte patre ordinatus est Episcopus Wrats lauień. Hic de consensu paterno ecclesiæ Wratis. terram Nissensem, perpe tua donatione contulit & inscripsit, Vixq; triennio exacto, mortuus est, deci mo kalendas Februarii anni domini. M. ducentesimi primi, in ecclesia Wra tisla. tumulatus. Quem pater eius Boleslaus altus dux Wratisla. sequutus, eodem anno octauo idus Decembris uita functus est, in monasterio Lubeus sepultus. Is Boleslaus duas habuit uxores Venczslauã Ruthenã, ex quã Ia roslaum præfatũ Episcopum Wratis. & Boleslaum atq; Algam uirginé ge nuit, Et alteram Adleydam sororé Conradi secũdi imperatoris, de qua genu it Henricũ cum barba, Conradũ, Ioannem, & filiã Adleydem, Dipoldo mar chioni Morauiæ matrimonialiter copulatã, Omnibusq; filiis Boleslai alti immature obeũtibus, & in monasterio Lubeus sepultis, solus Henricus cum barba supstes, patri in ducatu Wratislauieñsi successit. Anno dñi. M. ducéte simo, die quinta Maii, tépore meridiei exortus est terræmotus in regione Po lonorũ, & in uicinis regnis, & resumebatur aliquot diebus cum deiectione al tiorũ edificiorum. Eodem anno capta Constantinopoli a Venetis & Frãcis, Ascarius imperator græcorũ transiit Tersonã, & ab inde in Gallaciam quæ est Hallicia Russiæ superioris prouincia, & illic aliquãto tempore a Roma no duce Russiæ benigniter exceptus atq; fotus est. Monasteriũ sancti Iaco bi fratrũ prædicatorum in Sandomiria, edificauit. Adleyda uirgo relligiosa filia Kazimiri ducis Graccouiæ & Sandomiriæ. Anno domini. M. ducente simo. Hæc in uirginitate deo seruiens, mortua est anno domini. M. ducentesi

Legat⁹ de late re in poloniam uenit.

Nissa episcopa tui wratis. data

Boleslai alti mors.

Hẽricus cum barba.

Cõstantino po lis a Venetis & Francis capta.

Monasterium S. Iacobi in san domiria.

mo undecimo, octaua die mēsis Decembris, & in præfato monasterio sepul-
ta. Trebnicz monasteriū sanctimonialiū ordinis Cisterciē, tituli sancti Bar-
tholomei apostoli, tribus miliaribus a Wratislauia distās, fundauit dux Hē-
ricus cum barba. Anno domini. M. ducentesimo tercio, frequentibus præci
bus deuotissimæ fœminæ sanctæ Heduigis consortis suæ inductus, quod in
quindecim annis perfectum, ad triginta milia marcarū Polonicaliū peruenis-
se calculatū est, pro dote monasterii, idē dux Henricus donauit oppidū Treb
niceñ. Et uillas Lipnicza, Breitnow, Cothouicze, Comestam, Tuczmay-
dorff, Harthlipdorff, Strankawa, Iawork, Sadilno, & Rozothnycze. Plu-
resq; alias uillas introitus & census qui pro mille personis sufficerent donati
one perpetua contulit & donauit. Beata Heduigi abdicante se iure dotalicii
quod in bonis monasterio largitis habebat inscriptum. Moniales ad incolen
dū illū locū ex Bambergēsi monasterio accitæ sunt. Primaq; Abbatissa fuit
uirgo Petrussa almana. Secunda Gertrudis Hērici ducis & beatæ Heduigis
filia. Nomē loco adaptatū ferunt ex responso Petrussæ Abbatissæ & sancti
monialiū, quod duci Henrico interrogāti, an aliqua re ipse, uel monasterium
amplius indigeret, responderūt Trzeba nycz. Inde nomen indidit loco Trze
bnycza, quod in polonico sonat nullius indigens. Circa hæc tempora, nomen
gētis Lithuanicæ auditum est, prius incognitū. Qui cum serui Ruthenoꝝ fo
rent, pro solutione tributorū perizomata, suberes, & pelles, quotannis pen-
dentes. Circa ānum domini mil. ducen. quintum, in magna multitudine glo-
merati contra Russiam uenerunt. Duces aūt Olhowiczi cū ipsis campestra
liter cōgressi, fere ad ultimū eos conflixerunt, licet ex Ruthenis etiam multi
cecidissent. Principes Russiæ habito conuētu apud Kiow. Intrauerūt terras
Polowczonum, & uigesima die Iunii anni domini. M. centesimi nonagesimi
quarti, Polowczos de sua uirtute gloriātes, in maxima multitudine occurrē
tes, conflixerunt, & magna clade prostrauerunt, tabernaculisq; eorū potiti
& spoliis onusti, uictores cū gloria reuersi sunt. Ihor autē dux Russiæ uolens
parē assequi gloriam, cum duobus filiis & fratre suo Wseuoldo Olhouicz,
militibusq; de Czirnieow iuit contra Polowczos, & non contētus una uicto
ria, superauit fluuiū Don (qui est Tanais) omne genus Polowczonū deletu-
rus, superuenitq; ingens multitudo Polowczonū, & prope Don conflixit &
deleuit totum exercitū Ihor, ut nemo ex ea clade euaserit superstes, quapro-
pter terras Russiæ circa Pereaslaw irrūpentes, oīa castra in flumine Sula
comprehenderunt. Anno autē domini. M. centesimo nonagesimo octauo,
mortuo Swātoslao duce Kiouieñ, & in ecclesia Cirilli Czirnieouieñ sepulto
Dux Rurik Mscislauicz principatū Kiouieñ cœpit, sed processu temporis a
Kiouiensibus pulsus, ad Polowczos confugit. Nactusq; suffragia eorum ha
bens in suo comitatu filios Olhæ, in numerosa multitudine secūda Ianuarii
castrum Kiouiēnse nemine repugnāte cœpit. Barbari igitur Polowczi eccle
siam metropolitanā sanctæ Sophiæ, & uniuersas alias ecclesias, atq; mona
steria deseuientes spoliarunt, senibusq; & infirmis partim trucidatis, partim
cœcatis, sacerdotes, monachos, monachas, boyaros, ciues, uulgus, cū uxori
bus, & paruulis, in regionē suam deduxerunt captiuatos. Captiuati fuerunt
eodem

Monasterium trebnicz fundatur.

Russi polowczos vicerunt.

Ihor dux russie victus.

Rurick dux kiouia potitus.

eodē tēpore, Mſciſlaus Wladimirouicz, & Roſciſlaus duces cū eorum militia. Rurik in ſede Kiouieñ q̄q̄ deſertata reſidente. Dolentes Ruſſiæ principes, præfatā crudelem uaſtationē, poſt tres annos collectis ſuis copiis cōtra Polowczos proceſſerunt, Rurik Kiouieñ, Iaroſlaus Wſeuoldouicz Pereaſlauieñ, Romanus Mſciſlauicz Haliciēñ & Wladimirieñ, & Roſciſlauicz, Mſciſlauieñ, & inuadentes tabernacula eorum, quæ ipſi Vyeze uocant, magnā hominū copiā utriuſq; ſexus trucidarūt, & in Ruſſiā prædas camelorū, pecorum ſimul & nōnullos ruthenicæ gentis captiuos induxerunt. Et quia Rurik dux Kiouieñ, ad uaſtandum terras Ruſſiæ Polowczos conduxerat, a Romano Mſciſlauicz Haliciēñ & Wladimirieñ duce, cæteris approbantibus & rogātibus, dū ex Polowczis redirent, captiuatur. Qui illum in Kiow deducens totondit in monachū, & uxorem ipſius in monachā. Filias uero liberas dimiſit, filios autē ipſius, Roſciſlaum & Wladimirū captiuauit, & in Halicz deduxit. Cernens autē dux Swantoſlaus Mſciſlauicz, Kiouiēſem ſedem uacuā principe, appræhendit illam principaturus in ea. Sed Roman9 Mſciſlauicz Haliciēñ dux, qui monarcha Ruthenorū reputari uoluit, ueniens in Kiow, Swantoſlaū Mſciſlauicz cum ignominia ex Kiow deturbauit, in ſedeq; Kiouieñ Roſciſlaum Rurikouicz, quem apud ſe tenebat captiuū, locauit, germanū quoq; eius Wladimirū de captiuitate dimiſit. Famam potentiæ & clementiæ ex inde aucturus, expeditionēq; in Polonos, quā eo āno parabat liberius proſequuturus.

Mſciſlaus roſciſlaus duces capti.

Polowczy cla de affecti.

Rurick captus cum filijs.

CAPVT XXX.

PRincipatū Graccouieñ, & monarchiā Polonorum, Leſtko alb9 aſſequutus, conſtituit Capitaneū Pomeraniæ, Swantopolkonē olim Mſczugy præfecti Pomeraniæ filiū, de armis Griffonū, recepto ab eo iuramēto corporali, q̄ præfatā terram Pomeraniæ, pro duce Leſtkone, pro filiis eius, & ſucceſſoribus ducibus Polonorum, fideliter teneret, ſingulisq; annis mille marcas argēti, in fiſcum ducalē Graccouiam inferret. In ruthenorū quoq; duces, & Lithuanos, excurſiones in Poloniā facientes, miſit Suliſlaum Caſtellanum Sandomirieñ cū expeditis militibus. Ruthenorum autē duces pugnandi copiā facientes, fuſi ſunt & fugati. Captiq; ſunt duces, Swantoſlaus Mſciſlauicz, Georgius, & Iaroſlaus, itē Wladimirus. & Conſtātinus, multitudoq; nobiliū Ruſſiæ, quos Suliſlaus in Poloniam uinctos deduxit, & duci Leſtkoni præſentauit. Anno do. M. ducenteſimo undecimo, quorum quidā redempti, alii liberalitate ducis Leſtkonis manumiſſi ſunt. In anno autē domini. M. ducente. uigeſimo, Leſtko habens annos duo de triginta, accepit in uxorem Grzimſlauam, filiā Iaroſlai ducis ruſſiæ. Ex qua ſucceſſiue genuit filium Boleſlaum, & filiam Salomeā nomine. Conradus uero germanus, & minor natu Leſtkonis albi monarchæ Polonorū, terras Mazouiæ & Cuyauiæ quæ ei ſorte & æqua diuiſione obuenerant, accepit. Et anno domini. M. ducenteſimo decimo ſeptimo tyrannidē qua refertū erat pectus ipſius, in Criſtinū Plocēſem Palatinū zelatorem & conſeruatorē adoleſcētiæ ipſius egregium, heredem in Goſdzowo, de domo & familia Goſdzowitarū, quæ pro inſigni liliū defert. Cuius prudentia ſalu/

Swātopolkus pomeraniæ preficitur.

Rutheni in polonia victi.

tem & uictoriā in bello Zauichosteñ, deus Polonis dederat. Pro eo ꝙ ipsius mores deprauatos corrigēdos persuasit, maligne effudit. Nam improbo cōsilio Ioannis Czapla, scolastici Ploceñ, & Cancellarii ducalis, cæterorumq; inuidiosa accusatione: In uilla Kouale, primū captiuatus, & squalido carceri inclusus, tandē excæcatus & ad ultimū iugulatus est, miles strenuissimus cuius strenuitate Pruteni, Lithuani, cæteriq; gentiles sub iugum coacti, ducibus Polonorū tributarii fuerunt. Moxq; corpore eius in ecclesia Plocensi tumulato. Barbaræ nationes Prutenorū, audita morte Cristini, iusto dei iudicio terras ducis Conradi depopulati sunt, & per frequentes incursiones impune deuastauerūt. Qui inuocato auxilio Henrici ducis Wratislauieñ, & repræssis Prutenis, terram Chelmeñ & castrū Dobrzin Cruciferis, quos in sui auxilium uocauerat assignauit. Nec tamen sic potuit suas prouincias defendere, tenuem siquidē resistentiā barbaris cruciferi opponebāt. Et terræ Culmeñ & Lubauieñ, penitus desertabantur, quinimo pestem & flāmas uexationis in sua uiscera Conradus immisit, quæ usq; in hanc diē de terris Prussorū & Polonorū non sunt extinctæ. In maiori polonia, Wladislaus filius Othonis, a multitudine sputi Plwacz appellatus, nondū annos pubertatis egressus, nō ferens disciplinam Wladislai sui patrui: Magni ob proceritatē dicti uel Laskonogy ob tenuitatē pedum cognominati, anno Christi. M. ducentesimo quartodecimo, occupauit castrū Calisz. At Wladislaus Magnus, dux Gnezneñ, cum exercitu bellatorū castrū cinxit, & obsidione Wladislaum Plwacz circūsedit, missisq; caduceatoribus pacē cōposuerunt, uiri q cū eo inclusi fuerunt. Ipse uero Wladislaus Plwacz, timens squalorē carceris cū septem uiris tēpore noctis oportune fugit, & peruenit ad Andreā regem hungariæ, illic fere nouem annis cōmoratus. Anno autē domini. M. ducētesimo uigesimo tercio, per internūcios contraxit sponsalia, cum Helinga germana Swatopelkonis præfecti Pomeraniæ, in spem suffragiorū, quibus a patruo paternā sortem repeteret, qua occasione in habitu monachali adueniēs, ope & ingenio Swatopolkonis septima die mēsis Octobris eiusdē anni, occupauit castrū Vscze, exindeq; uexabat regionem maioris Poloniæ. Ad reprimēdum igitur insultus nepotis, Wladislaus Laskonogy primo Vere, anno domini. M. ducentesi. uigesimo sexto, uallauit castrū Vscze, suumq; nepotem Wladislaum Othonis, in eo usq; in dies caniculares conclusit. In die uero diuisionis Apostolorum, uidens superne ex arce Wladislaus Othonis, quosdam stationibus desertis, longius a castris progressos, quosdam somno stratos, alios ebrietate temulentos. Cum omnibus qui secū obsidebātur e castro prorupit, & tumultuario inermes aggressus, omēs strauit & fugauit: Dobrogostiumq; palatinū Posnaniensem obtruncauit. Donec clamore Wladislai Magni, milites facto globo in castrorum ipsū hostē retrocedere cōpulerūt Qua clade deterritus Wladislaus Laskonogy, altera die obsidionē soluit. Wladislaus aūt Othonis fretus potētia Swatopolconis sui affinis, & suæ partis fautorū insequutus patruū Posnanieñ & Calissieñ castra, & ciuitates quæ sortis ipsius erāt, dedentibus se castellanis & ciuibus compræhendit. Et omnia quæ suæ ditionis erant, recuperauit. Sed ad Lestkonem albū redeamus. Hēricus

Cristini palatini ploceñ miserabilis interitus.

Pruteni mazouiam vastarūt.

Prim9 Cruciferorū in prussiā ingressus. 1 2 1 5.

wladislai othonis bellum.

ricus cum barba dux Wratislauiensis, estimãs Lestkonem album sibi iniuriatum iri, q minor natu existens ei seniori monarchiam Poloniæ præripuerit Super hæc amplius persuasus, ac animatus incitationibus Marci Palatini Graccouiensis, de domo griffonũ, & suæ partis factiosis. Anno domini .M. ducen. uigesimo quinto, uenit prope Graccouiã ad fluuium Dlubnya, uolẽs Lestkonẽ album e monarchia depellere. Cuius propositi Lestko nõ ignarus ei cũ suarum gentiũ multitudine, & Cõrado duce Mazouiæ, quem in auxilium uocauerat, cũ omnibus militibus Mazouiæ & Cuyauiæ occurrit, a quorum multitudine Henricus cum barba territus, expeciit per nuncios colloquium. Conuenientibusq; ducibus in tabernaculũ, in meditullio utrorũq; castrorum defixum. Henricus cum barba ius monarchiæ, longo sermone sibi tanq̃ maiori natu, & non alteri competere astruebat. Lestkone ex aduerso inductiones & rationes eius refellente atq; dissoluente, per medium Iuonis Episcopi Gracco. & Baronum cõmuniũ, inter ipsos fœdus ictum est, ut Henricus cũ barba Lestkoni cœderet, de omni iure & titulo monarchiæ, inquantũ ei cõpeteret. Et ut cõfœderarẽtur aduersus quoslibet hostes, quodq; un9 alterius sortem non impeteret nec optaret. Oblatisq; Lestko albus magnificis donis principibus, Henrico cũ barba, & Conrado suo germano, ac militibus eorũ Inuitauit ipsos Graccouiã ad reficiendũ & solaciandum. Sed Cõrado abeunte in Mazouiã, Henricus Graccouiam ingressus, huamnissime cũ suis exceptus & octo diebus tractatus est. Post quos onustus amplis donis Wratislauiam remeauit. Anno autẽ domini. M. ducẽn. uigesimo septimo, Swatopelcone præfecto Pomeraniæ tributa Lestkoni albo solita non mittente, & ad defectionem spectante. Dux Lestko indixit conuentũ pro festo sancti Martini, apud Ganszauam prædium monasterii Trzemesznen̄, prope oppidum Zneinam tenendũ, iussitq; Swantopelconem personaliter interesse, ut rebus publicis consuleret, reuera autẽ, ut Swantopelcũ absq; suspitione uenientẽ opprimeret. Aduenientibusq; ducibus Henrico cũ barba Wratislauien̄, Cõrado Mazouiæ & Cuyauiæ, Vincencio Archiepis. Gneznen̄, Iwone Graccouien̄, Laurẽtio Wratislauien̄, Michaele Wladislauien̄, Paulo Posnanien̄ Laurentio Lubucen̄, Episcopis, Gunthero electo Plocen̄, & q̃plurimis Baronibus. Swantopelcus calliditate edoctus, non cõtra alium, nisi se & suũ periculum conuentũ indictum ratus, aduenire distulit, aduentũ tamen suũ duci Lestkoni frequentibus nunciis intimabat, explorandæ rei gratia quæ in Ganszawa gereretur. Quarta uero die iã plurima rerum expeditione p̃fecta, balneum ad curandũ corpora duces intrauerãt, cũ subito Swantopelcus Pomeraniæ capitaneus, oportunitatẽ temporis per exploratores ratus & nactus, cum gentium multitudine superuenit, & hostiliter irrumpens, hospicia & tabernacula ducalia & militaria singulos resistentes obtruncauit. Quo intellecto Lestko albus, de balneo exiliens, & equo conscenso cum paucis eum comitãtibus fugere cœpit, hunc Swantopelcus tanq̃ prædã concupitam omnibus præteritis insectatus, circa uillam Marczinkowo, cũ omnibus suis diu & strenue certantibus tanq̃ nepharius proditor interfecit. Henricus uero cũ barba, in balneo nudus aliquot uulneribus sauciatus, in pauimentũ cecidit, quẽ suus

Lestkonis albi miser interitus.

Magna militis in principem fides.

quē suus miles nōmine Peregrinus de Veszinburgk mira fide & deuotione protegens, & ipse multis uulneribus confossus, super corpus ducis Henrici procidit, & uterq; mortuus creditus, seuiciā carnificum remisit. Eadem die quæ fuit quartadecima Nouēbris, magna strages in alios ædita est. Cadauer Lestkonis albi per suos relatum, in ecclesia Graccouieñ cū maximo luctu sepulturæ mandatū est. Dux Henric⁹ in Wratislauiā, lectica uectus, diuertit de uulneribus inflictis in breui curatus, Peregrinū spectatæ fidei militē semper commendans, & prolem suam larga donatione exaltans. Swatopelcus quoq; præfat⁹, de domo griffonū, ab ea die legittimū se principem Pomeraniæ gerere cœpit. Et quod uiuente Lestkone albo sceleratus carnifex assequi non poterat, morte sui domini quam intulit assequutus est.

CAPVT XXXI.

Vincēcius episcop⁹ graccouiensis.

ANno domini. M. ducente. septimo Magister Vincencius Kadlubkonis de Karuow uico prope Opathow, nobilis de domo Kosze Præpositus Sandomirieñ, propter ingenii excellentiam, per Capitulum Graccouieñ in Episcopū Graccouieñ electus est, q̄uis in ecclesia Graccouieñ nullam obtineret præbendā, ab Innocentio tercio confirmatus, & ab Henrico Archipræsule Gnezneñ consecratus. Hic undecim manipulares decimas, & septē pecuniales, i uillis circa oppidū Czchow sitis, ad mensam Episcopalem, uel quod alii astruunt ad ecclesiam in Brzeze pertinentes, ecclesiæ Graccouieñ perpetua donatione contulit. Ex quarum introitibus, in uino, oleo, luminaribus, cæterisq; necessitatibus. ecclesia Graccoui. & prælati, cū canonicis eam frequentātibus quottidianis distributionibus prouidentur. Nomina uillarum manipulariū decimarū sunt hæc, Gnoynik, Gothprzidowa, Thymowa, Thworkowa, Iurkow, Vyasd, Opathkouicze, Luczslauice, Fasczessowa, Conczis ka, & Zdanya. Nomina uero pecunialiū, Brzozowa, Olszowa, Slona, Byesznik, Polichta, Poszna, item de Kazimiria Graccoui. urbi uicina. Idem Vincencius Kadlubconis Episcopus Gracco. habitum & ordinem relligionis Cistercieñ, in monasterio Andrzeouieñ professus resignato episcopatu, assumpsit, & ex bono factus optim⁹, nudus, nudum Christū, sequutus est, anno do. M. ducēte. decimooctauo. Et post quinq; annos ergasculo carnis solutus, in domino qeuit, octaua die mensis marcii āni domini. M. ducen. uigesimi tercii, in monasterio Andrzeouieñ in medio chori sepultus. Hic dū cathedram Gracco. regeret, Chronicā Polonorū (quæ incipit: Tres tribus ex causis teatrales odere solennitates) scripsit. Plura de exteris q̄ Polonorū gestis, nodose & inuolute in primis tribus libris perstringens. Hic etiam decem præbendas in ecclesia Kyelceñ fundasse & dotasse asseritur. Rutheni ad sedandū ciuilia bella inter eos orta, anno domini. M. ducen octauo, A rege hūgariæ Andrea, ut filium suū Colomannū eis præficeret, intestinos motus bellorum cōpræssurum, supplicarunt & obtinuerūt. Quo in Halicz uenięte, & in regē Gallaciæ, per Vincēciū Graccoui: & alios hungariæ Episcopos, coronato atq; inuncto, Rutheni in odiū & alienationem uersi sunt. Veriti ne per hoc ritus, & genus eo℞ in exterminium deduceretur. Mscislaus itaq; Mscislauicz Chrobri a Ruthenis ob præstantiam

Vincencij chronica.

Colomannus Rex gallaciæ.

ſtantiam appellatus, Polowczonũ adiutus auxiliis, expugnauit arcem Halicieñ, rege Colomanno, Vincencio Epiſ: Gracco: & Iuone Cãcellario Poloniæ, qui regi Colomãno Salonicã Leſtkonis albi ſororẽ in uxorem procabãt per turpem fugam elapſis, plurimiſq; hũgaris & polonis occiſis, aut captis & in ſeruitutẽ uenundatis. Ad ulciſcendum ergo eiectionem Colomãni filii ſui, Andreas rex hungariæ miſit notabilem exercitum, miſit & Leſtko albus exercitum polonicũ, quem rex hungariæ mitti ab eo præcatus fuit. Quattuor autẽ ducibus Ruſſiæ cũ ſuis & omnium principũ Ruſſiæ exercitibus, ſcilicet Mſciſlao Mſciſlauicz, Wladimiro Rurikowicz, Roſciſlao Dawidowicz & altero Roſciſlao Mſciſlauicz uenientibus, aduenit & Polowczonũ exercitus, geminato numero hungaricũ & Polonicum agmen excedens, incaſtellato itaq; Halicieñ caſtro, ordinatis aciebus proceſſerunt hungari & poloni contra Ruthenorum turmas, ſuperaruntq; poloni exercitum Wladimiri & Roſciſlai Dawidowicz. Roſciſlaiq; Mſciſlauicz, & fugientes, in multa milia ria plurimos trucidãdo perſequuti ſunt. In terga uero hungarorũ & Haliciẽſium Mſciſlaus cũ Polowczis, qui in inſidiis remotius latitabant, irruentes, facile eos proſtrauerũt & paſſim trucidarũt, quoniã ſolutis ordinibus incedebãt. Attiliam Filnyam Palatinum hungariæ cœperunt. Polonos a cœde & perſequutione Wladimiri redeuntes, captiuorũ numerũ ducentes, & carmen patriũ canentes, dum locus euadendi nõ eſſet, occiderunt. Extenſo inſuper ſigno Polonorũ in alto, reſidui poloni, qui ex cœde diffugerãt, uel ex perſequutione Wladimiri redierãt, illic confluentes, & ſuos cõſiſtere credentes, omnes trucidarunt. Iacebantq; cadauera interfectorũ circa Halicz tanq̃ arena inſepulta. Caſtrum Halicieñ Mſciſlaus accedẽs primo, & ſecundo, & tercio repulſam paſſus, ipſum ſepiuit. Colomanno autẽ & qui ſecũ in arce erãt negligentius portam caſtri poſteriorem obſeruantibus, una noctium ſuffoſſione facta Rutheni in caſtrum irruperũt, & ſub caligine noctis Hungaris & Polonis fugientibus, & ſeſe de muro præcipitantibus, Mſciſlaus caſtro potitus, eccleſiã ſanctæ Mariæ, in quam Colomannus cũ potioribus militibus & fœminis ſe receperat, obſedit, & renitentes fame ac ſiti maceratos expugnauit, Nam uitam dumtaxat pacti, oſtia aperuerũt, mandanteq; Mſciſlao Barones & fœminæ ęducebantur, quos omnes Polowczis aut ſuis aulicis donauit. Vltimus omnium Colomannus cum uxore ſua eductus, a Mſciſlao acceptus eſt, & in Torczſko ad aſſeruandũ miſſus, nec eſt de captiuitate ſolutus, niſi poſt plures tractatus, ãno domini. M. ducen: decimo habitos. His conditionibus adiectis, ut Bela filius regis hungariæ, in coniugem Mariam filiam Mſciſlai reciperet, & q; Mſciſlaus poſt trienniũ Colomãno de Halicz cederet. Et q; libere ſolueret e captiuitate Colomannum & uxorem eius, omneſq; captiuos ſuæ poteſtatis, quæ omnia fuere conſũmata, quia Mſciſlaus dux in Thorczſko ſeceſſit. Annoq; ſequẽti mortuus, ſepultus eſt in eccleſia ſanctæ Crucis in Kiow, quam uiuens fabricauerat. Colomãno uero principatus Halicieñ non fuit diuturnus. Nam Daniel Romanowicz occupata arce Halicieñ, Colomãnum exinde abegit & fugauit, quem Andreas rex hungariæ uix poſt binam expeditionem in ducatum Halicieñ reſtituit. Duce Daniele

Poloni & Hungari contra Ruthenos.

Poloni cũ Hungaris fuſi.

Halicia capta.

Colomannus captus.

Colomannus reſtitutus.

Colomannus iterum pulſus.

Colomannus tercio reſtitutus

nicle Romanouicz non audente sese potētiæ hungarorū opponere. Seditq; Colomānus tribus ānis in Halicz, & anno Christi. M. ducen: uigesimo quinto mortuus est, morbo, an ueneno, incertum est. Post quem Daniel Romanouicz Halicz occupauit. Sed Issaslaus dux Haliciēn auxilio Polowczonū fretus eum expugnauit, & duci Michalkoni principatū Haliciēn cōcessit. Sub anno domini. M. ducentesi: nono, prima die Augusti, scribunt quidā Myeczslaum filiū Boleslai uictoriosi, fūdasse monasterium sancti Benedicti in Kosczol, āte Kalisz & illud monasterio Tinicieñ subiecisse. Pro doteq; uillas cōtulisse Cosczol, Gora, Roszcyowo, Crankowo, Glogowa, Krzyuosandouo, Klissouo, Pyotrkouo, Nadzerzcuo. Cum molendino ante Kalisz & Lyszecz ante Konin, bona illius ab omnibus tributis & āgariis Polonicis libertando. Cometes apparuit anno domini. M. ducente: undecimo, decemocto diebus mensis Maii durans, & supra Polowczos Tanaim ac Russiā girans caudamq; in occasum porrigens, & aduentū Thartarorū significans. Nam sequenti anno gens Thartarorum in eā dié ignorata, conflictis pluribus septentrionis, nationibus, ad Polowczos uenit. Polowczi siquidé fuerunt gentes, secūdum latus septētrionale Euxini maris commanentes, ultra paludes Meotidis, quos alii Gothos appellant. Et linguagiū habuisse asserunt, quale locuti sunt diebus nostris principes de Mankup, ultimo per Baissetum imperatoré Thurcoꝝ, anno domini. M. quadringentesimo octuagesimo sexto exterminati, in Chersoneso & insula Thauricæ, quam uulgari nostro Przecop dicimus, a Thartaris Przecopensibus occupata. Thartaris itaq; terras Polowczonū ingredientibus, per legatū ipsos principes Ruthenorum, uniuersis copiis & potētiis se adiuuari, postularūt, quoniam par exicium & discrimē eos sicut & Polowczos exspectaret. Superuenerunt aūt & Thartaroꝝ nūcii ducibus Russiæ denūciātes. Ne immiscerēt sese Polowczonū bello & adiutorio, sed potius exterminiū eorū tanq̄ aduersariorū procurarēt. Russi te uero immaturo usi consilio, nunciis Thartarorū compræhensis & occisis, Polowczis terra mariq; auxilia dedere, uidelicet Mscislaus Romanouicz cū militia Kiouieñ, Mscislaus Mscislauicz cū militia Haliciēn. Item cæteri duces Russiæ Wlodimir Rurikouicz, duces Czirnieouieñ & duces Smolneñ, iūctiq; exercitui oīm Polowczonū puenerūt in Protholcze. Et ab inde singuli ascensis equis, duodecim statiuis ad fluuium Kalcza uenerūt, ubi iā Thartari castra metati fuerāt. Et illico respirandi spacio nō dato, Thartari in eos irruerunt. Et contritis ac diffugientibus Polowczis, acies ruthenoꝝ dissiciuntur: Plurimaq; cœde pacta, bini duces Mscislaus Kiouieñ, & Czirnieouieñ captiuantur. Reliqui fugiētes (abhominabile dictu) a Polowczis sociis per quorum terrā fugā maturabāt, trucidabātur: Equites quoq; propter equos pedites propter uestes, occidebantur, & in aquis suffocabantur. In illa ergo die Rutheni in pessimum horrendumq; inciderūt periculum, quale in terris Russiæ nunq̄ auditū est. Eaq; prima clades extitit, quam Rutheni a Thartaris pertulerūt. Mscislaus autē Mscislauicz Haliciēn dux, dum ad naues fugiendo peruenisset, superatis fluuiis persecutioné Thartarorum ueritus, naues abrūpi præcepit, abindeq; fugax in Halicz pauore & trepidatione plenus peruenit

Colomanni mors.

Michalko dux halicia potitus

Monasteriū in Cosczol. s. benedicti.

Cometes.

Tartarorū prima cognitio.

Polowczy qui fuerint.

Tartarorum nūcii ad duces Russie occisi.

Tartari polowczos et Ruthenos vicerunt.

nus peruenit, Wladimirus autẽ Rurikouicz, fuga & ipse saluatus, in Kiow perueniẽs, sedem Kiouieñ accepit. Alia uero omnis multitudo Ruthenorũ, dum ad naues fugiẽdo peruenisset, & eas abruptas offendisset, in merorẽ uersa, dũ undas tranare non posset, fame contabescens, illic consumpta est. Præter paucos duces & aliquos eorũ milites, qui in lembis fluuios traiecerũt.

CAPVT XXXII.

Myeczla⁹ dux Rathiborieñ mortuus:

ANno domini. M. ducente: undecimo, die sedecima mensis Maii, Myeczlaus dux Rathiborieñ & Oppolieñ, primus filius olim Wladislaĩ exulis, & circa Posnaniã a fratribus conflictus, multũ agilis, procere staturæ, peritus artis gladiatorie, mortuus est Cui successit unicus filius eius Kazimirus. Iste Myeczlaus fundauit monasterium sãctimonialium ordinis Præmonstrateñ in Ribniky, quod Kazimirus filius eius in Czarnowansz ad fluuiũ Malpadew, qui illic ad prope Odræ miscetur, transtulit. Anno domini. M. ducẽte: tredecimo, Wladislaus Othonis dux Kalissieñ, tredecimo kalendas Nouembris monasterium sanctimoniaIiũ in Olobok ordinis Cisterrieñ diocesis Gnezneñ fundauit. Pro dote assignans ei uillas Olobok, Tikadlowo, Zidowo, Pole, Wrosle, Rablauy. Et cõtulit eidem uillam Staw, a filiis Laurẽcii Dobrogostio & Czessacha, pro tribus uillis Chotinino, Golikowo & Pyenyaszkowo commutatam. Item Virzbyatha filius Clementis militis, eidẽ monasterio contulit quattuor uillas. uidelicet Conarowo, Grzibowo, Myslakowo, & Drusskowo. Henricus autẽ Archiepiscopus Gnezneñ cõsecrans basilicam in Olobok, ad peticionem ducis Wladislai contulit præfato monasterio decimas Archiepiscopales de consensu sui Capituli in uillis inter flumina Olobok, & Baricz inclusis. Resignante Episcopatũ Gracco: Vincẽtio Kadlubkonis, ãno domini. M. ducentesimo decimooctauo suffectus est Iwo, filius Saulis comitis de Consske, nobilis de domo Odrouansz Cãtor Gnezneñ, Canonicus Gracco: & ducis Lestkonis albi Cancellarius. Qui dum pro confirmatione ad Honoriũ papam tercium se contulisset. Et per Hugolinum Cardinalem, Episcopum Hostieñ propter familiaritatẽ quam cũ eo in studio Parisieñ cõtraxerat, omnia ad nutum expediuisset. Visis prodigiis sanctitatẽ relligione & prædicatione beati Dominici, in Poloniã deducendos fratres sui ordinis peciit. Et alios obtinere non ualens, quattuor familiares & comites suos, scilicet Iaczkonẽ Canonicũ Graccouieñ nobilem de domo Odrouansz de prouincia Oppolieñ, & uilla Lanka ortum. Item Cesslaum Polonum Hẽricum morauum, & Hermannum Theutonicũ, per beatum Dominicũ ad ordinem assumi obtinuit, & illos in Poloniã deducens, sancto Dominico superstite, in Polonia ordinẽ prædicatorum plantauit. Anno autẽ domini. M. ducẽtesimo uigesimo secũdo, cõmunicato consilio cum duce Lestkone albo. Cum capitulo & consulatu Grac: ecclesiã sanctæ Trinitatis quæ matrix & origo fuit parrochiarum & locum spaciosum pro monasterio prædictis fratribus sãcti Dominici assignauit, & ornamẽtis, calicib⁹, libris, & cæteris necessariis dotauit & ,puidit Et eodem ãno in circulo Graccouieñ nouam ecclesiam parrochialem in honorem dei gẽnitricis uirginis Mariæ præfatus Iwo Episcopus Gracco: erigi

Monasterium Czarnowans.

Monasterium Olobok

Iwo episcopus Graccouiensis

Iaczko.

Ceszlaus. Henricus Morauus Hermãnus Theuthonicus. or. Pre. susceperunt.

Ecclesia. S. trinitatis.

Ecclesia. S. Mariæ in circulo Graccouieñ

curauit,& in eam ius parrochiæ quod in ecclesia sanctæ trinitatis fuit, transtulit. Anno domini. M. ducen: uigesimo primo. A festo paschæ usq; ad autumpnũ, cõtinuus imbriũ descensus inundationẽ causauit, & uernales segetes seminare impediuit. Per autumpnũq; seminata destruxit, exinde pabulis deficientibus mors animaliũ obtigit, homines uero plurimos præcipue agrestes fames ualida per trienniũ cõtinuata absumpsit, ut plures uillæ & oppida habitatoribus consumptis remanerent deserta. Iwo Episcopus Graccou: anno domini. M. ducen: uigesimo secũdo, fundauit monasteriũ Cisterciẽ ordinis in uilla patrimonii sui Kaczicze prope oppidum Slumniki. Pro dote eidẽ assignando Kaczicze, Prandoczin. Moikouicze, Choleuicze, necnon decimas manipulares mensæ episcopalis, de eisdem quattuor uillis prouenientes. Verum cum intelligeret locum pro monasterio parũ idoneũ. Anno domini. M. ducente: uigesimo sexto, ad Mogilã locum paternæ sortis uberem prope Vistulam illud trãnstulit. Ecclesiã quoq; ex dolata petra, & partim ex cocto latere in titulum sancti Pauli apostoli (quod nunc sancti Bernardi uocant) extruxit & dedicauit. Decimisq; manipularibus de mẽsa episcopali in oppido Dobschycze in uilla Vinari & circumiacentibus uilllis dotauit. Anno domini. M. ducen: uigesimo secũdo, Nicolaus de Henrichow. ducis Henrici cũ barba notarius, genere & actione nobilis, de consensu & annuẽtia eiusdem ducis, fundauit monasterium ordinis Cisterciẽ in prædicta uilla Henrichow, sui patrimonii Wratis: dioecesis prope Nissam. Et tã uilla, q̃ aliis ad illum locũ spectãtibus dotauit. Nec suã omnia deo donasse contẽtus, assumpto habitu in eodem loco, usq; ad mortem fœlix fundator militauit. Eodem anno domini. M. ducen: uigesimo secũdo, Ciuitas Ploceñ, & tota Mazouia per Prutenos & Pomeranos uastatur & cõburitur. Anno Christi. M. ducen uigesimo tercio, Iwo episcopus Grac: hospitale pro personis utriusq; sexus in Prandnik fundauit, quod Fulco episcopus Gracco: nisi morte præuẽtus fuisset, fundare & dotare decreuerat. Et in præfato hospitali fratres hospitarios de Saxia cõstituit, geminam crucem albã in nigro pallio deferẽtes, sub regula beati Augustini militãtes. Donãs eidẽ hospitali uillam Krowodrza Item utraq; Wronii, item nonnullas decimas manipulares de mẽsa sua Episcopali. Verum perpendens huiusmodi hospitale, a frequẽtia hominũ longe distare, de Prandnik in Graccouiã ipsum trãstulit. Et ecclesiã in honorẽ sancti spiritus, monasteriũ, & monasterii officinas pro fratribus, habitacula uero pro miserabilibus & infirmis personis construxit: In translatione autẽ huiusmodi, anno domini. M. ducen: quadragesimo quarto, sexta die Aprilis facta. Præfatus Iwo episcopus duas ecclesias parrochiales, unã sanctæ Crucis in Graccouia, alteram sancti Martini in uilla episcopali Biskupicze supra Vyeliczkam sita, cũ earum decimis & prouẽtibus, pro eiusdẽ hospitalis subsistentia uniuit. Barbari Pruteni, anno domini. M. ducente: uigesimo quarto facta irruptione in monasterio Oliua, Abbatem cũ fratribus & uniuerso cõuentu captiuant. Et uersus Gedanum deductos, crudeli morte omnes interimunt. Et ex tunc terras Culmeñ. & Lubaueñ, per insultus & clandestinas incursiones uastare cœperunt. Nec dux Cõradus Mazouiæ, neq; Cruciferi rubeo ẽnse

[Margin notes:]
Aquarũ inũdacio.
Fames magna.
Monasterium in kaczycze fũdatur translatũ in Mogilam.
Monasterium in Henrichow fundatur:
Mazouia uastata per Prutenos barbaros.
Hospitale Sancti spiritus Graccouia fundatur prius in Prandnick. 1223.
Monasterium Oliua a Prutenis Barbaris uastatur.

beo enſe & cruce ſignati, per ipſum uocati: Deſertationi prædictarum terrarum ſubuenire potuerunt. Eodem āno Lanthgrauius Poloniā inuaſit, & caſtrum ac ciuitatem Lubuſz expugnādo occupauit. Swantopolcus Pomeraniæ dux, de conſenſu & conſilio Michaelis Wladiſlauien̄ epiſcopi, anno domini. M. ducen: uigeſimo ſeptimo, die uigeſima tercia Ianuarii, ſundauit monaſterium prædicatorū ſancti Nicolai in ciuitate Gedanen̄. Duces Ruſſiæ Georgius Wladimirien̄, & Iaroſlaus Percaſlauien̄ ab una. Itē Wladimirus Conſtantinus, & Mſciſlaus duces Smolnēſes, & Nouogrodenſes fratres germani parte ab altera. Anno domini. M. ducenteſimo ſexto, die Aprilis duodecima confligunt. Et cœſis Ruthenorū decem milibus, ceſſit uictoria Conſtantino, Wlodimiro, & Mſciſlao. Qui Georgium Wladimiriā diffugientē obſidentes pacem ei petenti conceſſerunt, & ad eos exeūnti, ea conditione ut de caſtro excederet. Quo excedente datum eſt Conſtantino, deinde uictores contra Iaroſlaum in Pereaſlaw exercitum duxerunt. Qui illico ab eis pacem petiuit & obtinuit, caſtrumq; Percaſlaw retinuit, tamen plurima munera reconciliatis ducibus tranſmiſit. In æſtate aūt ſequētis anni duces Ruthenorum Wlodimir Rurikouicz Kiouien̄, habens in comitatu Smolnenſiū militiam, Romanus Borziſzouicz, Conſtātinus, Mſciſlaus & Roſciſlaus filii Dauid Lithuanos Ruſſiā uaſtantes, magna cœde conflixerunt, Lithuanorū duces occidendo, fugientes perſequendo, in ſiluis & abditis plurimos interficiēdo. Eadem tempeſtate Hleb dux Reſzanorū, auaricia ductus, ſex germanos & plures Boyaros, crudeliter peremit, ut integrum principatum Reſzanorū occuparet. In hyeme autē anni domini. M. ducen: ſedecimi, Lithuanos rapta præda de Ruſſia fugiētes, dux Iaroſlaus Wſeuoldouicz, & Nouogrodenſes conſequutos proſtrauerunt. Plures tamen milites Ruſſiæ deſiderabātur: Et dux Dauid Toropeczki occiſus iacuit. Iterum ſequenti tempore alio exercitu Lithuanorum uaſtante regionē Poloczko, dux Mſciſlaus Dauidouicz, cū militia Smolnenſium celeriter ſuperueniēs, incautos abſq; numero in Poloczko occidit. Alios in lacubus, paucis admodū euadentibus, merſit. Anno autē domini. M. ducen: decimooctauo, duces Czirnieouien̄ cum ſuis gentibus, cum Mſciſlao Smolnenſi, & Polowczis Kamyenyecenſem regionem, nemine repugnante, uaſtauerunt.

> Lubuſz occupata.
>
> Monaſterium or. præ. gedano. A 1225 ſūdatur.
>
> Ruthenica inteſtina clades
>
> Lithuani a Ruthenis cęſi.
>
> kamyenyecenſem regionem vaſtāt

CAPUT XXXIII.

Poſt funeſtam Leſtkonis albi necem, per Swantopelcū Pomeraniæ præfectum, de ānuentia & ſcientia Wladiſlai Othonis maioris Poloniæ ducis & ſceleris ſocii, actam. Anno domini. M. ducente: uigeſimooctauo inter Henricū cum barba ducem Sleſiæ & Conradum ducem Mazouiæ, ſuper monarchia & Leſtkonis albi puerorū cura, diſſenſio orta eſt. Aggreſſuſq; dux Cōrad⁹ Mazouiæ munitiōes, quas dux Henricus cum barba erexerat, aliam ſupra collem fluuii Prandnik, prope oppidum Skala: Alterā in Medzboze prope uillam Wroczirziſz: Cū clade & captiuitate ſuorum, ac occiſione filii ſui Premiſlai, per ducem Henricum conflictus, inexpugnatas reliquit, & in Mazouiā diuertit. Cumq; Henricus Sleſiæ, filium ſuum Henricū cū copiis in Sleſiā remiſiſſet, & in Grac

> Henrici cū barba & Conradi mazouie ducum ſuper monarchia diſſenſio.

couień ducatu ſecurus uerſaretur, dux Conradus ab exploratoribus certior factus, in terram Graccouień aduenιens, Henricū ducem Sleſiæ, in Spitzouicza auditioni miſſæ deditū offendit, & eū captiuatū in Mazouiā deduxit Ad quem liberandum, dum filius eius Henricus pararet exercitum, Beata Heduigis plurima mala aduerſura, ad ducem Conradum perſonaliter in Mazouiam ſe contulit. Et prudentia qua pollebat, inter duces pacem cōpoſuit, ut dux Henricus de iure monarchiæ & tutoriæ Cōrado cœderet, captiuoſq; Conradi libertati reſtitueret, renunciationem corporali iuramento firmando Duas inſuper neptes, filii ſui Henrici filias, filiis Conradi in uxores deſponſauit. Kazimiro Conſtātiam, & Boleſlao Gertrudim. Cœpitq; extunc Conradus Mazouiæ ſe monarchā & Leſtkonis puerorū tutorem gerere. Rurſum in anno ſequēti ortum eſt aliud bellum, inter duces maioris Poloniæ. Wladiſlaus ſiquidē Laſkonogy, ad propulſandū iniuriam ſibi illatam, cū Wladiſlao Othonis nepote ſuo congreſſus eſt, & eum fudit, captiuatūq; in uincula coniecit, qui ſuffragio fauentiū euadens, ad Swantopelcū uxoris ſuæ fratrem peruenit. A quo nedum gētes ipſius Pomeranicas in ſubſidium ſibi obtinuit, ſed & perſonaliter cū eo aduerſus Wladiſlaū Laſkonogy uenit. Wladiſlaus autē Laſkonogy eorum aduentu territus, relictis caſtris maioris Poloniæ, ad Rathiborz fugit, & a Kazimiro Myeſzkouicz, duce Rathiborień amice ſuſceptus eſt. Wladiſlao Othonis omnia caſtra propria, & ſui patrui occupante, Anno uero domini. M. ducen: triceſimo primo, Wladiſlaus Laſkonogy ex Rathiborz cū exercitu egrediens, Gneznā caſtrum, quod fortis ipſius erat obſidione uallauit, & cū duobus menſibus obſidio continuaretur & nemo ex ſubditis ſuis (propter fœdos & laſciuos mores eius) ad eum deficeret. Vulgatumq; foret Wladiſlaum Othonis cū ſocero ſuo Swantopelcone & ualidis copiis aduentare, triſtis & gemens inexpugnato caſtro Gnezneń, in ſolitum ſui exilii locum Rathiboriam remeauit. Et quintodecimo kalendas Septembris, eiuſdem anni in oppido Sroda fato ſubtractus eſt, apud Rathiboriā, uel ut alii uolūt in monaſterio Lubeus, nulla prole relicta, ſepultus. Wladiſlaus ergo Othonis, tota maiori Polonia poſſeſſa, diuinā miſerationem, & ſui ſublimationem recolēdo, libertates & priuilegia binis cathedralibus eccleſiis ſui principat⁹, Gnezneń & Poſnanień cōtulit, uillas eccleſiarū & earum incolas, ab omni ſeruitute & cōtributione, quæ olim cameræ ducis ſoluebatur, abſoluēdo. Et ab omni iuriſditione ordinaria & extraordinaria Palatinorū, Caſtellanorum, & cæterorū officialiū. Donauitq; utriq; Pontifici auctoritatem in bonis eccleſiæ uenandi, & monetam fabricandi. Præterea donauit Paulo Poſnanienſi Epiſcopo & ſuis ſucceſſoribus uillam Sulkowa, Krobya, ratione ſuæ, & patrum ſuorum ſepulturæ. Occaſione itaq; harū libertatum, edax liuor corda nobilium maioris Poloniæ perſuaſit, & clandeſtinis, contra Wladiſlaum Othonis, qui & Plwacz dictus eſt machinari cœperunt inſidiis. Verum ubi ſolertiſſimas ipſius cognouerūnt deuitationes & cautelas, ad defectionem uerſi ſunt, & uocauerūnt Henricū cū barba ducem Sleſiæ & Wratiſlauiæ inimicum Wladiſlai, propter uulnera ipſi olim inflicta, de annuentia Wladiſlai Plwacz, & occiſionē Leſtkonis albi

Beata Heduigis.

Conradus tutoriam monarchia geſſit.

Wladiſlaus altus pulſus.

Wladiſlaus al⁹ in exilio morit

Wladiſlai Othonis libertas in diuinam religionem.

nis albi in Ganszaua. Quo cum forti exercitu ueniente, præfatus Wladislaus Othonis a suis desertus, exussit castra Bnin & Srem. Ne hostis his potiretur, & refecto castro Gnezna, fortiq; præsidio eidem imposito, ad Swâtopelcum præfectum Pomeraniæ perrexit. Henrico autē oblata sunt per Barones maioris Poloniæ castra, Posnanieñ, Calissieñ, Pisdreñ, Sredeñ & castrū Bycchow. Castra uero demolita, Bnin & Srem recuperauit, & Borziuoyo ex sorore nepoti, filio Dipoldi marchionis Morauiæ in administrationem tradidit.

Hērici cum barba contra wladislaum Othonem expeditio

CAPVT XXXIIII.

INterea Conradus Mazouiæ dux, feritate & frequētibus incursionibus Prussorum plurimū attritus. De consilio Cristini Episcopi Culmēsis, religiosi de ordine Cisterciēñ. Vocauit de domo theutonica, septem fratres ordinis sepulchri dominici Hierosolimitani, nigram crucem in albo pallio ferentes, quorum magister & primicerius erat Hermānus Balke de Salcza, & ipsos in castro Dobrzin locauit. Hermannus uero magister ordinis, post se reliquit fratrem Conradū de Landisbergk, qui cum auxilio ducis Cōradi Mazouiæ, in littore Istulæ, anno domini mille: ducen: trigesimo primo locauit castellum Vogilgsang, in arbore quoq; quercus aliud castrum edificauit, locauit & ciuitatē Thorun, eāq; postmodum in priorem locū transtulit, cœpitq; ex his locis Prutenos impetere & eorum incursiones prohibere. Fabricarunt etiam Pruteni duo castra, unū supra Istulā ultra Thorun; quod uocarūt Rogow, Aliud iuxta Thorun, in loco ubi nunc stat antiqua Culmensis Cathedra, & Pipinus Prutenus, christianis infestissimus terciam munitionē in lacu posuit, quæ in hāc diem lacus Pipini dicitur. Hæc tamen Prutenorū castra, per fratres Cruciferos & milites Polonorū sub paucis diebus fuerunt expugnata. Pipinus uero captus, aperto uentre ad arborem agitatus in circuitum euisceratus est. Edificauit insuper magister Cruciferorū castrū Qwiedzin, in territorio Culmeñ, & ex eo Vilna castrum propinquū Prutenorum expugnauit & cōquisiuit. Anno domini. M. du: trigesimo quarto, Gregorio papa nono incitāte: Collegerūt ualidū exercitum principes Conradus Mazouiæ, Henricus Wratislauieñ sanctæ Heduigis maritus, Wladislaus Othonis maioris poloniæ, Swātopelk & Sambor germani, Pomeraniæ, una cum Hermāno & fratribus theutonicis sanctæ Mariæ. Et tempore hyemis in Prussiā duobus agminibus descenderunt, ac totam terram Prussiæ in girū, ferro & ignibus uastauerunt. Prutenisq; copiam pugnandi non facientibus, occisis quinq; milibus Barbarorum & castro Radzin expugnato atq; locato, in propria remearunt. Instantibus aūt; Duce Hērico cum barba Wratislauiensi, Agasia consorte ducis Conradi, & filiis suis Boleslao, Kazimiro & Semouito. Item Guntero Ploceñ, Michaele Wladislauiensi, Cristino Culmensi, Episcopis, Pacoslao comite Derszouiensi, Cōradus dux Mazouiæ fratribus Cruciferis præfatis, terras Culmeñ & Lubauieñ, sitas infra fluuios Ossam, Drwanczam, & Wrokam, donauit & de facto inscripsit, ut postq̄ fratres Cruciferi terras Prussiæ cōquirerent, donatione terrarū Culmeñ & Lubauiæ irritata, & ad ducem Mazouiæ

Rogow.
Lacus Pipini.
Pipinus Prutenus.

Qwyedzin.

Prima expeditio i Prutenos per fratres.

At, fratribus donata & quibus conditionibus.

Conradum suosq; successores reducta atq; deuoluta. Possessio terrarũ Prussiæ conquisita, ex æquo inter Conradum ducem Mazouiæ, suamq; progeniem & Cruciferos, partiretur. Huius ordinationis apices & instrumẽta (ut aiunt) apud duces Mazouiæ conseruata reperiuntur. Quantum uero discidii quãtumue cruẽtarũ occisionum, per fratres Cruciferos in regno Poloniæ depost factarũ, talis cruciferorũ introductio intulerit, historiæ satis patefaciũt Et q̃uis sub Kazimiro tercio, adextremũ subiugata uideretur Cruciferorũ potẽtia, manent tamen usq; in hanc diem prisci uestigia mali, magistro cruciferorũ Alberto de familia Brandeburgeñ principum cum recalcitratione, p homagio in obedientiam opponente. Sed hæc hactenus.

CAPVT XXXV.

Boleslaus pudicus.

DVce Cõrado Mazouiæ, bello Prutenorũ occupato. Boleslaus pudicus dux Graccouiæ & Sãdomiriæ cum genitrice ipsius Grzimislaua, beneficio & auxilio Nicolai Abbatis Szeczechouieñ ordinis sancti Benedicti captiuitatem euasit, siquidẽ Boleslao pudico regimen terrarũ suarũ, & e tutoria patrui sui Conradi in ætate pubertatis liberam dimissionẽ optante. Conradus dux Mazouiæ, captũ cũ matre eius Grzymislaua primum in castro Czirsko, deinde in Szeczechow arctauit, & stricte custodiæ deputauit, Quã intẽpeste noctis silẽtio, post unũ annum captiuationis & paulopost euadens, in castra propria Sandomiriæ & Zauichost peruenit, & tanq̃ heres susceptus est. Hisq;, militibus munitis, nouã captiuitatẽ metuens, ad ducem Henricum cum barba tercio gradu affinitatis eum contingentẽ concessit, & principatuum suorũ optatam defensionẽ ab eo obtinuit. Dux eñi Henricus Wratislauieñ, cum omnibus suis potentiis una cũ duce Boleslao pudico, in terram Grac: aduenit, & a singulis nobilibus Graccouieñ & Sandomirieñ excœptus est. Arxq; Graccouieñ & cætere munitiones (deserentibus eas præfectis ducis Conradi) duci Boleslao pudico tradite sunt. Anno autẽ sequenti scilicet. M. ducen: trigesimo quinto. Conradus Mazouiæ cũ copiis tã propriis q̃ auxiliaribus, in terrã Gracco: uenit & eam exustionibus affecit. Henrico uero cum barba in publicam dimicacionẽ non ueniente, sed per insidias ex iniquis locis gentes Conradi plurimum lacessente. Dux Cõradus Mazouiæ, incastellatis quattuor ecclesiis, sancti Andreæ, sub castro Gracco: nondũ muro Graccouieñ inclusa, Itẽ ecclesia in Prandoczin ecclesia collegiata Scarbimirieñ, & monasterio Andrzeouieñ, pluribus difficultatibus inuolutus merens in Mazouiã discessit. Post cuius discessum Hẽricus cum barba, & Boleslaus pudicus, aliis castellis de lignis e regione & in proximo erectis, aliquot mensibus angustatos milites Conradi expugnarũt Exinde Hẽricus cũ barba in maiorem poloniã perrexit, & castrum Gnezna quod

Boleslaus pudicus cum matre captus.

Boleslaus pudicus sua recuperat.

Conradus repugnat.

Munitiões Cõradi expugnatæ.

quod unicũ restabat expugnãdum, obsedit. Adhibitisq; omnibus uiribus & conatibus, expugnare non ualuit, & a castro quod pro maiori parte ligneum erat inexpugnato, multis damnis acceptis, & tribus machinis potioribus ex cõtinua proiectione fractis, in Slesiam discessit. Wladislaus uero Othonis post discessũ ipsius, cum suis militibus superueniẽs, oppida & uillas maioris poloniæ spoliauit, & exussit. Castrumq; Srem, corruptis uigilibus, nocte inuasit, & Borziuogium Dipoldi marchionis Morauiæ filiu, Henriciq; cum barba ex sorore nepoté, a Paulo Posnanieñ præsule excõmunicatũ, pro eo q in quodam colloquio, in Srem habito, eum captiuauerãt, cæteris diffugientibus, occidit. Castroq; Srem spoliato & incenso, ad castra Nakel & Vscze, quæ in sua fide manebãt, diuertit. Henrici tñ cũ barba auctoritas, ex tutoria Boleslai pudici plurimũ creuit. Nam eo tẽpore, monarcham poloniæ & ducem Grac: Sandomiriæ maioris poloniæ & Slesiæ se titulauit, & prædictos ducatus in pace gubernauit. Exclusisq; templariis de Opathow, ubi eorum monasteriũ notabile erat, tam oppidum Opathow, q̃ decimas manipulares, & sedecim uillas Boleslao pudico annuente. Item in maiori polonia oppidum Kazimirz, cum quattuordecim uillis & totidem decimis. Item in Slesia oppidum Borek, cum uillis, decimis, & lacubus ecclesiæ Lubuceñ, sui dominii donauit & appropriauit, quod in hanc diem inuiolatũ obseruatur, paucos tamen ante ãnos Christoferus de Schidlouicz palatinus Graccouiẽ: ab Episcopo Lubuceñ Opathow cũ omnibus uillis hereditarie coemit. Anno autẽ domini. M. ducen: tricesimo octauo, dum in Crosnã prope terminos Bohemiæ sitam, dux Henricus cum barba, sese recepisset, grauiter languẽs, sacramẽtis ecclesiasticis deuote percœptis, quartodecimo kalendas Aprilis animã exalauit. Beata Heduigis consors sua, q̃uis per nunciũ certior de egritudine mariti facta fuisset, uisitare illum intermisit, dũq; in monasterio Trzebnicz adductus sepeliretur, cæteris funus & sepulturã cohonestantibus, illa sola beata fœmina in monasterio Trzebniciensi subsitit, nec lachrymas admisit. Et ad moniales lamentantes, ac inconcinna eiulatione uociferãtes, incõcussa dixit. Iniquũ esse tanto mœrore diuinæ contrauenire uoluntati. Iste Hẽricus appellatus est cũ barba, quoniã sex lustris (quæ triginta annos cõstituunt) sua coniuge beata Heduigi in sororẽ commutata in celibatu uiuẽs, barbam more conuersorũ produxit & tulit, uestibusq; auro ac ostro nitentibus abiectis, lineo & simplici habitu utebatur. Iste quoq; Henricus cum barba, tempu. Poloniæ prouide rexit, audaces coercuit, maleficos & calumniatores exterminauit, leges cõcussionis Pomoczne uirginale & uiduale elisit, & libertatem ecclesiæ confirmauit.

Wladislaus Othonis:

Templarij ex Opatow exclusi.

Henricus cum barba moritur

Henrici cũ barba laudes.

CAPVT XXXVI.

IWo Episcopus Graccouieñ, dum Gregorium papam nonum (olim in studio Parisiensi familiaritate sibi obstrictum) apud Perusium reperisset, dignitate metropolitica suæ Graccouiẽ: ecclesiæ expedita & reobtenta, redeũdo e Roma (propter indulgentias aggressa) febribus correptus, anno domini. M. ducente: uigesimo nono, die uigesima prima mensis Iulii, duodecim annis in pontificatu exactis, in itinere mortuus

Iwo episcopus Graccouiensis moritur.

nere mortuus. Et a familiaribus suis in ecclesia Mutineñ maiori, iusto hono re sepultus est. Ossa autẽ ipsius, frater Martinus de Sandomiria cũ aliis fratribus monasterii sanctæ Trinitatis Graccouieñ in Italiam missis, de licentia Episcopi Mutinẽsis in Graccouiam rettulerũt. Et anno domini .M. ducen: trigesimo septimo in medio chori præfati monasterii, ob beneficium fundationis recondiderũt. Iste ãtistes digne recolendus, fundauit monasteria in Kaczicze, in Mogila, in Dlubnya, in Mstow. Itẽ ecclesias parrochiales in Vawrzinczicze, in Dzerzasna, in Dalesziicze: Et sancti Pauli in Sandomiria, item hospitale pauperũ in Graccouia. Circa annum domini. M. ducente: trigesimum, dum turris ecclesiæ cathedralis Gracouieñ, sumptibus testamẽti Iwonis, olim præsulis Gracco:, plumbo tegeretur, Ex negligentia operarii carbo ignitus fortuitu decidens, uniuersam ecclesiam nocte incendit & conflagrauit. Huius etiã ecclesiæ Gracco: ãtea decẽocto annorũ spacio, ærariũ seu totus thesaurus & praeciosa ornamẽta cum scriniis & cistis, tactu fulminis, tempore ducis Lestkonis albi, & Vincencii Cadlubkonis episcopi Graccouieñ, ãno domini. M. ducen: duodecimo in mẽse Iulio, hominibus nequicq̃ contingere ualentibus, ignibus consumpta fuerũt. Paulus Episcopus Posnanieñ, cum consensu sui capituli, monasterium fratrũ prædicatorũ in Srodka prope ecclesiam sanctæ Margarethæ, anno domi: mil: ducen: trigesimo primo, undecimo kalendas Nouembris, fundauit. Anno domini. M. ducen: trigesimoquarto, Theodorus Palatinus Gracco: de domo & familia Griffonũ quẽ poloni appellarunt Cedronem, monasteriũ ordinis Cistercieñ, sub titulo sanctæ Mariæ in uilla sua Ludzimirz, prope oppidũ Nouytarg, de sub mõtibus sarmaticis fũdauit, & fratres ex Italia accersitos, locauit, pro dote præfatam uillam Ludzimirz cum pluribus aliis assignando. Vislaus autẽ Episcopus Gracco: eidẽ monasterio manipulares decimas omnium uillarũ monasterio prædicto attributarum, & locandarũ, adiecit. Cumq; a uiris bellicis, fratres prædicti persæpe deprædarentur, post decenniũ in Sczirzicz, uillam a Sulislao Canonico Gracco: filio Ioannis militis, pro centũ marcis argenti comparatã, transtulit, ubi in hãc diem permanet. Prãdotha uero Episcopus Graccouieñ, Visseslai episcopi immediatus successor, de consensu capituli, decimas manipulares mensæ suæ, in uillis Posnanouicze, Gostachow Duchow, & in nigra silua, præfato Cenobio, inscripsit & perpetuo donauit. Eiusdem anni kalendis Februarii, Bronisius de Gosczikow, Comes & palatin9 diocesis Posnanieñ, de domo & familia Vyenyewa, caput Zubronis pro insigniis deferente. In prænominata uilla Gosczikow, quæ extũc paradisus uocari cœpit, monasteriũ ordinis Cistercieñ, sub honore & titulo dominæ nostræ Mariæ fundauit, pro dote præfatam Gosczikow, & uillas uidelicet Linam, Clodawam, Gorzikã, & Polencz, assignando. Fratres in hoc Cenobium de monasterio Lemneñ, de annuẽtia Hermãni Abbatis Lemneñ monasterii, introduxit. Primus autem Abbas in huiumodi nouiter fundato monasterio, fuit frater Menszö. Anno domini. M. ducen: trigesimo quarto, fratres Cruciferi cũ auxilio marchionis Misznen, uictis Prutenis de territorio Pomeraniæ, fidẽ Christi illos assumere coegerunt. Et post hoc Henricus Marchio

Monasteria in kaczicze, Mogyla, Dlubnya, Mstow.

Ecclesia Graccouieñ conflagrata.

Monasterium prædicatorum in Srodka.

Monasterium Sczirzicz.

Monasterium Gosczykow.

Pruteni fidem Christi suscepe runt.

Marchio Miſneñ, cœpit caſtrum Ploczko, quod Conradus dux Mazouiæ cū filiis ſuis Boleſlao & Kazimiro reacquiſiuit, & Miſneñ trucidauit. Alios cum eccleſia cathedrali comburendo, alios per pedes ſuſpendendo, alios uariis tormentis afficiendo. Eodem anno, dux Conradus Mazouiæ, monaſterium fratrum prædicatorum in Ploczko fundauit. Anno domini. M. ducenteſimo trigeſimo ſexto, die Iulii ſecunda, Cōradus dux Mazouiæ principatus ſuos inter duos filios diuiſit. Boleſlao ducatū Mazouiæ, Kazimiro uero ducatum Lanciciæ & Cuyauiæ aſſignando. Et ambo iureiurando in præſentia Epiſcoporū Wladiſlaueñ, & Ploceñ, ac plurimorum Baronū ſe huiuſmodi diuiſionē ſeruaturos, promiſerunt. Eodem āno, ſexta die menſis Maii, in Oppol Kazimirus, dux Oppolieñ & Rathiborieñ mortuus eſt: Filius Myeſzkonis, Hērici cum barba frater patruelis. Et in monaſterio Czarnouanſz ordinis Pamonſtrateñ, a ſe illic ex Ribniki tranſlato, ſepultus, qui duos filios Myeczlaum natu maiorē, & Wladiſlaum minorem, reliquit. Anno dñi. M. ducen: trigeſimo ſeptimo, Dux Myeſzko ob deformitatē capillorū Coſziſzko appellatus, ex conceſſione patris ſui Conradi ducis Mazouiæ ducatū Cuyauieñ ſortitus. Quia uiduarū & orphanarum uaccas occiderat, & ſubſtātias ſpoliarat, intercōuiuandū iuſtiſſimo dei iudicio, fluminibus & aquis nequitq̄ ſuffragātibus, a muribus miſerabiliter deuoratus eſt. Ecce ſaluos fecit deus filios pauperum, & humiliauit oppræſſorem. Ecce iniuriæ paupeꝝ & uiduarū uindice Chriſto ultæ ſunt. Eodem anno. M. ducen: trige: ſeptimo Fratres minores, ordinis ſancti Franciſci: Boleſlaus pudicus in ānis puericiæ conſtitutus perſuaſione genitricis ſuæ Grzimiſlawæ inductus, ex Praga in Graccouiā uocauit. Pro monaſterioq; & eccleſia locum amplū donando, tā eccleſiā q̄ monaſterium coctis lateribus edificauit & conſumauit. Item āno quo ſupra, ſcilicet. M. ducen: trige: ſeptimo, Magiſter Cruciferorū Hermannus, auxilio ducū Conradi Mazouiæ, Swātopelci & Samborii Pomeraniæ caſtrum & oppidū Elbyang in diſtrictu Pogoſzono edificauit, dato nomine ciuitati, a flumine Elbing illic decurrēti, & magno ſtagno quod Hab dicitur ſe miſcenti. Anno domini: M. ducē: trigeſimooctauo, monaſterium fratrum prædicatorum apud Halicz fundatur, & fratres e Polonia illic domum acceperunt. Anno domini. M. ducē: uigeſimooctauo, in maxima multitudine Thartari Ruſſiā ingredientes, uniuerſam terrā Rzeſzanſka uaſtauerūt, ducem occiderunt, ſenes & impuberes necauerunt, certam multitudinem in captiuitatē abduxerunt, caſtra incenderunt. Iterum hyeme eiuſdē anni Thartari in terram Szuſdalorū uenerunt, & ea uniuerſa uaſtata, ducem Georgiū & filios eius, pluresq; alios Szuſdalorū principes interfecerunt. Caſtrū Roſtow incenderunt, captiuos & prædā pro libito abduxerunt. Sequēti quoq; anno in Smolneñ & Czirnieouieñ regiones uenietes, eas crudeliſſima cœde nullæ ætati parcētes, peruaſtarunt. Caſtra & fortalicia, ex quibus duces & milites præ timore fugerant, incenderunt, & onuſti captiuorū multitudine, in terras ſuas redierunt.

Monaſterium in Ploczko.

Kazimir⁹ dux Oppolieñ & Rathibor: mortuus.

Myeſko dux Mazouię a muribus deuorat⁹

Fratres minores Graccouiā inducti.

Elbyang edificatur.

Monaſterium fratrū Predicatorū in Halicz

Tartarorum vaſtatio.

CAPVT XXXVII.

DEfuncto Henrico cum barba, ſucceſſit ei in omnibus principatibus unicus

Henricus secundus.

bus unicus filius eius (alii namq; omnes morte abſupti erant) Henricus ſecũdus, q & pius dictus eſt, ex beata Heduigi progenitus. Et quũ Wladiſlaus Othonis maiores polonos frequẽtiſſimis pollicitationibus ſollicitaſſet, ꝙ in dominiũ maioris Poloniæ tanq̃ heres proprius reaſſumeretur, nõ tamẽ exauditus eſt, nec reaſſumptus. Eapropter triſticiis tabefactus, in proximo uitam cũ gemitibus, anno domini. M. ducen: trigeſimo nono in Pomerania exulans, finiuit. Verum ſepulturã cum auis & patribus ſuis in medio maioris eccleſiæ Poſnanieñ, mãdante Hẽrico ſecundo, & matre eius beata Heduigi perſuadente, habere meruit. Reliquit aũt præfatus Wladiſlaus Othonis binos filios, ex Helinga Swatopelconis filia genitos, ſcilicet Premiſlaum & Boleſlaũ. At Conradus dux Mazouiæ oportunitatem temporis nactus, fœdera irritando, pluribus incurſionibus clandeſtinis & publicis, nepotẽ ſuum Boleſlaum pudicum ducem Graccouiæ & Sãdomiriæ perſequi cœpit, quia tutor ipſius Hẽricus cum barba morte extinctus eſſet. Quapropter accepto conſilio idẽ Boleſlaus pudicus Clementẽ de Clemyantnow, & Ianuſſium Palatinum Gracco: ad Belam regem Hungariæ confœderandũ & procandum filiam eius Kunegundim, quæ in hungarico Kinga dicta eſt, miſit, & facta diſpenſatione, adducta eſt in Graccouiã, anno domini. M. ducent: trigeſimo nono, cũ dote quadraginta miliũ marcarum. Quo audito territus Conradus dux Mazouiæ, laceſſere nepotẽ ſuum Boleſlaum pudicũ deſtitit. Iſta eſt fœlix Kinga, quæ matris aluo fuſa, nõ fletum ut cæteri pueri, ſed ſtatim in lingua hũgarica articulato ſermone protulit. Aue regina cælorũ. Iſta in infantia feriis quartis & ſextis, uelut beatus Nicolaus pontifex miræ ſemel ſugebat ubera. Iſta maritum ſuũ Boleſlaum pudicũ, ut cœlibatũ & perpetuã uirginitatem una cum ipſa teneret, induxit. Ob quam continentiã pudicus appellatus eſt. Iſta eſt Kunegundis, quæ per pietatis opera, non ſecus q̃ beata Heduigis, cuius ipſa nepus ex ſorore germana fuerat, in polonia refulſit. Et licet Conradus Mazouiæ dux, externa bella non attentaret, Boleſlaumq; pudicũ minime inquietaret, inteſtina tamen lite haud carere potuit. Ioannẽ ſiquidẽ Czapla ſcolaſticum Wladiſlauieñ & Ploceñ eccleſiarum, & Cancellariũ ſuũ, uirũ doctũ & iuris bene peritum, in æculeo prius tortum, in patibulum ægit, & ipſum ignominioſe ſuſpendit, quẽ fratribus prædicatorũ ad tumulandũ ducentibus, Agaſia ducis Conradi uxor, tanq̃ altera Iezabel eripi iuſſit, & denuo in altero patibulo ſupra Iſtulam, iuxta ſancti Benedicti eccleſiã, e regione & incõſpectu maioris eccleſiæ Ploceñ, alligauit & ſuſpendit. Sed Martinus Prior ordinis prædicatorum, miſſis fratribus, ſecũdo depoſitũ, in Eccleſia Cathedrali ſepeliri ordinauit. Cauſa huius mali inpſpecti ſuſpitio ducis Conradi fuit, quoniam Kazimirus filius eius cum noua ſponſa filia ducis Henrici ſecundi, Conſtãtia nomine, nepte beatæ Heduigis Wratiſlauiæ diutius cõmoratus, repetitiſq; uicibus, per Conradum patrẽ ipſius euocatus, amore ſponſæ uinctus, nõ aduolauit, ſuſpicabatur dux Cõradus ꝙ conſilio præfati Ioannis Scolaſtici Pedagogi filii ſui, cum duce Hẽrico Wratiſlauieñ de proditione patris ſui, ad ulciſcendum captiuationem olim Henrici cum barba, per Conradum factam, tentaret, Sicq; dux furore

Beata kunegũdis.

Mulieris crudelitas.

actus ſine

actus, sine sufficienti examinatione, Ioannē Scolasticū sacerdotio decoratū, suspēdio turpiter dedecorauit, & terribili morte extinxit. In cuius ultionē Pōtifices ducem Conradū censuris innodarunt. Primum etem̄ Andreas Episcopus Plocen̄ eum excōmunicauit. Deinde Petrus Archipræsul Gneznen̄, totam diocesim Plocen̄, una cum duce Cōrado & uxore eius, interdicto suppo suit. Donec ipse dux humiliatus, anno domini. M. ducente: quadragesimo in conuentione Lancicien̄ pœnitentiā egit, & pro satisfactione sceleris, in sacerdotem patrati, uillagium Louicz, cum siluis & pertinentiis, Archiepiscopo Gneznen̄ perpetuo inscripsit. Et ut Archiepiscopus Gneznen̄ sit Canonicus natus & præbendatus in ecclesia Plocen̄, ducem tamen Mazouiæ unā marcam auri soluendo recognoscat. Ecclesiis uero Wladislauien̄ & Plocen̄, eui terne certas libertates donauit, quod Apostolici cōmissarii, Thomas Episcopus Wratislauien̄, & Gerardus Scolasticus Gracco: per Gregorium papā nonum deputati confirmarunt: Et beneficiū absolutionis ab Archiepiscopo Gneznen̄ promulgatū & cassatum, denuo auctoritate Apostolica impenderūt. Quæ omnia in instrumento originali concessionis præfati ducis Conradi (quod in ecclesia Wladislauien̄ cōseruat) cuius inicium est. Cum piarum sit mentium &c. manifeste continentur.

CAPVT XXXVIII.

POst hæc Thartarorū horrenda uastatio ex ordine subnectenda est. Anno domini. M. ducē: quadragesimo primo, Thartari per Russiam, trucidatis tyrannis & principibus Ruthenorum, in poloniā uenerūt, receptaq; præda in oppidis Lublin & Zauichost, uicinisq; eorum, eam in Russiā reduxerunt, festinanterq; redeuntes, Sandomiriā cum castro expugnauerunt. Illicq; Abbatē Coprziwnicien̄ cum fratribus eius, & magnū numerum utriusq; sexus, nobilium & ignobiliū, uirorū ac matronarū, ad conseruandū uitam Sandomiriæ collectorū, occiderunt. Inde exeuntes per Visliczam, in Skarbimiriā uenerunt, & prædā deducturi in Russiā reuertebantur, dumq; statiua ad fluuium Czarua, apud uillam, quæ maior Thursko uocatur, tenerent. Irruit in eos Wladimirus Gracco: Palatinus cū militibus Graccouiēsibus: Vbi inter pugnandū omnis captiuorum multitudo diffugiens, in propinquas siluas se recepit, superati tamē sunt pauci a multis: Wlodimirus palatinus Gracco: cum suis a Thartaris, uerū strage suorum Thartari perculsi, per siluā Stremech in Russiā recesserūnt. Et in supplementum accersitis plurimis Thartaris, cū fremitu & ira in poloniā redierunt. Et quia maximū habuerunt exercitum, ad Sandomiriā peruenientes, bifariā eum diuiserunt. Minorēq; exercitum in Lanciciā, Siradiā, & Cuyauiā, cū principe Kaydano, destinarunt, qui nullo obice apparente, crudelissime illos districtus cœdibus atq; igne uastarunt. Et sanctmoniales monasterii Vithouien̄, præter tres, quæ in siluas fugerant, rabie barbarica occiderūt propter quod processu tēporis, moniales illius loci, in locū tutiorem, Graccouien̄ diocesis translatæ sunt. Abbacia Buszen̄ de Buszko in Vithow translata. Maior autē Thartarorum exercitus, cuius ductor Bathi rex, & primus imperator Thartarorū fuit, uersus Graccouiā, omnem transitui propinquā

Tartarorū crudelitas in Polonia.

Poloni a Tartaris cœsi.

Abacia Buszen̄ in withow translata.

cœde &

cœde & incendio peruaſtans, iuit. Occurrunt ergo ei in uilla Chmyelik prope oppidũ Szidlow, Wlodimirus Palatinus, Clemẽs Caſtellanus, Gracco: Pacoſlaus palatinus, Iacobus Racziborouicz Caſtellanus Sandomirieñ, cũ nobilibus & militibus Graccoui: & Sandomirieñ. Et facto conflictu cũ una Thartarorũ turma: Ipſaq; attrita, pedem referente, & ad alterã præſtantiorem turmã ſeſe diuertẽte. Poloni certamine priori feſſi, pauci a plurimis, aduerſo pectore confoſſi ceciderunt, reliqui uero in fugam conuerſi, per itinera nota euaſerunt. Ceciderũt in eo conflictu deſiderati Criſtinus Sulkouicz de Myeduiedz, Nicolaus Vithouicz, Albertus Stampocicz, Zementa, Granibina, Suliſlaus, milites ſtrennui, & alii plures ualidi. Ex quorum ſtrage, tãtus pauor irrepſit, ut alii in alias regiones fugerent, agreſtes uero cũ pignoribus & pecoribus, in paludes & ſiluas & inuia ſe conderent. Sed & Boleſlaus pudicus, dux Graccouiæ & Sandomiriæ cũ Grzimiſlawa matre, & Kinga coniuge ſua, primum uerſus Hungariã in caſtrũ Pienini de prope oppidum Sãdecz. Poſtea uero in Morauiã ad monaſterium ordinis Ciſtercieñ effugit.

Polonorum altera clades.

Thartari Graccouiam acceperunt.

Thartari autẽ poſt cladem apud Chmyelik peractã, Graccouiã in die cinerũ uenerunt. Et eam uacuam hominibus inuenientes (omnes ſiquidẽ in abdita diffugerant) in eccleſias & domos incendio ſeuierunt. Eccleſiam uero ſancti Andreæ, tunc extra muros Gracco: extãtem, uallantes, oppugnabãt, expugnare tamen non ualuerunt, quoniã pluribus polonis magna ui & fortitudine, ſe & ſua illic defendentibus, cuſtodiebatur, cœpto irrito, receſſerũt. Et in Wratiſlauiã perrexerunt, quã ſimiliter ut Graccouiã deſertatam habitatoribus, ſed & conflagratã habitationibus reperientes (Ciues etẽ Wratiſla: pauore cõſternati, fere omnibus relictis, præcioſioribus dumtaxat feſtine raptis) fugam inierunt, quod gentes ducis Henrici uidentes. Deſcenderunt & opes cũ uictualibus in arcem inducentes, urbẽ cum tectis eius flãmis exuſſerunt, Thartari in urbe nil reperientes, caſtrum uallarunt, & poſt aliquot dies obſidionẽ ſoluentes (ut aiunt orationibus & lachrymis Ceſlai, Prioris ordinis prædicatorum, & fratrũ eius in caſtrum admiſſorũ depulſi) receſſerũt Interim feria ſecunda paſchæ Thartaris qui Cuyauiã uaſtauerũt ſuperuenientibus, ſimul iuncti in Legniczam profecti ſunt. Dux etẽ Henricus ſecũdus, ſanctæ Heduigis filius, per illud tempus, ibi tã nobiles q̃ agreſtes maioris poloniæ & Sleſiæ collegerat. Aduenerant & principes cum ſuis militibus, Myeczlaus Kazimirides dux Oppolieñ, Boleſlaus filius Dipoldi marchionis Morauiæ expulſi, qui Szepiolka cognominatus eſt. Et Pompo de Hoſterno magiſter Cruciferorum de Pruſſia cũ fratribus ſui ordinis. Inſuper & cruce ſignati plures. Cũq; ex oppido Legniceñ agmina duceret, & ea obequitaret, lapis de ſummitate eccleſiæ beatæ Mariæ decidit, parumq; abfuit, quin caput ducis Henrici non dirupit, quod reuera infauſtum omen fuit. Suburbana itaq; oppidi Legniceñ prætergreſſus, quattuor acies inſtruxit & ordinauit. Primum de cruce ſignatis uoluntariis, & de aurifoſſoribus oppidi Goltberk, aliiſq; peregrinis militibus. Hãc Boleſlaus Szepiolka filius marchionis Morauiæ ducebat. Altera acies militum Graccoui:, & maioris Poloniæ fuit. Huic Suliſlaũ fratrẽ Wlodimiri olim Palatini Graccoui: circa

Tarthari wratiſlauiam acceperunt.

Chmielik

Chmielik occisi præfecit: Terciam aciem, in qua erãt milites Oppolieñ, & Pompo magister Prussiæ cũ fratribus & militia sua, Myeczlaus dux Oppolieñ gubernauit. Quartã, ex præstãtioribus militibus Slesiæ & maioris Poloniæ, ac præcio conductis militibus, Henricus dux regebat. Totidem erãt Thartarorũ agmina, sed robore & frequentia pugnatorum præstantiora, Ita ut unũ agmen eorum, omnia polonorũ agmina excederet. In campo igitur q bonus cãpus dicitur, porrecto & in omẽs ptes lato, uterq; exercit9 5 idus Apri: alias feriã secũda post octauas paschæ cõuenit. Primũ q; crucesignatorum & aurifossorũ exercitus cũ Thartaris magno impetu congressus, uelut teneræ aristæ a grãdine percussæ, a sagittis Thartaricis obtritus est. Deinde duo agmina sub gubernatione Sulislai militis, & Myeczlai ducis Oppolieñ consistentia, pugnam cum tribus Thartarorũ agminibus ingressi, ualidam in Thartaros stragẽ ædiderũt, ita ut pedem referrent, & fugam inirẽt Quidam autẽ celerrimo cursu, circa utrumq; exercitum discurrens, terribili uoce clamauit, Byegaycze Byegaycze, quod sonat currite currite. Polonis terrorẽ incutiens, quam uocem Myeczlaus dux Oppolieñ audiens, deserto prælio fugit, & secũ magnam partem militũ traxit. Quod uidens dux Henricus ingemiscẽs dixit. Gorze sze nam stalo.i. peius & moleste nobis accidit Indicansq; suam quartã aciẽ fortissimorũ militum, tres acies Thartarorum a duabus aciebus Polonorũ disiectas, prostrauit, & in fugã conuertit. Quarta autẽ acies Thartarorũ, & maior omniũ cum suo rege Bathi, superueniẽs horribili impetu bellum instaurauit, quod acerrimum inter utrosq; durauit. Magnaq; ex parte, Thartaris cœsis, & in fugam spectantibus, quidã Thartarorũ uexillifer, ualde magnũ uexillum ferens, in quo chi littera græca depicta erat talis X, & in summitate hastilis, imago teterrimi & nigerrimi coloris cum barba prolixa, cœpit incantãdo, fortiter caput imaginis quatere. Ex quo illico fumus & nebula horrẽdi & intollerabilis fœtoris in Polonos diffusa est, ut pene exanimati, & inualidi ad bellandũ redderentur. Clamore itaq; horrendo eleuato, in Polonos Thartaricus exercitus cõuersus, acies eorum quæ interim integre erãt, dirupit, & eas magna strage affecit. In qua dux Boleslaus filius marchionis Morauiæ Szepiolka dict9, & Põpo magister Cruciferorum de Prussia, cum multis insignibus militibus occisi sunt. Dux uero Henricus corona a Thartaris circũfusus est, ut a tergo & fronte cœderetur. Iamq; ad extremum circa eũ, non nisi quattuor milites uersabantur, Sulislaus frater olim Wlodimiri palatini Gracco:, Clemens palatinus Glogouieñ Conradus Cwirathouicz, & Ioannes Iwanouicz, quãta potuerunt, ui & conatu principem Henricũ ex prælio educentes, ad fugiendũ disponebant, sed ducis equus sauciatus subsistebat. Thartari igitur ueloci cursu cõsequutum cũ tribus præfatis militibus, quarto Ioanne Iwanouicz, ab eis segregato, uallauerunt, cũ quibus aliquãto tempore decertabat. Ioannes uero Iwanouicz equũ recẽtem a Roscislao aulico ducali receptum, penetratis hostiũ cuneis, duci administrauit, quo ascenso dux, Ioannem Iwanouicz, uiam per medios hostes ei parantem, sequebatur. Ipsoq; in cursu uulnerato & euadente, dux Hẽricus intercipitur, & tercio circũuallatur, dumq; audacissime cõtra Thar

Horrenda clades Polonorũ & Theutonum ex Thartaris accepta.

Bathi Thartarorũ impator.

Vexilliferi fascinatio.

m taros

Henricus dux a Tartaris occisus.

taros dimicaret, & manu sinistra eleuata Thartarꝝ sibi obuiũ feriret, ab altero Thartaro, lãcea sub ascella trãsfixus, ex equo demisso brachio, moribundus defluxit, quẽ Tharrari ingẽti strepitu inconditarũ uocũ facto, capiũt, & extra locũ certaminis, quãtum esset geminatus balistæ iactus pertractũ, framea caput absciderunt, corpusq; insignibus omnibus despoliatũ, nudũ reliquerunt. Occisa est in eo prælio multitudo nobiliũ Poloniæ, Inter quos clari & insignes fuerunt Sulislaus, frater Wlodimiri Palatini Gracco: Clemẽs palatinus Glogouieñ, Cõradus Cũrathouicz, Stephanus de Virbna, & Andreas filius eius, Clemens filius Andreæ de Pelcznicza, Thomas Piotrkouicz, Petrus Kusza, & pleriq; alii. Hanc cladem uniuersam beata Heduigis quæ cum sororibus ex Trzebnicza in Crosna fugerat, per spiritũ hora qua acciderat cognoscens. Adleydi sanctimoniali reuelauit. Ioannes Iwanouicz, fugiens cum duobus suis armigeris, iunctus est Luczmãno militi duos similiter familiares habenti. Et dum in quodam rure, uno miliari a loco prælii distãte, a nouem Thartaris consequeretur, q̃uis duodecim uulneribus esset cõfossus, octo ex illis occidit, & nonum pro captiuo reseruauit. Postea ordinẽ prædicatorum ingressus, deuote domino cœli, a quo protectus erat, famulabatur. Corpus ducis Henrici, post cladẽ ex sexto digito sinistri pedis uix cognitum & repertum. Per Annam coniugem ipsius, in medio chori ecclesiæ sancti Iacobi apud fratres minores Wratislauiæ sepultũ est. Pomponis uero magistri Prussiæ, & militum insigniorũ supra expræssorũ, in eodem monasterio sancti Iacobi Wratislauiæ, corpora tumulata sunt. Boleslai autem filii marchionis Morauiæ funus, in Lubeusz in choro conuersorũ humatum est. Super cætera corpora fideliũ in loco prælii sepulta, ecclesia in hanc diẽ durans constructa est. Maxima uictoria de duce Henrico & Polonis, Thartari potiti, lectis spoliis, unicuiq; interemptorũ unã auriculam absciderũt, & nouem saccos grandes, ad sciendũ numerum occisorum, repleuerunt. Ducis autẽ Henrici capite in longiori hasta erecto ad castrum Legnicza, Oppidũ enim metu Thartarorũ exustum fuerat, applicuerunt. Mandantes ut duce eorum occiso; castrum eis aperirent. Castrensibus conuenienter respondentibus, q; pro uno duce occiso, plures duces filios occisi haberent. Illi uero circa Legnicz uillis uastatis & incensis, In Othmuchow se receperũt, ubi quindecim diebus statiuã continuãdo, omnem regionem per circuitũ uastauerunt. Exinde Rathiborieñ oram adeuntes in Bolesiszko, octo diebus commorati in Morauiã secesserunt, & Venceslao rege Bohemiæ, in castris se continente eam plusq̃ uno mense incendiis & cœdibus uastauerunt. Ab Olomuncz septimis castris in hungariam peruenerũt, eamq; crudelissime prope duos annos afflixerunt, regem Hũgariæ Belam quartũ, cum fratre eius Colomãno prope fluuium Cziszam miserabiliter fuderunt, & persequuti sunt, totũ uero regnũ Hungariæ ex utraq; parte Danubii, simul Slauoniã, Bosnam, Rasciam, & Bulgariam, miserabilius, quia usq; ad internitionẽ deuastarunt, finaliterq; in Scithiã sedes patrias redierũt. Refert alia Polonoꝝ historia, Et cõcordat cum Rogerio in tractatu de destructione Hungariæ per Thartaros q; Bathi rex Thartarorũ, non in Polonia fuit, ut præmissa asserit Chronica.

Pompo sextus Magister prussiæ occisus.

Boleslaus marchio Morauiæ occisus.

Copia auricularum.

Tartarorum in Hungaria crudelitas.

Sed cum

Sed cum in Hungariam contenderet, & ex Russia intrare Hungariã properaret, partem sui exercitus cum principe nomine Peta, ad uastãdum Poloniam misit, qui ut prædictum crudeliter afflixit, & eam desertauit: Principemq; ipsius Henricum nomine suo exercitu deleuit, quod ex tempore lucidius claret. Nam Bathi per montanam portã ex Russia in hungariam fracta, potẽtia comitis regni hungariæ, ad custodiendũ eandem portã per regem locati, duodecima Marcii intrauit, & ãte dominicam Palmarum exurendo usq; ad Pest aduersus regẽ uenit, retrocedensq;, & rege Bela eum insequente, hungaricum exercitum circumdando, interfecit & dispersit. Hoc autẽ tempore ante dominicã palmarũ, Peta de Graccouia in Wratislauiã perrexit. Bathi autẽ in duobus regnis sub eodẽ tẽpore esse non potuit. Item narrante eadem historia Bathi (fugiente rege Bela faciem eius) suis principibus regnũ Hungariæ diuisit, uocans ex Morauia Petam, ad sortiendũ portionem Hungariæ, quod post expulsionem regis Belæ quarti fuit. Item Cadan alter princeps Thartarorũ, quem poloni Kaydanũ uocant, per siluas & Comauiã ac p fluuium Sereth, eodem tempore cũ Bathi partem orientalem Hungariæ quã Almani inhabitabãt, introiuit, & eam destruxit. Non ergo in quadragesima poloniã ipse, aut Bathi uastauit, sed princeps Peta. Ne autẽ rei ueritatẽ nesciisse uideamur, utrãq; historiã retigimus, & legentibus obiecimus, ut eam a sibi ex integro si uoluerint, legant. Potentia Thartarorũ cum qua Hungariam ingressi sunt, fuit quinquies centum milia pugnatorum.

Peta Thartarorum princeps.

Cadan Tartarorũ princeps.

CAPVT XXXIX.

ANno domini. M. ducen: trigesimo nono. Conradus dux Mazouiæ castrũ Bydgostieñ sub Swatopelcone duce Pomeraniæ recuperat. In cuius ultionẽ præfatus Swatopelk cũ exercitu terrã Cuyauiæ ingressus, tumultuarie eam deuastauit, oppidũ Iuni Wladislauieñ cum pluribus uillis exussit. Item castrũ Sãthok per polonos negligenter custoditũ, per Saxones interceptum est. Item Villebrandus Archiepiscopus Maydenburgeñ castrũ Lubusz obsedit. Asserensq; suæ ecclesiæ perpetuo, per Henricũ quartũ imperatorẽ donatũ esse, olim per eũ acquisitũ & sub Boleslao Crziuousti expugnatum. Hẽricus uero dux maioris poloniæ & Slesiæ sanctæ Heduigis filius, cum forti exercitu super eum ueniens, gentes ipsius dispersit, & cum plurimorũ occisione in turpem fugã conuertit. Pompo magister Cruciferorũ Prussiæ, post deletionẽ suarum copiarũ a Prutenis, noua manu collecta, castrum Balgam sub Prutenis conquisiuit. Barbari uero Pruteni reaquirendo castrum. In circuitu duo castra uidelicet, Portegal & Shrandin erexerunt, & intantum gentes magistri affixerunt, ut se cum castro potestati Barbarorum subiicere cogitarent, nisi Otho dux de Brunsuik, cum noua militia superueniẽs Barbaros repulisset, & castra in circuitu edificata expugnasset. Monasteriũ fratrũ minorum in Thorun, sub titulo sanctæ Mariæ uirginis, eodem anno domini. M. ducen: trigesimo nono, erexit, & areã ad inhabitãdũ fratribus, Pompo magister Prussiæ assignauit. Anno dñi. M. ducen: quadragesimo, monasteriũ fratrum minorũ sancti Iacobi apostoli in Wratisla: dux Hẽricus secũdus erexit, quod Anna relicta eius

Henricus contra acrhiepiscopum maydburgensem.

Monasterium fratrũ minorũ in Thorun, aliud in wratisla: ui.

(ipso pro fidei defensione per Thartaros occiso) ad plenum consumauit, & in eius ecclesia ducem & maritū suum sepulturæ cōmendauit. Sub eodē tēpore frater Wolquinus ordinem suū, qui dicebatur ordo militū Christi, cū ordine Cruciferorū Prussiæ nigræ crucis uniuit. Et eodem anno in congressu cum Lithuanis habito, cum quinquaginta fratribus & multis aliis pugnatoribus interficitur. Post commendabilem ac strennuum Henrici secūdi Gracouień maioris Poloniæ & Slesiæ ducis, per Thartaros occisi, obitum. Barones minoris poloniæ qui cladi superfuerūt, Boleslao caluo filio primogenito præfati ducis Henrici se subiecerunt, quod egre ferens Conradus dux Mazouiæ, cum filiis suis Boleslao, Kazimiro, & Semouito, ac gentibus eorum & cum pluribus aliis auxiliaribus uenit, ut cū militibus Pomeraniæ p Swātopelconē missis, cū Prutenis quoq; & Lithuanis, mercede conductis. Et terras Gracco: Sādomirień, ac Lublineń, omnesq; arces & munitiones earum occupauit. Boleslaus uero caluus, dum cū gētibus suis & Theutonicis Graccouiā accederet, iniuriam rescissurus. Conrado Mazouiæ cum ualidiori exercitu superueniente, pugnæ se non cōmittens, recessit. Clemēs ergo de Ruscza, palatinus Gracco: nullum auxilium a Boleslao caluo habens, Cōrado duci Mazouiæ, ipsum in Skala oppugnanti, se subiecit. Incēsoq; castro Skala, Conradus dux, castrum per eum Graccouiæ iuxta ecclesiā cathedralem erectum, funditus disiici præcepit. Statimq; plenā possessionem nactus, graues uniuersis exactiones imposuit. Nedum agrestibus, aūt ciuibus, uerum & militibus, atq; sacerdotibus, ad edificationē quoq; nouorū castrorum atq; antiquorū instaurationē, passim omnes compulit. Quapropter clamor & uox tribulatorū ascendit, q̄ post miseras Thartarorū clades, miserabilius & grauius a propriis opprimerentur. Missisq; extemplo in hungariā & Morauiā crebris nunciis, Boleslaum pudicum quærebant, & ut afflictæ patriæ subueniret, tanq̄ heredem reducere satagebāt, qui non est reuersus, nisi anno domini. M. ducen: quadragesimo tercio. In maiori autē polonia Barones & nobiles, specialiter Bogumilus, Dirszicraius, Palatinus Posnaniensis, Cecundus Gnezneń, Thomas Posnanień, Castellani. Domaradus iudex Posnanień, pręsi principatum ducis Boleslai calui filii Henrici per Thartaros occisi, propter opprællsiones maiorū Polonorū, & exaltationes Theutonicorū, Przemislaum & Boleslaum filios ducis Wladislai Othonis, in dominos & heredes naturales acciuerunt, qui unicū castrum Vscze possidebāt. Nam sub eis alterꝝ castrꝝ Nakel Swātopelk auūculus eorꝝ dux Pomeraniæ interceperat, omniaq; castra & munitiones præfatis suis principibus Przemislao & Boleslao, necnō castrum Przemanth post eius expugnationem, maiores poloni præsentarunt & obtulerunt. Quibus Boleslaus caluus non restitit, sed affinitatē iungens, germanā suam Elizabeth nomine Boleslao duci Kalissień copulauit. In Prussia uero Swātopelcus princeps Pomeraniæ, uir callidus & uafer, cernens Cruciferos per Conradū ducem Mazouiæ uocatos, in immēsum creuisse, & castra ac munitiones plurimas locasse, Prutenosq; sibi subiectos ad baptisma coegisse. Cœpit uehemēter expauescere. Ne sicut ipse dolo Pomeraniā sub Leskone albo acquisiuit, eadem mensura metiendo, a Cruciferis

Boleslaus caluus.

Poloni a Boleslao caluo defecerunt.

ciferis quãdoq; exueretur & e Pomerania expelleretur. Hac itaq; occasione omnes Prutenos tam neophitas q̃ gentiles sibi conciliat, & idolatrie ritus nepharios reassumere psuadet. Edictoq; certo tpe, omnes christianos in Prussia tã Polonos q̃ Almanos interemit. Castraq; singula Cruciferoꝶ, ui & expugnatione Prutenorum, præter Balgam & Elbing conquirit. Nec ea per Gwilhelmũ Mutinensem Episcopũ, Innocẽcii papæ quarti legatum, auctoritate sedis apostolicæ monitus resignauit, quinimo collecta manu Pomeranorum & Prutenorum, totã terram Chelmeñ. uehementer attriuit & uastauit, præter tria castra Thorun, Chelm, & Radzin, quæ acqrere non potuit. In uniusq; anni spacio, quod Thartarorum rabies non attigit, Prutenorum barbaries deleuit. Pruteni idolatriã reassumũt

CAPVT XL.

Sed redeamus ad Boleslaũ pudicũ. Anno dñi. M. ducentesimo quadragesimotercio. Intelligens Conradus dux Mazouiæ, Boleslaum pudicum, cum nonnullis militibus reuersurũ. Indicit cõuẽtionem Baronibus Graccouieñ & Sandomirieñ, apud Scarbimirien oppidum, quasi ad prouidendũ rebuspublicis tercio kalendas Iulii celebrandã. Vbi omnibus conueniẽtibus, ex occulta maliuolẽtia prius cõcepta, dat signũ suis militibus. Et captiuati sunt Przibislaus Vawszriczouicz Vitek Byenyouicz, Andreas Sulconis de Myedzuiedz, Nicolaus Iaszko, Sadek de Chedcza, & alii plures, uinctiq; & in Mazouiã ducti, ergastulis inclusi sũt, & q̃si post duos mẽses, prima die Augusti q̃ est sancti Petri ad uincula, diuina cõmiseratione, fractis compedibus, sub intempeste noctis caligine, omnes euaserunt. Clemens uero palatinus Graccoui: de domo & familia Griffonũ, qui cũ fratribus suis, Sulcone, Theodoro & aliis de medio captiuantium in Hungariã fugerat, audita solutione captiuorũ reuersus est, & simul iuncti, tam arcem q̃ ciuitatẽ Gracco: eiectis ducis Conradi præsidibus obtinuerunt. Aduenienteq; Boleslaũ pudicum cum sorte sua Kinga, tanq̃ heredem & dominum cõnaturalem cum magno plausu, Prandotha episcopo Graccouieñ persuadente, in ducẽ assumpserunt. Quo rumore Cõradus dux Mazouiæ excitus, cum multis gentibus uersus Graccouiã uenit, Boleslaoq; pudico copiã pugnãdi non faciente, & sola mœnia defendente. Dux Conradus Mazouiæ incastellatis ecclesiis, sancti Andreæ extra muros Gracco: & sancti Georgii in arce Gracco:, fossatisq; factis, cũ exercitu in Mazouiã discessit. Post cuius discessũ Bogutha præses incastellatiõis ecclesiæ. s. Andreæ (miles hic Gracco: erat) ipsam ecclesiã Boleslao pudico reddidit, & omnis hostilitas circa Graccouiã ãmota est. Itaq; Cõradus dux Mazouiæ, Myeczlaũ ducem Oppolieñ desertorẽ, Hẽrici ducis Wratislauiæ per Thartaros occisi, in sui præsidiũ uocauit, uocauit & Przemislaũ ducẽ Posnanieñ, Lithuanosq; & Iaczuingos. Et cum ipsis filioq; suo duce Kazimiro, terram Sandomirieñ ingressus est. Quibus Boleslaus pudicus, cũ militibus Graccouiensibus & Sandomirieñ, cum Clemente palatino Gracco: & Floriano palatino Sandomirieñ, & quibusdam Hungarorũ militibus in Suchdol occurrit, propicianteq; deo, exercitũ Conradi numero & robore superiorẽ, confregit

Conradi dolus

Mira vinctorũ liberatio.

Boleslaus pudicus reacceptus.

Conradus auxilia petit.

Conradus a Boleslao victus.

m 3 & dispersit

& dispersit. Ducesq; præfatos in turpem fugã ægit. Ex qua pugna exercit9 ducis Boleslai, præda uariarũ nationũ ditatus est. Duxq; Boleslaus pudicus cæteras munitiones, quæ pro Conrado principe Mazouiæ tenebãtur, ui acrepit. Post hunc triumphũ milites Gracco: iterũ Boleslaum pudicũ Prandotha Episcopo Gracco: diuina solenniter in ecclesia Gracco: agente, in suum dominum assumpserũt & intronisarunt. Conradus autẽ dux Mazouiæ cladem in Suchdol acceptam ultum iri cupiens, Lithuanos, Prutenos & Iaczuingos ordinauit, qui in copiosa multitudine ingressi, terram Lublineñ uastauerũt, eam more barbarico usq; ad fluuium Istulam, cũ districtu Szeczechouieñ, & Lukouieñ infestãdo, hoïes utriusq; sexus cũ numerosis pecoribus abegerũt. In Prandothã uero Episcopum Gracco: quia Boleslao pudico adherebat, præfatus Conradus dux Mazouiæ suos armigeros misit, & curias episcopales Thaiseñ, quæ nunc Bedzancineñ appellatur, Keleeñ & Cuneouieñ primum expilatas, cum uillis ipsarũ incendit, & prædam in Mazouiã intulit, propter quod Prandotha Episcopus Graccc: cum auctoritate propria anathematisauit. Cuius ꝓcessus Fulco Archiepis: Gnezneñ in sinodo Lanciciеñ confirmauit, & in singulis ecclesiis denũciare mandauit. Verũ Cõradus eodem anno. M. duceñ: quadragesimo quarto, mala additura malis, terram Graccoui: cum exercitu ingressus, nouas munitiones erexit, quas eo discedente, milites Graccc: expugnauerũt, sed Conradus rediens, iterum eas expugnauit, & aliquas diruit, tot & tantis malis non saciatus Conradus dux Mazouiæ, contra Boleslaum pudicũ nepotẽ suum, ulceratum gerẽs animũ. Anno domini. M. ducen: quadrage: sexto, cũ Lithuanis & gentibus propriis terras eius inuasit. Cui Boleslaus pudicus, cum militibus Gracco: & Sãdomirieñ in Zarzissow, alias in Iaroszin occurrens, diro marte conflixit. Et a multitudine superatus, pluribusq; militibus Gracco: aut occisis aut captis, Boleslaus pudicus fuga elapsus est. Conrado prædam acceptã in Mazouiã referente, Et sine mora in terrã Graccoui: cũ filio suo Kazimiro Cuyauiæ & Lanciciæ duce. Item cũ Myeczlao Oppolieñ duce genero suo, redeunte, castra tria, unũ in faucibus Rudaue, ubi Istula ingreditur. Aliud supra ripam prope monasterium Thinyecz, extruxit. Et hæc duo suis militibus commisit. Tercium in Lelow, & illud Myeczlao Oppolieñ duci genero suo in administrationẽ dedit, Sed Conrado in Mazouiã diuertẽte, Boleslaus pudicus castra prope Thinyecz, & in ora Rudawe expugnauit. Terciũ uero in Lelow paũlopost Myeczlao duce Oppoliensi mortuo, illico Boleslao pudico redditũ est. O q̃ misera condicio minoris poloniæ sub illo tempore fuit, Sub eoq; tempore Pruteni Mazouiã irrumpentes, eam circa Czechanow uastauerunt, festine autẽ occurrentibus Mazouitis & Lancicien sibus, noningẽtos Prutenos occiderũt, alios uero aut captiuarunt, aut disperserũt. Lithuaniq; procurante Conrado Mazouiæ duce, silenti agmine in Oppatow oppidum Sandomirieñ uenientes, ipsum & uicinia eius spoliarunt. Mortuus est tandẽ deo uolente Cõradus dux Mazouiæ ætate maturus, nepotis sui Boleslai pudici iniustus oppræssor, Et in ecclesia Ploceñ maiori sepultus, ãnõ dñi quadragesimo septimo supra millesimum ducentesimum. Et reliquit duos filios, Kazimirum

Furor Conradi in Prandotã episcopũ Craccouiensem.

ōs Kazimirum & Semouitum. Boleslaus siquidem tercius filius, breui patrem sequutus, morte absumptus est.

CAPVT XLI.

Anno dñi. M. ducē: quadrage: tercio, Castrū Zartauicza Theodricus Marsalcus Cruciferoꝝ de Prussia, cum uiginti uiris dumtaxat, in uigilia sanctæ Barbaræ, nocte scalis appositis, intercepit, & quinquaginta uiros in eodē castro reptos (cum eis a medio noctis usq; ad ortum solis certando) partim occidit, partim in deditionē accepit. Accepit & thesauꝝ cum reliquo deposito. Sed & caput sāctæ Barbaræ uirginis asportauit, quod Kazimirus tercius rex poloniæ, de Thorun in Gedanum transferri concessit, ubi in hanc diem cōseruatur, & a multis deuotis atq; peregrinis ueneratur. Swatopelcus intellecta castri sui Zarthauicza occupatione, fultus Prussorum suffragio, ipsum obsidione cinxit, & cū reliq̄ medietate exercit⁹, in Chelmeñ terrā descēdit. Et per Theodricū Marsalcum, ac per Kazimirum ducem Cuyauiæ filium Cōradi ducis Mazouiæ uictus, utrisq; castris est exutus. Vocatoq; in auxilium Przemislao duce maioris poloniæ, idem Theodricus marsalcus, & Kazimirus dux Cuyauiæ, potentiis unitis, castrum Vissegrad in Pomerania situm expugnauerunt, & terrā Pomeraniæ flammis & uastatione afflixerunt. Ex inde ad castrū Nakel processerunt, quod illico Pomerani, dumtaxat uitam cum paucis rebus pacti, Przemislao & Boleslao ducib⁹ maioris poloniæ tradiderūt, qm̄ sub his ducibus Swatopelk, ipsum interceperat. Eodē anno a præfatis ducibus poloniæ Przemislao & Boleslao castꝝ Zbassin cōstructum est. Veritus Swatopelk, ne unita potentia polonoꝝ & Cruciferoꝝ, de Pomerania expelleretur, concordiam cum Cruciferis iniit, & in obsides filium suum Mestwinum alias Msczugium, & Vcyat comitem Vimarumq; Burgrabiū dedit. Cruciferi autē omnes captiuos Swatopelconi reddiderūt. Castrum uero Zartauicza nequaq̄ reddere uoluerūt, propterquod in āno sequēti Swatopelcus iuramenta temerādo, & pacta uiolando, cū Lithuanis, Prutenis, ac Iaczwingis uenit, & terrā Culmensem horribili cœde & incendio affecit. Quos Cruciferis insequētibus, cum essent impares uiribus, placuit Theodrico ātiquo Marsalco, ultimam medietatem exercitus ex iniquis locis inuadere. Prima medietate lacum trāsgressa, at Berlwinus nouus Marsalcus, a fronte inuadendos censuit & inuasit. Swatopelcus uero paucitate Cruciferorum conspecta, ad paludem quæ Renszin dicitur, cum eis conflixit, & omnes trucidando, una cum Marsalco deleuit, uix uiginti uiris effugientibus. Similiter exercitum auxiliarem ex Thorun uenientem, uicit & prostrauit, uictoresq; spoliis interfectorū ouantes potiti sunt. Exhilaratus Swatopelcus de suorū uictoria, clandestine ad Remkam aduocatū & ciues Culmēnses misit, ut irrumpentes castrū Culmēse, quod licebat eis quottidie ingredi, filium ipsius Msczugium cum cæteris obsidibus soluerent, præmiis potituri promissis, quod Ioannes seruus Cruciferorū in prælio uulneratus intelligens, traditionem prodidit. Quare Capitaneus Chelmeñ, Remkam aduocatum cum ciuibus castrum ingredi prohibuit. Obsides quoq; nocte uinctos in castrū Zarthauicza

Castrum zartawicza capitur.

Swatopelkus uictus.

thauicza misit. Furens ergo Swatopelcus dolos suos detectos esse, clãdesti ne p appræciatos pecunia, Culmeñ ciuitatẽ & Zarthauiczã cõflagrare ꝑ curauit. Ipse uero cum Lithuanorũ, Prutenorũ, & Iaczuingorũ multitudine terram Cuyauiæ uniuersam miserabiliter per incendia & stragẽ barbaricã uastauit. Eo ꝙ Kazimirus dux Cuyauiæ omnes expeditiones cum Crucife ris obibat. Dum autẽ Swatopelcus sæpenumero castri Zarthauicza & fi lii recuperationẽ requireret, Cruciferi denegarunt, & filium eius per triginta armigeros, quos illis dux Austriæ miserat, in Austriam transmiserunt. Hoc cognito Swatopelcus, ad ripam Istulæ in terra Culmeñ castrũ Zantir edifi cauit, nullam nauem inspoliatã relinquens. Aliud castrũ Swyecze appella tum, ad fluenta Istulæ in terra Pomeraniæ edificare cœpit. Kazimirus uero dux Cuyauiæ, & Pompo magister Cruciferorũ ueniẽtes in nauibus, castrum Putirburk e regione Swyecze construxerunt, & multa in destructionẽ nouo rum castroꝝ Swatopelconis machinantes irrito discesserunt. Swatopelcus ergo occasione præbita, Swyecze consumauit, & Zantir militibus roborã do, utrumq; uictualibus impleuit. Anno autem domini. M. ducentesi: qua dragesimo quinto, Kazimirus dux Cuyauiæ & Lanciciæ, Magister Pompo & Cruciferi cum eo, Hẽricus Lichterstein, & Druseliff pincerna Friderici du cis Austriæ, nonnulliq; & pauci cruce signati, qui ex Austria uenerant, ordi natis aciebus Pomeraniã ingressi, rependendo uicissitudinẽ uastationis ter rarum Chelmeñ & Cuyauieñ, Pomeraniã ipsam nouem diebus exurentes, prædam, Swatopelcone nõ resistẽte, sed auxilia prussoꝝ præstolante dedu cebant. Quibus uenientibus insequutus est, & eos a fronte & tergo inuasit, facileq; Henricũ Lichterstein, & Druseliff fudit & fugauit, Nec Druseliff fu gam sistere uoluit (tanq̃ miles Australis) nisi in Thorun, tamẽ duce Kazimi ro & Cruciferis acerrime cum Swatopelcone pugnantibus, & neutra parte pedem referente. Henricus Lichterstein cũ suis reuenit, & exercitum Swato pelconis a tergo inuasit. Moxq; exercitus Swatopelconis contritus est, mil le quingentis occisis, cæteris captis, aut fuga dilapsis.

Terrę Cuyauieñ strages maxima.

Swatopelci filius austriã ducitur

Castrũ Puttirburgk erigitur

Pomeranię uastatio.

CAPVT LXII.

ANno domini. M. ducente: quadragesimo tercio, Przemislaus & Boleslaus germani, duces maioris poloniæ, cum Helinga matre ipsorũ, de consensu Fulconis Archiepiscopi Gnezneñ & sui Capituli, contulerunt ordini & conuentui sepulchri dominici Hierosolimitani Miechouieñ hospitale sancti Ioãnis in Gnezna, statuendo ut in eo singulæ miserabiles & languidæ personæ, & aliqui scolares, expensis magistri seu præpositi præfatæ domus, fouerentur. Eodem anno. M. ducentesi: quadragesimo tercio, septimo idus Octobris. Beata Heduigis ducis Henrici cum barba, sanctitate & prosapia illustris, relicta, uita functa est. Et in monasterio Trzebnicieñ humata. Hæc per ãnos uiginti octo omnem illecebrã carnis uitando, cœlibem uitam duxit. Anno domini. M. ducẽ: quadra: quarto, Cõradus dux Mazouiæ, monasterium & ecclesiã sanctæ trinitatis in suburbio ciuitatis Ploceñ fũdauit. Illicq; fratres prædicatores de domo sanctæ trinitatis Craccouieñ locauit & introduxit. Item eodem ãno quadragesimo

S. Heduigis mors.

quarto

quarto, supra millesimũ ducentesimum, Fratres prædicatores Przemislaus dux maioris poloniæ cũ fratre Boleslao & consensu Boguphali ãtistitis Posnanieñ, de Srodka in ciuitatem Posnanieñ, ad ecclesiam parrechialem sãcti Gethardi transtulit. In cuius recompensam præfatus dux, ius patronatus ecclesiæ sancti Adalberti Episcopo Posnanieñ contulit. Daniel dux Kiouieñ, sciens terram Lublineñ uastatione Lithuanorũ & Iaczwingorũ nequitia Cõradi ducis Mazouiæ desertatam, contra Boleslaum pudicum subordinatorum, uenit exercitualiter, & tã ciuitatẽ q̃ arcem Lublineñ accepit, turrimq; rotũdam ex coctis lateribus cũ circuitu in summitate in medio castri, & propugnacula cũ fossis & uallis profundis mira celeritate edificauit, uniuersam terram sibi appropriãdo & parere cogendo, anno Christi domini. M. ducen: quadrage: quarto. Pruteni Ploceñ ciuitatem cũ territorio Mazouiæ in proximo ei adiacente, uastauerunt. Anno domini. M. ducente: quadrage: tercio. Item anno sequẽti Pruteni equæstri exercitu, terras Mazouiæ, Swatopelcone Pomeraniæ ad hoc illos pellicente, intrauerunt (quoniam Conradus dux Mazouiæ cum suis militibus in expugnatione terræ Gracco: tunc uersabatur) spoliisq;, cœdibus, & incẽdiis oppida & rura replentes, discesserũt. Anno dñi. M. du: qua: quarto, Boleslaus caluus, & Henricus, filii Henrici ducis Wratisla: a Thartaris occisi, paternum ducatũ diuidentes. Boleslaus Wratislauieñ, Henricus Legniceñ sortem accepit. Verũ Boleslaus caluus pœnitẽtia ductus, putans Legniceñ portionem fore pinguiorẽ, per cõmutationẽ Legniceñ portionem accepit. De Wratislauieñ Henrico fratri cedens. Supererãt bini fratres eorũ Conradus & Wladislaus litteris operam dantes. Et eqdem Wladislaus Archiepiscopus Zalczbũrgeñ factus, ducatũ Wratislauieñ qui eũ contingebat, Henrico fratri integrũ reliquit. Cõradus uero cum fuisset subdiaconus, & in Bambergeñ Episcopum breui promouendus, fastidiens Episcopatũ & studium deserens, sortem Legniceñ quæ ipsum contingebat, a Boleslao caluo expetebat. A qua exclusus, ad Henricum alterum fratrem se contulit. Ob hoc Boleslaus sortem Wratisla: pacificam repetebat. Conductisq; præcio Saxonibus & cæteris Theuthonicis, terram uastauit, & ciuitatem Wratis: prima & altera obsidione obsedit. Cumq; nil prospere gessisset, in Legniczam redeuntem, proprii Barones ipsum captiuarũt Postea sponsione de nõ nocendo recepta, dimissus, captiuationem ultum iri uolens, castra Theutonis locauit, & Archiepiscopo Maydenburgeñ castrũ Lubulh donauit, propterea Przemislaus dux Posnaniẽsis suam germanã in uxorẽ habẽs, ipsũ tanq̃ delirãtẽ captiuauit, & honeste seruauit. Anno Christi. M. ducen: quadrages.: quinto, Barones maioris poloniæ, liuore acti, principes suos Przemislaum & Boleslaum rogarunt, ut libertates ecclesiarum Gneznẽ & Posnanieñ, iura ducalia & specialiter de moneta cudenda, per Wladislaum Othonis parentẽ eorũ concessa, rescinderent & cassarẽt. Qui nullis præcibus aut instãtiis fracti. Priuilegia in honorẽ dei & ecclesiarum libertatem emanara, non uiolarũnt, sed confirmarunt & innouarũt, in forisq; ciuitatũ & castellorum præconũ uoce obseruanda publicauerunt.

Pruteni Mazouiam ingressi.

Polonorum petitio:

Principum cõstantia.

Frater Ascelinus legatus wratislauiam venit.

ANno domini quadragesimo sexto, supra mille: ducente: per Bohemiā in Wratislauiā, frater Ascelinus ordinis prædicatorū, cū pluribus fratribus eiusdem & alioꝝ ordinum, uenit. Exceptusq; & ueneratus est a Boleslao Slesiæ & Wratislauiæ duce. Exinde transiens, ad Lanciciam peruenit, a Conrado duce Mazouiæ cum suis recollectus & hospitatus. De hinc ad Graccouiam deductus, a Boleslao pudico, a genitriceq; eius Grzimislawa, & a Prandotha ordinario loci, benigne suscepti & habiti sunt, pluribus pellibus subtilibus ꝓuisi, supra id quod proprio ære emere potuerunt, qm̄ principes Thartarorū sine munere adire nephas est. Tulit aūt fortuna ut esset apud Boleslaum pudicū principē Graccouiæ atq; Sandomiriæ, Vasilco princeps Russiæ, nepos matris suæ, huic itaq; cōmendati, in Russiā per ipsum deducti sunt. Ad Kiouiam uero aduenientes equos pro cōdicione terrarū Thartarorū ualentes acquisierunt, qui pedibus aquā & pabulum sub niuibus sibi quærerēt, tandem ex Kiow procedentes, plures duces Thartarorum pertransierunt. Donec ad Cham seu imperatorē Thartarorū applicuerunt. Cui legatione domini papæ Innocencii quarti, qui ex Lugdunensi cōsilio eos illuc miserat, exposita, ut deum uniuersorum agnosceret atq; coleret, & eum quē misit Iesum Christū, utq; gentem christianam crudeli nece, quēadmodum in Polonia, Hungaria, & Morauia fecit, nō perderet, postulauerūt. Et accepto responso, ꝙ Cham per quinquēnium gentem christianā non inuaderet, per eandem uiam ad dominum Apostolicū cū litteris imperatoris Thartarorū redierunt, Habes in speculo historiali Vincencii libro trigesimo secundo hāc historiā, quam caute legas necesse est, quoniā in aliquibus supersticiosa est. Anno quo supra, scilicet. M. ducen: quadragesimo sexto, per Graccouiā in Prussiā & Pomeraniam, Opizo Abbas de Meszano, sedis apostolicæ legatus, ex Lugduneñ concilio per Innocencium quartum missus, trāsiit. Qui Swatopelconē Pomeraniæ ducem per Episcopū Madeñ sedis apostolicæ nūcium anathematizatum, sumpto ab eo iuramēto, ꝙ de cætero cū Prutenis & Barbaris, consortia contra christianos nō ageret, absoluit. Danielem aūt Drohicieñ & Kiouieñ principem inter principes Russiæ potentiorē, rogantem & pollicentē se cum omnibus Russorū terris, græco ritu derelicto, in obedientiā & cōmunionem ecclesiæ Romanæ trāsiturum. præfatus legatus Opizo anno eodē. M. ducē: quadragesimo sexto, in regem super Russiā in castro coronauit & inūxit, quod omnes pontifices poloniæ dissuadebāt, scientes ducis Danielis fidem uafram & fluxā, ueluti postea compertū est. Anno domini. M. ducen: quadrage: septimo, Przemislaus & Boleslaus maioris poloniæ duces, terrarū maioris Poloniæ inter se talē diuisionē celebrarūt. Przemislaus natu maior, terras Gnezneñ & Posnanieñ, cum eorū castris & appendiciis accepit. Boleslaus uero ducatū Calissieñ a fluuio Przosna usq; ad Przemant, castro Przemant etiā incluso, ab inde usq; ad fluuiū Vartam & Moszinā. Item ad paludē Sepno, & fluuium Obra. Appositūq; est anathema, per Boguphalum Posnanieñ episcopum in uiolatorē huiusmodi diuisionis, quæ tamē depost fuit uiolata. Et quiā in sorte Boleslai ducis Kalissieñ monasteriū Lædense ad fluuiū Varta situm,

Graccouiæ a Boleslao & Prandotha suscipitur.

Legationē Tartarorum imperatoris exponit

Reditus Ascelini ad pp̄ā Innocentium.

Opizo papæ legatus Swātopelconem anathemate liberat.

Daniel in regē Russiæ coronat

Diuisio terraꝝ Poloniæ maioris.

ta situm, Kazimirus dux Cuyauieñ & Lancicieñ occupauerat. Filius Conradi ducis Mazouiæ, præfatus dux Boleslaus eodẽ anno depulso præsidio ducis Kazimiri, & uniuersis propugnaculis disiectis, locum monachis restituit. Eodem anno. M. ducen: quadragesimo septimo, super Odrã nouum castrũ Copaniczam Boleslaus dux Legniceñ edificauit, repetens maioris Poloniæ ducatum, quem pater suus tenuerat. Sed Przemislaus & Boleslaus maioris poloniæ duces, exercitualiter egressi, cũ eo ante pugnam composuerunt, & castro Copanicza demolito, castra Santok, Myedzirzecz & Dzbassin pro bono pacis ei assignauerũt. Vnum autẽ castrum ex prædictis Santok, Barwin dux Kassubitarum obsedit, prætendens ipsum sui iuris esse. Przemislaus autẽ dux Gnezneñ & Posnanieñ festinus cum gentibus suis accurrẽs, castrensibus obsidione fatigatis, succurrit. Accelerante autẽ & Boleslao Legniceñ cuius castrum erat, Barwin eorum potẽtiam ueritus, nocte discessit, nec amplius redire statuit, pro quo beneficio Boleslaus Legniceñ commendata ducis Przemislai probitate, castrum Santok perpetua largitione sibi reddidit. Anno præexpresso 1247. mortuo Popone altero magistro Cruciferoꝝ Prussiæ, tercius magister Henricus de Vita electus est. Is castrum Cristburg in terra Pomeraniæ extruxit, uolens frenare temerarios ausus Swatopelconis. Verũ Swatopelk explorato tẽpore oportuno, castrum Cristburg nocte intercepit, & occiso Cruciferorum præsidio, suum illi imposuit. Insuper cõpositiõe pacis uiolata, Swatopelk plures ex Cruciferis circa Golub, partim extinxit, partim captiuauit. Et cum manu Barbarorũ, terrã Cuyauiæ irrumpens, eam ferro & igni uastauit, non parcens etiam fœminis & pueris. Eo autem Cuyauiam uastãte, Henricus magister Cruciferoꝝ, aliud castrũ e regione Cristburg erexerat. Ad quod expugnãdum, Swatopelk exercitum cum curribus & propugnaculis misit. Quem Cruciferi superarunt, & in fugã converterunt, potiti spoliis rebusq; plurimis, eam cladem Swatopelk ulturus, nouo exercitu comparato, partem eius ad lacessendũ uersus Cristburg misit qui a Cruciferis uicti, fugientes ad statiua Swatopelconis tam incõditas uoces ædiderũt, q̄ exercitum Swatopelconis terruerunt, ut statiuis ac tabernaculis derelictis, præcipitanter trãs ripam Istulæ fugerent, nõnullis ab undis Istulæ absorptis. Quo facto, exercitus Cruciferoꝝ in Pomeraniã descendẽs grauem uastationem per ignes ac cædes intulit. Sub hoc tempore monasterium de Oliua in horreis, equis, & pecoribus, extreme damnatum est.

Castrũ Copanicza erigitur.

Secundus magister Cruciferorum mort. Electio tercij Magistri Cruciferorum. Castrum cristburgk edificat.

Monasterium Oliua destructum.

CAPVT XLIIII.

Conrado Mazouiæ duce morte sublato, pax est reddita terris maioris poloniæ Gracccouieñ, Sãdomirieñ, & Lublineñ. Thronus uero Boleslai pudici extunc polonorũ monarchæ firmatus est, hoste & infestissimo ipsius aduersario e uita cadẽte. Cœpitq; dux Boleslaus pudic⁹ una cum beatæ uitæ, Prandotha Gracco: antistite, ꝑ canonisatione beatissimi Stanislai Episcopi Gracco: laborare, & eam prout inferius dicetur adiuuit. Ad peticionem autẽ Belæ regis Hũgariæ soceri sui cum gentibus pedestrium & equæstrium in suo comitatu habens. Danielem ducem Russiæ cum auxiliis Ruthenorũ, anno domini. M. ducente: quinquagesimo

Boleslai pudici thronus firmatus.

gesimo tercio, Morauiã & districtum Oppauieñ intrauit. Factisq; incendiis ac spoliis, cum multitudine captiuorum in poloniam rediit, & Rutheni in Russiam. In sequenti quoq; anno præfatus Bolestaus pudicus dux Graccouie & Sandomirieñ, cum Wladislao Oppolieñ & Rathiborieñ duce, & cum Ruthenorũ exercitu, terrã Oppauieñ, pro eo q a Premislao cognominato Otocarus, postea rege Bohemiæ, esset occupata, hostiliter ingressus, totã flãmis & cœdibus uastauit, & cum præda hominum atq; pecorũ fœlix remeauit: Et cum terræ Graccouie & Sandomirieñ, inter alias terras poloniæ desiderata pace gauderent. Ecce ingens Thartarorum exercitus, ex multis legionibus conflatus, & per gentes Ruthenorum ac Lithuanorum adauctus cum ducibus Thartarorum, Nogay, & Thelebuga, post festum sancti Andreæ anno domini. M. ducen: quinquagesimo nono, in terrã Sandomirieñ aduenit, trãsiensq; per glacies concretas fluuii Istulæ, ciuitatem Sandomirieñ incendit, & eam cum ecclesiis conflagrauit. Castrum quoq; in quod uniuersa Sãdomiriensium regio cum uxoribus, pignoribus, & fortunis confugerat, cinxit, & illud nocte ac interdiu oppugnauit, sed cum nõ præualuisset. Vasilko dux, germanus Danielis, insup Leo & Romanus filii Danielis regis Russiæ ad Petrum de Crampa Sandomiri: Capitaneum miserunt, ut potius humiliatus tributum imponendũ, securus pendat, q̃ arcem & qui in eam confluxerunt omnes perdat. Credidit Petrus de Crampa, dolositatis & fraudis Ruthenorum expers atq; ignarus. Factaq; treuga pacis cum Sbigneo germano suo & insignioribus militibus, e castro descendit, & in statiuã Thartarorũ per duces Ruthenorum deductus est, ubi tametsi Thartarorum duces adorasset, & tributum pensurũ se promitteret, tamẽ Thartari fide uiolata, eum cũ omnibus suis captiuarunt, spoliatosq; & uerberatos, ad ultimum capite cœsos, obtruncarunt: Cum ualido deinde concursu & clamore ad castrum inuecti, omnes crudeli supplicio (uirginibus dumtaxat ac ingenuis mulieribus p explenda libidine seruatis) truculentissime enecarunt. Fluxitq; sanguis occisorum de colle arcis, tanq̃ quidã riuulus in Istulam. Alios uero homines occidere fastidientes, tanq̃ gregẽ cumulatos in Istulam ad submergendũ impulerunt, rebus deinde castri omnibus potiti, ipsum incenderunt. Effusiq; e Sãdomiria Thartari, ducatum præbentibus Ruthenis, in Graccouiam aduenniunt, & eam uacuam habitatoribus reperientes (omnes siquidẽ in arcẽ Graccouiensem confugerãt) in tecta & ualitudinarios seuierũt, tribusq; mensibus grassati, nullam resistentiam passi (dux etem Bolestaus pudicus cum Kinga coniuge in Hungariam, tantæ multitudini resistere nequiens, fugerat) cũ ingẽti præda & maiori cœde, q̃ priori ingressu & strage, apud Chmielik & Legniczam factam, onusti in Thartariã reuersi sunt. Quod malum dum Boleslaus pudicus, & Prandotha, ecclesiæ Graccouiensis pontifex, Alexandro papæ quarto, per nũcios Bodzantham Decanũ, & Albertum Canonicum Graccouiẽsem ad illum missos, declarassent, uisitantibus ecclesiam sanctæ Mariæ Sãdomirieñ (quoniã illic in ecclesia & cimiterio corpora occisorum per Thartaros, sepulta sunt) parem indulgentiam, quã habet ecclesia sanctæ Mariæ ad matres de urbe, concessit. Hanc indulgentiã merentur & pro

sequentur

Marginal notes:
Oppauieñ terræ duplex inuasio.
Polonia minor a Tartaris vastata.
Ruthenorum fraus.
Magna sanguinis effusio.
Tartharorũ ingressus usq; ad Legnitz factus
Nunciatur clades pape.

sequentē poloni & peregrini quotānnis ecclesiam Sandomirieñ, secūda Iunii uisitantes, & eam, magnas indulgentias appellantes. Deinceps anno sequenti ualidus exercitus Thartarorum subito ueniēs, Sandomiria conquisita, magnam multitudinem hominū, utriusq; sexus barbarica seuicia trucidauit. Aliosq; more pecorū in Istulam pulsos, undis suffocauit, & per Graccouiā usq; in Bithom prædam ægit, monasterium Zauichosteñ & Calui montis uastauit, & duobus mensibus integris in polonia debachatus, factis multis incēdiis, cū maxima præda ad propria reuersus est. Duce Boleslao Graccoui in Hungariā secedente, Prandotha Episcopo Graccouiensi in castro Rathiboriensi cōmorante, cæteris magnificis & nobilibus in arcibus, aut siluis degentibus. Hāc Thartarorū uastationem induxisse culpatus est dux Kazimirus Cuyauiæ. Quem propterea duces poloniæ multis cōtumeliis ut infra dicetur affecerunt. Ne autem barbari, tam frequenti incursu, terras Boleslai pudici inuaderent. Cū omnibus copiis suis circa Zauichost contractis, ipse dux Boleslaus pudicus, anno domini. M. ducen: sexagesimo quarto, composito agmine incedens, Iaczwingis bellum intulit, quibus decimo kalendas Iulii cum principe eorū Comath, propere & lete occurrēubus. Pugna conserta est, & alteris in alteros cœca & obstinata mente ruētibus, æquis uiribus aliquot horis præliatum est, tandem acie Iaczwingorum succumbente, & Comath principe eorū a polonis pugionibus confosso, ad extremū cœsi & obtriti sunt. Omnisq; natio Iaczwingorū eo bello (quoniam pedem referre nec unq̄ pugnam etiā iniquam detrectare uoluit) deleta est, ut pauci agrestes superstites essēt. Extunc & in tēporibus nostris Lithuanis cōiuncti, sic q̄ nomen Iaczwingorꝝ perrarum & paucis notum extet. Horum relliquias Boleslaus pudicus fidem Christi profiteri iussit, detractātes uero capite mulctari. Supplicauit etiam dux Boleslaus pudicus, Alexādro papæ quarto, ut pro Neophitis, gētis illius. Episcopum institueret, quod & concessit, & Archiepiscopo Gneznen̄ sup ea re scripsit. In effectū tamen nō cernimus fuisse deductū.

Boleslaus pudic⁹ Iaczwin: bellum parat.

Iaczwingi uicti.

CAPVT XLV.

REpræssis autē & extinctis Iaczwingis, Ruthenorū bellum surrexit. Rutheni siquidē anno domini. M. ducen: sexagesimo quinto, frequenti & magno exercitu duce Swarnone collecti, Sandomirieñ districtum depopulantes, rapinis & incendiis afflixerunt quos Barones Sandomirieñ, duce Boleslao nō cōsulto acialiter cōgregati, p agros sparsim palantes & uastātes fuderunt & interimerunt. Et omnes rapinas recuperātes, castro eorum potiti sunt. Hanc iniuriam, & alias dux Boleslaus pudicus rescissurus, anno sequēti scilicet. M. ducen: sexagesimo sexto Petrū palatinum Graccou:, cum copiis circa Ropczycze collectis, in terram Swarnonis misit, quo secundas statiuas agente, feria sexta quæ fuit decimao ctaua mensis Iunii, in loco Pyetha appellato, dux Swarno cum magno Ruthenorum & Thartarorum exercitu aduenit, haud lōge a Polonis locato. In crastino autē quæ fuit dies sabbati sanctorum Geruasii & Prothasii martyrum (in quo die superioribus ānis Romanus dux Russiæ potentia polonorū circa Zauichost contritus fuit) infestis animis occurrerunt, acies Ruthenoꝝ

Rutheni bellū repetunt.

Swarno eorū dux.

& polonorum, maximaq; strages in Ruthenis ædita est. Ita ut ad ultimum Swarno ad fugam prosiliret, deinde Rutheni eum sequuti passim in fugam uersi sunt. Et poloni adepta uictoria, duobus diebus in loco certaminis commorati. Post hoc totam terram Swarnonis depopulati sunt, multiplicemq; uariæ suppellectilis prædam referentes, in poloniam ouantes redierūt. Hæc clades Ruthenos adeo domuit, ut terras polonorū pluribus ānis contingere non auderent. Anno antē domini. M. ducen: septuagesimo tercio, Conueniē tib9 in Oppauia, Przemislao rege Bohemiæ ex una, & Boleslao pudico duce Gracco: & Sādomiriæ ex altera partibus. Quum Przemislaus districtū Oppauiæ, legitime ad se deuolutū per Myeczlai Oppolieñ ducis mortem, testamento sibi legatum assereret. Et Boleslaus pudicus portionem terrarum regni Poloniæ ab origine tētam & appropriatam esse affirmaret. Nolletq; alter alteri cœdere, Barones cōmunes & consiliarij eorum per sufferentias pacis, in ānos uiginti huiusmodi quæstionē suspenderūt decidendam. Interim dum hæc fierent, Paulus Episcopus Gracco: cum nonnullis militibus, Boleslao pudico rebellaturi, ad Wladislaum Oppolieñ ducem, præcantes ut ipsum potius in dominum, q̄ Boleslaū, & quē designauit successorem Leszkonē nigrum haberent. Nec abnuit dux Wladislaus suscipiendos. Occurrente autē exercitu Boleslai pudici ex aulicis & nobilibus, qui ipsum sequebantur. In Bogehim uilla monachorum, die Veneris, quarto nonas Iunij, duro certamine, cum potentia Pauli Episcopi Gracco: & nobilibus eum sequētibus, confiixerunt, pluribusq; interfectis, militibus Boleslai uictoria cessit, licet non incruēta. Bona ergo rebellium singula dux Boleslaus, aut usibus suis, aut uictoribus distribuendo confiscauit. Prima autē die mensis Iulij eiusdē anni, subito in graui exercitu Lithuani, Pruteni, & Samagittæ, in terrā Lublinensem descenderunt, & maiorem partē eius incēdiis & strage uastaūerūt spoliaq; abduxerunt. Insimulatus est Paulus episcopus Gracco: hāc miserabilem cladem in ultionē eorum, qui in Bogehim ceciderūt duci Boleslao pudico subordinasse. Hic namq; Paulus grauitate pontificali obmissa, pro concubina moniali de lapide Mariæ, alias de claustro Skala uiolenter abstracta abutebatur, uenationes per se tractauit. Cum Lithuanis polonorū hostibus ut a Boleslao pudico securior esset, affinitates & connubia iūxit. Ecclesiā suam Grac: perraro ad diuina peragenda uisitauit, cū assuetis rapto aut furto uiuere, conuentus habuit. Quare cū in monasterio sanctæ trinitatis in Graccouia esset, uox de aere lapsa insonuit. Ve tibi Paule Episcope, melius esset, si natus non fuisses. Quidam autē relligiosus per quietē, lupum anterioribus pedibus erectis, humana uoce exclamasse uidit. Ve tibi Paule episcope, quoniā cœpisti & occidisti. Qua relatione plurimum contritus, in cubiculo solitarius planxit, donec audiuit. Ne timeas, inquit, Paule Episcope, age quod bonum est, septimo āno moriturus. Sed hæc hactenus. Boleslaus pudicus ciuili bello attritus, Lithuanis resistere nō ualuit. Lestko uero, & Cōradus Cuyauiæ & Mazouiæ duces, pro terræ Lublineñ uastatione, terras Polessitarū & Prutenoꝝ igne & spoliis & cœdibus, nullam resistentiā passi, depopulati sūt. Dux uero Boleslaus pudicus cum omnium suarum terrarum copiis, & cū Boleslao

Polonorum in Ruthenis & Thartaris uictoria.

Boleslao pio Kalissieñ, & Lestkone nigro Siradieñ ducibus, terrā Oppoliensē in festo sanctorū Simonis & Iude ingressus, uicos, oppida, & suburbia ciuitatis Oppolieñ exussit, uastationē usq; ad Koszlye & Rathiboriam extendendo. Wladislao Oppolieñ copiā pugnandi non faciēte, sed ex insidiis per agros palantes inuadente & obtruncante. In anno quoq; sequēti, qui fuit millesimus ducente: septuagesimus quartus, utroq; duce Boleslao pudico Gracco: & Wladislao Oppolieñ minas spirāte, et armaturā contrahēte. Boleslaus pius dux Kalissieñ per plures tractatus, redditis hinc inde captiuis & damnis compensatis, pacem inter eos cōposuit. Cumq; septē & triginta annis Boleslaus pudic9 regnasset, mortuus est, satis deuotus in Graccouia, die Solis septima Decembris, alias quarto idus Decembris, anni domini M. ducen: septuagesimi noni, in monasterio sancti Francisci, quod ipse fundauit, in choro ad aquilonarē partem sub lapidib9 sectis, in altum eleuatis, sepultus Hic, princeps bonus, simplicis non fucati ingenii, sobrius & pius moribus, sed in decisione causarum uarius, & a corruptela munerum, parum abstinēs uenationum sectator, a contactu fœminæ alienus, cœlebs & uirgo fuit. Ob quod mactæ uirtutis meritum, Boleslaus Pudicus, quod nulli principum Poloniæ in hanc diem contigit, cognomen sortitus est. Nōnullas ecclesias & monasteria fundauit, prout in incidentibus claruit & patebit. Kinga autem uirgo & relicta Boleslai pudici humato funere mariti, cum Ioheleth seu Helena Boleslai pii Kalissieñ ducis relicta, In ecclesia sācti Frācisci Graccouiæ ordinem sanctæ Claræ professæ, caput uelarūt, & in Cenobiū sanctimonialiū Sandeceñ abeuntes, residuam illic in bonis operibus ætatē contriuerūt.

Boleslaus pudicus terram Oppolieñ uastat.

Boleslai pudici mors.

Vnde pudicus dictus est.

kinga & Helena mūdo abrenunciāt.

CAPVT XLVI.

Dicamus nunc euentus & cōtingentias ducum maioris Poloniæ, Slesiæ, Mazouiæ, & Pomeraniæ. Ab inicio monarchiæ Boleslai pudici usq; in finem eius, anno domini. M. ducen: quad: nono Przemislaus dux Posnanieñ irritata priori diuisione terrarum cū Boleslao duce Kalissieñ germano suo facta. Proprio motu & sensu ab eo ducatum Kalissieñ recepit, & ei quæq; peiora & sterilia consignauit, scilicet, Gneznā, Bnin, Gredecz seu Gedcz, Nakel, Ostrow, Burchow, Czarnkow Vscze, & Srem. Adiecit insuper captiuationē ipsius, tanq̄ uitæ & principa cui eius insidiaretur. Ob hec merito a Fulcone Archiepiscopo Gnezneñ argutus est, donec in festo paschæ anni domini. M. ducen: quinquagesimi tercii eum a captiuitate absoluisset. Et reconciliatione facta, per medium eiusdem Archiepiscopi & Baronum, nouā principatuū diuisionē fecit, tribuēdo duci Boleslao Gneznam, Kalisz, Vielun, Sroda, Pisdri, Gedcz, Pobiedziszka, Bnin, & Biechow. Possidente duce Przemislao Posnaniam cum omnibus aliis pertinentiis maioris poloniæ. Ab eo tempore in fraterna dilectione concordes permanserunt. Captiuauerat & anno sequēti Semouitū ducem Mazouiæ, & Gertrudim uxorē eius. Kazimirus germanus ipsius dux Cuyauiæ Lanciciæ, & Siradiæ, & captiuos in Siradia detinuit. In Slesia autē Boleslaus caluus, dux Legniceñ, post duas expeditiones superioribus armis contra Henricum germanum suū ducem Wratislauieñ factas. Adiecit terciam in

Semouitus cū uxore captiuat

æstate anno Christi.M.ducente:quinquagesimo.Et a Wratislauia repulsus in Legniczam rediens, singula in ducatu Wratislauieñ igne uastauit. Theutonici uero & prædones quibus stipendia nõ soluit,in territoriis Legniceñ & Wratislauieñ plura loca incastellauerant. Ipse quoq; Boleslaus caluus de omnibus equis & fortunis se exuit. Nec soluenda stipendia soluere potuit. Castrum Lubuceñ, Ioanni & Othoni Brandenburgeñ Marchionibus obligauit.Et ab eo tempore anno scilicet.M.ducente:quinquagesimo,districtus Lubuceñ cum castro, ad marchionatum Brãdenburgeñ, a regno poloniæ iniuste alienatus transiit(Illic in ecclesia sãcti Petri sub castro Lubusz quiescit tumulatus Myeszko dux Polonus, cui9 fuit castrum Lubusz dum uiueret) Ad tantãq; ægestatẽ Boleslaus peruenit,ut frequentius pedibus iret,q̃ equo ueheretur, & iccirco faciliter a militibus Henrici fratris sui compræhensus, in uincula Wratislauiæ coniectus erat.Sed ad iussa Hẽrici fratris sui dimissus fuit. Oppida sortis suæ Zithawiam & Gerliczã subditis suis in grauibus summis obligauit. Hinkonem filium Mirzonis Castellani Crosneñ,spe exigende pecuniæ captiuauit,ac Germanis quorũ consortio delectabatur, pecunia mulctãdum dedit. Qua dere nobiles Poloni,Crosnense castrum, & oppidum Crosna, cum cæteris munitionibus, Conrado fratri & aduersario suo tradiderunt. Quod Boleslaus caluus dolens, Conradi fratri suo insidias ut captiuaretur & occideretur,tetendit. Conradus autem declinans insidias Boleslai,ad Przemislaum Posnanieñ & Kalissieñ ducem diuertit. Qui comiter eũ excipiens & pascens,Boleslaum caluum Legniceñ, in Henricũ Wratislauieñ duces requisiuit,ut Conrado sortem paternam assignarent, & stipe aliena cum ludibrio suo & suorum eum uiuere non sinerent.Ipsis autẽ nolentibus & sese excusantibus, Przemislaus dux præfatus Posnanieñ & Kalissiensis cum equæstri & pedestri exercitu, habẽs secum ducem Conradũ, in ducatum Legniceñ intrauit, & castrum Bithom prope Glogouiam supra flumen Odram construxit,fossatisq; uallis & militibus muniens,ac duci Cõrado tradens mandauit,ut nõ prius a uexatione ducatus Legniceñ cessaret,donec æqua per Boleslaum ei portio redderetur. Contigit eo tempore ut Boleslaus caluus incautius speculans exercitum Przemislai, ab eius militibus excubias agentibus caperetur,& in uincula per Przemislaum coniectus,custodibus pecunia corruptis,euasit.Dux aũt Przemislaus Posnanieñ, Posnaniam reuersus, Salomeam sororẽ suam præfato duci Conrado desponsauit, & magnificas nuptias sub præsentia Fulconis Archiepiscopi Gnezneñ, Boguphali Episcopi Posnanieñ,& Baronum terrarum suarum celebrauit.Ibidem Thomã Castellanum Posnanieñ,Thomislaum pincernã, filiumq; eius Sandiuogium,nobiles,de domo Nalancz, accepta cautione, q̃ sibi & Boleslao duci Gnezneñ fratri suo fideles & sinceros se præstarent, a uinculis absoluit.Captiuati siquidẽ ante tres annos fuerunt,quoniã accusati erãt Przemislaum & Boleslaũ fratres de ducatibus maioris poloniæ eiiciendos conspirasse,& ad Boleslaum Legniceñ defecisse, ipsi ducatum maioris poloniæ traditiuri.Barwin item dux inferioris Pomeraniæ, interim Przemislao bello Slesiæ implicato, castrum Drdzen compræhendit,quod post unius mensis spacium

Boleslai infortunium.

Boleslaus Caluus captus & pecunia liberatus.

Barwin dux Pomeraniæ castrum Drdzen occupat.

ſpacium Przemiſlaus expugnans, milites pro eius defenſione relictos, capti uauit, & bona eorum militibus ſuis in prædam dedit. Anno uero domini. M ducẽ: quinquageſimo quarto, Przemiſlaus Poſnanieñ, Boleſlaus Kaliſſieñ germani, & Conradus gener eorum, in diſtrictũ Wratiſlauieñ dominii Henrici ingreſſi, ſpolia plurima circa Wratiſlauiã, Oleſzniczam, Trzebniczã, Siczow, Cyrequiczam, & alia loca intulerũt, eo q̄ dux Henricus fratri ſuo Conrado, neq; portionẽ ſuam dabat, neq; apud Boleſlaum Legniceñ, ut daretur, inſtabat. Inſuper & pro ſumma quinquaginta marcarum argẽti duci Przemiſlao debitarũ. Eccleſiis tamẽ & monaſteriis honos & debita libertas ſeruata eſt. Opizo aũt Abbas de Meſzano ſedis apoſtolicæ legat9, in Wratiſlauia cõmorans, Przemiſlaũ ducem & terram ipſius Poſnanieñ interdicto ſuppoſuit, leſum ſe & Apoſtolicam ſedem aſſerens, quia eo præſente Wratiſlauieñ diſtrictus uaſtaretur, nũciis tamen Przemiſlai requiſitus, & allegationibus cõuictus poſt appellationẽ ei intimatam, alias poſt uiginti ſex dies interdicti, a die Veneris poſt dominicam Reminiſcere, uſq; ad diem Martis poſt dominicam Iudica computatis interdictum relaxauit. Eodem anno dux Conradus de caſtro Bithom Henricum ducem Wratiſ: germanum ſuum captiuauit, nec dimiſit, donec obſides poſuit, q̄ portionẽ ſuam a duce Boleſlao Legniceñ repeteret, aut portionem ducatus Wratiſ: bona fide ſibi præſtaret propter quod duce Henrico Wratiſlauienſi inſtãte, in anno ſequenti uidelicet. M. ducen quinquageſimo quinto. Cõuentione ducis Boleſlai Legniceñ & Henrici Wratiſ: apud Glogouiã habita. Ex ſentencia Thomæ epiſcopi Wratiſ: & cõmunium Baronũ, Boleſlaus Legniceñ multipliciter detrectãs atq; reſiſtens duci Conrado portionẽ ſuæ ſortis Glogouiam, cum attinentiis fere cõuictus tribuit, & dux Cõradus obſides duci Hẽrico Wratiſ: reſtituit.

Opizo legat9 Papæ ĩterdictũ ponit.

Conradus Henricum germanum captiuat.

Concordia eorum ex reſtitutione.

CAPVT XLVII.

IN Pomerania quoq; anno domini. M. ducente: quinquageſimo quinto, Swatopelkus Pomeraniæ dux Mſczugium filium ſuũ olim apud Cruciferos Pruſſiæ obſidẽ, cũ exercitu & nocte præcedẽti in diem ſancti Michaelis miſit, caſtrum Nakel inter cepit Quod cum Przemiſlao duci Poſnanienſi, cuius caſtrum erat, nunciatũ eſſet, obſidione caſtrum cinxit, habens ſecum Boleſlaũ Kaliſſieñ, & Kazimirum Cuyauieñ, Lanciciẽñ, & Siradieñ duces, habẽs in auxilium mille milites Boleſlai pudici Cracco: & Sandomirieñ. Semouiti uero Mazouiæ ducis octingentos. Non tamẽ cum tanto exercitu profecit, ſed nouo caſtro e regione antiqui caſtri uerſus occiduum locato. Ad prohibendũ ingreſſum & egreſſum Pomeranorũ de caſtro antiquo, ſoluta obſidione, diſceſſit. Etiam & auxilia principum remiſit. Vt autẽ expugnationem caſtri Nakel maturaret, Przemiſlaus cum ducibus Boleſlao Kaliſſieñ, & Kazimiro Cuyauieñ, nocturnis temporibus ad caſtrum Raczanſz, quod a Swatopelcone tenebatur, ãte lucem diei ueniens, oppugnauit, & uociferationibus præmiſſis, ignem iniecit, Caſtellani autẽ maximo pauore concuſſi, alii per medias flammas exibẽtes in poteſtatem ducum uenerunt. Alii ab igne miſerabiliter deuorati ſunt. Caſtrum autẽ totũ, præter cellaria & foueas conflagratione periit. Swatopel

cus irritatus, ad Nakel in medio quadragesimæ cum omni sua potẽtia uenit & fessato castri noui, lignis aridis ac pinosis implens, cõflagrare nitebatur, Milites uero Przemislai igne adhibito, anteq̃ alia cõducerentur, omnes stru es iniectas exusserunt. Tandem castrum nouum expugnare cœpit, ubi occi/ sis uiginti, & pluribus uulneratis expugnationem Swatopelk intermisit, & ad Pomeraniã tristis redit. Et congregato nouo exercitu, usus arte & astu. Dominica Rogationum, in montanis exercitũ in insidiis collocauit, maneq; milites Swatopelconis ex castro Nakel iuxta præsignationem ipsius erum/ pentes, in certamen prouocarunt, milites polonorum de nouo castro & fuge re se simulantes abduxerũt, & ipsos ad insidias perduxerunt. Swatopelcus etenĩ cum suis a tergo consurgẽs, & ex fuga a fronte conuersi, uelut quasdã uictimas in medio conclusas occiderunt, castrũ tamen non obtinuerunt. Ad ultimum Swatopelcus ad reconciliandum duci Przemislao, Poponem frã/ trem ordinis Cruciferorum submisit, Polonus hic erat, genere nobilis, natio/ ne Graccouita, per maternã lineam Przemislao sanguine iunctus, & conuẽ tũ in uigilia sancti Iacobi, apud uillã Eczinã agẽtes, auctoritate cõpromissi Popo sic sentenciam pronunciauit. Swatopelcus crastina die sancti Iacobi, castrum Nakel iniuste interceptum, nepoti suo duci Przemislao restituat, & omnes captiuos liberos dimittat. Przemislaus uero, pro expensis & demoli tione castri Raczansz, Swatopelconi quingentas marcas argenti, in certis terminis soluat, & interim obsides ponat. Qua ꝓnunciatione ab utroq; prin cipe acceptata, reconciliatio facta est, castrum Nakel duci Przemislao resi/ gnatum. Nouum uero demolitum, & nouem adolescentes nobiles pro obsi dibus scilicet Dirsicraius & Dobrogostius filii Vincẽcii, Wlodimirus Pran dothæ, Iacobus Boguphali de Czirnelin, Ianussius Dobiessouicz de Pnyew Samson Gnyeuomirouicz, Derslaus Iareczeuicz, Mroczko Przeczslauicz & Sandwogius Sbiluthouicz, Swatopelconi dati sunt, quousq; quingẽtæ marcæ argenti effectualiter ei soluerẽtur. Redeamus nũc ad Slesiam, Boles/ laus dux Legniceñ seuus appellatus, Thomam Episcopum Wratis: uirum ætate & uite laudabilẽ, in Gorka prædio Abbatis de arena, dum illic eccle/ siam consecraturus aduenisset, in nocte effractis hostiis, die sexta Octobris: anni Christi. M. ducen: quinquagesimi sexti captiuauit, & Theutonici com/ plices ducis Boleslai quos in Slesiam induxerat, consilio eorum utens, cogni to q̃ Thomas Episcopus usum equitandi non haberet, cum in equum tro/ tantem unica camisiola in qua dormierat tectũ, transposuerũt, latrunculus aũt quidam ex Theutonicis, uisa nuditate Episcopi, & stridore dentium præ frigore, misertus illius, cum ueste sua uirgulata & ocreis antiquis induit. De ductum aũt Pontificem in Vlay castrũ, cum Boguphalo Preposito, & He/ cardo Canonico Wratis: quibuscum captus erat, in carcerẽ & uincula idem Boleslaus seuus coniecit. Donec decimas manipulares in fertones cõmuta/ ret, ac decem milia marcarum solueret. Dissimulauit & silencio hãc rem trã sivit. A Capitulo Wratis: requisitus dux Henricus dux Wratis: Sed nõ dissi mulauit Fulco Archiepiscopus Gnezneñ, qui celerrime Episcopis prouinci alibus Lanciciæ conuocatis, Boleslaum ducem Legnicẽsem cũ diocesi Wra tislauiensi

Swatopelkus sine victoria Pomeraniã re/ gressus.

Stratagema.

Popo senten/ ciã concordiæ profert.

Obsides dati nomine.

Thomas epis/ copus wratisl: captiuatus.

A Theutonis in Vlay ducit.

tiſlauienſi interdicto ſuppoſuit. Mittenſq; ad Alexãdrum papam quartũ, in mandatis accepit, ut Boleſlaus ſeuus cum complicibus facinoris interdiceretur, quoaduſq; Chriſtos domini relaxaret. Superuenit & aliud mandatum apoſtolicũ, poſt accuſationẽ proteruiæ ducis Boleſlai calui (qui interdictum tanq̃ ſtipulam reputans ex Vlay caſtro in Legniczam pontificem cum ſodalibus ipſius Prepoſito Boguphalo, & Canonico Hecardo transferens, ſeparatim quẽq; ſqualoribus carceris afflictis addens afflictionem deputauit & conieci)ut Archiepiſcopus Gneznẽ & Maydenburgẽ cum eorũ ſuffraganeis, in Germania & Polonia crucem contra ſeuum Boleſlaum & eius ſubiectos prædicarent, quod nõ cernitur cõtinuatũ, q̃a iã in feſto Paſchæ anni dñi. M.ducen: quinquageſi: ſeptimi pacificatus, a uinculis ſolutus erat. In uniuerſa diœceſi Wratiſlauieñ, capitulo ſuo Wratiſlauieñ, & metropolitano ſuo Archiepiſcopo Gneznẽ irrequiſitis, cõmutationem decimarũ manipulanum in fertones, & duorum miliũ marcarũ argenti ſolutionẽ, ultra pãnos ſarlaticos a Boguphalo Prepoſito. & Hecardo Canonico exactos, pollicitus, medietateq; pecuniæ ſoluta de reſidua medietate ſoluẽda, tranſmutatione decimarũ manipulariũ in fertones non reuocanda, obſides filios nobilium & ſcultetorum ſuorũ poſuerat, cum conſortibus captiuitatis Prepoſito & Canonico, ut præmiſſum eſt in feſto Paſchæ liberatos. Originale autẽ litterarũ Apoſtolicarũ ad prædicandũ crucem contra Boleſlaum ſeuũ Legniceñ, apud eccleſiam beatæ Mariæ Sandomiriæ habetur, quarũ initiũ eſt tale. Alexander Epiſcopus ſeruus ſeruorũ dei, Venerabilibus fratribus Achiepiſcopis Gneznẽ & Maydenburgẽ eorumq; ſuffraganeis ſalutem & apoſtolicæ be: Non abſq; multa cordis amaritudine iamdudum accepimus. Finis earundẽ, Datũ Laterani tercio kalẽ: Aprilis, pontificatus noſtri ãno tercio.

Fulconis interdictum cui ſupadditũ apoſtolicum.

Cruce ſignati a papa contra Boleſlaum decreti.

Liberatio eorũ

Originale pro cruce ſignatis.

CAPVT XLVIII.

ANno uero natiuitatis domini. M.ducen: quinquageſimo ſexto. Adiecit & aliud facinus malignum Boleſlaus dux Legniceñ eodem ãno, in germano ſuo Cõrado duce Glogouieñ patrandum Inuitauit ſiquidem ipſum ad conuiuandũ, reuera autẽ ad captiuandum, quod perſentiens dux Conradus, plures pro numero ſecũ in Legniczam tranſiens aſſumpſit, & maiori parte eorũ in ſilua proxima Legniczæ relicta, cum expedita aliorum manu in caſtrũ Legnicenſe peruenit. A Boleſlao ut uidebatur benigne exceptus. Et anteq̃ ad ſuperna per gradus aſcẽderet, uidens Theutonicos Boleſlai milites turres & menia occupaſſe, Boleſlaum ſeuum captiuauit, ac extra portam caſtri, anteq̃ milites Boleſlai deſcendiſſent, ad eos qui in ſilua operiebãtur, deportauit, & abinde in Glogouiam deductum, arctæ cuſtodiæ deputauit. Nec dimiſit donec qui Thomam Epiſcopum Wratiſ: deprædatus fuerat, de omni pecunia ab eo data & dãda deprædaretur, exegit namq; ab eo totam prædictam pecuniarũ ſummam. Subtracto item ex humanis Przemiſlao duce Poſnanienſi (de cuius obitu infra dicetur) Boleſlaus germanus eius, dux Gneznẽ & Kaliſſieñ cum gentibus ſuis, & præfati Przemiſlai ducis ut præfertur mortui. Habens ſecum Varciſlaum Boguphali Slauiæ & Kaſſubiæ ducem, quo cum cõfœderatus erat

Conradus fratris dolũ ſuo uicit.

contra Kazimirum ducem Kuyauieñ, Lancicieñ, & Siradieñ, anno domini M. ducen: quinquagesimo octauo Cuyauiam inuasit, & Iunislauiam obsedit & oppugnauit. Causa erat quia prælibatus Kazimirus dux Cuyauiẽsis Castellaniam Landeñ in hereditate ducis Boleslai aliquot annis iniuste occupauerat. Kazimirus autẽ cernens se haud parem Boleslao missis caduceatoribus, sub certis condicionibus reddere Castellaniam Landeñ promisit. Boleslao autẽ credente & obsidionem soluẽte, nil eorum quæ promiserat adimpleuit, quinimo sequenti anno cum exercitu quasi duorum milium militum, terram Kalissieñ clandestine ingressus, in ea deseuit. Boleslaus autẽ dux Kalissieñ cum de hoc certior factus fuisset, de itinere quod in Posnaniam continuabat reuersus, cum suis dumtaxat curiẽsibus, & triginta militibus in transitu collectis, ac agrestibus quibus pecus ereptum fuit, ipsum ducem Kazimirũ pecus agentem in nemore pinoso dicto Solecz inter Opatow Archiepiscopalem & Kalinam, alias Clamã militarem, uillas situato, consequutus est. Postremisq; aciebus disturbatis, primi quum fortem & numerosum exercitum Boleslai existimarent, terga uerterũt, referebant eñi se tãto pauore correptos, ut circa singulas nemoris arbores, ingentes hostiles copias arbitrarẽtur consistere. Excussa est ergo & reddita agrestibus præda, militesq; ducis Boleslai tricẽtis equis & spoliis sunt potiti. Non quieuit Kazimirus dux Cuyauiẽsis hac clade perturbatus, sed cum adiutorio ducis Swatopelci Pomeraniæ, erecto nouo castro in oppido Pakoscz, ad ducem Boleslaum pertinẽte, uicinam oram spoliis infestauit, tot & tantis iniuriis Boleslaus dux Kalissiensis prouocatus, uenit sexta die Octobris in terram Lancicieñ cum Boleslao pudico Gracco: & Sandomirieñ, Ruthenorũ ac Cumanorum habente præsidia. Cum Semouito Mazouiæ germano eiusdẽ Kazimiri, Cuyauieñ ducis, habente secum Romanum filium Danielis regis Russiæ cum exercitu Ruthenorum, ducibus & patruis suis Kazimirũ ducem Cuyauieñ uelut publicam pestem persequentibus, & tam incẽdiis q̃ spoliis ac cœdibus in miserabilem solitudinem eam uastauerunt. Castroq; in illa edificato atq; munito, illud in fidem & potestatem Semouiti Mazouiæ ducis ad uastandum ulteriora tradiderunt. Humiliatus dux Kazimirus sufferẽtias pacis ad diem sancti Andreæ peciit. Et in præfato festo iuxta arbitrium communiũ Baronum de castris & finibus occupatis se cessurum iureiurãdo spopondit. Nec tamen cessit, sed iam alterum contractum & iuramẽtum perfregit, propter quod denuo Boleslaus dux Kalissieñ circa festum sancti Bartholomei anno domini. M. ducen: sexagesimo primo, terram Cuyauiæ uastauit, nec copias ex Cuyauia deduxit, donec castrũ Lãdense, & castrum quod Kazimirus edificauerat, suis officialibus fuere reddita. Relicto Boleslao Kalissieñ, repente eodem anno sibi Kazimirus dux Cuyauiẽsis & Lanciciensis districtum Lelouiẽsem usurpauit, castrumq; in colle, oppido Lelouiensi proximum edificauit, quod eo discedente, Boleslaus pudicus dux Graccouiæ & Sandomiriæ, conquisiuit & suæ iurisditiõis fecit. Accidit & aliud infaustum duci Kazimiro malum facinus. Nam duo filii ex priori uxore suscepti, insurgentes, Zemomisl Lancicieñ, Lestko Siradieñ castra & districtus, sub patre militibus uniuersis

kazimiri ducis fraus promissionis.

kazimiri exercitus meticulositas.

kazimiri periurium.

Boleslai ducis kalissieñ bellica instantia.

uniuersis tyrannidem patris perosis, sibi adhærentibus, & in eorum subiectionem concedentibus, occupauerunt. Item Semouito duce Mazouiæ in curia sua Iasowsko, alias Iasdow cōmorante, anno domini. M. ducen: sexagesimo secundo Rütheni & Lithuani inter se liga confœderati, per siluas & nemora silenter in uigilia Ioannis Baptistæ aduenietes, incautum cū filio eius Conrado & militibus præsentibus occupauerūt. Suamirus aūt seu Suarno, nepos Danielis regis Russiæ, quia in sortem eius cesserat, ducem Mazouiæ Semouitū truculenter decollauit. Conradū uero filium ipsius Mendog & Lithuani conseruarunt, & eodem āno ab eis redemptus est, tūc Rutheni cum Lithuanis ex Iasowsko egressi, Mazouiam prædabātur, quibus Barones Mazouiæ cū agrestibus in arma coactis in rure cui nomē Dlugosyedle occurrerūt & fortiter præliādo, a multitudine hostili superati sunt. Victores autem Rutheni & Lithuani, uniuersa Mazouiæ ora & maiori pte Cuyauiæ peruastata, cū immensa præda hominū & pecorū, succensis oppidis & uillis, in suas terras redierūt. Superuenit tādem Boleslaus pius dux Kalissieñ in festo sancti Michaelis, præcibus frequētibus Gertrudis relictæ ducis Semouiti peruictus, & ciuitatem Plocen̄ a Barbaris exustā, cum castro refecit: Fossatisq; & uallis comuniuit, & Boleslao ac Conrado filiis ducis Semouiti de sua liberalitate præsentauit. Non contēti autē Rutheni cum Lithuanis de præda & clade Mazouiæ illata, sequenti anno in Mazouiam remearunt, & in ea propter desolationē nil reperientes, in castellaniā Louiceñ ad Archiepiscopum Gnezneñ pertinentē, concito gradu peruenietes, igne & multiplicibus prædis eam consumpserunt. Nemineq; defensionem opponente, in terras suas superbiendo discesserunt.

Mazouię clades.

Castellania Louiceñ Archiepiscopi Gnezneñ vastatur.

CAPVT XLIX.

Propiciaturus dominus Polonis specialiter Mazouitis, dissensiones ciuilesq; discordias inter Lithuanos & Ruthenos imisit, nā Mendolphum alias Mendog regem Lithuanorum, nepos eius Stroynath principatū apud Lithuanos nacturus, quiescentem obtruncat, & omnes filios eius præsentes, & principatum rapit, anno domini. M. ducen: sexagesimo tercio. Voysalk autē filius & Theophilus cōsobrinus Mendog, anno sequenti uidelicet. M. ducen: sexa: quarto, Stroynath uenationes tractātem, exprobrata ei cœde patris interimerunt. Fuit autē Voysalk monachus Russiæ tonsus, qui occidens Stroynath, ducem Lithuanorū se gerere cœpit. Anno autē dñi. M. ducē: sexagesimo septimo propter simultates & odia pro terris Russiæ, quas Voysalk sibi appropriare nitebatur, in quodam rure circumuentus, a Leone duce Russiæ, filio Danielis olim regis Russiæ occisus est, sed de Lithuanis hactenus. Castrum Santhok per Saxones anno Christi. M. ducente: sexagesimo quinto compræhēsum, Conrado marchioni Brādenburgeñ tanq̄ munus dotale consortis suæ est præsentatū, Sed Boleslao pio duce Kalissieñ ad expugnationē illius contendente, per cōmunes Barones conclusum & acceptatum est, ut Boleslaus pius suum castrū Santhok, Conradus uero Marchio Brandenburgeñ alterum suum castrum Drdzen tanq̄ iacturas generantia, demoliat, quod tandem uterq; exercitus exequutus est

Mendolphus Lithuanorum rex occiditur.

Voysalk occiditur.

Santhok & Drdzen castra demoliuntur.

exequutus est. Sed āno sequēti Boleslaus pius dux Kalissień, contrāueniēdo pactis & ordinationi, cum equæstribus & pedestribus copiis ꝓfectus, castrū Santhok ex roboribus infra unius mēsis spacium affatim edificauit, præsidioq; & uictualibus imposito, discessit. Quo abeunte Conradus Brādenburgeń marchio, castrum Sāthok obsidione uallauit & expugnabat. Boleslaus autē pius dux Kalissień, pugnam & discidiū cum uicino ac genero suo horrens, missis nunciis deducto præsidio Polonorū, castrum Santhok Conrado marchione & exercitu ipsius inspectāte exussit. Otho tamē Othonis Marchio Brandenburgeń, sibi appropriare Castellaniā Santoceń cupiens, anno domini. M. ducen: sexagesimo nono, castrū Sulencz de roboribus lignorum propere, inter oppidum Poloniæ Myedzirzecz & Lubusz edificauit, tandē in oppidum Myedzirzecz quod fossis & propugnaculis ligneis eo tempore muniebatur, irruit, & ipsum spoliauit, castrum tamē non cōpræhēdit. Quē Boleslaus dux Kalissień cū suis gētibus sequutus, terram præfati Marchionis Lubuceń in girum uastauit. Eaq; uastata, castrum Sulencz succendit & conquisiuit. Saxonibus fere omnibus pro præsidio illic relictis igne consumptis. Solo Sabel Capitaneo uiuo in manus & captiuitatem Polonorū ueniente. Verum āno sequēti Boleslao pio duce Kalissień, uisitāte Boleslaum pudicū apud Graccouiā, Otho Marchio Brandenbūrgeń castrū Sāthok de lignis edificauit, quod ubi Boleslaus pius cognouit, e Graccouia reuersus, forti agmine militum stipatus, castrum Drdzen in octo diebus incipiendo in festo sancti Georgii construxit, & præsidiū militum ei imposuit. Sed dum negligētius seruaretur, a Saxonibus decima septima Decembris nocte interceptum est, & utroq; castro Otho Brandenburgeń potitus est. Quod Boleslaus pius dolens, cū omnibus equæstribus & peditibus maioris Poloniæ, tam suis q̄ nepotis sui Przemislai & Cuyauiæ, quia tunc Zemomislaus dux Cuyauiæ in eius deditionē cōcesserat, tribus aciebus seu exercitibus castellaniā Sādoceń, āno Christi. M. ducen: septuage: primo ingressus, oppida & uillas, spoliis & incendiis uastauit. Hostibus in munitionibus sese conseruantibus & pugnam subterfugientibus, ad oppidumq; Soldin ueniens, scalis appositis ipsum cœpit, & in milites spoliis diuisis incendit, ac cum frequētibus gregibus & spoliis in sua rediit. Interim primores & omnes nobiles terrarū Cuyauiæ & Lanciciæ, uidentes ꝙ dux eorū Semouitus alias Zemomisl, fratrū Cruciferorum Prussiæ, apud quos nutritus erat, Barones suos cōtemnendo, sequeretur consilia, Anno Christi. M. ducen: sexagesimo nono Boleslao pio duci Kalissień adheserant. Zemomisl uero cernens se spretum & derelictum, Boleslao duci poloniæ notabile castrum Crusuicień donauerat, qui tali munere præuentus deditionem militum Cuyauień & Lancicień abnuens, Zemomislao duci eorum, ita ut ipsorū consilia tanq̄ probatiora sectaretur reconciliauerat. Et post bienniū eidē duci Zemomisl castro Crusuicza restituto, ne a quopiā hostium interciperetur, deleri iussit. Sub eodem tempore Boleslaus pius Kalissień tria castra erexerat. Vnum in uilla comitis Szcedrici quod appellauit Dupin. Aliud in uillagio Gnieuomiri filii Trzebeslai, quod uocauit Nyeslusz. Terciū in terra Vyeluneń super fluuium Proszna, quod

Castrum Sulencz edificat.

Sabel captus.

Castrū Drdzē reedificatū intercipitur.

Oppidū Soldin captum.

Primores Cuyauię & Lancicię deficiunt.

Bolesla' kalissień tria castra erigit.

quod ex nomine suo Boleslauiecz nominauit, & id solum de tribus prædictis usq; nunc manet. A rege Kazimiro secundo muro roberatum.

CAPVT L.

TRanseamus nunc ad Pomeraniã. Anno domini. M. ducen: septua: Mscie zugius dux Pomeraniæ auxiliis Prutenorum infideliũ fretus, terram Culmeñ uniuersam Cruciferorũ, & episcopatum Pomesanieñ spoliis & cœdibus uastauit. Insuper quindecim naues oneratas uictualibus, Cruciferis abstulit. In cui⁹ ultionẽ Lodouicus magister Prussiæ collecto exercitu, Pomeraniã circa oppidum Noue, in die Apostolorũ Petri & Pauli ingressus, eam igne & spoliis afflixit. Nec ea uastatione cõtẽtus, aliam in die sancti Bartholomei ægit, & Pomeraniam circa oppidum Tsczow ignib⁹ & spoliis desolauit. Post hoc Msczugius dux Pomeraniæ, cum Lodouico Prussiæ magistro damnis hinc inde cõpensatis, pacem inter se custodiendam concluserunt. Sed magistro Lodouico mortẽ obeunte, Mestwinus seu Msczugius dux Pomeraniæ præfatus, terrã Culmeñ, & episcopatũ Pomesaniẽsem, ferro, spoliis, & flãmis deuastauit. Quẽ Theodricus magister Prussiæ, nouiter electus, insequutus, magnam partem Pomeraniæ armis & igne depopulat⁹ est. Orta est deinde de principatu Pomeraniæ discordia, anno domini. M. ducen: septuagesimo primo, inter Msczugium natu maiorẽ, & Varcislaum natu minorẽ, germanos filios Swatopelci, olim ducis Pomeraniæ. Veritusq; seditionem Msczugius, Varcislaum captiuauit, & aliquãto tempore apud Redzk in uinculis tenuit. Qui euadens bellum Msczugio intulit, facileq; a Msczugio fusus, in siluas refugit. Stragem autẽ mutuam omnibus Pomeranis excitantibus, fratres in concordiam & æqualem Pomeraniæ diuisionẽ compulerunt, tamẽ Varcislaus minor natu, ulceratum erga fratrem gerens animum, suæ captiuitatis dedecus prosequuturus. Cõradum marchionẽ Brandenburgeñ, filiam Przemislai olim ducis Posnanieñ matrimonio habentẽ, enixius sollicitauit, ut ei præsidia aduersus fratrẽ præstaret. Qui non abnuit, dummodo præmia offerret. At ille pecuniæ & donatiui inops, castrum & ciuitatem Gedanum, quæ sibi in sortem cesserat, ei obligauit & tradidit. Secedensq; in Vissegrod, morbo correptus interiit, a militibus in Iuniwladislauiã delatus, in monasterio fratrum minorum sepultus. Msczugius ergo munitiones & omnes possessiones, quas Varcislaus obtinuerat, possedit, præter castrũ & oppidum Gedanũ, quod milites Conradi Marchionis Brandenburgeñ cõpleuerant & possederãt, nec dimittere uolebant. Et quia expugnatio eius difficilis erat, cũ sit locus natura & arte satis munitus, ad Boleslaum pium ducem Kalissieñ animo & militia illa ætate pollentem, ex matertera Msczugii genitum, consilio suorum Baronum confugit. Qui ad obeũdum huiuscemodi negocium, tempus hyemis sequẽtis consignauit. Et quintadecima Ianuarii in Pomeraniã uenit, simulq; cum Msczugio & Pomeranis Gedanum tam terra q̃ aqua, graui obsidione strinxit. Et quum tormẽtis & apparatu bellico non ꝓficeret, nona die expugnationẽ per admissionẽ militum ægit. Pugnaq; utrimq; in longum feruente Saxonibus missilia tela & saxa defecerunt, & iccirco defensionem remissius

Terræ Culmeñ Pomesanieñ uastantur.

Dissensiõ diuidendæ Pomeraniæ.

Varcislai interitus.

Gedanum obsessum.

prosequuti sunt. Propter quod Poloni & Pomerani, castra in aliquot locis p forantes, clamore in altum eleuato, uictores in castrũ irruperunt, & Saxões quosq; obuios obtruncarunt & trucidarunt, spoliis & rebus Saxonũ potiti, Boleslao itaq; duce Kalissiensi discedente, Msczugius dux Pomeraniæ in quosdam Gedaneñ animaduertit, Arnoldũq; & Iacobum cũ cognatis eorũ capite damnauit, & bona eorum confiscauit, quoniã hi in mortem suam, & suorum Baronum conspirassent, & Marchioni Brandenburgeñ tenatius adhesissent. Duas quoq; uillas, quæ ad illos pertinebant, Scrobothow, & Vithomino Episcopo Albero & suæ ecclesiæ Wladislauiensi perpetuo donauit.

Mfczugñ i Gedaneñ seuicia.

Boleslaus aũt dux Kalissieñ eodẽ anno. M. ducen: septuagesimo secũdo, sexto kalendas Iunii, Przemislaum ducẽ Posnanieñ, nepotem suum sextũdecimũ agentem ãnum, misit cũ copiis equæstrium & pedestrium occasione castri Santhok occupati cõtra Marchiones Brãdenburgeñ curã traducẽdi & regendi exercitus Przethpelconi palatino Posnanieñ, & Ioanni q & Ianek appellatus est, castellano Kalissieñ demãdando. Qui Marchiã ingressus, castrũ Strzelcze a Conrado Marchione Brandenburgeñ nouiter extructũ, expugnauit & recepit. Deinde tota ora circa Odram uastata, & hostiliter exusta, cum exercitu & spoliis redeunti, iuxta castrum Vyelen nunciatum est, castrũ Drdzen paruo militum præsidio teneri, a Kassubitis quoq; qui cum polonis erant, primã portam igne apposito, incensam esse. Mouit ergo exercitum, & Saxonibus uitam dumtaxat paciscentibus, castrũ Drdzen conquisiuit. Fœlixq; ad penates rediit, duorum castrorum conquisitione insignitus atq; laudatus. Et quia Marchiones Brandenburgẽses occupato castro Sãthok, ex eo sæpenumero Poloniæ fines lacessebant. Ideo dux Boleslaus pius Kalissieñ, ãno domini. M. ducen: septuagesimo octauo, coadunato exercitu ex gentibus suis & nepotis sui Przemislai ducis Posnanieñ, Msczugio fratre suo duce Pomeraniæ, personaliter cum gentibus suis ei adherente, in terras Marchionum Brandenburgeñ descendit, & occurrentem sibi circa Soldinũ Othonem longũ, filium Othonis tercii, quum multo inferior esset uiribus, prælio cõmisso, eum uicit & fugauit. Ac omnem terram circa Odrã peruastando, spoliãdo, & exurendo. De spoliis, diuisione cum Msczugio ex æquo facta, in sua remeauit. Ipseq; ãno sequenti uidelicet. M. ducen: septuagesimo, in castro Kalissiensi febribus correptus, die Veneris septimo idus Aprilis, sacramentis procuratus, mortuus est, in Posnaniamq; relatus, in ecclesia cathedrali in sepulchro patrũ suorũ tumulatus. Przemislao duce Posnanieñ nepote eius in ducatum Kalissieñ succedente. Is Ioheleth, alias Helenam Boleslai pii relictam, dote abundanti emãcipauit. Et ipsa paulopost, ad Kingam sororem eius, germanã Boleslai pudici, Graccouiæ & Sandomirieñ ducis consortem, cõcessit, deo peramplius famulatura. Expediuit & filias præfati Boleslai pii Kalissiẽsis neptes suas, Heduigim priorem Wladislao Loktek duci Bretensi, filio Kazimiri ducis Cuyauiæ tradidit. Alterã Elizabeth Henrico uentreso duci Legniceñ, filio Boleslai calui, qui & Rogathka appellatus est, locauit. Tercia Anna in uirginitate diem clausit extremam. Anno domini. M. ducen: quadragesimo octauo, Iacobus Leodiensis Archidiaconus

Brandenburgeñ terra vastatur.

Boleslaus kalissieñ moritur.

Helena uxor Boleslai ad kingam sororem pergit.

tonus Innocencii papæ quarti ex concilio Lugduneñ legatus, in poloniã ue/nit. Et sinodum apud Wratislauiã ægit. Ad quam, Fulco Gnezneñ Archiepiscopus, Prandotha Graccouieñ, Boguphalus Posnanieñ, Thomas Wratisla: Michael Wladislauieñ, Andreas Ploceñ, Nankerus Lubuceñ, Henricus Culmensis, Episcopi, uenerũt, Et nomine apostolicæ sedis expositis pluribus angustiis eiusdem sedis, medietatem fructuũ per tres annos continuos pro releuamine poposcit. Pontifices uero ecclesiæ Polonicæ, quintã partem fructuum suorũ beneficiorum, & sui cleri obtulerunt. Et summo Pontifici, p Gothfridum pœnitentiarium cito transmiserunt. Et quia uetus obseruantia in regno poloniæ ab inicio fidei suscepte, in illam dié tenta custodiebatur, ut ieiunium quadragesimale, a dominica septuagesimæ in diem paschæ continuaretur, cum frequẽti præuaricatione & graui discordia inter clerum & laicos. Ideo inter præfatum Iacobũ Leodiẽsem Archidiaconũ, legatum papæ ac Pontifices ecclesiæ Polonorũ, huiusmodi cõsuetudine a Romana ecclesia & aliis regnis catholicæ relligionis discrepante, uentilata. Auctoritate apostolica & consensu præsentium Pontificum, prædictus Iacobus legatus, tam ecclesiasticis q̃ sæcularibus personis esum carniũ, ad diem cinerum exclusiue concessit, ab eoq; tempore Dominica septuagesimæ a polonis uetus carnispriuium nominari cœpit, & in hactenus nominatur. Anno domini. M. ducẽ: quadragesimo nono, Bruno Olomucẽsis Episcopus, dignitate sacerdocii neglecta, ob quasdam cum Wladislao duce Rathiborieñ inimicitias, oppidũ Rathibo: obsidione cingens, expugnauit. Et tam oppidũ q̃ ecclesias & monasteria incendio conflagrauit. Ad castrum autẽ Rathibo: quum machinas admouisset, turpiter repulsus abiit, tãdem habitis hinc inde pro pace tractatibus, Wladislaus dux oppidum Rathibo: a Brunone Episcopo tribus milibus marcarũ redemit. Eodem anno Albertus olim Episcopus Armacanus, tunc uero, ab Innocentio papa quarto in Episcopum Prussiæ promotus, ad Danielem Russiæ missus, obedientiam Romanæ ecclesiæ ab eo præstari, requisiuit. Qui requisitioni apostolicæ minime paruit, & legatum apostolicũ sine honore dimisit. Anno quo supra. M. ducen: quadrage: nono, Cruciferi, q Balgam & Elbing castra in Prussia custodiebãt, non mediocri exercitu coadunato, Prutenorum regionem Nactaga hostiliter ingressi, & flãmis & cœdibus grauissime uexarunt. Dum autẽ redirent, a Prutenis iniquitate locorũ circumsepti, cum euadere non possent, se hostibus dederũt. A quibus ad unũ circa uillam Vitke appellatam, trucidati sunt.

Bruno Episcopus Olomuceñ Ratiboriã expugnat.

Cruciferi Nactagam inuadunt.

CAPVT LI.

BOleslaus pudicus dux Gracco: & Sandomirieñ. Et Prandothã Episcopus Gracco: ambo deuotionis uiri, anno domini. M. ducen: quinquagesimo. Miserunt in Lugdunum ad Innocentiũ papam quartum, magistrũ Iacobum de Skarzessow, decretorũ doctorem, Decanum Gracco: humilis quidem sortis & staturæ exiguæ, sed pare doctrinæ, & magnæ factiuitatis uirum. Et magistrũ Gerardũ Canonicum Gracco: atq; Boguslaum, fratrem ordinis prædicatorum Subpriorem domus Gracco: nuncios. Qui per organum Iacobi de Skarzessow, summo

Legati ad Papam pro. s. Stanislai canonisatione.

Pontifici.crebrescentia ac stupenda miracula,per beatum Stanislaum mul/ timode facta,exposuerũt. Sũmus aũt Pontifex grauitate solita in huiusmo di rebus custodita. Per speciales litteras, examen miraculorum beati Stanis lai Episcopi Gracco: Archiepiscopo Gneznẽ,Episcopo Wratislauiensi & Abbati de Lubeus commisit. Præcipue examen cuiusdam militis Cẽtenarii (Gethko hic erat) qui etsi sanctum Stanislaum non nouerit,eos tamẽ qui il/ lum nouerãt,ferebatur nouisse,& ex eis puritatem,conuersationem,causam martyrii,& miracula beati uiri Stanislai didicisse. Anno autẽ sequenti,acce/ ptis codicibus examinationis a cõmissariis apostolicis, Nuncii priores ad ꝓ curãdum canonisationem beati Stanislai, ad Innocentium quartũ, iterum ꝑ Prandotham Episcopum & Capitulum Gracco: adiunctis nonnullis fratri/ bus de ordine prædicatorum maiorũ & minorum, de domibus & monasteri is Gracco: propter faciliorẽ expeditionẽ,missi sunt. Hi dũ papam super con sũmatione canonisationis sollicitarent. Et Ioannẽ Gaiethani tituli sancti Ni colai in carcere Tulliano Cardinalem Diaconum, ad uidendũ examen testiũ obtinerẽt. Propter uetustatem temporis Cardinales hesitãtes,infecto nego/ cio papæ persuaserunt,ut nuncii ad cõmissarios apostolicos redirent. Et me rita ac miracula beati Stanislai, scrupulosius examinata, ꝑ noua scripta re/ portarẽt. Itaq; secundario examine de uita,martyrio,& magnificis miracu/ lis beati Stanislai accepto. Nuncii magister Iacobus de Skarzessow,& ma gister Gostwinus Canonicus,impẽsis Prandothæ Episco: & Capituli Grac couiẽ,& totius cleri diocesis Gracco: qui in id opus gratuite quotiẽs requi/ rebãtur,contribuebãt. Ad Innocentium papam quartũ,e Galliis in Italiam egressum,in Perusio residentem. Vbi beatum Petrum, nouum martyrẽ ca/ nonisauit,tercio reuertuntur,noua scripta & testimonia,nouos ac præsentes testes,in quos miraculosa beneficia beati Stanislai fuere collata, exponẽtes Pluribus diebus sollicitãdo prope diem semotis omnibus difficultatibus, ca nonisationem expectabãt. Cum subito quidam Cardinales, præsertim Rai noldus,Cardinalis & Episcopus Hostien,ob diuturnitatẽ temporis canoni/ sationi beati uiri Stanislai obstantes repugnarũt,propter quod nũciis Grac co: ecclesiæ percunctantibus,quid facto opus esset. Ioannes Cardinalis Ga ietanus inspiratus dixit. Necessũ habet sanctus uester Stanislaus unũ finale miraculum operari, ut discordes & obstãtes Cardinales,in unã & concordẽ impellat sentenciã. Quo audito nũcii ecclesiæ Gracco: negociũ huiusce rei, Christo & beato Stanis: nil hesitãtes supplices cõmiserũt. Rainoldus itaq; Cardinalis canonisationis sancti uiri hostis & aduersarius, graui correptus est egritudine,ut suo suorumq; phisicorum iudicio,mortem timeret & expe ctaret. Vigilanti ergo & soli in grabato iacenti,Sanctus uir Stanislaus ap/ parẽs dixit. Agnoscis ne me? Qui stupens, non agnosco inquit,quæso tamẽ quis sis? Ego sum ait Stanislaus Episcopus Graccouii: a Boleslao rege Polo norum sectus & occisus,cui te aduersarium,non recte opponis. Ad quẽ Rai noldus Cardinalis. Ignosce inquit mihi Præsul sanctissime, & errori meo ue niam præstare digneris. Fortiorem promotorẽ q̃ impeditorem Canonisatio nis habiturus. Cui beatus Stanislaus, Vt inquit me martyrio sanctificatum cognoscas

Secunda lega/ torũ ad papã expedicio.

Tercia legato/ rũ expedicio.

Resistentia Car dinalium.

Petitur miracu lum concordie

Rainoldus ca/ nonisationi ad uersarius mira culose sanatur

cognoscas, ab ægritudine illico incolumis surge. Caueq; ne decætero canonisationi meæ aduerseris. Qui accersitis seruis, surrexit, & equum sibi sterni iubens conscendit, ac Innocentium papam accessit, & obuiam eunti occurrit. Modumq; repétinæ sanationis retulit, & pro canonisatione sancti martyris exorauit supplex. Papa ergo Innocentius quartus, cum cœtu Cardinaliū tali prodigio permoti, Stanislaum sanctitate gloriosum, in die natiuitatis Mariæ canonisandum decernunt, In Assisio quoniam illic Innocentius papa exercitum uersus Apuliam ducens, uenturus erat. Anno itaq; domini. M. ducēte: quinquagesi: tercio, die natalis beatissimæ uirginis, in basilica sancti Frāncisci Assisii, Summus Pontifex missarum solennis expletis, & sermone longo de uita, martyrio, & miraculis beati Stanislai recitato. Ambone conscenso, beatissimū Stanislaum Graccoui: Pontificem canonisauit, & sanctorū cathalago adcripsit. Festum eius octauo idus Maii statuens, ab uniuersis debita celebratione uenerari. Et ut deuotius tam festum q̄ sepultura eius uenere tur, unum annum & quadraginta dies indulgentiarū largitus est. Edidit etiā idē summus Pontifex Innocentius quartus, collectā de sancto Stanislao. Populum tuū quæsumus domine intercedente beato Stanislao &c. Luminaria ardētia & uexillum cum titulo & imagine sancti, tempore canonisationis fuerunt adaptata, more canonisationis aliorum sanctorū. Bulla autē canonisationis in ecclesia Grac: habet, q̄ incipit. Innocētius Episcopus seruus seruoꝝ dei, Venerabilibus fratribus Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, ac dilectis filiis, Abbatibus, Prioribus, Decanis, Archidiaconis, Archipræsbiteris & aliis ecclesiarum Prælatis. Ad quos litteræ istæ peruenerūt, Salutem & Apostolicam benedictionē. Olim a gentilium oculis tenebrarū detersa caligine, ac ab eorum cordibus infidelitatis gelida hyeme secedente, uernalis ex eo successit amenitas &c. Finis autē bullæ est istæ. Omnibus uere pœnitentibus & cōfessis, qui ad dictam sepulturam in memorato festo, & usq; ad octauas ipsius causa deuotionis accesserint, annuatim ipsius suffragia petituri, de omnipotentis dei misericordia, & beatorum Petri & Pauli apostolorum eius auctoritate confisi, unum ānum & quadraginta dies. Accedentibus uero annis singulis ad prædictam sepulturam infra eiudem festi quindenā, quadraginta dies de iniuncta sibi pœnitentia, misericorditer relaxamus. Datum Assisii quindecimo kalendas Octobris, Pontificatus nostri anno undecimo, Præfatas litteras canonisationis beati Stanislai nunciis prænominatis Iacobo Skarzessow Decano, Gostwino Canonico Gracco: Fratribus prædicatorum maioribus & minoribus Graccouiam inferentibus. Prandotha Episcopus Gracco: & uniuersus clerus, uniuersaq; plebs, obuiā processerūt effusi, magno honore illos excipiendo & deum de eorū reditu glorificando. Prandotha insuper episcopus Gracco: indixit, & per uniuersam ecclesiā Polonicam prædicari ordinauit, diem octauam Maii, anni Christi. M. ducen: quinquagesimi quarti, leuationis ossium beati Stanislai e tumulo. Ad quam cōuenit in Graccouiā multitudo plebis utriusq; sexus, ex Polonia, Hungaria, locisq; aliis, tanta, ut nedum in urbe, uerum & in campis iuxta Graccouiam persisterent. Ex spiritualibus autē aderāt, Opizo Abbas de Meszano, sedis

Suplex petit Innocentium.

In die natiuitatis marię Assisij. S. Stanisla⁹ canonisatur.

Plaudet Craccouia ex patroni cōsequutiōe

apostolicæ legatus, Fulco Archiepis: Gneznen̄, Prandotha Gracco: Thomas Wratislauien̄, Volimirus Wladislauien̄, Andreas Plocen̄, Gerardus Ruthenorū, primus ordinis Cisterciē quondam Abbas de Oppatow, Vitus Lithuanorū primus, ordinis prædicatorum, Episcopi. Et cæteri Abbates Prepositi, Sacerdotes, atq; Relligiosi. Aduenerāt & principes Polonorum, Boleslaus pudicus, Graccouien̄ & Sandomirien̄, monarcha regni poloniæ, Przemislaus Posnanien̄, Kazimirus Cuyauien̄ & Lancicien̄, Semouit⁹ Mazouiæ, & Wladislaus Opolien̄. Sub horum præsentia & populi multitudine, ossa beati Stanislai, uino abluta, in ecclesia cathedrali Grac: leuata sūt Et in ecclesias Cathedrales, & alias principaliores sunt distributa. Facta itaq; cōputatione annorū est reperire, septuaginta quinq; & cētum annis, canonisationem beati martyris Stanislai neglectam fuisse.

Prandothæ Episcopi deuotio & aliorum

Relliquię. S. Stanislai distribuūtur.

CAPVT LII.

ANno domini. M. ducē; quinquagesimo primo, Wladislaus Opolien̄ dux, uolens glotem suam Iuditham Cōradi ducis Mazouiæ filiam. Et Myeczlai ducis Rathiborien̄ fratris sui relictam pro dote quingentarum marcarū argenti, in possessionibus Rathiborien̄ inscriptarum redimere, terram Ruden̄, quæ nūc Vielunen̄ dicitur de consensu Kazimiri ducis Cuyauiæ & Lanciciæ germani ipsius Iudithæ, ei assignauit. Sed anteq̄ gentes Kazimiri præfati Cuyauiæ & Lanciciæ ducis, ex condicto castrum Vielun acceptare uenissent, Przemislaus dux Posnaniensis tanq̄ heres legittimus præuenit, & castrū Rudense compræhēdit, nobilibus Rudensibus sponte & unanimiter ei adherentibus. Quo cognito Kazimiri ducis gentes, retrorsum abierunt. Wladislaus etiam Oppoliēsis æquo tulit animo, sciens districtum Rudense, uiolenter de consensu Henrici ducis cum barba, sub Wladislao Othonis patre Przemislai ducis maioris Poloniæ, occupasse. In signūq; & fœdus maioris amicitiæ, Wladislaus dux Oppoliēsis, Euphemiam sororem Przemislai ducis Posnaniēsis & Kalissiensis in coniugem desponsauit. Et Iudithæ gloti suæ summam argento parato exoluit. Quæ Henrico Wratislauien̄ duci nubens, Henricū filiū & Hedwigim filiam ei peperit. Anno domini. M. ducente: quinquagesimo primo, in Bochnya uillagio a Graccouia quinq; miliaribus distāte, sal minerale in Bācis & peciis magnis repertum est, quod meritis beatæ Kunegundis Boleslai pudicis consortis est adscriptū. Ita ut uulgus in Poloniā ex Hungaria sal trāstulisse, & secum aduexisse affirmaret, Moxq; oppidum locatum & ecclesia parrochialis in honorem sancti Nicolai erecta est, & a Boleslao pudico liberaliter dotata. Eodē anno Hēricus, qui & Heydenricus, alias Albertus olim Episcopus Armacanus, tūc uero Culmensis. In die beatæ Mariæ Magdalenæ, ecclesiam suam de seculari, cum esset frater ordinis prædicatorum, in regularem trāstulit. Et collegium Canonicorum regularium, in illa, mensam, domicilium, & bona temporalia in cōmuni habētium, constituit. Eodem anno: M. ducen: quinquagesimo primo, Marchio Brandenburgen̄ cum Episcopo Morsburgen̄, & Hērico Comite de Swarczburgk, cum gentibus armatis in præsidium Cruciferis Prussiæ uenerunt. Et Prutenos frequenti strage

Wladisla⁹ dux Oppolien̄ Eufemiam despōsauit.

Sal minerale in Bochnya repertum.

attriuerũt. Ita ut etiam quinq; districtus, Pomezanum, Erminium, Pogezanum, Nactaginum. & Bartinum, idola relinquere, & Christũ colere coegerunt. Sub quo tempore Hermãno de Zaleza, quarto magistro Prussiæ obeunte, Frater Cõradus Thuringiæ Lantgrauius in quintum magistrum suffectus est. Anno domini. M. ducen: quinquagesimo secundo. Fratres Cruciferi Pomeraniã uastauerũt, & exercitum Swatopelci depopulationes prohibẽtem, superauerunt. Monasterio Oliua grauem spoliationem paciente, Swatopelcus itaq; dominus Pomeraniæ, sufferentias pacis postulare, & per medium Iacobi Leodieñ Archidiaconi, apostolici nũcii, pacem cum Cruciferis Prussiæ firmare, coactus est. Eodem anno. M. ducen: quinqua: secũdo, Mendog, qui Mẽdolphus & Mindale princeps Lithuanorũ, a Cruciferis Prussiæ inductus, fidem christianã cum nonnullis Lithuanis & Prutenis suscepit, deditq; litteras Cruciferis Prussiæ, quibus astruit & recognoscit se ab illis multipliciter honoratum & adiutũ. Et ideo terras suæ ditionis uidelicet Samagitarũ, Iaczwingorũ, Curouieñ, Veyzeñ, & totam terrã Lithuaniæ perpetua & irreuocabili donatione ipsis donasse & inscripsisse. Consilioq; fratrũ Cruciferorũ Prussiæ, nuncios suos, nunciis magistri & Cruciferorum adiunctos, ad Innocentium papam quartum misit. Profitens se puritatem christianã suscepisse, & coronam super Lithuanos regnãdi petens. In cuius fauorem Innocẽtius papa fratrem Heydenricũ, olim prouincialem Poloniæ, & Episcopum Armacanũ, tunc uero Culmeñ Episcopum, cum aliis Episcopis de Riga misit, qui Mendegonem in regem inunxerunt. Sub eodem tamen ãno, cum omnibus baptisatis ad uomitũ & idolatriam, siue pœnitẽtia & dolore ammissionis terrarũ, siue alia causa motus, rediit. Anno domini. M. ducen: quinquagesimo tercio, monasterium Stugnyadki sanctimonialiũ ordinis sancti Benedicti, diocesis Graccoui: Innocentius papa quartus confirmauit. Quod Clemens de Clemyonthow de familia Griffonum, Comes & Castellanus Graccoui: de propriis facultatibus fundauerat, erexerat, & dotauerat. Huius Clemẽtis Comitis & suæ coniugis Raczslawæ corpa, in sacrario dicti monasterii sepulta quiescunt. Et filia eorũ Visanega prima Abbatissa eiusdem claustri fuit. Annus Christi. M. ducẽte: quinquagesimus tercius, adeo pluuiosus erat, ut frumẽta & agros in quibusuis bassis & humilibus locis aqua cooperiret: Et campi perinde acsi fluuii nauigabiles fuerunt. Nocte siquidem & interdiu a festo Paschæ usq; ad diem uigesimamquintã Iulii, imbres & cõtinuas pluuias in regno poloniæ cœlum effuderat.

Quintus magister Prussiæ eligitur.

Mendog christianam fidem suscepit.

Mendog in regẽ [illegible] tus modico post fidei [illegible] factus.

Imbrifera tempora Poloniæ.

CAPVT LIIII.

DE mandato Innocencii papæ quarti, anno domini. M. ducentesi: quinquagesimo tercio, Opizo de Meszano sedis apostolicæ legatus, assumpto secum Prandotha episcopo Graccoui:, & nõnullis aliis Episcopis, Danielem ducem Russiæ, altera uice priorẽ coronationem innouando, in castro Drohicieñ in regem Russiæ inunxit, accepto ab eo iuramento, quod ritu græco deserto, tã ipse q̃ natio Ruthenica, ritũ Romanũ fideliter sectaret. Premislaus q & Ottocarus Vẽceslai regis Bohe: filius, Margarethã Leupoldi ducis Austriæ filiã, Hẽrici filii Friderici im-

peratoris relictam, accepit in uxorem. Quæ cum sterilis esset, unā de uirginibus sequacibus eius, filiā Baronis de Kunring in concubinā recepit, & ex ea filium Nicolaum genuit. Huic Nicolao in sortem assignauit ducatū Oppauiensem, quem Myecczlao duce Rathiborieñ mortuo uiolēter occupauerat Ex hoc Nicolao, duces olim Oppauieñ, & moderni Rathiborieñ, suā traxerunt originē. Boleslaus pudicus Gracco: & Sandomirieñ dux, quarto kalendas Iunii, anno domini. M. ducen: quinquagesimo quarto, monasterium sanctimonialiū ordinis Premonstrateñ, diocesis Gracco: in uilla sua Krzisanowicze, supra Nida fluuium sita, fundauit, Ecclesiam de petra alba fabricās. Contulitq; eidē monasterio uillas, Krzisanowicze,, Sarbkow, Kliczanowo, Conari, Lesnicza, Kouale, Kobilniki, Solnyk, Volya, Grochouiska, Swieborowicze, Costrz, Biernathouicze, & Iunouidz. Libertando præfatas hereditates ab omnibus oblationibus, expeditionibus & tributis. Anno domini M. ducen: quinquagesimo quinto, Mendog dux Lithuaniæ, in regem Lithuaniæ ut premissum est sublimatus, oppido Lublin exusto, prædas & spolia in circuitu eius plurima fecit, & plurimos captiuos in Lithuaniam abduxit. Eodē anno. M. ducē: quinqu: quinto, Premislaus qui & Othocarus Bohemiæ dux, cō parato exercitu de Bohemis & Morauis, habēs in comitatu suo Brunonem Prageñ, Item Henricum Culmeñ, & Anselmū Ermelieñ & Olomuceñ, Episcopos, Item Marchionē Brādenburgeñ, Item Marchionem de Merano, Item ducem Austriæ. Contra Barbaros militiam acturus in Prussiam cum aliis cruce signatis descendit, & in regione Samiensi uastādo, Prutenos deditionē facientes baptisauit, per Brunonem Prageñ Episcopum suum illis nomen imponens. Cruciferi ergo in honorē Premislai Bohemiæ ducis, nouā ciuitatē prope mare balteū in flumine Pregor Konigsbergk, quod regiū mōtē sonat, q̄uis Premislaus tunc non rex, sed filius regis existeret, appellatam constituerūt. Et aliam Brunsberg in memoriam Brunonis Episcopi Prageñ in qua ecclesia Cathedralis Varmieñ sita est, edificarunt. Premislao autē duce Bohemiæ, cum sua comitiua ex Prussia discedente. Aliarū regionum Pruteni in Samienses irruerūt & ualido agmine, cūcta furore spoliis & cœdibus fœdarunt, eo q̄ iniussu eorū hostibus se dediderunt. Nouāq; munitionē quā Cruciferi Vilow uocauerūt, e regiōe castri Konigsbergk erexerūt & Konigsbergk oppugnarūt, Tūc quoq; Cōrado magistro Prussiæ. 9. kalēdas Augusti morte sublato. Herardus de Herdzburg, secundum alios uero Popo de Osterna in sextum magistrum Prussiæ successit. Anno domini. M. ducente: quinquagesimo sexto. Boleslaus Gnezneñ & Kalissieñ dux, Iolentā quā poloni Helenam uocāt, Belæ regis Hūgariæ, fratris germani beatæ Elizabeth filiam, & Kingæ ducis Boleslai pudici cōsortis sororē germanā, in curia ipsius Graccouiæ nutritā, in coniugem accepit. Anno domini 1 2 57. pridie kalendas Februarii hora terciarum, grādis terræ motus in regno Poloniæ fuit Anno eodē 1 2 5 7 Boleslaus pudicus dux Graccouiæ & Sandomiriæ, Graccouiā in meliorē conditionē ordinare, excrescere, & perducere, cupiēs, Ius illi Theutonicū tribuit. Et aduocatū in ea cōstituit, qui Circo in medio urbis primū ordinato, plateas sine ordine consistentes translocauit, & proportionaliter distinxit

Konigsbergk & Brunsbergk eriguntur.

Sextus Prussiæ magister.

naliter distinxit. Eodem anno 1257, Noua relligio mendicantiū Canonicorū regularium sanctæ Mariæ de metro. de urbe, de pœnitentia beatorum martyrū, sub regula sancti Augustini militantiū, per Alexandrū papam quartū instituta: Graccouiā aduenit. Cuius fratribus Boleslaus pudicus Gracco: & Sandomiri: dux, ecclesiam sancti Marci euangelistæ Gracco: fundauit, sumptusq; simul cum loco pro edificatione ecclesiæ & monasterii dari iussit. Anno quo supra, Illustris princeps Przemislaus Posnanieñ dux Wladislai Othonis filius trigesimum sextum annū agens, ægritudine quindecim dierum præssus, pridie nonas Iunii, in castro Posnaniensi mortuus est, & in ecclesia maiori Posnanieñ cum patribus suis tumulat9. Hic inter principes poloniæ mitissimus, & supra ætatem prudens fuisse dicitur. Hic in quadragesima cilicio uestiebatur, & ceruisia parum sapida, aut uino aqua diluto utebatur. In pronunciando sentenciā, aut dirimendo litē adeo iustus, ut nulla pars decretū eius improbaret. Hic die sācto Cenæ domini, duodecim pauperū ablutis & deosculatis pedibus, quēlibet nouo panno uestiebat. Media nocte quasi ex necessitate consuetudinariū ei fuit, cursum beatæ uirginis & postea, aliquot psalmos & oratiōes orare. Hic Ecclesiæ Gnezneñ uillā Czirnilin, Ecclesiæ uero Posnanieñ Bugk, cum ciuitate & moneta, cū theloneo & tabernis cōtulit, & pluribus libertatibus extulit. Hic ex uxore sua Elizabeth quattuor filias, uidelicet Constantiā, Veronicam, Eufemiā & Eufrosinam reliquit. Et filium posthumum, in die dominico in festo sācti Calixti natū. Cui Boguphalus Posnanieñ episcopus Przemisl, nomen paternum, Bascone custode Posnanieñ baptisante, adaptauit. Processu autē temporis Boleslaus pius Kalisſieñ, patruus & puerorū curator, primā filiā Constantiam Cōrado Marchioni Brādenburgeñ seu de Sgorzelecz, in castro Santhok matrimonialiter copulauit, pro doteq; Castellaniā Santhoceñ & non castrum, insano usus cōsilio, donauit & inscripsit. Pro cui9 proprietate multa dispendia & certamina inter Polonos & Saxones sequuta sunt. Reliquæ tres Przemislai filiæ, monasteria ingressæ sunt. Veronica & Eufrosina Trzebniceñ ordinis Cistercieñ, postea Abbatissæ. Eufemia Gnezneñ sāctæ Claræ, a Boleslao pio patruo & duce Kalissieñ, prout infra dicet fundato. Iaczko frater ordinis prædi: Polonus ex districtu Oppol: & uilla Lāka, āno Christi 1257, die 15 mēsis Aug: hora. 9. in cenobio. s. Trini: Gracco: deuotissime uita excessit. A matre misericordiæ, Ibo mihi ad montē mirræ cantāte, & āgelico cœtu psequente, queādmodū deuotæ sanctimoniali Sronislawe in Zwierzineñ monasterio professæ, per uisum est monstratū. Hic quinq; monasteria sui ordinis scilicet in Graccouia cui solus præerat, in Frisak, cui fratrem Hermannū Theutonicū præfecerat. In Praga quod fratri Hieronymo, in Wratislauia quod fratri Czeslao & fratri Godino, in Gedano quod fratri Benedicto cōmendauerat, fundauit. Hic inter alia miracula quæ extant plurima Deficiente nauigio apud Wissegradeñ oppidum, strata cappa super aquā, cum tribus fratribus sui ordinis, Floriano, Godino, & Benedicto ascendit, Et Istulam populo Wissegradeñ inspectāte sicce trāsnatauit. Anno domini 1258. De consensu Kazimiri Cuyauieñ, Lancicieñ, & Siradieñ, & Semouiti Mazouiæ, ducum

Ecclesia Sācti Marci Gracco: fundatur.

Przemislaus Posnanieñ moritur.

Vitę suę commēdatio.

Iaczkonis fratris predicatorū fœlix obit9.

Transnaturalis nauigacio in veste monachali.

necnon Prandothæ episcopi Gracco: procerumque & consiliariorum suorum, in conuentione apud Corcz in sexto nonas Marcii habita & tenta. Boleslaus pudicus Gracco: & Sandomiri: dux, ad instātiam Kingæ consortis, & Salomeæ olim Gallaciæ reginæ sororis suæ, fundauit monasterium sanctimonialium in Zauichost, tā Ecclesiam q̄ monasterium cū habitationib9 propriis sumptibus edificando. Et illic uirgines sancti Damiani de regula sancti Frācisci, quæ nūnc sanctæ Claræ uocitatur, introduxit. In hoc prouidens cōditioni paupertatis, uel connubia aspernaturæ filiarum Baronum & nobilium suorū. Largitusque est & inscripsit pro dote præfato monasterio oppidū Zauichost & uillas uigintiquinque, prædia, lacus, & thelonea, donationē huiusmodi ab omni regum, ducum, & dominorū exactione & tributis perpetuādo & libertando. Sub hoc tempore Grzimislawa Boleslai pudici pia mater defuncta est, in monasterio fratrum minorum in Zauichost sepulta. Hæc duos & triginta annos in uiduitate uiuēdo pegit. Anno quo supra, In regnis Poloniæ, Hungariæ, Bohemiæ, & Russiæ, motus terræ uniuersaliter apparuit & fuit. Eodem anno Stroynath Lithuaniæ dux, parte Mazouiæ circa Czirnin deprædatus est. Et castrum Orzimow diripiens, in ore gladii mares & puberes occidit, impuberes uero igne cōcremauit, Fœminas aūt in captiuitatē abduxit.

Monasterium in Zauichost erigitur.

Grzimislawa Boleslai mater moritur.

CAPVT LIIII.

Anno domini 1259 Varcislaus Kassubitarum dux, cū suo & Polonorū exercitu, quem Boleslaus dux Kalissien in subsidium ei miserat. Cum Episcopo Camineneñ cōtra Swatopelcum Pomeraniam ingressus est. Et procedēs cum electioribus militibus, in Stuppi quæ alio nomine Scolp appellatur. Episcopum Camieneñ cū exercitu ipsius, & nonnullis suis militibus, ad sarcinas in stationibus custodiendas dimisit. Swatopelcus autē potentiæ Varcislai resistere non ualens, cognito per exploratores, quæ circa Episcopum Camieneñ in stationibus gererētur, Irruit in statiōes & Episcopū Camieneñ cum suo exercitu deuictum dissipauit & fugauit, plurimos occidendo, & nōnullos captiuando, & acceptus multis spoliis, illesus discessit. Anno quo supra, quinquagesimo nono supra mille ducentos. Boleslaus pius Kalissieñ dux: Cenobium minorissarū & monialiū sanctæ Claræ in ciuitate Gnezneñ fundauit, & uillis, prædiis, ac introitibus dotauit atque libertauit. Non contentus Kazimirus Cuyauieñ & Lanciciēñ dux de suis principatibus. Anno domini. 1259. castrum Raczansz sub Volimiro Episcopo Wladislauieñ occupauit. Quo excommunicato & cum terris eius ecclesiastico interdicto subiecto. præfatus Episco: in Diocesim Graccouieñ discessit, & apud Lagow commoratus est. Dux autē Kazimirus cum nō posset seuire in Episcopum, plures episcopi curias cum horreis & frumētis tēpore quadragesimæ exussit. Anno uero domini. 1261. S. abbas sanctæ Mariæ Wraustawieñ Canonicorū regulariū sancti Augustini. Et P. custos Wratisla: huiusce causæ iudices, per Gwidonē tituli sancti Laurencii in Lucina præsbiterū, Cardinalem, Clementis papæ quarti in Polonia legatū, designati. Apud antiquā Wladislauiam tribunali posito, quartadecima die Aprilis, castrum Raczāsz cum suo districtu episcopo Volimiro, & suæ ecclesiæ Wladislauieñ

Cenobiū sanctæ Claræ Gnezneñ fundatur

siæ Wladislauieñ adiudicarunt, & compositione facta, duce Kazimiro absoluto, interdictum relaxarunt. Anno domini. 1260. Mendolphus qui & Mendog princeps Lithuanorũ, ordinatione Cruciferorũ Prussiæ, regem se gerẽs, Valido exercitu ex Lithuanis, Prutenis, Iaczwingis, & Samagitis ad triginta milia pugnatorũ collecto, Mazouiæ oram crudelissime depopulatus est, Castrũq; Plocen̄ & ciuitatem a defensoribus deserta reperiẽs, succendit, cætera oppida & uillas totius Mazouiæ incẽdiis & cœdibus uastauit. Deinde Prussiam inuadens, Cruciferis tãtummodo castra tuentibus: Ciuitates quas Cruciferi extruxerãt, flamma & euersione deleuit, omnesq; christianos illic repertos, cœde permiscua ac horribili lacerauit. Demõstraturus insuper furorem suum, aspernabatur captiuitatẽ hominum, pecus dũtaxat cum spoliis in Lithuaniam deportando. Item ãno eodem Magistro & Cruciferis Prussiæ, erigentibus castrũ Karszouin, in monte sancti Georgii Barbari Pruteni & Lithuani, pro exterminio eius cum magnis copiis aduenerunt: Duobusq; exercitibus scilicet Prussiæ & Liuoniæ pro defensione castri aduolantibus. In die sanctæ Margarethæ iuxta fluuium Durom, in Curlandia conflixerũt & magna strage ædita, Henricus de Hornshuszen magister Liuoniæ, & Hẽricus Marsalcus Prussiæ, pluresq; alii Cruciferi occisi sunt. Barbari autem uictoria potiti, tũ castrũ Karszouin, q̃ Heiszburgk maceratis fame defensoribus conquisiuerũt. Ad castrũ deinde Konigsbergk obsidione mota, in ponte quẽ super flumen Progor construxerãt, plures numero a Cruciferis interfecti, obsidionẽ residui soluere coacti sunt. Deinde Pruteni Neophite ad idolatriam uersi, in uigilia sancti Mathei constituto sibi Glappino pro duce, correptis armis, omnes christianos & sacerdotes crudelissime scuientes obtruncarunt. Ecclesias igne cõsumpserunt, sacramenta contaminarunt, sacra uasa diripuerunt, & sacras uestes prophanarunt. Anno domini. 1261. Exercitus catholicus de regno poloniæ, de Cruciferis, Almanis & aliis fidelium nationibus collectus, ad terras Prussiæ in districtum Nactangorũ in die purificationis sanctæ Mariæ descendit, paganos delere cupiens. Et cũ in interiora p̃uersarũ nationum penetrarẽt, reliquum exercitum ad sarcinas dereliquerũt Barbari aũt ab exploratoribus certificati, christianos ad sarcinas relictos inuadentes, paruo negocio fuderunt. Et de sua potentia confidentes, reditum aliorũ christianorũ expectarũt, reuenientibusq; christianis, durũ certamen inter utrosq; pluribus horis, æquo marte continuabatur. Et q̃uis multi Barbari cœcidissent, deo tamen permittẽte, uictoriam Barbari obtinuerũt. Cœcidit autẽ in hoc prælio insignis miles Schinkol de Bithen, genere Vestfalus qui Barbarorũ cuneos trãsuerberãs, anteq̃ medietatem attigisset, Barbaricis frameis obtritus est. Cœcidit & Comes de Reiderer, & plures alii equestris ordinis uiri. Ex quibus dum iuxta suas nepharias superstitiones, diis suis pro consequuta uictoria oblaturi libamina unũ sorte deposcerent flãmis cremãdũ, & sors in Hirczhasz ciuem Maydenburgeñ cœcidisset. Beneficio quoq; aliquorũ Barbarorũ illum noscentium, bis liberatus foret. Tercia demũ uice dum illum sors deposceret, sponte se obtulit, & sacrilego ritu cum equo cui insederat, flãmis est cremat9. Postea Comes de Barboyge in prussiam cum

sua militia

Mendog Mazouiam depopulatur.

karszouin castrum erigitur.

Prutenorũ in Christianos seuicia.

Strennuorum militum casus

sua militia ad succurrendum christianis afflictis, & descēdens in terrā Sam/bieñ, spoliis & cœdibus eam afficiebat. Quem Sābieñ aggressi in die Agnetis, pluribus de suis occisis, ipsum captiuarunt. Post hæc castrꝫ Heidlsbergk obsidentes Cruciferis ex eo discedentibus, conquisierunt. Deinceps tria ca/stra uidelicet Cruczeborg, Konigsbergk, & Bartenstein circūdederūt, & obsessi extrema fame macerati, castra Barbaris dederūt. Quartum uero castrꝫ Keyszil ātēq̄ obsideretur, ueriti Cruciferi periculum, quod in aliis castris obtigit, exurentes ipsum deseruerunt. Eodē āno quædam secta flagellatorum rusticorum, ex Galliis ut ferebatur emanans in Poloniam aduenit. Bis in die hora prima & hora nona processionatim incedentes, secundū caput uelati, corpore ad umbilicum nudati, duobus cū uexillis præcedētibus & candelis, quādam cantilenā inconditam & dissonā, cum ex uariis linguis & nationib9 ipsa colluuies esset cōcreta cantando, flagellis quaterno corrigio nodatis. alter alterꝫ sequēdo, alteri9 dorsū acriter cœdebat. Ianussius aūt Archiepiscop9 Gnezneñ cū suæ ꝓuinciæ Suffraganeis sub magnis pœnis & carceribus talia ꝓhibuit. Et principes poloniæ ꝑsuasi, ne quispiā huiusmodi errores sectaretur, sub confiscatione bonorū & grauibus pœnis, propter scandala ex eis pullulantia inhibuerūt. Nam quū fuissent laici, de quantūcumqꝫ enormibus peccatis confessos absoluebāt, & pœnitētes solenniter introducebāt &c. Apud alia regna hic error igne & gladio exterminatus est. De consensu Prādothæ Episcopi Gracco: & procerū poloniæ, Boleslaus pudicus Gracco: & Sandomiriæ dux anno domini. 1 2 6 1. Ne ācillis Christi sanctimonialibus ab infidelibus Lithuanis, Ruthenis, & Thartaris ludibriū castitatis cōtingeret De monasterio Zauichosteñ in lapidem sanctæ Mariæ qui Skala dicitur, locum tutiorē eas transtulit. Et oppidum Skala in loco qui Stankoy appel/labatur erexit. Priorēqꝫ donationē sexto nonas Marcii apud Corczin factā, de oppido, uillis, & cæteris libertatibus, nouis priuilegiis confirmauit. Et incrassando priorem dotem, uillam Zarnouicz & tria thelonea, ecclesiamqꝫ bene dotatam cum decimis in Zarnouiecz, addidit.

Insignium castrorum occupatio.

Inaudita flagellatorū rusticorum secta.

CAPVT LV.

Canonisationem sāctæ Heduigis, principes Slesiæ, Wladislaus Salczburgeñ Archiepiscopus, Conradus Glogouieñ, Hēricus Wratislauieñ nepotes eius, Thomas episcopus Wratis: cū clero & ecclesa sua expedituri. Salomonē archidiaconū Gracco: magistru Nicolaum Scolasticū Gracco: & Aherēgebertū Decanum Visse/gradeñ, Canonicos Wratisla: ad Vrbanum papam quartum transmiserūt Qui solita grauitate seruata Volimirū episcopū Wladislauieñ, & fratrē Simonē ordinis prædicatorum Prouincialem poloniæ, cōmissarios pro exami/natione uitæ, meritorū, ac prodigiorum beatæ Heduigis deputauit. Huius/cemodi autē examen continuabatur per præfatos cōmissarios, Volimirum Episcopū, & Simonem prouincialem Poloniæ, usqꝫ ad ānum domini. 1 2 6 4. cum āno domini. 1 2 6 2. septimo kalendas Nouembris incepissent. Accepto autē registro examinis, & litteris cōmissariorum, nūcii priores in fine Augu/sti anni. 1 2 6 4. egressi, Perusium contenderunt. Et Vrbanum quartum uita functum

Expedicio pro canonisatione S. Heduigis.

functum inuenientes, turbati, alterius papæ Clemētis quarti electionē præstolabātur. Dumq; ob uarias difficultates interpositas desperarent. Beata Heduigis Salomoni Archidiaconi Gracco: per quietem apparuit, & cōsolans, diem, quo canonisanda esset, prænunciauit. Ex inde confortati, dum frequentius Clemētem papam & cœtū Cardinalium pro canonisatione fatigarent, Clemens papa pro filia sua pluribus ānis cœca, quam ex legittima coniuge, cum ad huc fortis laicalis esset, susceperat, ut beatæ Heduigis meritis uisum reciperet, in missa præcabatur. Et cū filia uisum percepisset, Decimo octauo kalendas Decembris, die, quam ipsa sancta Heduigis Salomoni Archidiacono prædixerat. Anno domini. 1 2 6 6. in ecclesia fratrum prædicatorum Viterbii, eam sanctorū cathalogo adscripsit. Ad leuandum aūt ossa benedictæ fœminæ sanctæ Heduigis, cū indiceretur dies, quintodecimo kalendas Septem: anni. M. ducen: sexa: sep: frequentia populi utriusq; sexus ad Trzebniceñ monasteriū ubi sacrū corpus conditū erat, confluxit, Nicolaus itaq; Abbas de Lubeus, & Mauricius abbas de Camyencz, cum Prælatis & Canonicis ecclesiæ Wratislauieñ, ossa sacra beatæ Heduigis e tumulo leuata & uino abluta, in thecam specialem in monasterio Trzebniceñ reposuerunt, cætera in Wratisla: & Polonicas ecclesias distribuerunt: Caput cū cerebro integro nulla putredine tabefactū: Item tres digiti dextere, quib9 paruulam ex ebore imaginē uirginis Mariæ cōprimendo gestabat. Sicq; cū diuelli non poterat sepulta erat, salui a corruptione reperti sunt. Huic leuationi sacrorū ossium, unicus dumtaxat nepos eius Cōradus Glogouieñ dux cū tribus suis filiis Conrado, Henrico, & Premislao aderat. Duo alii Wladislaus Archiepiscopus Salczburgeñ, & Boleslaus seuus Legniceñ dux, cum essent superstites & in uicinatu, non honestarunt auiæ suæ sublimationis celebritatem. Anno domini. 1 2 6 3. Eclipsis solis in die sancti Dominici fuit, quā siccitas, caristia, & fames, maxime in Bohemia sequuta est. Eodem āno Frater Hāno de Saygerhausen, septimus magister Prussiæ, quarto nonas Aprilis, monasterium sancti Nicolai ordinis predicatorū in noua Thorun, super fluuium Maka fundauit, pro dote conferens fratribus libertatem piscandi in omnibus fluuiis, lacubus, & stagnis. Anno domini. 1 2 6 3. Fundata est ecclesia parrochialis in honorem beatæ mariæ Magdalenæ in ciuitate Posnanieñ nomine Capituli Posnanieñ, sic q diebus dominicis, clerici ciuitatis & suburbii, ad processionem ecclesiæ Cathedralis deberent cōuenire. Et q scolam non haberent, sed pueros ad erudiēdum in scola cathedralis ecclesiæ tenerēt. Quod postea in meliorem conditionē uersum est. Anno domini. 1 2 6 4 monasterium in Brzescze Cuyauieñ, Kazimirus Cuyauieñ, Lanciceñ & Siradieñ dux fūdauit, & in eo fratres ordinis predicatorū, ex conuētu Gracco: locauit, casulisq;, calicibus, & aliis apparamentis adordinauit. Non contentus Henricus frater ordinis predicatorū Culmeñ Episcopus, q suā Culmensem ecclesiam in regularem Canonicorum regulariū sancti Augustini, ut supra præmissum est, transtulerat. Iterū illam in Cruciferorū ordinem, ad instātiam Magistri, & Cruciferorū trānsmutauit. Consentiente & gratificāte Anselmo Episcopo Varmieñ, Apostolicæ sedis in Prussia legato. Metropolitano

Dies canonisationis prædicta

S Heduigis sublimatio.

Septimus Prussiæ magister.

Ecclesia. S. Mariæ Magdalenæ Posnanieñ erigitur.

politano uero Gnezneñ super ea re non interrogato, neq; consulto. Hospitale infirmorũ, sub titulo sancti spiritus, extra portas ciuitatis Posnanieñ ãno prædicto. 1264. iuxta fluuiũ Varta, fundauit, & aliquã dotẽ de mensa Episcopali donauit. Boguphalus Episcopus Posnanieñ constituens, ut Prepositus prædicti hospitalis stallũ in choro, & uocem in Capitulo ecclesiæ Posnan: haberet. Anno domini. 1264. Obsidentibus Barbaris Prutenis castrum Berfrid, Irruit in eos, somno præssos, Cruciferorũ exercitus, & ex eis mille trecentos occidit, reliquos uero dispersit. Castrumq; Berfrid ne in manus Barbarorũ ueniret, exussit. Pruteni aũt nouo exercitu reparato, terram Culmeñ uastauerunt. Quibus resistens Helmericus magister Prussiæ cum Theodrico Marsalco, & quadraginta fratribus Cruciferis occisus est. In locũ Helmerici Prussiæ Magistri occisi per electionẽ Lodouicus de Baldẽstein successit. Anno eodẽ Sidus ignitũ seu Cometes maximus, ab oriẽte usq; ad mediũ cœli, comam in occasum porrigens apparuit, & citra tres menses durauit. Eo disparente Vrbanus papa quartus, qui festiuitatem corporis Christi instituit, in Perusio mortuus est. Et in Polonia mortalitas quadrupedum subsequuta est. Anno domini. 1265. Boleslaus pudicus, princeps Gracco: & Sãdomiriæ, castrum Gracco: totum montẽ complectẽdo, nouis edificiis instaurauit. Et Lestkonem nigrum Siradieñ ducem Kazimiri Cuyauieñ & Lancicieñ ducis filium, tanq̃ patruus, cœlebs & filiis orbus, in filium adoptauit. Ac omnium principatuum suorum heredem instituit, utq; terræ suæ quietiores essent, in matrimonium Griffinam Roscislai Ruthenorũ ducis filiam ei coniunxit. Anno domini. 1266. Exercitus Prutenorũ & Lithuanorũ in Mazouiã ueniens, quod reperit uastauit & abrasit. Insultu etiam in Ploczkã facto, Boleslao & Conrado Mazouiæ ducibus nullam resistentiã opponentibus. Eodem anno. 1266. die uigesima prima mẽsis Septembris, Prandotha Graccouie: Episcopus, canonisationis sancti Stanislai promotor præcipuus. Cum in episcopatu decẽ nocto annos exegisset, circa principium noctis mortuus est, Apud ecclesiã Cathedralem Gracco: in medio capellæ apostolorũ Petri & Pauli sepultus. Eodem anno nonis Decembris, Henricus Slesiæ & Wratisla: dux, filius Henrici a Thartaris occisi, morte absumptus est. A nõnullis militibus, ut inculpati sunt, intoxicatus, & in monasterio sãctæ Claræ tumulatus. Is binã prolem ex Iuditha filia Conradi ducis Mazouiæ Hẽricum filium & Heduigim filiam reliquit, quos moriens Wladislao germano suo Archiepiscopo Salczburgeñ, una cum secũda coniuge filia ducis Saxoniæ, in tutelam & curam cõmendauit. Anno prædicto. 1266. Daniel rex Russiæ scismaticus, & ecclesiæ Romanæ apostata, uitam finiuit, duos filios Leonem & Romanum relinquens.

Festiuitas corporis Christi ab Vrbano instituta.

Prandotha Episcopus Graccouieñ morit.

Daniel Russiæ Rex moritur.

CAPVT LVI.

ANno domini. 1267. Gwido frater Cistercieñ ordinis, sanctæ Romanæ ecclesiæ præsbiter, Cardinalis, & sancti Laurencii in Lucina legatus de latere: A Clemente papa quarto in Poloniã missus. Primum in Graccouiã quarto kalendas Iulii peruenit, a Boleslao pudico, & Paulo Episcopo Gracco: processionatim ueneratus & exceptus.

ceptus. De hinc Wratislauiã diuertens. In festo purificationis Mariæ generalem sinodũ, in quo erant Episcopi ecclesiæ Polonicæ, Ianussius Archiepiscopus Gneznẽ, Paulus Gracco: Thomas Wratisla: Volimirus Wladisla: Nicolaus Posnanieñ, Thomas Ploceñ, Vilhelmus Lubuceñ, Henricus Culmensis, Episcopi, tenuit. Pro subueniendo terræ sanctæ anni iubilei gratiam, & crucem contra Sarracenos prædicauit. Constituteq; in maioribus ecclesiis capsę fuerunt, pro pecunia a merentibus iubileum colligenda. Anno quo supra quinta Decembris, castrum Mazouiæ Czechanow, p Prutenos Barbaros captum & cõbustum. Anno domini. 1268. die decima mensis Nouembris. Illustris uirgo Salomea Gallaciæ seu Haliciensis regina, Boleslai pudici Gracco: ducis germana. In cuius fauorem monasterium Zauichosteñ fũdauerat & dotauerat, in lapide Mariæ mortua est. Hæc cum sponso suo rege Gallaciæ seu Haliciæ, absq; omĩ illecebra carnis cœlebs uixit. Mortuo uero spõso relligionem sãctæ Claræ professa. Primum in Zauichosteñ monasterio, deinde facta translatione, in lapide sanctæ Mariæ ut nunc uulgo dicitur in Skala cõmorata, utrobiq; Abbatissæ officium gessit. Hæc ãnis duo de triginta seruiens, nunq̃ a carne cilicium ammouit. Hæc quarto idus Nouẽbris in monasterio de lapide Mariæ sepulta, sequenti anno quarto kalendas Iulii Graccouiam transuecta, in medio chori sancti Francisci fratrum minorũ Gracco: sub lapidibus sectis in altum leuatis, humata est. Et sicut septem diebus anteq̃ sepeliretur in Skala, Sic & in translatione in Graccouiam, fragrantia & suauis odor de corpore ipsius emanabat. Sed & quædam monialis prefati Cenobii Martha nomine grãdeua & relligiosa asseruit, de corpore eius, nedum suauitatem odoris, uerũ & oleum redolens, manasse, quo plures egri inuncti, perfectam recepisse sanitatem testati sunt. Frater autẽ Boguslaus ordinis minorũ uir relligiosus & deuotus, in uisione eam cœlum ascendentẽ uidit, & cœtũ angelicum canẽtem. Fronduit, floruit, Aaron uirgula, Anno præfato. 1268. Kazimirus Conradi filius Cuyauieñ, Lanciciẽ, & Siradieñ dux, diem clausit extremum. In Wladisla: ecclesia sepultus, & statim sequuta est defectio castri Bugoscza. Præfectus siquidem illius Theodricus genere Prutenus, post idolatriam fidem Christi professus, nulla necessitate coactus, præfatum castrũ Bugoscza Boleslao pio duci Kalissieñ tradidit. Sero tandem perfidiam admisisse cognoscens, accito familiari ut se interficeret imperauit, qui iussa temeraria, ceruicẽ ipsius extensam mucrone præscindẽs, exequutus est. Reliquit autẽ Kazimirus dux prædictus, duos filios, Lestkonem nigrum ducem Siradiæ, & Semouitum ducem Cuyauieñ & Lancicieñ. Et huic Semouito seu Zemomislao, pater adhuc uiuens Salomeam uirginem Swatopelci Pomeraniæ ducis filiam in uxorem desponsauerat. Ex qua tres filios Lestkonem, Przemislaum, & Kazimirum genuit: Et duas filias fenuennã, quæ Stephano regi Hungariæ nupserat, & Constantiã Trzebniceñ monasterii Abbatissam. Swatopelcus dux Pomeraniæ quartadecima die mensis Iulii anno domini. 1268. humanis exemptus est, in monasterio Oliueñ sepultus, reliquit quattuor filios Mestwinũ, alias Msczugium. Varcislaum, Samborium, & Ratiborium. Circa Msczugium natu maiorem impe

Castrum Czechanow exustũ

Beata Salomea moritur.

kazimirus Cõradi filius mortuus.

Swatopelci mors.

rio & regimine manēre. Anno domini. 1269. Discordante Zemomislao du ce Cuyauiæ & Lanciciæ cum suis militibus. Lithuani quarto nonas Septē bris Cuyauiam inuaserunt, & raptam prædam hominum & quadrupedū in Lithuaniam abduxerunt. Eodem āno duo exercitus equestres in nubibus cō currere & durum certamē gerere, uisi sunt. Wladislaus dux Wratislauieñ & Archiepiscopus Salczburgeñ, Henrici a Thartaris occisi filius, longa ægritudine laborans uitam finiuit, in ecclesia Salczburgeñ sepultus, anno domini. 1270. uigesima quarta Aprilis, quæ est in crastino sancti Adalberti: A quibusdā Slesitis ut aiunt toxico uenenatus, quia tā ducatū q̄ Episcopatum Wratisla: solus administrabat. Et Hēricus quartus pubertatē egrediēs, hereditarie in bona patris & patrui successit. Thomas uero secundus, a Capitulo Wratislauieñ diu electus in Episcopatū Wratislauieñ successit, fertur de hoc Wladislao Archiepiscopo Salczburgeñ, dum studiis Paduæ daret operā, Ciuis Paduanus depauperatus, ei filiā suā decorā turpis quæstus gratia adduxit. At ille utriusq; miseratus, egēti patri subuenit, & uirgini seruato pudore dotem contulit. Eodem anno domini. 1270. Quædam matrona nobilis nomine Margaretha, Comitis Virobослai coniunx in terra Gracco: in uilla Nakel, trigintasex pueros uiuos, uno partu, sed eodē die mortuos, ædidit. Simile dicetur infra de Czechna quæ sexaginta pueros uno partu peperit. Et si placet uide Auicennam de animalibus asserentē, unam mulierem septuagintaocto formatos uno partu effudisse. Et Albertus magnus in nono, de historiis animalium refert se a fideli medico in Germania audiuisse, q̄ una mulier aborduit, centum quinquaginta inuolutos quātitatis digiti auricularis. Pluresq; habuisse motum constrictionis & dilatationis. Anno quo supra apud oppidū Kalisz, intra octauas Natiuitatis Christi, natus est uitulus, pelle uitulina contectus, habens dentes caninos, & duo capita quorū unum maius in suo loco, aliud minus ad caudā sitū erat. Pedes aūt septē habuit uitulinos. Cadauer eius nec canes nec alites sanguipetē contingere uolebāt. Eodē anno tribus diebus aqua sanguinea in fluuiis Slesiæ Odra & Nissa fluxit, apud uillam autē Michalow eiusdem regionis æstiuo tēpore cœlum sanguinem pluit. Itē a uigesima die Iunii usq; prope medium Augusti die noctuq; continue pluebat, & fluuii aquis aucti adeo exuberauerāt, ut agros, prata, segetes, & bassarum uillarū fastigia, operirēt. Insuper Istula plures domos, pecora, reptilia, molendina absorpsit, & agris exterminiū atq; sterilitatē induxit. Anno supra dicto scilicet. 1270 septimo kalendas Septēbris, Stephanus rex Hungariæ, filius Belæ, & germanus Kingæ consortis Boleslai pudici Graccouiā uenit, limina sancti Stanislai uisitando. Et debito honore a Boleslao pudico exceptus est. Factoq; fœdere super pace inter regna Hūgariæ & Poloniæ inuiolabiliter tenenda, muneribus munifice dotatus, in Pannoniam discessit. Anno domini. 1271. Conradus Glogouieñ dux, obeunte Salomea uxore prima, filia Wladislai Ottonis maioris Poloniæ ducis. Alteram superduxit Brigittam filiam Theodrici Marchionis Misznēñ, relictā, Cōradi nepotis Romanorū imperatoris Friderici. Et pro dote Crosznam, Greyfenstein & Przin, castra ac oppida ei inscripsit. Illa uero in breui fato absumpta, præfatus

Lithuani Cuyauiam uastarūt.

Miraculum.

Ecce 36 pueri uiui vno partu æduntur.

Prolis fœcūditas.

Vitulus duorū capitum & 7 pedum.

Pluuia sanguinis.

Aquarū vbertas.

Rex Hungariæ Graccouiā uenit.

pta, præfatus Theodricus Marchio Mísneñ prædicta bona occupauit, & Conrado Archiepiscopo Maydeburgeñ, pro decem milibus florenorũ uendidit. Eodem ãno Griffina Lestkonis nigri Siradieñ ducis consors, impotentiam & frigiditatẽ marito suo obiecit. Nec ab eo fuisse cognitã, cũ prope sex ãnis ei cõmãsisset fassa est. Et cũ esset Graccouiæ in monasterio fratrũ minorũ detraxit peplũ, & uirginẽ se deinceps intecto capite gerere cœpit. Quod dedecus & ignominiam fratris sui Lestkonis nigri, Boleslaus pudicus Graccoe: & Sandomiriæ dux, moleste ferens. Postea scilicet ãno domini. 1275. sexta die Augusti in Siradiam personaliter descẽdens, rescidit, & mutuã charitatem inter utrosq; ordinauit, quæ extũc in diem mortis seruata est.

Griffina a sexennio marito cohabitas virginem se gessit

CAPVT LVII.

ANno Christi. 1271. Paulum Episcopum Gracco: in Cunow suo prædio cõmorantem, & tanq̃ salutaria monita ducis sui Boleslai pudici & Prælatorũ, Canonicorumq; Gracco: contẽnentem Duo militares de domo bipennium, Otho, & Zegotha, captiuarũt, & per siluas in castra Siradiẽse deduxerũt, ubi a Lestkone nigro duce Siradieñ sub honesta custodia detinebat'. Hac occasiõe Ianussius Archiepiscopus Gnezneñ, totam prouinciam Gnezneñ interdicto supposuit, quo Boleslaus pudicus affectus, Paulum Episcopum a captiuitate soluit. Et in quadragesima per arbitros Magistrũ Dersicrayum Preposítũ, & Valterũ Canonicũ Gracco: sub his condicionibus cum ipso cõcordauit, ut Othã & Zegotham captiuatores puniret, & a sua cõmunione sequestraret, ut ducentas marcas argẽti illi solueret. Et ut sortem ducalem in Dzerzasna illi donaret. Quæ singula dux Boleslaus adimplens, Otham & Zegothã per unum mẽsem uinctos tenuit: Qui soluti hereditatibus, quas in Gracco: & Sandomirieñ districtibus obtinebant, uenditis, ad Wladislaum ducem Oppolieñ commigrauere, & illic incolatum acceperunt. Anno domini. 1272. In die sancti Vincencii in Prussiam duo Comites de Iulich & de Marcha, cum suis gentibus in auxilium Cruciferis uenerũt, & ordinatis aciebus in terrã Sambieñ descenderunt, & Sambienses cum eis acerrime pugnantes, ad extremum uicti sunt. Fugieruntq; ad uillam Sklumen, ubi certamine innouato, Cruciferis uictoria cessit, & Barbari superati sunt. Anno domini. 1273. Przemislaus Posnanieñ dux, annum decimum septimũ agens: Ad habendum heredẽ masculũ, persuasus a Boleslao pio duce Kalissieñ patruo suo, accepit in cõiugem Luberdem neptem Barwin ducis Slauorũ apud oppidũ Stetin, quæ fuit filia Hẽrici ducis de Viscezimirz, uel ut alii uolunt, filiam Nicolai ducis Kassubitarum. Hanc die septima Iulii in Posnaniam adduxit. Anno domini 1274. Msczugius dux Pomeraniæ quarto nonas Ianuarii, monasterium Cisterceñ ordinis nouum Dobrany appellatum, & per Samboriũ ducem Pomeraniæ patruum Msczugii fundatum & dotatum, in Polplin in territorio Thimauieñ terræ Pomeraniæ, tituli beatæ Mariæ uirginis transtulit. Et illud multis libertatibus & ampla dote adornauit. Eodẽ anno Henricus magister Prussiæ, cũ omni sua potentia, Barbaros Prutenos, Culmẽsem terrã uariis spoliis uastãtes, apud Lubauiam consequutus inuasit. Barbari autẽ fuga

Paulus Episcopus Graccouieñ captus.

Captiuatores puniti Oppol migrant:

Dux Iuliceñ.

Cruciferorum victoria.

simulata, in nemus fugierunt, & ex eo Cruciferorũ exercitum dispersum inuadentes, magistro Henrico & Marsalco Theodrico, pluribusq; aliis occisis prostrauerunt & uicerunt. Prædamq; quã tulerunt, in suã regionem abduxerũt. Et q̃uis consequenter in auxilium Cruciferis dux Brunsuicieñ, Lantgrauius Thuringiæ, Rex Bohemiæ, Marchio Brandenburgeñ cum filio, & alii christiani aduenissent, tamen propter hyemis tum molliciẽ, tũ intemperiem nulla re memorabili ædita, ad propria redierunt. Verũ Marchio Brandenburgeñ, castrũ & oppidum cõstituit, quod a sua regione Brandenburgk appellauit. Anno domini. 1275. apud Graccouiã puer natus, uix semestris articulata uoce, Thartaros uenturos & Polonorũ capita præcisuros prædixit. Cunctis trementibus interrogatus, an ipse etiã Thartarorum aduentũ timeret? Respõdit plurimum sese timere, cum inter alios suum caput essent præcisuri. Anno dñi. 1276. Ne a regno Poloniæ castra & oppida Crosnæ, Greyfenstein & Przin alienarentur. Henrico quarto, Probo cognominato, delegata est prouincia, exemendi ea tam a ducib9 Conrado Glogouieñ & Boleslao Legniceñ, q̃ a Baronibus & militaribus Slesiæ. Qui decem milibus aureorũ ab Archiepiscopo Maydenburgeñ ipsa exemẽs, sui iuris & proprietatis ea fecit, statimq; inuidia ducũ Conradi Glogouieñ, & Boleslai Legniceñ sequuta est, incrementis rerum Henrici Probi uehementer inuidentibus. Visoq; tẽpore oportuno Boleslaus Legniceñ, Henricum quartũ Probũ ducem Wratisla: nepotẽ suũ nullas insidias patrui uerentẽ. In curia & uilla sua Ielcze quiescentem, missis satellitibus & latrũculis feria quinta ãte dominicam Reminiscere, duodecimo kalendas Marcii, in nocte soporatũ capit, & in castrũ suum Lethen deductum, in dira uincula conicit. Pro causa obiciens, q̃ portionem Wratisla: ducatus ex morte Wladislai Archiepiscopi Salczburgeñ, æque ad se, & ad Conradũ Glogouieñ spectãtem, teneret. Mouent itaq; graue bellum Boleslao duci Legniceñ, nobiles & milites Wratisla: Et obtentis auxiliis a quinq; ducibus Poloniæ. Boleslao pudico Gracco: & Sande: Boleslao pio Kalissieñ, Przemislao Posna: & Gnezne: Cõrado Gloge: & Wladislao Oppoli: Cum præfato Boleslao Legniceñ uarias gentes ære conductas ex Misneñ, Saxonibus, Sueuis, & cæteris habente, conflixerunt. Neutraq; parte pedem referente, cœde ingenti suorum Boleslaus Legnicẽ: cõspecta, cum uno tantum comite fugit. Filius autẽ eius maior natu Henricus, pugnam labentẽ restituit, & animo pertinaci, aduersarios debellauit. Captusq; est in eo prælio Przemislaus dux Posnani: & plures milites auxiliares. Wratislauieñ autẽ ea clade territi, ad Premislaum, qui & Ottocarus dicebatur regem Bohemiæ confugiunt. Et ut fidior esset, parti eorum castrũ & oppidũ Cloczko ei tradunt. Cuius interpositione & opera inter Boleslaum Legni: & Henricum Probum Wratisla:, pax est composita sub his condicionibus, ut Boleslaus Legnicẽ: nepotem suum Henricum Wratisla: a captiuitate soluat, ut Przemislaum Posnaniẽ: & milites in prælio captos dimittat. Vt Hẽricus Probus Boleslao Legniceñ de castris & oppidis Strzegom, Strosza, Nouoforo, Greyfenbergk, Przin, & Geswindorff perpetuo cœdat. Quibus ab utraq; parte acceptatis, Hẽricus Probus dimissus est. Ex eo tempore arx & oppidum

Fratres Cruciferi clade a barbaris affecti.

Omen futuri mali.

Henricus Probus captus.

Bellum intestinum Slesianorum.

Przemislaus dux Posnanieñ captus.

& oppidum Cloczko in potestatem regis Bohemiæ deuenit, quo ad temporale. Quo ad diocesim uero ad Wratis: in diocesim Pragen̄ per nephas & uiolentiam concessit. Thoma secundo Wratisla: Episcopo huiuscemodi notabilem mutilationē non rescindente. Crosnam uero a Baronibus Wratislauiēsibus, Ioanni Brandenburgen̄ Marchioni, ne arma contra eos pro Boleslao Legnicē: ferret, obligatam. Henricus Probus redimens, præfato Ioān̄i Marchioni, damna, sumptus, & expensas iniustas computanti, sex milia marcarum persoluere, cū tantum in quattuor milibus extiterat pignorata, coactus est. Anno domini. 1277. Lithuani gentiles terram Lancicien̄, quæ tūc a duce Kazimiro germano Lestkonis nigri, ducis Siradien̄ tenebatur: In festo sācti Lucæ subito ingredientes, cœde, spoliis, & tectorum exustione uastauerunt, senes & impuberes occiderunt. Et quasi quadraginta milia animatorum, simul cum pecoribus estimando, nemine resistente, in miserabilem seruitutem abduxerunt. Eodem anno septuagesimo supra mille ducentos: Nonus magister Prussiæ Conradus de Tirborg electus est, absumpto Theodrico de Gatursleve octauo magistro. Tunc duo duces Prutenorum, Hēricus de Noctaga, & Cappe de Sczenawa, a Cruciferis capti fuerunt: & in patibulum acti Diwan autē tercius dux Prutenorū de Barthena, duorū necem miserabilem ulciscendo, terrā Culmensem cum copiis subintrans, graui exterminio eā afflixit. Conradumq; magistrum Prussiæ, qui eum inuaserat, & cum Cruciferis pro triumpho obtinendo fortiter pugnātem, in fugam uertit, quingentis christianis & duodecim Cruciferis occisis. Pauloq; post Barbari Pruteni, castrum nouum quod inter Culmen̄ & Pomezanien oppida, a magistro Cōrado magnis sumptibus erectū: Item castrū Radzin: Itē castrū Vartembergk fortissima impugnatione cōquisierunt. Et omnes Cruciferos & christianos in præfatis castris repertos, rabie barbarica interfecerunt: Castra uero igne cōsumpserunt. Boleslaus caluus Legnicen̄ dux, parum uoluptatis & utilitatis ex uictoria & possessionibus Hērici Probi, nepotis sui ducis Wratis: nactus ex senio & languore mortuus est, anno domini. 1278. Et in monasterio fratrum prædicatorum, a se fundato sepultus. Homo uiolentus in proprios & exteros: Adeo uelocis & corrupti sermonis, ut plerūq; audiētes in cachinnum & risum solueret. In factis & moribus tortuosus: in iudicio & causis sanguinis præceps & iniustus: Merito seuus & Rogatka (quod in latino cornutus sonat) uocatus: Fœdo pellicis amore usq; ad mortem uinctus. Ob quam pellicem & graues molestias, altera coniunx eius Adleyda, filia Samborii ducis Pomeraniæ, deserto Boleslao Rogatka marito suo adhuc in uita ipsius, dū aliter nequiret, in domum paternam pedes remeauit. Reliquit autem Boleslaus tres filios superstites, ex prima coniuge Heduigi, filia Comitis Henrici de Hanhalt, uidelicet Henricum Legnicen̄, qui crassus & uētrosus est appellatus. Boleslaū Sweidnicen̄, & Bernardum agilē, tanta siquidem illi agilitas inerat, ut quattuordecim robora in aliquo edificio supne ordinatim erecta, prepeti cursu ascenderet, & resiliens in pedibus fixus staret. Reliquit & quatuor filias ex eadem Heduigi consorte sua, Agnetem, quā Comiti de Vartēberg tradiderat. Alterā Heduigim, quā Cōrado duci Mazouiæ filio Semouiti despōsauerat

Lancicien̄ terra uastatur.

Nonus Prussiæ magister.

Boleslaus caluus moritur

Proles eius derelicta sexus utriusq;.

uiti despõsauerat. Terciam Annã in monasterio Trzebniceñ professam, & tandem Abbatissam. Quartã Katharinã in iuuentute defunctam. Anno domni. 1278. Boleslaus Mazouiæ dux, intulit bellum in æstate, Conrado duci Glogouiæ, & circa castrũ Czirum cum ipso confligens, omnem potentiam eius prostrauit. Martino autẽ Abbati Lubensi & Ieszouieñ cum suis monasteriis pro denunciatione clandestinæ hostium irruptionis (beneficii memor) multas libertates & priuilegia, etiã de consensu Semouiti & Troideni, idem dux Boleslaus concessit. Eodem anno 1278. Trinote filius ducis Lithuaniæ coadunatis Lithuanorũ & Prutenorũ copiis, quæ ad triginta milia pugnatorum explebãt, eas trifarie diuidens, unã partẽ in Mazouiã: Duas uero in terram Culmeñ transmisit, & omni terra Culmeñ peruastata. Castroq; Bergelow sub Cruciferis conquisito & incenso, multas gentes in seruitutem abduxerunt. Eodem anno Skomand dux cũ Prutenis Sandouitis repetendo, in terram Culmeñ aduenit, & duo oppida Lubaw & Chelm obsessa, & machinis expugnata cõquisiuit. Et terram Cuyauieñ circa oppidũ Kouale prædatus est. Eodem ãno ciuitas Lanciciẽñ a Lithuanis subita incursione spoliata est.

Culmensis regio vastatur.

CAPVT LVIII.

Lestko niger.

LEstko niger, sublato & tumulato Boleslao pudico. Successit ei in terris Graccouię: Sãdomirieñ & Lublineñ, anno domini 1279. Per cõcordem omnium Baronũ & Pauli Episcopi Graccouieñ electionem. Quoniam ducem Boleslaũ pudicum strictiori consanguinitate contingeret Ab eoq; adoptatus & designatus successor foret. Et q; princeps Frugi & Comis, principatu q; dignus uideretur. Statimq; nouam successionem ducis Lestkonis nigri, noui motus, nouiq; stridores bellorum insectati sunt. Nã Leo princeps Russorũ, filius Danielis regis Russiæ, uolẽs sibi appriare terras Lestkõis nigri. Primũ terra Lublinẽ: puastata, in terrã Sãdomi: descẽdit, & a castro simul & oppido Sando: cũ ignominia repuls9. Ad uillã Gothcze duobus a Sandomiria miliaribus posita ueniens, statiua tenuit, ubi ordinatione ducis Lestkonis nigri. Occurrerunt ei Varsius Castellanus Gracco: Petrus filius Alberti Gracco: & Ianussius Sandomirieñ Palatini, certamineq; inito die Veneris, tercia Februarii, ãno Christi 128. conflixerũt, & Rutheni plurimi numero, a paucis polonis uicti sunt. Primis siquidẽ ductorib9 & ordinibus cœsis, reliqui trepidãtes, armis proiectis tanq̃ limphatici fugã inierunt. Thartari uero qui cũ Ruthenis aduenerãt, breui oppositione facta mox & ipsi fugierunt, Leoq; principalis dux cũ paucis confusus euasit. Occisa sunt eo prælio octo milia, duo capta: Signa militaria septem intercepta. Lestko niger parum ratus bellum repellere, nisi iniuriantibus bella inferret. Post quindecim dies cum exercitibus quasi triginta milibus equitum, & duobus milibus

Rutheni a Polonis victi.

Lestko nig. Russiã grassat.

obus milibus peditum, terras Leonis inuadens, multa castra occupat, expu/gnat, & euertit. Et usq; ad Leopolim terra depopulata, prædã frequentem hominum & pecorum in Poloniam intulit. In ea uastatione quinq; milia cœsa, quattuor uero milia in captiuitatẽ abducta, scribuntur. Sequenti quoq; an/no 1281. Lestko niger cum omnibus terrarũ suarũ copiis in terrã Wratisla: descendit. Et aduenientibus ei in præsidium Msczugio Pomeraniæ duce: Itẽ omnibus maioris Poloniæ militibus, triplici agmine terram Wratislauieñ spoliis & incendiis confecit. Causa erat quia Henricus quartus Probus, poti/us uero facinoribus attestãtibus, improbus, dux Wratislauieñ corrogando principes, ad tractandum pro bono pacis & ordinis principatuũ: Dominica Septuagesimæ in uilla Baricz, nullam fraudẽ suspicantes, Przemislaũ ma/ioris Poloniæ, Henricum Legniceñ, & Henricum Glogouieñ duces, iure di/uino & humano prophanato captiuauit, & in Wratislauiã deductos, uincu lis singillatim inclusit. Præcantibusq; Wratislau ensibus ut dux eorum Hen ricus quartus aut captiuos dimitteret, aut cũ duce Lestkone nigro compone ret. Saxeum pectus ducis Henrici Wratislauieñ lachrymis, contumeliis, & increpationibus ad compassionem flecti non potuit, quin uniuerso ducatu Wratis: in fauillam redacto, & præda ingenti in Poloniã abacta: Nec cũ ho stibus decerneret, neq; captiuatos duces a uinculis emanciparet. Duces itaq; captiui, molestias diuturnæ captiuationis euasuri, cũ illo per pacta conuene/rũt, ut Przemislaus dux Posnanieñ frater ipsius amitalis, terrã Rudeñ, quæ nunc Vieluneñ dicitur (asserens illam sui iuris esse) ei resignaret. Ab Henri/co uero Legniceñ, & Hẽrico Glogouieñ fratribus patruelibus, quum nullas terrarum sortes ab eis exigere posset, seruituros se sibi per quinquennium cum triginta lanceis, contra quẽlibet hostem obligauit. Sicq; a captiuitate laxatos in suos principatus remisit. Anno aũt dñi 1282. Irruentibus Lithua nis & Iaczwingis uigesima quarta die Septẽbris in terrã Lublineñ, & quin/decim diebus eam uastãtibus, magnũ numerũ prædarum in Lithuania refe rebãt. Lestko aũt niger illico accepto nũcio, de Craccouia se recepit, & cele ri cursu in itinere milites colligens, in terram Lublineñ deuenit. hostesq; abi/isse reperiẽs, turbatus, cogitabat, an persequi Barbaros deberet, cum essent plures numero, quia quattuordecim milia. Ipse uero ultra sex milia militum haud cõtemnendorum non collegisset. Inter cogitandum uisio angelica, quæ se archangelum Michaelem profitebatur, per soporem monstrata, monuit, ut omni cũctatione abiecta, hostes persequeretur, certam illi futurã uictoriam promittens, uocat Lestko in contionem milites, & ea uisione narrata, meticu losos militum animos exhilarat. Et insequuti Barbaros repererũt, & eos tre decima die mẽsis Octobris, præda onustos, inter flumina Narew & Niemy en consequũti sunt. Et dux Lestko niger, adhortatus suos, ut pro fide christi/ana, & pro patria uiriliter pugnarent: Insiliit in Barbaros, cõspectu Polono/rum & latratu canum captiuos sequentium, attonitos, & cum primi & secũ di ordines obtriti sunt, reliqui uersi sunt in fugam, cœdesq; in omnes fugien tes ædebatur, quã captiui ex terra Lublineñ operose promouebant. Canesq; diris morsibus quasi nossent quos insectari deberent, lacessebãt: Mirabile

Wratislauiensi/bus merito bel lum infligitur.

Lestkoni nigro uisio diuinitus facta.

Prodigiũ per/rarum.

dictu, recensito excercitu polonorū nemo repertus est in eo prælio cecidisse, ut oraculum Lestkoni duci per quietem factū, non fantasticum, sed diuinum uerificaretur. Ab eoq; tempore Lestko niger beatū Michaelem singulari ueneratione prosequebatur. Et in Lublin reuersus, Basilicam parrochialem in hāc diē permanentem, tituli sancti Michaelis fundauit. Quæ beneficia Archāgeli & cladem Barbarorū Polonis demonstrat. Redeūte Lestkone nigro ex Lithuanica expeditione in Graccouiā, Conradus dux Mazouiæ, patruus Lestkonis, in terram Sandomiriæ per rebelles Ianussiū Palatinū, Cristinum Castellanū Sādomirieñ inductus est, quibuscū Paulus Episcopus Graccouieñ astruebatur sensisse, qui Sādomirieñ, Zauichosteñ, & cætera castra in realem possessionē ei tradiderunt. Lestko autē niger, nil territus, cum curiensibus & armigeris terræ Gracco: propere uersus Sādomiriam processit. Conradus autē de Sandomiriēsibus ambiguus, non exspectato duce Lestkone nigro, in Mazouiam discessit, copias ampliores ut aiebat comparaturus. Superueniens autem Lestko, singula castra recuperauit, & auctores defectionis Ianussiū Palatinum, Cristinū Castellanum, cæterosq; milites sibi reconciliauit ac omnem rebellionē extinxit. Sādomirieñ rebellione suppræssa, Lithuanicum nouū bellum surrexit, qui anno domini 1285, quarta Octobris maioribus copiis q̄ ante, per districtum Lukouieñ, & siluas in eo consistentes, in terram Sandomirieñ improuise irruperunt, & multa cœde patrata, senibusq;, & impuberibus interfectis, sex milia Polonorū & iumenta abducebāt. Dux autem Lestko niger armis correptis, de Graccouia tristis exiliit, & tam die q̄ noctu celeri gressu iter conficiens, per nuncios nobiles & agrestes occurrere iussit, qbuscū i Lukouieñ ꝓuincia Lithuanos graues præda, cōsequut⁹ est, q ne cū Lestkone & captiuis pugnare cogerētur, ad siluas ꝓximiores densas & limosas secesserunt: Vbi a Polonis obsessi, alligatis captiuis, & sarcinis sub custodia imbecillium relictis, e silua glomerati, aciebus ordinatis processerunt, & uoces inconditas emittentes, ad stationes Polonorū in loco qui Rowne appellatur, peruenerunt. Dux Lestko niger animatis suis, exercitum in duas alas diuisit, quarū unā Zegothe Palatino Gracco: Alterā Ianussio palatino Sādomirieñ commisit, & in hostes insiliit: Primaq; ala Zegothe palatini Gracco: in qua Curiēses ducis erāt, cœpit uincere. A qua tandem ad aliam eadē sors peruenit, fusiq; sunt Lithuani, & eorum plura milia occisa, q̄uis & de Polonis aliquot insignes milites ceciderint, uictoria obtēta, captiui in silua soluti sūt, sarcinæ Lithuanorum in milites diuisæ, & præda erepta in terrā Sandomirieñ reducta est. Paulus Episcopus Gracco: hāc Lithuanorum inuasionē procurasse insimulatus est, quapropter dux Lestko niger per milites eum in oppido Lagow captiuauit, & altera uice in castrum Siradieñ deportatus fuit. Vnde post aliquātum tempus honeste dimissus est.

Ianussi⁹ & Cristinus deficiūt. — *Auctores defectionis pœnas pendunt.* — *Lithuanorum strages.* — *Paul⁹ Gracco uieñ Episcop⁹ captus.*

CAPVT LIX.

POst bella Barbarica contra Lestkonem nigrū, magna procella, magnaq; insurrexit rebellio. Nam anno domini 1285. Paulus Episcopus Graccoui: Varsius Castellanus, Zegotha palatinus Gracco: Ianussius Palatinus, Cristinus Castellanus Sandomirieñ, cæteriq;

Bellum grāde indicitur Lestkoni.

cñ, cæteriq; Barones terrarum Gracco: Sandomirieñ, & Lublineñ. Vno uoto Conradum Mazouiæ & Czirneñ ducem, in Sandomiriam inducentes, & conuentũ generalem celebrãtes, ei obedientiã iurauerunt, & omnia castra, ciuitates & munitiones ei subiecerũt, præter arcem & urbem Gracco: in qua se Lestko niger continebat. Ad eamq; expugnandam Conrado Mazouiæ & Czirneñ duce procedẽte. Lestko mœstus & consilii inops, quum militũ præsidio careret, Graccouiensibus ciuibus Theutonicis arcem, & Griffinam suã consortem commisit, pollicitus fidem eorũ abunde se præmiaturum. Ipse uero celeri cursu, quartadecima die Iulii e Graccouia egressus, in Hungariam auxilia quæsiturus diuertit. Ciues autẽ Graccouiẽ ciuitatem & arcem eodem tempore tueri non ualentes, deserta Graccouia, cum uxoribus & pignoribus in arcem se receperunt. Veniente autẽ duce Conrado, & urbem uacuã inueniente, in eam intrauit, & Barones ad ciues Gracco: familiares & eis notos misit, ut a communi uoluntate militariũ non desiperent, sed arcem traderent habituri Conradum plusq̃ Lestkonẽ nigrum propiciũ. Qui post paruam deliberationem responderunt. Non licere illis Lestkone nigro uiuente, iuramẽtum quod cum omnibus Baronibus Graccouiensibus & Sandomirieñ præstiterunt, etiam si extrema sors ipsos impeteret, uiolare. Exacerbatus Conradus dux Mazouiæ & Czirneñ, una cũ omnibus Baronibus respõsione Graccouiensium, urbem Gracco: igne conflagrauit. Interimq; Lestko niger cum Hungaris & Cumanis, quos Ladislaus rex Hungariæ in præsidium ei dederat, ex Hungaria redibat. Cui Conradus dux cum multitudine militũ occurrit, & in campis uillæ Boguczicze haud procul a flumine Raba secũda Augusti cum eo conflixit. Et Conradus dux Mazouiæ strage magna superatus quoniã iniusta arma induerat, in Mazouiam fugit. Nec amplius in minorem Poloniam redire ausus fuit. Dux uero Lestko niger Graccouiã ingressus, Hũgaros & Cumanos pro opera conductionis & prælii magnifice remuneratos in Pannoniam remisit. Captiuos Barones in libertatem restituit, alios ueniam deprecantes in gratiam & priorẽ statum admisit, Graccouiẽsibus qui ab illius fidelitate nullo modo euelli potuerunt, multas libertates concessit. Et ciuitatem eorum muris, fossatis, ac uallis muniuit. Gubernationẽq; illius loci, solis Theutonicis cõmisit. Et Theutonicos Graccouieñ intimẽ coluit & extulit, ut in moribus, habitu & coma (indignantibus nobilibus) eis se conformaret. Post aliquantũ tempus, concesse quietis, Lestko niger simulans se transactas iniurias & inuasiones Lithuanorũ ultum iri. Anno Christi 1287. generalem expeditionẽ omnium suorũ principatuũ indixit, & cruce ab Apostolica sede, cõtra Lithuanos & Prutenos tunc concessa & prædicata, se & suos milites signauit. Omissisq; Barbaris, in Mazouiã, terram Cõradi sui aduersarii tripilici agmine intrauit, & crudeli ferocitate, cædibus, igne, & spoliis eã uehementer uastauit. Conrado duce Mazouiæ nullam resistentiam faciente. Eiusdem anni undecima die Decembris, sub intensissimis frigoribus & densissimis niuibus, ferocissima gens Thartarorũ famẽ sedatura, ducibus Nogay, & Theleboga: Primũ in Lublineñ & Mazouiæ, expost in Sandomirieñ. Siradieñ, & Graccouieñ oras, in numero locustarum uenit. A castro & ciuitate Sandomirieñ, cum ignominia & strage, militibus qui in præsidio erãt strẽnue tutantibus,

Lestkonis fuga in Hungariam.

Lestkonis spes in Theutones.

Constantia fidei ciuiũ Grac. in suum principem

Lestko Conradum uicit.

Lestkõis remuneratio Grac.

Magistratus & libertates Theutonicis Gracco. datę.

Lestkõis in Mazouiam expeditio.

Thartari Poloniam uastarũt.

nue tutantibus, repulſi: Plures eccleſias, monaſteria, & munitiones obtinue-rũt & incenderunt, tamen a monaſterio ſanctæ Crucis, Calui montis, ſuaſu Ruthenorũ abſtinuerunt, ad Graccouiam in uigilia Natiuitatis Chriſti applicantes, & eam expugnare adorſi, aliquot inſignes eorum ãmiſerũnt, ululatuq; ædito, ab ea diſceſſerunt, & depopulationẽ cum ſpoliis longius extenderunt. Dux Leſtko niger, de uiribus ſuorum militũ diffidens, in Hungariã cum Griffina ſua coniuge ſeceſſit. Et Thartari graſſantes ad Alpes pannonicas peruenerunt. Sub quo tempore Kinga Boleſlai pudici olim relicta, cũ ſeptuaginta ſãctimonialibus & duabus germanis ſuis: Iolentha Boleſlai pii Kaliſſieñ, & Conſtãtia Danielis Ruſſiæ regis relictis, multiſq; ſacerdotibus & militibus, in caſtrũ Pienini, quod ſupra Dunaiecz prope oppidum Croſczenko ſitum habet, natura & arte munitiſſimum: Vno tantũ anguſto trãſitu adibile, ſe contulit, & illic per tempus uaſtationis Thartaricæ permanſit Monaſterio quod dereliquerũt Sãdeceñ, a Barbaris illeſo permanẽte, prece & meritis fœlicis Kingæ reſtringẽtibus, terris itaq; prædictis ſpoliatis, ſacerdotibus, lactantibus, & ſenibus trucidatis, cum ingenti præda hominũ ac pecorum abſceſſerunt, quã apud Wladimiriam parciẽtes, uiginti unum milia de uirginibus nondum nuptis computarunt. Ex quo multitudo cæterorũ uirorum & fœminarũ poterat eſtimari. Anno immediate ſuccedente 1288: Dux Leſtko niger, Matheum Palatinum Siradieñ, cũ militibus terræ Siradieñ tantum (Gracco: eñ & Sandomirieñ clade Thartarorũ plurimũ attriti, munus expeditionis obire ſe excuſarũnt) contra Conradum Mazouiæ ducem, fratrem patruelem altera uice deſtinauit, qui uniuerſam fere Mazouiã incendiis & ſpoliis peruaſtauit. Conrado duce Mazouiæ, nullam repræſſionem faciente. Et cum confinia Mazouiæ Matheus Palatinus Siradieñ cum ſuo exercitu, tum præda onuſto, tũ incompoſito agmine incedente, redeũdo attigiſſet. Dux Conradus Mazouiæ, cũ militibus & agreſtibus per inuia & abdita loca accurrens, ſecuros & quieſcentes in diluculo, ſeptimo kalendas Iulii inuaſit, & territos ac uelut limphaticos diſcurrentes diſperſit. Matheus uero dux exercitus cum paucis militibus conſtãter pugnãs, occiſus eſt. Hãc cladem & præcedentẽ Thartarorũ, cũ peſte & fame, quæ his annis in regno Poloniæ acciderãt, aliq ſcriptorum uindice Chriſto eueniſſe ꝓtulerũt. Ex eo q; Leſtko niger, arma, cruce ſignatoꝝ, a Barbaris in fideles cõuerterat, quod deus melius nouit & iudicat. Senſim etiã poſt præfata mala Leſtko niger in uiribus defluere cœpit, & acerbiori morbo correptus, ultima Septẽbris anno domini 1289 in caſtro Gracco: ſacro percepto uiatico animam exalauit. In monaſterio ſanctæ Trinitatis ordinis prædicatorũ Graccoui: in parte ſiniſtra chori, quem locum uiuens delegerat, ducali honore ſepultus.

Beata kunegũdis.

xx. millia virginum innuptarum abacta.

Altera in Mazouiam expeditio.

Leſko niger moritur.

CAPVT LX.

LIthuani gentiles, anno domini 1279. In quodam particulari prælio Cruciferos de Pruſſia ſuperãtes: Duos ex eis captos, horribiliori morte affecerunt. Vnum equo inſidentẽ igne ingenti extructo cremarunt. Equus qdem illico igne cõſumptus, ſuper Cruciferũ autẽ aperto cœlo ſplendor cœleſtis demiſſus eſt, ignem in partes diſiecit, tandem

Grande miraculum.

cit, tãdem splendor in cœlum cum corpore Cruciferi (sic q nullum illius uestigium relinqueretur) in similitudinem pulcherrimæ uirginis, mirantibus & stupentibus Barbaris conscendit. Lithuani incantatione procuratũ fuisse asserentes. Alterum Cruciferũ superstitem in rimã arboris, cuneis, & clauis elisis uiolenter inclusum & compræssum exurebãt. Hunc auis quædam candida, nunq̃ alias cõspecta, de flammæ medio ereptum, Barbaris supra modũ attonitis & mirãtibus, in cœlum detulit. Eodem anno Prutenis Barbaris ad expugnandum castrũ & oppidum Elbing ueniẽtibus. Molendinũ quod principaliores ciues Elbingeñ defendebant, obsederunt. Dumq; Cruciferi præsidium quod promiserãt non attulerũt. Ex pacto uigintiquinq; obsides, ut cæteri essent liberi, dederũt. At Barbari quorum fides fluxa est ac modica: Obsidibus crudeliter enecatis uniuersos in molendino, etiam uario carnificio extinxerunt. In quorum ultionẽ Conradus magister Prussiæ regiones Prutenorũ, aliquot hebdomadis ferro, & igne uastauit, & castrũ Heidlsbergk cõquisiuit. Anno domini 1 2 8 0. Cõrado de Tirberg e uita secedente: Decimus magister Prussiæ Popo de Ostiria successit. Quo breui moriente Haymo substituitur. Sed quum is quoq; absumptus esset, Herthmannus de Hederũge duodecimus in officiũ assumptus. Conradum de Vuchtewãge successorem habuit. Quo libere cedente Manegolde Konigsbergeñ cõmẽdator quartusdecimus magister suffectus est. Sub cui⁹ regimine in loco castri & oppidi Czãthir ueteri nomine abrogato, castrum Mariemburg erectum est. Anno domini 1 2 8 1. Quidam animosiores Prutenorũ milites, castrum Ploceñ expugnare, & terrã Mazouiæ affligere nitebãtur, quos Boleslaus dux Mazouiæ cũ gentibus suis inuadens, paucis fugientibus conflixit. Eodem ãno, exercitus Prutenorum terrã Culmeñ ingressus, tantis flammis & spoliis in ea grassatus est, Magistro & Cruciferis decernere non audentibus, ut quinq; castris, uidelicet Grudzancz, Marieuerder, Czanthir, Cristburg, & Clementh expugnatis & conquisitis, singulos homines quos in eis repererant, miserabiliter trucidarunt. Ab anno domini 1 2 8 2. Per biennium horrẽda fames in polonia, Bohemia, & Germania uiguit. Poloni perniciẽ famis uitaturi, relictis laribus, uxoribus, & pignoribus, aliqui in Hungariam diffugerũt, & ab Hũgaris Cumanis tunc gentilibus uenundabãtur. Alii in Russiã, & hi a Ruthenis pro tributo Thartaris tradebãtur. In Bohemia uero seuior fames uigebat, adeo ut matres oblite pietatis, fœtus suos famem exclusuræ manderent Post horrendam famem, seuissima pestis ex perniciosis & nociuis herbis & cibis emersit. Cuius simile Romanis Galienus accidisse in principio libri, de Euchimia & Cacochimia meminit. Philippus Episcopus Firmanus, apostolicæ sedis legatus, a Ladislao Kunlaczlo cognominato, rege Hungariæ, ignominiose tractatus, & de regno hungariæ turpiter eductus, cum intermi natione ne in Hũngariã rediret, quoniã relicta legittima uxore, mulieres Cumanorũ, Ayduam, Cupchek, Mandulam. & alias plures sectabatur, & pro cõcubinis tenuit. Pro quibus ipsũ corripuit & excõmunicauit. Binos quoq; Episcopos Ladislao regi Hungariæ blandientes, deposuerat, & Episcopatu priuauerat. Is ergo Episcopus Firmanus, anno domini octuagesimo secũdo supra mille ducẽtos, in Poloniam uenit, & magno honore exceptus est ab

Barbarorum Prutenorũ facinus pessimum

Decimus Prussię magister et sequaces.

Castrum Mariemburgk erigitur.

Fames Polonię, Bohemię, Germanię.

Pestis ualida.

Legat⁹ apostolicus Hungaria pulsus.

uniuersis ecclesiis & procuratus. Ob quod Romam reuersus, Polonicã nati
onem maximis laudibus celebrauit & extulit. Anno domini octuagesimo

Polonia ex hospitalitate cõmendabilis.

secundo supra mille ducentos, duodecima mensis Augusti, Thomas Abbas
Thinicen̄, ad instãtiam ducis Lestkonis nigri, monasterium fratrũ prædica/
torum in oppido Opatouyecz fundauit, & nonnullos agros, fratribus pro
prædio & cultura dedit. Anno quo supra 1 2 8 3, pridie kalen: Ianuarii, Prze
mislaus secundus dux maioris Poloniæ, hospitale infirmorum ante portam
ciuitatis Kalissien̄ fundauit, regimenq; illius fratribus Ioannitis tradidit, &
ipsum cũ dote ei collata libertauit. Idem Przemislaus secũdus, dux maioris
Poloniæ, sexto kalendas Ianuarii, claustrum monialiũ ordinis prædicatorũ

Duo claustra a Przemislao erecta.

in Posnania fundauit. Cui in dotem tres uillas, uidelicet Pyanthkow, Rudni
cze, & Zaparczicze dedit, Item lacus Bostinyno. Coronatus autẽ in regem
Poloniæ, confirmauit donationem Vincencii Vicecancellarii, & fratrũ eius
Nicolai palatini, & Miroslai de uillis Donathowo & Grzmislawe. Item Ni
colai palatini Kalissien̄ de uillis Rosczinino, Bialekozi, Sokolniki, & molẽ
dino ãte Posnaniam. Item Ioannis Scolastici de uilla Popowo, prædictas he
reditates libertando. Anno domini octuagesimo tercio supra mille ducẽtos
die quartadecima Decembris, Lukerdis Przemislai secũdi ducis maioris Po
loniæ coniunx, in castro Posnanien̄ diem clausit extremum, ut fertur iugula

Lukerdis moritur.

tã a familiaribus & ancillis propriis, ordinatione uel insimulatione præfati
ducis Przemislai secundi, quoniã sterilis erat, duciq; desideratam prolem ui/
rilem non produxerat. Auxit quoq; suspicionẽ, dissimulata ultio, & indigne
necis præstita impunitas. Sed & carmina, atq; cantilenæ prope & quasi ad
ætatem nostram decantate, flebiles Lukerdis præces depromebant, quibus
se a marito in unius camisiæ tegumento, ad lares patrios deduci exorabat,

Suspectio cædis eius.

dummodo uita non eriperetur ei postulata. Et q̄uis sterilitatem præfatæ cõ
sortis Lukerdis, dux Przemislaus una cum uita, ut est insimulatus, abstulerit
tamen altera consorte, uirgine Richsza, filia regis Sweciæ superaccepta, &
anno domini 1 2 8 5, undecima Octobris in Posnaniam adducta, prolem uiri
lem habere non potuit, sed fœmineam dumtaxat obtinuit.

CAPVT LXI.

ANno præfato 1 2 8 3. Varczislaus germanus Msczugii ducis Po
meraniæ ordinem Cruciferorum de Prussia assumpsit, & sortẽ
sui principatus, licet tenuem, eis contulit. Similiter alii duo fra/

Tres fratres Cruciferorũ ordinẽ assumũt.

tres, Sãborius, & Rathibor sortes suas donauerunt, ut eis in ha
bitu laicali permanentibus, & seruitoribus ipsorũ, ordo Cruciferorũ expen
sas & sumptus decentes procuraret. Msczugius aũt maior natu, omnes sor
tes trium germanorum in suam ditionẽ redigens, apud Martinum quartum
summũ Pontificem, de ambitione Cruciferorũ quæstus. Philippum Firma/
num Episcopũ, ad rẽ introspiciendã obtinuit. Qui utriusq; partis auditis ꝓ/
positionibus & respõsis, donationem Varczislai, Samborii, & Ratiborii or
dini factã, tanq̄ inualidã & iniustã infirmauit & rescidit. Ducẽ uero Msczu/
gium, ad donãdum, donatione perpetua Magistro & ordini, oppidum & di
strictum Gnyew, cum quindecim tantũmodo uillis induxit. Quo facto, Ma
gister & ordo

gister & ordo castro Puterberg demolito, castrum & oppidum Gnyew mu/
ro cinxerunt. Anno domini 1 2 8 4, ultima Septembris, castrũ Kalissiẽ (ciui Castrũ kalisz Henrico wratis la: traditur:
tas namq; ante puta septimo kalendas Septembris proprio incendio confla/
grauerat) tradidit Henrico quarto duci Wratislauieñ, Sandiwogius, Ioãnis
Posnanieñ palatini filius, ab ipso duce inescatus & corruptus. Przemislaus
autẽ dux maioris poloniæ, ad recuperandũ suum castrum Kalisz: cum omni
um suorum principatuũ militibus adueniens, ordinatis propius castris, ma/
gno conatu & impetu, expugnationi toto die, cassos labores impendit: Inter
positisq; per communes Barones tractatibus, sub his condicionibus pax cõ/
posita est. Vt Hẽricus dux Wratisla: de castro Kalisz occupato, duci Prze/
mislao cedat. Przemislaus uero in oppido Olobok, propriis sumptibus ca
strum edificet, & illud cum toto districtu Olobocẽñ, Henrico Wratisla: con Olobock edi/ ficatur.
signet, & per hunc modũ obsidio soluta est. Anno aũt domini 1 2 8 7. Milites
maioris poloniæ absq; iussu ducis sui Przemislai, coadunati prexerũt; & ca/
strũ Olobok (aliquot de suis desideratis) cõquisierunt, milites Slesiæ in præ
sidio castri repertos, aliquos trucidantes, alios uero in uincula conicientes,
tam castrũ Olobok, q̃ districtum eius, principatui maioris Poloniæ restitue/
rũt. Et q̃uis dux Henricus Wratisla: missis nunciis ad Przemislaum, castrũ
& districtum Olobok repetebat, restitutionẽ tamen non est assequutus. An/
no præexpræsso 1 2 8 4. Henricus quartus dux Wratis: non cõsequutus pro/ Bona Episcopi ab Henrico oc cupantur.
ut imperauerat, contributionem & notabiles summas pecuniarũ, a Thoma
Episcopo, & clero Wratislauieñ, cum magna furia castrum episcopale Oth
muchow, & oppidũ Nissa occupauit. Deinde omnes possessiones tam Epis
copi q̃ cleri, oppidorum & uillarum: Castrũq; Eldenstein ecclesiæ Wratisla
uiensi, in certa summa pecuniarum obligatũ, per suos satellites appræhẽdit
decimas insuper uniuersas in suo ducatu, sibi præstari iussit, rogatusq; tam
submisse q̃ humiliter, iterum & iterũ per nũcios & prælatos, ad extremũq;
per Thomã Episcopum Wratis: non remisit spiritum furoris & superbiæ,
nec bona ecclesiæ reddidit, tãdem Archiepiscopus Gnezneñ, Iacobus Swin
ka, ad supplicationem & instãtiam præfati Thomæ Episcopi Wratisl: in si/
nodo generali Lancicieñ, de consilio & assensu omnium Episcoporũ ac Præ/
latorum, Henricum quartũ ducem Wratisla: & omnes satellites, familiares
& adherentes, præbentes ei auxilium aut consilium excõmunicauit. Dioce/ Henricus cum suis complici/ bus excomuni catur.
sim autẽ Wratisla: interdicto supposuit, quod uniuersæ ecclesiæ Wratisla
uieñ sæculares & regulares obseruarunt, præter fratres minores ordinis san
cti Francisci, in monasterio sancti Iacobi Wratisla: Qui coram duce Henri/
co & Wratislauiensibus, ad ignominiam eorum, nepharie & publice diuina
officia celebrauerunt. Cæteri ergo clerici omnes, Episcopus, Prælati, & fra/ Clerici omnes explosi.
tres prædicatorũ expulsi sunt, & in exilium acti. Abiitq; personaliter Tho/
mas Episcopus Wratis: in Lugdunum, & quum reperisset Hẽricum ducem
Wratisla: per suos nũcios obtinuisse absolutionem a censuris Metropolita/
ni Gnezneñ, absq; satisfactione damnorum ei illatorum, in Poloniam rediit,
& per Kazimirum ducem Oppolieñ recollectus, in Rathiborz fere p quin/
quennium commoratus est. Hẽrico quarto duce Wratislaui: terroribus &

cōminationibus Kazimirū ducem Oppolieñ afficiente & sollicitante, ne hostem suum Episcopum Wratisla: una cum clero eius seruaret, quo irridēte cōminationes ipsius, uenit cum exercitu dux Henricus quartus Wratis: anno dñi 1287, & Rathiborieñ obsedit atq; coartauit, ut præ fame & maceratione, Thomam ātistitem Wratisla: execrationibus & improperiis impeterent. Quibus compatiens Episcopus, melius est inquit, me in manus tyranni incidere, q̄ hos fame perire. Et indutus uestibus sacris & thiara pontificali, cum clero suo ex quibus nōnulli similiter uestibus sacris induti fuerunt, in castra ducis extra ciuitatem processit. Quo a longe uiso dux Henricus diuinitus territus, ocius de tabernaculo suo exiliit, & accurrens pronus in terrā ante Præsulem procidit, ueniam præcatus. Quem Thomas Episcopus subleuans, ueniā contrito promisit. Et secedentes ambo in proximā ædem sancti Nicolai absq; arbitris pacem inter se in hunc modum concluserūt, ut castra oppida, uillas, decimas, & pcepta, redderet dux Episcopo & clero. Pro culpa uero expiāda, plures libertates ecclesiæ Wratislauiēsi ut donaret. Ea reconciliatione sequuta, interdictum Archiepiscopi Gnezneñ, Iacobi Swinka sublatum est. In memoriam uero beneficii ac hospitalitatis, Thomas Episcopus Wratisla: postulante Kazimiro duce Oppolieñ, ecclesiam sancti Thomæ Cantuarieñ in castro Rathiborieñ fundauit, & de mensa Episcopali dotauit. Postea translatione ecclesiæ ex arce in oppidum Rathiborz facta, plures præbendæ largitione ducū Rathiborieñ addite sunt. Anno domini 1284 Przemislaus Sprotauieñ dux in oppido suo Zegano, ad instantiam Alberi plebani Zeganeñ. quartodecimo kalendas Iunii, fundauit monasteriū N. & dotem de bonis ducalibus illi largitus est: Eodem āno Manegoldus magister Cruciferorum Prussiæ mortuus est, & Burgardus de Swaden pro ipso suffectus, qui ciuitatem Accon in terra sancta ab obsidione Sarracenoꝝ liberauerat, sed breui cessit officio magisterii, fratribus reclamantibus, & ne resignaret flexis genibus rogantibus. Cum autem in ordine Ioannitarum quem assumpserat parum reputaretur, officium magisterii in Prussia repetebat, in quo repulsam passus est, & in locū eius Momor de Querinworth Saxo genere electus est.

Episcopus ultro hostes accessit.

Fœdus ineunt.

Manegoldus magister Prus:

Burgardus magister Prussiæ.

CAPVT LXII.

ANno autem sequenti uidelicet 1285. In Prussia circa finem Iunii nociui uermes, caudas uelut cancri habentes, multiplicati sunt, & quoscūq; pupugerunt, altero, aut tercio die extinguebantur. Eodē anno 1285. Boleslaus dux Mazouiæ Semouiti filius Russiam cum potentiis & gentibus suis ingressus, eam uastauit, & spolia multa in Mazouiam intulit. Quem Rutheni insequuti, Mazouiā repente irrumpentes, uicissim illam uastauerunt, & frequētia spolia in Russiam, duce Boleslao nequicq̄ prohibente, retulerūt. Eodem anno Thartari, per Cumanos inducti, Hungariam cœdibus & spoliis usq; ad Pest uastauerunt. Et in ea ab octaua Epiphaniarū, usq; ad festu Paschæ cōmorati sunt, tandem subsequuta fuit grandis mortalitas. Item eodem anno Thartari, imperium Cōstātinopolitanum inuaserūt, & plurimis hominibus trucidatis, multa loca occupauerunt

Prodigiū uermium.

Mutua spolia Mazouitarum & Ruthenorū.

Thartari Hungariam vastauerunt.

Thartari Greciam inuaserunt

passerunt: Anno domini 1286. Conradus dux Mazouiæ & Czirneñ adeptu rus castrorum & districtum Gostinin, subordinauit traditores in castro Gostineñ & Lithuanos cum Ruthenis cōcitauit, quibus uenientibus & castrum oppugnātibus, ut erat condictatū castrum Lithuanis & Ruthenis per traditores datum est, & homines q̄si sexcēti, partim necati, partim in seruitutē abducti sūt, castro ergo Gostineñ per ducem Conradū occupato. Wladislaus tandē Lokethek, dux Bresteñ & Cuyauiæ cuius erat castrū & districtus Gostinin, iustam iram ut par erat contra Conradum ducem Mazouiæ & Czirneñ cōcipiēs, collecto exercitu silenti agmine ueniēs sub intempeste noctis quiete, castrorum Ploceñ, trucidatis uigilibus, compræhendit & conquisiuit, Nec prius duci Conrado restituit, donec per cōmunes Barones concordia interposita, & dāna illata, & castrorum Gostinin, sibi sūt reddita. Deo autē uindice, Lithuani & Rutheni qui Conradū ad conquirendum castrū Gostinin adiuuerāt, eodē anno Mazouiam ingressi, castrum Szochaczow, & castrum Ploczko inter ceperunt & exusserunt, trucidatis hominibus utriusq; sexus, & quibusdā in seruitutem abductis. Anno prædicto 1286. Pelusza dux Lithuaniæ, suas iniurias ulturus, ad Albertum de Myszen cōmendatorem in Konigsbergk secreto ueniēs, uiginti uiros militares sibi dari peciit, quorum principales erāt Martinus de Golin, & Conradus Tuuil, & cum complicibus suis ad locum ubi principes Lithuaniæ nuptias celebrabāt perueniens, irruit in eos nocte, in soporatos & dormiētes, & septuaginta duces seu principales, plurimāq; multitudinem utriusq; sexus occidit. Spōsum uero & sponsam cū matronis & uirginibus, cū spoliis & clenodiis insignibus in Konigsbergk deduxit. Anno domini 1287. Lithuani, Pruteni, & Samagittæ, furtiuo & silenti agmine in terrā Dobrzineñ ueniētes, principalem ciuitatē Dobrzin, die dominico ciuibus diuinis officiis occupatis compræhenderūt, & trucidatis senibus atq; lactātibus, cæteros in ciuitate & rure compræhensos, spoliata & incensa ciuitate, in miserabilem seruitutē abduxerunt. Occisorum numerus, ad tria milia hominūm utriusq; sexus computatus est. Zemomisl Cuyauiæ, alias Wladislauieñ dux, filius Kazimiri ducis Cuyauiæ, Lanciciæ, & Siradiæ: In exilio quod duodecim annis passus est (quia Polonos eliminare, & externos fouere nitebatur) prima die Octobris: anno domini 1287 mortuus est. Et qa nullos liberos reliquerat, ducatus eius ad fratres peruenit. Anno domini 1288. Ingens pestis & seua mortalitas in partibus Russiæ inualuit, & plurimos extinxit, ex infectione ut aiunt aquarum, quas Thartari plusq̄ centum corda Polonorum occisorum, fortissimis uenenis inebriantes, in uerubus & longis cōtis in aquis positis, infecerunt, ut omnes illas contingentes intoxicarentur. Anno quo supra octuagesimo octāuo supra mille ducētos, quarto kalendas Maii, alias in die sancti Vitalis martyris, Visslaus Episcopus Wladislauieñ monasterium Bischouieñ de Bischouia, in uillam Smeysze transtulit, quam uocauit fœlicem uallem, hodie autē Coronow dicitur. Hoc monasteriū primum locū in hospitali uilla supra Istulam, e regione ciuitatis antiquæ Wladislauieñ habuit. Inde Bischouiam, ubi septuaginta annis durauit. Postea in Coronow uelut locum magis oportunū ob fluuium Brda, qui præterfluit,

Ob castrū Gostinin altercatō

Pelusza sponsum & sponsā capit.

Dux wladisla: mortuus.

translatum est. Anno domini 1 2 8 8. Henricus quartus dux Wratisla: ecclesiam collegiatam sanctæ Crucis in summo Wratislauieñ fũdauit & erexit, certum Prælatorũ, Canonicorum, & Vicariorũ numerum instituens, & unicuiq; munifice de suis introitibus largiens. Per hoc diuinæ maiestatis iram placaturus, quam exiliãdo Thomam Episcopum, & clerum Wratislauieñ incurrerat, & uehemẽter offenderat. In crastino uero huiusce fundationis fratres suos patrueles, Henricum Legniceñ uocitatum Crassum, & Boleslaum Sweidniceñ, balteo militari cinxit.

Ecclesia sanctæ Crucis wratisl: fundata.

CAPVT LXIII.

Henricus Probus.

Post mortem Lestkonis nigri. Ducatus Siradieñ, in ditionem Wladislai Loketek ducis Cuyauiæ tanq̃ germani, ac legittimi Lestkonis nigri successoris, concessit. Paulus autẽ Episcopus Gracco: cum nobilibus terrarum Gracco: Sandomirieñ, & Lublineñ conuentionẽ generalem circa Sandomiriã agẽtes, pro principe Boleslaum ducem Mazoniæ elegerunt & assumpserunt. Et tam arcis q̃ ciuitatis Graccoui: assignarunt ei possessionem. Ciues uero Graccouienses metuentes, ne suasu Baronum nouus princeps Boleslaus, pro Conradi fratris sui repulsa aliquicpiam durius contra eos animaduerteret Ad Henricum quartũ Wratislauieñ ducem miserunt, tam castrum q̃ ciuitatem Gracco: ei tradere promittentes, aliasq; munitiones si adueniret, conquirere. Cui confestim cum exercitu uenienti, ciues Gracco: magis tamen lanii portis apertis, quas dux Boleslaus clauserat, ciuitatem tradiderũt. Boleslaus itaq; dux Mazouiæ ex castro Graccoui: prorumpens, & militibus acies instruentibus, ac ne sese desereret præcantibus. Furore plenus & increpationibus, q͂ ad bellum & non ad principatum eum euocassent, in Mazouiã discessit. Et Henricus quartus Wratislauieñ, accepto castro Gracco: a Sulcone milite de Miedzirzecz, huius siquidem custodiæ Boleslaus dux Mazouiæ castrum consignauerat, & proceres ac nobiles Graco: Sandomirieñ, & Lublineñ ad eum uenientes, & homagia præstantes, acceptauit, rebusq; apud Graccouiam compositis, in Wratislauiã abiit. Cuius præsidia exclusurus Wladislaus Loketek, corpe exiguus, natura uero ferox, & manu promptus, legittimusq; Lestkonis nigri successor, quia propinquior ipsius ac germanus. Primo Veris tempore anno domini 1 2 9 0 cum exercitu notabili uersus Graccouiam processit, Kazimiro Lancicieñ, Boleslao & Cõrado Mazouiæ ducib⁹ in ꝑpriis personis: Przemislao uero maioris Poloniæ, & Msczugio Pomeraniæ, per milites illi suffragia ferẽtibus. De hac hostilitate Henricus quartus Wratis: certior factus, cum esset ualitudinarius, Henricũ Legniceñ, & Przemislaum Sprotauieñ duces, cũ suarum gentium copiis, ad tuendum Graccouiã transmisit. Quos rebus apud Graccouiam bene ordinatis, in Slesiam

Henricus quartus Graccouiæ: principatũ acceptat.

in Slesiam reuertentes. Wladislaus Loketek dux Cuyauieñ cum ducibus sibi adherentibus apud oppidum Szieuyor statiua agentes, quarto kalendas Marcii inuasit, & utrinq; magna strage facta, cessit uictoria, licet non incruenta Wladislao Loketek, milites Slesiani plurimi capti fuerunt. Przemislaus autẽ dux Sprottauieñ, filius Conradi ducis Glogouieñ, uix adolescentiã attingens, occisus est, & in Slesiã relatus, in monasterio Lubeñ sepultus. Cui ad hoc bellum iturus duas uillas uidelicet Liszoszkouicze, & Zirkow testamento donauerat. Boleslaus Oppolieñ dux uulneratus, captus est. Duo insuper certamina & duas strages in Slesitanis, milites Loketkonis effecerũt unã apud Skalam, alterã apud Swetnicz. Itaq; Wladislao Loketek Graccouiam uenienti tanq̃ uictori, arx & ciuitas tradita est, & princeps Gracco: declaratus est: Nihil clade suorum Henricus dux Wratis: perfractus, nouas copias fiduciã illi ciuibus Gracco: afferẽtibus, sub ducatu Hẽrici Legniceñ transmisit, & nocte exercitu deueniente Graccouiã (a ciuibus partes Henrici sectantibus) exceptus est, parũq; abfuit, ut Wladislaũ Loketek inter præsidia militum obuersantem uiuum non caperet. Qui tarde persentiẽs hostes pedester in monasterium sãcti Francisci fugit, & depost in habitu monachali per murum demissus, egre manus hostium euasit. Pluresq; ex militib9 qui aut cæsi, aut capti, a Slesitis fuerunt ãmisit. Sed & Paulus Episcopus Graccoː tanq̃ præcipuus Henrici Wratis: aduersarius, omnibus rebus exutus, captus est. Et iam tercio captiuitatẽ sustinuit. Bona deinde militum rebellium, ædes & agri uastati sunt, & curiæ incensæ, ut his malis cõfecti militares rursum Henrico Wratis: se subicerẽt. Qui forti præsidio militum in Graccouia posito, Paulum Episcopũ, & militares a captiuitate relaxauit. Ipseq; Henricus quartus, Probus cognomento, sentiens ægritudinẽ ex ueneno per Slesitas subministrato indies augeri, Thoma Wratis: præsule & Baronibus accersitis, cum nullum superstitem relinqueret, Wratislauieñ ducatum Conrado Glogouieñ patruo suo, Graccouiː uero & Sandomirieñ, Premislao maioris poloniæ ducibus testamentaliter consignauit. Et undecimo kalendas Augusti, anno domini 1290 in castro Wratis: decedẽs, in ecclesia sanctæ Crucis per eum nouiter erecta, sepulturam accepit. Conradus Glogouiæ dux, sciẽs Wratislauieñ ducatum sibi ab Henrico quarto consignatũ, Wratislauiã uenit, & possessionem illius, una cum ducatu requisiuit. Wratis: autem tã proceres q̃ ciues pro ludibrio Conradum ducem habẽtes, eo q; in sermone parũ fidus, ad rixasq; pronus esset, Henricum quintum Legniceñ ducem, filium Boleslai seui qui & Rogatka in principatum Wratis: accersiuerũt. Et ipso per unam portam Wratislauiam ingrediente, Cõradus Glogouieñ dux per alteram discessit & abiit, totoq; conamine & uigilantia principatum Wratis: repetendo, Henricum quintum impetebat. In bona eius insultum faciẽdo & prædas abigendo. Fecitq; cũ Boleslao Sweidniceñ duce, germano Henrici quinti Wratis: ac Legniceñ ducis, ligam & cõspirationẽ, ut quibusuis modis Henricum quintum opprimerent. Sed Henricus quintus conspirasse fratrem suum Boleslaum aduersum se ignorans, facta conuentione cum eo, de sorte sua duas ciuitates Iawor & Strzegom ei assignauit. Pro quorum donatione astrinxit

Wladislaus Lokek victor.

Princeps Graccoː declaratus.

Henricus moritur.

Bolesla9 Schweidniceñ in fratrem conspirat

tione astrinxit se iureiurando, contra Conradũ Glogouieñ assistentiam præ stiturum, Non tamen præstitit, sed nunc intemperiẽ aeris, nunc ægritudinẽ, nonnunq̃ militum renitentiã, pro excusatione opposuit. Ideo altera conuentione cũ eo facta, & excusatione q; ei tenuem sortem largitus esset, audita. Ad priora Henricus quintus adiecit præfato Boleslao Sweidniceñ duci, tria oppida, uidelicet Reichenbach, Frãkenstein, & Strzelin, nouumq; iuramentũ appositum est, omnibus potentiis auxilia aduersus Conradũ ducem Glogouiæ, Boleslaum Sweidniceñ præstiturũ. Parẽm tamẽ priori iuramento præuaricationẽ fecit, & auxilia non præstitit; Cernens autẽ Conradus Boleslaũ Sweidniceñ bona sua impinguare, oppidaq; pro se callide acceptare, & secum contra Henricum quintum bella non agitare, deserto eo Luthkonem aggressus est, & eum in necem aut captiuitatem sui principis Henrici quinti pellexit. Fuit autẽ Luthko adolescens quasi annorũ uiginti, cuius patrẽ Pacoslaum nomine de stirpe Habdank, primum quidem Henrico quinto benemeritum, ac industria & factiuitate charum. Postea uero cum per homicidium, quẽdam militem occidisset, amicisq; & consanguineis instãtibus, Henrico quinto in throno sedente, iudicialiter cum superbia & in fauore principis confidens, homicidium patrasse recognouisset, monitusq; per ducem Henricum secundo & tercio, ut secedens deliberaret & melius responderet, ipse iterum & iterũ reueniens, ampullose, gloriabũdus, fatebatur se occidisse cognatum accusãtium. Iusticiaq; efflagitante, ex propria confessione condẽnatus est, & per scalas deductus in castro Legniceñ capite truncatus est. Plures ergo consiliarii fideliter duci Henrico quinto consuluerunt, ut Luthkonẽ filiũ Pacoslai a se & seruicio suo ammoueret. Quem cum Henricus quintus in cõspectu consiliariorũ aduocasset, & super his interrogaret, fidelissimum se famulum profitebatur, parentemq; suum iuste pœnam capitis sumpsisse confirmabat, & hanc dudũ a se obliteratam respondit. Itaq; hunc Luthkonem fauore ꝓsequẽs, multis beneficiis & possessionibus liberaliter donauit. Sed dura pectora, donaria non reconciliant. Luthko siquidem Henricum quintũ ducem Wratis: & Legniceñ dominum suum in balneo ad fluenta Odræ prope castrum Wratis: repertum, die nona Octobris, anno domini 1293 captiuauit, & ex balneo ignominiose nudo corpe tractũ, equo imposuit. Cunctis familiaribus nudis fugiẽtibus, unico q ducẽ corpe suo tutabat᷑, uariis uulneribus confosso & interfecto. Captum itaq; ducẽ Henricũ superiecto palliolo, uehemẽti cursu in Santhwoth abduxit, & Conrado duci Glogouieñ præsentauit. Conradus uero in Glogouiã perductũ, in carcere tetro in uas ferreũ angustum inclusit, ubi non sedendi, nõ iacẽdi, sed ægre herendi facultas erat Duo foramina & hæc parua & breuia. Vnum ad inspirandũ & cibum capiendum. Aliud ad egerendum in uase erãt, hinc per tempus semestre quo detinebatur inclusus, scapule & fœmora eius sanie & uermibus scaturientia defluebãt. Mortem ergo & crudeles passiones euasurus, triginta milia marcarum in medio pontis supra flumen Czarna, qui Legniczam circumfluit ex cõposito primum soluit, deinde subscriptos districtus castra & oppida Namisloujam, Berolthow, Cruczbork, Biczinam, Cunczestad, Rosembergk, Haynouiam

Henricus quintus in balneo captus:

Magnis bonis redemptus.

Haynouiam, & Boleslauiã, cum finibus & terminis suis Conrado duci Glogouieñ donauit perpetuoq; inscripsit. Dimissus autẽ nunq̃ ad pristinam sanitatẽ usq; ad mortem restaurari potuit. Et ipse tercius ex ducibus Poloniæ fuit. Alii autẽ duo Lestko albus, & Henricus cũ barba, quibus balnea cum pernicie & iactura obuenerũt. Reuertamur nunc ad alios duces Poloniæ.

CAPVT LXIIII.

MOrtuo Henrico quarto Wratislauieñ, ducatus Gracco: a Premislao maioris Poloniæ duce, cedentibus sibi de illo militibus Henrici quarti Wratis: obtentus est. Sandomirieñ uero Wladislaus Loketek, fauore militum Sandomirieñ assequutus est. Et Przemislaum maioris Poloniæ ducem, multipharie pro Graccouiẽ ducatus cessione armis, & bello lacessiuit. Accessit autem his grandius malum. Nam Griffina Lestkonis nigri relicta, Vencesłao Bohemiæ duci litteris demandauit & cõmisit Gracco: & Sandomirieñ ducatus accipere, quoniã ius prædictarum terrarũ, quod sibi Lestko niger maritus ipsius hereditarie cõmisit, & litteris publicis inscripsit, in Vencesłaum ducẽ Bohemiæ tanq̃ Consobrinũ & nepotẽ suum ex sorore germana Kunegunde progenitum transfunderet. Hanc donationẽ cachinno & ludibrio similem, a muliere nihil iuris in regno Poloniæ habente Vencesłaus acceptauit. Et instructum exercitũ cum Thobia Prageñ Episcopo Graccouiã misit. Potuisset Premislaus maioris Poloniæ dux Thobiam Episcopũ & exercitum Bohemicũ, cũ esset superior & instructior copiis, milite & apparatu bellico a Gracco: ducatu excludere, liuore tamẽ quo in Wladislaum Loketek agebatur, Thobiæ Episcopo Prageñ de arce & urbe Gracco: cessit, & possessionẽ ipsius tradidit. Pro consequendo autẽ principatu Sandomirieñ, exercitus Bohemicus de Graccouia egressus, Visliczam oppidũ natura munitũ cœpit, & castrũ Oblekom prope Istulam situm expugnauit, a Sandomirieñ autẽ castro & oppido per Wladislaum Loketek turpi strage & repulsa in Graccouiã, & deinde in Bohemiã, relicto præsidio in Graccouia discessit. Griffinã Lestkonis nigri relictã secum ducens, quæ apud Bohemos Prage aliquot annis cõtemptui ac ludibrio habita, mortua est. Et in monasterio minorũ sancti Iacobi iuxta sororẽ suam Kunegundim, matrem Vencesłai ducis Bohemiæ, sepulta. Wladislaus Loketek discedẽte Thobia cum exercitu, ex ora Graccoui: Visliczam oppidum & omnes munitiones in suam potestatẽ redegit, & usq; ad suburbana Gracco: ciuitatis cuncta uastãdo, sibi tributis seruire coegit, propter quod militibus & ciuibus Gracco: Vencesłaum Bohemiæ ducem, pro subsidio fatigantibus, Thobiam Prageñ Episcopũ, cum nouo exercitu misit, & re infecta, in Pragam reuersus, maioribus copiis opus fore ad resistendum potẽtiis ducis Wladislai Loketek denũciauit. Anno ergo dñi 1 2 9 2 maioribꝰ copiis ex Bohemis & Morauis acceptis. Et Othone longo Brandenburgeñ Marchione in pueritia suo curatore, in subsidium uocato & conducto, bipartito exercitu, p Oppolieñ ducatũ, Graccouiã, post festum assumptiõis Mariæ uenit Et a Graccouiensibus, militibus, & ciuibus, iusto honore exceptus, aliquot heddomadis illic de ordine belli contra Wladislaum Loketek gerendi con-

Griffina Vencesłao Bohemiæ duci ducatus cõmisit.

Visliecza capta a Bohemis.

Griffina mortua.

ſultando peregit, tandem contra Siradiā exercitum mouit, agros dumtaxat oppidorū & uillarum depopulando & exurēdo. Wladiſlao Loketek in uniuerſam dimicationē non ueniente, ſed pabulantes & ab exercitu oberrantes laceſſente. Et de nocte in ſtatiuas Bohemorū ac Almanorū irruēte, ad oppidum aūt Siradieñ nec natura, nec arte munitum, Venceſlaus dux Bohemiæ cum Othone longo Brandenburgeñ Marchione perueniens, obſidione ipſū cinxit, & in die ſancti Venceſlai conquiſiuit. Arce uero Siradieñ quæ paludibus eſt ſepta, non conquiſita, in Bohemiam re parū proſpere geſta diſceſſit. Et Wladiſlaus Loketek poſt eius diſceſſum, & occupationes quas in Miſzna cum Adulpho rege Romanorū affinitatē iungendo, gerebat, pertinatius & acerrime in Bohemos & rebelles graſſādo, plures ex Bohemis referebat triūphos. Superueniēte autē ingenti Thartarorꝝ agmine, anno domini 1293 & circa Sandomiriā magnam multitudinem hominū utriuſq; ſexus captiuante & abducente, uires ducis Wladiſlai Loketkonis, circa oram Sādomirieñ plurimum debilitare ſunt.

Thartarorum incurſio.

CAPVT LXV.

ANno domini 1289. Kazimirus Oppolieñ & Bithomieñ dux, filius ducis Wladiſlai Oppolieñ, nō bello uictus, nec aliqua neceſſitate proſtratus. Proſapiæ nobiliſſimæ quam a regibus Polonorū ducebat, oblitus, dominio & ditioni Venceſlai ducis Bohemiæ nodū in regem euecti & coronati, temerarie ſe ſubiecit, & Vaſallum ſe Bohemorum effecit. Eodem āno 1289 octaua Maii, Mſczugius dux Pomeraniæ, agens in ſuo caſtro Swyecze, monaſterium ordinis prædicatorū, in Tſhczow alias in Derſow, in honorem glorioſiſſimæ uirginis Mariæ fūdauit. Concedens fratribus in toto ſuo principatu licētiam ligna recipiendi, & lapides ſcindendi. In Iſtula quoq; & qbuſuis aqs circū circa Tſhczow piſcandi, & Naulum per Iſtulam eundo non ſoluēdi. Anno quo ſupra. Exercitus Lithuanorum in numero octo milium armatorū, in terram Sambieñ deſcēdens, flammis, ſpoliis, & cœdibus eam uaſtauit. Et ſpoliis onuſtus in propria rediit. Cruciferi decernere cū hoſtibus non audentes, quinquaginta dūtaxat Lithuanos interceperunt. Anno domini 1290. Mſczugius dux Pomeraniæ, Przemiſlao ſecūdo duci maioris Poloniæ, de ducatu Pomeraniæ ceſſit, & cum ſucceſſorem deſignauit. Iubēdo milites iuramentum fidelitatis & homagii ſibi præſtare. Hic Mſczugius caruit prole, lubrice enī & incontinēter uixit. Et pro cōcubina monialem Sulkam nomine de cenobio Stolpiczēſi tenuit. Anno eodē Andreas germanus Ladiſlai regis hungariæ, metu præfati Ladiſlai regis fugit, & in Poloniam uenit, a Premiſlao maioris Poloniæ, ac Graccouiæ duce recollectus. De cuius prouiſione accepit Chroberz, p manſione & introitibus. Accepit & quoſdam Hungaros aduenās, in necem ipſius a germano ſuo rege Ladiſlao corruptos. Qui fugientes ſe propter fidelitatem & aſſiſtentiam, Andreæ a Ladiſlao rege pulſos, benigne ſuſcepti, cum eo permāſerunt, uiſoq; tempore oportuno, in flumine Nida qui Chroberz circumfluit. Ducē Andream ſubmerſerūt, & de regno Poloniæ propere exceſſerunt. Funus aūt Andreæ de flumine extractum. Primū in Corczin

Dux Oppolieñ ad Bohem⁹ deſciuit.

Monaſterium in Tſhczow fundatur.

Lithuanorum incurſio.

Andreas Ladiſlai Hūgariæ regis german⁹ interemptus.

in monasterio minorũ. Postea ordinatione Kunegundis matertera eius Boleslai pudici relictæ in Cenobio Sandeceñ professæ, ducta est, decimaoctaua die Nouembris, in prædictũ monasterium Sandeceñ, & illic sepultum. Anno autẽ sequenti scilicet 1291. Frater eius Ladislaus rex Hungariæ, a Cumanis in tabernaculo quiescẽs, nona die Iulii occisus est. Et Andreas alter de Veneciis, ex prosapia regũ Hũgariæ, in regem substitutus & coronatus est. Anno domini 1291. Cruciferi de Prussia, duce fratre Bertoldo de Brunhauim, Cõmendatore Konigsbergeñ usi, castrum Koleyn in Lithuania conquirunt, & exurunt, multisq; Lithuanis peremptis, & septingentis captis, in Prussiæ oram reuertuntur. Inuasionẽ autẽ Cruciferorum Lithuani in terras suas prohibituri, castrũ Mingedin extruere cœperunt. Cuius erectionem Cõmendator Konigsbergeñ Bertoldus auersurus, nouo comparato exercitu, illuc pergit. Sed multitudine Lithuanorũ, quæ edificantes obseruabat, deterritus, in alia loca diuertens, castrũ Lithuanicum Mederabe conquisiuit. Vbi omnes catholicorũ captiuos soluit, Barbaros obtruncauit, aut captiuitati reseruauit. Vixq; Bertoldus Cõmendator Konigsbergeñ ex Lithuania redierat. Et magister Prussiæ Memer, continuo cum forti exercitu Lithuaniã aggressus, duos districtus Paslonow & Gerszow in cinerem redegit, & cũ multa præda captiuorũ & pecorũ reuersus est. Egit & terciam, magistro reuerso, Henricus Cõmendator de Balga in Lithuanos expeditionẽ, & mille quingẽtis ac uiginti militibus assũptis, duos district9, Onkaim, & Menegedin igne & cœdibus uastauit. Post paucos deinde dies, Vithenẽn Lithuanorũ dux, terrã Cuyauiæ hostiliter ingressus, cœdib9 & spoliis circa oppidum Brzesćze patratis, hominum & rerũ prædam non paruam secũ abduxit. Et licet Wladisla9 Loktek, & Kazimirus Cuyauiæ & Lanciciæ duces cum militibus suis, Magister quoq; Prussiæ Mẽhardus, tempestiue eos fuissent insequuti. Re tamẽ nulla memorabili ædita, omnes abiere retrorsum. Mire deuotionis & sanctitatis beata fœmina & uirgo Kunegũndis, Belæ regis Hungariæ filia, & Boleslai pudici Graccouieñ & Sandomirieñ ducis relicta, quũ tredecim annos suæ professionis in Cenobio Sandeceñ peregit, & uno fere anno graui ægritudine uexaretur, deuotissime uigesima quarta mẽsis Iulii, ãno domini 1292 mortua est, & in monasterio Sandeceñ sepulta, horam mortis suæ dudũ ante nutu diuino præsciens. Cristãnus Canonicus Vislicieñ, uir deuotus in oratione positus, eam in cœlum niueo candore progredientem, uidit, agminibus angelicis canentibus, Regnum mundi &c. quod quum ad miraretur, dictũ m est illi. Beatam Kunegũdim, in illa hora ab ergastulo corporis solutam. Ab anno autẽ suprascripto in quo mortua est, ad annum domini millesimum tricentesimum uigesimum nonum, octuaginta mortui, meritis ipsius, uitæ pristinæ sunt restituti. Sexaginta cœci illuminati, quindecim captiui a uinculis soluti. Septingenti autẽ homines utriusq; sexus à uariis egritudinibus curati. Et tñ principes & prælati illius ætatis Canonisationẽ eius prochdolor nõ procurauerũt. Anno eodem Mẽhardus magister Prussiæ, cũ exercitu ad fines Lithuaniæ perueniẽs, celerrime die noctuq; ad Konigsbergk reuersus, cõiurationem ad eum perlatam oppræssit, & ingens periculum euasit, quoniam per

Andreas Ladislai regis Hũgariæ germanus submergitur.

Ladisla9 a Cumanis occidi.

Lithuanorum clades.

Kunegũdis moritur.

Miraculis claret.

niam per Lithuanos a fronte, & per Prutenos proprios qui ad gentilitatis errorem relabi statuerant, a tergo inuadi debebat. Anno domini 1293. Conradus Stãge Cõmendator de Ragneta, circa festum sancti Iacobi, castrũ Mingede in Lithuania expugnauit & comprahẽdit. Et magnam multitudinem Lithuanorũ occidit, alios uero cœpit. Quorum uestigia sequutus Vithenen, Lithuaniæ dux, cum multitudine Lithuanorũ & Ruthenorum, Prutenicam oram octuaginta diebus uastauit. A Cruciferis aũt inuasus, & uictus, uix cũ paucis fugit. Anno domini 1294. Vithenen Lithuaniæ dux cum mille octingẽtis equitibus, per siluas & nemora silenti agmine in terram Lãcicieñ post festum Pẽthecostes ingressus. Primum in ecclesiam Collegiatam Lancicieñ impetum fecit, & frequentiam populi quæ illuc cõfluxerat, trucidauit, alios captiuauit. Prælatos, Canonicos & sacerdotes in seruitutẽ accepit, uestes sacras & uasa diripuit. Et qui supra ecclesiam confugerãt, & se uiriliter defendebãt, domibus ecclesiã circumstantibus accensis, suffocauit. Ad rura deinde & uicos discurrendo, præda plurima ex hominibus & pecore accepta, citato cursu redibat. Quem Kazimirus Lancicieñ dux, cum suis militibus in uilla Zuchow, prope oppidum Szochaczow, supra fluuium Bsura sita, secundum alios in uilla Troyanow consequens, hostili multitudine minime pensata, in Barbaros irruẽs, inter cõfertissimos hostes audacissime pugnãs nobilem effudit animã, multis captiuis feruente prælio fuga elapsis, multis ex bello fugiẽtibus in flumine Bsura submersis. Peracta pugna cuilibet Barbaro uiginti christiani Poloni in sortẽ cesserũt. Ex tunc aũt Wladislaus Loktek Cuyauieñ dux, germanus Kazimiri terram Lancicieñ cœpit, quoniã Kazimirus dux Lancicieñ aliquem superstitẽ de lumbis suis non reliquit. Eodẽ anno duodecimo kalendas Nouembris. Conradus Mazouiæ dux, & dominus Czirneñ filius Semouiti in Iasdow a Lithuanis occisi, mortu9 est, In monasterio Canonicorũ regulariũ in Czirwieñsko, & in eodem monasterio sepultus. Hic construxit & dotauit monasteriũ in Blonye. In fine hyemis eiusdem anni domini 1294. Menhardus Prussiæ magister, binos districtus Lithuanorum, Pastow & Gerschow uastauit. Duobusq; castris conquisitis & exustis, dum tercii expugnatio difficilior uideretur, remissis captiuis Lithuanorum in castra Prussiæ, ad castrum Viszen Boleslai ducis Mazouiæ diuertit & illud conquirens exussit. Pro eo quia in ipso Lithuani comorantes, frequentius ex illo terras Poloniæ & Prussiæ infestabant. Ideo nec Boleslaus dux Mazouiæ obsessis succurrere curauit. Eodem tẽpore Ludouicus Commendator de Ragneta Lithuanorum castrum Kymel conquisiuit & succendit.

Castrum Mingede Lith: expugnatur.

Lithuani Poloniam vastant.

kazimirus Lãcicienfis bello moritur.

Monasterium in Blonye.

Lithuanorum districtus duo capti.

CAPVT I.

Przemiſlaus ſecundus.

CVm Proceres & Prælati regni Poloniæ, præclaras ſuorum regum imagines, tũ res a ſe pace belloq; geſtas, tum deniq; ſciſſionẽ, & in plures ducatus regni diſtractionẽ contemplati ſunt. Deo propiciante par uiſũ eſt, cunctis unũ ſibi ex multis Poloniæ deligere principibus, & in regem cõſtituere, qui in unum corpus diſtracta regni colligeret, ſalutem & pacem ſubditorum procuraret, & a ſingulis coleretur atq; ueneraretur. Anno itaq; ſaluatoris 1295, die Solis uigeſima ſexta menſis Iunii, in feſto Ioannis & Pauli martyrum: Principẽ præclariſſimũ, moribus & inſtitutis Heroicũ, Przemiſlaum ſecundum maioris Poloniæ & Pomeraniæ ducem (iam ſiquidẽ poſt mortem Mſczugii, & ipſius in monaſterio Oliua ſepulturã, Pomeraniæ receperat plenam & pacificam poſſeſſionẽ) in regem. Cõſortem uero ſuã Richſzam in reginam poloniæ, inunxit, & diademate regio, quod diligenti ſtudio uirorum eccleſiaſticorũ in illum diem cuſtoditũ, cõſeruatumq; erat, coronauit, Reuerẽdiſſimus pater Iacobus Swinka de familia porcaria, Gnezneñ Archiepiſcopus, in eccleſia Gnezneñ Metropolitana, Aſſiſtẽtibus Ioanne Gerbiſz Poſnanieñ, Ioãne Romka Wratiſla: Goſlao Ploceñ, Conrado Lubuceñ, Epiſcopis, Palatinis & Baronibus, ac plebis multitudine copioſa. Cœpitq; rex Przemiſlaus cogitare, & cũ ſuis ſatrapis curare, quomodo molle corpus regni Poloniæ coaleſceret, & in uirile robur perueniret, utq; maieſtas regia reluceret, in ſigillo litteris capitalibus in girũ circũcirca aquilam, hunc textum in una parte inſcribi iuſſit. Reddidit ipſe ſolus uictricia ſigna polonis. In altera autem parte ſedebat in throno regio, imago regalis, tenens in manu dextra ſceptrum: In ſiniſtra uero pomum cruce ſignatum tenebat, cum titulo litteris capitalibus inſcripto. Sigillum Przemiſlai Polonorũ regis & Pomeraniæ ducis. Verũ ipſius in regale ſoliũ ſublimatio, inuiſa ac moleſta, & ad reſcindendũ parata fuit ducibus poloniæ, qui fremebant regali gloria Przemiſlaum ſe anteire. Finitimis uero tyrannis & nationibus terribilis & ſuſpecta eſſe cœpit. Præcipue Marchionibus Brandenburgeñ, alias de Sgorzelecz, in necem itaq; Premiſlai, Otho longus, & alter Otho ac Ioãnes Marchiones Brandenburgeñ conſpirarunt, & rege in carniſpriuio abſq; cuſtodia in Rogoſzno ſolaciis dedito, per noctium tenebras & ſiluarum abdita, feria quarta cinerum ſexto idus Februarii, quæ fuit dies ſanctæ Dorotheæ, præfati Marchiones uenerunt, & nullis nunciis aut litteris diffidẽtes, in Przemiſlaum & ſuos milites uariis hoſpiciis diſiũctos, ac heſterna crapula grauatos & ſoporatos, inſiluerunt. Rex autẽ Przemiſlaus ſuos animãdo, in hoſtes inſilit, & multos ſternendo, alios uero uulnerãdo, ad extremum multitudine ſagittarum & iaculorum obrutus dimicãs cecidit.

Przemiſlaus in regem vnctus.

Przemiſlaus a Marchionibus necatur.

cidit. Quem rāpientes in iumentū imponebāt, satagentes uiuum abducere, sed præ debilitate moribundus in terram defluebat. Nec spes erat eum uno die uiuere, pugionibus ergo confossum crudelissima morte extinxerunt & abierunt. Corpus eius exanime ex Rogoszno, in Posnaniam ductū, in ecclesia cathedrali Posnanieñ in sepulcro patrum suorū regum Poloniæ, debita cum magnificentia sepultum est. Vixit autē Przemislaus ānis trigintaocto mensibus tribus, diebus uero uigintiquattuor. Regnauit uero mēsibus septē diebus undecim. Ecce qui Lukerdam consortem suam, ut nonnulli estimant occidi procurauit, crudeliter occisus est. Asserūt quidam, q adiutores & participes occisionis regis Przemislai, fuerunt Barones & nobiles de armis Nalancz, & Zarabi, & pro signo adducunt, q ob eam causam nobiles prædictarum familiarum, usq; ad tempora Kazimiri secūdi, prohibiti fuerunt inter uiros equestris ordinis numerari & assumi, rubeoq; colore prohibiti fuerunt uti & uestiri, quod tandem rege Kazimiro secundo cū ducibus Russiæ pugnante, sublatum & abolitum erat. Et q̄uis rex Przemislaus reliquisset filiam Octennem Richszam nomine tanq̄ heredem, tamē periculorum ingēs moles ne regnum pessundaretur, coegit Prælatos & Barones regni poloniæ & ducatus Pomeraniæ, in conuentione generali pro festo sancti Adalberti Posnaniæ, anno domini 1296 congregatos, matura deliberatione & consilio Wladislaum Loktek cognomento, ducem Cuyauiæ, Kazimiri ducis Cuyauieñ filiū, cuius auus erat, Conradus Mazouiæ & Cuyauiæ princeps. & Cōradus frater erat Lestkonis albi, sextum a Boleslao Poloniæ rege sancti Stanislai interfectore, consanguineitatis ducentē gradum. Inter fratres suos Lestkonē nigrum Graccouieñ Sandomirieñ, & Siradieñ Zemomisl, Kazimirū & Semouitum, Lanciciæ, Cuyauiæ, & Dobrznieñ, duces, tercio natum, In regē poloniæ, eligere & assumere, quia princeps magnæ prudētiæ, & singularis animositatis esset, tū q illi post mortem germani sui Lestkonis nigri Gracco: Sandomirieñ, & Siradieñ, & ratione consortis suæ Heduigis filiæ olim Boleslai pii Kalissieñ & Posnani: ducis dictorum Posnanieñ ac Kalissieñ, ducatuum iusta & legittima debebatur successio. Hic quoq; unus credebatur, qui distractum regnū Poloniæ, ad unius corporis reduceret compaginem. Auctoritate igitur electionis omnes ducatus, castra & ciuitates in ipsius obedientiam & ditionē concesserūnt, præter quædam castra Graccouieñ & Sandom: districtuum, quæ Vēceslaus Bohemiæ rex occupauerat. Et ratione illorum non solum Bohemiæ, regem, & Gracco: & Sandomirieñ ducem, ac Morauiæ Marchionem se titulabat. Ob quorum districtuum inassequutionem diademate regio Wladislaus Loktek distulit coronari. Nec se regem, sed ducem & heredem Poloniæ scribebat, Præfectosq; Bohemos, & q partes Venceslai Bohemiæ regis sectabantur, Polonos continuis inuasionibus per se & gentes suas lacessebat. Slesiæq; principes de eius in regem poloniæ electione iocantes & deridentes inuasit. Et illic maiorem partem æstatis anni dñi 1297 consūpsit. Oras tunc Slesiæ igne & spoliis, magis tñ ducatum Wratis: Henrici mortui uastauit, iniuriam ulciscens, quam sibi Henricus Wratisla: dux, Graccouiēsem ducatum & ciuitatem occupando irrogauerat. Inde

Wladislaus Loktek censetur reassumendus:

Distulit coronationem ducē non regem se appellando.

uerat. Inde in maiorem Poloniã ueniens, cum exercitu quieuit. Milites autẽ sui, spolio & rapto uiuere soliti, externis deficiẽtibus, in proprios manus cõuerterunt. Pauperes & locupletes opprimentes, & bona ecclesiastica diripientes, Saxones, & uicini hostes in Pomerania grassati, spoliis & prædiis eã ad uastitatem fere redegerant. Sed & ipse Wladislaus Loktek, in uicia militum prolapsus, uirginum & ingenuarũ matronarũ pudicitiã uiolenter prostituebat. Nec reformationem promissam, hortatus per Pontifices & Magnificos exequi curauit. Quapropter Andreas Episcopus Posnanieñ ecclesiæ suæ, cleroq̃, & populi suæ diœcesis iniurias amplius non tollerãs. Diocesim suam Posnanieñ in qua dux Wladislaus cũ suis cõmorabatur, generali supposuit interdicto. Quæ res Wladislaum Loktek in penitudinem & satisfactionẽ induxit. Vnde per certas ecclesiasticas & sæculares personas reconciliari ecclesiæ, & Andreæ Episcopo Posnanieñ, ecclesiasticũq̃ tolli interdictũ obtinuit, & pro hyemis tempore in oras Gracco: transiuit. Quo discedente, Prælati & Barones contra ipsum frementes, quum maioribus trãsgressionibus & tyrannide præsumebatur usurus.

Wladislai vicia

Venceslaus.

CAPVT II.

ANno domini. M. tricentesimo circa Posnaniam facta conuentione electionẽ de Wladislao Loktek nondũ coronato, tanq̃ perniciosam, abrogarunt. Et Venceslaum regẽ Bohemiæ, qui se Gracco: & Sandominieñ ducem gerebat, in regem poloniæ elegerunt. Qui per solennes nũcios ad Pragam missos, rogatus est, ut regnũ susciperet. Et Richszam quæ & Elizabeth, filiam olim Przemislai regis poloniæ unicam heredem desponsaret. Iam etenĩ Gutta cõiunx eius regina Bohemiæ, Rudolphi regis Romanorũ filia, & Alberti ducis Austriæ soror, uita fũcta obierat. Is Venceslaus electioni de se factæ consentiens, per Kalisf in apparatu regio Gneznã uenit, & per Iacobũ Swinkam Archiepiscopũ Gnezneñ, in ecclesia Gnezneñ, assistẽtibus sibi Voyslao Wladislauieñ, Andrea Posnanieñ, Ioanne Romka Wratis: Episcopis, Palatinorũq̃ Baronum, & nobiliũ multitudine copiosa in regem Poloniæ inunctus & coronatus est. Exinde in Posnaniã diuertens, uirginem excellentis formæ Richszam, quæ & Elizabeth, unicã regni Poloniæ heredem, in facie ecclesiæ in uxorẽ accepit, & matrimonium consumauit. Nupciisq̃ more regio celebratis, omnium terrarũ Poloniæ & Pomeraniæ plenam adeptus est possessionẽ. Collectoq̃ notabili Polonorũ exercitu, ducem Wladislaum Loktek omnibus ca-

Loketek repulso Venceslaus Bohemus suffectus est.

Venceslaus coronatus in regem.

stris & præsidiis, quæ pro ipso tenebãtur priuauit. Sed & de ducãtũ Cuyauiæ atq; Lãciciæ patrimonio eius ipsum exuit, & exutum de regno Poloniæ expulit. Et ut solidius regnum ipsius permaneret, Barones Bohemorũ locauit, Hinkonem de Duba in capitaneum regni poloniæ. Quo destituto Nicolaum Oppauiæ ducem Capitaneum regni poloniæ in terris Graccouiensibus adiecit. Friczonẽ uero Slesitam genere, in terris maioris poloniæ & Pomeraniæ. Thassam de Visseinburg in terris Cuyauiæ. Sicq; rex Vẽceslaus ordinato regno poloniæ, quod sibi de cætero uidere non contigit, cum Richsza alias Elizabeth noua sponsa in Bohemiã transiuit. Dux uero Wladislaus Loketek ab eo tempore, quo rex Venceslaus in regem poloniæ coronatus est, nũq̃ in uno loco permãsit, sed per inuia & abdita uagus discurrebat, & in siluis densis aut paludibus inaccessibilibus pernoctabat, rarissime sub tecto quiescens, Bohemos simul & Polonos perhorrescens & suspectos habẽs. Et ne in manus eorũ quãdoq;, præsertim in manus Vlrici de Boskouicz Bohemi, Gracco: & Sandomirien Capitanei, cui singulari9 captiuatio eius fuit commissa, incideret, in Hungariã perrexit. Ex inde autẽ Romã in priuato habitu, q m̃ eo tẽpore Iubileus sub Bonifacio octauo uiguit, adiit. Reuertensq;, & suarum erumnarũ uicissitudines deplorãs, ad Amadeũ Hungariæ palatinum supplex & calamitosus aduenit. Qui eũ hospicio recolligens benigne prosequutus est, fouit, & tractauit, liberalem se in eũ & munificum gerens. Anno uero domini. M. tricentesimo primo. Andrea Hungariæ rege Budæ mortuo, quidam Prælatorũ & procerum elegerunt ad coronam Hungariæ Karolum Marcelli regis Siciliæ in Hungaria præsentẽ, alii uero Venceslaum regem Bohemiæ & Poloniæ. Et hi Pragam ingressi, regem Venceslaum de acceptanda corona Hungariæ sollicitarũt. Qui senectuti suæ indulgens, filium eiũs unicũ Venceslaum nomine, ex Gutta priore uxore genitũ annum duodecimũ agentem, insigni militum robore stipatum cum eis misit. Et coronatus est in alba regali. Verum quũ rixæ & discidia quottidie inter Hungaros crescerẽt. Pluresq; ad Karolum propter uenustatẽ morum deficerẽt, & Venceslaum desidẽ atq; superbũ perosi relinquerẽt. Pater ipsius Venceslaus rex Bohemiæ & Poloniæ, numeroso comparato exercitu, Hungariã ingressus, filium suum de faucibus mortis eripuit, & certa loca in Pannonia diripiendo, in Bohemiã reduxit. Rege autẽ Venceslao & filio suo bello hungarico implicato, Wladislaus Loketek, Amadei hospitis sui fretus suffragiis, in poloniã peruenit' Et castrũ ecclesiæ Gracco: Pelczifka oppido Vislicien imminens occupauit, & ex inde præsidium Bohemorũ de Vislicza disturbauit & expulit. Castrum quoq; & oppidũ Lelow, in suam deditionem & tributum redegit. Tempore autẽ quo Albertus Romanorũ rex, cum filio suo Rudolpho Morauiã & Bohemiam hostiliter depopulatus est, usq; ad montes Cuthnos, ubi in diebus præfati Venceslai primum fodinæ argenti repertæ sũt, rex Venceslaus in egritudinẽ aduersam Prage incidit, morboq; grassante, nono kalendas Iulii anno domini 1305 ut aiunt ex ptisi, Prage mortuus est. Et in monasterio Aulæ regiæ Cistercien ordinis, quod ipse uiuens crexerat & dotauerat, magnifice sepultus. Anno coronationis regni Bohemiæ sexto

Regno ordinato in Bohemiam migrat.

Loketek fugit in Hungariã:

Andreas rex Hungariæ moritur.

Venceslaus iunior in regem Hũgariæ coronatur.

Venceslai regis mors:

sexto, Poloniæ uero quinto, in solium eius filius ipsius unicus Vēceslaus successit coronatus.

CAPVT III.

AT Wladislaus Loktek audita morte Venceslai secundi, cum exercitu plus agrestium q̄ militariū in terram Sandomirieñ contēdit, & eam sine resistentia cœpit. Sic & Graccouieñ in obedientiam & regimen eius, iam em̄ illos Bohemorū facietas & fastidium oppleuerat, cōcesserunt, in urbemq; Gracco: prima Septembris admissus, castrum Graccouię: quod per Bohemos tenebatur, Bohemis nequicq̄ resistentibus accepit. Rex itaq; Bohemiæ Venceslaus tercius, qui se regē Bohemiæ & Poloniæ titulabat, q̄q̄ de regno poloniæ non foret inuestitus, auditis continuis quærelis ab his, qui de castris Poloniæ turpiter electi fuerunt, expeditionē in poloniam parauit, sed fatum ineuitabile quod incidit, insanas eius mentes illusit. Nam dum in Olomuncz in domo Decani Olomuceñ cōsisteret, propter aeris cauma in camisia dumtaxat uelatus, in meridie sopori deditus, a quodam milite, tercia die Augusti confossus & obtrūcatus est, custodibus regiis minime sentientibus, & quis auctor necis extiterit, ignorantibus. Miles tamen quidā Conradus de Potenstein natione Duringus, q̄ a quibusdam de domo Decani Olomuceñ currere, & gladiū cruore aspersum ferre, uisus est, correptus repentina rabie, causa non digesta nec audita, trucidatus est. Cadauerq; suū canibus proiectum est, asseruerunt nonnulli Albertū Romanorū regē, tres milites Sueuos ad curiā regis Venceslai misisse, & huiusmodi necē procurasse. Asseruerūt & alii quosdam Bohemos ipsum propter facinora eius occidisse occulte. Vno autē anno plus minusue parumper regnauit. In quo soboles masculina regū Bohemiæ prorsus extincta est. Et Bohemia ab externis & alienigenis principib9 in hodiernum diem subiecta regitur. Anno domini 1 2 9 5. Premislaus Rathiborieñ dux, in uigilia natalicii sancti Stanislai moritur. Et in die festo sancti Stanislai, in monasterio sanctimonialiū ordinis prædicatorū in Rathibor, quod ipse uiuens fundauerat & dotauerat, sepelitur, q̄uis fratres sui & Barones, in aliū diē sepeliendum asseruari uoluissent. Is ut fertur deuotissimus in beatū Stanislaum episcopum Gracco:. Cui in extremis laboranti apparuit, monēs ipsum ut se ad festum eius celebrandum, & cereum altum, excedentem staturā eius, prout quottānis consueuerat, a castro in monasterium deferret. Et illo interrogante, quomodo id faciā quū sim ualitudinarius, Sanctus dei respōdit. Ego te inquit adiuuabo, & mortuus in profesto eius creditur apud altissimū adiutus. Anno quo supra Boleslao Mazouiæ duce castrū suū Viszna, per magistrum Cruciferorum destructū restaurāti. Expeditionē cōtra eum Menhardi magistri Prussiæ prædicti, deficientes a fide Prutenorū Zambieñ & Noctageñ, ac occisionē per eos fratrū Cruciferorū in Barthenstein & aliis locis auertit. Cōmendator em̄ Konigsbergeñ obmisso duce Boleslao, in Prussiam reuersus, sediciosos oppræssit atq; puniuit. In Lithuaniam deinde traducto exercitu, quādam munitionē exussit, & castrum Kymel occisis multis Lithuanis conquisiuit. Anno domini 1 2 9 6. Preposituram sancti Andreæ Santhoceñ, habentem

Venceslai tercii interfectio truculenta.

Regnū Bohemię ab aliis gubernatur.

Przemislaus Ratiboriensis dux moritur.

Sancti Stanislai miraculum

Castrum kymel captum

bentem iurisditionē in singulis ecclesiis, clero & populo, infra fluuios Odrā, Iuam, Drawam, Vartham, & Nothesz. Ad ordinariam dispositionē Episcopi Posnanieñ pertinentem, Marchiones Brandenburgeñ abstraxerunt, Capitulo ecclesiæ Soldineñ attribuendo. Pro qua rehabēda, Andreas Szimonouicz, & Domācus Posnanieñ Antistites, in cōsistorio apostolico litigarūt Sed Ioannes Lodza in Episcopatū succedens, rem multis fatigis prope finē uictoriæ perductam prosequi destitit, quod in negligentiā eius & iacturā ecclesiæ Posnanieñ cessit. Similis, & maior iactura eodem anno in ecclesia metropolitana Gnezneñ accidit. Nam magister & Cruciferi sanctæ Mariæ de Prussia, Culmeñ ecclesiam sub Gnezneñ ditione plusq̄ tricentis annis consistentem auulserūt, & ecclesiæ Rigeñ, eiusq; Archiepiscopo in Liuonia, adulterino more subiecerunt. Eam iniuriam Iacobus Swinka Archiepiscopus Gnezneñ molestius ferēs, Episcopo Culmeñ litem auctoritate rescripti apostolici nil proficiēdo mouit. Tenor rescripti apostolici sic incipit. Bonifacius Episcopus seruus seruorū dei, Dilectis filiis Decano & Preposito, ac Scolastico ecclesiæ Wladislauieñ, salutem & apostolicam bene: Sua nobis uenerabilis frater noster Iacobus Archiepisco: Gnezneñ petitione mōstrauit &c. Anno prædicto 1296, decimoseptimo kalendas Nouēbris. Ioannes Gerbisz episcopus Posnanieñ, de ecclesia parrochiali in Glussin suæ diocesis fundauit ecclesiam collegiatā, Prepositum & tres Cānonicos in eam instituendo, & certas decimas, redditus, & prouentus eisdem assignando. Anno præfato 1296. Vithenē dux Lithuaæ, ingress9 terrā Culmeñ & districtum Golubieñ spoliis & cœdib9 ea afflixit. Deinde in Liuoniā suas duxit copias. Siffridus autē Cōmendator de Balga, & alius Cōmendator de Konigsbergk Lithuaniam ingressi, castrum Garthin obsederūt, quo dimisso & comperto, q͞ dux Lithuaniæ Liuonia non uastata rediret, q̄ celerrime mille p̄sonas secum ferētes, in propria redierunt. Eodem anno Henricus dux Wratis: & Legniceñ: filius Boleslai, intelligens se tormētis transactæ captiuitatis debilitatum ac cōfractum, propeq; moriturum. Accersito germano suo Boleslao Sweidniceñ, curam & tutelam filiorum suoꝝ ei commendauit. Qui tutoriā subire detrectabat, nisi sibi de castro Sobotha p̄petuo cœderet. Henrico aūt duce uehementius excandescente, & maledicente, q͞ non contētus prioribus, residua auferre conaretur. Dux Boleslaus Sweidniceñ discedebat. Astātes autē duci Henrico persuaserūt, ut de castro Sobotha etiā ratione tutoriæ cœderet, ne ex orphanitate plura filii ammittere cogerentur. Quo reuocato & castrum Sobotha ei resignando filios, nobiles, atq; Vasallos, ei in tutoriam tradidit. Et dux Henricus post triduum octauo uidelicet kalendas Marcii mortuus est. Ac in monasterio monialium sanctæ Claræ sepultus, tres filios, Boleslaum, Henricum, & Wladislaum relinquens. Et quinq; filias, Heduigim, quæ Marchioni Brandenburgeñ desponsata fuit, quo mortuo, relligionem sanctæ Claræ Wratis: intrauit. Annam in uirginitate mortuā. Helenam & Elizabeth ordinem sanctæ Claræ in Gnezna professas, & Eufemiam alias Offkam Othoni Marchioni Carinthiæ desponsatam.

Ecclesie Gnezneñ iactura.

Culmeñ ecclesię alienatio.

Henricus dux Wratislauiensis mortuus.

Proles relicta.

ANno domini 1297. Boleslaus Sweidniceñ, moleste ferés germanum suum Héricum Wratis: & Legniceñ ducem captiuitatem passum, & notabili portione ducatus Wratis: exutũ fuisse, contra Conradum Glogouieñ bellum cœpit, interpositisq; tractatibus pacis, duo oppida illum restituere compulit, uidelicet Boleslaw, quod pro se & filiis suis, & in districtu eius castrum Cliczdorff erexit. Et Haynow quod pueris ducis Henrici Wratis: fratris sui reseruauit. In cuius limitib⁹ castrum Kroczonow construxit. Idem Boleslaus castra & ciuitates Bregam, Nyépcz, Grotkow muris cinxit. Duciq; Bohemiæ Véceslao uastationé ei minitãti, cum exercitu occurrit & decernere paratus fuit. Ad ciuitaté quoq; Wratislauieñ tanq̃ puerorum tutor, nõ admissus, obsidione eam strinxit, & supplicibus ignoscere, ac ciuitaté Wratis: ingredi noluit, donec altitudo murorum ciuitatis quattuor cubitis fuit detruncata. Eodem ãno, quarto nonas Iunii, dominico die in festo Penthecostes. Venceslaus Bohemiæ dux, se in regem & Gutham coniugem suam in reginam, in ecclesia Prageñ per Archiepiscopum Maydéburgeñ coronari procurauit, & post triduum Gutha noua regina, sed uetus coniunx mortua est. Anno domini 1298. Venceslaus rex Bohemiæ, & dux Gracco: atq; Sandomirieñ. Graccouiã ex integro muro cinxit, deducẽdo muros, a conuentu sancti Francisci iuxta domos Canonicorum in castrũ Graccoui: Et ex altera parte depost ecclesiam sancti Andreæ usq; ad Stradomya. Item castrum Graccoui: ãterius muris arcuatis, & turribus altis obduxit & cinxit. Sub regimine huius Venceslai regis Bohemiæ, grossi Bohemicales & denarii argentei in Poloniam inducti sunt. Prius siquidem argento nigro, & pelliculis capitũ aut extremitatũ asperiolorum fœnerabanur, & mercantias poloni exercebant. Anno domini 1298. Conradus dux Glogouieñ, gradu diaconatus spe consequendæ ecclesiæ Bambergeñ insignitus, a nõnullis suis militibus uenenatus, mortuus est. Et in ecclesia Glogouieñ collegiata, quam cũ Thoma Episcopo Wratis: cõmuniter fundauerat, sepult⁹, reliquit ex Salomea filia Wladislai Othonis ducis maioris Poloniæ, duos filios superstites, Henricum Glogouieñ, & Conradũ Stinauieñ, qui & Krokeleñ dux, ob gibbositatem corporis appellatus est, postea in Prepositum Wratis: promotus. Tercius filius Przemislaus Sprotauieñ dux, in bello ãte Sieuyor occiderat. Reliqt & tres filias, Annam, Eufemiã, & Heduigim. Eodé anno, 16. kalendas Marcii, monasterium minorũ in Radzeyow Wladislauieñ diocesis, Wladislaus Loketek, Poloniæ & Pomeraniæ dux fundauit. Anno præfato Lithuani oppidũ Strasburg nouæ fundationis in terra Chelmeñ uastauerunt, & uasa sacra contaminarunt. Quos Conradus de Szak cõmendator, cum militibus Culmensibus, in nemoribus consequutus, prostrauit, & omnem prædã hominum, pecorũ, & aliarum rerũ reduxit. Anno domini 1299. Vastantibus terram Prussiæ sexingẽtis Lithuanis, Cõmendator de Brandenburg cum multitudine suorũ, apud Noctageñ regionem eos expectabat, Lithuanisq; illuc uenire tardantibus, gẽtes Cruciferi cæ ad propria dilapse sunt. Et Lithuani interim superuenientes, Noctageñ districtum prædaͤcãtur. Ducentos & quinquaginta captiuando, alios uero

Castrum kroczonow: Brega, Nyempcz, Grotkaw muro cinguní.

wenceſla⁹ dux Bohemiæ in regẽ coronatus.

Prima argenteæ monetæ inductio Polo: Conrad⁹ Glogouieñ intoxicatus.

Noctageñ districtus a Lithuanis vastatus.

occidendo. Eodem anno Ioannes Querin Archiepiscopus Rigeñ, per magi/strum Liuoniæ & fratres Cruciferos domus Theutonicorũ sanctæ Mariæ, captiuatus est, quia subiciendam aut penitus delendam ciuitatẽ Rigeñ, ipsis fratribus consentire noluit, quod alijs duobus Archiepis: ātecessoribus suis, Ioāni Vochta, & Alberto, terribili mẽte intulerant. Superioribus quoq; an/nis, Fridericũ de Hazeldappe episcopum Dabatzeñ a suo episcopatu pro/iectum excluserãt. Anno domini 1300. Principes Russiæ scientes digladiati/ones & discidia in regno Poloniæ, inter Venceslaum regem Bohemiæ & po/loniæ, ac inter Wladislaum Loketek exclusum, uigere, Cũ robore suo terrã Sandomirieñ repente & torrenter percurrentes, plurimis damnis illatis, pre/dã ex hominibus & pecorib⁹ agẽtes, in suã regionẽ redierũt. Eodẽ ãno absũ/pto Lodouico de Szippen magistro Prussiæ, Elwigus de Goltbach natione Duringus substitutus est, qui parũ uiuens, Conradum de Szak habuit suc/cessorem. Item Lithuani spolia ex Prussia ducentes, in redeundo a Cõmenda/tore de Brãdenburgk, in angustiis siluarũ quas præterire non poterant, occi/si sunt, tribus dumtaxat ex illa cohorte euadentibus. Item Drayceclitus pro/dito castro Onkaym in Lithuania Cruciferis, cum omnibus Lithuanis qui in illo erant fidem Christi suscepit. Anno domini 1301. Stella crinita quæ Co/metes dicitur tempore autumni in signo Scorpiõis apparuit, uirgam seu ra/dios, aliquando ad orientem, aliquãdo in meridiem mittendo, durauitq; per unum mensem. Eodem anno Boleslaus dux Sweidniceñ, filius Boleslai Le/gniceñ ducis mortuus est. Et in monasterio Griszow ordinis Cistercieñ quod fundauit & dotauit, sepultus. Hic primus exactiones principatibus suis, & nepotum suorũ imposuit. Nobiliumq; seruicia, & numerũ armatorũ ad bel/lum expediendorũ per respectũ ad bona hereditaria descripsit. Hic reliquit tres filios Bernhardum Sweidnicensem, Hẽricum Iauoriensem, & Boleslaũ Sambicensem, alias Monsterbergensem.

Ioannes Querin captiuatus. — *Russię principes Sandomiriam irruunt.* — *Elwigus Goltbach magister Prussię.* — *Conradus de Szak ma: pru:* — *Victoria Cruciferorum.* — *Cometes.* — *Bolesla⁹ Sweidniceñ morit.* — *Seruicium bellicum primum institutum.*

CAPVT V.

ANno suprà expræsso. Exercitus Lithuanorũ, ad sex milia estimatus, terram Dobrzineñ uastauit, quẽ poloni persequuti sunt, ta/men predam in abdita siluarũ conditam nõ excusserũt. Idem exercitus Lithuanorum auiditate maioris predæ stimulatus, terrã Culmen depredare cœpit, quem fratres Cruciferi inuadentes fuderunt, & se/ptuaginta occisis, alios fugauerunt, uirginesq; & matronas Dobrzineñ eri/pientes, soluerunt. Ruthenis castrum & terram Lublineñ aliquot ãnis occu/pantibus, Proceres & nobiles terrarũ Cracco: & Sandomi: ãno dñi 1302 cõ/gregato exercitu, ad Lublin peruenerũt. Quibus Rutheni cum robore Lith/uanorũ & Thartarorum occurrentes confixerũt. Iustoq; dei iudicio, Ruthe/ni numero & multitudine superiores, uicti succubuerunt, & in fugã uersi sũt Qui autẽ in castrum Lublineñ sese receperant, obsessi tabe & fame consum/pti, castrum & seipsos Polonis tradiderunt. Anno domini 1303 Ciuitatẽ no/uam Sandecz Venceslaus rex Bohemiæ & poloniæ erexit, inter duos fluui/os, in confiniis Hungariæ sitam, in loco uillæ Kamyenycza, ad episcopatum Gracco: pertinentis, loco cuius castrũ & ciuitatem Biecz per cambiũ, Ioãni Muscata

Poloni in Ruthenis victores — *Noua Sãdecz erigitur.*

Muſcatã epiſcopo Gracco:donauit, iure patronatus ſancti Adalberti eccle ſiæ martyris, & ſanctæ Margarethæ tanq̃ filiæ epiſcopo Gracco:reſeruato Eodem anno Venceſlaus rex Poloniæ & Bohemiæ, illuſtriſſimam conſortẽ ſuam Richſzam, quæ & Elizabeth Przemiſlai regis Poloniæ filiã. De ſpeciali cõſenſu Maguntineñ & Gnezneñ Archiepiſcoporũ, in eccleſia Prageñ. per Henricum de Virbna Wratiſ:epiſcopum coronari & inungi in reginam procurauit. Anno quo ſupra. Cõradus dux Stinauieñ, qui & Korkerleñ, ob gibboſitatem appellatus eſt, Prepoſitus Wratiſ:in Archiepiſcopũ Salczburgeñ electus, poſſeſſionẽ eiuſdem accepturus, dum ad Viennam ueniens, Salczburgam uinum tantummodo, & nõ ceruiſiã triticeã habere cognouiſſet. Ex Vienna in ſuum ducatũ Stinauieñ, iam a fratre ſuo Henrico occupatum, reuerſus eſt. Quem quum armis repeteret, a duce Henrico captus, in Glogouiãq; deportatus, in turrim proiectus eſt. Vaſallorũq; & nobiliũ ſuorum cura, de ergaſtulo noctis tempore ereptus, ducatum ſuũ plene repetens anno ſequenti, quinto idus Octobris mortuus. In Lubenſi monaſterio ſepultus, & uniuerſus Glogouieñ ducatus ad Henricum deuolutus eſt. Potuiſſet iſte Conradus, ſi fuiſſet rationis compos, ex frumento cuius copia ubiq; reperitur, ceruiſiam ſibi ordinare, & decus pontificale non contemnere. Sub anno domini 1304. Leſtko Michalouieñ & Gnyewkouieñ dux, filius Zemomiſl ducis Cuyauiæ Wladiſlai Loketek nepos germanus, ſectatus ptes Karoli Marcelli in Hungaria, captiuitatẽ apud Venceſlaum regẽ Bohemiæ & Poloniæ incidit. Pro liberatione igitur ſua ducatũ Michalouieñ, reclamantibus fratribus Premiſlao & Kazimiro, obligauit. Conrado Szak, magiſtro Pruſſiæ in centum & octuaginta marcis Thoruneñ, ſub hac cõditione, q̃ infra biennũ reddito mutuo haberet, poteſtatẽ terrã ſuam eliberandi, alias lapſo biennio & pecunia non ſoluta, apud magiſtꝵ & ordinem eius remaneret ducatus, amplius non redimendus. Quãuis autẽ ante decurſum prædictorũ annoꝵ, dux Leſtko & fratres eius Michalouieñ, per Ioannem de Plomikow palatinum Wladiſlauieñ integrã mutuate pecuniæ magiſtro & ordini obtuliſſent ſolutionem. Nullatenus tamen mutuũ recipere, & terram Michalouieñ reddere uoluit. Nam carior erat ꝓuincia Michalo: q̃ pecuniæ. Chirographus magiſtri Prũſſiæ, de hac obligatione ſic incipit. Viuuerſis præſentium litteris inſpecturis. Nos frater Cõradus Szalkus magiſter domus Theutonicorũ per Pruſſiã, notum eſſe uolumus &c. Eodem ãno Vernerus Comes de Hohenberg, Adolphus cum germano ſuo de Vinthimel, & Theodricus Elner, pluresq; alii Rineñ milites, in Pruſſiam: Cruciferis contra Lithuanos auxiliaturi aduenerunt. Magiſter autẽ Pruſſiæ Conradus Szak exercitu bipartito Lithuaniã hyemis tẽpore ingreſſus, illam circa territorium Garthin cœdibus & flammis uaſtauit, ſpoliãq; in hominibus & pecoribus ſecum retulit Deinde ſub tempore quadrageſimæ, Cõmẽdator de Konigſberk in ampliori gentium turma, uenit in Onkaym, ubi Lithuanus uocatus Swirtil, iuxta clandeſtinã pollicitationẽ Cruciferis factam, caſtꝵ præfatũ, cuius erat Burgrabius Cruciferis apperuit. Qui illud nocte ingreſſi, omnes paſſim matres & fœminas, ſenes & paruulos interimerunt. Caſtrũ flammis tradiderunt, &

Richſza Venceſlai conſors in reginam coronata.

Conrad⁹ Steynauieñ mortuus.

Cõrad⁹ Szak Pruſſiæ magiſter cũ cõplicibus Lithuaniã vaſtat.

discurrēdo in uicinas regiones, congesta præda, eam in Prussiā deduxerūt. Anno prædicto scilicet 1304 Lithuanorū exercitus terram Lancicieñ, in die sancto Penthecostes furtiue ingressus, eam cædibus & spoliis deuastauit. Ciuitatem quoq; Lancicieñ sine resistentia capiēs, succendit. Cui reuertenti & præda grauato, Kazimirus Dobrzineñ dux, Wladislai Loktek germanus, occurrēs, durum certamen in uilla Troyanow commisit. Et licet fugiētibus Lithuanis, Polonis cessisset uictoria, omnisq; præda fuisset erepta, tamē dux

Kazimiri generosus interitus

Kazimirus in ala quæ debilitari cœperat fortiter pugnans, multitudine telorum & lancearum confessus, generosum spiritum fudit.

CAPVT VI.

Wladisla: Loktek.

Wenceslao rēge utroq;, patre & filio mortis debitum soluente Poloni bipartiti, quidam, ut maioris poloniæ nobiles Posnanieñ & Kalissieñ, ex acerbatu contra Wladislaū Loktek, sibi in principem Henricum ducem Glogouieñ, Cōradi ducis Glogouien: filium elegerūt. Eo q ex Salomea sorore germana Premislai regis poloniæ esset

Dissensio electionis;

natus, qui q̄diu uixit, heredem & dominū Poloniæ ducemq; Slesiæ Posnanieñ & Kalissieñ se titulabat. Reliqui uero poloni, ut Gracco: Sandomirieñ, Siradieñ, Lancicieñ, Cuyauieñ, Dobrzineñ, & Pomerani, Wladislao Loktek regnū innouauerunt. Non enim pro ea tempestate, uir in armis melior, & regnum poloniæ adunaturus reperiri credebatur. Qui anno Christi 1306 collecto exercitu ex omnibus suis terris, Henricum ducem Glogouiē: inuasit, & longum æstatis tempus depopulando, ipsius dominia consumpsit. Henrico prædicto duce nullam opponente resistentiam. Peracta expeditione dux Wladislaus Loktek, in terram Pomeraniæ descendit, & publica negocia tractādo, uniuerso tempore hyemis in ea permansit. Quumq; discessisset, Petrus Swancza, Cācellarius Pomeraniæ, Swancze Gedaneñ palatini filius, dolens se negligētius tractari, dolensq; se a solutione pecuniaꝝ, quas in tuenda Pomerania expendisse asserebat repulsum iri, nouare res cœpit, Marchionibusq; Brandenburgēsibus adherēs, tradere illis Pomeraniam, quum esset administrator eius, & nouem castrorum possessor spopondit. Wladislaus autē Loktek, hac nouitate ad se perlata, celerrime in frequēti exercitu Pomeraniam ueniēs, præfatum Pe

Petrus Szwancza Cancellarius Pomeraię c. ptus;

trū Cancellarium compræhendens, in castro Graccoui: captiuitati inclusit. Duobusq; germanis dicti Petri Cancellarii, Nicolao & Ioāne cum aliis Baronibus pro liberatione ipsius laborantibus, & loco fratris captiuitatem subeuntibus, Petrum Cancellarium a uinculis liberauerunt. Sed captiuitatem corruptis custodibus euadentes, & in Pomeraniam ouanter peruenientes, cum Petro Cancellario mox in rebellionē uersi, Voldemarū & Ioannem

Liberat⁹ rebellauit.

nepotem eius Marchiones Brādenburgē: in Pomeraniā exercitualiter induxerunt, &

xerunt,& certa municipia expugnarunt. Ad Gedanũ quoq; applicantes,& ipsam uallantes,ciuibus Gedaneñ,quorũ maior pars ex Almanis erat,assentientibus,in obedientiã Marchionũ uenerũt, castrũq; expugnare conati sunt Bogusza aũt iudex Pomeraniæ,& Capitane9 Gedaneñ,comisso castro fidelibus Baronibus ,cum uno Barone præstantis conditionis,Niemyerza uocato, ad Wladislaũ Loketek in Sandomiria agẽtem, celeriori quo potuit cursu puenit. Et facta narratione de castri impugnatione,ciuitatis Gedaneñ amissione,& cæteris ex ordine anxietatibus, Wladislaum Loketek celerrime auxilium ferre (quũ esset uir ad singula agẽda, animo & manu impiger) pmittentẽ. Bogussius & Niemyerza salubriori eum consilio usurum deducebãt,ut magistrum Prussiæ & ordinem Cruciferorũ,tanq̃ suos elemosinarios & pluribus beneficiis obligatos,pro suffragio ac repulsa hostiũ,postularet, quod acceptatũ est, & ordinatio huius negocii Bogusze ad plenum cõmissa Is magistrum Prussiæ Henricũ de Pleczko, natione Saxonem conueniẽs,& pluribus beneficiis per Conradum ducem Mazouiæ,auum ducis Wladislai Loketek, ordini Cruciferorũ impensis cõmemorans, suffragium per gentes & uictualia obtinuit. Nõ ipsi9 ducis Wladislai,sed propriis magister Prussiæ consulturus profectibus, quẽadmodum processu temporis liquidissime apparuit. Ex composito ergo unã partem castri Gedaneñ,gẽtes magistri tutate sunt. Alteram Bogusza cum Pomeranis defensabãt,& cõiunctum Brãdenburgeñ a castro repellebãt,quãdoq; trucidabant, & crebrius in eorũ castra incursus faciebant. Intantum ut Marchiones Brandenburgẽ omni spe acquisitionis castri destituti, ad propria remearunt. Post quorũ excessum ciuitas Gedaneñ,p Polonos & Cruciferos expugnata est. Et milites præsidii, a Marchionibus constituti,plurimi occisi,quorũ corpora Budgerus Abbas de Oliua, ad monasterium suũ deducta, in cimiterio sancti Iacobi ante claustrum sepeliuit. Ciues quoq; Gedaneñ defectiõis auctores,capite sunt cæsi. Dux autẽ Wladislaus,Petrum Swanczam & fratres eius castris Treze1 & Sbaſſin,ac duobus oppidis Babimost & Sbaſſin exuit, ducali fisco applicãdo. Gẽtes autem Henrici magistri Prussiæ,adhoc studiose directe, cum Bogusza Iudice Pomeraniæ in castro Gedaneñ,ad lites & controuersias superbe factæ,intantum creuerunt & uersæ sunt,ut præfatum Boguszam,& Barones Pomeraniæ principales in captiuitatẽ conicerẽt. Bogusza autẽ suæ & suorum libertati cõsulturus,facto fœdere cũ magistro & ordine, ut castrũ Gedaneñ ad requisitionẽ Wladislai Loketek pure resignarẽt & restituerẽt. Habita expensarũ de media castri custodia,plena solutione. Excessit de altera castri medietate,magis tamen eiectus abiit, q̃ libere cessit.

Brandeburgeñ Marchio a Gedano repulsus

CAPVT VII.

QVo comperto Wladislaus Loketek,magna cœpit cum suis consiliariis anxietate torqueri. Intelligens Cruciferorũ fidẽm dolis uelatam in perfidiam uersam fore,uehementiq; tunc primũ cœpit pœnitudine urgeri,q; Marchionũ Brandenburg impetus,nõ suis repulisset armis,requirensq; magistrũ Prussiæ per nũcios. In Kray, alias Kroyouicze uilla ppe Radzieiow in terra Cuyaueñ, psonaliter dux Wladislaus &

Conuentus ob concordiam in Cuyauia celebratus.

dislaus & magister cum aliquot Cōmendatoribus, conuenerunt, Vbi in præsentia Gerwardi Episcopi Wladislauieñ, & Baronum poloniæ dux Wladislaus quærimoniā eiectionis militum suorum de castro Gedaneñ lōga oratione disseruit. Petēs & requirens eam rescindi, & castrum Gedaneñ restitui, iniquum & acerbum nimis contestans. Si ex auxiliatoribus hostes, ex elemosinariis persequutores, ex amicis & socus infestos suos, & suarum terrarū impugnatores debeat experiri. Magister autē Prussiæ Henricus, uerbis competentibus usus, exclusionē Bogusze & militum Pomeraniæ, ut sedicio rixantium euitaretur, egisse, respōdit, offerēs se de castro Gedaneñ excedere, dum impensæ ei refunderentur. Et quum dux Wladislaus, quotta esset huiusmodi impensaꝝ de uno anno quātitas requireret. Magister Hēricus latens uirus euomuit, centum inquit milia marcarum latorum grossorū, sine quorū solutione castrū Gedaneñ, nullo colore, nullaq; diminutione taxe resignare uellet, re itaq; infecta & animis irritatis discessum est. Magister ergo & Cruciferi ualido exercitu ex partib⁹ Almaniæ coadunato, in die sancti Dominici, & est dies nundinarū, quādo frequentior concursus populi adesse consueuit, anno domini 1310 ciuitatem Gdanensem obsidione cinxit. Et post aliquot dies quibusdam ciuibus Gedanensibus, tempore noctis per tradimentum portam ciuitatis aperientibus, hostes ciuitatem compræhenderunt, & omnes quos inuenerunt, nobiles & plebeios uario genere mortis occiderunt. Et quod his crudelius est, puberes & impuberes infantes & lactātes, more barbarico extinxerunt, ut fama tātæ crudelitatis diffusa, cæteræ ciuitates metu perculsæ sine resistentia occuparentur. Exinde ad castꝝ Tsczow, Karolus de Luczemburgk magister Prussiæ exercitum promouit. Ad quem nō longe statiua tenentem, Kazimirus dux Michalouieñ & Gnyewkouieñ, e castro Tsczow descendens, cum Vincentio Decano Gnezneñ, & aliis Baronibus processit, præcatus humiliter, etiā genu flexo, ut arma deponeret, & terram Pomeraniæ non uastaret, suæ, germaniq; sui ducis Przemislai a Wladislao Loketek gubernationi cōmissæ. Sed nō est exauditus, in tabernaculo enī cū magistro Prussiæ prædicto duce Kazimiro prandente, exercit⁹ Cruciferorum Tsczow obsedit. Vixq; dux Kazimirus obtinuit, ut saluis personis & rebus e Tsczow excederet. Eoq; abscedente, & ad germanum suum ducem Przemislaum in castrū Swyecze tendente, Magister Prussiæ castrum Tsczow incinerauit. Et uersus Swyecze procedens, quæq; obuia aut diripuit, aut igne conflagrauit, Choynicza Nowæ & alios ignobiles uicos. Ad castrū tandem Swiecze perueniēs, quod bini fratres principes, Przemislaus & Kazimirus Gnyewkouiē: Pro duce Wladislao Loktek tenebāt q̄ttuor ualidis tormētis bellicis castri structuras humiles interdiu & nocte ualidissime quatiendo cōcutiebāt. Duobusq; patibulis cōtra faciem castri erectis, Przemislao & Kazimiro ducibus, aliisq; castri defensoribus denunciabat, nisi castrū dederent, castro expugnato, patibulo suspenderentur. Et ut maiori percellerentur terrore, singulis dieb⁹ duos tres ue aut plures hoīes agrestes in rure captos suspendebāt. Ziffridus quoq;, quē Cōmendatorē oppidi Gnyew uocabant, polonis infestissimus, mane e castris exiens, & funibus equo cui insidebat alligatis, deuouebat

Marginalia: Gedanū obsessum & dolo captum. — Tsczow captum. — Swyecze obsessum. — Ziffrid⁹ Polonis infestus.

gatis, deuouebat se ea die non pransurũ, donec omnes cordas in suspendẽdis polonis cosumeret, quod & faciebat. Cumq; una dierũ ad focũ staret corpus calefaciẽs, & sua flagicia efferret, subito a dæmone correptus, iugulatus est, & tandem in ignem proiectus, ut qui alios suspensione iugulabat, ipse iugulatus, in igne, non in terra, incendio absumeretur. Sed cõtinuemus narrationem de Magistro Prussiæ. Qui uidẽs oppugnationem castri Swiecze ultra spem protrahi, ad dolos animũ conuertit, & quẽdam ex militibus castri Andream Cedrowicz, de armis Griffonũ auro corrupit. Qui sub intempeste noctis silentio, omnia instrumenta bellica fregit & præcidit. Ad magistrũq; fugiẽs, quod præstitit ministeriũ patefecit. Castrẽses ergo solis oppositis corporibus repugnabãt, Et ne in periculum extremũ inciderẽt, cũ Magistro & Cruciferis paciscuntur, ut dominũ suũ Wladislaũ Loktek, pro subsidio requirerent, quod si infra mẽsem non preueniret, saluis omnibus rebus & personis excederent. Cumq; nullum subsidium & repulsam cernerent (Andreas eñ Castellanus Rospergeñ iussus ad Swiecze cũ gentibus suis accedere, retrorsum etiam non uiso hoste abiit) Castrum Swiecza post decẽ hebdomadas, ex quo obsideri cœpit, Magistro & ordini deditum est. Et ambo duces germani, Przemislaus & Kazimirus, Bogumil Capitaneus castri. Otho Lexik inter Barones præcipuus, aliaq; multitudo Baronũ Pomeraniæ, fortunã suã increpantes, & fraudem Andreæ Cedrouicz detestantes, cũ rebus omnibus excesserunt. Sic tota Pomerania, a regno poloniæ abstracta, & a Cruciferis per iniuriã usq; in annũ dñi millesimũ quadringente: sexage: sextum tẽta est Donec Kazimiro rege tercio Poloniæ, assistẽtibus ei militibus & ciuibus Pomeraniæ, quindecim annis assidue ordinẽ bello præmẽte, regno Poloniæ reunita est. Eodem anno 1310. Henricus maioris Poloniæ & Glogouiæ dux, ad comprimẽdũ seditionem maiorum polonum, misit Ianussium Comitem Beberszein cum forti exercitu, qui quum castrũ Kloczko obsidere cœpisset, Dobrogostius de Szamotuli cognominatus paruus, de domo Nalancz, filius olim Thomislai palatini Posnanieñ, congregato notabili exercitu ex polonis, præfatum Ianussium Berbeszeyn conflixit, & omnibus spoliis priuauit. Et idem Hẽricus maioris Poloniæ & Glogouiæ dux, quinto idus Decẽbris, anni præfati 1310 Glogouiæ mortuus, & in monasterio Lubẽsi sepultus est. Hic in administranda iusticia nimis seuerus fuit, Polonis infestus, mores & conditiones illorũ plurimum fastidiebat, furum, prædonum, & maleficorum maximus persequutor. Propter quod sub regimine suo terra maioris poloniæ securitate & pace abundabat. Mechildim filiã Alberti ducis Brunswiceñ acceperat in uxorem, & ex ea quattuor filios, Henricum cui Zegan Conradum cui Olsna, Ioãnem cui Stinauia & Gora, & Przemislaũ cui Glogouia in diuisione cessit, reliquit. Prælati ergo & Barones maioris poloniæ, morte ducis Henrici audita, Cõuentione generali Gneznæ facta, duci Wladislao Loktek adheserunt, principatum filiorũ Henrici in toto abrogantes. Quidam tamẽ ciuis Posnanieñ, Przemek nomine, decreto dominorũ cõtrauenĩẽdo, ciuitatem Posnanieñ ducibus Glogouieñ tradidit, & ecclesiam maiorem Posnanieñ præsidio militum incastellauit, quoq; domus prælatorũ &

Canonicorum

Mors zifridi turpissima.

Castrum Swyecze occupatũ

Pomerania recuperata.

Henric' poloniæ & Glogouiæ dux mortuus.

Canonicorum exussit. Et Nicolaum Archidiaconũ Posnanieñ dictum Szamotula interfecit. Præsidio autẽ huiusmodi per milites poloniæ depulso, in pœnam Przemkonis ciuis Posnanieñ factum est, ꝗ nemo ex filiis ciuiũ Posnanieñ ad dignitates & præbendas ecclesiarũ Cathedralium regni poloniæ promoueretur. Et de Henrico hactenus.

CAPVT VIII.

Magister deinde Prussiæ Karolus & ordo eius, Pomerania dolo & armis expugnata, per nuncios & litteras præcatus est, anno domini 1311, ut secum Wladislaus Loketek in loco competenti conueniret, super terra Pomeraniæ & eius occupatione tractaturus. Et conuenientibus duce Wladislao cum Magistro & ordine in Brzescze oppido Cuyauieñ, cœpit Magister Karolus supplicare duci Wladislao & Baronibus poloniæ, ut terram Pomeraniæ, circa eum & ordinem consistere sinerent. Vtq; refusione in auro & argento accepta per patentes litteras se in perpetuum terram Pomeraniæ uendidisse profiterentur. Ad hæc offerebat se magister & ordo constructurũ cenobiũ cuiuscũq; ordinis, cum dote sufficiẽti, p q̄draginta psonis, p salute ducis & suorꝫ progenitorũ, Castrũq; Nyeszow, cum uillis Orlow & Murzinow restituturum. Et in qualibet necessitate regni poloniæ in q̄draginta lanceis, expensis suis & dãnis ppetuo seruiturũ. Hæc supplicatio & oblatio ducẽ Wladislaũ in bilem & indignationem mouit, ꝗ pro terra Pomeraniæ, quædã indigna & leuia offerrentur. Datoq; responso, ꝗ nulla oblatione ad uendendum Pomeraniã peruincere/tur, tristis & furibundus discessit. Magister aũt Prussiæ Karolus, uidens se in petitione sua spretum, ad Voldemarum Brandenburgeñ Marchionẽ & nepotem eius Ioannẽ nuncios misit, ut sibi terram Pomeraniæ pro decem marcarũ milibus latorũ grossorũ uenderet, inscriberet & resignaret. Non ueritus ab eo terram Pomeraniæ petere, quem non longo tempore suis & polonoꝝ armis fugauerat. Voldemarus autẽ Brandenburgeñ pecuniã oblatam, pro lucro insperato, per Pleczkonẽ de Lessow, & Luthkonẽ de Voel in Slupsk ut autẽ alii asserunt in Nowa Kaliss accipiens, litteras fantasticas de re non sui iuris (ꝗ uidelicet uendiderit terram Pomeraniæ, pro decem milibus marcarum latorum grossorum) tradidit, quarũ tenor sic incipit. In nomine domini amen. Quoniã iuxta uerbum uiri sapientis generatio præterit, & generatio aduenit. Nihil stabile, nihilq; permanẽs est sub sole, sed uanitati atq; mutabilitati subiacent uniuersa, & ne cum labentibus annis, rerũ magnifice gestarum & perutiliter, labatur & aboleatur memoria: Munificentias & libertates, præsertim in pias causas & loca relligiosa collatas, scriptura conuenit perpetuari. Nos igitur Voldemarus dei gratia Brandenburgeñ & Lusacieñ Marchio, tutorq; illustris Ioannis Brandenburgeñ Marchionis. Ad uniuersorum noticiam, præsentium & futurorum cupimus deuenire. Finis earundem. Actũ & Datũ in curia Breden. Anno domini 1311. in uigilia beati Iacobi apostoli, quæ uenditio quãtæ fuit ualoris, uel ab imperitis facile cognoscitur. Sequenti anno uidelicet ãno Christi 1312. Albertus aduocatus Graccouiensis, cum magistratibus Graccouieñ, moleste ferens ꝗ oneribus exactionibusq;

Decernitur cõuentus in Brzescze super terram Pomeraniæ.

Magistri oblãtę conditiões p wladislaum resciuntur.

Pomerania falso vendita.

Venditionis litteræ.

onibusq; grauibus pro administrãdis bellis quibus impetebatur Wladislaus Loktek Gracco: præmebat, furumq; & prædonũ flagicia nõ cohercerct, cum Boleslao Opolieñ. duce de Cracouieñ ciuitate illi dedenda componit. Qui Opolieñ. congesto exercitu apertas ciuitatis portas ingreditur, arce loci eiusdem in fide Regia manente. Ad cuius presidia & ciuitatis recuperationẽ Vladislaus assurgit, obsidioneq; urbẽ premendam decreuit. Sed legatis mediantibus, Boleslaus Alberto aduocato, & ceteris qui se nouerãt, ciuibus parũ fidens motus cõminationibus Cubitalinis adhortationibusq; legatorũ eius, presertim uero prospiciens Kazimirũ Cubitalis filiũ uerum atq; iustũ eius successorem, causas aduentus sui coram legatis in Aduocatũ retorquet sic sub cõditionibus regreditur Opoliã, Aduocato & ceteris factiõis auctoribus secũ receptis, Vladislaus hoste per condiũoes uicto, Cracouiã uictor ingreditur. Amplissimas aduocaciæ possessiões, & suppellectilem ciuiũ sceleris consciorũ confiscat, plures uero obtruncat, nonnullos aliis pœnis uitæ damnat. Ex domo uero Aduocati, arcẽ erigit, & in ualua sancti Nicolai turrim extollit in quibus presidia locat, sic feliciter regnat. Sic quoq; Ius eligẽdorum Cõsulum quondam in cõmunitate perhenne in Palatinũ loci mittit. aliquid tamen restrictionis & limitationis, per priuilegium regis Sigismundi moderni patiens, ut cum consensu aliquorum de consulatu seniorũ, & ex his qui ius publicum dicunt, quos Scabinos appellant, & non ex se Palatinus Gracco: electionẽ consulum prosequeretur. Ne passim inualidi reip: ad magistratum eueherentur. Villam optimã Lanthkouicze, non longe a flumine Srenyawa sitam, per uxorem Gnyeuomiri, & filium eius monasterio Miechouieñ in primordio fundationis donatam, non interueniẽte aliquo demerito. Nisi quia Albertus aduocatus Gracco: a Præposito Miechouieñ germano suo, donatiõe eius ad tẽpus utebatur, uiolenti & iniusto brachio a monasterio Miechouieñ abstulit, & suo fisco ducali appropriauit. Ioãnem Muscatam Episcopum Gracco: insimulatum licet false, eo q̄ blesita esset, tradimẽti prædicti conscium fuisse, odio & intentatione captiuitatis persequutus est. Nec eum ad possessionem castri & districtus Biecz, ab Hungaris iã resignati, admisit. Interceptum eñ fuit olim castrum Biecz per Hungaros, regẽte illud Abbate Thinieceñ, & eius possessio per regẽ Venceslaum, pro loco ciuitatis nouæ Sandecz Episcopo Gracco: inscripta. Accessit tandem pax in regno Poloniæ domesticis & externis sedatis bellis, uerum fames omni bello atrotior, regiones Poloniæ & Bohemiæ inuasit. Et dietim augmentata, tribus annis durauit, & plures mortales absumpsit, parentes filios, & filii parentes pro excludenda fame occiderũt. Nonnulli cadauera in patibulum actorũ rapuerunt, ut rugientẽ implerẽt uẽtrẽ. Lupi in obuios quosq;, etiã tensas balistas portantes, insilierunt, & peruictos edacissime deuorarũt.

Aduocati Gracouien. Wladisl. Lokteck resistentia.

Wladislaus ad uocaciam cõfiscat.

Palatio electio ingratus data.

Ioannes Muscata Episcopus Graccoc: captiuus

Fames ualida.

Wladislaus Loketek coronari cupit.

INterim maiori polonia in unam Monarchiã & dominiũ Wladislai Loktek per mortem Hẽrici Slesiæ & Glogouiæ ducis redeũte. Cœpit dux Wladisla9 Loktek de coronatione sua, simul & recuperatione terræ Pomeraniæ cogitare. Ad quæ cõsequenda, Gerwardum Wladislauieñ Pontificem, uirum singularis prudentiæ, & patriæ feruentissimũ amatorem. Ad summum Pontificem Ioannem uigesimũ secundum, in Auinione tunc sedem tenentem, ãno domini 1316 misit, Cũ instructionibus & litteris tã a duce Wladislao, q̃ a Prælatis regni poloniæ, ad summum pontificem & Cardinales datis, Quo cognito Magister Prussiæ, & ordo Cruciferorũ, nuncios in Auinionem qui propositiones & querelas regni Poloniæ sinistris responsis eliderent, miserunt. Alios quoq; nuncios ad Ioannem Bohemiæ regem transmiserunt, donis & precibus eũm sollicitantes, ut Wladislaum Loktek suum & illorum hostem, in regẽ erigi non pateretur. Quum ipsũ ius regni poloniæ iustius ratione suæ cõsortis Elizabeth filiæ Venceslai regis Bohemiæ & poloniæ cõtingeret. Quemadmodũ ex instigatione Bohemorum, regem poloniæ idem Ioannes rex, nulla possessione in Polonia habita, se titulabat. Summus igitur pontifex Ioannes 22. ex Gerwardi Episcopi Wladislauieñ & aliorum multorũ instructione, graue odiũ in Crucifericũ ordinem concepit, & causam super occupatione terræ Pomeraniæ Ianislao Archiepiscopo Gnezneñ, Damaratho Episcopo Posnanieñ & fratri Nicolao de Mogilno, per rescriptum cõmisit audiendam, & fine debito decidendam. Super iure uero & titulo regni poloniæ, Ioanne rege Bohemorum impediẽte, qui cũ Philippo Francoꝝ rege, affinitatem illo tempore iunxerat, filiã eius suo filio Vẽceslao, qui mutato nomine, Karolus nomen sortitus est iungendo, decretũ nõ dedit. Prelatis tñ & Baronibus regni poloniæ, subtilibus celaturis quid agendũ esset scripsit. Super quo Gerwardus Episcopus Wladislauieñ schemate largiori & expresso, Apostolicã habẽs exploratam uoluntatem, Prelatos & Barones cõmonefecit, quatinus sine aliqua cunctatione coronationẽ regiã prosequerẽtur. Anno itaq; domini .M. tricentesi: uigesimo, die dominico sanctorũ Fabiani & Sebastiani, dux Wladislaus Loketek in regem, Heduigis uero consors sua, ducis Boleslai Kalissieñ filia in reginam Poloniæ, in ecclesia Gracco: per Ianislaum Gnezneñ Archiepiscopum, assistentibus sibi Ioanne Muscata Gracco: Damaratho Posnanieñ Episcopis. Et Thinieceñ, Mogilneñ, Andrzeouieñ, Breszeñ, Abbatibus infulatis: Et multitudine proceꝝ & nobilium copiosa, inũcti, & coronati sunt, diadematibus regiis ex Gnezna cum pomo & sceptro in Graccouiã translatis. Ab eoq; tempore Gracco: ecclesia iure coronandi Poloniæ reges primum dotata & priuilegiata est, perpetuis temporibus eo fruitura. Communiq; edicto sancitum est, ut in castro Gracco: uelut arce firmissima, corona aliaq; deponantur & obseruentur regalia, quæ in Gneznensi rure hostilem inuasionẽ nequicq̃ prohibere ualente, tute seruari nõ poterant. Peractis coronationis solenniis, Wladislaus rex poloniæ rebusp: præsertim de uiarũ pacificatione, furum exterminio, & Pomeraniæ recuperatione. De cui9 amissione uehementer angebatur, prouidebat, & iuxta cõmissionẽ Apostolicam Archiepiscopo

Cruciferi coronationẽ impedire conantur.

Wladisla: Loketek coronatur vna cũ cõiuge

Gracco: ecclesia, regum poloniæ coronandi locus.

tam Archiepiscopo Gneznẽ, Episcopo Posnanieñ, & Abbati Mogilneñ, rescriptum exhiberi iussit. In procuratores huiusce causæ Philippũ Cancellarium, Sbigneũ Viceecancellariũ regni poloniæ, & Ioannẽ Canonicum Rudeñ, capellanos suos constituens, quæ integro ãno cum obseruatione terminorũ essentialium, testiumq; notabiliũ inductione, usq; ad sententiæ diffinitiue prolationem, pro reddẽda terra Pomeraniæ, pro solutione triginta miliũ marcarum monetæ polonicalis, ratione fructuum perceptorũ, & pro soluendis centũ quinq̃ginta marcis grossorũ latorũ Prageñ ratione expensarũ, perfecta & deducta est. Primus aũt terminus in Brzescze, alii uero translata sede iudicum in Iuniwladislauia continuabantur. Pro Magistro Friderico & ordine Cruciferorum citatis per Ziffridum de Papow presbiterũ, mandatũ sufficiens ad causam producentem, contra iurisditionem iudicum exceptum est & appellatum a grauamine in primo & ultimo termino, tamen iudices apostolici, processus exequutoriales cũ censurarũ fulminatione tradiderunt. Interdicto etiã ecclesiastico, in terras, & loca, in quibus Magister & Cõmendatores demorarentur adiecto. Et licet uigore appellationis a sententia diffinitiua, multis uariisq; fatigis, apud sedem Apostolicam etiam premotionibus principum pro absolutione Cruciferi desudassent. Nullatenus tamen regiis procuratoribus impedientibus, donec in totum parerent rei iudicate, eam impetrare potuerũt. Præterea perpendens rex Wladislaus, terras regni poloniæ clandestinis & furtiuis Lithuanorũ inuasionibus desertatas, crebra deliberatione ac consiliis, cum prelatis & suis Baronibus habitis. A Gedimino Lithuanorum supremo principe, missis procis, filiam in coniugium filio suo Kazimiro, anno domini 1325 accepit. Et quum Lithuania aurũ & argentum non haberet, omnium captiuorũ annis superioribus ex polonia abductorũ, cuiuscũq; sexus, status, & conditionis fuerunt, restitutionẽ pro dotalibus accepit. Sponsa ad Craccouiã perueniens, a Nankero Episcopo Craccoꝛ de fide instructa, in uigilia sanctorum Petri & Pauli apostolorũ, in ecclesia Craccoꝛ baptisata est, & Anna nominata, Kazimiroq; filio regis sedecimũ ãnum attingẽti, solenniter desponsatã. Pax quoq; per huiusmodi affinitatem inter polonos & Lithuanos composita est. Et hi qui ex Lithuanica captiuitate relaxati redierant, terram colere adorsi, non ueteres solum, sed & nouas uillas in cruda radice locatas, habitabiles, arabiles, & frugiferas fecerũt. Deinceps reuocatis pluribus iniuriis rex poloniæ Wladislaus quibꝰ regnum Poloniæ per Marchiões Brãdenburgeñ superiori tẽpore, in interfectione regis Przemislai, in uastatione Pomeraniæ, & eiusdem iniusta uenditione, lacessitũ fuit cum copiis suarum gẽtium, & auxiliis Lithuanorum, Ruthenorum, atq; Valachorũ, anno domini 1326 Marchiã Brandenburgeñ & Voldemarum eius Marchionẽ, tempore æstatis, post festum sancti Ioannis Baptistæ inuasit, & citra & ultra Odram, a Brãdenburgk usq; ad Frãkfordiam quãto latius potuit, depopulationẽ, per predas, exustionesq;, expugnationi castrorũ & urbium nõ intẽdens extẽdit. Vniuersaq; Marchia prædata, & omni genere spoliorũ ditatus, absq; aliqua resistentia Brãdenburgensiũ, cum uniuerso exercitu sanus & incolumis in poloniam redit. Multa fœda ea expeditione in Ecclesias dei

Actio sup terra Pomeraniæ

Filia Gedimini Kazimiro desponsata.

Optima dos

Nanker ac domo Cra- (Wierzchowetz)

Wladislaus Pomerania ingreditur & uincit

clesias dei, & matronas, a Barbaris cum polonis militantibus, Wladislao re ge poloniæ nequicq̃ inhibente, cōmissa sunt. Cētum quadraginta uillæ, & to tidem ecclesiæ, igne consumpte, duo monasteria Grīseoꝝ, & duo monialium exusta sunt. Impuberes & senes cæsi, & plusq̃ sex milia animarū in miserabi lem captiuitatem abducta sunt. Quædam sanctimonialis ne stupraretur a Barbaro, spopondit se instructurā illū, quo pacto nunq̃ ferro uiolaretur, ex perimentū primū, ceruicē eius fortiter feriendo, sumpturus. Id dū Barbarus exequitur, uirgine occisa, ludificatus, magis pudicitiam illi curæ fuisse q̃ ui tā didicit. Quidā miles polonus Andreas ex Mazouia, iniurias suas & suæ gētis a Dauid Lithuano Capitaneo i Garthin illatas ultū iri estuās. In Lith uanicum exercitum iam tunc a rege poloniæ destitutum uenit. Et præfatū Dauid, in omniū conspectu obtrūcans, per sequentium illum manus Lithua norum effugit. Sequenti anno scilicet 1327. Princeps Lithuanorū collecto exercitu, secretis & inuiis itineribus, nona die Marcii Marchiam ingressus, Et circa Frankfordiam supra Odram statiua ponēs, residuitates & relliqui es uniuersæ terræ, more barbarico abradēs, incolas trucidando, aut captiuā do, nemine aduersāte, festina fuga cū rapta preda in Lithuaniā reuersus est.

Religiosa calliditas.

Lithuani Marchiam depopulati.

CAPVT X.

DEinde perpendens Wladislaus rex Poloniæ Magistrū & ordinē Cruciferorum de Prussia obstinatos, & censuras apostolicas cō temnētes, patrimoniumq; suum, terrā Pomeraniæ, occupatū, muris fortissimis cingentes, anno domini 1328 cum propriis gē tibus, & auxiliis Karoli Hungariæ regis generi sui aliorumq; auxiliatorum in grandi numero terram Chelmeñ ingressus, eam uastauit, uillas omnes & curias exurendo. Vrbes, tamen & castra non expugnando, nullamq; resistē tiam passus, cum omni preda & uniuersis illic quesitis, in Poloniam, postea in Graccouiam sanus rediit. In ducem autē Mazouiæ, Vankonē alias Ven ceslaum, q̄ Cruciferos clandestine & publice gentibus suis & uictualibus in eo bello iuuerat, misit exercitum, & omnem ducatum ipsius spoliis & igne uastauit. Et Vanko dux Mazouiæ cum Cruciferis & gentibus suis uicissitu dinaria ultione, terram Cuyauiæ grassabat. Militibus autē poloniæ accurrē tibus, duro certamine commisso, acies Crucifericа & Mazouica fracta est. Vankone aūt duce Mazouiæ fuga sibi consulente, Cōmendator Thoruneñ cum omnibus suis occisus est. Ioannes tandē rex Bohemiæ, & Comes de Lu czemburgk, multis largitionibus & promissis Cruciferorū euocatus, cū ex ercitu suo & Vernero de Orzela magistro Prussiæ, ordineq; Cruciferorum terram Dobrzineā in quadragesima anno domini 1329 ingressus, castꝝ Do brzineñ machinarum proiectionibus contriuit. Et per deditionem Pauli de Spiczmir dicti Ogon, palatini Lanciceñ, qui in illo erat Capitaneus, defen sionē castri āplius tueri non ualentis, castrum Dobrzineñ accepit. Exinde to tam terram Dobrzineñ in Magistri possessionem redigendo. Kerstrānus au tem Crucifer, qui castrum Dobrzineñ tenebat, cū multitudine exercitus ec clesiam Cathedralem & ciuitatem Wladislaueñ cum domibus Canonicoꝝ & uillis proximis spoliauit, & igne supposito, cum relliquiis sanctorum & ornatu earum

Vanko dux Mazouiæ suspectus molestatur.

Victoria Polonorum.

Rex Bohemiæ cum ordine.

Vernerus magister Prussiæ.

Castrum Dobrzineñ capit.

ornatũ eãrum consumpsit. Mathiæq; Episcopo Wladislauiensi, Canonicis, clericis, laicis, & ciuibus, sub pœna capitis, ne quouismodo edificare præsumerent inhibuit. Districtum insuper Czechoczin, ad mensam Episcopi pertinentem occupans. Nulli alteri nisi Magistro & ordini oblationes ac tributa persolui mandauit. Post hæc Ioãnes Bohemiæ rex, cum Vernero Magistro Prussiæ ciuitatem Plocensem obsedit, Mazouiamq; spoliis & incendiis affecit, Sed duce Mazouiæ obedientiam ei prestante, obsidio soluta est. Magister autẽ & ordo, sciens uenditionẽ & inscriptionem Voldemari Marchionis Brandenburgensis super terra Pomeraniæ factam, esse inanem & nihil iuris habentem, sacra auri oblatione porrecta, a Ioanne rege Bohe: inscriptionem & resignationem eius obtinuit. Ioannes enim rex Bohemiæ (apud posteros merito ridendus, ꝙ aliena iniuste uenderet. Et nostris diebus deus iudex æquitate perspecta eam immutauit) litteras resignationis & inscriptionis dedit tales. Nos Ioannes dei gratia Bohemiæ & Poloniæ rex, ac Luczemburgensis Comes, & Elizabeth per eandem gratiam eorum regnorum regina, ac Comitissa Luczemburgeñ, cõthoralis sua. Ad uniuersorum noticiam, tam presentium q̃ futurorum, uolumus tenore præsentium in perpetuum peruenire. Quod quũ inter singula pietatis opera, quibus ad æterni regis peruenitur solium &c. Finis. Datum & actũ Thoruniæ, anno domini 1329, dominica Inuocauit. Presentibus spectabilibus & nobilibus uiris fidelibus nostris &c. Ex assistentia itaq; & instigatione Ioannis Bohemiæ regis, Vernerus Magister Prussiæ, conducto numeroso exercitu in æstate anni sequentis, castra Nakel & Vissegrod intercepit, & ea exussit. Castrum autẽ Radzieyow, præsidium regium adhibito igne consumpsit. Ne Magister eo potiretur, ad castrũ quoq; Raczansz Episcopi Wladis: applicãs, crebra machinarũ proiectione ipsum confregit. Cumq; puteum aquæ, ex quo multitudo defendentium cum coniugibus & pignoribus reficiebãtur, ademisset castrũ conquisiuit, multis thesauris hominum & spoliis potitus, multos nobiles & plebeios illic captiuando, quos Mathias Episcopus Wladisla: compassus eorũ calamitatibus, quadringentis marcis polonicalibus a Magistro redemit, & in pristinam libertatem restituit, tandem quintadecima Septembris castrum Gnyewkouieñ, per eosdem Cruciferos conquisitũ, flammis cõsumptum est. Mathias etiam Presul Wladisla: siue id pusillanimitate, siue alio affectu ægit, habito conuentu cum Vernero Magistro Prussiæ, in Thorun in die sancti Bartholomei, absq; consilio regis ac Metropolitani, & sui Capituli, omnes decimas terræ Pomeraniæ manipulares, in sex tantummodo grossos cõmutauit. Obligando se primum metropoliticã, deinde apostolicam confirmationẽ infra unũ annum, super hoc expedire. Diuertẽtibus tãdem Cruciferis in Prussiam, Wladislaus rex Poloniæ, qui toto illo tempore cum magna diligentia exercitum comparabat, cum suis gentibus, cum auxilio Hungarorum, a Karolo rege Hungariæ misso: Cui Vilhelmus dux Austriæ preerat. Cum exercitu Lithuanorũ & Samagittarũ, cui princeps Gedimin personaliter præerat, terram Culmẽsem ingressus, singula quæq; passim uastauit & exussit. Ad fluuiũ autẽ Drwanczaperueniẽs, aliquot diebus illic cõsistere

[Marginalia: Ioannis Bo: regis inscriptio. — Nakel & Vissegrod castra exusta. — Raczansz captum. — Castrũ Gnyewkouieñ exustũ. — Wladislaus rex restitit.]

illic consistere coactus est. Magister enim Prussiæ cum Magistro Liuoniæ, ripas fluminis per aliquot miliaria, truncis Oxigonis & compaginibus lignorum pre/cluserant, proiectione machinarum transitum regis prohibentes. Rex uero ab uno agresti, uado fluminis monstrato & cognito, relictis aliquot militib9 armatorum in siluis occultatis, quod primum hostes secederent fluuium superare, fumoque signum præstare iussit. Ipse autem cum exercitu retrorsum uersus Brodniczam iter per tria miliaria conficiebat. Et quum omnis exercitus Crucife/ricus ad Brodniczam diuertisset. Milites regii ex statione prodeuntes, fluuium Drwancza absque impedimento superarunt, & signum fumo ostēderunt. Quo rex uiso, concito gradu ad hesterna statiua reflexo itinere perueniens, circa molendinum Lubicz fluuium facile superauit, & acies ordinauit. Cruciferi autē, preter opinionem suam, exercitum regium, suo multo superiorē uiden/tes, dissoluto campestri exercitu, in munitiones se receperunt. Rex autē desi/derio pugnæ fraudatus, latius uastationem iussit extendi, prædas coactas in poloniam aliquotiens mittendo. Dumque ad ulteriora exercitum promoueret, Caduceatores a Magistro & Cruciferis circa Grudzancz aduenientes, pacē cum rege ad festum sanctæ trinitatis, sequentis anni composuerunt. Ea con/dicione, ut super occupatione terræ Pomeraniæ, & damnis inde sequutis, Karolus rex Hungariæ, pro parte Wladislai regis Poloniæ, & Ioannes rex Bohe: pro parte Cruciferorū induciis durantibus, iustum pronunciarent decre/tum, & potestatem cōpellendi utramque partē ad sue sentēciæ obseruationem haberent. Verum Cruciferis Ioannem regem Bohe: ad concordiam non ad/ducentibus, pacis cōditio neglecta, & bellum periculosissimum denuo ortū est. Wladislao etenim rege Poloniæ āno domini 1331 in die sanctæ Trinitatis quæ fuit quartadecima mensis Iunii, agente conuentum omnium suarū terrarū generalem in oppido Chaczini, abrogato & destituto Vincentio, de Pomorzani palatino Posnanien, de familia Nalancz, a Capitaneatu maioris Polo/niæ: Filium suum ducem Kazimirum uiginti & unum annum natū præfecit, ut eo administrante longinqora regni, ipse rex Wladislaus quietior Graccouiæ consisteret.

Pacis pactum neglectum.

Vincencius Palatinus de Capitaneatu deponitur.

CAPVT XI.

Ad Magistrū Prussię defecit.

VIncentius autem de Pomorzani, ademptū sibi maioris poloniæ capitaneatum dolens, ad Magistrum Prussiæ Lutherū, spe no/uandarū rerum transiuit, & pluribus promissionibus, ut inuaderet maiorem Poloniam eum pellexit & induxit. Magister autē & ordo oportunitatem benegerendi belli non negligens, cum potenti exercitu, cui Theodricum de Aldemborg Marsalcum, & Othonem de Luterberg præfecit, Vincentium palatinum in Poloniam transmisit. Qui pertransiēs Brzescze & Iuniwladislauiā, occultis itineribus perueniēs. Slupczam oppidum episcopi Posnanien cœpit & incendit. Exinde ad Pisdri, ubi Kazimirus filius regis cōmorabatur, propere aduenit. Sed duce Kazimiro præmonito, & cum suis militibus in loca siluestria tempestiue se recipiēte, spesque hostiles fallente, Cruciferi furore repleti, in oppidanos Pisdrenses debachati sunt, & succenso oppido cum ecclesiis, omnem oram citra & ultra Varthanı, spoli/

is & incendiis

ſis & incendiis complentes. In Thorun ad Magiſtrũ Pruſſiæ, cum preda Vincentio palatino Poſnanieñ comitãte, reuerſi ſunt. Luderus aũt de Brunſwig magiſter Pruſſiæ, cõmendato Vincentio de Szamotuli palatino Poſnanieñ, q̃ fidem promiſſam ſincere cuſtodiret: multo maiorẽ exercitum ex Almania conductum, tum ex propriis gentibus, & magiſtri Liuoniæ militibus copioſa multitudine refertum. Cum comendatoribus ſingulaꝝ terrarum ad uaſtãdum uniuerſum regnũ poloniæ, ducente Vincentio palatino Poſnanieñ trãſmiſit. Qui terra Cuyauiæ abſq; uaſtatione pertranſita, in ciuitatem Lancicieñ peruenientes, ipſam in girum ſuccenderunt. Caſtro Lancicieñ per milites regios ſtrennue defenſo, uillis autẽ & oppidis omnibus in girum diſcurrendo ſuccenſis. Exinde in Kaliſz ducente Vincentio palatino iter uerterunt, & caſtro cõquiſito, ab oppido cum ſtrage eorũ repulſi ſunt. Illicq; ſtatiua quinq; diebus, Ioannem regem Bohe: expectantes, qui ſe in auxilium eorũ cum exercitu uenturum ſpoponderat, tenuerũt, Sed rege Bohemiæ non aduenientẽ moto exercitu, Zneynam, Gneznã, Nakel, Pobiedziſka, Sroda, Koſtrzin Kleczow, & uillas in girum exuſſerunt. De eccleſia Gnezneñ haud ſecus q̃ Barbari uaſa ſacra & ornamenta diripuerunt, corpus tamen ſancti Adalberti non reperiẽtes. A Gnezna eorum exercitũ dirigente Vincẽtio palatino, ad Vnyeow mouerunt, & caſtra Vnyeouieñ atq; Siradieñ, cum oppidis eorum Item Vartham, Staw, Szadek, igne demoliti ſunt. In monaſterio Siradieñ, Nicolaus Prior ordinis predicatorũ prouolutis genibus, Hermannum Commendatorẽ Elbingeñ præcatus eſt. Cuius noticiam bonam, quũ eſſet in conuentu Elbingeñ, contraxerat, ut a ſpolio & incendio monaſterii eorum abſtineret, qui ſuperbe reſpondens in uulgari Prutenico, ſe non intelligere ait, cum aliis in monaſterium irruit, & calices, cruces, ornamenta fortunas diuerſorum hominum illic cum bonis ſuis cauſa conſeruationis fugientium abſtulerunt, Monachos cappis, hoĩes uero utriuſq; ſexus induuiis, uſq; ad extremam denudationẽ exuẽtes. Et quum per oppidũ Konin uerſus Pruſſiam redirẽt, tria milia equeſtriũ, ad lacũ Niſzamill miſerunt. Illic eñ nobiles & agreſtes cũ pecoribus cõgregati, iuxta præfatũ lacũ aggerẽ & foſſata, ſeptẽ miliaribus in longũ, á Zuola & Kampa uillis uſq; ad oppidũ Gluſſino extruxerũt, & ſeſe abdiderũt, certioreſq; facti de hoſtiũ aduentu, Wladiſlao regi poloniæ, qui haud longe diſtabat, pro ſubſidio ſupplicarunt. Qui illis Marſalcum cũ aliquot centenis ſuoꝝ aulicorum tranſmiſit, quibuſcũ aduenientes, hoſtes tanta cœde cõflixerunt, ut pauci admodũ mortẽ euaderẽt, quod oſſa occiſorum in eodem loco monſtrãt. Wladiſlaus autẽ rex poloniæ q̃uis ſtridores bellicos refugeret, & in ætate pene decrepita deficeret, tamen iuſta ira uiuacitatem ſubminiſtrante. In altero Cruciferoꝝ ingreſſu, exercitu ex ſuis dumtaxat terris collecto, in diſcrimen uniuerſæ dimicationis non uenit, quum hoſtiles copias, multo ſupiores cerneret, ex abditis tamẽ & inſidioſis locis, data oportunitate, crebra ſtrage ipſas afficiebat. Anxiuſq; & dolens de ſui regni uaſtatione quũ uires deficerent, ad dolos ſe conuertit. Nunciosq; ſecreto ad Vincentium palatinum Poſnanieñ miſit, ut patriam hoſti ꝓditam, poſt tot fauillas & cineres cõmiſeratus releuaret. Habiturus perpe

Luderus de Brunſwig magiſter Pruſſiæ

Vincenci⁹ dux Prutenorum factus.

Grande ſacrilegium.

wladiſlaus ſuis auxilia mittit.

tuam impunitatẽ ſi ſcelus ſcelere cõpenſaret. Vincẽti9 ergo palatinus ad omnia pro ſalute patriæ ſufferẽda ſeſe obtulit. Et nocte tanq̃ exploratũ iret, ad ſecreta colloquia regis uenit, Primumq; obtenta uenia de male perpetratis, hoſtilem exercitum magnum numero fore docuit, onere uero ſarcinarum ac ſpoliorũ, & ſibiipſi grauem & ad fugam magis q̃ ad pugnam procliuem, & ut fidelior cognoſceretur, ad inuadendum hoſtem a fronte pollicetur, regreſſoq; Vincẽtio palatino ad Cruciferos, rex in magnos auſus erectus, filio ſuo duce Kazimiro ad tutiora loca cum Gregorio Nekanda (miles hic de genere bipennium erat) ſecedere iuſſo, aciebus ordinatis, uigeſima ſeptima Septembris, quæ eſt dies tranſlationis ſancti Staniſlai patroni Polonorum, in uillagio Plowcze, quod alio nomine Blewo dicitur, prope oppidũ Radzieyow ſito, ſole oriente, ad pugnam paratum ſe oſtendit. Cruciferiſq; tantã turbationem iniecit, ut abiectis cathenis ferreis, tumultuarie acies conſtituerent, & obuiam regi ꝓcederẽt. Wladiſlaus uero rex, ut interim nebula reſolueretur, quæ adeo denſa erat, ut uir uirum uix cerneret. Milites adhortatus eſt, ut ferotiore quo poſſent animo pugnarẽt, & pœnas debitas ex hoſte exigerent. Iubenſq; ſigna canere, primam cohortem ex curiẽſibus & ueteranis, in medios hoſtes induxit. Vincentiuſq; de Szamotuli palatinus Poſnanieñ, ad purgandum ſuæ infidelitatis infamiam, inſpectãte rege & uniuerſo exercitu, in hoſtes cum ſuis armigeris irruit. Sic & cæteri exercitus polonorũ in præliũ gradum promouebãt. Donec Cruciferi fugientes terga darent, plenamq; uictoriam rege Wladiſlao ſe conſequutũ fuiſſe autumante. Nouus exercitus quem magnus Cõmendator & Ruſſer de Plawen ducebãt, ſuperuenit. Prælium ex integro reſumptũ eſt, obſtinatius autẽ utriſq; pugnantibus, Cõmendator magnus Otho de Brunſdorff (qui quaſi certam in ſuis manibus teneret uictoriam, mandauerat ſuis ne quempiã polonum ſeruarent uiuum) Hermannus in Elbing, Albertus in Gedano Cõmendatores, & plurimi alii occiſi ſunt. Cruciferiſq; in fugam conuerſis, maxima cœdes fugiẽtium ædita eſt, rege Wladiſlao magna uoce hortante, ut fugientes cœdere milites non deſiſterent. Durauit hæc pugna ad horam diei nonam cũ in ortu ſolis incepiſſet. In ea quadraginta milia hoſtium cœſa feruntur. Polonis (ſuffragiis ut creditur ſancti Staniſlai, cui illa dies fuit dicata) nõ admodũ cruenta uictoria, inſignioribus paucis occiſis ceſſit. Inter quos hi præcipui fuerũt. Zegotha de Morauicza uexillifer Gracco: Criſtinus de Oſtrow uexillifer Sandomirieñ, filius Prandothæ Caſtellani Gracco: & Iacobus de Szumſko Caſtellanus Zarnouieñ. Caſtris hoſtium exercitus Polonicus potitus uehemẽter ditatus eſt. Captiui inſigniores in Graccouiam cum ſignis perducti ſunt.

Vincẽtius dolum machinat.

Inſignis cõflictus vtrimq;.

Polonorum victoria.

CAPVT XII.

POſtero die rex in certaminis locum deſcẽdens, & ſuorum cœſa cadauera recognoſcens. Vnum ex ſuis militibus, Florianum Szari dictum multis ſpiculis confoſſum, inter mortuos ſupino corpore iacentem, utraq; manu uentrem & inteſtina attrectantem, offendit. Quem diligentius intuitus ad comitantes, q̃ acerba, inquit, eſt huius noſtri militis pœna, tũ ille reſumpto ſpiritu, acerbior eſt reſpondit, ſi quis

si quis durum uicinum, in una uilla consistentem, qualem ego sum expertus, tulerit. Tū rex, bono animo inquit esto, si incolumis euaseris, scito te liberalitate mea duri uicini societate cariturum. Sublatus inde & cura tus regia largitione in fœliciorem gradum euectus est. Et stirpi suæ, quæ tres lanceas pro insigni defert ab euentu rei: Nouum insigne lelita, abrogato uetusto Koslrogy indidit, aceruí ossium humanorum in uilla Plowcze, magnitudinem cladis testantur. Quæ Mathias Episcopus Wladislauiensis erecto illic oratorio contexit. Nec profecerunt hostibus longæ cathenæ, quibus per balthee os connexi, ut fertur, dimicabāt, quin iusta polonorum ira dissoluerentur, & prostrati in Polowcze cernuntur. Ioannes rex Bohemiæ tunc Wratislauiæ commorans, audita strage Prutenorum, ueritus ne rex poloniæ quicquam durius de recuperādis terris, & de euertendo ordine Cruciferorū nouaret, celeritate nimia cum copiis undecūq; contractis, ciuitatem Posnanieñ obsidione cinxit. Qua nouitate rex Wladislaus accepta, Prussia in quā uastādam processerat ob missa, uersus Posnaniam diuertit. Quem rex Bohemiæ & copias eius, suis multo fortiores pertimescens, citato cursu in Wratislauiam redit, De suis quingentos milites ammittens, & machinas relinquens, contentus a uertisse Prussiæ uastationem quam intendebat. Hæc facta sunt anno prætexpresso 1331. Anno uero sequenti 1332. Cruciferi ne eorū potentia diminuta uideretur, missis in inferiorē Almaniam & Bohemiam nūciis, nouos milites cōduxerunt, & totam terram Cuyauiæ & Dobrzineñ, castris expugnatis occupa uerunt. Oppidumq; Brzescze demolientes, in alio loco aptiori, arcem & ciuitatem muris coctilibus cōmunierūt. Wladislaus autē rex poloniæ, ad recuperandum terras occupatas, cū propriis gentibus & auxiliaribus, a Karolo rege Hungariæ illi missis, circa festum assumptionis Mariæ, habens secum filiū suum ducem Kazimirum per terras Mazouiæ descendit, & terrā Chelmeñ uastauit, ac exussit. Magistroq; & ordine per legatos pacem petēte, & occupata reddere promittente, induciæ pacis ad festum sanctæ trinitatis alterius āni datæ sunt. Exinde rex cum uniuersis copiis, ad maiorē poloniam remeans, Duces qui ad Ioannem regē Bohemiæ defecerant, terrasq; regni sui inuasionibus lacessebāt, expugnauit, & munitiones eorū succendit ad castrūq; & oppidum Kosczan, quod pro rege Bohemiæ tenebatur, perueniens, illud obsidione cinxit. Bohemis autē & Slesitis qui castrum tuebātur, obsidentes polonos irridentibus. Dux Kazimirus filius regis cohortatus milites suos ad impugnandum castrū, iniussu patris processit, quo uiso uniuersus exercitus mira celeritate accurrēs, castrum per uiolentiā conscensis mœnibus recepit, oppidumq;, capto castro, absq; mora in potestatē regis insperato uenit. Kazimirus tādem parētando mortem suorū, in expugnatione castri occisorum, hostes qui castrum defendebant, omnes gladio percuti iussit. Hoc ultimū bellum Wladislai regis fuit, post quod Graccouiam remeando languescere cœpit, & in grabatū decidens, deficiētibus uiribus, fratre Helia ordinis prædicatorū doctrina perspicuo uocato, confessione facta, singulari auctoritate Apostolica pro mortis articulo ei cōcessa absolutus est, sacramentoq; eucharistiæ procuratus. Commendato filio suo Kazimiro Baronibus, in

Familia Ielitarum.

Ioānes rex Bohemiæ Posnaniā obsedit.

Fuga eius.

Brzescze translatum

Ordo Cuyauiam uastat. Rex ultionem parat.

kazimirus castrum korscza capit.

bus, in caſtro Graccoū ſecūda die Marcii, quæ in dominicam Reminiſcere ca‑
debat, uel ut aliæ hiſtoriæ tradunt, quarto idus Marcii, & eſt dies ſancti Gre

Wladiſlaus Graccouiæ mortuus.

gorii, āno dñi 1333 in domino obdormiuit, in maiori eccleſiæ Graccouieñ, in
parte ſiniſtra chori uerſus ſacrariū, ante aram ſancti Wladiſlai regis, quam
ipſe erexerat, dotaueratq́, ſepultus. Sepulchrū eius alba petra, per ſculptu
ras & teſtudinem adornatum eſt. Fuit autē iſte rex Wladiſlaus, fortis manu,
animo ferox, & uſq; ad decrepitam ætatem robuſtus. Habitu uero corporis
exiguus, & icirco Loktek quaſi cubitalis ob breuiorē ſtaturam cognomina
tus. Regnauit autem poſt coronationem duodecim annis, menſe uno, diebus
ſedecim, tempore regiminis ſui, ante coronationem non computato.

CAPVT XIIII.

Lithuani Poloniā deprædati.

ANno domini 1306. Audientes Lithuani gentiles, ſciſſiones in re
gno Poloniæ, per nemora & inuia in terras maioris Poloniæ ir‑
ruperunt. Et oppida Kaliſſ & Stauiſſino, uillaſq; in uiciniis eoꝝ
deprædati ſūt, ſenes & impuberes trucidarūt, pluraq; milia per‑

Henricus de Pleczko magiſter Pruſſiæ. Caſtrum Garthin deprædatum.

miſcui ſexus, abſq; ulla reſiſtentia, in ſeruitutem abduxerunt. Eodem tempo
re Henricus de Pieczko genere Saxo, eo anno in Magiſtrum Pruſſiæ aſſum
ptus, miſſo exercitu in Lithuaniam, caſtꝝ Garthin, forti præſidio Lithuano
rum munitum, tempore nebulæ apertū reperiens, omnes Lithuanos aut tru
cidauit, aut captiuauit, ſpoliatoq; caſtro & incēſo ad ꝓpria regreſſus eſt. Cō
mendator autē de Konigſbergk, caſtrum Garthin nō fuiſſe locatum mole‑
ſte ferēs, cum eodem exercitu illuc perrexit, ſed præoccupatum a Lithuanis

Cruciferorum in Lithuanos uictoria.

offendēs, nouis irrogatis ſpoliis diſceſſit. Multis deinde militibus peregrinis
Pruſſiam aduenientibus nouū bellum Lithuanis illatū eſt, & diſtrictu Kar‑
ſzowin ſpoliis & igne uaſtato, in Pruſſiam redierunt. Anno quo ſupra 1306
Ciuitate Graccouieñ prope eccleſiam parrochialē omnium ſanctorū arden

Ignis Graccoꝝ

te. Carbo ignitus flatu uenti ſupra tectum eccleſiæ Cathedralis laminibus
plūbeis coopertū ꝓiect9, octaua die Mai, tectū conſūpſit, & muros cū pari
etibus eccleſiæ debilitauit. Vniuerſo caſtro Gracco: cū turribus & domibus
ex lignis fabrefactis totaliter exuſto. Graccouia uero huiuſcemodi iacturā
incendii, in pluribus domibus & in hoſpitali perpeſſa eſt. Anno domini 1307

Lithuanorum incurſio.

in die ſancti Galli. Lithuani terras Siradiæ & Kaliſſieñ ſubito irrumpentes
plurimā rapientes predā, cœdeq; & igne plurima loca uaſtātes, concito greſ
ſu in Lithuaniā redierunt. Eodem anno Henrico duce Bauariæ cum ſuis gen

Theodricus de Aldemburgk.

tibus aduenicnte, Theodricus de Aldemburg magiſter Pruſſiæ, facta expe‑
ditione in Lithuanos. In uicinio caſtri Lithuanorū Vyelunya appellati, duo

Fridburg, Beyer caſtra erecta

caſtra noua erexit. Nomen uni imponens Fridburg, id eſt mōs pacificus. Al‑
teri Beyer, id eſt Bauariæ. In eiſq; frequēti præſidio uictualibus & machinis
ducis Henrici Bauariæ derelictis, ut caſtrū Vyelunya in deditionē cogeretur
diſceſſit. Gediminus autem ſupræmus dux Lithuaniæ imminens periculum
depulſurus, noua caſtra forti exercitu circūdedit, & cum uiginti duobus die‑
bus ad eorū conquiſitionē intēderet, quidam Crucifer ſagittandi peritus, ob

Dux Lithuaniæ ſagitta ignea interceptus

id ſagittariorū magiſter uocatus, præfatum ducem Gediminū ignea ſagitta
per dorſum trāſfixit, q illico animā exalauit. Cuius morte ſequutā exercit9
Lithuanorum

Lithuanorum obſidionẽ ſoluit. Magiſter uero Pruſſiæ Theodricus eodẽ anno, miſſo Henrico Pruſſiæ Marſalco cũ exercitu, diſtrictum Lithuaniæ Viedulki cœdibus & flammis uaſtauit, & plures captiuos in Pruſſiam induxit. Sequenti autẽ anno Olgerth Lithuanorũ dux, necem Gedimini patris ſui & patriæ uaſtationem ulturus, in forti exercitu Pruſſiam ingreſſus, eã cœdib9 & ignibus uaſtauit, depopulatione latius exter ſa, præda hominũ & pecorũ in Lithuaniam ducebat. Quem Henricus Pruſſiæ Marſalcus quartadecima die Auguſti, apud nemus quod Galebonke nominatur cõſequutus, q̃uis hoſti impar uidebatur, conflixit, & utriſq; acriter pugnantibus tãta cœdes ædita eſt, ut utraq; ps pro uicta diſceſſerat. Maior tamẽ clades in Lithuanis uidebatur, qui mille ducentos & uiginti ex ſuis perdiderunt. Captiuoſq; & pecus relinquere coacti ſunt. Anno domini 1310 pridie kalendas Maii, in oppido Kowale terræ Cuyauieñ, natus eſt Kazimirus filius Wladiſlai Loketek, & Hedwigis conſortis eius, qui regnum Poloniæ prudentia, fabrica murorũ, & legibus decorauit & adornauit. Eo anno maxime tempeſtates & aq̃rum inũdationes in Italia, Almania, Bohemia & Polonia fuerũt. Sol quoq; ultima Ianuarii eclipſim paſſus eſt. Ex his magna ſterilitas ſubſequuta, qualem nemo meminerat, nec a prædeceſſoribus audierat. Deficiẽteq; pane, herbas homines manducarunt. Eodem anno Boleſlaus dux Wratiſlauieñ, filius Henrici quinti, ulturus iniurias patris, terram Henrici filii Conradi Glogouieñ uaſtauit, factoq; conflictu, Henricus Glogouieñ ſuccubuit. Et Boleſlaus dux Wratiſ: in ſuperbiã elatus, multa bona procaciter conſumpſit, ut poſtea ære alieno uiueret. Inter filios autẽ huius Henrici Glogouii: Przemiſlaus quum eſſet uegetioris ingenii, nunq̃ Ioanni regi Bohemiæ ſubici uoluit. Hic ueneno a propriis uaſallis intoxicat9 interiit, & apud monaſterium Lubenſe ſepultus quieſcit. Et quia nullam prolẽ reliquerat, Hẽrico Zeganeñ & Ioanni Stinauieñ fratribus eius Glogouia ceſſit in commune, Conrado p Stinauiã contẽtato. Sed poſtea Ioannes Stinauieñ, mediam partem Glogouiæ, Ioanni regi Bohemiæ uendidit, qui rex exercitualiter in Glogouiam ueniens, alteram partem Glogouiæ in ſuam redegit ditionẽ. Et ob hoc grauamen, Henricus Zeganeñ mortuus eſt, in monaſterio Lubeñ ſepultus. Filius autẽ eius unicus, eiuſdem nominis Henricus, adeo Ioãnem regem Bohemiæ & filiũ eius in regno ſucceſſorẽ Karolum inuaſionibus turbauerat, ut Karolus rex Bohemiæ, alteram partẽ Glogouiæ quæ fuit patris eius, ipſi reſtitueret, ſuam ditionẽ tamen & ſubiectionem ex cõpoſito profitenti. Anno Chriſti 1311. Victenen ſupræmus dux Lithuaniæ, cũ omnibus ſuis copiis terras Pruſſiæ ſub carniſpriuio ingreſſus, per cœdes & flãmas, magnam partẽ terræ in fauillam & deſolationem redegit. In Lithuaniamq; cum quingentis captiuis reuerſus, diis ſuis libamina obtulit. Commendator interim de Konigſbergk, uno agmine, & quinq; alii Commendatores altero agmine, diuerſoq; itinere Lithuaniam furentes ingreſſi, ſingula quæ occurrebant, aut captiuarunt, aut occiderunt. Et Lithuanorũ ducem Victenen epulantẽ perturbauerunt, in Pruſſiamq; magno cum captiuorum numero regreſſi ſunt. Eam uaſtationẽ dux Victenẽ ultur9, quatuor milibus ex cæteris delectis, in uigilia

Ramiſpalmarũ

Magiſter Pruſſię Lithuaniã uaſtat.

kazimirus filius Loketek natus in kowale.

Eclipſis.

Fames.

Henricus zeganeñ mortuus.

Victenen Lithuanię dux Pruſſiam uaſtat.

Cõmendator konigſbergeñ Lithuaniam re greditur.

Ramiſpalmaię in Pruſſiam intrans, cuncta ferro & igne uſq; ad Brunſberg
Victenen Pruſſiam repetit. uaſtauit. Eccleſias uaſis & clenodiis ſpoliauit, & eas incendit. Diuiniſſimum
euchariſtiæ ſacramentū, in terram cū ignominia proiectum, ore conſpuit, &
pedibus conculcauit. In Lithuaniāq; magnam captiuorū multitudinem pel/
lens, dum in limitibus in una ſiluarū captiuos inter ſuos diuiſurus ſtaret &
coram uirginibus (quæ abſq; uiris & cæteris mulieribus mille quadringēta
Dehoneſtatio ſacramenti Euchariſtię. numerū explebebāt) ſacramentum euchariſtiæ ex terris Pruſſiæ in ſacrario
allatum, prophana manu exertum, ante pedes uirginū proiciens, ſpurciciſſi
mo ore conſpuēs, & pedibus conculcans. Interrogabat, ubi eſſet deus earū,
qui ei reſiſtere non ualeret, neq; ſuis cultoribus auxiliari. Non autem diui/
na maieſtas blaſphemiam tulit. Altera ſiquidem die in diluculo, quæ fuit dies
Cruciferorū de Lithuanis uictoria. Martis, octauo idus Aprilis, Henricus de Ploczk magiſter Pruſſiæ, cū octu
aginta fratribus Cruciferis, & forti aliarum gentium exercitu, ducem & ex/
ercitum Lithuanicū in eiſdem ſtatiuis conſequutū, conflixit, & ad extremū
uicit, ſingulos uictos in patibulum agens, aut undis ſuffocans. Ex tanto autē
Lithuanorū exercitu, nemo præter ducē, & duos eius comites, qui & ipſe in
capite uulneratus aufugit. In memoriam tam famoſi triumphi, Cruciferi in
domū reuerſi, monaſterium ſanctimonialiū in Thorun fabricarunt & dota/
Cōmendator Brādenburgeñ ſecundam expeditionē in Lithuanos pergit. runt. Alteram expeditionem Commendator de Brandenburg in Lithuanos
ægit, & uaſtato diſtrictu Pōgrodne, citato agmine diſceſſit. Terciam expedi
tionem eo anno magiſter Henricus de Ploczk ægit in Lithuanos, & ſecunda
Iulii Lithuaniā ingreſſus, diſtrictum Salſemken ferro & igne uaſtauit. Etiā
tria caſtra illic conquirēs incendit, multiſq; militibus Lithuanorū occiſis, ſe/
ptingentos in captiuitatem duxit. Anno domini 1312 Hērico de Ploczk, de
Hēricus de Treuir magiſter Pruſſię. officio magiſterii cedente, Henricus de Trir, qui & Karolus appellatus eſt,
ſucceſſit. Eo anno due expeditiones in Lithuaniam actæ ſunt. Vna per magi
ſtrū contra caſtrum Biſen itinere terreſtri. Altera per Vernerū Cōmendato/
rē de Ragneta, nauali claſſe per fluuiū Memel, cōtra caſtrū Mergiſt, ābe pæ
rum profect9, præter paucos captiuos attulere. Terciam expeditionē ægit
Henricus Marſalcus, cum ingenti ſui exercitus pernicie. Nam caſtro Biſen
incōquiſito, in tres diſtrictus, uidelicet Miedniki, Crinuiczin, & Trziwicza/
ny deſcendit. In quibus nuſq̄ uictualia reperiens, fame indies inualeſcente, p
ſpacium centū & amplius miliarium rediens, multos de ſuis inedia conſum/
ptos ammiſit. Miſerat & dux Lithuaniæ ſuū præfectum Surminum, uirum
callidum cum claſſe centū nauium, cōtra caſtrū Triſmemel, qui naues Cru
ciferorū in flumine Memel reperiens, incēdit, tandem a Cruciferis uictus, tri
centis quadraginta de ſuis ammiſſis, cum reliquis eadem claſſe in Lithuaniā
Boleſlaus dux Mazouię moritur. refugit. Anno dñi 1313. Boleſlaus dux Mazouiæ, filius Semouiti filii Cōra
di Mazouiæ, frater patruelis ducis Wladiſlai Loktek, in Viſſegrod octauo
kalendas Maii mortuus eſt, in eccleſia Ploceñ ſepultus. Hic ſeuiſſimus per/
ſequutor furū & malefactorum fuit. Hic tres filios ſuperſtites, Semouitum
Troydenum ex prima coniuge Lithuana multū honeſta, & Venceſlaum ſeu
Vankonē ex altera cōiuge Bohema, & unicam filiam ex eadem Bohema re
liquit. Anno domini 1314. Magiſter Pruſſiæ Karolus, & ordo Cruciferorū,

a quolibet

a quolibet manso culto in Pomerania, & terris occupatis de quibus decima manipularis reddebatur, duos scotos usuales colonis soluere iussit. Sua uero & omnium Cōmendatorū atq; terrigenarū prædia, a solutione cuiuslibet decimæ penitus libera esse decreuit. Propter hoc Episcopus Wladislauieñ, in cuius diocesi fere tota Pomerania cōsistit, cū assistētia Archiepiscopi Gnezneñ, & Episcopi Posnanieñ, monasteriorū quoq; & aliorū beneficiatorum, Magistrū & ordinem, ac uillarū rusticos censuris ecclesiasticis percelluit, & loca eorum interdicto supposuit. Verum Magister & ordo appellationibus ad sedem apostolicam se tuebātur, & rigorem censuraꝝ eludebant. Eodem anno circa Natalē domini. Cometes cum longa coma circa polum apparuit durauitq; usq; ad finem mensis Februarii. Et paulopost, alter Cometes in parte orientali apparuit, qui sicut quantitate minor erat priore, ita & minor duratione. Tres etiam lunæ simul eo anno apparuerunt

Cometes duorum mensium.

Tres lunę.

CAPVT XIIII.

ANno dñi 1315. Hēricus & Wladislaus filii ducis Hērici quinti Wratislauieñ, ānos pubertatis trangressi, fratrem suum seniorē Boleslaum magna importunitate ad partiendū patrimonium coegerunt. Ne ipsius prodigalitate partes hereditatis illorū cōsumeret, & Boleslaus qdem Bregā accepit, aspirans ad pecunias a fratrib9 addendas. Henricus uero Wratislauiā sorte accipiens, quadraginta octo milia marcarū Boleslao exsoluit. Wladislaus autē iunior fratrū Legniczā sortitus, in subdiaconi gradum promotus, in triginta duobus milibus marcarū quæ non potuit pro additamento soluere, Legniceñ ciuitatem Boleslao Bregeñ fratri suo obligauit. Sed idem dux Wladislaus ægestate ductus, contra Boleslaum ducem Bregeñ bellare cœpit, ut sibi de Legniceñ: ducatu cœderet, quem sæpius fusum & fugatum tandē compræhendit, & in Legnicē: castro in carcere dimidio āno alligauit, quo reconciliātibus amicis, ut singulis annis quingentas marcas quibus statum suum ducere possit, dux Boleslaus sibi daret, dimisso, ꝑpter graues molestias frenesim incidit, & delirās cuidā militi qui castrū Hornsberg in montibus habebat, se adiunxit, & prædas in Bregeñ ac Legniceñ ducatibus agere cœpit. Dūq; in uillas Iankow, & Virbin in terra Bregeñ impetum fecisset, a rusticis qui pro sua securitate centū armatos conduxerant, cum uiginti complicibus captus est, & Boleslao Bregeñ duci præsentatus, in uincula trusus, in castro Legnicē: integro anno detinebatur, ubi tantam frenesim incidit, ut singulos sibi ministrantes conaretur occidere. Mitigata tandem frenesi, a uinculis dimissus, nunq̄ stabilem tenuit gradum, sed in modum delirantis ambulabat. Anno quo supra 1315 Samagittæ numeroso exercitu Ragnetam cinxerunt, & quū longum tēpus in obsidendo castro non expugnato consumpserunt, concultatis segetibus, & omnibus in circuitu uastatis atq; exustis, in Samagittiam reuersi sunt. Vitenen autē dux Lithuaniæ ceptum Samagitticū continuās, cum frequenti exercitu castrū Tristmemel obsidione uallauit, proiectioneq; machinarū decemseptem diebus expugnabat. Ducentos milites ab Henrico magistro Prussiæ missos, ad obsessos ingredi contendentes, ad unum omnes contriuit. Magistrumq;

Patrimonij inter fratres diuisio.

Wladislaus natu minor, freneticus.

Ragneta a Samagittis cincta.

strumq; Prussiæ cũ sex milibus armatorũ uenientem, quum ab exploratori/bus cognouit, in Lithuaniã se recepit. Quem magister Henricus non ualens consequi, terras hostiles nihilominus intrauit, & plures ex Lithuanis aut occidit, aut captiuauit. Eodem anno Henricus de Ploczk Saxo genere, & Marsalcus Prussiæ, cum proprio milite Lithuaniã ingressus. Districtum Pastow uastauit & exussit, & quingẽtis Lithuanis captis, Prussiam reuersus. Plures milites ex Rheno in Konigisbergk gratia exercende militiæ offendens, alte/ram illico expeditionẽ in Lithuanos ægit. Castroq; Bisen conquisito, octua/ginta Lithuanis, qui illic reperti erant, necatis, districtum Medniceñ cõtinua uastatione in fauillã redegit. Magister deinde Prussiæ Henricus cum maio/ribus copiis Lithuaniã repetens, exercitu quadrifariã diuiso, & populatione latius extensa, plures districtus Lithuanorũ ad eã diem intactos, deuastauit, & magnũ captiuorũ ordinem ex Lithuania duxit. Frugibus autẽ ad maturi tatem pertingentibus, iterũ Marsalcus in Lithuaniã ingressus, & duobus ca stris Ingedin & Pistin expugnatis & exustis, sata omnia conculcauit, aut ex/ussit. Eam molestiam Dauid Præfectus castri Lithuanorũ Garthin ulturus, cum octingẽtis armatis Prussiam inuadẽs, districtum Vunsdorff deuastauit Quem Cõmendator de Capyow dum rediret consequutus, certamine inito, captiuos liberauit, & quinquagintaquinq; occisis, cæteros in fugam uertit. Ab exordio institutionis denarii sancti Petri pro lampadibus, de qualibet do mo & familia tres tantummodo obuli usuales, & auenæ cribrũ soluebatur. Hac autẽ prisca consuetudine anno domini 1318 per collectores apostolicos abrogata, sancitum est ut de quolibet capite rusticani hominis, unum obulũ usualem annuatim soluãt, quod usq; in hanc nostrã ætatem cõtinuatur. An/no domini 1319 Boleslaus Bregeñ & Legniceñ dux, Conrado filio ducis Hẽ rici Glogouieñ cui Olszna obtigerat, propter Hẽrici quinti patris sui capti/uitatem & depactationem bellũ mouit. Olim per auum eius Conradũ Glo gouieñ factam, & aliquot certaminibus superatũ, ad tantã ægestatẽ ipsum ducem Cõradum redegit, ut unũ tantũmodo equum, & pallium lineum quo amiciebatur possideret. Ictoq; fœdere, ex sentẽcia Baronum cõmunium, Cõ/radus Olesznen̄, Namislauiã, Beroltow, Cruczbork, Piczczen, & Cuncze/stad duci Boleslao Bregeñ restituere coactus est. Volauiam uero & Lubeus compassus ægestati Conradi Olesznen̄ ei dimisit. Accessione autẽ tot bono/rum Boleslaus sumptus prodigos iterũ facere cœpit, intantũ ut debitis uari is inuolutus, oppidum Nyempcz cum suo districtu, duci Bernardo Sweidni ceñ, Item Haynouiã & aureũ montẽ creditoribus ciuib9 Wratis: obligaret.

Districtus Pastow vastatur.

Cruciferorum victoria

Ingedin & Pistin castra expugnata.

Institutio denarij sancti Petri immutatur.

Restitutio Boleslao Bregeñ facta.

CAPVT XV.

Elizabeth regi Hungariæ nupta.

ANno domini 1320 Wladislaus Loketek rex poloniæ, filiam su/am Elizabeth nomine, die dominica infra octauas Petri & Pau li apostolorũ, Karolo regi Hungariæ matrimonialiter copula/uit. Hæc fœlicius duabus morte absumptis coniugibus regi Ka rolo nupsit & cõmansit, filiosq; insignes ei genuit. Eodem anno 1320 Nanke rus nobilis de domo Oxa, ex prouincia Oppolieñ ortus, in Episcopũ Grac couieñ electus, ecclesia Gracco: uetere, angustũ situm habentẽ, & humilibus

structuris

structuris edificatam, recentiq; incendio deformatã, deiecit, & nouam opere sumptuoso ex alba & quadrata petra iniciauit, latitudinẽ atq; lõgitudinem eius quãtum spacia loci patiebantur extendens, quæ & qualis in hanc diem cernitur & permanet, hinc factum est ut multa insignia sepulchra Principũ & Pontificum, noua edificatione superueniente, obruta perierint. In edificatione autẽ tam sumptuosam ecclesiæ Cathedralis Gracco: Nankerus Episcopus Gracco: duas partes, Capitulares uero terciam, & clerus totius diocesis Gracco: subuentionẽ caritatiuam contulit. Cuiuslibet etiam beneficii & parrochialis ecclesiæ decollatione, siue spirituali, siue regia & laicali, uacantis, primi anni fructus pro fabrica ecclesiæ exigebãtur & reddebãtur. Eodẽ anno Henricus de Ploczk Marsalcus Prussiæ, habens secum quadraginta fratres ordinis cum exercitu bene instructo, Lithuaniã ingrediẽs, districtum Medniceñ q̃ latius potuit uastauit. Interim Lithuani & Samagittæ, nihil eã uastatione deterriti, angustias unius saltus, quem Cruciferi in redeundo transituri erãt, occupant, & maioribus arboribus circumquaq; succisis, insidias parant, dumq; Marsalcus Prussiæ & exercitus eius insidiarum ignarus saltum esset ingressus, a Lithuanis circumuentus, imprimis ipse, deinde alii ad unũ omnes aut deleti, aut capti sunt. Lithuani pro uictoria & spoliis hostiũ, diis thura litãtes, unum ex Cruciferis uocatum Gerardum Rudde de Samlenth, cũ equo & armis in pira extructa incenderunt, & conflagrarũt. Anno quo supra, in festo exaltationis sanctæ Crucis, Lithuani terram Dobrzineñ quæ tunc a relicta ducis Semouiti tenebatur, improuise uastauerũt & oppido Dobrzineñ exusto, cum captiuis utriusq; sexus, ueloci fuga regressi sunt. Ioãnes rex Bohemiæ, & Comes de Luczemburgk, sciens duces Slesiæ uiros simplices, calliditate sua eos ad se trahere cœpit. Primum itaq; anno domini 1322 Boleslaum ducem Zambiceñ alias Monsterbergeñ, Bernardi ducis Sweidnicẽ: germanum, amplissimis promissionibus inescatũ, induxit, q; castrũ & oppidum Cloczko pro tenui pecunia ei uẽdidit & resignauit. In quo homines & præda & rapinis uiuentes locauit, ut cæteros duces Slesiæ spoliis uexarẽt & discordiarum semen iacerent. Wratislauiensis insuper ciuitatis ambiens possessionem, Boleslaum Bregeñ & Legni: ducem, profusis donationibus contra germanum eius Henricum sextum ducem Wratisla: subordinauit, qui dum bellis præmeretur, quum esset princeps pacificus, ad Wladislaum Loktek regem poloniæ se conuertit, & Wratislauieñ ciuitatem sibi cum ducatu perpetuo resignauit. Wladislaus autẽ rex appræhensa possessione ciuitatis & ducatus Wratis: aliquãto tẽpore ipsam gubernãs, compassus paupertati ducis Henrici, Wratislauiã sibi restituit. Quo audito Ioãnes rex Bohemiæ exhilaratus, callidis blandiciis & iam non bello, sed liberalitate & astucia. Ad resignandum sibi ducatum & ciuitatem Wratislauiensem ducem Henricũ induxit, receptoq; oppido Cloczko in administratione solũ ad tempora uitæ Wratislauiam perpetuo resignauit, cum graui iactura regni poloniæ, de cuius corpore ducatus Wratisla: erat, & cum iniuria fratrũ Boleslai Bregeñ & Wladislai Legniceñ ducum, filiarumq; eius trium nubilium Offcze, Grithe, & Elizabeth, ad quos & ad quas spectabat successio

Ecclesia Gracouieñ extruit.

Marsalc⁹ Prussię Lithuaniã vastaturus ingreditur.

Ordinis milites victi.

Varię altercationes p ducatu wratislauieñ.

wratislauia ad Bohemos cessit.

hereditaria. Ab eo ergo tempore ducum Wratislaz cessauit successio, ciuitate Wratislauiensi obedientiam regis Bohemiæ profitēte. Tandem Wladislao duce Legniceñ ducatum suum Legniceñ, quē Boleslao Bregeñ in triginta duobus milibus marcarum obligauerat, uenalem exhibente. Ioannes rex Bohemiæ solita uafricia usus, comminatus est auferre ducatū Legniceñ Boleslao, nisi in suam & regni Bohemiæ ditionem concederet, qua denunciatione Boleslaus Bregeñ territus, se & sua Ioanni regi Bohemiæ subiecit. Eodē anno domini 1322. Bernardus dux Sweidniceñ cum sua gente. Item dominus de Sueuia, Item duo Comites de Rheno, Item aliorum christianoꝝ exercit⁹ Cruciferis de Prussia illum dirigentibus, in terras Samagittiæ & Lithuaniæ descendens, tres districtus Varken, Russigē, & Klogen uastauit, & castrum Pisten conquisiuit. Barbarisq; prædictorum districtuum, callide obedientiā promittentibus, a cœde & captiuitate temperatū est. Sub idem tēpus Lithuaniæ dux, in Liuonia uastato episcopatu Darbatensi & aliis districtibus, quinq; milia captiuorū & multitudinem spoliorum in Lithuaniam deduxit. Eam uastationem christianorū exercitus uindicaturus, iam instante hyeme in Lithuaniam expeditionē ægit, nullo tamen opere memorabili, asperitate hyemis præmente, ædito, in Prussiam remeauit. Dauid uero Capitaneus castri Lithuanorū Garthin frigore non torpens, cū frequentibus copiis, districtum Reuel in Liuonia uastauit, ecclesias incendit, sacra uasa recepit, sacerdotes aut occidit, aut cepit. Et quinq; milia captiuorū cum ingenti præda in Lithuaniā intulit. Deinde sub eadem hyeme Lithuani & Samagittæ ciuitatem Memel, & tria castra in eius uicinio expuguauerunt, & cōquisierunt. multisq; christianis illic aut cœsis aut captis, tam ciuitatem q̄ castra exusserunt. Post hæc districtum Vilow adeuntes, strage magna ædita, Commendatorem de Capyow, cum suo exercitu occiderunt. Et in multitudine captiuorum atq; spoliorū Lithuaniam reuersi sunt. Mazouiæ etiam ducatum uastauit. Dauid Capitaneus Lithuanorum de Garthin, & pluribus uillagiis ac ecclesiis spoliatis & incensis, plures agrestes in Lithuaniā captiuos duxit. Sub eo tēpore Karolus magister Prussiæ mortuus est, & pro eo Vernerus de Orzele substitutus est

Dauid Capitaneus Rewel uastat.

Karolus magister Prussię mortuus. Verner⁹ de Orzele magister Prussię.

CAPVT XVI.

Lithuanorum excursio.

ANno domini 1323 Lithuani clandestinis itineribus subito insiliētes, oppidū Dobrzineñ ipsum deprædati sunt, & conflagrarūt In terramq; Dobrzineñ senes & impuberes occidēdo, festine cū captiuis ad nouem milia estimatis, in Lithuaniam redierunt. Ea ꝓpter Wladislaus Dobrzineñ dux, & Wladislai Loktek regis Poloniæ germanus nepos, personaliter ad eundem regē Wladislaum Craccouiā ueniēs terram Dobrzineñ cum suis municipiis ei perpetuo resignauit, quia ad ipsius defensionē & incursionem, tam a Cruciferis q̄ Lithuanis factam & futurā intendere non potuit. Præcibusq; porrectis pro se & sua genitrice Anastasia relicta olim Semouiti ducis Dobrzineñ, terrā Lanciciеñ obtinuit, terra Dobrzineñ gleba & introitibus multo superiorem, dumtaxat ad tempora uitæ, quia orbus & sine prole fuit. Anno domini 1324 Dauid Capitaneus in Garthin, iussu

thin, iussu Gedimini ducis Lithuaniæ oppidū Poltowsko episcopi Plocen̄, & centum triginta uillas in circuitu, in die sanctæ Elizabeth inuadens, cœdibus, flammis, & spoliis uastauit, & triginta ecclesias parrochiales igne deleuit, ac quattuor milia animarū in captiuitatem duxit. Alius quoq; exercitus Lithuanorum in Liuoniā descendēs, in aliquot locis eam uastauit, & prædā cum captiuis reduxit. Sequenti autē anno uidelicet 1325 Anna filia Gediminī principis Lithuanorum in coniugem duci Kazimiro filio Wladislai regis Poloniæ, cum omnium captiuorū ex regionibus Polonorum per Lithuanos receptorū redditione pro dotalibus, adducta est. Et pax desiderabilis, ex hac affinitate inter Polonos & Lithuanos sequuta est. Anno præexpresso 1325 iussu Wladislai regis Poloniæ, milites Gracco: & Sādomirien̄ Mazouiam hostiliter depopulati sunt, & ciuitate Plocen conquisita, flammis ipsam exusserunt. Venceslaus em̄ alias Vanyek dux Mazouiæ, conditionis suæ oblitus, hostilitatem infestam cum Cruciferis Prussiæ regno Poloniæ inferebat: Anno domini 1327. Principes Slesiæ, Oppolien̄, Tessnen̄, Glogouien̄, Zeganen̄, Olesznicen̄, Stinauien̄, & Falkembergen̄, suæ illustrissimæ conditionis ex regibus Poloniæ tracte obliti. Obliti libertatis, qua in illam diem perfuncti sunt, ad Ioannem regem Bohemiæ infestum hostem regis Wladislai Poloniæ, defecerunt, iugo & feudo Bohemico sese supponētes. Causa nō alia extitit, nisi liuor & acerba inuidia, q̄ Wladislaus Loktek sibi imposuerit regni Poloniæ diadema, ipsis inconsultis, unde illum non Poloniæ, sed Gracouien̄ regem uocitabant, & a suis subditis uocitari mandabant. In quorum ignominiā, quia absq; legittima causa a regno secesserūt, factū est laudum in regno Poloniæ, q̄ nullus illorum principum, q̄diu alienum iugū non excusserit, in regem, gubernatorem, aut Capitaneū in Polonia assumatur. Hinc factū est, sathana zizania superseminante, q̄ principes & nobiles Slesiæ, adeo Polonos exosos & contemptos habere cœperunt, ut in casibus & infortuniis eorum, detractionibus & morsibus magnopere piclitentur. Ex hoc egritudinē suā declarātes, quæ uterum suum a quo excidit, corrodit. Licet Polonia pietatis maternæ ubera; in eorum necessitatibus nō auertit, sed solatur & reficit. Hinc etiā factum est, ut aquilam cādidam uniuersale signum principū Poloniæ, duces Slesiæ, hi quidem in nigram, alii in glaucam, nōnulli in camporum uariationem & colorū permixtionē permutarunt. Ne quidcōmune cum regno poloniæ habere uiderentur. Census tamen & denarius sancti Petri, qui ex uniuersa Slesia summo Pōtifici præstatur. Sic & ecclesiæ Cathedralis Wratislauien̄ per Boleslaum primū regem Poloniæ & patrem suum Myeszkonē fundatio & dotatio. Cæteraq; insignia clamant & demonstrant Slesiam & Wratislauiā regni Poloniæ prouinciam fuisse. Propiciatione diuina ad corpus & unitatem regni Poloniæ postea reuersuram. Anno domini 1330 æstas nimium calida erat, ex nimioq; feruore solis, ultra solitum cursū in polonia segetes in debitam maturitatem ante festum sancti Ioannis baptistæ perducte erant, & undis desiccatis, flumina suos alueos deseruerant. Anno eodem. Ciuitatem Rigen̄ cum omni dominio ad Rigen̄ ecclesiam pertinentem, expugnauerunt & occupauerūt, fratres Theutonici sanctæ Mariæ

Poltowsko oppidum uastatur.

Pax cum Lithuanis.

Principes Slesiæ ad Bohemiæ regem deficiūt

Estas calida.

de nigra cruce, In Archiepiscopum Rigeñ fundatorẽ suum usi officio. Quo Cruciferi de Prussia in reges & principes Poloniæ in occupanda Pomerania & aliis terris usi sunt. Anno quo supra sedecimo kalendas Iunii, Venceslaus alias Vonyek filius iunior Boleslai ducis Mazouiæ crudelis & seuer9 in milites & subiectos, in Vissegrod mortuus est, & in ecclesia Plceñ sepultus, reliquit unicum filiũ Boleslaum ex filia Gedimini ducis Lithuaniæ. Anno præfato die decimanona Octobris, Vernerus de Orzela magister Prussiæ multis uulneribus, in castro Mariemburg, ab uno fratre Crucifero Ioãne de Gindorff confossus occubuit, in locum eius Lutherus de Brunsuigk successit. Anno prædicto postulante rege Wladislao Loktek a summo Pontifice pessagium cruce signatorũ & aliquot milia florenorũ, contra Barbaros, Thartaros, ac Lithuanos, accepit ratiões & excusationes summi Pontificis, & nõ ea quæ postulauit, tamen ne nuncii regii uacui redirent, gratiam anni Iubilei cõcessit, ea cõditione, ut quilibet illam meriturus, duos aureos in capsam imponeret. Agebatur itaq; Graccouiæ annus Iubileus, pro festo sancti Stanislai in Maiio tribus diebus, & in autumno festi eiusdẽ sancti Stanislai aliis tribus diebus, magna multitudine ex uniuerso regno Poloniæ, sed & ex Hũgaria atq; Slesia concurrente. Exinde non mediocris summa auri collecta fuit. Anno domini 1332 in festo natalis sancti Ioannis baptistæ. Vincẽtius de Pomorzani palatinus Posnanieñ, cuius ductu & proditione Polonia fere perierat, quis regio ædicto in patria tutus consisteret, tamen eorum qui uastati & incommodis confecti erant conspiratione, telis confossus & obtritus, teterrimæ proditionis pœnas soluit.

Wenceslaus filius Boleslai Mazouię ducis moritur.

Verneri mors.

Lutherus magister Prussię.

Vincencius de Pomorzani mortuus.

Kazimirus secundus

CAPVT XVII.

AD surrogandum nouum regẽ in locum regis Wladislai nuper absũpti. Prælati & Barones Poloniæ conuentu omnium terrarũ apud Gracco: agẽtes unanimi uoto ac uocatiõe ducem Kazimirũ, filiũ præfati regis Wladislai in regem Poloniæ elegerunt. Diemq; sãcti Marci pro coronatione eius designarũt, regina autẽ Heduigis regis Wladislai relicta, & ducis Kazimiri mater, quæstionem iniecit. Ne ipsa uiuente, Anna consors Kazimiri in reginam coronaret, affirmãsq; q; unius regni una regina diamate sit insigniẽda. Expugnata tandem

ta tandem præcibus ducis Kazimiri, quẽ tenerrime diligebat, in coronationẽ Annæ coniugis Kazimiri consensit. Ipsa autẽ in cœnobium sanctimonialium monasterii in antiqua Sandecz se recepit, & professa regulam sancti Frācisci, ieiuniis, orationibus reliquũ ætatis suæ expleuit. Anno itaq; domini 1333 in festo sancti Marci, quod in diem dominicũ cadebat. Dux Kazimirus in regem, Anna uero cōsors ipsius in reginā Poloniæ, in ecclesia cathedrali Gracouieñ, per Ianislaum Archiepiscopũ Gnezneñ, assistẽtibus ei Ioanne Grac: Ioāne Posnanieñ, Mathia Wladislauieñ, Stephano Lubuceñ, Episcopis & Baronum ac nobiliũ Poloniæ magna copia, inuncti & coronati sunt. Adiūctusq; est regi Kazimiro in gubernatorẽ (quoniā nondũ ad maturā ætatẽ peruenerat) Iaszko de Melstein Castellanus Gracco: uir industrius, & in remp: magni zeli. Cœpit autẽ rex Kazimirus post coronationẽ, pacẽ regno ordinare, & bellum cum Cruciferis de Prussia, p ulteriores inducias ad festũ Ioānis baptistæ anni sequentis suspendit. Cœpit & prædonum atq; furũ frequentiam exterminare, & publicas stratas purgare. Multosq; nobiles & uulgares furtis ac rapinis uiuere consuetos, neminem reueritus, suspendere, mutilare, partire, aut exilio damnare iussit. Anno uero domini 1335 ex compromisso occasione terrarũ regni Poloniæ, per Cruciferos occupatarum, Karolus rex Hungariæ, pro parte regis Kazimiri, & Ioannes rex Bohemiæ pro Cruciferis, in die sanctæ Elizabeth in Hungaria, in castro Vissegrad conuenerunt. Rex etiam Poloniæ Kazimirus ad sollicitandũ in sua causa. A magistro & ordine Cruciferorũ, Henricus Ruthenus Prouincialis Culmeñ, Marquardus de Spanebergk Thoruneñ, & Conradus de Brunestein Swieczeñ, Cōmendatores, aduenerunt. Habita autẽ deliberatione regum arbitrantiũ, terras Cuyauiæ & Dobrzineñ regi poloniæ Kazimiro adiudicarunt. Terrā autẽ Pomeraniæ, quæ feratior est predictis, Magistro & ordini Cruciferorũ appropriarunt, quod rex Poloniæ Kazimirus, præuaricando paternũ mandatũ, quo moriturus interminando præcepit. Ne unq̃ super patrimonio suo terra Pomeraniæ cum Cruciferis pacisceretur, amaro corde, ne recrudescente bello ampliora perderet suscepit. Castro nihilominus Nyeszkow, q̃uis de sorte terræ Cuyauiæ esset, circa Magistrum & ordinem manẽte, ut facultas utriusq; ripæ fluminis Islulæ apud eos remaneret. Sentencia regum Hungariæ & Bohemiæ sic incipit. In nomine domini amen. Nos Karolus & Ioānes dei gratia, Hũgariæ & Bohe: reges, ppetuæ memoriæ tenore presentiũ notum facimus quibus expedit uniuersis. Cum magnificus princeps dominus Kazimirus eadem rex Poloniæ ex una, & relligiosi uiri generales preceptores & fratres uniuersi ordinis Cruciferorũ de domo Theutonica parte ab altera, super terris & districtibus Culmeñ, Dobrzineñ, Cuyauiæ, Pomeraniæ & Thoruneñ &c. Finis. Actum & datum in Vissegrad in Hungaria, presentibus &c. Anno domini 1335 dominica proxima post festum sanctæ Elizabeth. Legitur in chronica Hungarorũ, q rex poloniæ eo tempore homagiarius & subiugalis regi Bohe: fuisset, q qa nusq̃ alibi uel apud Bohe: uel Polonos reperitur, errori historici ascribendum est. Post sentenciam pronunciatam, requirente rege Kazimiro Magistrũ & ordinem Cruciferorũ, super re

Kazimirus coronatus.

Pacem regno afferre nititur.

Sentencia Hungariæ & Bohemiæ regum.

ſignatione terrarum Cuyauieñ & Dobrzineñ, non aliter deciſioni arbitrali ſeſe pariturosreſponderunt. Niſi rex cum Prelatis, Baronibus, nobilibus, ac ciuibus regni poloniæ, per patentes litteras terris Pomeraniæ, Chelmeñ, & Michalouieñ, corporali etiam preſtito iuramento, renuncient & ſe obligent Quo reſponſo in deliberationẽ & conuentum omnium Prelatorũ ac Baronum uniuerſi regni poloniæ perducto. Noluerunt ullo pacto in ipſas condiciones conſentire, ſed ſi bellum inferretur repellere conſultabãt, & ſedi apoſtolice quæſtum iri, eiuſq; ſuffragium implorari. Ad quod opus proſequendum Ioannes Grothonis de Slupcza Gracco: Epiſcopus, uir preſtãtis ingenii & experientiæ, in Auinionem ad ſedem apoſtolicam miſſus eſt. Summus uero Pontifex Benedictus duodecimus, regni poloniæ querela audita, & ueritate comperta, Sedis apoſtolice nuncios uidelicet Galhardum de carceribus, Tituleñ Prepoſitum, Coloceñ dioceſis, & Petrum Geruaſii Canonicũ Anicieñ, in Poloniam cum cõmiſſionibus & largis prerogatiuis miſit. Qui apoſtolici nuncii tribunali in Varſzouia poſito, Theodricũ de Aldembergk, Magiſtrũ Pruſſiæ & ordinem Cruciferorũ, ad quartã Februarii diẽ, per Nicolaũ Prepoſitum ſanctæ Crucis Oppolieñ. diœceſis Wratiſlauieñ, per ædictũ citauerunt. Et quarta die Februarii, magiſtro Bartholdo, Alberti de Rathibor ſindico Kazimiri regis Poloniæ, petitionem regis inſcripto Iudicibus offerẽte Magiſter Iacobus, Plebanus de Arnoldi uilla, Culmeñ dioceſis, pro pte Magiſtri & Cruciferorũ, appellationẽ a iuriſditione iudicum interponens, eãq; relinquens diſceſſit. Iudices autẽ datis refutatoriis pronunciauerunt ſe iudices cõpetentes, & cauſam fere per unũ ãnum cum dimidio cõtinuantes. Anno Chriſti 1339, quintadecima Septembris, in eccleſia ſancti Ioannis baptiſtæ Varſzouiæ, regi Kazimiro terras Pomeraniæ, Culmeñ, Michalouieñ, Cuyauieñ, & Dobrzineñ adiudicauerunt. Copia ſentenciæ ſic incipit. In nomine dñi amẽ. Nouerint uniuerſi, q; nos Galhardus de Carceribus, Prepoſitus Tituleñ, Coloceñ dioceſis, & Petr9 Geruaſii Canonicus Anicieñ eccleſiaꝝ, Apoſtolicæ ſedis nũcii & exequutores ac iudices. In cauſa q̃ uertiť &c.

Epiſcop9 Gracouieñ ad ſedẽ apoſtolicam.

Legati in Poloniam.

Sentencia legatorũ Sedis apoſtolice.

CAPVT XVIII.

ANno 1339 rex Kazimirus facto generali conuentu omnium terrarum regni, in Graccouia pro feſto ſãcti Staniſlai in Maio, eo q; filium ſucceſſorem non haberet, Ludouicũ Karoli regis Hungariæ filium, & nepotem ſuum ex ſorore germana regnaturum poſt ſe nominauit. Quum em̃ militum auxilia pro ſubſidio regni poloniæ a Karolo rege Hũgariæ, rex Kazimirus poſtularet. Interrogauit quid præmii pro talibus beneficiis rex Karolus habiturus eſſet. Kazimirus rex poloniæ, Lodouicum filium eius tanq̃ nepotem ſuum poſt ſe regnaturum renũciauit. Ob hoc Karolus rex Hungariæ filios ſuos, Andreã in Sicilia, Stephanũ in Hungaria, & Lodouicũ in Polonia regnare in aio deſtinauit, quod ſic euenerat ſed aliis morte præoccupatis, Lodouic9 in Hũgaria & Polonia regnauit Anna autẽ regina conſorte ſua, & filia Gedimini principis Lithuaniæ, eiuſdẽ anni decimaoctaua mẽſis Iunii in caſtro Graccoui: mortua atq; ſepulta, & unicam filiam Elizabeth relinquente. Kazimirus rex cum certis Epiſcopis

Lodouic9 Hũgariæ deſignatur in regẽ Poloniæ.

& magnificis

et magnificis personaliter septima mensis Iulii in Vissegrod Hungariæ perueniens, præfatum Lodouicum regem poloniæ se absumpto, sub certis fœderibus ac conditionibus successurum oretenus designauit. Et nō duces Mazouiæ nec Oppolień. Anno uero domini 1340. Boleslao filio Troideni ducis Mazouiæ (qui Leopolień ducatū, & cæteras terras Russiæ iure propinquitatis ex morte ducis Leopoliē: & Wladimiriē: nactus fuerat) nono kalēdas Aprilis, alias in die anunciationis Mariæ, ueneno per Ruthenos extincto, quoniā sectā eorum immutare conabatur, rex Kazimirus contractis copiis, concito cursu post octauas Paschæ, Leopolim obsedit, & per deditionē accepit. Clenodiaq; magni ualoris illic reperiēs, scilicet duas cruces aureas, notabili portione ligni dominici insignes, duo diademata, uniones, & lapides præciosos habētia, tunicam, & sellam auro & gemmis superba, in suum redegit ærarium, tandem Wladimiriā, tam arcem q̄ oppidum in suam ditionē redegit. Castrisq; Leopolień & Wladimirień ligneis exustis, ne ad rebellionē spectarēt, in Graccouiam rediit, & thesauro deposito ac spoliis, cum maiori potentia & exercitu ex omnibus terris contracto, in Russiam reuersus, terras Przemislień, Halicień, Luceń, Wladimirień, Sanoceń, Lubaczow, Trebowla, Cultan, aliaq; castra & ciuitates Russiæ, per uim aut ultro se dedētibus sub una expeditione, unaq; æstate accepit. Nec ab illo tempore a regis & regni Poloniæ obedientia Russia desciuit. Missisq; nunciis rex Kazimirus, ad Henricū Hassiæ Lantgrauiū, filiā eius Adleydā uirginē in coniugem, anno Christi 1341 pro festo sancti Michaelis accepit. Henricus autē Hassiæ Lātgrauius, qui sua præsentia personali Adleydam in Graccouiam adduxerat, duo milia marcarū tantūmō grossorū Pragensiū pro dote se daturū inscripsit. Breuiq; rex Kazimirus Adleydam a facie sua, habens eam despectam relegauit. Et in curia regia oppidi Zarnouicz tanq̄ uiduam eam abunde in omnibus necessariis prouidebat. Ipse uero concubinis secundam pestiferam cōsuetudinem, aut incantationem utebatur. Propterea Henricus Lantgrauius Hassiæ, precibus suæ filiæ uictus, anno domini 1356, decimoctauo kalendas Octobris, Adleydam reginam cum omni suppellectili ad eam pertinēte, ex curia Zarnouień, per regem Kazimirum latere cocto murata, accepit, & in Hassiam rege Kazimiro & suis Capitaneis non prohibētibus deduxit. Vbi predicta regina non post longum tēpus diem obiit extremum. Magistro autem Prussiæ & ordine Cruciferorū censuras ecclesiasticas per Galhardū, & Petrum iudices Apostolicos, usq; ad sentenciam interdicti inclusiue latas nō curantibus, & sola appellatione illudentibus, rex Kazimirus cum Magistro & ordine in Iuniwladislauia in die Mariæ Magdalenæ, anno domini 1343 p utramq; partem prestito iuramento, exceptis Episcopis Poloniæ qui iurare noluerunt, sub iniquis conditionibus pacem composuit, cessitq; de iure proprietate & titulo terrarum Pomeraniæ, Culmeń & Michalouień, & de sigillo Maiestatis illum eradere se obligauit. Et terras Cuyauień, & Dobrzineń, cum plenaria possessione accepit. Et pace cum Magistro cōfecta, eadē æstate contra ducem Henricum Zeganeń, & fratres eius expeditionē cum plurimo apparatu ægit, Primumq; oppidū Wschowa obsidione cingens, demolitis ruptisq;

Boleslaus ueneno a Ruthenis extinctus.

kazimirus Leopoli obsedit.

Expeditio kazimiri in Russiam.

Russię ultima dedićio.

kazimirus Adleydam Lantgrauij Thoringię duxis uxorem.

Adleyda regina moritur.

Pax cū ordine

litis ruptisq; muris conquisiuit, & ipsam cum territorio regno Poloniæ restituit, prerogatiuam cudendi monetam eidem non abrogando. Deinde in ducatum Zeganeñ copias producens, castrum & oppidum Stinauiam in polonico Stzynawa appellatũ, satis munitũ expugnauit, & muros solo æquauit. Insuper populationem in agros & uicos latius extendens, ad ciuitatẽ & castrum Zeganeñ exercitum promouit. Seroq; dux Zeganeñ Henricus temeritatem suam perpendens, pacem per caduceatores petiuit, rex autẽ humiliatione hostiũ pacem fecit, & eam litteris confirmauit. Sequenti antẽ anno imperator Thartarorũ secretis nunciis Daszkonis, quem rex Kazimirus capitaneum Przemislieñ fecerat, & Danielis de Ostrow inuitatus, ualidum exercitũ ad uastãdum Russiam & Poloniã, & ad rescindẽdum imperium regis Kazimiri misit. Rex autẽ raptim collectis copiis, in una fluminis Istulæ ripa, alteram Thartaris tenẽtibus, ne hostis fluuium superaret locauit. Aliquot igitur diebus hinc inde proiectiones ex arcubus & balistis facientes discesserunt Thartari, unico Alberto Czeleyo de Wrzaui & Sepnicza, palatino Sandomirieñ de domo Habdangk Thartarico telo percusso occumbẽte. Predasq; agentes, ad castrũ Lublin uenerunt, quod tunc ligneũ erat, non tamen expugnare ipsum ualuerunt. Ioannes cœcus rex Bohemiæ senio confectus, etiam duodecima mensis Iulii, anno domini 1345 in Czirzin ãte Graccouiã uenit, & post duos dies repulsus. Alia historia habet post octo dies, a Graccouia uersus Bohemiã cum paucis discedens, reliquũ exercitum suum bifarie diuisit, unũq; uersus Lelow, alterum uersus Ilkusz uastatum ire Poloniam misit, quos milites regis Kazimiri, qui uersus Lelow in uilla Biala, & q uersus Ilkusz in uilla Pogonya consequentes, disiecerunt & prostrauerunt. Pluresq; ex eis captiuantes, inter quos erat Hinek de Damb, Zaiecz, Ptaczek, Alszo de Strambergk & cæteros uinctos regi Kazimiro presentarunt Causa aũt ingressionis Ioãnis regis Bohe: uersus Graccouiã, ablatio territorii Wschowa, & incineratio ducatus Zeganeñ fuit. Bohemi autẽ referũt nõ discessisse regem eorum Ioãnem cœcũ, nisi manu tacta porta ciuitatis Graccouieñ secundum compactata.

Stinauia expugnatur.

Thartarorum incursio.

Ioanni ceci Bohemię regis expedicio in poloniam.

CAPVT XIX.

kazimirus iura dedit.

POstea sãctiones pragmaticas, seu iura regni municipialia, quæ in hãc diem Poloni colunt & obseruant, cõfecta & ordinata rex Kazimirus in conuentione generali, apud Visliczam oppidum Sandomi: ꝑ dominica Letare tenta, anno domini 1347 pronunciauit, publicauit, & teneri precepit, quantũ autẽ sint uiciata, quantumue in certis passibus legi diuinæ & humanæ contraueniãt, rectores polonorũ ratione & intellectui uigentes, uideant, iudicent, & corrigãt. Anno item domini 1349. Comparato numeroso exercitu rex Kazimirus, terras Russiæ, castra & ciuitates, quæ nondum suo imperio parebãt, expugnauit, & subiugauit: Luczko, Brzesceze, Chelm, & eorum uicinia in suam ditionẽ redegit. Hisq; secũdis successibus elatus, ad incõtinentiæ impacientiæq; pestes diuertit. Et regina Adleyda cõsorte sua, moribus honesta, spreta cõcubinarũ ãplexibus publice utebatur, quarum greges in Opoczno, in Czchow, in Crzeczow & alius locis

kazimir⁹ Russiã expugnat & imperio subiugat.

alijs locis quasi quasdam turpitudinis officinas locauerat. Pontificumq; & Baronum suorum monita negligebat. Summi ergo Pontificis Clementis sexti papæ, seuero processu, suggestione ecclesiæ polonicæ Presulum, monitus est, ut omnibus concubinis relictis, in thoro continentiaq; coniugali permaneret. Sed & uillas Episcopales, Zloteñ potestatis prope Sãdomiriam, uiolando libertates ecclesiasticas per Ottonem de Pilcza, Palatinum & Capitaneum Sandomirieñ: de domo bipennium, tributis & laboribus seruire cogebat. Quam iniuriam Bodzantha Episcopus Graccouieñ: rescindẽs, primũ Ottam de Pilcza, deinde regem Kazimirũ censuris ecclesiasticis percelluit. Ad quas exequendas Martinus Bariczka Vicarius ecclesiæ Graccouieñ: per Bodzantham Episcopum Gracco: missus erat. Tametsi rex Kazimirus iratus manus tunc a Bariczka contineret, expost tamen satellitum suorũ suggestione inflammatus, prefatum Martinum Bariczka in die sanctæ Luciæ comprehendi, & sequenti nocte in flumine Istula per Cochanum familiarẽ suum suffocari mandauit. Post hoc deo puniente omnis prosperitas a rege Kazimiro & populo suo abscessit, & stirpem eius uindex ultus de regno poloniæ eiecit. Lithuani etẽm in terram Lukouieñ & Radomieñ, postea quoq; in Sandomirieñ: impetum fecerunt, & eas affligentes, raptam predam hominum & pecorũ abduxerunt. Deinde uidentes sibi impune Poloniæ uastationem prouenisse, Lithuani cum Ruthenis & Thartaris ãno Christi 1351 omnes uillas in circuitu Leopoli, spoliarunt, ac incendiis consumpserunt. Et q̃tuor terras notabiles uidelicet Belzeñ, Wladimirieñ, Chelmeñ, & Bresteñ, a regno poloniæ abstraxerũt. Ob hoc rex Kazimirus habẽs auxiliũ & copias Lodouici regis Hũgariæ, grãdem in Lithuanos ægit expeditionẽ, & Wladimirieñ: terram, castrũq; conquirẽs, etiã Keystutonem ducem Lithuaniæ in quodam particulari certamine, cæsis Lithuanis, cœpit. Qui cum omnibus fratribus Lithuaniæ ducib9 & suis terris fidem se Christi suscepturum iureiurando promittens, a regibus comiter & honeste detẽtus est, sed reges deludens, nocte effugit. Fraterq; eius senior Olgerdus dux Lithuaniæ sequẽti anno promissionibus Thartaros euocauit, qui magna multitudine glomerati, terram Podoliæ regno poloniæ subiectam, uaria cœde & spoliis uastauerũt. Fuit autẽ Olgerdus pater & genitor Iagellonis, q factus rex Poloniæ, Wladislauis secundus fuit nuncupatus. Insuper Lubardus dux Lithuaniæ secrete ad ciuitatem Halicieñsem, quæ per Kazimirum tenebatur, septima die Iulii, anno domini 1353 perueniẽs, induciis, inter regem Kazimirum & Lithuanos iureiurando firmatis, inique uiolatis, eam impugnauit, & magna multitudine ciuium atq; mercatorum occisa, ciuitatẽ succendens, cum spoliis ueloci fuga in Lithuaniam rediit. Predaq; in tuguriis deposita, cũ maioribus copiis uersus Zawichost, nona die Septembris uenit, & uillas atq; rura in quatuor miliaribus a singulis partibus consistentes, spoliis, cœde, & igne uastauit. Et anteq̃ milites Polonorum arma sumerent, raptam predam in latibula Lithuanorum deduxit. Hæc mala propter scelera regis Kazimiri estimãtur prouenisse, maxime propter culpã in christos domini Bodzãtham Episcopum Gracco: & Martinum Bariczkam patratã, ad quam delendam ãno præcedenti

Delictum kazimiri.

Lithuanorum incursio in Poloniam.

keystut dux Lithuaniæ.

Olgerd9 Lithuaniæ dux pater Iagellonis.

præcedenti ſcilicet 1352 Albricum Cancellarium Dobrzineñ, & Plebanum Bochneñ, rex Kazimirus ad Clemẽtem ſextũ in Auinionẽ miſit, ſimulq; ne Wratiſla: eccleſia a ſuo Gnezneñ metropolitano alienaretur.

Pœnitencia kazimiri.

Karolus eñ Romanoꝝ & Bohemiæ rex, miſſis ſolennibus nũciis ad papam, Prageñ Archiepiſcopo eam ſubici depoſcebat, Suſcepitq;, ſuſtulit, ac deuote rex Kazimirus omnes conditiones pœnitentiæ iniunctas peregit. Primum eñ ius libertatis uniuerſis uillis eccleſiæ Graccouiẽ: reddidit. Eccleſiamq; Viſlicieñ quadra & pollita petra ſumptuoſo opere, priori eccleſia humiles muros habente, demolita. Item eccleſiam ſanctæ Mariæ Sandomiriẽ: Item Stobnicẽ: Szidlouieñ, in Zagoſcz, & in Gargow eccleſias, in ſatiſfactionem ſceleris, & ſupplementũ pœnitentiæ pulchris muris formauit. Obtinuit etiã prefatus Albricus a ſummo Pontifice, ut per decimam quadriennalem uniuerſus poloniæ clerus, contra ſubitos Lithuanorũ inſultus ſubueniret. Obtinuit etiam ne eccleſia Wratiſ: a corpe Gnezneñ metropolitico ſcinderetur. Deducendo in conſiſtorio Apoſtolico euidentibus probationibus a regibus & ducibus poloniæ eam fundatam & dotatam prout ſuperius dictum eſt. Sub eo quoq; tempore Kazimirus rex Poloniæ certo priuilegio, eccleſiæ & dioceſi Gracco: conceſſo, omnes colonos & ruſticos ad ducendum manipularem decimam, ad loca per dominos decimarũ electa, perpetuo eſſe aſtrictos decreuit.

Ius Theutonicum in caſtro Graccouieñ inſtitutum.

Conſiderãs quoq; rex Kazimirus pernicioſas in Maydenburg ex regno poloniæ appellationes, fortunas atq; ſubſtãtias ſubditorum deuorantes. Ius ſupremum theutonicale in caſtro Gracco: anno domini 1356 conſtituit, aduocatum per ſolum regem eligendum. Septem uero Scabinos ex certis ciuitatibus Gracco: urbi uicinis, per procuratorem generalem Gracco: legẽdos cõmiſit, & prouocationes ad Maydenburg peramplius fieri per patentes literas prohibuit, quarũ tenor ſic incipit.

Appellatiões in Maydeburg prohibite.

In nomine domini amen. Quoniã humana conditio &c. Et quia eo anno 1356 regina Adleyda (per Henricũ Haſſiæ Lantgrauium genitorem ipſius ex Zarnouiecz in Haſſiam reducta) rebus humanis exceſſerat. Ideo anno ſequẽti uidelicet 1357 rex Kazimirus terciam uxorem Heduigim uirginem, Henrici Glogouienſis ducis filiam, moribus & forma ſpectabilem ſibi matrimonio collocauit.

CAPVT XX.

PRæterea orta contẽtione de principatu & ſucceſſione in locum Stephani Moldauie Voyeuode, inter duos fratres Stephanum & Petrũ prefati Voyeuode filios. Petrus minor natu eo q; liberalioris eſſet ingenii, fauore maioris partis Valachorũ & ſubſidio Hungarorum, Stephanũ maiorem natu expulit. Is ad Kazimirũ regem poloniæ confugiens, ſe per illum in principatum reſtitui petiuit. Rex autem Kazimirus anno domini 1359 poſt diem apoſtolorũ Petri & Pauli cũ eo exercitum militum ex terris Gracco: Sandomiriẽ: Lublineñ, & Ruſſiæ miſit. Hi poſt aliquot fœlices particulares triũphos, ſiluã uaſtam, Plonini, a ſolitudine (eo q; profectum nõ ferat) dictam, in terra Sepeniceñ ſitã, ingreſſi, arboribus ſuccisis & ſubſerratis ordinatiõe Petri minoris natu obruti ſunt.

Poloni a Valachis cœſi.

Valachi ſiquidẽ arbores ſuccisas impellentes, alia in aliã cadente, atq; uiciniorẽ

præcipitante

præcipitāte, uiros, equos, armaq; sine bello attriuerūt & deuicerūt. Plurib9 exanimatis aliis in manibus pedibus ue aut alia pte corpis mutilatis. Cætera multitudo inopinato casu perculsa, in deditionem & captiuationē uenit. Ea clade Kazimiro nunciata, illico misit, qui omnes captiuos milites & uulgares redimerent, & facili ære redimerunt. Captus fuit in ea clade Sbigne9 de Olesznicza de domo Dębno, Sbignei Cardinalis & Episcopi Graccouię auus, qui in diem mortis propter tibiarum uiolationem claudicauit. Nauogius de Tanczin, filius Andreæ de Tanczin palatini Gracco:, quum inter tumultus manus Valachoꝝ effugisset, ex loco cladis Romam adiit, & se presbiterum ordinari disposuit. Et post in patriā reuersus, in decanum Graccouię fuit promotus. Ea quoq; clade undecim signa capta fuere, regia seu terrestria tria Gracco: Sandomirieñ, & Leopolieñ. Militaria nouem uidelicet Bipennium, quod prefatus Nauogius erexerat. Alterum de Leliua. Tercium Vulpium, quartum Rauitarū, quintum Griffonū, sextum Srenicuitarū, septimum Habdankonū, octauum Volukossaꝝ, nonum Streparum, tandem caristia & atroci fame in regno Poloniæ & uiciniis eius exorta. Anno domini 1362 rex Kazimirus horrea sua in singulis terris regni sui frugibus abundantia aperiri, & moderato precio uendi iussit. Proprii autē homines pecunias ad emendum non habentes, rerum cōmutatione aut labore, pretitum frumentum merebātur. Castrorum & ciuitatum fabricas & muros, piscinarum & fossatorum aggeres & alueos, tum aquæ ductus & edificiorū uariorū structuras extendendo. Ex quibus illud memorabile fossatū, quod a Graccouia uersus Bochnyā tendit, & flumine Istula in id immisso, ligna per id & sal trāduci destinabat, adhuc eminet & apparet. Anno autē domini 1363 bella parantes, Karolum imperatorem Romanorū & regem Bohemorū Lodouicū Hungariæ, Kazimirū Poloniæ, & Sigismundum Daciæ, reges. Eo q imperator Karolus coram nunciis Lodouici regis Hūgariæ dixerat eius matrem parum pudicam. Vrbanus papa quintus, per relligiosum fratrē Ioānem ordinis minorum, prudentia ac eloquentia pollentem composuit. Is namq; pro stabiliēda inter reges pace psuasit & induxit, ut illustrē uirginem Elizabeth Boguslai ducis Stolpeñ filiā, Kazimiri uero regis Poloniæ ex filia Elizabeth neptem, ac Lodouici regis Hungariæ consobrinā, ex amitali sorore susceptā Karolo regi Romanorum & Bohemorum, cui tres coniuges Blanka, & Anna, atq; Mecellina breui discesserant, in uxorē despōsarent. Ad quod apostolicus nūcius (ita ēm per Karolum imperatorē rogatus erat) pro carnispriuii diebus nuptias constituit. Ad futuram itaq; nuptiarum solennitatem, auus uirginis Kazimirus rex Poloniæ, uicinos reges & principes uidelicet Lodouicum Hungariæ nepotem suum Sigismūdum Daciæ & Petrum Cipri reges Othonem Bauariæ, Semouitum Mazouiæ, Boleslaum Sweidniceñ, filium sororis suæ, Wladislaum Oppolieñ, & cæteros principes corrogauit ac inuitauit. Rex Cipri per mare in Valachiam uectus, tandem in terras Russiæ. Sigismūdus uero rex Daciæ in Stolpeñ ducatū mari aduenieñs, cū duce Stolpeñ affine suo & uirgine Elizabeth, sumptibus regis Kazimiri. Lodouic9 autem rex Hungariæ per Sandecz in Gracconiā aduenerunt. Tandem Karo-

Clades Polonorum.

Fames ualida.

Liberalitas regis.

Pax Heroum suscepta.

Nuptię in signes Graccouię Hospites. Imperator. Rex Hungarię Rex Dacię. Rex Cipri.

rolo regi Bohemiæ & imperatori, quattuor reges, Hungariæ, Poloniæ, Daciæ, Cipri, cum principibus & multitudine copioſa ad unũ miliare egredientes, accurrerunt, ipſum cum omni honore benigne excipientes. Dumq; urbi appropinquaret, uirgo Elizabeth cum patre duce Stolpenſi in regio apparatu multis comitata uirginibus, Karolum futurum maritum excepit. Proceſſiões deinde omnium eccleſiarum & ſtatuum Gracco: ciuitatis ſubſequute, exceptione ſua diem in ueſperum prorogarunt. Regibus omnibus ſpeciales thalami & habitationes purpuris & cortinis, auro, gemmis, & oſtro, ſuperbe in caſtro Gracco: decoratæ. Cæteriſq; principibus & Baronibus honeſta hoſpicia, omnib9 neceſſariis ad uſum, uoluptatemq; hominum plenæ diſtributa, ſingulis nõ ſolum uictualia largiſſima, ſed etiã quæ cuiuſq; poſtulaſſet priuata neceſſitas, in abundantia ultro largita ſunt, & ultra neceſſaria omnium rerum in hoſpicia importata. In circo ciuitatis Gracco: in certis locis, dolia, uaſaq; plena uino, & alia grano auenæ locata fuere. Ex quibus ſinguli hoſpites & inuitati pro libidine hauriebant. Tercia die aduentus Karoli imperatoris in Graccouiam, uirgo Elizabeth ducis Boguſlai filia, in eccleſia maiori Gracco: præſentibus regibus, Iaroſlao Archiepiſcopo Gneznẽ uerba dicente, Karolo imperatori deſponſata, & in matrimonium tradita eſt Cui Kazimirus rex Poloniæ centum milia florenorũ in dotem dedit. Inſtaurati ſunt poſtea chorearum, haſtarum, & plauſuum ludi, reges principeſq; rex Kazimirus delicatis cibis, opipare tractãs, reficiebat, & poſt ſingula fercula omnibus diebus ſingulis regibus & hoſpitibus magni præcii munera miſit. Vierzinek cõſul Gracco: genere nobilis, & natiõe Renẽ de domo & armis Lyagoda, omnium officiorum in curia regis gubernator. Introituũq; & pecuniarum regalium receptor ac diſpẽſator, quinq; regibus & uniuerſis principibus, in domum ſuam ad prandium inuitatis. Impetrata a regibus licentia, ut iuxta proprium arbitrium, loca regibus diſtribueret. Kazimirũ regem poloniæ primum, ſecundum Karolum Romano℞ & Bohemiæ regem, tercium Hungariæ, quartum Cipri, & ultimum Daciæ, reges locauit, ratione reddita, ꝙ nulli magis q̃ domino ſuo Kazimiro pro immẽſis beneficiis, ad ſauẽdum ampliſſimum honorẽ obligaretur, quos cibariis delicatis reficiẽs etiam unicuiq; excellentia munera inter prandendum obtulit. Verum Kazimiro regi poloniæ, aliis regibus inſpectantibus quæ obtulit, tanta fuiſſe perhibentur, ut ſummam centum milium florenorũ excederent. Diebus conuiuii (qui uſq; in uigeſimum diem differebãtur) peractis. Firmata inter reges & principes amicitia, & icto perpetuæ pacis fœdere, ſacramenti iuramento firmato, miſſis inter ſe muneribus, in regna principatus & dominia ſua, Kazimiro per præfectos & prouiſores ſuos, uſq; quo proprias regiones contingerent neceſſaria adminiſtrante, diſgreſſi ſunt

M

Virzineck theutonici magnificencia & liberalitas.

CAPVT XXI.

kazimirl in Lithuania bellum.

DEinde rex Kazimir9 ualido exercitu ex uniuerſo regno Poloniæ generali expeditione contracto, anno domini 1366 poſt feſtum Ioannis baptiſtæ, terras per Lithuanos quindecim annis occupatas, recupauit, Breſtẽ, Lucẽ, Chelmẽ, & Belſẽ. Sed dux Georgius

Georgius qui Belseñ terram occupabat, eam blandiciis, non hostem, sed feudalem se asseuerando, ementitus & sub fraude obtinuit. Et eidē rex Kazimirus terram Chelmē: cum castro in administrationem dedit. Portionem uero terræ Wladimirieñ Alexādro duci Lithuaniæ, filio Keystutonis, & Olgerdi nepoti uiro expertæ sinceræq; fidei, in gubernationē commisit, & in Poloniā exercitum reduxit. Dum autē altera die post festum Natiuitatis Mariæ anno domini 1370 ceruum fugientem circa Przedborz uenando, auidius sequeretur collisus, adeo uehementer concussus, in tibia sinistra uulneratus, & febre correptus est, ut nō nisi in curru ueheretur, sed cura medicorum a febre liberatus, in Sādomiriam transiuit, & spretis medicorum, præsertim magistri Henrici de Colonia uiri conscientiosissimi consiliis, inordinate utendo fructibus, crapula, & balneo, in grauem recidiuam (iuxta quod præfatus Henricus medicus prænunciauerat) incidit. Sentiēsq; morbum inualescere, uersus Graccouiam processit, dum quoq; in Ossek perueniret, magistri Mathei alterius medici assensu, cæteris medicis improbātibus, medonem bibēs, in fortiores febres deuenit. Cumq; penultima Octobris in Graccouiā adductus, ualidius ab ægritudine premeretur, medicis lōgam uitam dilatatis sermonibus portendentibus, rex se debiliorem intelligens, tercia die Nouembris accersitis in cubiculum Floriano Episcopo Gracco: & Wladislao duce Oppolieñ nepote suo, ex Elizabeth filia sororis suæ, per Lodouicum Hungariæ regem ad uisitandum regem Kazimirum misso, testamentū condidit. Duabus filiabus suis uirginibus Annæ & Heduigi, ex Heduigi filia Henrici Glogouieñ susceptis, omnia ornamenta lectorum, cortinas, & uelamenta de bisso, purpura, gemmis, margaritis, & lapidibus preciosis. Item omnes scutellas ex puro auro fabricatas. Item omnium uasorū iocaliū & clenodiorum de argento medietatem, reliquam uero medietatem Heduigi consorti suæ. Itē nepoti ex filia Elizabeth primi matrimonii Kazimiro filio Boguslai ducis Stetineñ, Siradieñ, Lancicieñ, & Dobrzineñ ducatus, & quattuor castra Crusuiciā, Bidgostiā, Balathow, & Valcz. Item ecclesiæ Gracco: crucem magnā aureā, pluribꝰ gēmis & lapidibus ornatā, q̄ decē milibus florenoꝶ pensabatur. Item ecclesiæ Gnezneñ delatorium sacramenti uulgo monstrantiam dictū argenteū, deauratū, reliqⁱs sanctoꝶ refertū, & biblia decorā. Itē brachiū sancti Cosme in reseruaculo argenteo deaurato, ecclesiæ Posnanieñ. Item Sbigneo Przedborio & Paccoslio filiis, Sbignei de Brzeze, oppidum regium Wlodzislaw cum aliquot uillis. Item duobus filiis suis naturalibus, Niemyerze quem ex iudea susceperat, & Ioāni Bogucze. uillas Cuthaw, Iurznicz, & Drugnia, & alias uillas. Item Ioāni Zachka castrum Miedzigorze in terra Sandomirieñ, Iaszkoni Zarowski Podgaye, Paulo Zlodzey Nyeklay, Et pluribus aliis aulicis & seruitoribus uillas, aduocatias, pecunias dedit & legauit. Exequutorē huiusmodi testamenti Ioannem de Strzelcze, Szuchiuilk cognominatum, Grzimalitam Decanum Gracco: & Cancellarium regni Poloniæ cōstituens. His itaq; cōpositis, sacramētis eucharistiæ & sacræ unctionis perceptis. In palacio inferiori ampla lo castri Graccoui: ad meridiē sito, feria tertia proxima ante festum sācti Leonardi, quæ fuit qnta Nouembris, anno

Ēgritudo kazimiri.

Testamentum pro sua prole

Kazimiri mors.

bris, ãno ætatis suæ sexagesimo completo, circa ortũ solis, spiritũm deo red/ didit, tercia autẽ die mortis suæ quæ fuit septima Nouembris, a tribus Pon tificibus Iaroslao Gnezneñ, Floriano Gracco: & Petro Lubuceñ, a Wladis/ lao duce Oppolieñ, & Baronum ac popularium frequẽti numero, in latere dextro prope maius altare in ecclesia Gracco: sepultus. Sepulchrũ succes su temporis tabulis imaginibusq; marmoreis postea extructum ornatumq; est. At Semouitus Mazouiæ dux, morte Kazimiri audita, castra illico Plo/ czko, Rawa, Gostinin, Vissegrad, & Szochaczow accepit, & ea sibi appro priauit. Fuit autẽ rex Kazimirus, crassus & medius corpore, fronte uenerabi lis, crine plurimo & crispo, barbã promissa, uoce aliquãtulum balba, sed so nora. In comessatiões & uenerẽ, cæterasq; uoluptates præceps, in patriã cle mens, in subditos modestus, in mulieres intemperatus. Regnauit annis qua/ draginta, hic ex omnibus regibus & principibus, quos unq̃ Polonia habuit, regnum Poloniæ magnificauit, templorum, castrorũ, ciuitatum, & curiatũ uaria structura. Castrum Gracco: palaciis, turribus, tectis, & picturis orna/ uit. Item ciuitatem Kazimiriam, Graccouiæ iunctam erexit, muro cinxit, & de suo nomine Kazimiriã uocauit. Item Vieliczkam, Skauinam, Ilkusſ, Bãd zin, Lelow, Sandomiriã, Visliczam, Opoczno, Szidlow, Radom, Vxuelni cza, Lublin, Srauissin, Calisſ, Pisdri, Vielun, Konin, Lanciciã, Piotrkow, Plo czko, Iuniwlodz, Leopolim, Sanok, Crosnam, Czchow muris cinxit. Itẽ ca/ stra & curias Posnanieñ, Kalissieñ, Sãdomiriẽ: Lublinẽ: Leopolieñ altius & inferius, Pisdreñ, Vieluneñ, Siradiẽ: Lanciciẽ: Ploceñ, quod murum habuit ipse aliũ addidit. In Kolo, Nyepolomicze, Szidlow, Bolesczauicz, Ostrzes sow, Przemislieñ Lanczkoronã, Lelow, Bandzin, Ocecz, Crzepicze, Czor/ sten, Szeczechow, Solecz, Zauichost, nouæ ciuitatis dictũ Korcin, Konin, Nakel, Vielen, Miedzirzecz, Cruswicza, Zlothoria, Przedecz, Bidgostia Lubaczow, Trebowla, Halicz, Custan, Opoczno, Przisow, Rauense, Vis/ segrad, Przedborz, Brzesnicza. Item sacras ædes & templa, duas ecclesias in castro Gracco: uidelicet sancti Michaelis & sancti Georgii. Item hospita/ le in Stradomya. Item Sandomiriẽ: & Vislicieñ collegiatas. In Stobnicza, Szidlow, Lapszicze, Kargow, Niepolomicze, Solecz, Opoczno, Korczin, sancti Stanislai in rupella. Item testudinem ecclesiæ Graccoui: Cathedralis stellis deauratis decorauit, & chorum eius plumbo texit, In eadẽ cathedrali sacellũ assũptionis beatæ Mariæ, & aliud apud prædicatores cõstruxit & ex ornauit. Item monasteria in Piotrkow, Lancicia, Noua ciuitate Korczin & a lia construxit, picturis tectisq; decorauit. Ac eisdem ecclesiis & monasteriis, calices, cruces, & libros, iuxta magnificẽtiam regiam donauit. Item in circo Gracco: palacium cum officinis ad uendendum pannos & mercantias, uul/ gariter pannicidiũ nũcupatũ. Et hortũ ferarum uulgo ferale alias terithro phium appellatum hodie demolitum, cuius ruinas & portiones cum altissi mis arboribus ante ingressum adolescentiæ meæ præueni & perspexi, nunc indiciis eorum non apparentibus, cõdidit ac muro extruxit. Et quicquid po/ lonia in castris, ciuitatibus, ecclesiis, curiis, muratum continet, id pro maiori parte ab ipso Kazimiro, & suis sumptibus est perfectum. Et licet ipse incon tinens fuerit

Benegesta eius memoratu digna.

Extructiones Ciuitatum, castrorum, templorum, hospitalium.

Emporium.

Ferale.

tinens fuerit. Clericos tamen bonæ conuersationis & castos plurimū dilexit.
Eisq; prælaturas ac beneficia ecclesiarū, de infima plebe existentibus, ultra
nobiles & seruitores suos conferebat. Omnes peculiari cura spirituales ad/ Canonica Præ/latorū electio.
hortando, ut circa suas ecclesias residentiam facerēt personalem. Colonis &
subditis agrestibus, a nobilibus & militaribus ne fierent oppræssiones & in/
iuriæ, summe prouidebat. Fures & prædones etiam quātumcūq; fuissent no
biles, suspendi, decollari, uel alia nece interimere iubebat, humanas minitati
ones non metuens. Calumniatores uero si quospiam reperit, ferro ignito in
facie aduri mandauit. Exempto quādoq; maiori nummo, homini uillano de
suo heroa querenti monuit, ut igni comparato & silice in campo reperto,
si aliter non daretur, incēdio se ultum iret, tradidit. Eaq; licentiā multorum
militariū, substātias suorū subiectorū per iniuriā expilantiū, refrenauit.

CAPVT XXII.

ANno domini 1335 ingens multitudo locustarum per turmas &
turmas diuisa, in Poloniam spicis luxuriantibus uenit. In ea fre/
quentia & spissitudine, ut radios solis obumbraret, & tanta alti
tudine, ut ungulas equorum excederet. Abraserunt ubicumq; Locustæ in Po/lonia.
descenderunt suo morsu, frumenta, herbas & gramina. Post locustas, ualidis/
simus uentus, uniuersum poloniæ regnū concutiens, domus & arbores euer
tēs, incepit & superuenit, uigesimanona Septembris, & pluribus diebus du
rauit. Eodem anno tredecima mensis Iulii. Boleslaus dux Bregeñ, monasteri
um ordinis fratrum minorum in oppido suo Brega fūdauit, quod Nankerus Monasterium Bregeñ erigit.
Episcopus Wratisla: auctoritate Ioannis papæ uigesimi secundi, in anno se
quenti uigesimanona mensis Iulii confirmauit. Eodem anno mortuo Luthe/
ro de Brūswigk magistro Prussiæ, Theodricus de Aldemburgk Marsalcus, Theodricus de Aldemburgk magister Prus:
Saxo genere, a captiuitate polonica liberatus, in Magistrum successit. Anno
domini 1336. Przemislaus Rathiborieñ & Oppauieñ dux, monasteriū san/ Monasterium in Ratibor fundatur.
ctimonialium ordinis prædicatorum in ecclesia sanctispiritus in Rathibor
fundauit, deditq; illi pro dote uillas ducales, molendina, & plures libertates.
Processu autem tēporis Eufemia alias Ofka princeps Mazouiæ pro eodē
monasterio oppidum Iauorow cum septem uillis coemit, quod & quas Ni
colaus dux Rathiborieñ filius Ianussii uiolenter occupauit, & sibi appropri
auit. Filiiq; sui Venceslaus & Ianussius haud secus q̄ hereditaria spretis a/
postolicis censuris inter se diuiserunt. Boleslaus Bregeñ & Legniceñ dux ꝓ/
dige uiuendo fere omnia consumpsit, ut decætero unde se aleret nō haberet.
Mortua interim sua consorte Margaretha, filia Vencellai regis Bohemiæ, a
liam de Graccouia Katherinam anno domini 1336 superduxit. Doteq; per
eam allata, Bregam & Olauiam redemit, & in Brega suū domicilium cōsti
tuit, terram autē Legniceñ uariis pecuniarum summis grauatā, filiis suis Vē
ceslao & Lodouico dedit, ut sibi quantum scirēt consulerent. Qui suffragio
a militaribus & agrestibus petito & obtēto, Legniceñ terram a creditoribus
liberauerunt. Nonnullis creditoribus conditionem eorū miserantibus, suarū
pecuniarum portionē remittentibus. Anno quo supra tricesimosexto supra
mille tricentos, sedecimo kalendas Nouembris duces Lithuaniæ, filii Gedi/

mini, Olgerth, Keystüt, Koributh, Patrikyg, Lubardus, Szuriwil, Bûthaw Mazouiam ingressi (q̃uis affinitatem & pacem cum ducibus Mazouiæ iuxerant & firmauerant) eam hostiliter prædati sunt, & exusserunt. Et plusq̃ mille ducentos christianos & pecora in Lithuaniã abduxerunt. Eodem anno aduenient exercitu ex Almania in Prussiam, in quo erant Margrabius Brã denburgeñ, Comes de Namẽ, & Comes de Hennẽbergk, in terras Lithuano rum ingressi sunt, & castrũ Pullen oppugnauerũt, in quod Lithuani ad quat tuor milia hominum, cũ coniugibus, pignoribus, & fortunis confluxerãt. Et q̃q̃ Lithuani probe restitissent, tamen castrũ ex frequenti proiectione machinarũ dirutũ & expugnatũ iri uidentes, in castri medio rogo extructo, om nes fortunas suas & substantias incenderunt. Coniugibusq; & paruulis truci datis, iugulum præfecto castri omnes præbuerũt, ne uiui in hostium manus uenirent. Et christiani castrum irrumpentes, paucos ex tanto numero superstites reperierunt, & hos aut necarunt aut captiuarunt. Castro incenso & funditus demolito, regioneq; in circuitu uastata, in Prussiam redierunt. Anno domini 1337. Ioannes rex Bohemiæ, castrum Mielicz sibi dari mandauit quod Nankerus Episcopus Wratis: tanq̃ uir Heroicus denegauit. Ob hoc Ioãnes rex Bohemiæ misso exercitu, castrũ Mielicz obsidione cinxit, & quũ eius expugnatio difficilior uideretur, uafricie solita usus, ad Hẽricũ de Virb na Archidiaconũ & Canonicũ Wratisla: administratorem castri, familiares & notos cum lagenis uini meri, sciens eum ad potationes uinorũ auidum & inclinatum, misit. Quũq; inebriatum tum blandiciis, tum terroribus, de resi gnatione castri requirerent, Hẽricus Archidiaconus uir pauidus nulla eum necessitate stringente, castrum Mielicz resignauit, & de ipso excessit. Nanke rus ergo per litteras, ablatum castrum restitui ecclesiæ apud Ioãnem regem laborauit. Quo abnuente totam diocesim Wratisla: interdicto supposuit. At ubi Ioannes rex Bohemiæ Wratislauiam aduenisset, plures super castri Mielicz restitutione interponebãtur tractatus, quos dum uideret Nankerus in irritum cedere. Cum quattuor tantummodo Prælatis & Canonicis, cæte ris metu se subtrahẽtibus, uidelicet Apeczkone Scolastico, qui postea in Lu buceñ Episcopum fuit promotus, Othone de Domy, Cunczkone de Szalkow, & Petro de Bitkow, in monasterio minorũ sancti Iacobi regem in parua stubella refectorio proxima se continentem, gestans in collo stolam, & in pectore crucem, intrepide accessit. Inquiẽs, moneo te dominẽ rex primo, itẽ secundo, item tercio & peremptorie, ut castrum Mielicz a te uiolenter occu patum, mihi & ecclesiæ meæ Wratisla: reddas. Denegãte autẽ rege restitutionem, tum Nankerus cruce in manu cum ligno dominico accepta. Auctoritate inquit omnipotentis dei, te uelut ecclesiasticorũ bonorũ inuasorẽ excõmunico, excõmunicatumq; denũcio, in nomine patris & filii & spiritussan cti amen. Ioannes rex in furorem uersus, q̃ temerarius est inquit iste Pop, id est sacerdos, querit sui interfectorem. At ego a sanguine suo me continebo. Egredientem a conspectu regis Episcopum, Consules Wratislauiẽses carpe bant, q; aliis uiis neglectis regem excõmunicauerit. At ille ego uos consiliarios & adiutores suos, eadẽ auctoritate dei omnipotentis qua & regẽ uestrũ excomunico

Marginal notes:
- Lithuania vastata.
- Cruciferorum victoria.
- Castrum Mie licz obsidione cingitur.
- Nancker⁹ Epi scopus Castrũ repetit.

excomminunico, & excommunicatos decerno. Sed neq; rex ueſter glorietur ſe
fore regem, quũ magis regulus q̃ rex ſit extimãdus. His uerbis rex, durius q̃
cenſuris ſe læſum exiſtimãs, nuncios ad Epiſcopũ Nankerũ miſit, ut qua ex
cauſa regem Bohemiæ putaret regulum, non regẽ appellandum ediſſereret
Quibus Epiſcopus, qui in ſuo regno Metropolitano caret, & in coronatione
ſua, præce & præcio aliarum nationũ Archiepiſcopos cõducit, regulus eſt,
& inter omnes Catholicos reges minimus. Sugillatio huiuſmodi Ioãnem re
gem Bohemiæ adeo mouit irritauitq;, ut ex Pragen̄ eccleſia metropolitanã creari temporis proceſſu procurauit. Poſt triduum diſcedens Nankerus in

Eccleſia Pragen̄ Metropolitanã facta.

Niſſam cum omni clero ſæculari & regulari, quem rex quia appellationi a
ſe factæ non adherebat eiciendum mandauit, Et omnes eccleſias obſerari
iuſſit. Rege autem mandante & ciuibus Wratiſlauien: eccleſiis per uio-
lẽtiã patefactis, celebrare diuina præſbiteri uagi & diſcoli cœperũt, populo
autẽ cõmuni faſtidiente eccleſias ingredi, compellebatur a lictoribus & recu
ſantibus ueſtes detrahebãtur. Poſt alias tandem maiores cenſuras, tam in re
gem Ioãnem q̃ conſiliarios eius & ciues Wratiſla: latas, rex furore plenus,
bona temporalia Epiſcopi, ac omnium eccleſiarũ & monaſteriorũ ducibus
Sleſiæ occupare iuſſit, ſed omnibus aliis iuſſionem deteſtantibus. Boleſlaus

Bona Epiſcopi occupata.

Bregenſis dux, inopiæ ſuæ ſuccurſurus, oppida, uillas, decimas & introitus
omnium eccleſiarum in ſuo ducatu Bregen̄ inuaſit & diripuit. Pro quo ipſe
& terra ſua, quod longo tempore pertulit, ſuppoſita interdicto fuit. Sũmus
Pontifex Benedictus duodecimus etiã confirmauit & aggrauauit ſentẽtias
Nankeri Epiſcopi. Nec prius reſpondit ſe Ioanni regi requirẽti & petenti ab
ſolutionem impẽſurum, donec de caſtro Mielicz cœderet, & bonorum eccle
ſiæ plenam faceret reſtitutionẽ. Sed rege aliquot annis cum ciuibus Wrati
ſlauien̄ anathema tollerante, eccleſia Wratiſla: direptionẽ eccleſiaſticorum
introituum pertulit.

CAPVT XXIII.

ANno quo ſupra in feſto ſanctæ Heduigis. Lithuani furtiuis itine
ribus Mazouiã ingreſſi, Polthowſk & Czechanow oppida cũ
uiciniis eorum uaſtauerunt. Et plures mortales in Lithuaniã ab
ducebãt, quos milites Mazouiæ inſequentes, prædam & capti

Ingreſſus Lithuanorum in Mazouiam.

uos excuſſerũt, & Lithuani fugierũt, pluribus ex eis in flumine Narew, pre
ſertim qui ſarcinas non abiecerant, ſuffocatis. Anno Chriſti 1337. Thartari
cum Ruthenis caſtrũ Lublin, duodecim diebus obſidẽtes impugnabãt. Sed
principe Thartarorum ſagitta ex caſtro miſſa, occiſo, ſtatim cũ magno cla-
more receſſerũt. Anno domini 1339. Monaſterium fratrũ minorum ſub titu

Caſtrum Lublin impugnat.

lo ſancti Staniſlai Kazimirus rex Poloniæ in ſuo regio oppido Kaliſz funda
uit, & muro coctili erexit. Eodem anno Theodricus de Aldemburgk mag-
ſter Pruſſiæ habens in ſuo comitatu Comitẽ, Palatinum Rheni, & forte ex-
ercitum ex Almanis congregatum, Lithuaniam hyeme ingreſſus, caſtrũ Vi
elunya cinxit. Verum quum omnes ſuos conarus in irritum recidere uideret,

Monaſterium in kaliſz fundatur.

in Pruſſiam redire coactus eſt. Et in æſtate cum multis forenſibus Lithuaniã
ingrediẽs, eam uaſtauit, & multos captiuos duxit. Tres quoq; aggeres & to

Lithuania uaſtatur.

tidem alueos seu aquæ ductus, quibus Barbarorũ clandestina in terras Prussiæ arceretur inuasio disposuit. Anno domini 1340 die uigesimaquinta Marcii. In antiqua Wladislauia in monte, nouus chorus per Mathiã episcopum Wladislauieñ iactus & iniciatus est. Cui processu tẽporis & corpus superaddidit pulchro opere. Anno quo supra octaua die Septẽbris. Lithuani cũ suis ducibus in magna multitudine terras Mazouiæ uastarunt, nulloq; resistentiam opponente, captiuos abduxerunt. Eodem anno relicta Wladislai Loktek, Heduigis & genitrix Kazimiri secundi in Sandeceñ monasterio tumulatur, Kazimiro rege iusta funeri magnifico sumptu persoluente. Anno domini 1341 decima mensis Aprilis, quæ in parasceue cadebat, mortuus est in oppido Nissa Nankerus Episcopus Wratisla: plenus bonis operibus, & in ecclesia Wratis: sepultus. In morte eius quædam religiosa fœmina suauissimũ audiuit cantum. Cui reuelatum est, animam Nãkeri Episcopi Wratislauieñ ab ãgelis in cœlum deferri, fertur sub ordinatione Ioãnis regis & Comitis de Luczembergk ueneno propinato mortem uiolentã incidisse. Fertur quoq; hic Episcopus miræ deuotionis ac magnæ abstinentiæ fuisse. Et missas quotquot legi poterant, in ecclesia in qua aderat audiuisse, & ad quamlibet earũ speciale oblationẽ obtulisse. Fertur etiã singulis ãnis, certam sũmã pecuniæ uicariis ecclesiæ Gracco: pro annua strena (uulgo colũbatione) de Wratisla: misisse. Eodẽ anno undecima mensis Iunii, Theodricus de Aldẽburg Magister Prussiæ in Thorun, in præsentia Karoli Marchionis Morauiæ filii Ioannis regis Bohemiæ mortuus est. Cui Lutherus Commendator maior alias Ludolfus Konigk natiõe Saxo successit. Anno domini 1342 decimoseptimo kalendas Augusti, alias feria tercia post Margarethæ. Karolo rege Hũgariæ in castro Vissegrod rebus humanis exempto, & in alba regali condito. Lodouicus filius eius, ætatis agens ãnum decimumseptimũ, in regem Hungariæ, dominico die ante festũ sancti Iacobi, alias duodecimo kalendas Augusti per Chanadinum Archiepiscopum Strigonieñ, assistentibus ei Wladislao Quinq; ecclesieñ, Nicolao Agrieñ, Mieczlauo Vespimeñ, Colomãno Iaurieñ, Petro Sermieñ, Vito Nitrieñ, & Laurentio Bosneñ, Episcopis, & Baronum ac nobiliũ multitudine copiosa coronatus est. Eodem anno Przeczlaus de Pogorzelecz successor Nãkeri in episcopatu Wratisla: per Benedictũ papam 12. confirmatus & cõsecratus, ex curia Romana reuersus in Nissam uenit, ubi ad illum Karolo Marchione Morauiæ, filio Ioannis de Luczemburgk regis Bohemiæ ueniente, reconciliationẽ cum eo æquis cõditionibus super interdicto composuit. Eoq; ex Nissa in Wratislauiã diuertente & Karolo Marchione cũ cõcomitante, consules ac iurati Wratisla: pedibus nudati ac capitibus, palliis quoq; & cingulis ammotis, ex prætorio usq; ad monasterium sancti Adalberti uenerunt, & prostrati, culpaq; simpliciter recognita, ueniã suppliciter deposcebãt, p plures execrationes astringẽtes se nunq̃ simili rebellione ecclesiam Wratisla: molestaturos, unde & interdictũ sustulit. Verum digna plaga, indignam expulsionẽ Episcopi ac cleri & cœdem Ioãnis inquisitoris Wratis: ultura, repente superuenit. Casuali eñ igne octaua die Maii alias in octaua sancti Stanislai in Wratislauia exorto, tota ciuitas

Nankerus Episcopus Nisse mortuus.

Mors Theodrici de Aldenburgk. Ludolfus konig mag: Prus: karolus rex Hungariẹ mortuus.

Ludouicus in Regem coronatus.

wratislauia cõflagrata.

ciuitas conflagrata est. Visusq; est tempore incendii a quadã religiosa fœmina, apud sanctum Mauricium extra muros Wratisla: inclusa, angelus contra ciuitatem exertũ gestãs gladium, & ardentibus carbonibus ciuitatem feriens & incendens. Eodem anno Lithuani in numeroso exercitu Prussiam ingressi, fere uniuersam spoliis, cœdibusq; & captiuitatibus impleuerunt. Magistro Luthero in expeditione contra nouam Marchiã, quã sibi gestiebat subiicere occupato, & suis defensionẽ non ferente, Qui reuersus tanta cõsternatione de suorum cœde & captiuitate ãgustiatus est, ut sensu ammisso, delirus & amens fieret. In cuius locum Henricus Dusemer suffectus est. Anno domini 1343 in festo sancti Mathiæ quod in carnispriuium cadebat, nuptiæ per Kazimirũ regẽ Poloniæ in ciuitate Posnanieñ cum magna solennitate celebratæ sunt. Boguslao duci Stetineñ filiã suam uirginem Elizabeth, ex Anna prima cõiuge, Gedimini ducis Lithuaniæ filia, desponsando. Eidẽ uiginti milia marcarum latorũ grossorum Prageñ, & supellectilẽ in uasis aureis & argenteis, equis & uestibus pro dotalibus assignando. Et uicissim contra quoscũq; hostes & signanter contra fratres Cruciferos de Prussia, quadringentis galeis armatorum regi & regno poloniæ personali auxilio Boguslaum & germanos eius Baruin & Varcislaum obligando. Eodem anno Lodouicus Hungariæ, Ioannes Luczemburgeñ Bohemiæ reges, Karolus filius eius Marchio Morauiæ. Item Comes de Halles, & alii q̃plures illustres uiri, in Prussiam cũ eorũ potentiis aduenerunt. Atq; cũ Magistro Prussiæ in Lithuaniã descẽderunt. Lithuani autẽ interim quo eo℞ terra uastabatur, cum omni potentia in terrã Zambiẽsem & in Liuoniã perrexerũt, & eas grassabant᷑. Magistro Liuoniæ absente et Samagittas oppugnante, Quæ uarietas adeo reges afflixit, ut Magistrũ conuiciarentur tanq̃ huius pessimi euentus auctorem. Anno domini 1344. Hacten⁹ ecclesiam Prageñ Episcopalem & suffraganeam Maguntineñ Archiepiscopo, in Archiepiscopalem & metropoliticã Luthomisšeñ uero quæ Abbacialis seu conuentualis sancti Benedicti fuerat, exclusis monachis in Cathedralem Ioãnes cœcus Bohemiæ rex Philippo Frãciæ rege enixius factum adiuuante, per Clementem papam sextum, ultima die Aprilis in Auinione permutari procurauit. Et Arnestum Prageñ tunc Episcopũ Archiepiscopali & pallii honore insigniri, Olomunceñq; in suffraganeam adiici obtinuit. Sed Wratisla: quam successu temporis Karolus Romanorũ & Bohemiæ rex, Prageñ Archiepiscopo subiici deposcebat. Impediente uero Kazimiro rege Poloniæ, tanq̃ a regibus Poloniæ fundatam & dotatam obtinere non potuit.

Lithuani Prussiam uastant.

Henricus Dusemer magister Prussię.

Nuptię Boguslai ducis Stetinensis.

Vicissitudo spoliorum.

CAPVT XXIIII.

ANno domini 1345. Hẽricus Dusemer magister Prussiæ, habẽs in suo comitatu milites Hungariæ & Bohemiæ, item Marchionem Holandiæ, kalendis Marciis expeditionem in Lithuanos egit, sed parum proficiens, tũ quia Lithuani in castris & nemoribus delitescẽbãt, tum quia lubricitas terræ ex resolutione & glaciebus acciderat, in Prussiã redire coactus est. Anno domini 1346 Ioannes Lodza Episcopus Posnanieñ uita excessit mortali, in ecclesia Posnanieñ sepultus. Is cõ-

Ioannes Lodza Episcop⁹ Posnanieñ mortuus.

posuit

posuit antiphonam Lux claresсat in uia. Sequentiã de assumptione quæ incipit, Salue salutis ianua. Item sequentiam de sancto Adalberto, in laudem sacri Præsulis, Item sequentiã de sancto Petro, Tu es petrus, Item sequentiam de sancto Paulo, hæ sequentiæ in ecclesia Posnanieñ decantantur. Eodẽ anno Ioannes cœcus Bohemiæ rex, Philippo Francorũ regi affini suo. Contra Eduardum Anglorũ regem Franciæ regnum oppugnantẽ, forti congesto exercitu auxilia ferens, in hostes densiores inductus & insiliens, occisus est, Philippo rege Franciæ cum filio & rege Nauarre terga uertentibus. Relatusq; Ioannes rex Bohemiæ in Luczẽburgk in ecclesia maiori sepultus est. Et Karolus filius eius in regem Bohemiæ est suffectus. Eodem anno in hyeme Hẽricus Dusemer magister Prussiæ Lithuaniam ingressus, cum agmine ad quadraginta milia estimato, eam crudeliter uastauit. Olgerdus autẽ Lithuaniæ dux, habẽs secum copias Smolnensiũ, Polocensium, & Ruthenorum, in die Purificatiõis cũ magistro & exercitu eius cõflixit. Et maxima cœde utrimq; ædita, Lithuani & Rutheni succubuerunt. Duo de uiginti milia Lithuanorũ & Ruthenorum cœsa referuntur. Magister & Cruciferi spoliis potiti, in propria reuersi, in signũ obtẽtæ uictoriæ monasterium uirginũ in Konigsbergk dotarunt. Estate uero adueniente, nouo instaurato exercitu, alteram in Lithuanos Henricus Dusemer expeditionẽ ægit, & castrum Vielunya obsidione cingẽns & conquirẽs conflagrauit. Populatisq; uicis & uillis incensis, spolia ferens & captiuos, in Prussiam rediit. Olgerdus uero dux Lithuaniæ, ualido cõgregato exercitu, in terram Zambieñ ex improuiso irruit, & aliquot milia christianorũ promiscui sexus captiua abduxit. Quidam nequã & famelici latrunculi, sub octauis corporis Christi, anno domini 1347 de ecclesia parrochiali omniũ sanctorũ in Graccouia delatoriũ diuinissimi sacramẽti (uulgo monstrantiã) furati sũt. Compertoq; ꝙ esset ærea, illam in paludem Mothe arbustis plenam, ab ecclesia sancti Laurencii nunc in Kazimiria extantẽ proiecerunt, tunc aũt ecclesia parrochiali in uilla Bauol, ad proprietatẽ Capituli Gracco: pertinente nec longe distãtem. Et quum plures mortales luminaria die noctuq; in palude relucentia uiderent, ad Pontificem Gracco: eiusq; uenerabile Capitulum, ac deinde ad regẽ Kazimirũ, rem tanq̃ prodigiosam pertulere. Qui processionibus totius urbis ordinatis, triduano prius ieiunio indicto & exacto. Cum hymnis & uexillis paludem adeũtes, delatorium cum sacramento diuinissimo acceperunt, & illud ad ecclesiam omnium sanctorũ unde erat ablatũ retulerunt. Excellentissimus autẽ rex Kazimirus in loco inuentionis tam ineffabilis sacramẽti, quis cenoso & paludinoso, ecclesiam in honorem & titulum corporis Christi se fundaturũ uouit. Nec mora ãno altero nobilẽ chorum & sacrarium cocto latere iniciauit & consumauit. Parrochia quam ex antiquo ecclesia sancti Laurencii habebat ei adiuncta, calicibusq; ac apparatib9, crucib9, cæterisq; clenodiis munificẽtia regia adornauit. Et titulum corporis Christi, quo ecclesia sancti Frãcisci a primeua sui fundatione illustrata fuerat, fratribus minoribus præcio præcibusq; contentatis, ut solidior sua fundatio permaneret, abrogari & extingui procurauit. Villa quoq; Bauol in suam ditionẽ & proprietatem traducta. Oppidum de suo

Ioannes rex Bohemiæ mortuus.

Lithuania uastata.

Cruciferorum Victoria.

Fũdatio Ecclesiæ corporis Christi in kazimiria.

dum de suo nomine Kazimiria nuncupatū, processu temporis muris cōmuniuit. Amplius monasterium insigne, in decus sanctarum Margarhæ & Catharinæ, in quo sunt fratres heremitæ ordinis sancti Augustini constituit. Chorū ecclesiæ eiusdem monasterii magnifico & liberali sumptu usq; ad integrum cum sacrario muro coctili & excelso locauit. Et prosūdato annulos quos ferebat, in iactu fundationis & primi lapidis posuit. Expost autē deuotio fidelium corpus ecclesiæ cum sacellis adiecit. Anno domini 1348 Henricus Dusemer, uno lustro in magisterio Prussiæ exacto, mortu9 est. Et in die Epiphaniarū Venrich de Kniprode, Cōmendator generalis in magistrū substituitur Qui in Lithuaniā cum exercitu copioso ingressus, districtum Pastrim cœde, spoliis, ac flamma uastauit, & cum captiuis ac spoliis in Prussiā rediit. Cui9 uestigia Lithuaniæ dux Olgerdus, cum fratribus Keystut, Patrikyg, & aliis sequut9, exercitu catholico disperso, in Prussiam irrupit. Et crudeli cœde in christianos, nullo ferente subsidium, debachatus, spoliis onustus, & septingē tos homines ducens, in Lithuaniā reuersus est. Nec multopost, dux de Smolenskko cum nouis Ruthenorū & Lithuanorum copiis Prussiam circa Labiow ingressus, singula in circuitu igne, ferro, & uastitate compleuit. Cōmēndator autē de Labiow, copiis suis longe imparibus cum ipso conflixit, & uictoria Cruciferis cessit. Lithuani autē & Rutheni cum suo duce in fugam acti, dum flumen ad quod pugnabatur more tumultuario superare contenderunt, plures illic ab undis q̄ ab hostibus suffocati sunt. Sed & ipse Smolnensis dux in eodē flumine submersus, celebriorem uictoriam apud christianos effecit.

Ecclesia s. Catherinę. *Henricus Dusemer mortu9.* *Venrich de kniprode magister Prussię.* *Lithuania uastatur.* *Prussia uastat.* *Cruciferorum victoria.*

CAPVT XXV.

ANno domini 1349 Venrich magister Prussiæ cum quadraginta milibus armatorū, qui de Francia & Anglia uenerant, Lithuaniam ingressus, omnem sexū passim occidēs uastauit. Et dum spoliis onustus rediret, dux Lithuanicus Keystut, uigesimaquarta Ianuarii pugnam cū eo conseruit. In qua de Lithuanis & Ruthenis decemocto milia ceciderunt. De Cruciferis Gerardus de Stegin Cōmendator Gedanēn. Item Cōmendator Gobiensis, item sex fratres de ordine, quinquaginta milites & plures alii equestris & pedestris ordinis pugnatores. Eiusdem anni æstate Kazmirus rex monasterium Mogila a suo fundatore Iwone de Konske, Episcopo Gracco: inconsumatū consumauit. Murum meridiem uersus consumās, tectum superimponens, & testudines a turri usq; in occidentē, & transuersales perficiens. Hic annus pestifer apud Polonos erat. Anno domini 1353 Kazimirus rex Poloniæ, propter furtiuas incursiones Lithuanorū, ciuitatē Plocen̄ coctili muro & castrū altero superaddito eo anno muro muniuit. Eodem anno Olgerd, Keystut, & Patrikyg duces Lithuaniæ, congesto exercitu, cladem circa Labiow acceptam ulturi, terram Prussiæ circa Resil ingredientes feritate barbarica seuiēdo, singula uastauerunt, populationeq; latius extensa, multis trucidatis mortalibus & plurimis captis, nullam resistentiam passi, Lithuaniam redierunt. Anno quo supra uigesima die mensis Iunii, uirginem Elizabeth filiam Stephani regis Bosnæ, quem Husupusban uocabant, summo Pontifice permittente, Lodouicus rex Hungariæ, matrimonialiter

Cruciferorum victoria. *Monasterium Mogila consūmatum est.* *Pestis.* *Prussia vastat.*

monialiter

monialiter accepit. Genuerat siquidē præfatā Ludouici nūptam, Elizabeth filia Kazimiri ducis Gniewkouieñ, soror patruelis germana Elizabeth anti quioris reginæ Hungariæ, Karoli relictæ, unde Lodouicū regem quarta cō sanguineitatis linea contingebat. Eodem anno sabbato in uigilia Penthecostes, subito immensis frigoribus coortis, nix ualida duorū cubitorum inspera te decidit & descendit, usq; in diem sextam sine resolutione durans, pauentibus agricolis frumentorū destructionē sexta die niuosus imber resolutus, terram rore suauissimo rigauit & fœcūdauit. Anno domini 1354 Lithuaniæ duces Olgerd, Keystut, Patrikyg, & Skirgello, in Prussiam circa Vartemberk ingressi, tectis & uicis incensis, senibus & impuberibus necatis. Vinricho de Kniprode magistro Prussiæ, cum multitudine Barbarorū, decernere non audente, in Lithuaniā cū captiuis & pecoribus reuersi sunt. Anno domini 1355 in die Ioannis apostoli & euangelistæ, tercio die post natiuitatis Christi, dux Mazouiæ Semouitus, homagium & obligationem feudi in oppido Kalissz personaliter præstitit. Cū Nicolao Episcopo Ploceñ & omnibus Baronibus Mazouiæ, regi Kazimiro regalibus uestito & diademate ornato. Litteræ homagii habentur in thesauro Gracco: quæ incipiūt. Nos Semouitus dei gratia dux Mazouiæ &c. Eodē anno in uigilia purificationis Mariæ, Vinricus de Kniprode magister Prussiæ, districtum Miedniki & uniuersam Samagitiam depopulatus est & deuastauit. Incēsisq; uillis & tectis, ac impuberibus & senibus cœsis, cum multitudine captiuorum, & spoliis Ragnetam rediit, ubi castrū Ragnetha fortuito igne cōflagrauit. Et magister Vinricus equo prolapsus in dextra manu contractus est. Anno domini 1356 In uigilia sanctæ Agnetis Lithuanorum duces Olgerd, Keystut, & Patrikyg in magno & forti exercitu terram Prussiæ ingressi, pluribus diebus tam in lōgum q̄ in latum eam cœdibus & spoliis depopulati sunt. Adeo ut fere uniuersam Prussiam hostiliter peruagasse crediti sunt. Magistro & Cruciferis in aciem non prodeuntibus, & cum plurimis & pene innumerabilibus tam captiuis q̄ spoliis in Lithuaniam rediere. Anno domini 1357 turrim & mansiunculas rex Kazimirus in uillagio Lobzow iuxta Graccouiā ad occidentē construxit. In ea ut fertur cum omnium rerū abundantia tenuit Bohemā quandam nobilē Rokiczianā nomine, forma pulchra & præstāti. Ex Praga in quā sæpe descendere cōsueuerat adductam, quam, per desponsationē Abbatis Thiniceñ pontificalibus induti, mulier Episcopum Gracco: existimans, in suos amplexus transire pellexerat, & ardēti amore dilexit. Relatione tādem unius sui cubicularii edoct⁹, quod & oculis propriis postea comperit, quia in capite calua & scabiosa foret, eam illico repudiauit. Et Iudaici generis fœminā Hester nomine propter formæ elegantiam in concubinam asciuit. Ex qua duos filios Nyemyerzam & Pelkam suscepit. Et Pelka quidē immatura morte obiit Niemyerza uero postea in obsequiis Wladislai regis Poloniæ, Lithuani obuersatus, orta contentione propter Podwodorū exactionem, in Coprziwnicza occisus est. Filiæ autē ex eadē iudea Hester suscepte, in ritum Iudaicū ut asseritur transierunt, quoniā cum matre permanserant. Eodem āno Almanorū principes & milites de Franconia, Sueuia, & Anglia cōtra Lithuanos

gentiles

Nix in uigilia Penthecostes.

Prussia uastat.

Semouit⁹ Mazouię dux kazimiro prebet homagium.

Prussia uastatur.

Lobzow castrum erigitur.

gentiles laturi auxilium aduenerunt. Et Vinricus magister Prussiæ expeditioné suis contra Lithuaniá indicens Ziffridum de Dauelth Prussiæ Marsalcum cõstituit ductorem. Qui, Barbaris Lithuanis dimicationis copiá non facientibus, in agrestes, tecta & rura omne genus seuiciæ iussit depromi. Cum captiuorũ & spoliorũ magno numero, nullam resistentiá expertus, Prussiá rediens. Anno domini 1358 rex Kazimirus Maczkoné Borkouicz Palatinũ Posnanieñ captiuatũ, in castro Holstein fame extinxit; Et castra eius ac fratris ipsius Koszmin, Czacz, & uniuersa quæ habebát, abstulit. Causa erat, quia furũ & latronum in illis oris fuerat conseruator. Eiusdem anni feria tercia infra octauas apostolorũ Petri & Pauli, Kazimirus rex Poloniæ, monasterium uel potius cellam fratrũ Canonicorũ regularium sancti Augustini, in uilla Manka medio miliari a Siradieñ oppido fundatam, de consensu Cõradi Abbatis sanctæ Mariæ Wratisla: in arena, sub cuius obedientia consistebat, Ad ecclesiá parrochialem sancti Nicolai in Kalisz tráſtulit. quæ tũc per fugá sui rectoris immediati Martini uacabat, præfatus eñ plebanus parum modeste iniuriam suæ cocæ, quá nonnulli adolescétes filii ciuitatis in dolium aqua sordida plenum, iocádo proiecerát, uindicans, Vnũ ex illis gladio transfossum occidit, & ex Kalisz fugerat. Tulit auté rex Kazimirus a præfato monasterio quattuor uillas, uidelicet Mankam, Polkowo, Vanglowo, & Luboradzice, & eas mésæ regiæ applicuit. In quarum recõpensam monasterio Kalissieñ, uillam bonam Kuchari cum prædio. Item duas uineas circa Kalisz contulit. Huius quoq; monasterii sic translati primus Prepositus frater Mathias fuit. Priuilegiũ & mandatũ Bodzáthæ episcopi Gracco: ad instátiá regis Kazimiri de decimis & colũbatione ut præsbiteri cito post messem, sine aliq̃ tépoꝝ prorogatione decimarent, strenáq; (uulgo colandá) quæ datur reciperent, non extorquerent neq; extraherent. Habetur in ecclesia Graccouieñ de data anno domini 1359. Cuius inicium est. In nomine domini amen. Nouerint uniuersi præsentium noticiam habituri &c.

Maczko Borkouicz fame extinctus.

CAPVT XXVI.

ANno domini 1360 Vinricus de Kniprode magister Prussiæ, aduentu Marchionis Brádenburgeñ animatus, in Lithuanos expeditioné ægit, & exercitui Schindekop Marsalcum Prussiæ præficiens, terras Lithuaniæ uastauit, spoliaq; & captiuos in Prussiam reduxit. Alteram expeditioné hyeme instáte in Lithuanos resumpsit, & terciam eadem hyeme perægit. Quibus quidem tribus expeditionibus Lithuaniam adeo uehementer afflixit, ut pro maiori parte desertam reliquerit. Expeditio tercia reliquis duabus, ducis Keystut captiuitate uisa insignior. Qui datis pluribus catholicorũ captiuis apud Prussiam captis, eodem anno a captiuitate solutus fuit. Anno domini 1361. Quidam lector ordinis predicatorũ in Graccouia, frater Paulus nomine, coram clero & populo in maiori ecclesia Gracco: beatam Mariam uirginem non absq; originali peccato fuisse, in Polonico declamans & prædicans, cecidit & expirauit. Eodem áno uniuersitatem Prageñ Karolus Romanorũ & Bohemiæ rex instituit & dotauit, quam Innocentius papa sextus ad instátiam eiusdem Karoli regis confirmauit,

Triplex expedicio in Lithuanos.

Subita mors in contaminatorem cõcepti onis beatę virginis.

x

firmauit, hæc uix quinquaginta annis durauit. Cũ heresi infecta extermina ri cœpit, tamen reliquiæ suppositorũ, heretica peste deprauatorũ, præfatæ uniuersitatis exiguę numero in hãc diẽ Pragæ cernũť & supsunt. Anno prædicto 1361 Kazimirus rex Poloniæ, in uilla Bawol alias in oppido Kazimirieñ, secus murũ & ecclesiã sancti Laurencii, domos, cameras, lectoria, lapideo muro pro habitatione & lectionibus Doctorũ atq; Magistrorum nouæ uniuersitatis, pro decore regni Poloniæ erigende, edificauit. Missisq; notabilibus nuncijs in Auinionem ad Vrbanũ papam quintum, huiusmodi fundationem a sede apostolica admitti obtinuit. Iacobus eñ secundus, Swinka cognominatus Archiepiscopus Gnezneñ, per litteras apostolicas Cõmissari9 & exequutor designatus, præfatum studiũ Kazimirieñ seu Graccot confirmauit. Quod tamen morte Kazimiri interueniẽte, non fuit sortitum effectũ nec ipsa fundatio atq; dotatio progressum habuit. Priuilegiũ Vrbani papæ sic incipit. Vrbanus episcopus seruus seruorum dei Charissimo in Christo filio Kazimiro regi Poloniæ illustri, salutem & apostolicam benedictionẽ. Decet regiam celsitudinem &c. ut in dicta ciuitate huiusmodi studium existeret generale. Illudq; perpetuis temporib9 inibi uigeret, tam in iuris Canonici & Ciuilis, q̃ alia quacũq; licita, præterq̃ in theologica facultate. Et q; legentes & studentes ibidem omnibus priuilegiis gaudeãt &c. Datũ Auinione kalendis Septembris, Pontificatus nostri anno secũdo. Priuilegium autẽ regis Kazimiri de libertatibus studii Gracco: postea concessum, sic incipit. In nomine domini amen. Ea quæ ex regalis magnificentiæ beneplacito &c. Actum Graccouiæ in die Penthecostes anno domini 1364. Consulum uero Gracco: qui ad uota regis Kazimiri omnes libertates per regem cõcessas, se custodire & obseruare submiserũt, priuilegium sic incipit. In nomine domini amen. Expedit reipublicæ perpetuo &c. Actum Gracco: in die Penthecostes, sub anno domini 1364. Prædicta priuilegia habentur in maiori Collegio artistarum uniuersitatis Gracco: Item rex Kazimirus per eosdem oratores in Auinionem missos, ecclesiã metropolitanam in ciuitate Leopolieñ, per Vrbanũ quintum octauo idus Aprilis, ad dotationẽ sufficientem erigi & fundari obtinuit, quod & factum est. Præfatus enim Archiepiscopus Gnezneñ Iacobus Swinka litteris sibi præsentatis, personaliter Leopolim transiit, & ex parrochiali ecclesia Leopolieñ, inspectãte Kazimiro rege & uniuersa eius militia Archiepiscopatum erexit. Primumq; Archiepiscopũ dictæ sedis Cristinum uirum nobilem instituit & consecrauit. Anno quo supra 1361 uigesimaquinta die mensis Iulii Wratislauia est conflagrata, & iudei expulsi sunt. Eodem anno domini 1361. Vinricus magister Prussiæ, præficiẽs suo exercitui Henricum Cramfelt generalem Cõmendatorem in ducem, ad uastandum terras Russiæ misit. Sed propositum suum assiduus imbriũ descensus impediuit. Ne ergo frustra arma induisset, in Lithuaniam descendit, & eam uastare cœpit. Lithuanorũ autẽ principes Olgerd, Keystut, & Patrikyg clandestine cũ copiis suis aduenientes, Prutenicum exercitum nihil aduersi suspicantem inuaserunt, duroq; marte cõmisso, Cruciferis uictoria cessit, eo quidem gratior quo insperatior. Auxit autẽ triumphi gratitudinem Keystuthi ducis captiuitas, qui

Kazimiri fundatio uniuersitatis in kazimiria.

Studiũ Graccouiense confirmatum.

Priuilegia pro uniuersitate Graccouieñ.

Ecclesia metropolitana Leopoli fundatur.

Wratislauia cõflagrata.

Cruciferorum uictoria.

uitas, qui ab Henrico de Eckerſberg Crucifero equo deiectus, uiuus in manꝰ hoſtiles uenerat. Alter uero ducum Lithuaniæ Patrikyg, ex equo & ipſe a Cōrado de Hoberk præcipitatus, a ſuis defenſus, periculum euaſerat. Cruciferorũ uero exercitus cum uictoria & ſpoliis in propria redit. Dux autem Keyſtut in caſtrũ Mariemburk delatus, illic in teſtudine forti uinctus, catenatus & cōcluſus, moleſtias captiuitatis biduo tantũmodo perferens, unius Lithuani Neophiti, apud Mariemburk demorãtis adiutus ſuffragio euaſit. pallio ſiquidem albo cum cruce nigra ſe amiciẽs, omnes Cruciferos & ciues equo uectus fefellit. In ſiluam deinde denſiorẽ & uaſtiorem perueniẽs, equo relicto in palude, diebus aliquot, perſequutores euaſurus, latuit. Noctibus tandem pedeſtri itinere gradum promouens, dum ſe uerſus Lithuaniam ire credidit, in Mazouiã peruenit, ubi a filia germana Anna alias Danuta principe, conſorte Ianuſſii Mazouiæ ducis cognitus, & ab ea cum magno gaudio exceptus. In Lithuaniam datis equis & armigeris deductus, magno ſolatio tam fratribus q̃ genti fuit. Congeſto autẽ exercitu, captiuitatem ſuam ulturus, in Pruſſiã irrupit, & caſtrũ ſancti Ioannis primum oppugnans conquiſiuit & incendit. Ab inde ad caſtrũ Danczik uenit, & id quoq; conquirens, & Cōmendatorem Ioãnem Collin cum multis aliis capiens, exuſſit. Applicauit poſt hæc ad caſtꝝ Eckerſberg, & conquiſitum incendit, multiſq; ſpoliis oneratus redibat. Quem duo Commẽdatores de Roſtemberg & Barthenſtein cum exercitu perſequuti confixerunt, ſpoliaq; & captiuos excuſſerũt. Dux ipſe Keyſtut, equo a Vernero de Vindeken deiectus, pedibus audaciſſime pugnans, deiectoris ſui equo interfecto, per Cōmendatorem de Nieſzowa uulneratus, a Commendatore de Barthẽſtein capitur, ſed parũ prouide aſſeruatus. Iterũ Cruciferos fallens, de quo apud eos magni morſus habebãtur, captiuitatem euadens, & in Lithuaniã peruenit.

Cruciferorũ victoria.

keyſtuth capt9

keyſtuth vinculis exutus.

keyſtuth iterũ captus.

CAPVT XXVII.

ANno domini 1 5 2 Vinricus de Kniprode magiſter Pruſſiæ, congeſto numeroſo exercitu ex domeſticis & peregrinis primo Veris tempore caſtrum Kowno obſidione cinxit. Duces antẽ Lithuaniæ Olgerd, Keyſtut, & Patrikyg, obſidionem huiuſmodi repulſuri, cum ſuis copiis aduenientes, feria quinta ante dominicam Reminiſcere cum magiſtro Pruſſiæ certamine inito, uicti refugerũt. Quibus fugatis magiſter Vinricus ſtrictiori obſidione caſtꝝ Kowno coartauit, machinarũq; crebra contuſione & telorum ignitorũ proiectione debilitauit, tandẽ ſabato in uigilia Paſchæ, muro ſuffoſſo & caſtro accenſo, ipſum cœpit, tamen murus ſuffoſſus ruens, plures mortalium de Cruciferorũ exercitu oppræſſit, & in caſtro ſuccenſo magna multitudo Lithuanorũ ab incẽdio periit. Tria milia Lithuanoꝝ in ea obſidione cæſa & mortua referuntur, Voydath Keyſtuthi filius, cum trigintaſex potioribus captiuitati reſeruatus fuit. Dies reſurrectionis dominice celebratus eſt, & miſſa per Bartholomeum Sambiẽſem Epiſcopum expleta fuit. Subſequenti uero die murorũ parietibus dirutis, & omnibus foſſatis ſolo æquatis, ad caſtrum Piſten exercitum Magiſter applicauit, quod a Lithuanis deſertum reperiens, incendit. Et ad caſtrum Vielunya ueniens

Caſtrum kowno obſeſſum expugnatur.

lunya ueniens, quarta die per impugnationē illud conquisiuit, euersoq; fun/ditus castro Vielunya, cum multitudine captiuorum & spoliorū in Mariemburgk rediit. Anno præfato undecima die Marcii & post, plurib9 dieb9 apparuit Cometes in fine Aquarii prope Venerem. Caudam in piscibus uersus orientem in locum Mercurii retorquens. Durauit ad quinq; hebdomadas.

Appāritio Cometes.

Lithuania per Vinricum grassata.

Vinricus magister Prussiæ, aduenīente Comite Bauariæ Volffgango, anno domini 1 3 6 3 in die Agnetis motis castris, Lithuaniā grauissime in multis locis, præsertim in districtibus Parnrey, Eroglem, Labima, cœdibus, flammis, & spoliis afflixit. Cui magister de Liuonia cum altero exercitu, in duo agmina, quorū alterum magister, alterū Marsalcus regebat, dispartito, in auxiliū aduenit, iunctisq; potentiis simul. In uniuersam Lithuaniæ regionē, Lithuanis decernere non audentibus grassabātur. Et multis captiuis onusti, in Prussiam alter, alter in Liuoniā, nulla hostilitate lacessiti, redierūt. Resumpsit & alterā in Lithuanos Marsalcus Prussiæ Hemyk Schindekop expeditionem Et a castro Garthin per ducem Lithuanorū Patrikyg, qui illud probe tuebatur repulsus, spoliato districtu Garthin, Prussiam cū captiuis remeauit. Anno domini 1 3 6 4. Kazimirus rex Poloniæ, in terra & diocesi Gracco: nouum oppidum Crzepicze iuxta fluuium Isthwarta fundauit. Castrūq; forte in loco palustri ac limoso ex muro coctili, non longe ab oppido fabricauit. Cuius quidē oppidi ecclesiam parrochialem Iaroslaus Gnezneñ Archiepiscopus de domo Bogoria, interpellationibus regiis acquiescens (hoc eñ Bodzātha Episcopus Gracco: petitus facere noluit) duas decimas manipulares mensæ suæ in uillis regiis Zayanczki, & in Crzepicze in dotem contulit. Et Kazimiro rege Poloniæ consentiente, limites diocesum confundens, præfati oppidi iurisditionē occupauit, quum Isthwarta fluui9 utriusq; diocesis limes perpetuus erat. Mathias episcopus Wladisla: dum annos duos & quadraginta pontificatus sui exegisset, senio confectus, Episcopatū Wladislauieñ nepoti suo Sbilutho de Golancza, Præposito Wladislauiē: anno domini 1 3 6 4 resignauit. Is Mathias Episcopus ecclesiam in loco ciuitatis, quoniam prima ecclesia ante castrū sita angusta, parum celebris habebatur, a fundamentis ad consumationem. Item castrū Wladislauieñ. Item castrū Raczansz. Item ecclesiā sancti Vitalis in Wladislauia, pulchro opere & muro coctili cōstruxit & muro cinxit. Eodem anno principes Lithuaniæ castrū Kowno demolitū, lignis & roboribus reficiebāt. Et pontem maximū in flumine Niemyen pro tuendo castro constituerāt. Quam edificationē Cōmendator de Ragneta cū exercitu ueniens, Lithuanis castrū reficientibus diffugiētibus, exussit & funditus euertit. Interim Vinricus magister Prussiæ, cum maiori exercitu ad castrū Pistow aduenit, quod uacuum Lithuanis fugientibus reperiens, incēdit Deinde ad castrū Vielunya admoto exercitu, inter pugnandum congesta lignorū strue & incensa, ualidissimo uento adiuuante incendium, castrū Vielunya conquisiuit, multis Lithuanis in eo flamma pereuntibus, Capitaneus castri Gastawdus captus, inter ducentium manus ad tabernaculum Marsalci, ab Almanis occisus est. Cruciferorū autē exercitu ad propria redeunte. Dux Lithuaniæ Keystut, clandestinis itineribus cū exercitu ingressus, omnē regionem circa

Oppidū Crzepicze extructū

Castrum kowno dirutum reedificatur.

onem circa Iurgembork uastauit, & multa præda capta, in Lithuaniā reuersus est. Cōmendatore de Iurgembork, paucos quosdam ex Lithuanis, qui tardius agmē sequebantur in deserto captiuante. Deinde Marsalco Prussiæ Samagituā uastante, Keystut dux Lithuaniæ occurrens, extremum sui exercitus inuasit & prostrauit, prædaq; recuperata & strage aliquāta ædita, Marsalcum cū reliqua parte in fugam ægit. Hyems huius ānı. M. tricētesimi sexagesimi quarti intensione frigoris in Polonia animalia domestica, & siluestria, aues, & frugiferas arbores occauerat.

CAPVT XXVIII.

ANno domini 1365 Zemomislao duce Gnyewkouień, fratre germano Wladislai Loktek obeūte. Ducatus suus Gnyewkouień inter tres filios quos reliquerat Przemislaum, Lestkonē, & Kazimirum in hunc modum partitus est. Przemislao siquidē cessit Bidgoitia, Lestkoni Iuniwladislauia, & Kazimiro Gnyewkow. Verū Przemislao & Lestkone non relinquentibus heredes, quum solus Kazimirus natu minor, in sortes fratrum successisset, & plures filios ac filias procreasset, fere singulis morte absumptis, unicus tantummodo suus filius Wladislaus a cādida cesarie albus cognominatus, & unica filia Elizabeth, superstites relicti sūt. Et filiam quidem Elizabeth præfati Kazimiri ducis, quum formæ præcellentis esset, Elizabeth regina Hungariæ, consors Karoli regis Hūgariæ, uelut cōsobrinam tercio affinitatis gradu sibi iunctam, in regiā assumēs Eam regi Bosznе Stephano Hisubusban desponsauit. A qua pulcherrima filia Elizabeth ædita. A Lodouico rege Hungariæ & Poloniæ in cōiugium acceptata est, prima uxore eius filia Karoli regis Bohemiæ & Romanorum obeūte. Ex qua Lodouicus rex duas filias Mariam & Heduigim susceperat Wladislaus uero albus inconstantia laborans, & uaria fortuna iactatus, ad ultimū monachus factus est. Primum in Cistercio, postea alteram professionē faciens in Dwione ciuitate Burgundiæ, annis quattuordecim pro monacho & professo illic mansit. Anno præfato Iaroslaus de Bogoria Gnezneń Ecclesiæ Archiepis: castro Vnyeiow ad flumen Varta coctili muro pfecto, Ecclesiam collegiatā sāctæ Mariæ in oppido Vnyeiow simili muro fundauit & cōsumauit. Duosq; Prælatos uidelicet Præpositum & Archidiaconū Item quinq; Canonicos, septem quoq; Vicarios in ea creās, dotem sufficientem cuilibet adiunxit. In eodem etiā oppido Vnyeiow monasterium & ecclesiam sub titulo sancti Nicolai, ordinis sancti Benedicti, subiciens illud Thinіceń monasterio, Cracco: diocesis edificauit. Cui in dotē cōtulit, uillam Byeldrzikow cum omni iure supra fluuium Notesz sitam, ubi Ownya fluuius sibi commiscetur. Anno quo supra Keystut dux Lithuaniæ, copiis Lithuanorum & Samagittarum collectis, per siluarū inuia & latebras Prussiā ingressus, castrū Angerbork per uim expugnauit, uastataq; uicina regione, in Lithuaniā prædam duxit. Sequutus illum Aduocatus Sameń, & aliqui ex Commendatoribus dum prædam raptam excutere nequiuerunt, districtum Eroglen uastarunt, spoliaq; in Prussiam retulerūt. Deinde quattuor duces Lithuaniæ uidelicet Olgerd, Keystut, Patrikyg, & Alexander, magnis potentiis

zemomislaus Gnyewkouień mortuus:

Ducatus diuisio.

Proles kazimiri.

Proles Lodouici regis.

Ecclesia in Vnyeiow fundata.

Castrum Angeiborgk expugnatum.

collectis, quadripartito agmine Prussiam ingressi sunt, eamq; crudeli & barbarica uastatione afflixerunt. Expugnatoq; castro Ragnetha, & aliis multis quoq; uicis incensis, illic diis suis patrio ritu, uictimas de pecorũ sanguine immolarunt. Nulla tandem resistentia reperta, octingẽtos captiuos ex christianis, Itẽ septuaginta equos maiores quos spadones uocãt referentes, Lithuaniam remearunt. Præterea magister Prussiæ Vinricus, barbaricam uastationẽ ulturus, proprio milite contentus, Lithuaniã in multis locis prædatus est, & multis damnis patratis, Lithuanis in siluis & munitionibus se continẽtibus, ducens non paruum numerũ captiuorum, in Prussiã rediit. Sub eo tẽpore Szuriuil & Buthaw germani Olgerdi & Keystuthi ducum, cũ nonnullis Lithuanorum Boyariis & nobilibus Prussiam uenientes, fidem christianã baptismo apud Konigsbergk suscepto, professi sunt. Magister autẽ Prussiæ Vinricus alteram expeditionẽ in Lithuanos agens, aliquot eorũ munitiões cœpit ac incendit, & cum præda in Prussiam regressus est. Quo regrediente Lithuani per itinera occulta, Prussiam circa Nordembork ingressi, maxima damna hominibus incautius se gerentibus intulerunt, & cœde multa ædita, cum spoliis & captiuis euaserunt. Keystuth quoq; Lithuaniæ dux, etiam expeditionem contra Prussiam resumens, castrum sancti Ioãnis impugnauit & cõquisiuit, ac spoliatũ incendit, necatisq; plurimis fidelibus, cæteros ligatos in Lithuaniam traxit. Anno domini 1362 Vinricus magister Prussiæ, peregrinorũ & forensium militum motus aduentu, binam eo anno in Lithuanos expeditionẽ ægit. Et magna uastatione facta, captiuatis pluribus Lithuanorum, in Prussiã rediit. Quem dux Lithuaniæ Keystuth insequutus, tam secreto & silenti agmine Prussiam ingressus est, ut parũ abfuit, quin castrũ Insterbork interciperet, & Cõmendatorem prãdio se reficientem captiuaret. Egre itaq; & castrum defensum, & Cõmẽdator saluatus est. Omnibus tamẽ equis & rebus quæ ad Cõmendatorẽ pertinebãt receptis, duobus districtibus spoliatis & incensis, cum præda pecorũ & captiuorum, in Lithuaniã euasit. Propter quod magister Prussiæ Vinricus terciam in Lithuanos expeditionẽ mouit, & longius progressus uastauit singula. Ac supra fluuium Memen castrũ & pontem edificauit, clandestinas Lithuanorũ irruptiones restricturus. Eam edificationem Keystuth impedire bina uice conatus est, sed abinde fugatus & repulsus est. Eodem anno Bodzantha de Iankowo nobilis de domo Rosarũ Episcopus Graccouiẽ usu perdito, obiit, hic oppido Bedzanczin, situm & nomen indidit. Anno domini 1367 Bithomiẽ ciues furore acti, Plebanum & Prædicatorem submerserunt. Et ex hoc uenæ argenti & plumbi cessauerũt. Eodem ãno ex propriis militibus Prussiæ magister Vinricus cõparato exercitu, & tradito Hẽrico Schindekop Marsalco generali, in terras Lithuaniæ misit. Qui nullam resistentiam reperiens, ferociter & gradu concito quinq; districtus uastauit, usq; ad Kowno grassatus. Octingẽtosq; captiuos & plures equorũ & pecorum greges abduxit. Anno domini 1368 Lithuani cũ duce Keystuth ad Poltowsko castrum & oppidum Episcopi Plocẽ insperate peruenerunt. Et oppido quia munitum non fuerat illico potiti, Castrũ, quum crebris lignorũ pinnatorum struibus defenderetur, menibus in propinquo appositis

Marginalia: Prussia vastat. — Lithuania vastatur. — Lithuania vastatur. — Prussia uastat. — Bodzantha Episcopus Graccouiẽ mortuus. — Lithuania uastatur.

positis incenderunt. Ex quo incendio serpente flamma castrũ & homines in eo conclusi cõburebãtur. In uicinas deinde uillas populatione extensa, cum multa præda celeri cursu diffugerunt. Anno d. 1369 Lodouicus dux Bregeñ ad honorem sancti Ioannis baptistæ & sanctæ Heduigis, Collegiatã ecclesiam & certum Canonicorũ numerum in Brega instituit. Impetrato a sede apostolica priuilegio, ut Decanus illius, solẽnibus diebus mitra utatur Põtificali & baculo. Item fundauit Mansionarios qui horas beatæ uirgini psallerent. Reliquit duos filios Vencessaum & Henricũ. Vencesslao autẽ immatura morte obeunte, Henricus solus paternam sortem possedit. Eodem ãno Vinricus magister Prussiæ in Lithuaniam lapides, cementum, & lateres, castrum constructurus secum uehens. Ad fluuiũq; Niemyen perueniens, multam materiam pro erigendo muro a Lithuanis reperiens, castrum a fundamentis nomen ei Gotisuerder. i. insula dei imponens iniciauit, & infra tẽpus semestre consumauit, præsidioq; militum forti ei imposito, pro dic Pẽtheco stes terram Lithuaniæ circum circa depopulatam exussit. Lithuanorum autẽ duces Olgerd & Keystuth super extructione castri furore & indignatione pleni, magistro Prussiæ discedente, contra castrum Gotisuerder aduenerunt Et quinq; heddomadis illud assidue nocte & interdiu expugnando conquisierunt. Maioriq; parte præsidii trucidata, cæteros in uincula coniecerunt. Deinde Henricus Marsalcus Prussiæ in magno exercitu Lithuaniã intrauit. Et castrum Beyery circumdedit, ac uehementi impetu expugnatum conquisiuit. Requisitus autẽ per nuncios ducis Keystuthi, ut castrum exquisitum, anteq̃ in eum grassetur, redderet. In in dignationẽ uersus, & castrum cũ noningentis Lithuanis simul conflagrauit, cæteros uincit. Dux Keystuth mansuetiori usus animo, colloquium petiuit, ubi captiuoꝝ permutatio hinc inde sequuta est. Sed tunc dux Keystuth cõminatus est Prussiã se pro ãno futuro aduenturũ. Ea cõminatione Vinricus magister Prussiæ motus, duplicem iterum eo anno in hyeme, in Lithuanos expeditionẽ per Marsalcum Henricũ Schindekop ægit. Et in utraq; feroci cæde & flamma in Lithuanos debachatus est. Anno domini 1370. Cõminationes suas cõtra Cruciferos de Prussia, ãno superiore prolatas Keystuth Lithuaniæ dux impleturus, Thartarorum, Ruthenorum, & cæterorũ Barbarorum quæsitis præsidiis, ingenti equitatu peditatuq;, una cum Olgerdo germano suo aduenit. Et districtum Sãbieñ bipartito exercitu uastauit, & incendit. Deinde ad castrũ Ortelsbergk duxit exercitum, & illud conquirens incendit. Ab inde uersus Rudow alias Rowdin castra metatus est, ubi Prussiæ magister Vinricus cũ omnibus potentiis etiam ultra peregrinos milites, ciues, & agrestes armãdo aduenit. Et Barbaros in dominica Exurge quare obdormis, inuasit. Et atroci pugna cõmissa, Henrico Schindekop Marsalco Prussiæ, & uiginti fratribus de ordine. Centumq; armigeris de parte Cruciferorum, mille uero Barbaris, cadentibus. Duces Lithuaniæ dato signo receptui, pro uictis abierũt, & proximis siluis se commiserũt. Aduenit post hæc Lupoldus Austriæ dux, ordini in auxilium. Cuius suffragio Magister & ordo freti, in Samagittiã quadripartito agmine descendens, fere uniuersam Samagittiam incendiis subiecit. Cæsisq;

Ecclesia Collegiata Bregeñ instituta.

Gotiswerder castrũ erectum

Lithuania uastatur.

Prussia uastatur.

Cruciferorum uictoria.

ſenibus & impuberibus, puberes in magno numero captiuos Pruſſiam reduxit. Quem abeuntē dux Lithuaniæ Keyſtuth ſequutus, caſtrum & diſtrictū Gogelanken inuaſit & expugnauit. Et multis utriuſq; ſexus hominibus cœſis aut captis, propere in Lithuaniam refugit. Commendator uero de Iuſterbork Vigandus de Belderſheim eo diſcedente, in Lithuaniā ingreſſus, uillas nondū uaſtatas inuaſit. Et multis captiuis atq; ſpoliis potitus, in Iuſterbork regreſſus eſt.

Lodouicus

CAPVT XXIX.

Keyſtuth cum Lithuaniæ ducibus caſtrū wladimirienſe obſidet.

AVdita morte Kazimiri regis Poloniæ, dux Lithuaniæ Keyſtuth cū Lubardo cæteriſq; Lithuaniæ ducibus, caſtrū Wladimirieñ obſidione ſtrinxerunt. Petraſſius uero Turſki lancicita, Capitaneus caſtri, comminationibus eorū territus, ſaluis rebus ipſius quas ſecum eduxit, caſtrum utrūq; Lithuanis tradidit. Illi autē caſtro ligneo contenti, caſtrum nobile muratū iam prope perfectū, quod impenſis præfati regis Kazimiri tricenti homines, & multa iuga boū atq; equoꝝ integro bīennio cōſūmauerāt, euerterūt, Et uſq; ad fundamenta in perpetuā ruinam redegerūt. Amplius per terram Lublinen Olgerth & Keyſtuth duces Lithuaniæ ingredientes, terram Sandomirieñ uaſtauerunt, & prædam citato agmine abegerunt Inter alias prædas lignum Crucis uiuificū, ex Caluo monte receptum abducebant. Et quū eſſent in finibus Poloniæ, currus in quo uehebatur lignū crucis, repente ſubſtitit, nec ullo modo moueri potuit. Flamē autē Lithuanicus dixit, currum moueri non poſſe, niſi crux in locum ſuum redderetur. Moxq; in Caluum montē per unum nobilem captiuū Polonum, Karabolam dictū ob id libertate donatum, remiſſa eſt. Inſuper Haſſo miles de Huchtenhayn, filius Haſſonis de Vedel, Capitaneus Othonis Marchiōis Brandenburgeñ filii Lodouici olim regis Romanorū, caſtrū Santhok cū paucis & fere agreſtibus obſidione cinxit, & per deditionē accepit. Lodouicus autē rex Hungariæ, per oratores Polonorum, Florianū Epiſcopum Gracco: & Ianuſſium regni Poloniæ Cancellariū, ut regnum Poloniæ ſuſciperet, ſollicitatus. Impugnantibus aliquibus Hungarorū conſiliariis recuſauit, ad extremum tamen petitione uictus, ſuſcepit. Cui Sandecz aduenientē, multitudo Prælatorū &

Miraculum.

Lodouicus regnum Poloniæ ſuſcipit.

Baronum

Baronum Poloniæ occurrit, & Graccouiam perduxit. Processiones autē ecclesiarum & omnes ordines ciuitatis Lodouico ad montē Lassotinum obuiā exiuerunt. Et uexillo urbis Graccoui: in quo arma ciuitatis cum clauibus picta erant, præcedente, omnium artificum cū eorū picturis uexilla subsequebātur. Quibus ordinatim regi oblatis, ipse cum maxima pompa Graccouiam ingressus, & castrum ascendit. Altera autē die perquirente Iaunssio Szuchmalik Decano Graccouieñ, & Cācellario regni Poloniæ. An testamētum regis Kazimiri, rite & ex integro exequēdum foret. Lodouicus rex legittime & integro exequendū respondit. Reiecta tandem ad cōsiliarios huiuscemodi percunctatione. Decreuerunt Prælati & Barones Poloniæ, omnes donationes regis Kazimiri robur habere, præter donata duci Kazimiro Stetineñ, & Niemyerza ac Ioanni filiis naturalibus regis Kazimiri. Kazimiro enī duci Stetineñ, propter unitatem regni, terras Siradieñ, Lancicieñ cum earū castris detrahendas censuerunt, & in solo ducatu Dobrzineñ & castris ac oppidis Bidgostieñ, Velathow, & Valcz contentari debere. Sic & Niemyerze, atq; Ioanni filiis naturalibus regis Kazimiri in toto donata rescissa sunt. Cæteræ uero omnes donationes secundū testamentum effectum sortitæ sunt. Iniecta tādem per Iaroslaum Archiepiscopum Gnezneñ & Barones maioris Poloniæ difficultate, ut in Gnezna coronaretur. Floriano præsule & Baronibus Graccouiensibus refellentibus, Lodouicus rex secundū reges immediate sese antecedentes, Auum & Auūculum uidelicet Wladislaū Loketkonē, & Kazimirū secundū, coronatus est in ecclesia Gracco: dominica post Martini, quæ fuit decimaseptima mensis Nouembris, per præfatum Iaroslaum Gnezneñ Archiepiscopū, assistentibus ei Floriano Gracco: & Petro Lubuceñ episcopis. Præsentibus & inspectātibus Elizabeth Hūngariæ regina antiquiore, genitrice regis cum Heduigi regina Kazimiri regis Poloniæ relicta Et duabus filiabus regis Kazimiri Anna & Heduigi, præsentibus Kazimiro Stetineñ & Dobrzineñ, ac Wladislao Oppolieñ ducibus. In ipsis autem primiciis regni, mox Wladislao Oppolieñ duci terram Vieluneñ cū uniuersis castris. Item castris & oppidis Holstein, Crzepicze, Bobolicze in terra Graccouiē: Item castro & oppido Brzesnicza in terra Siradieñ, Prælatis & Baronibus Poloniæ improbātibus, rex Lodouicus contulit. Et feudum tam a duce Stetineñ Kazimiro, q̄ a duce Wladislao duce Oppolieñ accepit. Exequiis deinde regis Kazimiri in eam diem obmissis, die Martis decimanona Nouembris, per regē Lodouicum & officiales regis Kazimiri per ecclesias solitas, cum cerimoniis ac oblationibus pompose celebratis ac peractis, rex Lodouicus in maiorem Poloniā processit, & in ecclesia Gnezneñ solium & thronum regium præparatum, conscendere negauit. Ne ad sui ludibriū uerteretur, sed cito euoluens se de Gnezna in Posnaniam transiuit, postea Graccouiā redeunte. Elizabeth regina genitrice sua instante, Heduigis regina Kazimiri regis relicta portionē suam accepit, quæ solum ad tricentas triginta tres marcas & dimidiam argenti, & mille marcas latorū grossorum tendebātur. Ad paternamq; domū reuersa, Ruperto ducis Legniceñ Venceslai filio nupsit. Filiæ uero regiæ, Anna & Heduigis cum omni thesauro, auro argento, unionibus

Kazimiri testamentum confirmat.

Lodouicus coronatus.

to, unionibus, cortinis, & suppellectili a patre eis largita, per Elizabeth reginam in Hungariã translatæ sunt. Vbi a Lodouico rege locato iudicio, quasi non de legitimo thoro natæ forent, abiudicatum est illis ius, successio, & hereditas regni Poloniæ. Ne potentes maritos sortitæ, nouarent res pro regno Poloniæ consequendo. Ha scelus abhominabile propter regnũ quod & tede socios habere nolunt, filiæ regis Kazimiri, nedũ regno spoliatæ, sed & tanq̃ de thoro spurcissimo ac illegittimo inhonestatæ & infames redditæ sunt. Desponsatæ tandem fuerunt, maior natu Anna Comiti Ciliæ Vilhelmo. Altera Heduigis Romero duci. Rex insuper Lodouicus genitrice sua ut fertur Elizabeth instigante. Ne alius rex a Polonis substitueretur, coronam regni poloniæ materialem, sceptrum, pomum, gladium, & cætera insignia regia in Hungariam accepit.

CAPVT XXX.

Wladislaus Albus monasterium egreditur

ANno autem domini 1373 peepta Kazimiri regis Poloniæ morte Wladislaus alb⁹ dux Gniewkouień, ut erat præceps & instabilis de relligione ex Diuione Burgundiæ monasterio sancti Benigni, ubi prope quattuordecim annis moratus est, excessit. Et spe dispensationis apud papam in Auinione frustratus, Lodouicũ Hũga: & Poloniæ regem in Buda adiit, instãdo ut regis promotione dispensationẽ cõsequeretur, sed uix assiduis obsecrationibus reginæ Hungariæ Elizabeth iunioris Wladislai albi neptis, rex Lodouicus expugnatus (minus siquidẽ grate ducem Wladislaum albũ intuebatur) secum oratores suos in Auinionem ad Gregorium papam undecimũ misit, ut dispensatus ducatũ phas illi esset repetere, repulsam autẽ passus, in Poloniam diuertit. Et die Veneris in crastino natiuitatis Mariæ, tria castra Wladislauień, Gniewkouień, & Zlothorień, uno eodem die sine armis inuasit & conquisiuit. Altera autẽ die, & erat sabbati, castrũ Sarlen oppugnauit, & in crastino die dominico per deditionẽ accepit. Sãdiuogius autem de Subino, Capitaneus maioris Poloniæ, ueloci nuncio in Hungariã misso, regi Lodouico castroꝵ occupationem significauit exercituq; maioris Poloniæ propere collecto, Wladislauiam uallauit, regiis autẽ litteris aduenictibus. Dux Wladislaus albus, metu regis a nobilibus desertatus, castra singula quæ occupauerat, Sãdiuogio de Subino Capitaneo maioris Poloniæ resignauit. Et gratiam regis quæsiturus in Hungariã perrexit, ubi nullam gratiam consequutus. Castra Zlothoriã & Gniewkow anno domini 1375 per quosdam exploratores intercepit, & assiduis oppugnationibus ac captiuitatibus maiorẽ Poloniam molestauit. Sandiuogio autem de Subino inuasiones prohibere nequeunte Iaszko Kmitha, de domo Sreniuitarum, Capitaneus Siradień cum gentibus Siradiẽsibus uersus Zlothoriam processit. Currusq; sui ab exercitu semoti, per gentes Wladislai albi capti sũt. Iaszko uero cum Barthossio de Vissemburk. Capitaneo Bresteń potentiis coniunctis, prope Gniewkow ducem Wladislaum albũ cõflixerunt & fugarũt, & gẽtes eius strage deletæ aut captæ, cæteræ dispsæ sunt. Ipso duce uix per nauem in alteram partem Istulæ euadente. In sequenti autẽ ãno præfatũ Wladislaum albũ Gniewkouień ducem, Sandiuogius de Subino, Capitaneus

Vna die tria castra occupat.

Iaszko kmitha.

Sandiuogius de Subino.

Capitaneus maioris Poloniæ, dux Kazimirus Stetineñ & Dobrzineñ, Barthossius de Visseburk Capitaneus Cuyauiæ, & Barthossius de Szokolow in castro Zlothoria obsederunt, castriq; proditioně quodam Hankone Bresteñ molendinatore pollicente, dux Wladislaus albus præsciens ex cruciatu & candelarũ incendio Hankoni inflicto, subordinauit generũ Hankonis molendinatoris, ut milites Sandiuogii castrũ quasi per traditioně accepturi ingrederẽtur. Et quum nocte uigintisex ingressi fuerunt per demissioně cratis supra portam compræhensi ac interfecti fuerũt. Eiectoq; Hankone molendinatore cum genero ipsius extra portam castri, iussu ducis Wladislai albi conflagrati & incensi sunt. A mane autě incipiendo per totam diem castrum ab uniuerso exercitu obpugnatũ est, ubi Kazimirus dux Stetineñ & Dobrzineñ iactu lapidis uehementer lesus, in breui uita functus est, uidelicet ãno Christi 1377 in mense Ianuario. Hic dux Kazimirus fuit prodigus & instabilis, corpore debilis, sed uehemens & animosus, in curiis plurium regum enutritus. Facta autem compositione inter ducem Wladislaum albũ & obsidentes, deditoq; castro, & omnibus captiuis manumissis. In expensis Barthossii de Vissemburk, & Barthossii de Sokolow ad regem Lodouicũ in Hungariã dux Wladislaus deductus, post plures tractatus regi Lodouico ducatu Gniewkouieñ pro decem milibus florenorũ uendito, & Abbacia insigni in Hungaria ordinis Cisterciensis, in qua uitam degeret, accepta, reconciliatus illic constitit, habitationě deinde Pannonioꝝ pertesus, relicta Abbacia, in Diuione monasterium transiit, ibi moriendum salubrius ratus. Eodem anno 1376 Elizabeth regina Hũgariæ antiquior regnũ Poloniæ, quod anno præcedenti filio suo regi Lodouico resignauerat, denuo regendum cum importuna instantia extorquendo reassumpsit. Et ingredięti per Sandecz Poloniã, occurrentes nobiles Sandomirieñ & Gracco: retulerunt ei in Bochnya totam potentiam Lithuanorũ parasse arma contra Poloniã. Quæ respondit non eos debere curare, quoniã filius suus rex Lodouicus tam longã ualidamq; haberet manum, ut Lithuani, & omnes in circuitu nationes tremerẽt ad ipsius nominationem. Duces autě Lithuanorũ Keystuth, Iagello, Vithowdus, quem Vitoldum uulgariter appellãt ex Troki, ex Vilno, & Grodno. Item Lubardus ex Luczko, & Georgi9 ex Belsz, per uastas solitudines terræ Lublineñ silenti & citato agmine usq; ad fluuium Szan, secũda die Nouembris peruenerunt, uniuersamq; orã inter Istulam & Szan, usq; ad Tarnow uastauerũt. Homines utriusq; sexus in seruitutem abduxerũt, sacerdotes, impuberes, & senes trucidarunt, ecclesiasq; exusserunt. Quorũ concursus Petrassius filius Cztani, germani Ianussii Archiepiscopi Gnezneñ, arrepta coniuge & infante nouiter ædito, nondum baptisato, de uilla Baranow, per medios hostes in equo exiliẽs, uix per fluuiũ Istulæ euasit. Relicta domini Michaelis de Tarnow Castellani Visliczeñ eodem die, cum grandi apparatu ad reginalem maiestatě Graccouiam ibat, sentiens Lithuanorũ aduentum, relictis curribus, equis, & omni apparatu, per famulos citissime in nauigium Istulæ inducta, uix manus Lithuanorum euasit. Elizabeth uero regina Hũgariæ, molestias ex uastatione Lithuanorum lenitura. Coreas dominica in crastino sancti Nicolai, q̃uis

Proditoris merces.

kazimirus iactu lapidis lesus tandě mortuus.

Lodouici aduentus in Poloniam.

Polonia a Lithuanis uastata.

Elizabeth regina Hungariæ.

colai, quis octuagenaria foret, instaurãdo aspiciebat, uiditq; ex castro Graccouieñ Hungaros cum familia Przedbory de Brzeze propter fœnũ contendere (plerosq; nam currus in forum Gracco: cum blado & fœno uenientes, Hungari ex animi maliuolentia occupabant. Ad quorũ repræssionẽ præfatus Przedborius miles de Brzeze, ne suis curribus rapinam intulissent, familiam iuxta domũ suam ad portam Bochnensem quæ in Kazimiriã ducit, posuit) missoq; Iaszkone Kmitha de domo Srenieuitarũ, Capitaneo Gracco: ut litem dirimeret, illico equo uectus superuenit, seditionẽq; molitus iussu reginæ extinguere. Ab uno Hũgaro, cuius sors ignota erat, telo Hungarico in collum percussus, ex equo defluens expirauit. Cui9 morte uulgata, fratres, cognati, & familiares sui in magna multitudine cõcurrerunt, in furiãq; uersi, uniuersos Hungaros, parentando morti sui affinis, nemini parcendo occiderũt. Quidam miles Slauus Michael Pogan, de uestibulo, seu de cellario sui hospicii extractus, miserabiliter occisus est. Duo adolescentes ingenui Hungari, a Przedborio ad cuius domũ cõfugerãt, cameræ potiore inclusi, Przedborio in castrum discedente, fracto ostio, argenteis cingulis & uestibus nudatos, familiares Przedborii perimerunt, & peremptorũ corpora intra muros proiecerunt. Centum sexaginta Hũgari eo die cœsi sunt. In sacello ambitus ecclesiæ sancti Frãcisci sepulti, quod ex bonis Hungarorum dotatum, ab eo die sacellum Hungarorum nuncupationem accepit.

Iaszko kmitha interẽptus

Hungari cœsi 160 numero.

CAPVT XXXI.

Regina post paucos dies e Graccouia in Hungariam tristis rediẽs filio suo regnum Poloniæ iterũ gubernandũ resignauit. Lodouicus autẽ Hungariæ & Poloniæ rex, uastationem terræ Sãdomirieñ ulturus in Lithuanis, anno sequenti per alpes Sanoceñ cũ copiis Hungarorum uersus Sãdomiriã uenit, & confluentibus ad illum Baronibus Poloniæ, uidens copias ualidas, Gracco: & Sãdomirieñ milites sub ducatu Sandiuogii de Subino, tunc Gracco: Capitanei, ad expugnãdum castrũ Chelmeñ transmisit. Ipse uero cũ residuis uersus Belsz perrexit. Et Graccouieñ quidem ac Sandomirieñ exercitus, expugnato infra octo dies castro Chelmeñ, insup & aliis castris uidelicet Grabouiecz, Hrodlo, Scuolosz expugnatis; ad regem Lodouicum in obsidione castri Belsz cõmorantis peruenerunt. Vbi Keystuth dux Lithuaniæ, sub saluo conductu introductus, pacem his conditionibus composuit. Vt captiuis quos Lithuani cœperãt restitutis, Georgius dux castrũ Belsz regi daret, & gratiæ illius se deuoueret. Deditione itaq; castri facta, Lodouicus rex duci Georgio, castrum Belsz obligauit. Aliudq; castrum Lubaczow adiecit, & centum marcas ãnui census in Bochnya ad tempora uitæ inscripsit, ut regi regnoq; Poloniæ fideliter inseruiret. Orta autẽ inter Hungaros & Polonos contẽtione, Petrus Zaffraniecz miles de Luczicze, in facie uulnerat9 fuit, & ne res in grandem procederet seditionẽ, rex Lodouicus Petro Zaffraniecz castrũ regium Piaskoua, Skala, ꝑpetua donatione dedit; crescentem seditionẽ extinxit. Et quia Wladislao duci Oppolieñ rex Lodouicus plures districtus & castra in terris Russiæ ꝑpetua largitione donauerat. Ideo ut eorum accessio ad regnum Hungariæ facilior foret, ducatum

Seditio Hũgarorum & Polonorum.

ret, ducatum Dobrzinēsem cum castris & oppidis Bidgostia, Wlathow, & Valcz, ex morte Kazimiri ducis Stetineñ deuoluti. Item ducatum Gniewkouieñ decem milibus florenorū, a duce Wladislao albo comparatū, illi perpetuo donauit. Districtus uero castra, oppida, & uillas Russiæ, Hungaris (Polonis nequicq̄ improbātibus) partitus est. Horrentibus autē Polonicā auram, rege Lodouico & regina Elizabeth antiquiore, rex Lodouicus Wladislao duci Oppolieñ regnum Poloniæ gubernandum cōmisit. Anno tandē domini 1381. Elizabeth regina Hungariæ, regis Karoli relicta, filia Wladislai Loktek, & soror Kazimiri Poloniæ, genitrix uero Lodouici Hūgariæ & Poloniæ regum, uigesimanona Decembris in ætate grandeua, in castro Budeñ mortua. Et in monasterio in insula Budensi sepulta, rex Lodouicus in medio quadragesimæ uocatis Prælatis, & Baronibus Poloniæ in Budam. Gubernatores regni Poloniæ, Zauissium episcopum Gracco: Dobeslaum de Curoswanki patrem eius Castellanum Gracco: & Sandiuogiū de Subino Palatinum Kalissieñ, & Capitaneū Gracco: constituit, qui regnum Poloniæ pertranseuntes, largas expensas fecerunt, bona pauperum diminuentes. Iudicia & terminos proclamarunt, & causas non audierunt, nec ullam iusticiam administrarunt. Sentiensq; rex Lodouicus uiribus se destitui, āno domini 1382 filiam suam natu maiorē Mariam. Sigismundo Marchioni Brandenburgeñ quartumdecimū ætatis ānum agēti, filio Karoli olim imperatoris Romanorum & regis Bohemorū ex Elizabeth Boguslai ducis Stolpeñ ꝓgenito, copulauit, uocatisq; pro die sancti Iacobi Polonis ad Solium alias Swelen, oppidum & castrum Hungariæ prope Cremniciam, Prælatos & Barones Poloniæ ad suscipiendum in regem Poloniæ Sigismundum Marchionē præfatum Brandenburgeñ, & præstandum ei homagium per iuramentū fidelitatis, compulit. Missoq; Sigismundo ad suscipiendum regni Poloniæ possessionem, plerasq; in regno Poloniæ insolentias amputare & exterminare præcepit. Qui castrum & oppidum Koszmin. Item duo fortalicia Nabiszicze, & Koszminiecz, breui expugnauit. Castrū uero Nodolanow, Barthossio pacta secum inita nō seruante, circūsedit. Sed quū illius expugnatio difficilior censeretur, copias Polonicas & Hungaricas in Mazouiā traducens, ducatū tantummodo Semouiti, præstare Lodouico ut poloniæ regi homagium detractanti. Ianussius enī alter dux Mazouiæ, dudum in ditionē regiam cōcesserat, uastare spoliis & incendiis cœperat. Interim uero Lodouicus rex Hungariæ & Poloniæ apud oppidū Hungariæ Tirnaua tredecima Septembris fatis interceptus est, ad Albamq; regalem relatus, in sacello ab eo dotato, sepultus. Quum apud Polonos annis duodecim, apud Hungaros uero annis quadraginta regnasset. Cuius excessu Sigismundus Marchio per festinū nuncium sibi denunciato, de agro Mazouico excessit, uersusq; Posnaniā perrexit. Et a Posnaniensibus ciuibus congruo honore susceptus, fidelitatis iuramenta exegit. Temporibus istius regis Lodouici, nulla stabilitas, nullaue iusticia in regno Poloniæ fuit, bona pauperū rapiebātur, negociatores ac uiatores deprædabantur. Prælati ac nobiles cum eorum rebus, equis, & suppellectili de regno captiuati educebātur. Exactiones sæpenumero, cōtra pacta & promissa

Wladisla⁹ dux Oppolieñ regni Poloniæ gubernator.

Mors Elizabet

Sigismundus Marchio Brandenburgeñ.

Lodouicus rex Hūgariæ & Poloniæ mortuus.

cta & promissa regis, tem pore coronationis facta, exigebantur. Sed prælatis resistentibus raro soluebantur. Iniuriam passi pro complemento iusticiæ in Hungariam currebãt, quos rex ad reginam genitricem suam, & uiceuersa regina ad filium regem Lodouicum remittebat. Litteris apportatis, quæ ex Cancellaria regis graui pecunia redimebantur. Capitanei minime parebant propriis dumtaxat commodis incumbendo.

CAPVT XXXII.

POst mortẽ regis castra Russiæ Crzemienyecz, Oleszko, Hrodlo, Lopatin, Snyatin, duci Lubardo tunc castrum Luczko obtinenti, Hũgarorum milites quibus Lodouicus rex castra commiserat, prodiderunt & uendiderũt. Et regina Hũgariæ Elizabeth plerosq; eorũ in carceres coniecit, alios capite mulctauit. Eodem anno apud Radomske oppidum, pro die sanctæ Katharinæ conuentu habito, regnicolæ Poloniæ alteri ex filiabus regis Lodouici præstare homagium concluserũt. Prudentem principem personalem residentiam facturũ eidẽ iungẽdum & Sigismundum abiciendũ, clandestina decoctione includendo, scripto & sigillorum appensione roborarunt. Bodzantha Archiepiscopo Gneznẽ, & Damaratho Castellano Posnanieñ ac Capitaneo maioris Poloniæ contrauenientibus, sancti Nicolai uero lucescente die magnus Visliciæ conuentus haberi cœptus est. Cui Sigismundus Marchio interfuit. Duo etiã Episcopi Stephanus Agrieñ, & Ioannes Cenadieñ, totidemq; Barones ab Elibabeth Hungariæ regina uenerunt, præcati sunt, ne cui alteri, sed nec Sigismundo Marchioni, fidem & subiectionem præstarẽt, donec per reginã de utraq; filia certior ordinatio fieret. Quapropter conclusio apud Radomske habita ratificata est. Cui Archiepiscopus Gneznẽ Bodzãtha, & Capitaneus maioris Poloniæ Damarathus, assẽtire coacti sunt. Ex Vislicieñ dieta Sigismũdus Marchio Graccouiã uenire desiderauit, sed Dobeslao de Curoswanki, Castellano Gracco: dissuadente, non est admissus. Sed in Niepolomicze exinde in Bochnya & in nouam Sandecz deductus, & sumptu Polonico procuratus, in Hungariam rediit. Deinde Elizabeth regina Hungariæ fatigata & sæpenumero adhortata est per proceres Poloniæ, ut unam ex filiabus suis ad Poloniam regnaturam mitteret, quos in conuẽtione Siradieñ ante penultima Februarii, 1383 celebrata per Nicolaum Vesperimeñ Episcopum, & duos Barones Hungariæ patentibus litteris a iuramẽtis & fide, qua filiæ Mariæ & Sigismundo Marchioni sponso eius se deuinxerãt absoluit. Et alteram filiam natu minorem Heduigim pro festo Paschæ in Poloniam mittere promisit. Post hoc uigesimaoctaua die Marcii predicti anni in conuentione Siradieñ, Semouitus dux Mazouiæ, rex Poloniæ decernebatur, tamẽ totum negocium dilatũ & suspensum est ad Heduigis filiæ regis Lodouici aduentũ. Quare prefatus Semouitꝰ dux Mazouiæ, uolens decretum de se factum exequutioni demandare, personam suam occultãdo cum Bodzantha Archiepiscopo Gneznẽ in Graccouiam processit, sed aduentu suo publicato, septima Marcii Graccouiam ingredi non est permissus. Declinauit ergo cũ Bodzãtha Archiepiscopo Gneznẽ in curiã sancti Floriani extra muros

Conuentus in Radomszke

Graccouieñ

Graccouieñ, quam idē Bodzantha Archiepiſco: exiſtēns Prepoſitus ſancti Floriani muris inſigniuerat & conſtruxerat. Ibiq; latitare non ualens, a cōſulibus Graccouiēſibus & quibuſdam nobilibus legationem accepit, ꝙ niſi abſcederet, uariis modis eū uexaturi, propter imminens ciuitati periculū. Qui quum circa curiam ſancti Floriani, in nocte feſti Pēthecoſtes cuſtodiam adhiberet, tandem die ſequenti ſole oriente Graccouiam reliquit, & per Proſſouicze in Nouam ciuitatem Corczin perrexit, ubi quindecim diebus immoratus, Heduigim filiā regis opperiebatur & expectabat, uolens eam ſuaſu & ſuggeſtione plurium, ſi ſponte nō daretur, rapere, & per eam regnum Poloniæ obtinere. Prelati autē & proceres Poloniæ ad excipiendam & inducendam Heduigim filiam regis Lodouici in nouam Sandecz, pro feſto Penthecoſtes iuerant, quos regina ad ſe in Caſſouiā trahens & uocans promiſſa immutauit & concluſit, pro feſto Martini proxime futuro Heduigim filiam regiam in Graccouiā miſſuram. Semouitus ergo ſpe ſua fruſtratus, Conuentionem generalem apud Siradiam pro die ſancti Viti omnibus Polonis indixit. Illi autē pleriq; ſinguli, Semouiti ducis ædicta & comminationes aſpernati ſunt. Solus Bodzantha Archiepiſcopus Gnezneñ, cum nonnullis maioris poloniæ iuuenibus militibus Siradiam aduenìens. In monaſterio fratrum predicatoꝝ Semouitum ducem Mazouiæ, regem poloniæ, eū in altū cum aliis leuando, pronunciauit. Propter quod exercitus Hungarorum duodecim milia armatorum, duce Sigiſmundo Marchione Brandenburgeñ, habente in ſuo comitatu Demetrium Archiepiſcopum Strigonieñ, poſt feſtū ſancti Iacobi per nouam Sandecz aduenìens, & per terram Radomieñ, aucto exercitu Graccouienſibus & Sandomirieñ militibus, Mazouiā intrauit Et ſingula quæ ad Semouitum ducem pertinebāt, uaſtauit & crudeliter incēdit. Deinde uigeſimaquinta Septembris Brzeſcze ciuitatem Cuyauiæ obſidione cinxit, quoniā ipſa duci Semouito parebat, & ſub undecim diebus quibus obſidio continuabatur, Cuiauieñ terra perinde ac hoſtilis a Polonico & hungarico exercitū uaſtata eſt. Donec Wladiſla9 dux Oppolieñ, Vieluneñ & Dobrzineñ mediatorem ſe ponens, inducias pacis in feſtum paſchæ duraturas inter Sigiſmundū Marchionem, & Semouitū Mazouiæ ducem ordinauit, Damaratho etiā de Pirzchno Caſtellano Poſnanieñ, in fauorē Sigiſmundi Marchionis & Elizabeth reginæ hungariæ, Saxonibus & Pomeranis conductis Cuyauieñ terram, ſub diebus quibus a Sigiſmundo Marchione Mazouia uaſtabatur, ſpoliorum ingeminatione ex oppido Zneineñ obterente. Wladiſlaus dux Oppolieñ apud Iuniwladiſlauiā cōmorans, gentes eius, qa in terra ſua prædas agebāt, magna ſtrage cū excuſſione predæ quā abigebant, obruit. Elizabeth autē regina Hungariæ, pacta quæ cum proceribus Poloniæ in Caſſouia pepigerat temerante, anno domini 1384. Miſſus Sandiuogius de Subino Kaliſſieñ palatinus, & Graccouiē: Capitaneus apud Iadram eam reperiens, horratus eſt ut filiā regiam Heduigim in Poloniam mitteret. Videſq; ſuas & Polonorum ſpes in irritum recidere, & ſe a regina detineri, nec abire permittēte, donec Graccouiam hungaris reſignaret irritatus & ipſe equis permutatis, prout antea ordinauerat, ex Iadra euolās in una die

Spes Semouiti de Hduigi conſequenda.

Semouitus rex pronunciatus.

Sigiſmundus Marchio huic reſiſtit.

Oppolieñ dux mediator horum.

in una die naturali, quod uix credibile dictu est, sexaginta miliaria confecit Graccouiamq; defatigatus, omnes nuncios præuolans, peruenit. Et conuentu uno in Lelow, altero secunda Marcii in Radomske constituto, leui nuncio Przeczlao Vanuelski, reginæ apud Budam mandata proceres Polonorum miserunt, rogaret imprimis, ut filiam Heduigim mitteret pro festo sancti Stanislai, abstineretq; ludibriis, quibus tantopere usa est Polonos afficere, Polonos decætero nec legatos mittere, nec missionem Heduigis expectare. Mouit tam aspera legatio Elizabeth reginam, propter hoc Sigismundũ Marchionem Brãdenburgeñ generum suũ ad regendũ regnum poloniæ misit, quoad filia Heduigis adolesceret. Quod quũ apud Gracco: percrebruisset, irritati iusto exercitu collecto in Sandecz processerunt, missisq; ad Sigismundum Marchionem, qui iã apud Lobowla hospitabatur, nunciis, monuerunt, ne regnum eis inuitis introeat. Illum nec pro rege, neq; pro gubernatore ullo pacto se accepturos, quin etiam ingressum illi non secus atq; hosti armis interdicturos. Qui hac denunciatione territus, gradum repressit. At regina promissiones suas impletura, Heduigim filiã cum magno Baronũ præcipue Demetrii tituli sanctorum q̃ttuor Coronatoꝶ Præsbiteri Cardinalis, ac Archiepiscopi Strigonieñ, & Ioannis Cenadien Episcopi, comitatu, ferẽtem secum in auro, argento, in uasis, pannis, clenodiis, gemmis, & cortinis, insignem & regiã suppellectilem, pro festo sancti Michaelis transmisit. Ad quam excipiendam Prælati & Barones Poloniæ certatim occurrentes, cum ingenti alacritate Graccouiam, omnium ecclesiaꝶ processionibus, omniũq; statuum ordinibus, obuiã illi effusis, perduxerunt. Et die Solis quindecima Octobris, ipsam in Gracco: ecclesia, quo die apud Polonos sanctæ Heduigis agitur celebritas, per Bodzantham Gnezneñ Archiepiscopum, Ioãnem Gracco: Ioãnem Wladislauieñ, Dobrogostium Posnanieñ, Episcopos, sub præsẽtia Strigonieñ Cardinalis & Baronum atq; militarium utriusq; regni Polonici & Hungarici copiosa frequentia, in reginam Poloniæ inungi, consecrari, & diademate reginali coronari procurarunt, tributa ei plena facultate regnum Poloniæ administrandi, donec quispiam principum in regem Poloniæ coronandus ipsi adiungeretur.

Graccouiensium minæ.

Heduigis, filia Elizabeth mittitur.

CAPVT XXXIII.

ANno domini 1370 Keysluth dux Lithuaniæ, cum tumultuario exercitu Prussiam subintrans, districtum Stisten uastauit & exussit. Celerrime se de Prussia cũ captiuis recipiẽdo. Quam uastationem Vinricus magister Prussiæ ulciscens, in Lithuaniã intrauit, & exercitu in quattuor partes partito, captiuos plurimos in Prussiã deduxit. Quo redeunte Elner Cõmendator de Balga, partes Russiæ ingrediẽs castrum Dreuik impugnauit, quod quum conquirere nequiret, spoliata regione in Prussiam cum captiuis rediit. Deinde concurrẽtibus multis forẽsibus terciam expeditionẽ Cõmendator de Iusterbork ægit, qui castrum Dirseme expugnatum incẽdit, & multos Lithuanos aut occidit aut captiuauit. In anno autem sequenti scilicet 1371 Keysluth dux Lithuaniæ uicissim in Prussiam cum exercitu ueniens, districtum Stisten uastauit, & multis christianorũ

Lithuanorum & Ruthenorũ clades.

occisis

occisis, spolia in Lithuaniã duxit, ꝑpter quod Vinricus Magister Prussiæ, Lithuaniã & Samagittiam uastauit & succẽdit, ac cum spoliis rediit. Postea alterum exercitum frater Elner Commendator de Balga in Russiam duxit Castrumq; Dreuik expugnare non ualens, spolia tantũmodo cœpit, & onustus in Prussiam rediit. Egit & terciam expeditionẽ in Lithuanos Cõmendator de Iusterbork, & expugnato atq; incẽso castro Dirseme, multos ex Lithuanis aut cœpit aut necauit. Anno domini 1371 die quindecima Aprilis in dominica Iudica, fulmen uerticem dextræ turris ecclesiæ Posnaniensis percussit, & extremitatem angularem abrumpẽdo, exiguo testudinis foramine in sacellum regium penetrãs, imagines Przemislai regis Poloniæ & suæ cõsortis Richszæ nomine in parietibus sacelli sculptas fregit & decussit. Eo anno & sequenti grãdis pestis, depredationes, & spolia in maiori polonia fuere. Anno domini 1372 Lodouicus Hungariæ & Poloniæ rex, filiam suam natu maiorem Mariam, Sigismundo filio Karoli imperatoris ac regis Bohemiæ, Marchioni Brandenburgeñ desponsauit. Eodem ãno bina a Prutenis in Lithuanos expeditio facta est, quarum unã frater Vigandus de Belderstein, alteram Commendator de Iusterbork administrauit, nihil memorabile in utraq; gestum est. Anno domini 1373 Elner Cõmendator de Balga Russiæ bellum intulit. Et terram Volniska uastans, usq; ad Kamienyecz prædatus est. Cõgestisq; captiuis & pecoribus Balgã rediit. Quadragesimali uero tpẽ Keystuth Lithuaniæ dux, omnes custodes Cruciferorũ fallens, per deserta & nemora Prussiã ingressus, circa uillam Biberstein hostilitate facta, plures aut occidit aut cœpit, ab exploratorib⁹ uero certior factus de Cruciferorũ exercitu, in siluas & deserta illic refugit, relictis insidiis in locis oportunis, si Cruciferi fugientem insequerentur. Cõmẽdator igitur de Brãdenburk qui ducebat exercitum, insidias incidere ueritus, persequi Keystuth destitit. Anno domini 1374 Commendator de Iusterbork cum equestri & pedestri agmine Lithuaniam ingressus, districtum Veygow uastauit, & cũ captiuis spoliisq; Iusterbork regressus. Consurrexerunt post hoc omnes Cõmendatores & terras Dirsinigen & Veygow, duce Gothfrido de Thilia Marsalco Prussiæ ferro & igne uastarunt, septingentosq; captiuos in Prussiam deduxerũt. Anno domini 1375 Lodouicus hungariæ & poloniæ rex, Heduigim filiam natu minorem Vilhelmo, Lupoldi ducis Austriæ filio, qui in aula soceri nutriebatur, desponsauit. Et eodẽ ãno præfatus rex Lodouicus ad Gregoriũ papam undecimũ, missis nũciis in Auinionẽ, Halicieñ oppidũ archiepiscopali, Przemislieñ uero Chelmeñ & Wladimirieñ episcopali honore insigniri obtinuit ad metropoliticam Halicieñ ecclesiam Iacobus polonus fuit consecratus, & sedi suæ ecclesia græci ritus fuit assignata. Ad Przemislieñ uero Henricus frater minorum natione Almanus, genere nobilis, primus Episcopus fuit cõsecratus. Eodem anno Ioannes Posnanieñ episcopus de domo Doliwa, idropisi in Sbicouo mortuus est, & Posnaniã relatus, in die Cathedræ. s. Petri añ altare beatæ Mariæ sepultus est, hic oppidum Dolszko fundauit, multasq; uillas circa Crobya & Bugk erexit & locauit. Anno quo suprá. Gemina expeditione in Lithuanos Cruciferi usi. Maior exercitus in quo erant omnes

Pestis.

Filia Lodouici Maria Sigismundo imperatori desponsata.

Filia Lodouici Heduigis Vilhelmo desponsata.

Ioannes Episcopus Posnanieñ mortuus.

Cōmēdatores, in Lithuaniā, Cōmēdator uero de Ragnetha cū rariori agmine in Russiam diuertunt. Vterq; autē exercitus cœdi & uastationi intentus, spoliis refertus rediit. Interim Lithuaniæ duces Olgerd⁹, Keystuth, & Swerderko cum propriis & auxiliaribus gentibus Prussiam triפharie diuisi intrauerūt. Olgerd districtum Velow, Keystuth Caplanken, Swerderko Insterbork, igne, cœdibus & spoliis uastarunt. Occisisq; noningentis christianis & castro Insterbork expugnato & exusto, magnum numerū spoliorū, nullam resistentiam experti, retulerunt. Secunda die Iulii Berardus Cōmendator de Ragnetha, p unā partē, frater uero Theodric⁹ p alterā Lithuaniā, ingressi, cœdibus & spoliis per aliquot dies, nullam resistētiam experti, uacabāt. Cōpræhensisq; cētum quinquaginta captiuis, Prussiam regressi sunt. Anno domini septuagesimo sexto supra mille ducentos. Przeczlaus de Pogorzala Episcopus Wratislauieñ, quum annis trigintaquinq; ecclesiæ Wratis: utiliter præsedisset, in medio quadragesimæ mortu⁹ est. Et in ecclesia Wratislauieñ in sacello Mansionariorum sepultus. Hic a Boleslao Legniceñ & Breg: duce, castrum & ciuitatem Grotkow cum suo districtu in sortem Wratisla: ecclesiæ coemit. Hic Mansionarios in ecclesia Wratisla: & Cōuentum duodecim pauperū laicorum, singulis diebus stipem & annuū amictū sumētium, in Nissa fundauit & dotauit. Hic ecclesiam Wratisla: murorum edificiis, piscinarū structuris, uillarum emptionibus & locationibus, uasis aureis, & argenteis, ornamentisq; uariæ suppellectilis, adeo extulit, adornauit & magnificauit, ut uulgari fama aureus Episcopat⁹ appellaretur. Prælati autem & Canonici ecclesiæ Wratislauieñ Polonis uiris idoneis de suo gremio contemptis, in die electionis Theodricum Bohemū Decanum Wratis: qui uiciose in Decanatū intrauerat, in Episcopum elegerunt. Cui Gregorius undecimus in Auinione permanens respondit, non prius de ecclesia Wratisla: prouidere, donec ex Auinione Romam trāsmigraret. Interim uero ad Wratisla: ecclesiam fratrem Nicolaum ordinis prædicatorū episcopum Mayoriēnsem misit, ut fructus & redditus ecclesiæ Wratisla: tanq̄ eius procurator perciperet, & omnia per Przeczlaum derelicta, cameræ Apostolicæ ad plenum reddi mandaret & procuraret. Qui ueniens Wratislauiā publicato mādato apostolico, in hunc modum cum Capitulo Wratisla: conuenit. Vt singulis annis quo Wratis: ecclesiam uacare contigerit, octo milia florenorum apostolicæ redderent cameræ, Pro derelictis uero Przeczlai Episcopi triginta milia. Pro collecta & contributione biennali ecclesiæ polonicæ imposita, pro sorte ecclesiam Wratisla: contingente, duo milia, & pro expensa ac fatiga in pecunia huiusmodi Romam ferenda, unum mille, reddere tenerentur. Eo igitur pacto Capitulum Wratisla: nūcio apostolico Nicolao Episcopo Mayorieñ triginta tria milia florenorum, sub uno tempore & die persoluit. Et papa Gregorius a tempore uacationis fructus percipiens, Wratislauiensem sedem uacare permisit.

Prutenorū & Lithuanorum uastatio mutua.

Przeczlai wratislauieñ Episcopi mors.

Electio alteri⁹

CAPVT XXXIIII.

IAroslaus de Skotniki, qui excœcatus fuerat, & de Archiepiscopatu Gnezneñ cesserat, plenus dierum, quia centenarius, in Kalis ueniens

iisti ueniens, in Archiepiscopali domo anno domini 1376 die sedecima Septembris mortuus est, & uigesima eiusdem mensis in ecclesia Gnezneñ in sacello ab eo fundato & dotato sepultus. Hic oppidum Kamien in metis Pomeraniæ situm fundauit, & Zneinam instaurauit, hic ad ornãdum patriam & ecclesiam Gnezneñ castra Louicz, Opathow, Vnieyow, Kamien. Item ecclesias in Gnezna, Curzelow, Oppathow, Kalisz sanctæ Mariæ. Item Curias in Gnezna, in Lancicia, in Vielun, in Kaliss, in Graccouia extra muros Graccouië: sub castro, muro construxit. Curiam tamen sub castro Gracco: desertam Ioannes Albertus rex poloniæ, tempore quo Thurci, Thartari, & Valachi in diebus nostris, Russiam usq; ad Kauczugam anno domini 1498 uastarunt, deiicere præcepit, ne ipsius occupatione castro Gracco: immineret periculum. Is Iaroslaus Archiepiscopus districtum Louiceñ pene desertum, utpote qui non nisi duas marcas in censibus habebat reperiens, locatum & populatum octingentas marcas fundentẽ, de suo censu annuo ultra censum frumentorum reliquit. Anno præfato in sinodo Vnieyouieñ contributionẽ biennalem a singulis polonicæ ecclesiæ Diocesibus modestam quantitatem de qualibet marca uidelicet taxe papalis, duos grossos, Nicolaus episcopus Mayorieñ nuncius apostolicus dari consensit. Eodem anno sciens Vinricus magister Prussiæ Lithuanos in regni poloniæ inuasione occupatos, in Samagittiam proprium dumtaxat militem traduxit, ubi nullo prohibente districtus sex uidelicet Miedniki, Eroglen, Aruisten, Rosgein, Gessow & Passow cæde & flammis uastauit. Castrum post hoc Kowno pugnare adorsus, dum in eius expugnatione pleriq; notabiles milites de ordine cecidissent, castro inexpugnato relicto, Marsalcum cum decem milibus armatorũ misit, qui uniuersam regionem ad Niemien fluuium sitam, demolitus est, & cum multitudine captiuorum Prussiam remeauit. Anno præexpresso instãte Karolo imperatore Romanorum, & rege Bohemorũ, magnis conatibus & muneribus Venceslaus filius eius sedecimũ ætatis agens annum, electus est in die Barnabæ apostoli in Frankfordia in regem Romanorum, coronatus Aquisgrani in octaua apostolorum Petri & Pauli. Anno domini 1377 Dolis magis q̃ uiribus Keysluth Lithuaniæ dux, copias suas per Mazouiæ terras in Prussiã traduxit, & omnem orã circa Dzoldow & Nidbork uigesimanona Septẽbris graui cœde, & igne, cum multorũ hominum captiuatione uastauit. Circa festũ uero sancti Iacobi filius Keysluthi, adolescens manu & animo promptus, nomine Vitowdus, primam expeditionem in Prussiam ægit. Et circa Taynow & Iusterbork populationem & conflagrationem peragens, spoliis onustus, illesus ad patrẽ rediit. Magister itaq; Prussiæ Vinricus cum frequẽti militum suorum armatura, primum in Russiæ oram descendit, & circa castrum Byelyagi aliquot diebus statiua tenuit, deinde in Kamieny ecz applicuit. Ab inde uero in terras Lithuanorum & Samagittarũ descendit. Quas quum ferociter peruastasset, cum spoliis & captiuis Prussiã redeunti, Lithuani insidias, silua uasta, qua iturus erat, in plerisq; locis succisa, tetenderũt Prutenicum exercitum, iniquitate loci uehementer adiuti, in primario congressu uiginti milites qui ordinum ductores extiterãt, strauerunt. Cæteri sil-

Iaroslaus de Skorniki mortuus.

Vinricus magister Prussię Samagittiam ingressus.

Keysluth cum filio Prussiam uastant.

Vinricus repugnat.

uarum latebris tecti, manus Barbaricas effugerunt. Fecerũt post hæc duo Lithuanorũ principes Olgerd & Keystuth in terris Prussiæ, habentes forte exercitũ triphàrie diuisum, irruptionẽ. Et terra circa Iusterbork & Velow exusta & in solitudinem redacta, in terrã Salow, quam Canonici de Konigsbergk obtinent, aduenientes, eam funditus cœdibus, spoliis, & flãmis euerterũt, & per Iusterbork cum cœtu magno captiuorum Lithuaniã reuersi sunt. Commendator deinde de Ragnetha uno agmine, & Cõmendator de Belga altero. Item frater Kune de Hattẽstein tercio, seorsum in Lithuaniã ingressi, quilibet populatione latius q̃ poterat extensa, multa spolia atq; incendia p/egerunt, & Prussiam uinctos deduxerunt. Congessit post hæc omnia, Magister Vinricus exercitum copiosum, cum quo Lithuaniã ingressus, duo castra in eius confinis erexit atq; edificauit, uidelicet Bartemburk & Demrin. Interim uero quo perficiebatur opus, Gothfridum de Linda Marsalcũ, cum expeditiori milite Lithuaniã misit. Qui plures captiuos cum spoliis incolumis reduxit. Sed neq; ea expeditione magister Prussiæ Vinricus contentus, aduenientibus in sui subsidium Australibus, in Samagittiã transiuit. Et duabus regionib⁹ uidelicet Kalthaneuen & Veduke per dies decem uastatis, spoliatis & incensis, spolia in Prussiam in quadrigis reduxit. Anno domini 1378 Marsalcus Prussiæ Gothfridus de Linda, habens in suo comitatu duodecim milia pugnatorũ, Lithuaniam ingressus, usq; ad castrũ Troki aduenit. Troceñ autem districtu uastato, etiam Vilneñ simili subiecit clade. Cuius potentiã Keystuth plurimum perhorrescens, colloquium petiuit, & tractatibus mutuis factis, rogatus a Keystutho, Marsalcus a cœde temperauit, & partis tãtummodo contentus, in Prussiã exercitum reduxit. Incontinẽti uero Cõmendator de Ragnetha frater Kune de Hattẽstein cum nouo exercitu in die sancti Ioannis baptistæ Samagittiam & Lithuaniam ingressus, districtus Przeuan, Labyow, Arusch, Pasterin, Eroglen, & Pernatey, cœdib⁹, spoliis, & flãmis uastauit, ac cum multitudine spoliorum in Ragnetham rediit. Præterea cum noua militia, quæ ex Almania aduenerat, Gothfridus de Linda Marsalcus Prussiæ terciam in Lithuanos expeditionẽ ægit, habens in suo comitatu omnes Cõmẽdatores & quintis statiuis ad Vilno peruenit, omnia igni & ferro subiciẽdo. Dux aũt Keystuth, qui tunc in Vilno agebat, induciis in unum diem obtentis, ab exustione ciuitatis Vilneñ abstinere petebat, quod etsi sibi fuerit per Gothfridum Marsalcum promissum, media tamen ciuitatis pars igne conflagrata, altera ægre defensa est, induciis cessantibus, castri Vilneñ expugnatio est tentata, quam quum Marsalcus prouenire nõ posse animaduerteret, obsidione soluta, Prussiam remeabat. Interim uero Vitowdus Keystuthi filius, cum quingentis Lithuanis, Prutenicũ exercitũ antecedens, commeatus quos Cruciferi in solitudine pro reditu reliquerãt, occupauit, recepit & distraxit. Quapropter exercitus Prutenicus illic ueniens, & uictualia occupata offendẽs, sex diebus atrocem famẽ perpeti coactus est. Eiusdem anni penultima Nouembris Karolus Romanorum imperator, & Bohemiæ rex, quum annis uno & triginta imperasset, mortuus est, apud Pragam & in maiori Prageñ ecclesia sepultus.

Lithuanorum exercitus trifariẽ diuisus.

Bartemburgk & Demrin castra eriguntur.

Districti⁹ Lithuanici vastant.

Vilneñ Ciuitas exusta.

Karoli Romanorum imperatoris mors.

ANno domini 1380. Florianus Graccouień Episcopus, dum tredecim ānos in Episcopatu exegisset, sexta Februarii mortu9 est In ecclesia Graccoui: in sacello sancti Thomæ per eum dotato sub tabula ærea sepultus. Hic in oppido Bodzanczin castrum muro erexit, & oppida Bodzāczin & Ilsza muro & turribus cinxit. Item ecclesiam in Dobrauoda & alterā in Vanglesczin uilla patrimonii sui muro cōstruxit. Huic Zauissi9 de Curozuanki Archidiacon9 Gracco: nobilis de domo Rosæ successit. Anno domini 1381 decimaseptima mensis Iunii. Semouitus filius Troideni, toti9 Mazouiæ dux, in castro Ploceń mortuus, & in ecclesia eiusdem tumulatus. Reliquit tres filios, duos ex prima uxore, filia Nicolai ducis Oppauiæ, uidelicet Ianussiū & Semouitum. Tercium Henricū ex altera cōiuge filia Wladislai ducis Zambień, uenustissima corpore, quā de adulterio suspectam habens suffocari præcepit. Et dum ex lineamētis & & phisonomia filium Henricum præfatum sibi similem comperit, de morte suffocatæ matris perpetuo doluit. Itē reliquit duas filias, quarū unam Wladislao Oppolień, Vieluneń, & Dobrzineń duci. Alterā Kazimiro Stetineń, quo absumpto, Henrico Lodouici filio Bregeń ducibus in coniuges tradidit Is Semouitus onerosus & grauis omnibus, præsertim suis subditis fuit. Ducatum Mazouiæ in duos tantummō filios partitus est. Ianussio Varszouiē: Semouito uero Ploceń ducatū consignando. Henrico reassumpto, de Lancicień præpositura prouidit. Anno quo supra die octaua mensis Augusti, monasterium Carthusiēsium in diocesi Wladislauiē: inter duos lacus, quattuor miliaribus a ciuitate Gedaneń distans, per Ioannem Rusćinki militē natione polonum, pro insigni nobilitatis, leonem cum capite sturionis deferentē, fundatū est. Qui ꝓ dote præfato monasterio, tres uillas suas hereditarias, Kolplen, Czaple, & Gdinya prope fluuium Radunya in terra Pomeraniæ consistentes donauit. Ad incolendūq; fratres Carthusień ex monasterio Prageń uocauit. Et extunc locus ille paradisus Mariæ uocari cœpit. Eodē anno noua molestia ad molestiam uacantiæ sedis Pontificis accessit, ecclesiæ Wratislauień. Ceruisia siquidē Sweidniceń Henrico Decano Wratislaui: ad celebritatem instantis natiuitatis Christi, a Ruperto Legniceń duce & germano missa, mandato consulum Wratisla: ablata est, & uector captus ac incarceratus est, quia contra constitutionē consulum Wratislauień ceruisiam extra neam adduxerat. Propter quod Venceslaus Lubuceń Episcopus, & Wratislauiē: sede uacante administrator, Wratislauiēsem ciuitatē interdicto supposuit. Venceslaus autē rex Bohemiæ litē inter clerum & populum Wratislauiē: sedaturus uigesimaseptima Iunii, & est quarta dies post Ioānis baptistæ Wratislauiā aduenit. Et diuina ob reuerentiam sui resumi peciit. Clero autē abnuente, ut scelus prophanationis nō incurreret, rex Venceslaus iratus, oppida & uillas ecclesiæ & monasteriorū spoliare iussit. Et tam ingens gregū pecudūq; numerus Wratislauiā inductus est, ut tricente oues ꝓ tribus marcis usualibus, bos uero pro fertone uenderētur, & propter emptorū penuriā maior pars ad Bohemiā pulsa est. Iussit deinde Abbatem sanctæ Mariæ in arena, penultima die Iunii, quæ est dies Petri & Pauli apostolorū captiuare, & plusq̄

Florianus episcopus Gracco uień mortuus

zauissius eius successor.

Semouiti mors.

Monasterium Carthusianorum.

Seuicia Venceslai regis Bohemię in clerū wratislauiēsem

& plusq̃ octo diebus in prætorio Wratisla: captiuitatẽ ptulit. Frater uero Marcus Abbas sancti Vincentii extra muros Wratisla: se altera die infulatum coram rege diuina celebraturũ ficte promisit. Nocte autẽ sequenti cum singulis fratribus suis, ad monasteriũ Strzelneñ in regno poloniæ fugit. Seuitum est præterea in curias Episcopi, Canonicorum, Monasteriorum & Vicariorũ, de ablatis thesauris, clenodiis, & argentariis rege sortẽ cum militibus diuidente atq; accipiente, oppidis insuper & uillis ecclesiæ, sibi obediẽtiam & tributa præstare iussit. Eodem ãno uigesima Decembris Nicolaus Strosberk, Præpositus Gnezneñ Collector fructuũ sedis apostolicæ in regno poloniæ, a Thoma Episcopo Lucerino nuncio apostolico, camerã apostolicam primum in mille quingentis florenis quos restituere cogebatur. Deinde suspitione aucta ex quittationibus & registris succollectorũ, coram se per compulsoriã productis, in duodecim milibus florenorum decepisse conuictus, capitur, & Wratislauiæ ppetuis carceribus deputatus est. Anno domini 1382. Ianuarii duodecima Zauissius de domo Rosarum, Episcopus Graccouie: in uillagio ecclesiæ Gracco: Dobrauoda, ppe Visliczã æger fact9, uel ut alii tradunt, dum aceruum per scalam ad corrumpendũ uirginẽ rusticanam ascenderet, cum scala deiectus, collisus mortuus est. Et in ecclesia Graccouieñ in sacello corpis Christi tumulatus. Patre eius Dobeslao Castellano Graccouieñ & germano eius Creslao Castellano Sandomirieñ pompam funeris more uulgi, equis purpuratis & curribus, superbe adornantibus. Vnde nocte sequenti strepitus uelut equorũ p ecclesiã discurrentiũ, & uociferatio demonũ dicentiũ. Poiedzmi na hops, quod sonat equitemus meretricatum, a sanctuariis ecclesiæ audita est. Hic anno pontificatus sui secũdo, collegium Mãsionariorum septẽ personarũ, qui officium beatæ Mariæ in sacello post chorum ecclesiæ Gracco: cantarent. Duodecim decimas & unum hortum in nigra uilla, mensæ Episcopalis donando, fundauit. Hic in Chodow uilla sui patrimonii prope oppidum Michow ecclesiã parrochialem fundauit. Largiens ei pro dote in uilla Poramba, & alibi decimas manipulares. Hic a rege Lodouico pro domo Episcopali, quæ nunc granariũ regium dicitur in castro Graccouie: obtinuit, & uillam Pystrzecz cum allodio dicto Crusslicze, & domũ ligneam cũ turri lapidea in castro Gracco: recepit. In locũ eius Ioãnes Radlicza medicinæ Doctor, Canonicus Graccouieñ, & regni poloniæ Cancellarius successit, affectuosissimis præcibus apud Capitulum Gracco: per regem Lodouicũ promotus. Hic Ioãnes Episcopus ex maiori polonia de uilla Radlicze prope Kalisz fuit, de nobilibus parentibus, qui galeã seu nauem alias Korab p insigni deferebãt. Is post studia liberalia, dedit operã medicinæ, & in monte Pessulano pluribus annis cõmoratus, doctor factus, Lodouico regi Hũgariæ & Poloniæ, a rege Franciæ expertum medicũ petenti, missus, Facile pro doctrina artis suæ fauorem regis Lodouici & Baronum Poloniæ fuit consequutus.

Præpositus Gneznensis captus.

Zauissius Graccouieñ Episcopus moritur.

Ioannes Radlicza successor.

CAPVT XXXVI.

EOdem anno Semouitus Mazouiæ & Ploceñ dux, audita morte Ioãnis Szuchiuilk Archiepiscopi Gnezneñ, castrum Archiepiscopale

episcopale Louicz feria secūda paschæ obsedit & expugnabat, requisitusq; per nūcium Suffraganeum Gnezneñ, qua ex causa obsidionē intulisset. Rē spondit q, propter hostem suū præcipuū Derslaum Castellanum Gnezneñ qui se gubernatorem castri Louicz gereret, propter hoc accelerata electiōe Archiepiscopali, sedecima die Aprilis Dobrogostius de Nouidwor decretorum Doctor Decanus Gracco: & Cantor Gnezneñ, de familia Nalancz electus, suo & Capituli Gnezneñ nomine Bronislaum Cācellariū, Boguslaum Canonicū Gnezneñ, Sādiuogiū de Kazimirz, Joannem de Czarnkow iudicem Posnanieñ ac Castellanum Nacleñ, & Oszeponem de Grodzisko ad ducem Semouitū destinauit. Quibus petentibus obsidionē solui, destitutionemq; de gubernatoria Louiceñ Derslai Castellani Gnezneñ pollicentibus, Semouitus dux grauib9 damnis irrogatis de agro & obsidione Louiceñ abscessit. Anno præfato Vrbanus papa sextus Wratisla: ecclesiæ septēnalem uacationē respiciens, Venceslaum Lubuceñ Episcopū, filium Boleslai ducis Legniceñ, ad postulationē nunciorum Capituli Wratisla: de ecclesia Wratisla: prouidit. In Lubuceñ ecclesiam Adam de Kretlicz, Canonicū Lubucē: substituens. Hanc prouisionē perosus Venceslaus rex Bohemiæ multipliciter impediebat, tandem sub iniquis cōditionibus huiusmodi discordia sic sedata est, ut omnia damna ecclesiæ Wratisla: per regem Venceslaū irrogata & quinq; milia marcarū Karolo patri suo per Capitulum Wratis: mutuata remissa forent, & ut ad placandum regē, noua pecunia adiiceretur. Id unicū pro sui doloris lenimine Wratislaui: ecclesia solamen retulit. Vt consulares Wratisla: denuo creandi, ex prætorii loco, creatione celebrata, proprios lares non introirent. Nisi primū ecclesia Wratis: tradita corporale iuramentum de defendendis & manutenendis iuribus ac libertatibus ecclesiæ in manibus Canonicorū præstarent. Eodem āno octauo kalendas Iulii Vinricus de Kniprode magister Prussiæ, dum unū & triginta annos in magisterio exegisset, mortuus est. Cui Cōradus Czolner de Cottestein successit. Anno quo supra octuagesimosecundo, supra mille tricentos, nona die Augusti. Wladislaus Oppolieñ & tunc Vieluneñ & Dobrzineñ dux, monasterium fratrū heremitarū sancti Pauli primi heremitæ in Czanstochowa fundauit. Et in eo imaginem beatæ Mariæ ut fertur de pictura sancti Lucæ, quā de Russia per eum olim gubernata, apportauerat, quæ in hodiernū diem ibidem permanet, collocauit. Huic monasterio præfatus dux uillas antiquā Czāstochow, & Krouodrza cum fabrica ferraria, molendino & prædio perpetuo donauit. Item decimas frumētales in uillis Gayāczicze, Dworzisz ouicze, Dupicze, Kruplin, & antiqua Brzesnicza. Item decimas frumentorū & brasceorum, de molendinis constructis & construēdis, oppidorū Czanstochowa & Zari. Item decimas mellis, uillarum Przemikouicze, Przeuodzissouicze, Bobrowniki, Nadalicze, Koszanczin, Biskupicze, in districtu Holstineñ, Bobrowniki & Kamien in districtu Vieluneñ. Libertādo bona monasterii prædicti ab omnib9 oneribus, tributis, exactionibus ordinariis & extraordinariis. Anno domini præexpresso 1382 Iagello magnus dux Lithuaniæ, una cum matre per Keystuthū ducem Lithuaniæ & patruū captiuatus est. Pro cōpletiori autē cognitione

Prouisio Episcopatus wratislauieñ.

Mors Vinrici de kniprode. Cōrad9 Czolner Magister Prussiæ.

Monasterium Czansthochowieñ fundatur.

cognitione originis præfatorũ Lithuaniæ principum. Animaduertẽdum est

Gedimini proles.

digressiue, q̃ Gedimino (qui dominatione rapta, iusto principe apud quem stabulatus officio fungebatur occiso, imperiũ in Lithuanis exercuit) erãt septem filii, quibus pater dum adhuc uiueret, terras a Ruthenis abstractas di

Particio dominij in plres.

uisit. Montuuido siquidem natu maiori Kernow & Slonim cõsignauit. Narimuntho Piensk, Olgerdo Krevam, cui dux Russiæ de Vitewsko unica quã reliquerat filia, in matrimonium tradita, ducatus sui successionẽ tradiderat, Iawnuthe Vilnã caput gentis. Keystutho Troki, Koriatho Nouogrod, Septimus & ultimus Lubardus, sortem inter fratres non accepit, matrimoniũ filiæ unicæ ducis Wladimiriẽ sortitus, cum qua illi ducatus Leopoliẽ & Wladimiriẽ obueniebãt. Inter prædictos autẽ septẽ germanos duces, Olgerd & Keystuth uegetiora sortiti ingenia, etiam strictiori se complexi sunt charitate. Indignumq; rati parere Iawnuthe, deicere illum ex Vilna & duca

Contentio exorta.

tu magno, diemq; quo destinata exequantur, constituunt. Serius aũt Olgerdo ex Vitewsko, propter itineris longitudinẽ ueniẽte, Keystuth die qua inter eos conuenerant, cum gentibus armatis Vilnam occupat, parumq; absfuit quin & Iawnutham ducem occupasset, qui sub tumultus tempore, de Vilna exiliens, in siluasq; & montes transmigrãs, pedibus præ frigore rigescentibus, a psequutorib⁹ captus, Vilnã relatus est. Misit itaq; Keystuth, in fratris sui Olgerdi ducis occursũ, nunciũ, significãs se ducẽ Iawnuthã & Vilnã cœpisse, Olgerdum Vilnam celerius uenire cogens. Quo ueniẽte, quis eorũ præsideret in ducatu magno, aliquanto tẽpore, uno alteri deferẽte honorem imperii, certamen habitum est, tandem ea conclusio capta est. Vt aliquibus districtibus inter se partitis, duci Iawnuthe, quẽ eiecerant, Zaslaw cum suis pertinentiis consignaretur. Olgerdus Vilnã & magnum ducatũ possidẽs in omnes fratres exerceret imperium. Si alicuius terrarũ obueniret occupatio, ex æquo inter Olgerdum & Keystuthum partiretur, & unus alterius fide in iuramento interposito, non necem aut dominia ambiret, sed pro posse

Olgerdi proles duodenaria.

commoda & profectus procuraret. Amplius erant Olgerdo duodecim filii ex eadẽ matre Ruthena, ducis Twerẽ filia suscepti, scilicet Iagello, Skirgello, Switrigello, Borzisch, Koributh, Vigunth, Korigal, Narimunt, Lãgwin Lubarth, Andreas, Buthaw, omnes adolescentes spectabiles, quos genitrix eorum, ad mores formabat græcos, ritum græcum illis instillans. Dux præ

keystuthi ples

terea Keystuth hos filios ex una coniuge generauit, uidelicet Vithowdũ, Patrikyg, Thotuil, Sigisdũ, Voydath, & Vithowdus mores patrios, formãq; & indolem singillatius expræsserat. Eodemq; Iagellonis apd' Olgerdũ sors & conditio, qui cæteris neglectis adamabãt & iunxerãt inter se societatem, & ex assiduo contubernio, germanitatis se prosequebãtur amore. Absumit interim Olgerdus anno uidelicet domini 1381. Et Keystutho seruante fidem Iagello patri in ducatu magno successit. Quem Keystuth patruus suus, eadem, qua patrem suũ Olgerdum solitus erat, subiectione & reuerentia coluit, eius solium & consilia frequentando. Sed puritati fidei suæ, teterrimo genere premii responsum est. Erat quidam uir apud Olgerdũ Voydilo uocitatus, sortis rusticanæ, Primum pistrine, deinde cubicularii, postremum pincernæ munus

næ munus agens, qui ad hoc peruenerat, ut maior inter omnes suos haberetur Nec Iagellonis minor fauor erga illum erat, sic ut sororem suam germanam Mariã, duce Keystutho non cõsulto, Voydiloni coniunxerat. Voydilo cõtra se Keystuthi prudentiam & potentiam habens suspectam, apud Iagellonẽ uehementissime odiosum & suspecto effecit. Voydilonis quoq; persuasione cum Magistro & ordine Cruciferorũ de Prussia, Iagello cõtra Keystuthum patruum suũ clandestinum inscripsit fœdus. De quo Keystuth per Sũdstein Osteroden Cõmendatorem ex affinitate secum iuncta, filiã enĩ Keystuthi Ianusio duci Mazouiæ desponsatam de sacro fonte leuauerat, auisatus, uocato Vithowdo in quanto sint periculo edixit. Mittenteq; Iagellone Lithuanicum & Ruthenicum exercitum contra Polocenses, germanum suũ Skirgellonem detractantes suscipere, & Magistro Liuoniæ cum suo exercitu auxilium personale ferente. Keystuth silenti agmine ad Vilnam ueniẽs, & Iagellonem ducem & castrum Vilneñ, ut a principio propositum est compræhẽdit Singulisq; in suam ditionem redactis, dum & inscriptionũ fœdera, quib9 Iagello cum Magistro & ordine Cruciferorũ contra se obligauerat, depræhendisset, Vitowdo filio per celerem nuncium in Vilnam ex Grodno uocato. Inscriptiones cum hostibus ictas, depræhensas monstrauit. Sortem suã paternam Vitewsko & Crewa Iagelloni reddendo, magnum ducatũ Lithuaniæ ei abstulit. Misit & Keystuth ad exercitum Lithuanicũ Poloceñ obsidentem & eius iussioni est paritũ, solutaq; est obsidio. Voydiloneq; ducis Iagellonis genero in patibulum acto, dux Keystuth expeditionẽ cõtra Szeuiersko Nouogrodek, & ducem eius Koributh indixit, suæ ditioni parere detractantem Et quis dux Iagello auxilium cum gẽtibus Keystutho promiserit, uiolato tamen promisso, conceptos dolos nectẽs, Hanulonẽ & ciues Vilneñ primores promissis pellexit, qui castrum Vilneñ obsederunt, uenienteq; Iagellone castrum ei Vilneñ traditum est. Duxit deinde Iagello copias contra Troki, in cuius subsidium Marsalcus cũ exercitu Prutenico ueniebat. Vitowdus itaq; obsessionẽ a Lithuanico & Prutenico exercitu timens, de Troki cum matre in Grodno fugit, & patri Keystutho quæ fierent intimauit. Troceñ autẽ paucis diebus obsidione tollerata se dederunt. Keystuth igitur obmissa obsidione Nouogrodek, ad Samagittiam transiens, exercitum collegit, ueniẽsq; ad flumen Vilia, & iunctis copiis Vithowdi, obsedit Troki. Iagello uero certitudinem subsidii Prutenorum sentiens, & Prutenos ac Liuoneñ ad prope cognoscẽs, uersus Troki processit, utroq; exercitu ad pugnam instructo. Iagello caduceatores ad Vithowdum, ut esset inter Iagellonem & patrem suum Keystuthum pacis arbiter, misit. Et duce Skirgellone fidem faciente, Vithowdus ad ducem Iagellonem utroq; exercitu inducias agente, aduenit. Placuit autẽ ducem Keystuthum ad tractatum pacis acciri, suadẽte Vithowdo & duce Skirgal securitatem promittente, dux Keystuth in exercitũ Iagellonis aduenit. Vbi circũdante illos in coronæ modum, Iagellonis & Prutenico exercitu, se in laqueum incidisse deprehenderunt. Astruente autẽ Iagellone duce, neq; loci, neq; tẽporis, qualitati de pace tractanda conuenire, redeundũq; Vilnam, & illic de pace agendum, ab utroq; exercitu quasi signo dato discessum est.

Insidiæ fraternæ

Iagello & Vilneñ castrum capitur.

Troceñ obsessi & uicti.

ſum eſt. Verum quum ad Vilnam uentum eſſet, duce Vithowdo ſub cuſto/dia Vilnæ reſeruato, dux Keyſtuth ferreis cathenis uinctus, Creuamq; deductus, ad fundum turris obſcuræ & ſordidæ proiectus eſt uinculatus, quinta deniq; nocte a Proxa Iagellonis ducis pincerna. Item fratre ſuo Bilgeny. Itē Moſtew, Getkone, Crewlanin, Cuczuk, Kiſzicza qui Zibinthe focum & lucernas accendentis gerebat officium. Cæteriſq; quibus a Iagellone imperatum erat, uiolato iure gētium, iugulatus eſt. Et funus ſuum a Skirgellone in Vilnam relatum, ritu ueteri additis armis, equis, ueſtimentis, canibus potioribus crematum eſt. Ducem inſuper Vithowdum cum ſua cōiuge Anna, Iagello in Creuam ſub honeſta, arcta tamē obſeruandum cuſtodia tranſmiſit, ubi conſorti ſuæ principi Annæ, cum duabus fœminis ad maritū ingrediēdi pro nocte, & egrediendi de mane, conceſſa fuit poteſtas. Cōſilio uxorino Vithowdus unius fœminæ induto habitu, habitationē cū principe cōiuge ſua egreditur, relicta altera fœmina in cubili, quæ Vithowdum repræſentaret. Et de nocte ſequenti, per funem ex caſtro ſe demittens, ad Ianuſſium Mazouiæ ducem primum uenit. A quo recollectus, & ſecundū aliquos baptiſmate lotus, Conradiq; nomen ſortitus, poſſeſſione inſuper aliquarū uillarum donatus, conſiſtere illic, ne a duce Iagellone opprimeretur, parū auſus, in Pruſſiam Magiſtro Pruſſiæ Conrado eum colligente tranſijt.

Keyſtuth captꝰ Vilnę.

Mors keyſtuth

CAPVT XXXVII.

ANno domini 1385 In maiori polonia deteſtabile bellum ciuile inter Damarathum de Pirzchno, genere Grzimalitā, Capitaneū maioris poloniæ, & militares ac nobiles eiuſdem maioris Poloniæ ortum eſt. Barones ſiquidem Damarathum pro Capitaneo habere nolentes, duce Vincētio de Campa Palatino Poſnanieñ, Barthoſſio de Koſzmin & Mazouitarum gente adiuti, dominico die infra octauas Epiphaniarū dñi, oppidum & caſtrū Piſdri expugnauerunt. Deinde ad Kaliſz uigeſima Ianuarii uenientes, ciuitatē illico acceperunt, caſtrum uero reſiſtēs obſederunt. Interim Damarathus Capitaneus cum ſuis ex caſtris & fortalicijs Myedzirzecz, Vielē, Sbanſzino, Myedzichoſt, Kepilow, Grzimala de Oleſznyza Coſtrzineñ, Andreas de Sweradowo Camienenſis Caſtellani, Virzbantha de Smogulecz, & Theodricus de Margonino, fratres ſui & cōſanguinei, ex caſtro Nakel, quod in eorum ditionē Damarathus cōmendauerat. Item reliq̄ præſidia ex caſtro Labiſſino, Alberti Palatini Cuyauieñ, & fortalicio Pakoſcz Hectoris olim iudicis Cuyauiēſis, aſſiduis & crudelibus ſpoliis, omnem terram circa Gneznā, Cloczko, Swanow, Zneinam, Kiſkowo, Wronki, Szamotuli, Buk, & Grodziſzko conſiſtentem, nulli parcēdo cōditioni immaniter uaſtabant. Aduocatiſq; p Damarathū Saxonibus, Pomeranis, & Kaſſubitis in ſui auxilium, uaſtato oppido Wronki & uillis in circuitu eius, oppidum Szamotuli diripuit. Sandiuogius autē Swidua Naclenſis Caſtellanus, quem nobiles cum certis copiis de Kaliſz ad Poſnaniam cuſtodiendam deſtinarant. Bartholomeum de Odolanow. Item Caſtellanū Sremeñ, & plures alios per nuncios ſecretos Poſnaniam aduocauit, quibus ſabatto ante dominicam Reminiſcere cum tricentis lanceis Poſnaniā uenientibus, eadem

Bellum inteſtinum Damarathi & nobiliū.

Inſignis vaſtatio maioris poloniæ.

tibus, eadem nocte cum ipsis citato agmine ad Damarathi castra peruenit. Illucescēteq; dominico die Reminiscere, quæ fuit quindecima die Februarii in castris Damarathi trepidatū est, & hostibus subito irruentibus, uix media pte exercitu Damarathi tumultuarie armata, de castris exiliit, & cū exercitu Sandiuogii dimicauit, sed inermes in fugā facile uersi sunt, quos Sandiuogio Swidwa ad plura miliaria persequēte. Virzbantha de Smogulecz partium Damarathi cum centum lanceis equitū, & quingentis peditū ueniens, gentes Sandiuogii per agros palantes, & profligatos capientes, atq; spolia legentes, inuasit & prostrauit. Pauloq; ante uictores, uictor debellauit, & ex gente Damarathi uinctos ac captos dissoluit, & arma eorum atq; spolia abstulit. Sandiuogius Swidwa a persequutione fugientiū reuersus, conspecta cominus inimicorum multitudine, mente consternatus, equo uectus diffugit, & cum paucis ad fortalicium Derszkonis Grochale Castellani Santhoceñ nomine Ostrorog uix euasit. Cætera autē sui exercitus multitudo a Damaratho & Virzbantho, tam equis q̃ armis exuta, capta est. Quumq; fortalicium & Swiduam subito expugnare non ualuerunt, nocte oppidum Oborniki ingredientes, plurimas cōmiserunt rapinas. Tandem legati reginæ fœdera pacis, inter Damarathum Capitaneum ac Nobiles, a dominica Iudica, usq; ad festum Ioannis baptistæ confecerunt. Et tamen Damarathus cum Grzimala, & Virzbātha ac societate sua, multa oppida, uillas, nobiles, & plebeios, spoliis & inuasionibus affecerunt. Sed & bona Archiepiscopi Gnezneñ & Canonicorum circa Gneznam & Zneinam spoliarunt. Et Zneinam sibi dandam ex confictis persuaserunt, ac eā possidebant, quā Bodzātha Archiepiscopus cum magistro & ciuibus Zneinesi re secreto cōmunicata, & portis sibi apertis, cum notabili numero gentiū ingressus nona Octobris, Saxonibus ac Pomeranis eiectis, recepit. Ammoto autē Damaratho a Capitaneatu maioris Poloniæ, & peregrino de Vanglessin filiastro olim Floriani Episcopi Gracco: surrogato, non fuerunt sedate lites & spolia, tam per Capitaneum peregrinum, q̃ alios nobiles se inuicem captiuantes. Eodem anno sed tempore præcedenti oppidum Brzescze cum terra Cuyauiæ & castro Cruswicza, per Petrum Malocham Capitaneum Cuyauiæ & alios preditores Semouito duci Mazouiæ fuit traditum. Attentauitq; præfatus dux cum suis complicibus & Barthossio de Odolanow expugnationem Kalissz & oppida atq; uillas spoliauit, & regnare in Polonia concupiuit. Et ideo exercitus Hungaricus cum minoribus Polonis ducatum ipsius & terram Cuyauieñ ut est præmissum in altum afflixerunt. Quia principibus Lithuaniæ inter se ut præmissū est altereantibus, duces Mazouiæ castrū Drohiczin intercœperant & tenebāt. Anno igitur præfato 1385 Iagello dux Lithuaniæ, castrum expugnaturus aduenit. Szassin aūt Marsalcus ducis Mazouiæ successor castri, quum absens intellexisset periculum imminere obsessis, per media castra hostium cum triginta lāceis & sexaginta balistariis intrepidus ad castrum uelociter peruenit. A suis illico cognitus intromissus, uirilem hostibus defensionē opposuit. Interim tamen a Ruthenis in castro consistentibus præcio corruptis, in aliquot locis castrum incēsum est, qui in stationes hosti-

Interuentu Reginæ pax inter Damarathum & Nobiles facta.

Oppidū Brzescze Castrum Cruszwijcza prodita.

Castrum Drohiczin intercœptum.

A 2 um per

um per funes ſe demittentes effugerunt. Quapropter Szaſzinus ſtrenuiſſime decertans, ad extremum ſe principi Iagelloni dedere coactus eſt. Cæteri uero plurimi igne ac gladio conſumpti ſunt. Eandem ſortē eodem anno Cruciferoꝝ de Pruſſia exercitus in Lithuania pertulit. Nam quū Magiſter Pruſſiæ Conradus Czolner, caſtrum Troki obſidione aſſidua & machinatum frequenti proiectione pro maiori parte confractum conquiſiſſet, & forti militū atq; uictualium præſidio impoſito abſceſſiſſet. Iagello magnus dux Lithuaniæ illico caſtrum anteq̄ ruinæ illius refici poſſent, noua obſidione uallauit, omnibuſq; conatibus ad illius conquiſitionem inſiſtens, Cruciferos & Almanos ut cum rebus uniuerſis abſcedere liceret pactos, quæſitum paulo āte caſtrum, reddere coegit. Anno præfato in terris Gracco: Sandomirieñ, in Sleſia, Bohemia, Pomerania, atq; Italia atrox peſtilentia ſeuiebat.

Caſtrum Troky obſeſſum.

Peſtis ualida.

Wladiſlaus Iagello.

CAPVT XXXVIII.

EXploratū habens Iagello dux magnus Lithuaniæ, uirginē Heduigim ex Hūgaria adductam, regnū Poloniæ adminiſtrare & poſ[illegible]dere. Ad procandum eam [illegible] ſuo connubio, quum ſpecieſo[illegible]ret uenuſtiſſima, āno dñi 137[illegible] binos fratres ſuos Skirgel[illegible]onem & Borziſh miſit. Han[illegible]onēq; Capitaneum Vilneñ[illegible]s adiungendo. Qui ad regin[illegible]am Heduigim & conſilium introducti, nomine Iagellonis muneribus magnæ extimationis reginæ oblatis, per uerba ducis Skirgellonis, deſpōſationem præfatæ uirginis poſtulauerāt. Si inquiunt, dominū noſtrum Iagellonem magnum ducem Lithuaniæ in ſponſum accipere dignaberis, ſpōdit ſe fidem Catholicam Romanā cum omnibus fratribus ſuis Lithuanorū ducibus, cum proceribus & uniuerſa Lithuania atq; Samagittia ſuſcepturum. Omnes & ſingulos captiuos ex Polonia ſublatos dimittere, terras ſuas Lithuaniæ, Samagittiæ, atq; nonnullas Ruſſiæ armis quæſitas, regno Poloniæ perpetuo unire promittit. Offert ſe terras Pomeraniæ, Culmē: Sleſiæ, & alias quaſcūq; a regno Poloniæ alienatas, recūpare. Offert & omnes auitos theſauros in Poloniā inducere, & p cōmodis regni Poloniæ cōuertere. Ea legatio reginæ Heduigi parꝝ grata. Prælatis uero & Baronibus poloniæ accepta fuit. Ad arbitrium tamē reginæ Hungariæ Elizabeth reiecta eſt. Iuſſi ſunt itaq; nuncii Hungariam ire, adiunctis

Proci Iagellonis ducis Lithuaniæ ad Heduigim Poloniæ reginam.

Legatio in Hūgariam.

adiunctis eis tribus Baronibus poloniæ, uidelicet Wlodkone de Ogrodzenyecz subpincerna Gracco: Nicolao de, N, Castellano Zauichosteñ, & Cristino de Ostrow possessore Kazimirieñ. Hi regina in Buda offẽsa pro respõso retulerunt. Contentã fore reginam Elizabeth, ut Prælati & Barones Poloniæ pro republica fidei christianæ & regni Poloniæ quæ meliora sunt amplectãtur. Extemplo igitur nuncii scilicet Wlodko de Ogrodzenyecz subpincerna Gracco: Cristin9 de Ostrow possessor Kazimirieñ, Petrus Zaffranyecz de Luczicze, Hinczka de Roskouicze ad Lithuaniam, ut Iagellonẽ ducem Lithuaniæ de implendis oblatis conditionibus denuo obligatum in Graccouiã adducerent, decreti & missi sunt. Quod persentiẽs dux Austriæ Gwilhelmus, cui Lodouicus Hungariæ & Poloniæ rex, filiam suam Heduigim minorẽnẽ, dandã in cõiugẽ deuouerat, Cũ comitatu, clenodiis & thesauris Graccouiã uenit, longoq; tempore mãsionem in ea, congratulante regina Heduigi, fixit. Quumq; successu tẽporis ingressus in arcem, qui antea illi patuit, prohiberetur, Heduigis regina ad cenobium sancti Frãcisci cum suis uirginibus e castro frequenter descendebat, & in refectorio cum Gwilhelmo duce Austriæ choreas & equidem parce & honestissime ducebat. Explorata tandem eorum uoluntate Nobiles & Barones Poloniæ, quibus talis copulatio summe displicebat, Gwilhelmum ad arcem & thalamũ reginæ ad copulandum perduxerunt, & anteq̃ carnali cõmertio potiretur, sequestratũ cum iniuria & dedecore excluserunt. Regina autẽ Heduigis exclusionem eius moleste ferens, ad illum in ciuitatẽ descẽsum parabat. Inuenta autẽ porta castri, mãdato Baronũ clausa, accepta securi manu ꝓpria seracula uiolare nitebatur, sed præcibus Demetrii de Goray expugnata, cœptum obmisit. Gwilhelmus autem se uiolari timens, clam ex Graccouia in Austriam cum paucis refugit. Anno autẽ domini 1386 Iagello magnus dux Lithuaniæ, cũ fratribus suis, atq; grãdi comitatu, cum quadrigis & plurima suppellectili, die Martis duodecima Februarii, Graccouiam ingressus, ad arcemq; perductus, reginã Heduigim adiit & inuitauit. Altero uero die illi munera magnæ estimationis per Vitowdum, Borzish, & Switrigellonẽ obtulit, iam eñi Vitowdus alias Vitoldus Iagelloni reconciliatus ex Prussia redierat. Deinde multiplici sollicitudine Prelatorum & Baronum Poloniæ, regina Heduigis expugnata est, ut priori fœdere cũ Gwilhelmo abiecto, Iagelloni duci Lithuaniæ nuberet. Præterea die Iouis quartadecima Februarii, quæ fuit sancti Valentini, Iagello cum fratribus suis, in articulis fidei Catholicæ edocti, in ecclesia Gracco: per Bodzantham Archiepiscopũ Gnezneñ baptisati sunt Et duci Iagelloni nomen Wladislaus, Vigunt ho Alexãder, Corigalloni Kazimirus, Switrigelloni Boleslaus, nomina imposita sunt. Rursus eadem die in eadẽ ecclesia Gracco: sacramẽtum matrimonii, cum uirgine uenusta regina Heduigi, per ministerium præfati Bodzanthæ Archiepiscopi Gnezneñ contraxit, terrasq; Lithuaniæ, Samagittiæ, & Russiæ regno Poloniæ perpetuo inscripsit ac incorporauit. Et populum earum ad fidem Orthodoxã reducturum, & baptisaturum iureiurando se adscripsit. Deinceps die Solis uidelicet decimaseptima Februarii, quæ fuit dominica Quinquagesimæ, nouo

Regressus legatorum cum respõso ad Iagellonem misso.

Dux Austriæ competitor.

Recessus eius.

Iagellonis aduentus.

Iagello cũ fratribus baptisatus.

A5 diademate

diademate, quũ uetus & priscũ Lodouicus Hũgariæ & Poloniæ rex in Hungariam transtulisset, per Bodzantham Gneznẽ Archiepiscopum. Assistẽtibus ei Ioanne Graccoa & Dobrogostio Posnaniẽ Episcopis, in regem Poloniæ in ecclesia Graccouiæ unctus, & coronatus est. Qui ex gente Lithuanorum primus diadema regni Poloniæ assequutus est. Dum hæc fierent Cõradus Czolner Magister Prussiæ (qui per ducem Iagellonem ad baptisma, & nuptias fuit inuitatus, spreta uocatione) Lithuaniam ingressus, eã uastauit, castrũq; Lithuanicum Lubomlya expugnauit. Poloceñ uero ab obedientia Iagellonis desciuerunt, & dux Andreas per Prutenos in possessionẽ eorum surrogatus. Quo cognito rex Wladislaus Skirgellonem & Vitowdum fratres, adiunctis eis polonis in Lithuaniam direxit. Qui castrũ Lubomlya expugnauerũt ac recuperarũt. Et Poloceñ, defectionis auctoribus gladio percussis, in gratiam receperunt. Tandem circa mediũ quadragesimæ, rex Wladislaus ex Graccouia cum noua sponsa regina Heduigi, in maiorem Poloniam ad rescindendum & componendum dissensiones Baronum, processit. Et dum in Gnezna largas expensas, uulgo stationẽ, rustici nõ dedissent. Iussit more Lithuanorum gregẽ & pecudes recipere, Spirituales uero Gneznẽ ecclesiæ, de quorum uillis depulsa fuerant pecora, interdictũ promulgarũt, Quod sentiens regina Heduigis, ad regẽ cucurrit, & eum corripiendo instruxit, subiectorum bona non esse rapienda. Qui pecora nõdum uiolata respõdit, & ea rusticis recipienda concessit. At illa, boues quidem tollent, lachrymas uero eorum quis resartiet & soluet, tantæ etẽi commiserationis riuulus, in benignissima regina apparuit.

Iagello primus ex Lithuanorũ gente rex Poloniæ.

Nouus rex maiorẽ ingressus Poloniam.

CAPVT XXXIX.

PRæterea rex Wladislaus gentem Lithuanicã ab idolatria reuocaturus, anno domini 1387 in Lithuaniã perrexit. Assumptisq; secum Bodzantha Archiepiscopo Gneznẽ, & pluribus uiris ecclesiasticis atq; religiosis. Item assumpsit secũ reginam Heduigim, Semouitum & Ioannẽ Mazouiæ, Cõradum Olesniceñ, duces, Bartholomeum de Vissemburk palatinum Posnaniẽ, Cristinum de Kozeglowi Sandeceñ, Nicolaũ de Ossolni Visliciẽ, Castellanos, Zaclikam de Miedzigorze Cãcellariũ, Nicolaũ de Moskorzow Vicecãcellariũ regni Poloniæ, Wlotkonẽ de Carbimouicze pincernã, Spitkonẽ de Tarnow Succamerarium, & Temkonẽ subpincernam Graccouiæ pluresq; alios. Pro ampliori autem cognitione animaduertendum est, q̃ uetustioribus referentibus. Quidam Itali deserentes Italiã, terras Lithuaniæ ingressi sunt, & nomen patriæ Italia, genti uero Itali indiderunt, quæ per posteros terra Litalia, & gens, Litali. l littera preposita, nuncupari cœpit. Rutheni autẽ & Poloni eorum uicini maiorem immutationẽ facientes, usq; in hodiernã diem, terram Lithuaniam, gentem uero Lithuanos appellant. Hi primum condiderunt oppidum Vilno, eleuationis poli 57 graduum. Et ex nomine ducis Vilii quo cum illas regiones ingressi fuerant, Vilno uocarunt. Fluminibus quoq; circa ipsum fluentibus Vilia & Vilna, ex eiusdem ducis nomine indiderunt nomina. Samagitiam autẽ de suo sermone sic nominarunt, quod lingua eorum, terra inferior sonat.

Lithuaniam ingressus.

Vilno ab Italis condita.

or sonat. Aliqui aũt historiæ ignari, a litio quod est cornu & uenatorũ tuba Eo q̃ regio illa plures uenationes exerceat, Lithuaniã appellare uoluerunt, quod ad effectum, nõ ad historiæ originem spectat. Hæc gens Lithuanorũ, annis superioribus adeo obscura, contempta, & uilis apud Ruthenos fuit, ut Principes Kiouieñ ab ea sola perizomata & subera, ob ægestatem & soli sterilitatem, in signum tantummodo subiectionis exigerent. Donec Vithenẽ dux Lithuanorum rebellionẽ primũ contra Ruthenos indicens, & seipsum ducem inter populares constituens, astu Russiæ principes aggressus, conflixit, sensimq; adeo creuit uiribus, ut iugo principibus Russiæ iniecto, etiã in tributa eos redigeret sibi pendenda, quæ per plures ætates Ruthenis ipse penderat. Colebant autẽ ab origine Lithuani numina, Ignem, Siluas, Aspides & serpẽtes. Ignem qui per sacerdotem lingua eorum Zincz nũcupatũ, subiectis lignis adorabatur. Siluas autem & lucos sacrosanctos & habitacula domorum putabãt. Aspides uero atq; serpẽtes in singulis domibus uelut deos penates nutriebant & uenerabantur. Rex itaq; Wladislaus, ignem, sacrũm putatum in ciuitate Vilneñ, barbaris inspectãtibus extingui, templum & aram in quibus fiebat hostiarum immolatio, destrui. Siluas uero succidi, & confringi, serpentes quoq; necari præcepit, Barbaris flentibus deorum suorum falsorum exterminium. Aduersus tamen regem nec mussitare audentibus, mirantibus quoq;, q̃ Poloni sacrorum uiolatores, ignis, siluarum & serpentium, intacti, illesiq; a diis eorum, secus q̃ ipsimet quotiens uiolabãt, fuerunt. Exterminatis itaq; idolis, gens Lithuanorum per aliquot dies de articulis fidei, & oratione dominica per sacerdotes polonos, magis tamẽ per regem Wladislaum, qui linguam gentis nouerat, edocebatur, & sacra baptismatis unda renascebatur. Largiente pio rege Wladislao singulis ex popularium numero, post susceptũ baptisma, ex panno de Polonia adducto, nouas uestes, qua prouida liberalitate effecit, ut natio illa rudis & pãnosa, lineis in eam diem contenta, fama huiusmodi liberalitatis uulgata, pro consequẽdis laneis, cateruatim ad suscipiendum baptisma, ex omni regione accurrebat. Et quoniã unũquemq; credentium baptisare singillatim imensus labor uidebat, mandãte rege, multitudo in turmas & cuneos sequestrabatur, & uniuersis, cuiuslibet turmarum benedicta aqua sufficienter conspersis, cuilibet turmæ, & uniuersis qui ea constiterant, nomen usitatum Petrus, secũde Paulus terciæ Ioãnes &c. fœminis per turmas diuisis, Katherinã, Margarethã &c. iuxta turmarũ numerũ imponebatur. Militaribus tamen specialis impendebatur baptismus. Fundauit insuper rex Wladislaus in Vilna ecclesiam cathedralem sub titulo sancti Stanislai patroni Polonorũ. Principalemq; arã in loco ubi ignis (qui falso perpetuus credebatur) constituit. Vt error gentilis cunctis patentior fieret, etiã in prædicta ecclesia Vilneñ, Episcopum, uirũ spectatæ uirtutis Andream Vazilo, natione Polonũ, genere nobilem, de domo accipitrũ, professione fratrem ordinis minorum, olim Elizabeth reginæ Hũgariæ confessorem & prædicatorẽ insignẽ, Episcopũ Cerethen̄ constituit. Huic ut statũ pontificalẽ inter Neophitas possit ducere honestũ, ecclesiã parrochialẽ i Clodawa Gnezneñ dioecesis eo q̃ notabiles haberet introitus, adiunxit.

Lithuania unde dicta sit.

Lithuanorum idola.

Idola Lithuanię per regem deleta.

Fidei Christianę susceptio.

Copia baptisatorum.

Fundatio Ecclesię Vilneñ & Episcopatus.

adiunxit. Constituit & quattuor prelatos, octoq; prebendarios, in prædicta Vilneñ ecclesia, sufficientem dotem, uillas, prædia, lacus, & possessiones eis largiendo. Fundauit prærerea septẽ parrochiales ecclesias, uidelicet in Volkomaria, Missoohola, Nyemczam, Myedniki, Crewa, Obolcze & Hayna. Item prebendam sancti Martini in castro Vilneñ altiori, & his bona dotalia assignauit & inscripsit. Terram quoq; Lithuaniæ germano suo Skirgelloni, tanq̃ supremo duci Lithuaniæ regendam committit. Cuius ferocitatem dux Vitowdus fugiens ad Ianussiũ ducem Mazouiæ primum, deinde ad Semouitum Mazouiæ ducem cõcessit, a quibus parũ benigne tractatus, ad Conradum Czolner Magistrum Prussiæ transiit. Tãdem a rege Wladislao spe nanciscendi magnum ducatũ Lithuaniæ certificatus, tria castra Crucifcrorũ uidelicet Iurgemburk, Mergemburk, & Nauandz comprehendit & conflagrauit. Fratribus & administratoribus ordinis occisis, & in fossata proiectis Quumq; in Lithuania consistens, spes suas differri uideret, castrum Vilneñ astu intercipere molitus est. Ordinatis siquidẽ pluribus uehiculis, armatos inclusit, carnesq; ferarũ desuper posuit, & in castrum Vilneñ misit, fingẽs se nuptias sorori celebraturum. Fraude autẽ detecta, metuẽs sibi Vitowdus cũ uxore & amicis in Prussiam refugit, & nouo fœdere cum Cruciferis icto, biẽnio illic mãsit, ac Lithuaniam cũ Prutenis sæpius afflixit. Cui rex Wladislaus resistens, ãno domini 1390 castra eiusdem ducis Vitowdi Brzescze Grodno, & paruum Kamienyecz expugnauit, ex quibus in regiones Lithuanorũ incursiones fiebant.

Dux Vitowd⁹ a Vladislao reuocatus.

Vitowdi astucia.

CAPVT XL.

Lithuanica itaq; expeditione rege Wladislao occupato. Heduigis regina Poloniæ, cõgregato altero exercitu ex militibus Poloniæ, Przemisl, Iaroslaw, Grodek, Halicz, Leopolim ciuitatẽ, & castrũ in monte, Trebowla, & cæteras munitiones, expugnatione aut deditione conquisiuit. Vitowdus uero suorũ castrorum expugnationẽ ulturus, triplici agmine Lithuaniã aduenit. Vnum Conradus Vokerod Magister Prussiæ rexit, in quo erant Almani, Anglici, & Francigene, Aliud Magister Liuoniæ. Tercium dux Vitowdus, oppidoq; & castro Troki succenso, castra Vilnensia graui obsidione cõflixerunt, & toto obsidionis tẽpore, quod a festo Ioãnis baptistæ usq; ad feriam sextam post Michaelis durauit, pro uictoria operam nauarunt. Poloni uicissim castrum Vilneñ incunctãter defenderunt. Dux Korigal alias Kazimirus germanus regis Wladislai, ex castro succẽso fugiẽs, ab hostibus captus euestigio decollatus est. Dux Narimũth arces regias tuendo, in duello captus, & in prato in arbore Vlmi, uulgo Vyasz per pedes inter machinas Prutenicas suspensus, a Vitowdo crudelius q̃ conueniebat sagittis proiectus, necatusq; est. Sequẽti anno primo æstatis tẽpore Vitowdus cum Magistro Prussiæ ad castra Vilnẽsia regressi neutiquã profecerunt, nam Iaszko de Olesnicza Capitaneus Lithuanicus, castra tuendo plurimos uulnerabat & occidebat. Discesserunt ergo & castra Volkomiriã & Nouogrodek a duce Skirgellone supra fluuium Vilia constructa, expugnarunt & conquisierũt. Tẽpore quoq; hyemis Lithuaniã reuersi, supra fluuium

Vitowdi repugnatio.

Korigal occis⁹.

Narimunth captus.

fluuiū Niemyen in circuitu castri Kowno, tria castra de lignis erexerunt. Nomen uni castro Kowno uiciniori Nauwerder, quod noua insula sonat, alteri Ritteruerder, quod insula militum sonat. Tercio Metemburk, quod castrū metarū interpretatur, frequentibus incursionibus ex eis oram Lithuanicam inuadendo. Misit ergo rex Wladislaus ad Alexandrum Vitowdum in Prussiam Hēricum filium Semouiti senioris mortui, & germanum Semouiti uiuentis ducis Mazouiæ. Et reconciliatione inter regē Wladislaum, ac ducem Vitowdum ordinata, germanam Vitowdi Ringalam nomine, in ordine sub diaconatus constitutus, & in Episcopum Ploceñ electus, atq; per Bonifaciū nonum confirmatus, in uxorem præfatus Henricus dux Mazouiæ accepit, & nuptias de more celebrauit. Post paucosq; dies ueneno toxicatus interiit. Inter duces Mazouiæ in ecclesia Ploceñ tumulatus. Vitowdus autē regi recōciliatus, tria castra Ritteruerder, Nauwerder & Metemburk spoliauit & succendit, occurrentesq; Prutenos prostrauit. Et in Lithuaniam ueniens, āno domini 1392 in magnum ducem totius Lithuaniæ per regem Wladislaum, ammoto Iaszkone de Olesnicza Capitaneo, prefectus est, sub hac conditione. Vt prefatas terras Lithuaniæ ꝑ rege, & regno Poloniæ fideliter teneret & regnum Poloniæ in prosperis & aduersis nunq̄ desereret. Cruciferi autem de Prussia Vitowdi discessum, & trium castrorū demolitionem ulciscentes, in Lithuaniam descenderūt, & castra Schurasz, Barthen & Stramel conquisierunt, captiuorūq; tria milia utriusq; sexus Prussiam deduxerunt. Intronisato quoq; Alexandro Vitowdo in ducatū Lithuaniæ, Suitrigello qui & Boleslaus, a facie eius in Prussiam fugit. Dux uero Skirgello alter frater manu & lingua promptior, contra Vitowdum seditionem intentauit. Quo cognito rex Wladislaus anno domini 1395 cum Heduigi regina celeriter in Lithuaniam perrexit, & ad uinculum charitatis binos fratres reduxit, utq; ingentē & concitum spiritum dux Skirgello mitesceret, supra ducatum Kiouieñ rex Wladislaus ei Starodub, Starotroki & Crzemyenyecz in possessionem adiecit, precipiens ut Alexandro Vitowdo in singulis pareret. Boleslaus autem Suitrigello cum Conrado de Iunigen Magistro Prussiæ, cum Almanis, & Frācigenis, anno domini 1394 castra Vilnensia bimestri tempore obsedit Vitowdo eis resistere non sufficienti solum ex insidiis eos lacessente & impetente. In hyeme Vernerus Tetingar Marsalcus, altera uice Vlricus de Iunigen Aduocatus Sambieñ, & Magistri germanus, in Lithuaniā descenderūt, & predas abegerunt. Dux quoq; Vitowdus in Prussiam descendit, & circa Iusterbork omnē regionem igne & cœde uastauit. Dehinc Conradus de Kobork Cōmendator in Balga terram Drohiceñ spoliauit. Sub ea autē tempestate dux Skirgello (ut fertur) toxico mortu9 est. Intulit deinde rex Wladislaus, anno domini 1396 duci Wladislao Oppolieñ bellum, super quo integro anno decoquebat, & consilia secreto captabat. Et cum regnicolis expugnauit, alia uero ꝑ præfectos aut deditionem recepit, castra & ciuitates, Holstein, Crzepicze, Vielun, Bobolicze, Brzesnicza, Ostrzessow, & Grabow, quæ omnia infra septem dies recuperauit. Castrū aūt Bolesczauicz septem ānis obsessum, siti, fameq; maceratū, per Eusemiā alias Offkam Wladislai Oppolieñ

Castra Nauwerder, Ritterwerder Metternburgk erecta.

Henrici ducis Mazouię mors.

Tria castra succensa.

Fratrum cōcordia.

Mors Skirgelli.

wladislao Oppolieñ bellum illatum.

Oppolieñ relictam deditũ est. Cristinus quoq; de Ostrow Castellanus Sandomirieñ ex mandato regis, terram Dobrzineñ occupabat, & quom obsideret castrũ Bobrowniki, Cõradus de Iunigen Magister Prussiæ cum exercitu copioso aduenit, & eum ab obsidione fugauit. Huic igitur Cõrado magistro Prussiæ, Wladislaus dux Oppolieñ, p Polonos exacerbatus, in quadraginta milibus florenorũ castra Dobrzin, Bobrowniki, Rippini, Zlotoria, & Lipno obligauit, ueritus ne uelut cætera sibi eriperent. Præterea idẽ dux Wladisla9 Oppolieñ, mercatores Graccouieñ in medio quadragesimæ ex Wratis: redeũtes, spoliauit, & nobiles quos captiuabat, pecuniis mulctabat. Ob hoc Wladislaus rex Poloniæ, terram ipsius uastauit, & castra Strzelcze, & Lublinyecz expugnauit. Dumq; ciuitatẽ & castrũ Oppolieñ obsideret, Cõradus Olesznieeñ, & Bernardus Nemodlimyeñ alias Falkenbergeñ duces Slesiæ regi supplicauerunt, & inter eos concordiam fecerunt, rex itaq; omnium spoliorum satisfactione percepta, obsidionem soluit.

CAPVT XLI.

Vitowdi in Thartaros expedicio.

SEquenti uero anno recõciliatum Boleslaum Switrigello germanum suum in Polonia & non Lithuania (ne seditiones, ut consueuerat, concitaret) locauit. Tunc pacificata Lithuania, Alexãder Vitowdus Lithuaniæ dux anno domini 1397 cum notabili exercitu in Thartaros expeditionẽ ægit, & transito flumine Tanais, quem Thartari Don appellant, repertaq; Thartarorum multitudine, in ipsam irruit, & plura milia Thartarorũ cum uxoribus, paruulis, & pecoribus cœpit, & usq; in Lithuaniã deduxit, quorũ mediã ptem regi Wladislao in Poloniam misit, & hi fidem Christi professi, unus populus cum Polonis effecti sũt. Reliquã uero mediã ptem in Lithuaniã locauit, & hi in secta Machometi, usq; in hãc diem permanent. Thartari tamen Lithuanici, & Abram modernus iudex & scriba eorũ, nõ per captiuationẽ nec debellationẽ se Lithuaniam intrauisse asserũt, sed quom bella dux Vitowdus cõtra Cruciferos agitaret, eos in subsidium uocauit, & sponte uenientes, in Lithuania locauit, uillas & libertates oportunas eis donando. Alteram dehinc expeditionẽ contra Thartaros Vitowdus magnus dux Lithuaniæ duxit, Wladislao rege, & Heduigi regina Poloniæ improbante & dissuadente. Et dum superatis fluminibus, in planiciem diffuse porrectã, circa fluuium Vorzskla, quartadecima die Augusti, uidelicet feria tercia post Laurẽtii peruenisset. Apparuit acies Thartarica maxima, cuius numerus ad liquidum estimari non potuit. In cuius comparatione exercitus ducis Lithuaniæ uidebatur pusillus. Concussus igitur timore exercitus Catholicus, Spitkone de Mellstein Palatino Gracco: consulente duce quoq; Lithuaniæ approbante, de pace tractãdum persuasit. Neq; Ediga dux exercitus a Cæsare Thartarorũ Themerlin constitutus, pacem aspernabatur. Verum conditiones ab eo proposite, parũ honeste uidebantur, quibusdam autẽ Polonis, Almanis, Lithuanis, & Ruthenis conflictum optantib9, infestissimis signis cõcursum est. Abundante tandẽ multitudine Thartarica, Christianorũ res deteriori loco esse cœpit. Vitowdus hortantibus militibus ad custodiã sui corporis cõstitutis, Sãdiuogio de Ostrorog, & Dobrogostio de Szamotuli, equos mutando effugit. Exercitus uero suus a multitudine Thartarica

Magna Thartarorum strages.

Secunda expedicio Vitowdi in Thartaros.

Christianorũ clades.

dine Thartarica fusus atq; uict9 est. Occisi sunt in eo bello ex Polonis Spitko de Melstein Palati: Gracco: Szocha Palati: Plocē: Pylik palatinus Varszauieñ, Vocassius alias Varsius de Michalow, Ioãnes Glouacz, dominus Bogussius & plures alii. Iste Temerlanes in thartarico Temir Kutho uocatur, quod sonat fœlix ferrum, in cuius conspectu terra siluit. Quamuis hoc Thartari tribuant principi ab ipso misso, Aksak themir, quem latini scriptores Temerlanē appellant, Aksak .i. claudus uel claudicãs Themir. Sub idē tempus anno uidelicet 1399 duodecima Iulii Heduigis regina Poloniæ in castro Graccoui: mortua est. Enixa fuit siquidem duodecima Iunii filiam binomiã Elizabeth Bonifaciam uocatã, quæ in triduo obiit. Regina uero Heduigis ex partu egrotare cœpit, & deuotissime sacramentis perceptis, duodecima Iulii hora meridiei defuncta est. In ecclesia Graccouieñ: in sinistra parte chori ante sacrariũ, per regem Wladislaum quartadecima Augusti sepulta Epitaphio apposito, Sidus Polonorũ iacet hic Heduigis eorum. Regina nobilis generosa &c. Vide appensum ad eius sarcophagum. Hæc fuit facie & moribus uenustissima. Hæc in diebus quadragesimæ & aduētus domini, corpus aspo ieiunio, & cilicio domabat. Hæc in ægenos profusissima, hæc sua instantia & cura regē Wladislaum, ad cõficiendum collegium psalteristarũ in ecclesia Graccouieñ induxit, psalmos cantantium. Et ad instaurandũ atq; complendum generale gymnasium per Kazimirum secundũ olim regem poloniæ incœptũ. Hæc duo altaria in ecclesia Graccou: unum sub titulo uisitationis sanctæ Mariæ, aliud sub titulo sanctæ Annæ erexit. Hæc monasterium uisitationis Mariæ in arena extra muros Graccouienses sua uigilia & inductione sui coniugis fundauit. Hæc monasterium fratrum Slauorum, sub titulo passionis & crucis Christi de post Cleparz erigere cœperat. Hæc pecunias, uestes, clenodia & uniuersam suppellectilem regiam in fundationem uniuersitatis studii Graccouiensis, & in releuamen miserabilium personarum exequutoribus testamenti uidelicet Petro Visch Episcopo Graccouiensi & Iaszkoni de Thanczin Castellano Graccouieñ commendauit. Hæc plures adolescentes ingenuosos in gymnasiis tenuit & aluit. Legebat autem consuete testamentum uetus & nouum, Vitaspatrum, homelias quattuor doctorum, Libros sermonum, & passionalia sanctorum, libros meditationũ & orationum sãcti Bernardi, & sancti Ambrosii, libros reuelationũ sanctæ Brigittæ, & q̃plures alios de latino in Polonicum translatos. Post mortem autē reginæ Heduigis, nulla prole extante, rex Wladislaus electionē metuens, totus ad regressum in Lithuaniã spectabat. Prælati autē & Barones regni Poloniæ, regem fluctuantem, aliam heredem regni Poloniæ, Annam Comitis Ciliæ Vilhelmi filiam superesse docuerunt, quã illi Anna Kazimiri secundi Poloniæ regis filia pepererat. Ad quam procandũ, extemplo ad Ciliam Ioannem alias Iwan de Obichow Castellanum Sremeñ de domo Vyenyaua, Hinczka de Rogow de domo Dzalosza, & Ioãnem de Ostrowcze de domo bipennium misit. Quam sedecima Iulii anno domini 1400 Graccouiam adduxerunt. Et quoniã præfata uirgo nullam linguam præter alēmanicam nouerat, ordinatione regis prope octo mensibus polonico idiomate Graccouiæ imbuebatur

Vitouidus uictus.

Heduigis regina Poloniæ mortua.

Commẽdatio suæ uitæ.

Pia opera eius

Fundatio monasterij in Arena.

Wladislaus per alia cõiuge procos misit.

uiæ imbuebatur, quod postq̃ intelligere didicisset, regio thoro coniuncta est, q̃uis rex Wladislaus moliebatur rescindere & eam abicere, eo q̄ parū præstantis formæ sibi appareret. Inde & in procos prouocabat. Coronatio aūt eius ad annum domini 1402 dilata erat, & prædicto anno in dominica quinquagesimæ in reginā Poloniæ Graccouiæ coronata & inuncta fuit. Amplius āno supraexpresso uidelicet 1400 Wladislaus rex Poloniæ, ad honorem omnipotentis dei & gentis Polonicæ ac Lithuanicæ profectum, studium generale in ciuitate Graccouień feria secunda post Iacobi apostoli, de cōsensu Bonifacii papæ noni erexit. Cuius fundationē Heduigis regina dum uiueret maxima instantia procurabat. Accersitisq; Doctoribus & magistris Polonici, Bohemici & Almanici idiomatis ex uniuersitate Prageń, assignauit eis cēsus in exactionib9, theloneis, & aliis introitib9, assignauit & prelaturas atq; prebendas omnes collationis regiæ. S. Floriani in Cleparz, sola prepositura sibi reseruata. Assignauit & lapideam Akersdorff in platea sanctæ Annæ ꝑ Artistarum & Theologorum. Domum uero Sādiuogii de Subino Palatini Posnanień in platea Castreń pro Canonistarū & Medicorū collegiis, quarū utraq; pecuniis Heduigis reginæ, in huiusmodi opus derelictis, per exequutores extructa est. Confirmatoq; prefato gymnasio Graccouień generali, ꝑ Ioannem papam 23. & expost per Martinum quintū, in uariis scientiis & suppositis uehementer crescere & florere, ac uiros doctos & industrios producere, in regni Poloniæ dilatationē, diffusionem, & gloriā immortalem, cœpit. Cuius etsi plura numerentur, extentq; opera decora, nullum tamē æque magnificum ac necessariū pro confutandis opprimendisq; heresibus, erroribus & uiciis, pro serendis uirtutibus, pro defendenda iusticia, & ꝑ illustranda ueritate, cernitur ac inuenitur. Sobrietatē eñ, sapientiam, iusticiam, & uirtutē docet, quibus nihil utilius est hominibus in uita. Quod studiū etsi per Kazimirū secundum regem Poloniæ orditum, priuilegiisq; Vrbani papæ quarti regis Kazimiri præfati & ciuitatis Graccouień munitum & dotatū, Collegiumq; in Kazimiria muro erectum fuit, ut præfatum est. Nō tamen fuit cōsumatū in hanc diem, unde in hac die feria secunda post Iacobi apostoli, prima lectio in Iure Canonico per reuerendissimū dominum Petrū Vīszh utriusq; iuris Doctorem, ac Episcopum Graccoẽ & Cancellarium uniuersitatis nouæ, fœliciter incœpta est. Data autē, & institutio eius, in die Mariæ Magdalenæ præcesserat.

Erectio uniuersitatis studij Graccouień.

Doctores Graccouiā accersiti.

CAPVT XLII.

Anno deinceps domini 1403 Cōradus de Iunigen Magister Prussiæ, habens in suo comitatu Boleslaum Switrigel cum notabili exercitu terras Lithuaniæ circa festū sanctæ Dorotheæ spoliis & igne uastauit, & in terras suas circa Ragnetham redit. Quo egresso, repēte nouus exercitus Magistri Liuoniæ ingressus est, & multis dānis atq; spoliis illatis, cum pluribus captiuatis in Liuoniā excessit. Propter quod Wladislaus rex Poloniæ missis nunciis, ex Prussia Switrigellonem reuocauit, & ei terrā Podoliæ, Item terram Zidaczouień, Itē districtus Stry, Szidlow, Stobniczam, Drugnyam, Vscze, Item mille quadringentas marcas annui

Conradus de Iunigen Lithuaniam vastat

cas annui census in Zuppis regijs assignauit. Ea tamen largitionis magnitudo leuem Switrigelli animum, stabilire non potuit, quin ad Cruciferos perfugeret & Lithuaniam perturbaret. Itaq; ad pacem conficiendam, anno domini 1404 pro festo Penthecostes dieta generalis in Raczansz celebrata est sub præsentia Wladislai regis Poloniæ, Vitowdi magni ducis Lithuaniæ, Conradi de Iunigen Magistri Prussiæ cũ suis Commendatoribus. Et pax sub his tunc conditionibus confecta, ut Wladislaus & Vitowdus de terra Samagittiæ Magistro & ordini Cruciferorũ excederent, & q, Wladislaus terram Dobrzinen quadraginta milibus florenorũ redimeret. Itẽ q, relegatos hinc inde nõ fouerent, & q, captiuos soluerẽt ac manumitterent. Præterea sequenti anno dux Lithuaniæ Vitowdus, alterum conuentũ cũ Magistro & ordine Cruciferorũ celebrans, pacem necessariam, magis q̃ honestã composuit, de terraq; Samagittiæ cædere, & armis Samagittas in ditionem Magistri & ordinis, impellere, Wladislao rege nequicq̃ abnuente consensit, terramq; præfatam Samagittiæ per litteras publicas geminato idiomate, Latino scilicet & Almanico scriptas, Magistro & ordini Prussiæ, donatione perpetua, etiã a rege poloniæ Wladislao prochdolor confirmandas donauit & inscripsit. Anno autem domini 1406 Vitowdus magnus dux Lithuaniæ prima expeditione in Moskouiam contra generum suum Vasilonem, seu Basiliũ ducem Moskouiæ (cui filiam suam Anastasiam desponsatam locauerat) mota, eam predis & spolijs uastauit. Altera deinde expeditione anno domini 1403 contra eundem ducem Vasilonem, cum auxilio mille lancearum a rege Poloniæ, & Magistro Prussiæ Vlrico de Iunigen uno uexillo expeditarum gentium, habito in Moskouiam irrupit, & eam uastabat. Quo cognito Switrigal uir instabilis, castra sua Bransko & Starodub exussit, & ad Basilium ducem Moskouiæ fugiens, in contumeliam Vitowdi, exercitum ipsius die noctuq; pro Moskouitis lacessijt & turbauit. Tandem restitutis possessiõibus, quas dux Moskouiæ usurpauerat. pax sub æquis conditionibus firmata fuit. Verũ frumenta a rege Poloniæ Wladislao per Istulam duci Alexandro Vitowdo usq; in Ragnetham missa, per magistrum Prussiæ Vlricum de Iunigen, allegantem q, Barbaris arma contra christianos mitterentur, recepta sunt. Propter quod rex Wladislaus per suos oratores, restitutionem eorum postulauit, & in bellum aspirare cœpit. Vitowdus uero dux Lithuaniæ, Samagittiam ordini Cruciferorum donatam abstulit & recepit. Vlricus quoq; Magister Prussiæ, bello moto, castrum & oppidum Dobrzin, Item Rapin, & Lipno anno domini 1409 in uigilia assumptionis Mariæ expugnauit. Et Iacobum de Plonini, nobilem de domo Prussi, Capitaneũ Dobrzinen capite truncauit. Deinde castra Bobrowniki, Zlatoria, & Bidgoscza expugnauit & accepit. Wladislaus ergo rex Poloniæ uocata totius regni expeditiõe in octaua Natiuitatis Mariæ, in Volborz, ad quam Vitowdus minime uenire potuit, Bidgostiam obsidiõe cinxit, & in octo diebus expugnauit. Oratoribusq; a Venceslao Romanorũ & Bohemiæ rege, uidelicet duce Conrado antiquo Oleszniczeñ, & Ienkone Wratislauieñ ac Swidnicieñ Capitaneo, aduenientibus. Pax cum Magistro Prussiæ, usq; ad festum Ioannis baptistæ inclusiue, composita est, & Venceslaus rex

Vitowdus contra Moskũ Vasilonem.

Commeatus Vitowdo surreptus.

Venceslaus Romanorum rex partiũ sedator.

 laus rex

laus rex Romanorum, dominica Iudica inter regem & magistrum iuste arbitraturum se obtulit, qua dominica ueniente, suasu Iodoci Marchionis Morauiæ sententiam protulit, q; terra Dobrzinensis in manus suas traderetur. Cuius possessione infra unum annum tenta deliberaret & decerneret, ad quem eius dominium pertineret. Item q; regnum Poloniæ peramplius ex Lithuania & partibus orientis nunq̃ sibi regẽ eligeret, sed ex partibus occidẽtis. Ex qua sententia, liquidissima apparuit iniquitas, quoniam super re iuridico processu non deducta, sententiam tulit.

CAPVT XLIII.

Vladislaus autẽ rex non expectato arbitramento, iudicioq; Venceslai Romanorum & Bohemiæ regis, pro die sancti Andreæ precedentis anni, cum duce Vitowdo in Brzesczie Ruthenica conuentum tenuit, & illic progressum belli futuri contra Cruciferos gerendi secretissime cum eo confecit. Imperatorisq; Thartarorũ Zauolhensium auxiliũ cum sua multitudine & copijs, ibidem præsentis, persuasionibus & promissis obtinuit. Hunc imperatorem Thartarorũ toto tempore hyemis, & usq; prope festũ Ioannis baptistæ cum gente & uxoribus Alexander Vitowdus in suis terris tenuit & aluit. Dominica uero Misericordia domini anno Christi 1410 rex Wladislaus cum duce Lithuaniæ Vitowdo in nouam Sandecz ueniens, eum ad Sigismundũ regem Hungariæ in Kesmark misit, ut sinceriter inducias pacis, ad sedecim annos cõfectas, quorum adhuc quattuor restabant, obseruaret. Rex autem Sigismundus respondit, huiusmodi inducias non esse licite seruandas, si Cruciferi in Prussia bello impeterentur. Et secreto Vitowdum magnũ ducem Lithuaniæ, ad defectionem & noui diadematis assumptionem pellicere conabatur. Interim rex Wladislaus in noua Sandecz commorans, anno præfato 1410 monasteriũ seu hospitale sancti spiritus ordinis Premonstrateñ cum Abate infulato fundauit, pro dote uillam suam Dambrowka, insuper uiginti marcas annui census in Zupis Vieliczeñ ei assignando. Die aũt Lunæ, in crastino sanctorum Petri & Pauli, per eũ cõstituta rex Wladislaus ad Istulam supra monasteriũ Cziruensko uenit, ad locũ ubi põs ex nauibus apud Cozmice applicatus fuerat, & ipse & totus exercitus Polonorum cum quadrigis & machinis ordine composito transiit. Eodem quoq; die magnus dux Lithuaniæ Alexander Vitowdus cum imperatore Thartarorũ, & gentibus suis aduenit, & feria quarta nona Iulij in terras hostiles intrauerũt. Illicq; primum signa militaria, rex & dux Lithuaniæ, ducesq; Masouiæ Semouitus & Ianussius, atq; Barones omnium terrarũ extenderunt, & patrium carmen Bogarodzicza Poloni uociferare cœperunt. Illo die Lithuani & Thartari quandam ecclesiam spoliarunt, & sacramentũ diuinissimũ ex sacrario eiecerũt, quo facto Poloni uehementi dolore tacti, ad regem contra Barbaricas crudelitates clamauerunt. Quũq; ex commisso regis duo Lithuani magis culpabiles oblati fuissent, iussu magni ducis Lithuaniæ, more illius gentis seipsos in patibulũ ægerũt ac suspenderũt. Et de cætero nemo in ecclesias manus rapaces intulit. Et quia fluuius Drwancza, quo peruentũ erat, altis tignis in utraq; ripa cũ exercitu hostili machinis bellicis

Thartarorum Imperator in auxilium accersitus.

Monasteriũ in noua Sandex fundatum.

Lithuanorum & Thartarorũ facinus.

& sagittis

sagittis munitus erat, rex cum exercitu ad ortum fluuii feria sexta ante Margarethæ undecima Iulii retrocessit. Et die dominico sanctæ Margarethæ tredecima Iulii ipse rex & uniuersus exercitꝰ in uilla Vissoka prope Dzoldow uiatico corporis Christi procuratus est. In feriã autẽ terciam diuisionis apostolorum de nocte ualidus uentus, fulgura & pluuia exercitum molestarunt In castris uero Cruciferorũ etiam tentoria disiecerunt, ut carmen Claudiani futuræ cladis presagum uerissime adaptaretur hoc. O nimiũ dilecte deo, cui militat æther. Et cõiurati ueniũt ad classica uenti. Motis castris mane a Dãbrowno spacio duorum miliarium, uniuersus exercitus regius inter arbusta uillarum Thanenbrik & Grimuald uenit, & in loco editiori extensis tentorii telis, iniuriã aeris repellentibus, rex missã audire accelerabat. Veneruntq; nũcii alius post aliũ, hostilem adesse exercitũ nũciãdo. Rex aũt repẽtino hostiũ aduẽtu nihil motus, duas missas ꝑ Bartholomeũ plebanũ in Clobuczko, & Iaroslaum Prepositũ Kalissieñ sacellanos suos lectas, deuotissime audiuit. Et flexis genibus in oratione procumbẽs, deum præcabatur, ut sibi fœlix pugna & uictoria proueniret. Interim dux magnus Lithuaniæ suũ exercitum, Zindramus uero de Maszkouicze macherophorus seu gladifer Graco: Polonicũ exercitũ in ordines & signa, mira celeritate ordinauerũt. Quinquaginta signa seu uexilla insignibus militibus referta Polonica, Lithuanica uero quadraginta erant. Prutenicus autẽ exercitus & milite & robore inferior, quinquaginta unũ uexillum habuit. Alexander aũt Vitowdus moræ & tarditatis impatiens, ad regem per frequẽtes nũcios, tandẽ per seipsum ingenti uociferatione instabat, ut neglectis orationibus consurgẽns, in bellum properaret, qui non, nisi complemẽto orationis ad integrum perfecto, abduci potuit. Tandem armatus, equum ascendit, & ad uidendũ hostilem exercitum, in editiorem collem, unde utrũq; exercitum perspexit & contemplatus est, processit, & ad suos rediens, eos breuiter admonuit. Mutatoq; canterio, equum forte ascẽdit, subruffi coloris seu taxei alias Czissaui, tenuem in fronte habẽtem caluiciem, galeaq; accepta, singulos præsbiteros & notarios ad currus ire iussit. Sub hoc tẽpore Magister Crucifericus Vlricus de Iunigen duos caduceatores, quoꝶ unus regis Romanoꝶ aquilã nigrã in aureo cãpo alter ducis Stetinen rubeum Griffonẽ in albo campo deferebat, misit, duos enses nudos in manibus deferentes. Qui aliquali reuerẽtia regi facta, Theutonico idiomate Ioãne Mansczik interpretãte dixerunt. Illustrissime rex, Magister Prussiæ Vlricus, tibi & fratri tuo Vitowdo duos gladios in suffragiũ pugnæ misit, quatinꝰ minus cunctãter, & magis audaci q̃ præ te fers animo cum eo cõgrediaris. Siq; arctũ campum habere existimas, ad certamẽ te alliciendo, de planicie campi quantum uoles tibi cœdit, en superbum nuncium Et in eo pũcto retrocessionẽ Prutenicus exercitus haud exiguam fecit. Rex autẽ Wladislaus acceptatis gladiis, qui in hanc diẽ in thesauro castri Graccouieñ seruantur, nõ in bilem sed lachrymas resolutus, ait. Quamuis inquit sufficientes gladios habeam, pro maiori tamen suffragio etiam hos duos gladios accipio. Cãpi uero electionẽ propiciatiõi diuinæ cõmitto. Sic fatus, signa canere iussit, & uniuersus exercitus Bogarodzicza uociferãdo cecinit.

Tempestatum incrudescentia

Tanenbarg Grynwald

Proteruitas nuncij.

Duo gladij Vladislao & Vitowdo missi.

REfert Aeneas de Piculominibus Poeta, postea Cardinalis & papa, & alii sequces. Primũ cõgressum Lithuanos & Thartaros inermes fecisse. Et his superatis, Polonos rigido ferro armatos successisse. Nostri uero tũ ãtiquiores milites, tum scriptores, simul iunctos processisse narrãt. Polonosq; leuum cornu, Lithuanos uero & Thartaros dextrũ tenuisse, Verũ exercitus Lithuanicus ducis Vitoldi iussu prior a parte sua ad congressum uenit. Tantusq; fragor & sonitus aciebus cõgressis, quasi moles immẽsa ruinam pateretur, æditus est. Vtrisq; sibi quadã connexione cohærentibus, & quasi ad unius horæ ancipiti prælio dimicantibus, Donec acies Lithuanica impetũ hostilem ferre nõ ualens, pedem referre cœpit, Cruciferisq; eam prementibus, in fugã, duce magno Lithuaniæ nequicq̃ fugam clamore & uerbere sistẽte, coacta est uerti. Nec prius nisi Lithuaniã perueniens, fugam stabiliuit, & regem Wladislaũ cœsum, cœsumq; magnũ ducem Lithuaniæ, & eorũ exercitum usq; ad internitionẽ nunciauit. Milites tamen Ruthenorũ Smolnensium, ad tria propria consistẽtes signa, pertinaciter pugnarunt, & insignem laudem reportarunt. Fugerat & uexillum sancti Georgii, sub quo Bohemi & Moraui mercenarii militabãt, quod Ioãnes Zarnowski Bohemus regebat, & ideo postea honore priuat9, infamis permãsit. Duro itaq; certamine, & q̃si nouo fugatis Lithuanis, Polonis & Cruciferis pugnantibus, grandis iactura in acie Crucifericа facta est. Successerunt interim sedecim agmina hostium, sub totidem signis nondum belli fortunã expertis, locata. Ex quibus miles quidam Almanus genere, Dipoldus Kikerzicz appellatus de Deeber de Lusacia, cingulo aureo, alba Diploide in polonico Iakla uocata, & armis per totum uestitus, in equo ruffo exiliens usq; ad regem decurrebat. Quem rex dum hasta uibrata excipere niteretur, a Sbigneo de Olesznicza regio notario, postea Episcopo & Cardinali Graccouien inermi, regis ictum præueniente, sua manu de equo deiecit, quem supinum rex Wladislaus hasta feriendo reliquit, attamen illico a militibus, regem obseruantibus, occisus, a pedestribus uero armis exutus est. Agmen uero Cruciferorum sub sedecim signis constitutum, ducente uno Crucifero, albo insidenti equo, exercitumq; clamans conuertit in dextram partem in qua uexillum maius regium constiterat, & aciebus irruẽtibus, aliquamdiu durum conficiebatur certamẽ. Ad extremumq; tamen multitudine Polonorũ undiq; eos circũdante, obtriti sunt, fereq; singuli sub sedecim signis cœsi aut capti. In eo agmine Magister Prussiæ Vlricus & Cõmendatores ceciderunt cætera multitudo quæ potuit euadere fugam iniit. Tunc capti sunt duo duces, Kazimirus Stetineñ, per Skarbkonẽ de Gori, & Conradus albus Olesniceñ, per Ioannem Bohemũm de Zalcz, qui Cruciferorum partem adiuuerant. Captus est & Georgius Kerczdorff cum quadraginta commilitonibus Capti sunt & diuersarũ nationum milites, currus Prutenici oppugnati & dirupti sũt, reperteq; sũt aliquæ quadrigæ cathenis & uinculis onustæ, ad uinciendum Polonos paratæ. In aliis repte sunt faces de pino, sepo & pice, oblitæ, sic & tela, sepo, & pice pfusa, cum quibus debellatos Polonos persequerentur. Vasa uini, iussu regis scissa fractaq; sunt, ne exercitus fatigatus bibẽs languidus &

Prutenorum et Polonorũ grãdis conflictus.

Ruthenorum palma.

Polonorũ bellicositas.

Conflictus mutuus.

Strages Prutenorum.

languidus & inutilis redderetur: Tunc persequutio fugientium ad plura miliaria est extensa. In eo cõflictu quinquaginta milia hostium occisa sunt. Aeneas uero Siluius, & historiæ Almanorum, quadraginta milia supputant. Polonis quoq; non incruenta uictoria cessit, duodecim tamen insignioribus dumtaxat cœsis. In crastino diuisiõis apostolorũ quæ fuit feria quarta sedecima Iulii, missæ & Te deum laudamus decantabantur. Cadauera illustrium sepeliebantur, & captiui presentabantur atq; inscribebãtur. Seorsum Cruciferi, seorsum Culmenses, Liuonitæ, Bohemi, & Moraui, seorsum Slesitæ, Bauari, Misznenses, Rinenses, Sueui, Australes, Frisones, Vestfali, Lusacenses, Pomerani, Kassubitæ, Saxones, Francones. Bohemi tamen & Slesitæ numero excedebant, milites noua sponsione obligati dimittebantur. Duces uero exercituũ & Cruciferi custodiæ tradebantur. Postea rex Wladislaus feria sexta in die Iacobi apostoli, uigesima quinta Iulii castrum Mariemburk uallauit. Et quia Vitowdus dux Lithuaniæ obtenta licẽtia regis ab obsidione Mariemburgeñ, feria quinta infra octauas Natiuitatis Mariæ discessit, ducesq; Semouitus & Ianussius paulopost cum gentibus suis discessẽrunt. Ideo rex Wladislaus, soluta obsidione, die Veneris ãte Mathei decima nona Septembris a Mariemburk etiam discessit. Cruciferi autẽ numerosum exercitum congesserunt, Grzimala antiquior subiudex castri Graccouieñ q pugnæ aderat, decem milium fuisse referebat, inter quos multi aulici Sigismundi regis Hungariæ erant. Principalis autem Capitaneus eorũ Michael Kochmaister, nouæ Marchiæ aduocatus fuit. Die itaq; Veneris sancti Gereonis acies regis Wladislai, ad sex milia pugnatorum ex aulicis & ex reliquiis stipendiariorũ, iunctis nobilibus maioris Poloniæ conflata, eis circa Corónow occurrit, & cum maximo clamore concurrerũt, fortissime æquo marte diutine decertantes, lassatiq; de utroq; exercitu acclamarunt, ut pugnãdi parumper obseruarentur induciæ, quibus utrimq; acceptatis, digresse acies respirarunt, pausarunt, & sudores absterserunt. Deinde sublatis induciis, acies itidem congressæ sunt, eadem in utrisq; animositate permanente, & multis hinc inde mortalib9 cadẽtibus, lassitudineq; accedente, uice altera ab utroq; exercitu, resumẽdas esse inducias acceleratum est. Quibus concessis & acceptatis, strennuissimi milites, noua requie potiti, uulnera ligauerũt, captiuos commutarũt, equos hinc inde intercœptos uicissim restituerũt, uina ad sitim repellendam inter se miserunt. Post hoc tercio, fortius quo poterant decertarũt. Interimq; miles regis Poloniæ Ioãnes Nashion de Ostrowcze de domo bipennium, hostilem primipilariũ ex equo strauit, & uexillo adempto, sellæ suæ contorquens apposuit, Illicoq; hostilis exercitus ammisso signo, pauore perculsus, deteriori loco esse cœpit, & in fugam spectabat. In quos Poloni inuecti, graui cœde eos ãgustiabãt, & singulis manipulis hostilibus dispersis plena uictoria potiti sunt. Vix autẽ ãtea ullũ certamẽ tam clarũ fuit, in quod ueterani exercitati, & sũmo conatu ꝑ uictoria adnitẽtes milites, cõuenissent

Castrum Mariemburgk uallatum.

Triplex congressus cum tẽporis interpolatione.

Victoria Polonorum.

CAPVT XLV.

SVb idem tempus Stiborius de Stiborzicze Polonus sed palatinus Transsiluanus, cum duodecim uexillis gentium Sigismundi regis

mundi regis Hungariæ, oppidum ueteris Sandecz, cum suburbiis nouæ Sãdecz, & aliquot uillis exustis, citato agmine regrediebatur. Quem nobiles illorũ districtuum, ad tuẽdum fines regni per regem relicti, præcipiti cursu insequẽtes, prope Bardeyow alias Bartpham cõsequuti sunt. Factaq; pugna acerrima, hostilis exercitus numero superior, cõflictus & debellatus est, Stiboriusq; in Bardeyow refugit. Is ergo ãnus notabilis & uictoriosus Poloniæ fuit. Sequenti uero anno scilicet 1411 pax perpetua inter regem Wladislaũ magnumq; ducem Lithuaniæ Vitowdum ex una, & Henricum Magistrum Prussiæ ex altera partibus, sub conditionibus parũ regno Poloniæ utilibus, est conclusa. Prima conditio fuit, ut rex Poloniæ omnia castra in terris Prussiæ iure belli quæsita, Magistro & ordini restituat. Altera ut omnes captiui Magistri & ordinis, in quibuscũq; conflictibus capti relaxentur. Item q Magister & ordo regi Wladislao & suo regno pro tribus terminis, festo uidelicet Ioannis baptistæ, festo sancti Michaelis, & festo sancti Martini anni currentis, centum milia sexagenarum latorũ grossorum Pragensium exsolueret Item q terra Samagittarum ducatui Lithuaniæ relinqueretur. Post mortẽ Wladislai, & Alexandri Vitowdi, ad Magistrum Prussiæ & ordinem Cruciferorũ reuersura. Eodem anno in die Katharinæ ex Niepolomicze rex Wladislaus pedester ad limina sanctorũ Graccouiam uenit. Precedentibus eum uexillis Cruciferorũ, quæ in ecclesia maiori Graccouieñ in signum uictoriæ deposuit. In anno domini 1412 Hungariã iniit, & ex Buda in regnum suũ reuersus, die dominico ante Laurencii Graccouiam ingressus, coronam materialem regni Poloniæ, gladium, pomũ, & sceptrum, per regem Sigismundum sibi reddita, attulit, quæ omnia Elizabeth regina Hungariæ, germana Kazimiri Poloniæ, & mater Lodouici Hungariæ & Poloniæ regum, in Hungariã detulerat. Attulit & relliqarũ delatoriũ argenteũ, deauratũ, cũ inclusis uariis ossibus sanctorũ per regem Sigismundũ ei datum, anulo regis Lodouici olim signatũ. Et quũ esset in Russia, ueniẽtes ad eum in die sanctæ Heduigis Sigismundi Romanorum & Hungariæ regis legati, Ioãnes Strigonieñ Archiepiscopus, & Michael Kochmeister, nouæ Marchiæ Aduocatus, præcati sunt, ut ad prosequutionem imperialis fastigii, Sigismundo quadraginta milia latorũ grossorum Pragensiũ mutuaret, quæ iuxta cõdemnationem iudiciariam, pro pœna damnis & interesse (quia in constitutis diebus summã capitalem centum milia sexagenarum soluere neglexerat) Magister & ordo Prussiæ regi Poloniæ dare tenebatur, offerentes in sũma predicta terræ Scepusieñ obligationem. Rex autẽ Wladislaus cum suo cõsilio, prefata quadraginta milia sexagenarũ latorum grossorum mutuauit, & terram Scepusieñ, octo scilicet oppida seu uillagia, ac duo castra sub forma Riczolt in pignus accepit, ut si uno anno mutuum nõ solueretur, sequenti anno duplaretur, tercio triplaretur, & sic in immẽsum cresceret fœnus. Michaeliq; Kochmeister demandauit, ut prefatam pecuniã manibus regis Sigismũdi consignaret. Et Magistrum ac ordinem Cruciferorũ Prussiæ, specialibus litteris regis Wladislai de eisdẽ absolueret. Anno dñi 1413 Lithuania denuo Poloniæ incorporata & ascripta est. Et sicut fidẽ Orthodoxã christianã ex Polonis prius assumpsit

Vladislai regis triumphus.

Coronationis insignia Graccouiam reportata.

Lithuaniæ cũ regno Poloniæ vnio.

assumpsit, ita & signa nobilitatis eo anno percœpit. Ordinatione siquidē regis Wladislai ducisq; Vitowdi, pro maiori adhærentia prouinciarum, clenodia nobilitatis Polonorū, Lithuanis distributa & cōsignata sunt, pro ut latius in litteris desuper confectis sic incipientibus patet. In nomine domini amē. Ad perpetuam rei memoriam, debitores sumus spiritualis alimoniæ salutaria illis pocula administrare, quibus presidentes temporaliū commodorū prestitimus suffragia &c. Eo quoq; anno Samagittia fidē Christi & baptisma, opera regis Wladislai suscepit. Ad cognoscendum autē naturam prouinciæ & gentis illius, animaduerte q. regio Samagittia est Septemtrionalis & gelida Lithuaniæ Liuoniæ & Prussiæ contermina, siluis, collibus, & fluminibus circūsepta. In hos districtus distincta, scilicet Iragola, Miedniki, Chrosze, Roszena, Vidulki, Vielunya, Kolthini, Czethra. Gētes regionis proceræ & altæ staturæ, agrestes & inculte, parco & modesto uictu uiuentes, sitim aqua sedare solite, raro ceruisia aut medone. Auri, argēti, æris, ferri, uini in illa tēpestate expertes & ignaræ. Apud quos licitum erat, uni uiro plures habere uxores, & patre mortuo nouercam, fratreq; glotem in uxorē accipere. Nullus illic stubarum aut edeficiorū nobilium, sed tantummō tugurii, usus, uentrem distensum & porrectū, extrema uero habens coartata. Ex ligno & culmo structura, largius ab imo sensim operis incremento, edificiū in arctius cogitur, in carine maxime similitudinē elaborata. In cacumine fenestra uno superne lumen reddens, subter quā focus, & cibos parabiles coquēs, & frigus quo regio pro maiori anni parte prædita est repellens. In ea domo, se, uxores, pignora, seruos, ancillas, pecus, armentum, frumentū, & omnem suppellectilem, condunt, gens ad diuinationes & auguria procliuis. Precipuum numen Samagitticū erat ignis, quem sacrosanctum & perpetuū putabāt, qui in montis altissimi iugo, super fluuium Nieuyasza sito, assidua lignorū appositione a sacrorum sacerdote alebatur. Accedēs itaq; Wladislaus turrim in qua consistebat, incendit, & ignem dissicit & extinxit. Succidit deinde per milites suos Polonos siluas, quas non secus q̄ sanctas & deorū suorum habitacula, Samagittiæ iuxta illud poeticum, habitarūt dii quoq; siluas, uenerabantur. In eam caliginem mentis prolapsi, q. & siluæ prefatæ & aues, fereq; in illis consistentes sanctæ forent, & quicquid in illas ingrederetur, ut sanctū censeri deberet, uiolanti quoq; nemus, feras uel alites, manus aut pedes, demonum arte curuabātur. Maxima itaq; Barbaros tenebat admiratio, q. Polonorū milites, nemus ritu eorū sanctum, excidentes, nulla lesio, qualem ipsi in se, frequētius experti erant, sequeretur. Habebāt preterea in siluis præfatis focos, in familias & domos distinctos. In quibus omnibus charorum & familiarium cadauera, cum equis, sellis, & uestimentis potioribus incendebāt Locabant etiam ad focos huiusmodi, ex subere facta sedilia, in quibus escas ex farre, in casei modum preparatas, deponebāt, medonemq; focis infundebant, ea credulitate illusi, q. mortuorum suorū animæ, quorū illic combusta fuerant corpora, nocte uenirēt, escaq; se reficerent. Insuper prima Octobris die, maxima per Samagittas in siluis præfatis celebritas agebatur, ex omni regione uniuersus utriusq; sexus, populus illuc conueniens, cibos & potus,

[Margin, beside "ra regis Wladislai suscepit": Samagitiæ descriptio.]

[Margin, beside "scena, Vidulki, Vielunya": Gentis conditio.]

[Margin, beside "men Samagitticū erat ignis": Ignis numen Samagittarū.]

[Margin, beside "in illis consistentes sanctæ forent": Superstitio idolatriæ Samagittarum.]

 quilibet iuxta

quilibet iuxta suæ conditionis qualitatem deferebat, quibus aliquot diebus epulati, diis suis falsis, præcipue deo, lingua eorũ appellato Perkuno, id est Tonitru, ad focos quisq; suos libamina offerebat.

CAPVT XLVI.

Rex itaq; Wladislaus, primum eos orationẽ dominicam, deinde simbolum docuit, quoniã nullus sacerdotum linguam Samagiticã nouerat, & undis baptismatis ablui iussit. Vnus autẽ ex maioribus Samagittarũ pro omnibus respondit. Ex quo inquit serenissime rex, dii nostri ueluti inermes & languidi a deo Polonorũ deleti sunt deos nostros & sacra eorum deserimus, & deo tuo atq; Polonorũ fortiori adheremus. Sicq; baptisati sunt. Rex autẽ in Miedniki Cathedralem ecclesiã sub honore & titulo sanctorum martyrũ Alexandri, Theodori, Euancii. In aliis autẽ locis ecclesias parrochiales fundauit, & illis dotem sufficientẽ consignauit & inscripsit. Medniceñ ecclesiæ successu tẽporis, primus Episcopus Mathias origine Almanus, in Vilno tamẽ natus, eo q lingua Lithuanicã & Samagiticam norat, præfectus & consecratus est. Cõtigit autẽ in prima plantatione, dum Samagittæ per Magistrũ Nicolaum Vanzik, fratrem ordinis predicatorũ, regium predicatorem, per interpretẽ instruerentur, de fide, creatione mundi, & lapsu primi hominis Adæ, unus Samagittarũ sufferre sermonẽ predicantis non ualens, in hæc uerba prorupit. Mentitur, inquit, illustrissime rex sacerdos iste. Asserit mundum creatum fore, quom sit homo non longeuæ ætatis. Sunt etenĩ inter nos plures, annorũ numero seniores eo centenarium numerum supergressi, qui creationem nullam recordantur, sed solem & lunã, cæteraq; sydera, semper eisdem motibus luxisse referũt. Rex autẽ Wladislaus eum silere iubẽs, magistrũ Vanzik, creationem mundi nõ asseruisse in diebus suis incepisse, sed longe ante declarauit. Puta ante sex milia annorũ & paulopost ordinatione diuina prouenisse. Præterea anno domini 1414 rex Wladislaus cum duce Vitowdo, iterum Prussiam in numeroso exercitu, qualem & quantum antea nunq̃ habuit, ingressus est, pluribusq; castris conquisitis, quom in obsidione Brodniceñ esset, uenit nuncius Apostolicus Ioannis papæ 23. Ioannes Episcopus Lansaneñ, & obtinuit, q rex bello per inducias ad biennium suspenso, decisionẽ suæ causæ per Conciliũ generale Constancieñ iã tunc indictum expectaret. Eo siquidẽ anno Concilium Cõstancieñ in kalendis Nouembris iniciatum fuit, & quattuor ãnis durauit. In quo scisma Ecclesiæ trium summorũ Pontificum, simul papatũ gerentium extinctum est. Et Ioannes Husz, Hieronymusq; discipulus eius, tanq̃ heretici damnati & cõbusti sũt. Dum aũt mortua fuisset Anna regina Poloniæ, in die sancti Benedicti ãno domini 1416 rex Wladislaus die dominico in die sãcti Sigismundi eo anno, cum tercia uxore Elizabeth Granowska ex familia Ottonis de Pilcza, in ecclesia parrochiali in Szanok, per Ioannẽ Rzeszowski Archiepiscopũ Leopolieñ per uerba de præsenti matrimonium cõtraxit. Quom fœmina ætate marcida, ptisi cõsumpta, iam trium uirorum scilicet Vislonis & Ioannis filii Laczek de Morauia, tercii Vincencii Granowski, cõnubia experta, in die Elizabeth eiusdem anni coronata, quod omnibus Polonis displicuit.

Conuersio Samagittarum.

Episcopat⁹ in Miedniki fundata.

Vladislaus, Vitowdus Prutenis bella mouent.

Incineratio Ioannis Husz & Hieronymi discipuli.

nis displicuit. Displicuit & importunitas ipsius qua apud regem Wladislaum obtinuerat, ut Ioãnes de Pilcza filius eius, ex Vincentio Granowski susceptus, in Comitem crearetur, & quosdam nobiles circa Iareslaw subiectos ac infeudatos acciperet, quæ creatio per magnificos regni, præcipue tamen per Albertum Iastrzabiecz Episcopum Graccouieñ & Cancellariũ regni Poloniæ, infecta & abrogata fuit. Ipsa aũt Elizabeth regina Graccouiæ dominico die ante Ascensionẽ domini ãno 1419 defuncta est, quæ nouitas mortis, totã Poloniam exhilarauit, sepulta in sacello Mansionariorũ in ecclesia Graccouieñ. Sollicitarunt tandẽ plures regem Wladislaum de despõsanda Eufemia alias Offka filia Venceslai regis Bohemiæ mortui, quorum conatus Alexãder Vitowdus magnus dux Lithuaniæ dissoluit, & neptem suam uirginem principem Szoncam, filiã Andreæ filii Iwonis ducis Kiouieñ, nullam secum deferentem dotem, in matrimonium accipiendã induxit. Hanc anno domini 1422 in diebus carnispriuii in Nouogrodek, tercio & quarto affinitatis gradu illum contingentẽ, fonte baptismatis, Græci em̃ ritus erat, per prius lotam, & pro Szonca mutato nomine, Sophia appellatam, in quartã uxorem accepit. Mathia Episcopo Vilneñ, inter dispares ætate, Wladislaum decrepitũ, & Sophiã uirẽtem ac forma uenustam, uerba pronunciante, & matrimoniũ conferẽte. Sollicitabãt interim Bohemi, & requirebãt Wladislaum, ut regnum Bohemiæ susciperet, quibus post plures requisitiones respondit in Niepolomicze, de regno Poloniæ contentari, regnum autẽ Bohemiæ ab ecclesia propter heresim damnatum, nequaq̃ suscepturũ. Post cuius responsum Alexãder Vitowdus Lithuaniæ dux, in regem Bohemiæ postulatus, post conductum paschæ ãno domini 1422 Sigismundũ Koributh Lithuaniæ ducem, nepotem regium germanũ, rege Wladislao consentiẽte & approbãte, ad acceptandum regnum Bohemiæ nomine Vitowdi, cum frequẽti & ualido exercitu, impensis Alexandri Vitowdi expeditam, misit. Quo ꝑgrediente, Sigismundus Romanorũ & Hungariæ rex, conquisitione castri & ciuitatis Ostrog in Morauia occupatus, singulos apparatus bellicos concremauit, & obsidionem soluit, ne in ipsum irruisset pertimescens. Ille uero dux Sigismundus Koributh per Morauiã transiens, oppidum munitũ Vinczow, quia ipsum nõ suscipiebat, expugnauit, & militibus in predam dedit. In Bohemiã contendens, Pragam aduenit, & a plerisq; nobilibus Bohemiæ a Pragensibus uero ciuibus uniuersis possessionẽ ciuitatis & castri utriusq; cum clauibus ei assignantibus exceptus est. Tunc Sigismundus rex Hũgariæ & Romanoꝝ, in Wladislaum regẽ Poloniæ, & Vitowdum ducem Lithuaniæ cõmotꝰ fremuit. Et pacẽ perpetuã, quam rex Wladislaus cum duce Vitowdo & copiis suis Prussiã in æstate eiusdem ãni depopulati, in die trãslationis sancti Stanislai circa lacum Melno cum Cruciferis confecerant, disturbauit, & eam tenere Magistro & Cruciferis prohibuit. Donec anno domini 1423 Cõcordia inter reges Hũgariæ & Poloniæ Sigismundũ & Wladislaum stabilita ac innouata est in Kesmark in hunc modum, ut rex Wladislaus ducem Sigismũdum Koributh ex Bohemia & per nũcios & litteras reuocaret, & ut Magister ac ordo Cruciferorũ de Prussia, pacem perpetuam

Mors Elizabeth.

Vladislaus Szonkam virginem matrimonio copulat.

Bohemorum requisitio.

Sigismundus koributh Bohemiam missus

Vinczow expugnatum.

Susceptio koributh.

apud Melno firmatam impleret, signanter in castri Nyesʒoua demolitione. Post quam concordiam, rex Wladislaus solennitatem coronationis reginæ Sophiæ, pro dominica Esto mihi in āno Christi 1424 indixit. Ad quam per agendam, Sigismundum Romanorum & Hungariæ regē, & Ericum Daciæ regem, multosq; principes inuitauit. Exceperat reges ex Mislimicze, per Vieliczkam in Graccouiam procedētes. uenit & Branda tituli sancti Clementis præsbiter, Cardinalis Placentinus, in solennitatem coronationis, a Martino papa quinto missus. Item dux Sigismundus Koributh ex Bohemia reuocatus, in quingentorū equorū numero, reges & reginam Hungariæ excepit. Aderat & Lodouicus Bauariæ dux, frater germanus reginæ Franciæ, qui et si inuitatus non fuerit, sola fama pellectus aduenerat. Item duces Mazouiæ Item Bernardus Oppolien̄, Boleslaus Tessnen̄, Ianussius Rathiborien̄, Kazimirus Osswancimien̄, Vencestaus Oppauien̄, Conradus niger, & Conradus albus Koslenses, Vencessaus Zeganen̄. Item Lithuaniæ & Russiæ principes. Item duo Cōmendatores Elbingen̄ & Torunen̄ nomine Magistri Prussiæ Pauli de Rusʒdorff. Ex spiritualibus uero Branda Cardinalis, Albertus Archiepiscopus Gneznen̄, Ioannes Archiepiscopus Leopolien̄, Sbigneus Graccouien̄, Andreas Posnanien̄, Ioannes de Valdow Lubucen̄, Episcopi, Ioannes de Cesarinis Auditor cameræ apostolicæ. Prandebāt in stuba Laskouiecz, ad unā tabulam discumbentes, Sigismundo in medio sedente Wladislao rege dextrum, Erico Daciæ sinistrum latus ambiēte. Proximus Wladislao regi Brāda Cardinalis, deinde cæteri Pontifices. Leua principibus sæcularibus cesserat. Quindecim diebus reges apud Graccouiam commorati & firmata inter se amicitia disgressi sunt.

Sophia regina coronata.

Hospites coronationis plurimi & celebres

Ordo Conuiuarum.

CAPVT XLVII.

DVx autē Sigismundus Koributh Bohemorū uanis promissionibus illectus, eodem anno Bohemiam redit. Wladislai regis Poloniæ & consiliariorum spreta prohibitione, sperans se Bohemiæ regnum facili negocio obtenturū. Rex uero Wladislaus Bohemiā progressus cum duce Koributh, confiscatione bonorū si extabant, si minus, ꝑpetuo exilio dānauit. Ad finem anni puta ultima Octobris, die Martis in uigilia omnium sanctorum Graccouiæ primogenitus filius ex Sophia regina nat⁹ est, dominica Esto mihi āni domini 1425. quæ fuit decimaseptima Februarii, ꝑ Albertum Iastrzambiecz Archiepis: Sbigneū Gracco: & Andream Posnanien̄. Episcopos baptisatus, eiq; paternum nomen Wladislaus adaptatum est. Aderant baptismalibus Martini papæ quinti, & Sigismūdi Romanorū ac Hungariæ regis, multorumq; aliorū Regum & Principum Oratores & nuncii. Secundus filius Wladislai regis, anno Christi 1426 die sextadecima mensis Maii in ortu solis natus est, baptisatus secunda Iunii & Kazimirus nominatus. Is secunda die Marcii āno domini 1427 mortuus est Graccouiæ ante altare sancti Erasmi sepultus. Tercium filium regina Sophia prefato anno conceperat grauida proficiscendo. Cuius fœcunditatem Vitowdus magnus dux Lithuaniæ ꝑ inuidiam suspectā habēs, conuentū cū rege Wladislao pro die Exaltationis sanctæ Crucis in oppido Hrodlo ægit

Sigismundi Koributh in Bohemiā reditus.

Wladislai ex Sophia primogenitus.

Secundo genitus.

Mors eiusdem

et propter

Et propter Regiam iam susceptã prolem timẽs futurũ esse, quod dominiorũ lithuaniæ etiam sucessio a se & posteris suis, in Regiam sucessionem transferretur, & ita ipse omnino excluderetur. Quare miris modis querebat primũ occulte etiã a Sigismundo Romanorũ & Hungarorum Rege, quibus modis posset Lithuaniam sibi perpetuo ascire & ex eodem Ducatu, Regnum etiã facere, eundem etiã Sigismundũ Regem cum Vladislao Poloniæ Rege in dissensionẽ inducere, maximis etiã bellis Regem poloniæ implicare ut tanto facilius, ipse interim Lithuania potiretur, idq; primũ sub speciæ boni occulte, deinde dum aliquantulũ res firmasset, apud Sigismundum Romanorũ & Hungarorum Regem. Eo uentũ est quod Sigismundus Romanorũ & Hungariæ Rex. Vladislaum Poloniæ Regem cũ Vitowdo Duce Lithuaniæ ad conuentionem postulauit, eam cõuentionem, utrinq; ex omniũ usu & comodo reipublicæ christianæ docens, plura bona se expediturũ promittens. Annuit Rex Vladislaus amore pacis. Vitowdus item nõ inuitus huic sententiæ accessit, quod antea sibi non nihil rerum gerendarum constaret, & quod conceptæ inuidiæ propter Regiam prolem, iam effectum præstare speraret certo sibi persuadens quod Sigismundi opera uoluntatis suæ desiderium obtineret, quo obtento facile ipse in Lithuania solus principatum obtineret, harum rerum Vladislaus & consiliarij ignari, in conuentionem annuerunt. Anno igitur domini 1429 in Luczka pro festo Epiphaniæ, conuentionem Sigismundus rex Hungarorum & Romanorum. Wladislaus rex Poloniæ, & Vitowdus dux Lithuaniæ, cum principibus eorũ tenuerunt. Proponebatq; rex Sigismundus, gentem Valachiæ cum eorũ Voieuodis exterminandam, quia nemini fida foret, & furto ac spolijs uiueret. Rex uero Wladislaus respondebat, non esse æquum Valachos regno Poloniæ subiectos exterminandos fore, qui si aliqui furto uiuerent, id tamẽ in omnes nõ posse retorqueri. Interim ut nuper secrete conuentum erat Sigismundus rex Romanorum & Hungarorũ. Vitowdo magno duci Lithuaniæ quasi ex se ipso suggerebat, ut quoniã esset princeps immensæ famæ, se in regem, Lithuaniam uero in nouum regnũ creari permitteret. Facilem dux Vitowdus huic persuasioni dabat consensum, eo q; princeps alti pectoris foret, & honoris regij auidissimus, & plurimum Wladislai proles eum angeret, similiter ipse prius hoc quesierat. Poloni inficiendo negociũ, ueneno regis Sigismundi restiterunt, & mox discesserunt, regiq; Wladislao extemplo locum linquendum consuluerunt, qui nocte sequenti discessit. Sigismũdo rege in Luczka cum duce Vitowdo quinq; diebus manente. Sollicitarunt itaq; Poloni apud Martinum papam quintũ, ne coronatio ducis Vitowdi admitteretur, qui ad instantiam eorum, bullam regi Romanorũ Sigismundo unã, alterã duci Vitowdo de nõ creando eũ in regẽ misit. Misit & tertiã bullam regi Wladislao & Vitowdo, ut contra Bohemos arma sumerent & eos exterminarẽt. Ioannes ergo Czarnkowski Succamerarius Posnanieñ. de mandato regis, Baptistã Czigalla utriusq; iuris doctorem, Militem Italicum Ianuensem, & Sigismundũ Roth almanum Slesitam litteras ferentes & nuncios coronas apportantes precedentes captiuauit. In quibus litteris quia legebatur processus coronationis Vitowdi in regem, & Iulianæ

Conuentus in Luczka.

Decretum contra Valachos.

Vitowdus Lithuaniæ rex fieri cupit.

Poloni adiutorio papæ resistunt.

geri, & Iulianæ ſuæ conſortis in reginam, & liga perpetua regnorum Hungariæ, Bohemiæ cum Lithuania, Cruciferis de Pruſſia & Liuonia. Legebatur & nunciorũ regis Sigiſmundi cum coronis tranſitus per Saxoniam Pruſſiam uerſus. Ideo Barones maioris Poloniæ, Sandiuogius de Oſterok palatinus & Capitaneus Poſnanienſis, Dobrogoſtius de Szamotuli Caſtellanus Poſnanienſis, Iarandus de Brudzewo palatinus Wladiſlauienſis, clara patriæ ſydera, uelut ex compoſito nullo mandante arma ſumpſerunt, & exercitu ualido ſtationes in ſolitudine, in loco qui Turzagora uocatur, poſuerunt. Quo intellecto nuncij cum coronis, qui iam ex Nuremberga in Frankfordiam ſupra Odram, & uſq; in Koſſem peruenerant duobus menſibus immorati, pauore nimio conſternati, ad Sigiſmundum regem regreſſi ſunt. His auditis dux Vitowdus, antrace inter ſcapulas nato correptus ex melancolia, feria ſexta in uigilia Simonis & Iudæ, quæ fuit uigeſima ſeptima Octobris, anno domini 1430 dum iam terris aurora illuceſceret, in preſentia regis Wladiſlai ſpiritum deo tradidit. Profecto nullus in illa ætate princeps Vitowdo compa-

Vitowdi laus. randus fuit, quia liberalitate & factiuitate nullus eo præſtantior erat.

CAPVT XLVIII.

MOrtuo Vitowdo, rex Wladiſlaus non requiſitis conſiliarijs magnum ducatum Lithuaniæ, germano ſuo Suitrigello contulit, &

Switrigello in ducatũ Lithuaniæ inueſtitus. ipſum annulo ſibi miſſo de eodem inueſtiuit. Hominem ebrioſum, inconſtantem, ac uehementem. Nondum autem mors Vitowdi diuulgata erat, quom Paulus Epiſcopus Kamyenicenſ & Barones Podoliæ omnes poloni uidelicet Hriczko Kierdeouicz, Theodricus, Michael, & muſilo germani de Buczacz, Cruſſina de Galow, cognito obitu ducis Vitowdi, de caſtro Kamyeniecz ad conſilium ſuum Doygerth palatinum Vilnenſ, & Capitaneũ caſtri Kamyeniecz ignarũ mortis Vitowdi euocauerũt. Et quum eſſent robore & numero hominum plures, eum comprehenderũt, & prædictum caſtrum Kamyeniecz & alia caſtra Podoliæ in ſuam poteſtatem redegerunt. Ab illoq; tempore Podolia regno Poloniæ reunita eſt. Dux ergo Switrigello de tali nouitate fremendo, regem Wladiſlaũ non uenera-

Switrigello Vladiſlao aduerſatur. batur, ſed improperijs afficiebat. Tu inquit rex cũ duce Vitowdo me captiuabas & ligabas annis nouem. Ecce aduenit tempus, in quo tibi par reddere poſſum, & niſi mihi Podoliam & Kamyeniecz reddideris, uincula non euades. Sic contumelijs regem afficiebat. Barones uero & aulicos eius Polonos, carceribus & morte omnes perdere machinabatur. In Polonia ergo & longe diſtantibus regionibus, regẽ Wladiſlaũ per fratrem in Lithuania captiuatũ detineri percrebruit. Quod recens factum uſq; ad ſummũ Pontificem Martinũ quintũ peruenit, qui litteras ad Suitrigal ſuper emancipatione, & fratris

Litteræ papales dimiſſione miſit. Poloni aũt in arma conſurrexerũt, & bella Suitrigelloni pararũt, niſi rex dimiſſus, in Poloniam redijſſet. Dum hæc in Lithuania fierent, ad ſummouẽdum materiam litis, rex Wladiſlaus terram Podoliæ cũ caſtro Kamyeniecz Suitrigelloni reſtituit. Et miſit Zaclikam, Tarlo de Szczekarzouice militem

zouicze militē de armis Topor, ad Michaelem Buczaczki, districte impe/
rās, ut castrum Kamyeniecz cum terra Podoliæ in manus ducis Michaelis
Baba (Ruthenus hic erat) pro duce Suitrigal resignaret. Andreas autē de
Tanczin, & Nicolaus Drzeuiczki, qui sigillum regium ferebat, litteras ad
Buczaczki & consules Kamyenicen̄ scripserunt, & in ceram includētes, pu/
ero Zaclicze dederunt. Adiicientes mandata uerbalia, quatinus ne errarēt,
in cera lumen quærerent. Buczaczki itaq; litteris repertis & lectis, q̄ rex ni
hil ex arbitrio, sed captiuitate strictus, fecerit, tā Tarlenem q̄ ducem Baba/
in uincula coniecit, nec castra resignauit. Ob hoc dux Suitrigal contra Po/ Bellum frater/ num.
doliam processit, & rex Wladislaus cum toto exercitu Podoliæ, anno domi/
ni 1431 pro festo Margarethæ cōtra eum ad Luczko perrexit, & aliquæ cō
gressiones ac interfectiones fuerunt. Castrum tamen Luczko non expugna/
tum fuit, sed concordia ad festum purificationis interposita, discessum fuit.
Sub eo tēpore Alexander Voieuoda Valachiæ, qui homagialis regis puta/ Alexāder Voieuoda Vala/ chiæ.
batur, castra & terras Podoliæ uastauit. Sed illico Theodricus, Michael, &
Musilo fratres de Buczacz cum Russiæ & Podoliæ terrigenis, ex Luczko p
regem transmissi, exercitum Voieuode sparsum prostrauerunt, prædam eri
puerunt, & fugientes persequuti sunt. Magister quoq; Prussiæ Paulus de paulus Rusz/ dordff magister Prussiæ.
Ruszdorff cum Cōmendatoribus, rege Wladislao circa Luczko occupato,
rupta pace circa lacum Melno cōclusa, insurrexit, & terras Cuyauiæ & Do
brzinen̄ post festum assumptionis Mariæ crudeliter uastauit, uigintiquattu
or oppida, & uillas plusq̄ mille exurēs. Liuoniæ tamē exercitus, Prutenicis
in auxilium ueniens, totus per agrestes Polonos fuit contritus, quos Ioannes
Iarogniewski, Barthossius Vissemburk, & Dobrogostius Colinski, milites
feroces & strēnui, duxere. Post cōflictū quattuor uexilla in signum rei bel/
licæ Graccouiam relata sunt, & aliis in Cathedrali ecclesia apposita. Anno
autē domini 1432 circa purificationem Mariæ, Cometes exiguæ quātitatis Cometes.
in septemtrionē caudam facis suæ porrigens, apparuit, ex quo, omnes duci
Suitrigal mortem aut expulsionem iudicabāt. Nec eos fefellit opinio. Nam
dux Sigismundus Starodubski rege Wladislao consentiente & ordinante, Expulsio Suitrigal.
cum principib9 & Boyariis Lithuaniæ, Boleslaum Suitrigal de Lithuania
expulit. Et quom prædictus Sigismundus in magnum ducem Lithuaniæ in
stitueretur, denuo incorporatio Lithuaniæ ad Poloniam cū iuramento ducis
& Lithuanorū introducta est. Eodem anno Noua Marchia per maiores Po Marchia uastata.
lonos, & p Bohemos quos Czapko ducebat, uastata est. Et quom in Pome/
raniā descendissent, Graccouien̄ aduenerunt, & cū eis iuncti, Nicolao de Mi
chalow Castellano Graccouien̄ dirigente, totam Pomeraniā uastauerūt, in/
tātum, ut solum quattuordecim uillæ in tota Pomerania intactæ remanerēt Pomerania quoq; uastata
Rex autem Wladislaus de Polonia non exiuerat, quia oculi eius præ senec/
ctute caligauerant, intantum ut corpus Christi tempore eleuationis non ui/
deret. Ideo sacerdos ad eū conuersus, corpus Christi oculis ut uideret appro
ximabat. Et quū esset idem rex Wladislaus in Przissow āno dn̄i 1433 uenit
ad eum in die sanctæ Heduigis nuncius Magistri Cristanni de Praga astro/
nomi magni nominis, quidā sacerdos secta heresis Bohemicæ infectus, refe

Astronomus Prageñ Vladislao ꝓgnosticans
rens ꝙ ipso ānō plures coniūctiōes planetarꝝ, & eclipsis sub terra fieret, uarietates & mortes Principum significantes. Monuitq; ut & ipse domui suæ disponeret. Apparuit & tunc Cometes notabilis & lucidus, a uespera ad auroram rutilans, quasi tribus mensibus apparēs, singulorum presumptione
Cometes.
regis Wladislai mortem portendens. Vnde prefatus rex minus præcauens frigus, feria sexta post sancti Adalberti, anno Christi 1434 audiendo cantū Philomenæ in siluas precessit, & illic ad mediam noctē permansit, frigoreq; irrumpente lesus est, & uiribus destitui cœpit. Et quom in Grodek peruenisset, sabato in uigilia Penthecostes ad tabulam residens, presentibus Stephani Voieuode Moldauiæ nunciis, inter prādendum febribus correptus, quas decemseptem diebus patiens, sacramenta confessionis, eucharistiæ, & extremæ unctionis deuotissime percœpit, & testamento confecto, feria secunda q̄ fuit ultima Maii, hora noctis tercia, in dn̄o obdormiuit. Feria sexta in die sāctorū Marci & Marcellini, quæ fuit decimaoctaua mensis Iunii, in sepulchro marmoreo dudum pro illo preparato, uersus dextrā partē in ecclesia Gracouieñ satis pompose sepultus. Additū est & Epitaphiū per Magistrū Gregorium de Szanok, qui expost fuit Archiepiscopus Leopolieñ, æditum, huiuscemodi. Hāc tibi nimbiferam quondam pie sceptriger odam· Gratior illibuit, pingitur ista tibi &c. quod longa serie in tabula appēsum legitur. Hic Iagello, dum fuisset dux Lithuaniæ, pluribus incursionibus, subitis quidē & lupinis cū fratribus suis, quos .11. habuisse memoratur, finitimos & signāter regnum poloniæ affligebat. Miseratione tamen diuina illum respiciente, ad fidem conuersus Wladislaus in baptismo nominatus. Cōsortem nobilissimā Heduigim Lodouici regis Hūgariæ & Poloniæ filiam sortitus est. Qua mortua tres alias uidelicet Annā, Elizabeth, & Sophiā supduxit. Venator ab infātia sua, usq; ad diem mortis, uir staturæ mediocris, faciei oblonge, auribus grossis, uoce tubali & cita, oculis nigris & paruis, nunq̄ stabilibus, sed continue in suo orbe cursum quendam & uolubilitatem habentibus. Corporis nitidi & gracilis, ceruice longa, laboris, & frigoris, æstus, uentorꝝ, fumi pacientissimus. Tam incessu q̄ in uestibus humilis. Sabellinis, mardurinisq; contemptis, pellibus agnellinis utebatur. Commessationi longe intentus, sopore & quiete ut sæpe usq; ad meridiem uacans, in administrandis bellis remissus & tardus, omnem sollicitudinem in alios deferebat. Balneorꝝ fomentis alternatis diebus crebrius utebatur. Ad effundendū sauguinem humanū continētissime se gessit, ut etiā sæpe nocentissimis parceret. Clemētiæ in subditos, & uictos singularis, per singulas hebdomadas diem Veneris mira abstinentia in pane & aqua ieiunabat. Homo semper sobrius, nec uinum, nec siceram aliquando gustās, poma & odorē eorꝝ magna nausea execrabatur. In moribus grauis & singularis, in orationib9 & poplitū flectionibus prolixus in pretereundis ecclesiis multum deuotus, in promisso & concluso constans & fidelis. Tam sua q̄ Baronum decreta, abrogare aut uariare, nisi necessitate aut utilitate magna præueniente, passus nō est. Pauperum, orphanorum, & uiduarum causas, etsi per se expedire & audire nō poterat. Aliis tamē bonis uiris expediendas cōmitebat. Certarū superstitionū, quas eum asserunt, ex bona

Margin notes: Vladislai mors alias Iagellonis. — Delibatio uitæ eius. — Corporis lineamenta.

ex bona causa continuasse, & quas illum mater sua, ritu Græcorum fœmina asserebatur instruxisse, sectator, ut si prius sinistrum inopinate calceum accepisset, infaustum ei diem ominabatur, quasdam etiã girationes in uno pede uersando, anteq̃ de habitaculo progrederetur interdum faciebat. Sub eleuatione diuinissimi sacramenti, qcqd iuxta se inueniebat, puluerẽ, stramen, aut festucas, digitis cõminuebat, & proiciẽdo, expuebat. Super quo, dum a Presulibus prouinciæ Polonicalis redargueretur, excandescens in bilem prosiliit & non ominatione, incãtationeue prout putabãt uti respondit. Verum stramen, aut alia minuta atterendo, & in puluerem redigendo, seipsum in cõspectu diuino puluerem, & abiectissimum estimatũ iri, docebat. In reddẽdo mutuo gratus & uerax, prodigus magis q̃ largus. Singula quæ habere poterat immo & regni sui ãplissima dominia, militib9 suis erogabat, multoplura largiens, q̃ sibi reseruans, paruam in largiendo ad merita & conditionẽ hominũ consideratione habendo. Vniuersitatis Graccouieñ & Psalteristarũ in ecclesia Graccouieñ cum Heduigi regina. Item monasterium sanctæ Brigittæ in Lublin. Et sancti spiritus Premõstrateñ ordinis in Sandecz. Item sanctæ Mariæ in arena ante Graccouiam ordinis Carmelitarum. Itẽ ecclesiæ parrochialis corporis Christi in Kazimiria, in conditionẽ Canonicorum regularium permutator, & fundator. Castrorum & ciuitatũ suarũ, aliorũq; edificiorũ parum diligens prouisor, ut pleraq; in dieb9 suis prolabi & ruinari permitteret. In Lithuaniam patriam suam, consanguineosq; & fratres adeo charitate affectione q; procliuus, ut regnum suum Poloniæ bellis periculisq; plurimis miscere nõ horruerit, omnes thesauros & prouẽtus regios, aut pro defendenda Lithuania, aut pro locupletanda, effundens. Gentem aũt Lithuanicam & Samagitticam, opera sua ad fidem Catholicam conuertit, ut merito gentium illarum conuersor & apostolus appellari possit. Cordis erat simplicis, sed magnifici, intellectus tenuis, sed uafri. Ecclesiarum Vilneñ & Medniceñ seu Samagittieñ in Lithuania, Chelmeñ, Kiouieñ, in Russia, fundator & dotator. In uenerem, non permissam modo, sed etiã prohibitam procliuus. In relligionem Catholicam piiss. mus, in pauperes munificus. Pro suis meritis, signanter pro fidei Orthodoxæ dilatatione, gaudiis cœlestibus ppetuo fruiturus.

Superstitiones eius a matre exortę.

Pia opera eius

Ecclesiarũ fundator.

CAPVT XLIX.

ANno domini 1387 dominica Ramispalmarũ. Sigismundus Brãdenburgeñ Marchio, in regẽ Hungariæ, in Alba regali per Dionisium Archiepiscopum Strigonieñ, in presentia Mariæ reginæ Hungariæ filiæ Lodouici cõiugis suæ, matre eius Elizabeth regina Hungariæ, p Ioannẽ Horwath Banũ Croaciæ, aqs añ hoc suffocata coronatus est. Anno domini 1389 Conradus Czolner Magister Prussiæ obiit. Et pro eo Cõradus Vallerode suffectus est. Anno domini 1390 feria quinta post festum sancti Iacobi apostoli, rex Wladislaus cum sua consorte regina Heduigi, monasterium Slauorum ordinis sancti Benedicti ex Praga sumptorũ, tituli sanctæ Crucis, extra muros Graccouieñ, in oppido Cleparz fũdauerunt, Chorumq; ecclesiæ cum sacrario perficiendo ut cernitur. Corporis ecclesiæ fundamenta solum iecerũt, quæ sub terra delitescunt. Et domum

Marchio Brãdenburgeñ in Hũgarię regẽ coronatur.

Mors Conradi Czolner Cõradus Vallerode Magister Prussię.

Fũdatio ecclesię s. Crucis in klepardia.

ligneam cum horto pro monachis, dotemq; uiginti marcarum de theloneo Graccouień assignarunt, ut uoce sonora, tam horas Canonicas, q̄ missas in idiomate Slauonico celebrarent & explerēt. Heduigi autē regina defuncta, ulterior prouisio & fabrica sunt intermissa. Verum in diebus puericiæ meæ presbiter Slauus, missas idiomate Slauonico continuabat. Successit tādem sermo latinus, reiecto Slauonico, primum Nicolao Lithwos Archidiacono Lublineń, deinde Alberto dispensatore regio, hanc ipsam ecclesiā concessione regum usurpantibus. Donec a rege Alexandro, Prelati & Prebēdarii sancti Floriani in Cleparz, per medium doctoris Ioannis de Osswanczim Canonici Graccouień, collationē prefatæ ecclesiæ pro se perpetuam obtinuerūt.

Fratrū Theutonicorum ex Bohemia expulsio.

Anno domini 1393 Venceslaus Romanorū & Bohemiæ rex de uniuerso regno Bohemiæ, fratres Theutonicos ordinis sanctæ Mariæ cum nigra cruce eiecit, eos inutiles fore afferens, bonaq;, castra, & ciuitates ipsis abstulit. Eodem anno Cōradus de Vallerod Magister Prussiæ mortuus est. Et Cōradus de Iunigen pro eo concorditer electus.

Conradus de Iunigen magister Prussię.

Anno quo supra duodecima mensis Februarii, Elizabeth Romanorum imperatrix, Karoli imperatoris relicta, filia ducis Stolpeń, & Sigismundi regis Hungariæ genitrix e uita excessit, in ecclesia Prageń sepulta. Anno prefato 1393 uigesima quarta Februarii, rex Wladislaus fundationē monasterii sancti Nicolai, ordinis sancti Pauli, extra muros Vieluneń innouauit. Et uillam regiā Dersniki in terra Vieluneń, decimasq; frumentorum in uillis Trumbaczow, Ianussowa, Szithi, Niuiszka Item duas urnas mellis in uilla regia Sokolniki eidē donauit. Idem rex Wladislaus & eodem anno die uigesimasecūda Februarii, erectionem monasterii Czansthochouień denuo fundauit. Et dotem incertā rescindens, quam illi Wladislans dux Oppolień in braseis & decimis consignauerat, nouam dotationem cōtulit.

Innouatiō Czansthochouień monasterij.

Anno prelibato 1393 Castri Graccouień humilem murum & mœnia, in altum cocto muro rex Wladislaus erexit. Burgrabiisq; singulis castrensibus, ad solarium quinquaginta marcarum, per Kazimirū secundum consignatū, decem marcas ex Zuppis adiecit. Eo tamē pacto ut quilibet eorum, unum equum & sagittarium pro omni tempore Graccouiæ ad quamlibet necessitatem teneret, in defensionem oræ Graccouiē: Capitaneo aut Vicecapitaneo Graccouień, ad repellendum hostilia illum adiuturus.

Monasterium in Arena fundatum

Anno domini 1395. Ecclesiæ & monasterii sanctæ Mariæ in arena extra muros Graccouień, Wladislaus rex & Heduigis regina Poloniæ, in honorē uisitationis Mariæ festi nouiter instituti, regio sumptu inicia fecerūt. Et eam cum cenobio ordini fratrum Carmelitarū, quem Albertus Patriarcha Hierosolimitanus, anno domini 1204 in monte Carmeli instituerat, consignauerūt. Eodē anno die Lunæ. 17. mensis Maii. Maria regina Hungariæ, consors regis Sigismundi, & germana Heduigis reginæ Poloniæ, Budæ mortua est.

Mariæ reginę interitus.

Anno quo supra nonagesimoquinto supra mille tricentos. Collegium psalteristarum in ecclesia Gracco: de sedecim presbiteris manualibus, ad cantandum psalmos Dauidicos, cessante cantu ordinario, Wladislaus rex Poloniæ cum Heduigi sua consorte instituit & fundauit. Cuilibet decemocto marcas ex Zuppis donatione perpetua largiendo. Collationē uero & omnimodam ipsorum

Psalterij in arce fundatio.

dam ipsorum dispositionē Episcopo & Capitulo Craccouieñ concedendo & transfundendo. Anno domini 1397 die decima Decembris, Heduigis regina Poloniæ pro neophitis Lithuanoꝝ & fidei Orthodoxæ in terris Lithuaniæ plantatione, domum muratam in antiqua Praga coemit. Cuius posticus in fossam uersus nouam Pragam tendit. Et certis uillis pro notabili summa cō paratis, de speciali consensu Venceslai regis Bohemiæ, censum perpetuū du centarū sexagenarum latorū grossorum Pragēsium, pro praefatis Lithuanis instituit. Et Collegium reginæ uocatur, quod in hanc diem, sed in manib9 he reticorū perseuerat. Quidam autē historiæ ignari, Elizaberh reginam Hungariæ talē Collegium posuisse putant, quod propter obliterationem euenit. Sigismundus rex Hungariæ eodem anno nulla inuitatione uocatus, in Graccouiā uenit, & amplissima humanitate a Wladislao rege Poloniæ, & Heduigi regina exceptus, plures dies in leticia & splēdida abūdantia deduxit, hastiludiis publicis p Wladislaum institutis ipse interfuit. Donisq; regiis acceptis & consimili liberalitate remissis, Hungariā letus rediit. Anno dñi 1399 sacramētū diuinissimæ eucharistiæ in pratis ciuitatis Posnanieñ est repertū quod mulier quædam, die Veneris quindecima Augusti, in monasterio fratrum predicatorum, post procurationē ex ore sumens, iudeis uendere uoluit Ob cuius rei deuotionē Wladislaus rex poloniæ in eodē loco prati, ecclesiā corporis Christi iniciando, chorū de latere cocto in altum extruxit. Et cenobium fratrum Carmelitarū, apud prefatam ecclesiā fundauit. Dans eidem in dotem sustentationēq; molendinum regium. Corpus uero ecclesiæ expost de beneficiis christifidelium adiectum & completum est. Anno domini 1400 Petrus Viszh Episcopus Graccouieñ, ad petitionem magnifici Ioannis Palatini Sandomirieñ, in oppido eiusdem magnifici Ioannis Tarnow, ex ecclesia parrochiali beatissimæ Mariæ uirginis, Collegiatam erexit. De prouentibus ecclesiæ tres prelatos creando. Prepositum cui curam animarū & Vicariorū commisit. Custodem & Cantorē, Item duos Canonicatus & prebendas, quorū uni prouentus prebendæ in castro Tarnow. Alteri prouentus altaris sancti Bartholomei attribuēdo, erexit. Et collationē tam dignitatum, q̄ prebendarū, prefato Ioanni Tarnowski, Palatino Sandomirieñ, & posteritati suæ, sexus dumtaxat masculini reseruauit. Item quinq; Vicarios horas Canonicas cantaturos, per Prelatos & Canonicos soluendos instituit. Processu autē temporis sub pontificatu Alberti Iastrzembiecz, ad petitionē Ioānis de Tarnow Palatini Graccouieñ, filii predicti Ioannis palatini Sandomirieñ, alii duo Canonicatus prebendati in eadē Tarnouieñ ecclesia fuere instituti. Eodem anno in principio quadragesimæ Cometes apparuit. Et in æstate commisso conflictu Temerlanes Thartarorū imperator, uictum Pesaitē, seu Bayzetum imperatorem Thurcorū captiuauit. Hungari quoq; in sequēti āno scilicet 1401 Sigismūdum regē suū in die sancti Vitalis captiuauerūt

Sigismundus rex Hungariæ Graccouiæ hospes.

Ecclesia Collegiata in Tharnow fundata.

Thartarorum Imperator captus.

CAPVT L.

ANno domini 1401 Magister Liuoniæ Lithuaniam hostiliter ingressus, eam multipharie uastauit. Vitowdo, quia inferiorem se sensit, resistentiā non faciente, sed Liuonitis discedentibus, clam

 cos insequutus,

Liuonia vastata.

eos insequutus, Liuoniã ferro & igne uastauit, oppidumq; munitum Dwina cœpit & castrum expugnauit. Anno domini 1403 Coadunato exercitu Vitowdus, terram Smolnẽsem, quam decem ãnis bellis turbauit, & assidue uastauit, possedit. Castrumq; Smolenszko obsidione uallando, cum suorũ dispendio cœpit. Vaszilo autẽ dux Smolneñ, ammisso ducatu suo, in Hungariam fugit, et annis pluribus in obsequiis Sigismundi regis Hungariæ uersatus, in cuiusdam castri conquisitione interiit. Eodem ãno Cometes inter oriẽtem & septemtrionem, in fine Marcii, & principio Aprilis in uespera apparuit, caudamq; in Septemtrionem porrexit. Anno quo supra tredecima Nouembris Albertus Iastrzembiecz, Episcopus Posnanieñ, collegium Mansionariorum, pro decantandis horis beatæ Mariæ, in ecclesia Posnanieñ fundauit. Conferens pro dote eidẽ aliquot altarium Posnanieñ ecclesiæ introitus. Item duas decimas mensæ Episcopalis, circa Kalisz & Odolanow, in uillis Glogowa, Bandeszino, Crapa, Sczuri, utrumq; Galanski, Iankow &c. Ordinans ut Vicarii Posnanieñ huiusmodi mansionarias habeãt, & tercia pars eorum horas, missas, & officia mãsionariorum expleãt. Anno domini 1404 Conuentio inter Wladislaum Poloniæ, & Venceslaum Bohemiæ, reges, in Wratislauia pro festo sancti Iacobi celebrata, & fœdus perpetuum inter reges & regna sancitum, utq; pro qualibet necessitate, regi Bohemiæ quadraginta lanceis rex Poloniæ auxilium præstaret cõpromissum est. Anno domini 1406 die Mercurii quinta mensis Ianuarii, Ianussius dux Mazouiæ, & dominus Czirneñ, de consensu Alberti Iastrzembiecz Episcopi Posnanieñ in ecclesia parrochiali sancti Ioannis in Varszouia, Collegiatam ecclesiam fundauit, & tres prebendas de sacello sanctorũ Petri & Pauli castri Czirszko in illam trãstulit. Item de ecclesia parrochiali Tharczin fundauit preposituram, de ecclesia in Varka Custodiam, de ecclesia Varszouieñ Decanatum. Item septem alias prebendas Canonicales super uillis, censibus & decimis manipularibus fundauit, quas & quos prefatus dux Ioãnes cuilibet deputauit prebẽdarum. Item quattuordecim Vicarios perpetuos, horas in eadem ecclesia Varszouieñ expleturos, fundauit. Anno domini 1407 feria tercia Paschæ, quæ erat uigesimaseptima dies Marcii. Concionante & predicante ad populum in ecclesia sanctæ Barbaræ Graccouiæ. Magistro Budek Canonico Vislicieñ & exponente, q̄ nocte precedenti iudei infantem christianum necauerunt, & abhominabilia in sanguine eius peregerũt. Item q̄ in sacerdotem ad egrotũ sacramentũ deferentem lapides iniecerũt. Vniuersus populus quasi signo dato, in iudeos irruebat, & pluribus interfectis, spolia ex eis retulerũt. Clemẽs autẽ de Moskorzow, Castellanus Vislicieñ, & Capitaneus Graccouieñ, & Nicolaus Lithwos procurator generalis cum militibus armatis accurrentes, seditionem & spolia restrinxerunt. Factaq; tranquillitate, & militibus pro custodia iudeorum relictis, discesserunt. Maximo deinde omniũ consensu ex uniuersa ciuitate concursum, & spoliatio, direptioq; atq; strages iudeo℞, quã nemo inhibere poterat, ex integro instaurata est, & domus iudeorũ incensæ. Et dũ nemo restringeret, aliquot plateæ circũ Collegium artistarũ, ubi pro tunc iudei commorati sunt, sed & ædes sanctæ Annæ conflagrate

Smolensko expugnatum.

Vasilo Smolneñ interiit.

Conuentus regum.

Collegiata ecclesia in Varsouia.

Graccouianus tumultus in scelestes Iudeos.

næ conflagratæ sunt. Collegium uero artistarū, maximo conatu a studētibus uix defensum est. Aliqui autē iudeorum discrimē mortis euitaturi, in turrim supra ianuam sanctæ Annæ uicinam, se receperunt. Et quum usq; prope cre pusculum uespertinum se defenderent, igne adhibito succensi, se ultro dede/ runt. Durauit autē huiuscemodi strages ab hora sexta diei usq; ad crepuscu/ lum, sub qua plures iudei fuerunt cœsi, nonnulli uero cum pueris baptisati. Anno quo supra duodecima Octobris. Iacobus de Cobilani, miles de domo Grzimalitarum, a Wladislao rege Poloniæ quasi stupri cum regina Anna reus captiuatus, cōpedib⁹ in castro Leopolieñ superiori inclusus est. Et An/ dreas Tanczinski de domo bipennium, similiter insimulatus in castro Grac couieñ, Nicola⁹ uero Chrzanstowski de domo Strzegomia eodem probro insimulatus, exulauit. Circa hæc tempora heresis Viclephistarum in regno Bohemiæ & urbe Pragensi inicium cœpit, per Ioannem Husz suscitata, in Anglia olim per Ioannem Vicleph seminata. Ioānes siquidē Husz de pre/ bēda Prageñ per quosdā impetrātes spoliatus, quū esset ingenio acer & lin gua facūdus, dialecticis & peregrinis q̃stionibus multū oblectatus, adepta doctrina Viclephistaꝝ turbauit Magistros Theutonicos, q̄bus admodu in festus erat cupiēs eos studiū Pragē: relinq̄re, quod quū nō succederet. A Vē ceslao rege Bohemiæ impetratū est, ut Theutonicis exclusis, gymnasiū Pra geñ p Bohemos regeret. Qua ignominia Magistri & scolares Theutonici cōmoti, Praga relicta, apud Lipsko ciuitatem Misznæ uniuersale studium erexerunt. Tunc Ioannes Husz scientia magnus, lingua promptus & potēs propter uitam mundam & exemplarem, actusq; claros, ex predicatione a/ pud scolares uulgusq; facile dilectus, heresis uirus plantauit. Venceslao re/ ge dissimulante, & Sophia regina Bohemiæ de Bauaria eam nutriēte. Ad/ uenit tandem alia noua pestis. Petrus namq; Dresnensis in Pragam e patria Miszna pulsus uenit. Ex cuius suggestione Iacobellus etiā patria Miszneñ populum publice cōmonere cœpit, ut cōmunionem calicis non negligerent. Cui heretici consensere, haud modica gestientes leticia, q̄ articulum inuenis/ sent, in euangelica ueritate fundatum, per quē Romanæ sedis ignorantia & negligentia, ut putabāt, redargui possit. Vidēs Sbinco alias Sbigneus Pra/ gensis Archiepiscopus Vencellao rege inertia torpente, hereticos impune multiplicari, & in regno Bohemiæ debachari. Ad Sigismundū regem Ro/ manorum & Hungariæ se contulit, obsecrans, ut Pragam personaliter ueni ret, & heresim fratris negligentia inductā extingueret, quo pollicēte & diffe rente, Sbinco apud Posonium in Hungaria expectans, mortuus est. Eiq; Al bicus natione Bohemus, Sigismundo propter peritiam medicinæ charus, suffectus est, qui suæ auaritiæ consulens, fomentum surgentis heresis negle/ xit, quæ intantum processit, ut heretici spiritualium bona occuparent. Diffe rente igitur Sigismūdo rege Hūgariæ aduentū, Albicus sedē Archiepisco palem refutauit. Et Cōrado de Vestphalia pro eo in Archiepiscopū electo in præfatam heresim lapso, grex fere uniuersus, pastore errante, scandalisa/ tus, in precipitium actus est. In aliam quoq; fœdam insaniam, quæ Picardo rū heresis appellatur Bohemia postea, circa ānum domini 1420 incidit. Nā

Sectę Ioannis Husz origo & fomes.

Exordium ru/ inæ Pragensis uniuersitatis.

Petrus Dresnē sis heresis mul tiplicator.

Archiepiscopi resistentia.

Ecce picardorum insana origo. Picardus quidam ex Gallia Belgica in Bohemiã penetrans, & plebem sibi conciliãs, nudos utrosq; mares scilicet & fœminas incedere psuasit, Adamitasq; uocauit. Se uero quãdoq; filium dei, quãdoq; Adam asseruit, nonnũq Adamitæ. Otecz id est patrem uocari iussit. Prodigia & miracula fecit, & præstigiis q busdam plebem decepit, auesq; & bestias iussu ipsius obedientes, aduocatas cœpit, & cõnubia suis pmiscua (allegãdo scripturã, Crescite & multiplicamini) permisit. Atq; cũ his insulam Amne Lisznicio cinctam incolens, uicinos agrestes cœdib9 & spoliis lacessiit. In quos Ziszka, q̃uis sceleratus & Hussita hereticus, tamen scelus spurcissimum abhorrens, exercitũ duxit, insulaq; expugnata, Adamitas oĩes gladio & igne deleuit. Duobus tm̃ reseruatis, ex quibus superstitionẽ gentis cognosceret, & hi dum mactarentur & incenderentur, ridentes cantantesq; occisionẽ & incendia pertulere. Fuit & a Orebitæ. lia in Bohemia hereticorũ factio Orebitarũ appellata, quæ territorium Gretense uicinasq; fidelium gentes magnis affecit cladibus. Verum his tempori Hereticorum sectæ bus binæ dumtaxat supersunt in Bohemia sectæ hereticæ, Hussitarũ, & cõ munionis calicis, seu sub utraq; specie, pro una. Et fratrum seu Valdensium pro altera computatæ.

CAPVT LI.

ANno autẽ domini 1411 die sexta Decembris. Ioannes Cropidlo Episcopus Wladislauień & dux Oppolień in pretorio Wratislauień captus est. Ob quod Venceslaus Episcopus Wratislauień, ciuitatem Wratislauień interdicto ecclesiastico subiecit. An Interdictũ ob captiuitatẽ ducis Oppolień. no præfato 1411 Ioannes papa 23. ad instantiam Wladislai regis poloniæ ex Halicz in Leopolim metropoliticam dignitatem transtulit. Anno domini 1412 Arnestus dux Austriæ Graccouiam ueniens, in coniugem Cimbarcam filiã Semouiti ducis Mazouiæ, neptem regis Wladislai, ex sorore germana, accepit, de qua Fridericus tercius Imperator Romanorum natus est, qui pluribus annis imperauit. Eodem ãno Petrus Viszh Episcopus Graccouień, allegante aduersam eius ualetudinem, Alberto Iastrzembiecz per potentiã regis Wladislai, obtinẽte consensum Ioannis papæ uigesimi tercii, in Episcopũ Posnaniẽ: translatus est, & econtra Albertus Iastrzembiecz Episcopus Posnanień, in Episcopum Graccouień oblatus est. Et depost cito Pe Petrus Viszh Episcop9 mortuus. trus Viszh in Czanszim predio episcopatus Posnanień mortuus est. Anno domini 1413 Henricus de Plawen Magister Prussiæ per Cõmendatores ca Michael kochmeister Magister Prussię. ptus, depositus, & incarceratus est. Et pro eo Michael Kochmeister, nouæ Marchiæ Aduocatus, surrogatus. Anno domini 1415 Alexãder Moldauiæ Valachorum homagium Voieuoda, cum sua consorte, & militum multitudine, ad regẽ Wladislaum pro festo Penthecostes in Sniathin uenit. Et cum omnibus suis Boyariis terræ Valachiæ solenne fidelitatis homagium regi in maiestate sedenti, præstitit. Sub eodem tpe, nuncii Patriarchæ & Imperatoris Græcorũ, cũ litteris Imperatoris Gręcorum & Patriarchæ legatio. & bullis blũbeis ad regem uenerant, petentes, ut eis a Thurcis multipharie lacessitis & oppressis, frumenti tantummõ largitione subuenire dignaretur. Rex autẽ petitam quãtitatem frumẽti in portu suo regio Kaczubrzeow recipiẽdam consignauit. Anno quo supra, feria sexta post corporis Christi, ho

ra terciarum

ra terciarum, adeo notabilis eclipsis solis fuit, ut alites subita caligine deterri tæ, in terram deciderent. Et sydera non secus q̄ nocte collucerent. Eodem an no Ioannes Husz, in Concilio Constancieñ, ut hereticus dānatus, a brachio sæculari igne crematus est, & cineres sui in lacum, qui Cōstantiam preterflu it, proiecti sunt. Tanta tamen caligo Bohemorum animos obduxit, ut suum Natalē, sexta die Iulii, perinde atq; sancti ac martyris ueneranda celebritate in hanc diem colunt. Anno domini 1416 feria quarta proxima post festū san ctæ Katharinæ, Ioānes Rathiboriē: & Oppauieñ dux, in ecclesia. S. Mariæ in Rathibor, de consensu Vencellai Episcopi Wratislauieñ, ecclesiam Col legiatam fundauit, de duobus Prelatis uidelicet Preposito & Decano, & de duodecim Canonicis totidemq; uicariis. Eodem anno Nicolaus Archiepis copus Gnezneñ, a Concilio Constancieñ Primatem se Polonicæ ecclesiæ de clarari per speciale priuilegium obtinuit. Ab eoq; tēpore ipse & sui successo res Archiepiscopum & primatem ecclesiæ Gnezneñ sese inscribunt. Anno dñi 1418. Dux magnus Lithuaniæ Vitowdus, suspitione duct9, ducē Bolef laū Switrigal captiuauit & in castro Crzemyenyecz detinuit. Suitrigal aūt cōspiratione cum Ruthenis facta, in nocte Parascheue dñi solutus, Cōrado polono castri Prefecto obtruncato, ad Sigismūdum Romanorū & Hunga riæ regem fugit. Postea interuētu Wladislai regis poloniæ germani sui, per Vitowdum admissus & susceptus, Bransk, & Nouogrodek, Szeuiorski in possessionē usq; ad obitum ducis Vitowdi tenuit. Sub eodem anno, mortuo Zoldan Zeledin Thartarorum imperatore, qui Wladislaum regem polo niæ & Vitowdum magnum ducem Lithuaniæ in Prutenicis expeditionibus iuuerat, Keremberden filius eius in paternum solium euectus, Alexādro Vi towdo hostilia intentauit. Contra quem Vitowdus alium principem Thar tarorum Bethsubulan, quē moderni Thartari Tachtamisz Czar appellant in imperatorē apud Vilnā Trabea, de purpura aurea uestitū creauit & con stituit, & gentes suas Thartaricas gentibus illius adiungens. Ad dimicandū contra Keremberden transmisit, qui in pugna atroci a Keremberden uictus, capite truncatus est. Non post multos dies & ipse Keremberden a germano suo Ieremferden occisus. Is autē ducem Vitowdum non secus q̄ suus genitor coluit. Et fere singulas expeditiones cum Alexandro Vitowdo obibat. An no domini 1419 Vencessaus rex Bohemiæ, paralisi correptus, assidue decē octo diebus fratrem & principes in auxilium uocans, die Mercurii sedecima mensis Augusti, quom annis quinquagintaquinq; regnasset, e uita excessit, nocte tumulatus, omni pompa funebrali omissa, ꝑpter Viclephistarū me tū. Ioannes Ziszka bellis exercitatus, Hussitarūq; ueneno infectus, coadu natis sibi quadraginta milibus pugnatorum hereticorū, arcem Vissegradeñ inuasit, Pilsznamq; ciuitatem Bohemiæ oppugnauit. A qua repulsus, locū tutum & munitum non habens, ad Liszmicium amnem sub hoc tempore cō sedit & ciuitatem construxit. Imperando suis, ut quisq; prout tētoria fixerat domos sibi edificaret, nomenq; ciuitati Thabor imposuit. Cuius maiorē par tem fluuius Luszmicius abluit, reliquum torrens non modicus ambit. Anno domini 1420 Sigismundus Romanorū & Hungariæ rex, cum forti exercitu de Wratislauia

Insignis Eclipsis solis.

Iohānis Husz combustio.

Gnezneñ primas.

Switrigal captus.

Mutuus conflictus principū Thartarorum.

Vēcessai regis Bohemiæ interitus.

Ziska Vyssegrad Castrum occupat.

Tabor ciuitas erigitur.

de Wratislauia circa festum Ioānis baptistæ egressus, Pragām obsedit. Pragensibus portas die noctuq; non claudentibus, sed continuis ac secundis eruptionib9 obsidētes molestātibus. Quod uidēs rex Sigismūdus, dimissa Praga, in castrum sancti Venceslai se recepit, & coronationem atq; inunctionem in regem Bohemiæ, dominica in die sancti Iacobi a Conrado Vestphalo Prageñ Archiepiscopo percepit. Obsidioneq;, quam sex hebdomadis cōtinuauit, soluta, & corona materiali regni Bohemiæ, lancea dñi, & clauo, alijsq; relliquiis & thesauris receptis, in Hungariam nulla memorabili re in rebelles Bohemos peracta, migrauit. Anno domini 1422 Nicola9 Gnezneñ Archiepiscopus, Māsionariā Gneznæ pro decem personis, ad explendum officiū de assumptione beatæ Mariæ uirginis, instituit. Decimas suæ mensæ ꝓ dote in uillis Czeslauicze, Borowo, Zorawa, Lippini, Luthowo, Visznieva, & Maldratas in Mirczew assignando. Iste Nicolaus Archiepiscopus ecclesiam Collegiatā sanctæ Mariæ in Ruda, in ecclesiam sancti Michaelis in Vielun transtulit. Anno domini 1425 domū & ordinem Carthusiensium in nemore prope Legniczā, Lodouicus Bregeñ & Legniceñ dux in die sanctorum Felicis & Adaucti fundauit.

Praga absq; periculo obsessa.

Relliquiæ ex Bohemia Hūgariam delatę

Mansionaria Gnezneñ instituta.

Cartusiani apud Legnicza a Lodouico fundati.

CAPVT LII.

Anno domini 1425 penultima mensis Iunii. Clauus unus crucifixionis domini nostri Iesu, Wladislao regi, & Sophiæ reginæ, per Latinum Cardinalem de Vrsinis, Episcopum Hostien missus est. Omnium processionū urbis Graccouieñ debito honore exceptus, & ecclesiæ Graccouieñ perpetuo donatus. Item eodem anno pestis in Polonia uiguit. Anno domini 1428. Electores imperii cum magno exercitu Hērico Cardinali Angliæ, Episcopo Vinthonieñ cum mille Anglicorum arcubus illis auxilium ꝑsonale ferente, in Bohemiā intrauerunt. Erat exercitus ingens ualde, ad euertendum Bohemiā satis uirium habere creditus Contra quem Procopius Bohemus, & Biedrzich fortis obscuræ & ignotæ præsbiter, Orebitarum ductor, collecto exercitu, processerūt. Ad quorum aspectum dumtaxat aduenientium, omnis ille Almanorꝝ & Anglicorum numerosus exercitus, fugam ꝓ prelio circa Taczow iniit, castra omni opulentia referta predanda hosti relinquens. Veniebāt & Slesiæ principes electoribus in subsidium. Cognitaq; Almanorū fuga, quisq; sibi consulens, præcipiti festinatione domum reuertebatur. Verum Bohemi pulsis Almanis & Anglicis, Slesiam ingressi, ipsam crudeli cœde & incendio, nemine resistente, depopulati sunt, & ciuitates uastauerunt, Glogouiā maiorem, Czygenhalsz, Veydnā, Falkenberk, Paczkow, Camyencz, Henrichow, Opol, Bregam, Frankenstein, Kanthi, Nouūforum, Heynow, & suburbia Wratislauiæ, monasteria diruendo. Anno quo supra. Sigismundus Hungariæ & Romanorū rex, castrum Golubiecz expugnabat. Venienteq; imperatore Thurcorum Omarath, alias Calapino, Sigismundus obsidione soluta, in Transsiluaniā superato Danubio trāsiit, minorē partem sui exercitus, propter paucitatem nauium deserēs. Inter quos Zauissza niger de Garbow, Capitaneus Scepusieñ erat. Cui, quom rex Sigismūdus scapham misisset, eam renuit, nolens deserere

Clauus domini Graccouiā donatus.

Electores imperij Bohemiam ingressi:

Bohemorū resistentia.

Slesia a Bohemis vastata.

CastrumGolubiecz inuasum.

deserere suos comites, & obuiam Thurcis processit. Illicoq; a Thurcis circũ fusus comprehensus est. Et galea deposita, imperatori Thurcorũ præsentandus ducebatur. Duobusq; Thurcis super eo contendẽtibus, inter ducendum caput eius amputatũ est. Huius Epitaphium Adam Swinka nobilis de domo Porcariorũ, notarius regius & Canonicus Graccouieñ dictauit, quod in ecclesia sancti Francisci Gracco: & alibi appensum cernitur hoc. Arma tua fulgent sed non hic ossa quiescunt. Diuæ memoriæ miles o Zauisza niger. Eodem anno circa festum natiuitatis Mariæ, Semouitus, Kazimirus, & Boleslaus duces Mazouiæ, cum omnib9 suis Vasallis, fidelitatis homagium regi Wladislao in ornamentis regiis, in thalamo castri Sandomirieñ iuxta turrim sedenti, præstiterunt. Anno domini 1430 Wladislaus rex Poloniæ relaxauit & abrogauit stationes in regno Poloniæ quomodocũq; introductas, p priuilegium de data in Iedlna quod incipit. Wladislaus dei gratia rex Poloniæ. Necnon terrarum Graccouiæ Sãdomiriæ &c. significamus tenore presentium quibus expedit uniuersis. Quomodo libramine ueræ rationis pensañ. Intemeratæ fidei & insuperabilis uirtutis constantiã &c. Anno domini 1431 Iuliano Cardinali tituli sancti angeli de latere precedẽte, Electores imperii in multitudine magna tam equestrium q̃ pedestrium, exercitu ualido congesto, Bohemiam ingressi sũt. Bohemi etiam exercitum eorum tenuem Sigismũdo Koributh, & Procopio sacerdote ducentibus, contra eos processerunt. Vixq; uiginti milibus stadiorum aberant, quãdo ingens pauor, cuius causa non suberat, Almanorũ animos adeo concussit, ut ex denũciatione aduenientium hostiũ. Primũ Marchione Brandenburgeñ fugiente, omnes terrore concussi, in fugam uersi sunt. Castris, curribus omni genere diuiciarũ & epularum plenis relictis, & per Bohemos captis. Capta fuit & crux legationis, ac uestes Cardinalis, & ludibrio a Bohemis habitæ sunt. Eodem ãno sabbato in die conceptionis Mariæ, Heduigis uirgo filia regis Wladislai ex Anna regina, Kazimiri regis nepte p̃rogenita, Friderico Marchioni Brãdenburgeñ desp̃osata, mortua est. In sepulchro matris suæ reginæ Annæ sepulta. Causam mortis suæ nonñulli reginæ Sophiæ nouercæ suæ assignabant, quasi eam ueneno e uita sustulisset. Anno domini 1432 Baldwin9 de Noris regni Cipri Marsãlcus, cum ducentis equitibus, ac duobus filiis suis adolescẽtibus, & Petro de Brin a Iano rege Cipri, Hierusalẽ, & Armeniæ, missus ad regem Wladislaum in Visliczam uenit. Petebat, ut rex Wladislaus Iano regi Cipri ducenta aureorum milia mũtuaret, ad excutiendum tributum quod Zoldano pendebat, quinquaginta milia florenorum in anno. Postulabatq; ut filiã suam Heduigim, quam uiuere estimabat, filio Iani regis Cipri unico in coniugem desponsaret. Horum occasio Petrus de Brin miles, natione Polonus, celebris & factiuus fuit, qui in Cipro incolatum suũ figens, talia regi Cipri persuaserat. Eodem anno, duodecim signa seu uexilla, deuicto duce Fetkone, per regium exercitũ aliis in castro Graccouieñ addita sunt. Anno domini 1433 in æstate, Alexander Voieuoda Moldauiæ morte absumptus est, duos filios e diuersis matribus genitos, Heliam & Stephanum alias Steczkonem relinquens. Helias maior natu per patrem dum uiueret ad Voieuodatum

Zauissza niger captus.

Mortuus.

Duces Mazouiæ homagiũ præbent.

Heduigis filia mortua.

Legatus a rege Cipri.

Alexander Moldauiæ Palatin9 mortu9

Voieuodatum & dominium Valachiæ designatus & sublimatus, Steczkonem fratrem eiecit, & matrem ipsius aquis suffocauit. Steczko uero faciem fratris fugiens, quom montanos sibi conciliaret, & a Cæsare Thurcorū subsidium obtineret, Heliam expulit, qui in Poloniā ueniens. Primum possessionibus dotatus, expost de fuga quam inierat per nobilem Cola reportatus, in custodiam castri Siradieñ in fauorem Stephani fratris eius est traditus. Anno prefato ad fastigium imperiale Sigismūdus Hungariæ & Bohemiæ rex per Eugenium papam quartū fuit coronatus. Et e Roma ueniens conciliū Basilieñ, ne Eugenium papam quartū deponeret, impediebat. In Bohemia Thaborithe & orphani a nobilitate fusi sunt, maxima strage utrimq; ædita. Procopius ubi suos ex ordinibus dilapsos, in fugā spectare uidisset, hostilem impetum aliquāto sustinuit. Sed multitudine equitatus circumuentus, telo iaculatus transfossus est. Procopius minor in eodem globo pugnans occisus est. Ioānes Czapko Thaboritarū ductor in Coloniam fugit, Halisz & Menhardus publico edicto iussei unt, ut omnes heretici qui stipendia mereri uellent, in horrea proxima agrestibus exclusis, se reciperēt. Intrauerantq; Thaboritarum & orphanorū pleraq; milia, & illico clausis horreis, & igne adhibito uniuersum illud nephariorum hominum & cædibus madētium agmen conflagratione interiit.

Sigismūdi coronatio.

Procopij interitus.

CAPVT LIII.

Wladislaus.

Wladislai Iagellonis filij coronatio.

ANno quo Wladislaus Iagello e uita excessit 1434. Indicta est dies coronationis alterius Wladislai filii ei9 natu maioris, ad festū sancti Iacobi apostoli. Et grandis multitudo Prelatorū, Principum, Baronum, & Cōmunitatum in Graccouiā aduenit. Dux autē magnus Lithuaniæ Sigismundus quom esset ualetudinarius, nuncios cum plena autoritate nomine suo & Lithuaniæ misit. Idem Voieuoda Moldauiæ Stephan9, ducesq; Mazouiæ Semouitus, Kazimirus, & Boleslaus fecerunt. Spithko autē de Melstein, Abrahā de Sbanszin Iudex Posnanieñ, & Ioannes Strasz de Kosczelniki, difficultatem initiendo, mouerunt quæstionē. An liceret puerū in regem coronari. Et consiliarii rationabiliter coronandum responderūt, deducentes & confirmantes hoc ex libro decretorum regis Kazimiri, ecclesiæ

Graccouieñ

Graccouieñ donato. Sicq; tractando, usq; post meridiem tempus protraxerunt. Et post meridiem missa incepta, Albertus Iastrzembiecz Archiepiscopus Gnezneñ, Wladislaum primogenitũ (quem omnibus lineamentis corporis ad figuram patris accederet) in regem unxit & coronauit. Anno aũt sequenti cõuentione in Siradia facta, ut Stephanus Palatinus Moldauiæ in fide & obedientia contineretur conclusum est. Nullatenus Heliam dimittendum, uerum conuentione soluta, Helias ex castro Siradiensi, quod per Petrũ Zaffraniecz palatinum Graccouiẽ: tenebatur, clandestine, ut ferunt, euasit & in Valachiam diuertens, bellis & cædibus eam impleuit. Donec anno domini 1436 rege Wladislao instãte, diuisio terræ Valachiæ inter fratres Heliam & Stephanum facta est. Et Helias partem Valachiæ cum Szoczawa & theloneis, Stephanus uero alteram cũ Albo castro & portu maris possedit. Venitq; Helias in festo sancti Michaelis in Leopolim, & homagium regi Wladislao præstitit, obligãs se ducentos currus de piscibus Husonum, quadringentos boues pro coquina regis, & quadringẽtas purpuras, centũq; equos singulis annis pro tributo soluturum. Rex uero Wladislaus castrum Halicz eidẽ in possessionem, ut illic thesauros suos recenderet, consignauit. Tãdem Sigismundo Imperatore ex Praga egresso, & in Znoima ãno domini 1437, die septima Decẽbris mortuo, & in Varadino sepulto. Bohemi inter eligendum bifarie diuisi, quidam Albertum Hũgariæ regẽ. Alii uero Kazimirũ germanum Wladislai regis Poloniæ tredecim annos natum sibi in regẽ elegerunt, & per notabiles nuncios suis electis, electionem intimarunt, instãtissime rogitantes ut acceptarent, & cum subsidio exercituali aduenirent. Rex ergo Albertus rectiori qua potuit uia properauit. Et Pragam (illa eñ partes suas sequebatur) sabato ãte Iacobi apostoli ingressus. In crastino die dominico per Philibertum Episcopum Constãtieñ, qui legationis officio nomine concilii Basilieñ in Bohemia fungebatur, coronatus est. Bini uero Palatini Poloniæ, Sandiuogius de Ostrorog Posnanieñ, & Ioannes de Tanczin Sandomirieñ, cum exercitu notabili per regem Wladislaum ad prosequendum electionem germani sui missi. Bohemiam quottidie affligebãt, & rebelles ad obedientiam Kazimiri coartabãt. Rex ergo Albertus electoribus ac principibus Almaniæ & Hungariæ inuitatis & conuenientibus cum triginta milibus armatorum, ad exercitum Polonorum ex quattuordecim milibus conflatũ, circa Thabor (Thaborithæ eñ Kazimirũ sequebantur) peruenit Et utriq; curribus & fossatis muniti, non longe distãtes stabant, & particularia certamina quotidie intentabant. Ciuitas tamen Thabor, a dorso castris Polonorum iuncta, magno erãt adiumento. Quomq; utriq; exercitui annona defecisset, Poloni in ciuitatem Thabor se receperunt. Albertus uero exercitu dimisso, Pragam descendit. Wladislaus autẽ rex Poloniæ, litteris suorũ Palatinorum de fortitudine regis Alberti certificatus, cum exercitu per Slesiam processit. Et quom. prope Opauiã esset, uenit ad eum Ioannes de Thãczin Palatinus cum pluribus Polonis & Bohemis. Nuncians exercitus abinuicem discessisse, quare ad regnum Poloniæ per Rathibor, Slesiam igne & spoliis uastando, diuertit & redit. Anno autẽ sequenti scilicet 1439 dieta ge-

Territoriũ Valachiæ diuisum.

Heliæ homagium.

Sigismundus Imperator mortuus.

Electio regis Bohemiæ.

Alberti coronatio.

Wladislai exercitus.

Bohemorũ pugna circa Thabor.

nerali pro pace inter Albertũ Romanorũ, & Wladislaum Poloniæ, eiusq; germanum Kazimirum, reges, pro die Epiphaniæ in ciuitate Wratislauieñ constituta. Eugenius papa quartus Ioannem Episcopum Segineñ, Concilium uero Basilieñ Alfonsum Episcopum Burgeñ de regno Hispaniæ transmiserunt. Vbi quom opera legatorum pax perpetua firmari non potuit, fœdus in aliquot annos confectũ fuit. Sub eodem ãno Imperator Thurcorũ Amurates, castrũ Smiderow in Rascia, supra Danubium uigintiquinq; turribus munitum obsidebat. Ad quem repellendum Albertus Romanorũ & Hungariæ rex, precibus & lachrymis Stephani Rasciæ dispoti uictus, cum exercitu processit. Auditaq; castri fortissimi per pacta receptione, domum redibat, & peponibus nimium delectatus, dissinteriã cõtraxit. Ex qua in uigilia Simonis & Iudæ e uita decessit, in Alba regali sepultus. Prelati ergo & Barones regni Hungariæ, quom Elizabeth regina eorum estimante se filiã parituram. Ad Wladislaum regem Poloniæ, legatos Ioannem Segniceñ Episcopum, Mathkonẽ de Taloncz Slauoniæ & Dalmaciæ Banum, Emericũ de Machaly magistrũ Curiæ, Ioannem de Peren maiorem, & Ladislaum de Paloncz, miserunt, quibus anno domini 1440 in die septuagesimæ Graccouiam uenientibus. Kazimirus germanus Wladislai regis cum pluribus Prelatis & Baronibus in obuium exiuit. Hi in dominica Reminiscere in ecclesia Graccouieñ missa solenniter celebrata, regem Wladislaum in regem Hungariæ secundum electionem de eo factã postularunt, qua acceptata, Te deũ laudamus decantarunt. Omnibusq; preparatis, de Sandecz feria quinta ante Adalberti in Hungariã exiuit, & sabbato in uigilia Trinitatis, superato in nauibus Danubio, Budam per portam, quæ ducit ad Eczelburk, intrauit. Elizabeth aũt regina Hungariæ, quũ filiũ Ladislaum peperisset, infantulum die dominico Penthecostes in Alba Regali, per Dionisium Cardinalem Archiepiscopũ Strigonieñ, in presentia Mathiæ Vesperimeñ, & Benedicti Iaurieñ Episcoporũ. Vlrici Comitis Ciliæ, Stephani de Rosgon &c. coronari procurauit. Moxq; infantem Ladislaum, cũ corona regni Hũgariæ clandestine ablata, in Austriam deducendo, Friderico tercio regi Romanorũ, tanq̃ consanguineo nutriendum & conseruandũ tradidit. Baronibus uero Hungariæ ad regem Wladislaum in Budam confluentibus. Aduenerunt etiam sub treuga pacis Dionisius Strigonieñ Cardinalis & Archiepiscop⁹ cum Ladislao de Gara Bano Machouieñ, qui in castro Budeñ cõclusi, nec dimissi sunt Donec prefatus Ladislaus de Gara, castrum Vissegradeñ & coronam regni Hũgariæ, quæ suæ custodiæ deputata habebatur, regi Wladislao restitueret, quo, quom pergeret, obligatus cũ aliis, coronam nõ repperit, quoniam per reginam occulte fuit sublata. Alia itaq; corona relliquiarum capitis sancti Stephani regis Hũgariæ olim preparata, Wladislaum die dominico sancti Alexii in regem Hungariæ in Alba regali coronarunt, & fomes multorum bellorum inter regem Wladislaum ac reginam Elizabeth & sequaces eorum concitabatur.

Castrum Smiderow obsessũ

Alberti mors.

Kazimirus in Hungariæ regem postulat⁹

Elizabeth filius infans coronatus

Cum corona Austriã duct⁹

CAPVT LIIII.

Discedente rege Wladislao de Polonia. Kazimirũ germanũ eius de Graccouia

de Graccouia feria. 6. añ Penthecostes exeuntes, duces Mazouiæ Kazimir9 & Bolesslaus, Ioannes de Czizow Castellanus & Capitaneus Graccouieñ, Dobesslaus de Olesznicza Palatinus Sandomirieñ, & cæteri milites electi, habentes in comitatu plusq̃ duo milia lancearum, in Vilnam Lithuaniæ deduxerunt. Et quom Lithuani Kazimirum in magnum ducem Lithuaniæ (iã eñ Sigismundus magnus dux Lithuaniæ, per ducem Iwan Czartorziczki Ruthenum genere interfectus occubuerat) postularet, Poloni tanq̃ rei incõ missæ, & eis per regẽ Wladisslaum prohibitæ non adquiescebant. Mane autem Lithuani sumentes Kazimirum, Polonis interim dormitantibus, in magnum ducem Lithuaniæ eum sublimauerũt, & uoce sonora publicantes, Te deum laudamus cum pulsu campanarũ decantauerunt. Lithuanisq;, ut linguam & mores eorum disceret adiunxerunt. Sed redeamus unde digressi sumus ad Hungaros. Exercitus Hungarorum & Polonorũ Vlricum Comitẽ Ciliæ, omnium seditionũ & bellorum seminatorẽ in castro Iaurino obsedit, qui clam de castro fugiens, ad Elizabeth reginam Posonium uersus properabat, sed eum milites regis Wladisslai insequentes, in siluis densissimis latitantem in die Geruasii & Prothasii comprehenderũt, & captiuũ in Budam deduxerũt. Ladisslaum etiam de Gara, cum ipsius sodalibus bellum regi Wladisslao intentantibus, conflixerunt & confregerunt. Nicolaus Fristaczki alias de Vlak, & Ioãnes de Huniad, ubi Andream Bothos hominem seuerum & Erricum filium Palatini Thamasii occiderunt, & castra hostium circa oppidum Batta diripuerunt. Ob hoc utrumq;, tã Nicolaũ de Vlak, q̃ Ioannem de Huniad Palatinum Transsiluanieñ rex Wladisslaus creauit. Insuper Ioannem Huniad propter dexteritatem, animositatẽq; ipsius, contra Thurcas Capitaneum ordinauit. Et castra omnia in confinib9 Thurcorum sibi in possessionẽ & administrationẽ assignauit. Regina uero Elizabeth, Ioannem Iskra Bohemum de Brandis, in Kassouia, Bartpha, Cremnicia, Leutscha, in castro ueteris Zolii, & fere in tota altiori parte Hungariæ in Capitaneũ præfecit. Qui stipẽdiariis accersitis, fideles & regi Wladisslao obediẽtes ab ipso auertebat. Ciuitatẽ Aperiasz abstraxit, castrũ Szarisz fraude intercepit, & castrũ Kyszik fũditus euertit, deinde oppidũ Kesmark suis polonis occupauit. Nicolaum Czaika de Iauor, & Petrum Komorowski in Podolino possessores, qui scalis appositis, oppidum Aperiasz ascenderãt, spoliarant, & incenderant, ac regrediebãtur, cum suo exercitu celeriter consequutos, captiuauit. Alios uero cum preda dilapsos perturbauit, & castra eorum obsedit, quorum unum postea ex pulueribus pixidarum conflagratũ est. Alterũ uero Brzosowicza traditum est. Telephus insuper ciuitatem Agriensem regi Wladisslao parentem inuadens prædatus est, & Polonos ac hungaros captiuauit. Sed Poloni & hungari collecti, Telephum persequentes prostrauerunt, gentesq; eius occiderunt, ipsummet uero cũ aliquot Bohemis & Australibus, Simoni Episcopo Agrieñ tradiderunt. At Wladisslaus hungariæ & Poloniæ rex, castra & ciuitates quæ Australes in confiniis hungariæ occupauerant, expugnauit & conquisiuit. Iulianus de Cæsarinis Cardinalis sancti angeli, ad cõponendum præfata mala, ab Eugenio papa quarto in hun-

Vladisslaus in Lithuaniã conductus.

kazimirus clãdestine sublimatur.

Vlricus Comes uallatus in castro Iaurino.

Vlricus capt9

Ioannes Iskra Capitaneus creatus.

Molitio Ioannis Iszkræ.

Iulian9 de Cæsarinis Cardinalis.

gariam missus. Pluribus uicibus de Buda in Iaurinum & econtra discurrens & conditiones unionis cōportans, pacem inter regē Wladislaum & reginā Elizabeth cōposuit, quam subitus mœror consequutus est. Elizabeth em̄ regina dolore matricis & dissinteria tercia die extincta, in alba regali, in sepulchro Alberti mariti sui tumulata est. Tunc rex Wladislaus, castra, ciuitates thelonea, in polonia obligans & arendans, singulis quæ cōtra Thurcas necessaria uidebantur cōparatis. Anno domini 1443 in die Mariæ Magdalenæ, cum magna militū caterua, cum Iuliano Cardinali legato, & cruce signatis e Buda egressus. Ad Albam Nandor contendit, & circa Salsum lapidem Danubio superato, terras hostium ingressus, oppidum Sophia expugnans, conquisiuit. Sic & alia castra, ciuitatesq; in Rascia per Thurcas occupata, comprehendit. Et quom ab exploratoribus thurcorū exercitum in propinquo fore didicisset, plura milia pugnatorū cum Ioanne Huniad misit, qui ex improuiso eos inuasit & prostrauit. Ex eoq; prelio quattuor milia captiuorum, & signa militaria nouem comprehensa reduxit. Pertransierat rex Wladislaus totam Romaniā, ad Macedoniāq; peruenerat, quom̄ Thurcorū Cæsar magnum exercitum cum affine suo Palatino Nathuliæ trāsmisit. Vt alpes & strictissimos meatus Romaniā & Macedoniam distermināntes, tueretur, & regem Wladislaum, ne montes transiret, prohiberet. Verū Bassa cernens Thurcas superiores & plures fore, exercitum regiū aliquotiens inuasit sed adeo magna clade fusus est, ut & ipse Palatin9 Nathuliæ dux exercitus aliiq; Thurci principales caperētur. Reliqui uero ad mōtes fugierunt, quos rex Wladislaus usq; ad radices montiū insequens, in uigilia natiuitatis Christi, tota die a mane usq; ad uesperā, durum sibi & suo exercitui a densissimis sagittis & iactis superne iaculis, Thurcorum certamen sustinuit, tresq; sagittas rex exceperat, tamen armis protegentibus innocuas. Ex aduerso autem machinarū ictibus certos thurcorū globos prosternebat. Sed inædia premēte, lesioneq; plurium a sagittis thurcorū crescente, a clausuris montium discessit. Et Thurcas insequentes, illico conuersus, magna strage cōfregit, ut de cætero nullus suum exercitum auderet lacessere. Narrat historicus Hungarorū, Ioānem de Huniad, & non regem Wladislaum hunc triumphū in ordine sextum, & alios priores quinq; conflictus uictoriosos cū gentibus regiis peregisse, tandem post quinq; menses cum ingenti præda exercitū ad castra regia reduxisse, & uexilla uictoriæ regi obtulisse. Sicq; rex & Ioānes de Huniad promouendo gressum, ad Albam Nandor, deinde per Hungariam Budam nudis pedibus cū signis hostium captis, clero & populo obuiā processionaliter egresso gloriosos intrauisse. Et signa hostium in ecclesia uirginis Mariæ ciuitatis Budeñ futura pro memoria appendisse, sed iā uetustate cōsumpta defluxerunt. Sed tu Philippum Calimachum lege.

Elizabeth reginæ mors.

Wladislai expeditio in Thurcas.

Multiplices casus hominum

Opinio trium phi.

CAPVT LV.

Cumq; reges & Principes Catholici regem Budam aduenisse cōperissent. Vniuersi, legatos aut litteras disertissimas ad eum miserunt, & in alteram contra Thurcas expeditionē animauerunt pollicentes se auxilia terra mariq; ei prebituros. Polonorum uero nuncii

Auxilium Catholicorū Principum.

ro nuncii aduenientes, ut paternum regnum reuideret, præcati sunt, quoniã eo absente, Thartari Poloniam uastassent, & Slesitæ furtis ac spoliis eã attriuissent. Et adiunxerunt, ut una expeditione contra thurcos contentus, alteram nõ obiret. Superuenerũt & Amuratis Thurcorũ Imperatoris legati, rege Wladislao cum Iuliano Cardinali, & nobilibus Hungariæ, in Segedino agente, pacem temporalem aut perpetuã cum eo & regno hungariæ firmare postulantes, & conditiones adiungentes. Vt omnibus castris in Rascia conquisitis, uidelicet Golubiecz, Zarnow, Smiderow, Crussouiecz, Kouin, Seuerin, Srebrnik, Ostrwicza, Nouobardo, Szurin, Kosznik, Koperhar, Procopia, Laskouiecz, Zelenigrod, & toti Rasciæ atq; pti Albaniæ, quas Dispotus tenebat, Thurcus ppetuo cedat, Bassa Nathuliæ, duoq; filii Dispoti ex captiuitate soluãtur. Bulgaria tota sub thurco permanente. Hæc legati thurcorum. Qua legatione in consilium reiecta, pax in decennium sub conditionibus appositis composita est, & iuramentũ parte ab utraq; prastitum est, quod utinam nunq̃ depositũ fuisset. Superuenientibus autẽ litteris a Francisco tituli sancti Clementis Cardinali, classis apostolicæ Capitaneo. Item a prefectis galearum ducis Burgũdiæ, Venetorũ & Ianuensiũ, forti exercitu strictum mare, ne Thurci ex Nathulia in Romaniã traiicerẽt, sufficienter prouidisse. Imperatoreq; Constãtinopolitano Ioanne Paleologi maximã spem uictoriæ promittente. Et Iuliano Cardinali autoritate apostolica iuramẽtum cassante atq; dissoluente. Rex Wladislaus cum nouo exercitu circa uigesimam Septembris, anni Christi 1444, A Segedino castris motis, iam tũc castra Smiderow, Golubiecz, & alias omnes in Rascia munitiones, Dispotiq; geminos filios thurcis conditionibus fœderũ satisfacientibus, restituẽbus immo restitutis, non per Rasciam, ut prius, sed per regnum Bulgariæ iuxta flumen Danubii transiit, obmissis ad latus dextrũ uersus meridiem urbibus Philopoli & Andronopoli, donec quattuor de triginta diebus ad urbem Nicopolim peruenit. Humilis siquidẽ est ciuitas Nicopolis, & cuius præsentia famam diminuit, licet sit Metropolis in Bulgaria, ubi rege statiua tenẽte Palatinus trãsalpinæ Valachiæ, qui & Dracula dicitur ad eum uenit. Et adorato rege, atq; paucitate exercitus ipsius cõspecta, regi persuasisse fertur ut in hungariam obmisso ceptæ expeditionis itinere rediret. Debilem nimis & paruum numero ac robore, regium exercitum asserẽs (qui uix quindecim milia equitum continebat, Currrus uero onusti uictualibus, auro, & suppellectilibus, ultra q̃ bis mille aderant) Quom Cæsar Thurcorũ maioribus potentiis uenationes ferarum exercere consuesset. Sed superioris anni fortuna & maritimæ classis adiutoria hungaros animabãt. Interea Iulianus Cardinalis legatus, qui ipso in bello regi semper astitit, litteras a Francisco Cardinali Venetiarum, maritimæ classis apostolicæ Capitaneo, transitum thurcorũ in magna multitudine, ex Asia in Europã, custodia nequicq̃ prohibente, trãsfretasse, nunciantes, accepit, & q; classis maritima apostolica prohibere nequiuerit, quin thurci furtim noctu in paruis cimbis, per inferiorẽ partẽ Phari Galiopolis traiecissent. Hæc tamen denunciatio neq; regem terruit, neq; animum suum a futuro periculo auertit, & descẽsum cum exercitu a castello

Thurcus pacẽ postulat.

Legatio alia Conditionalis adiunctæ.

Rex Vladisla⁹ in Thurcũ agit expeditionem.

Nicopolis Bulgariæ Metropolis.

Draculã preci bus ãnexis dissuadet.

Potẽtia Thurci.

Petrzecz iam exusto faciens, & ab ipsa Nicopoli usq; ad mare Galatu, qua Messembriã itur, intra montes penes lacũ qui apud castellum Petrzecz cœpit originem transiuit, donec Varnam peruenit. Varneñ, Galateñ, & Szuni eñ metuentes, sese in regis potestatem feria secũda, nona die Nouembris, dederunt. Eadem autẽ nocte qua Varnam & alia castella rex muniuit, conspecta sunt castra Thurcorum, quorũ ignibus cœlum quoq; coruscabat. Mane autẽ facto feria tercia in uigilia sancti Martini, una dumtaxat hora post ortũ solis, Thurcos aduentare, & pariter adesse totus ecce cõclamat exercitus Capiunt arma milites, bellorumq; auidi, cœlum & mare uocibus opplent, & tentoriis leuatis acies instruunt. Sed statim uexillis auro micantibus extẽsis, impetuosus turbo cõsurgens, ea scidit & dilaniauit, ut altũ per aerem uolarent, Thurci uero magno ordine magnisq; copiis, dextrum cornu aggressi sunt, cui Varadieñ Episcopus præfectus erat. Ibi primum pugna iniciũ cœpit, Hungari primarũ acierum & quattuor uexillorum, Varadieñ Episcopi Iuliani Legati, Franconis Bani, & Presulis Agrieñ, primum impetũ thurcorum non sustinentes, statim uersus Galatã & montes uersus Romaniã fugierunt, quos thurci ferientes insequuti sunt. Valachi pari exemplo hinc inde dispersi. Restitit autẽ ex quattuor uexillis, uexillum sãcti Ladislai. Ad quod defendendum Iulianus legatus, & Franco Banus uix cũ equitibus ducentis accurrerunt, rex uero Wladislaus ubi Hungaros a dextro cornu terga uertẽtes uidit, ubi plus aduertebat interponi discriminis, uelut alter Cæsar inuasit, & omnes quotquot offendit, aut morte afflixit, aut in errorem fugamq; cõuertit. Regis exemplum Palatinus Ioannes Capitaneus exercitus sequutus est, magnoq; in thurcos animo irruens, quattuor milibus passuum rex cũ Palatino thurcos persequebatur.

Thartarorũ & Hungarorum conflictus.

Hungarorum fuga.

Vladislai animositas.

Thurci cæsi & fugati.

CAPVT LVI.

Reuersus postea Rex, postq̃ uexillum sancti Ladislai acriter expugnari uidit, pro liberatione accurrit. Cuius presentia thurci terrore consternati, partim cœsi, partim in fugam conuersi sunt Tria milia Thurcorum in illo dumtaxat loco corruisse uisa sunt Exigua tamen strages in Thurcis apparuit, propter nimiã eorum multitudinem, dum recentes & nouæ acies uictis & prostratis succederẽt. Inuasit præterea rex, & quasdam copias Thartarorũ electissimorũ prostrauit. Fluxerat & consũpta iã fuit maxima pars diei, & campus cadaueribus scatens, utriq; hosti terrori fuit. Itaq; cuncto Thurcorũ equitatu nutante, & ad fugam spectante, sola Cæsaris Amuratis castra innumerabilibus peditũ Ianczaronum agminibus munita, suo in loco cum timore stabãt. Rex ergo Wladislaus cũ agmine pro custodia sui capitis deputato, in pedestres Iãczaros appellatos diuertit, nec sine damno ingenti ac lesione suorũ militum & equorum. Nam Ianczarones in uno loco firmati, & longis scutis, ne lederentur in terram defixis, protecti. Adeo frequentes emittebãt sagittas, ut aer quasi grãdine e cœlo cadente oppleretur. Dũq; terribilis esset, tũ multitudine, tum sagittarum missione. pedestrium Iãczaronum acies, omnibus dissimulantibus, regio mãdato, Polonorũ milites in illam irruerunt, Deinde rex ipse, desertor suorũ militum esse

Copiæ Thartarorum uictę

Vladislai in Iãczaros irruptio.

Ianczaronum resistentia.

Polonorũ milites decertant

ktum esse nolens, pugnæ mediæ se ingessit, & magnam stragem in pedestri illo exercitu ægit. Adeo ut Ianczarones ipsi nutabūdi & deliberabundi presso gradu sisterent, sed multitudine Ioannes de Huniad territus, e prælio per fugam se subduxit, & regi Wladislao, frequētibus nunciis, ut pugna & acie obmissa secum una & locorum peritis, fuga se saluaret, intimauit. Rex uero animo feroci respondens, sibi & sanguini suo fugam competere negauit, nec honestatis esse regiæ & uincere uelle & fugere. Rex itaq; quē Poloni sui fortissimi nunq̄ deseruerūt, usq; ad crepusculum noctis cū hostibus dimicauit. Nocte autē superueniente, utraq; pars uictam se credens, abiit. Hungari autem tanto terrore perculsi fuerūt, ut quæcūq; opaca & inuia loca, per arbores, per saxa, per densissima nemora, uelut in apertos & planos campos, tenebrosa nocte cucurrerunt. Pleriq; de exercitu regio nocte tota, atq; die sequenti pacifice steterunt, assidue reditum regis & totius exercitus expectantes, & in eadē estimatione ipsi quoq; Thurci uersabātur. Ausi em̄ nō fuerūt sequenti die, uel ut ferūt alii, tercia die, usq; iam uespere regios currus inuadere, metuentes ne christiani milites ad currus reuersi fuissent. Iulianus Cardinalis, ut Hungari referunt, inter castra & currus, cum aliis relligiosis occisus est. Nostri uero Poloni eū cum Ioāne de Huniad fugisse, atq; a consortio ipsius Ioānis distractū, dum in rara societate ad Danubiū peruenisset, a quodam Valacho, qui in parua cimba unū dumtaxat ipsum traiiciebat, cognito auro quod gestabat, & cuius pondere cimba demonstrabat molem, occisum esse, & corpus exanime, singulis uestimentis & auro spoliatum, in Danubiū proiectum fore, affirmant. In hac pugna octuaginta milia hominum cœsa sunt. De qua Hungari pro maiori parte salui reuersi sunt. Polonorum uero preter duos nullus euasit. Saluati em̄ sunt per fugam, Ioannes Rzeszowski de domo Polukoza, expost Episcopus Graccouiē: qui pugnæ propter uulnerationem interesse non ualens, in curru regio decūbebat. Et Gregorius de Szanok, in Archiepiscopum Leopolieñ promotus, de domo Strepa.... Rex uero Wladislaus, postq̄ bellum nocte direptum est, nusq̄ apparuit. Nec est repertus, qui eum aut capi aut interimi uiderit. Sed omnibus testātibus uno ore, magnam stragem propria manu in Thurcis commisit. Fuit autē Wladislaus regum optimus, homo cōdecentis proceritatis, fusca facie, nigris crinibus, in armis strennuus, in suos beniuolus, morū honestate preclarissimus, mente & animo compositus. Periit āno regni Poloniæ decimo, regni autem Hungariæ quarto, ætatis suæ uigesimoprimo, anno uero domini 1444. Anno domini 1435 Dux Switrigal consiliis Sigismundi imperatoris Romanorum animatus, cum Prutenis, Ruthenis, Liuonitis, Thartaris, & duce Sigismundo Koributh ex Bohemia regresso, Sigismūdum magnum ducem Lithuaniæ inuasit, sed per Lithuanos & præsidia Polonorum, in tutelam ei per Polonos cum ductore exercituum Iacobo Kobilenski missorum cōtritus est. Captusq; fuit in eo cōflictu dux Sigismūdus Koributh, & quidam Sigismūdus Roth, regni Poloniæ magnus psequutor atq; hostis. Et ambo aquis suffocati sunt. Anno domini 1436, In festo Penthecostes, Georgius Stosz cum nonnullis nobilibus Slesiæ, oppidum Klobuczko, & uillas circūuicinas spo

Ioannis de Huniad fuga

Constātia Polonorum.

Hungarorum fuga.

Super morte Iuliani Cardinalis opinio.

Vladislai interitus

Sigismundus dux Lithuaniæ inuasus.

liauit. Dumq; regrederetur per Laurētium Zaramba Capitaneum & omnes nobiles Vieluneñ ꝓsequutus, derelictis omnibus spoliis, fuga se & suos saluauit. Et oppidanis in Klobuczko spolia sunt restituta. Anno dñi 1437.

Dux Switrigal gratiā petit.

Dux Switrigal, postq̄ omnia perdidisset, sero se recolligens, Graccouiā tredecima Augusti personaliter ueniēs, regi & consiliariis, se in gratiam & protectionem recipi supplicauit. Sed duce magno Lithuaniæ Sigismūdo instante, cū lachrymis Switrigal tanq̄ hostis reiectus est. Anno domini 1438 Derslaus de Rithwiani, cum pluribus equestribus & pedestribus uersus Hungariam iuit, sed eorum ca. rorum, quæ in Hungaria occupare destinauerat, spe frustratus: Ad oppidum Zathor feria tercia Carnispriuii applicuit, & prædictum oppidum scalis appositis nocte, oppidanis nihil tale suspicantibus, comprehēdit. Et ex inde uniuersum ducatū Oswanczimieñ ad homagia cōpulit. Verum dum circa medium quadragesimæ gentes suæ ex Tost, præda onustæ in terra Szcuierieñ, circa uillam Voykouicze inebriatæ prosternerētur. Derslaus hoc casu debilitatus est, oppidum Zathor potestati regis tradidit, milleq; marcas a rege pro expeditione gētium primum recepit. Et oppidum quidē rex aliquāto tempore per suos præfectos tenuit, tādem tamen illud duci Venceslao Ossuancimieñ sub hac conditione, ut castrū Berwald, proprietatis regiæ, & dux ipse perpetuus regni Poloniæ feudalis, deinceps Vasallus fieret, restituit. Eodem anno Cæsar Thartarorū Szadchmat, terras Podoliæ cum magno exercitu circa festum Penthecostes ingressus, Polonos accurrentes, & iniquitatem loci non suspicantes, in ipso congressu limosis & paludinosis locis sic cōstrictosq;, occidit. Et multa milia nobiliū, Baronū & militum occisa sūt. Ab eoq; tempore Thartari, facilitate uictoriæ crebris inuasionibus terras Russiæ lacessere cœperunt. Item eodē āno Cæsar Thurcorum regnū Hungariæ presertim transsiluaniam uastauit. Anno præfato 1438 In regno Poloniæ & ptibus uicinis, magna caristia frugum erat. Vna enim mensura siliginis, uno floreno pendebatur, quia Veris & æstatis tempore, ualidæ descendentes pluuiæ, ubertatem frugum extinxerunt. Nec minor pro eodem tempore prædictum regnum incommoditas, falsificatio uidelicet monetæ præmebat.

zathor oppidum comprehensum.

Cæsar Thartarorum Podoliam ingressus.

Annonę caristia

CAPVT LVII.

Spithko de Melstin prędatur.

ANno domini 1439 Spithko de Melstein, collecto ex amicis & forensibus præcio conductis equestribus, de subditis uero omniū uillarum suarū pedestri exercitu, curribusq; more bellico ordinatis, ad conuentionē in nouam ciuitatem uenit. Et hospicium Wladislai Episcopi Wladislauieñ, & Nicolai Lassoczki Decani Graccouieñ, Ioānis de Konyeczpole Cācellarii, & Ioannis Glowacz de Olesznicza Marsalci predatus est, oppidūq; illico exiēs. Rex aūt maturādo sibi pugnā contra eum egressus, castra eius disiecit. Et ipso in multos impetū faciente, pluribus lanceis & sagittis balistarum trāsfossus, equo prolapsus, expirauit Eodem anno Cometes inter occidentem & meridiē apparuit, caudam ad meridiē dirigens. Et sub eo tempore Eugenius papa quartus, cum concilio Basilieñ de præeminentia dissidebant, reuocatoq; concilio, Eugenius papa in ciuitatem

Occisio eius.

Cometes.

uitatem Florentinam, unionem ecclesiæ orientalis cum occidentali tractauit In quo aderant Patriarcha & Imperator Constantinopolitanus, & Prælati maiores Græciæ, classibus & expensis Eugenii papæ adducti. Sed qui in cõcilio Basilien̄ permanserant, Eugeniũ papam excõmunicando, deposuerũt. Et Amadeum ducem Sabaudiæ, loco eius papam creauerũt, Felicem quintum appellatũ. Inter creandum autẽ Cardinales, uterq; Pontifex Eugenius & Felix Sbigneum Episcopum Graccouien̄ Cardinalem creauit. Inter alios uero Eugenius papa, binos Cardinales Græcos creauit, Vissarionem episcopum Nicenum, & Isidorũ Metropolitanũ Kiouien̄ de Russia. Anno domini 1440 Dux Iwan Czartorziczki Ruthenus de ritu græco, facta cõspiratione cũ quibusdã Ruthenis & Lithuanis, Sigismũdum magnum ducem Lithuaniæ, dominica Ramispalmarũ in castro Troki diuina audientem, multis uulneribus affectum, interfecit. Putabat (ut referũt) præfatus dux Sigismũdus ursam domesticam & mansuefactã, ostium habitaculi pede agitare. Cui aperiendo, Rutheni qui ostium nouerant, super ipsum irruerunt & occiderũt. Ac extra castrum corpus eius in uehiculo sine ductore emiserunt, & castrum cum thesauris occupauerũt. Barones uero Lithuaniæ corpus ducis in ecclesia Vilnen̄ in uno sepulchro cum duce Vitowdo sepelierũt. De hoc carmẽ lugubre usq; in ætatẽ meam Lithuani concinnebãt. Audaces Principes Russiæ occiderunt Sigismũdum ducem Lithuaniæ &c. Eodẽ anno in regno Poloniæ & partibus circũuicinis. Erat hyems ualida, mortalitas quadrupedum & caristia magna. Nobiles & rustici de stabulis antiqua stramina detrahebant, & utcũq; poterant, esuriem, boatum, & clãmorem gregum atq; pecudum mitigabãt. Nonnulli homines ex herbis, foliis, radicibus, & ex uisco, panem facientes, uorabãt, qui postea æstate adueniente, peste infecti moriebãtur. Quoniã malæ fruttces, herbæ, & tristia legumina pestem, præcipue post famem & caristiã, adducunt. Prout Galienus in principio de Euchimia & Cachochimia docet. Anno quo supra. Isidorus natione Græc9 Archiepiscopus Kiouien̄, Cardinalis nouiter creatus, & Eugenii papæ legatus in Russiam missus, uir maturus & prudens, ferens secum bullas apostolicas blumbeas, & Imperatoris Cõstantinopolitani aureas. Intrauit in Sãdecz feria sexta Parascheue. Vbi per Sbigneũ episcopũ Graccouien̄ hospicio fuit receptus. Et ad celebrãdum diuina more suo Græco, tanq̃ Romanæ ecclesiæ reunitus, admissus, unio tamen illa ecclesiæ Latinæ & Græce breuiuscule durauit. Græcis & Ruthenis illam irridentibus & contemnẽtibus. Vnde dum præfatus Isidorus ad suos suffraganeos in Russiã & Mosquam uenisset, & illam unionem eis prædicaret, per principes Mosquæ captus, in carcere reclusus, & omnibus thesauris, quos iã notabiles conquisierat, spoliatus fuit. Expost tamen de huiusmodi captiuitate, fauente deo, per fugam saluatus erat. Anno præfato Alberto rege Hungariæ & Bohemiæ mortuo. Bohemi Albertum ducem Bauariæ regem Bohemiæ declarauerũt. Albertus Bauariæ dux, insigni modestia usus, & a Friderico Romanorũ rege admonitus, oblatum regnum spreuit. Bohemi a Bauaro repulsi, ad Fridericũ Romanorum regem miserunt. Petentes ut tutorio nomine Ladislai regnum susciperet, qui oblationem

Amadeus dux Sabaudiæ papa creatus.

Iwan Czartorzicki Lithuaniæ ducis occisor.

Sigismundi inopina mors.

Intẽsio brumę, caristiæ, ac pestis in Polonia

Isidori Archiepiscopi captiuitas.

Albertus dux Bauarię regnũ Bohemiæ spreuit.

Meinhard⁹ & Ptaczko gubernatores diguntur.

oblationem eorum perosus, eam reiecit. Gubernatores ergo eligere placuit, Ptaczko & Meinhardus designati. Meinhardus Catholicorũ tutor, Ptaczko heresis peste infectus, hereticorum fotor erat. Ptaczkone autẽ ui morbi absumpto, Meinhardi potestas sensim creuit. Id dum ægre Hussitarum pars

Georgius Hussitarũ pręses.

ferret, ad Georgium de Posdzebrad se contulit, cumq; sibi ducem elegit. Is Pragam inuadens, passim trucidauit resistentes. Meinhardus in eo tumultu

Meinhardi intéritus.

captus, molestia carceris, siue ut alii astruebant, toxico, diem obiit. Ex illo itaq; tẽpore, non Praga solum, uerũ & uniuersa Bohemia Georgio paruit.

Barones Polonię Slesię uastatores.

Anno domini 1441 Barones maioris Poloniæ furtis & spoliis, per Slesiæ latrũculos lacessiti, exercitualiter Slesiã ingressi. Duobus fortaliciis Gorzow & Czeczerzin, ex quibus regno dãna inferebantur, expugnatis & demolitis plurimis dãnis Slesiæ illatis, in sua remearũt. Quidã tamen Zaiecz de Austria Capitaneus Wratislauieñ, Elizabeth reginæ per terram Vieluneñ predas agebat, nec quispiã eius conatus rescindebat. Thartari insuper eo ãno terras Podoliæ, & Russiæ usq; ad Leopolim uastabant, & homines utriusq;

Vindica Nobilis Thartaris resistit.

sexus abducebãt. Solo Vindica nobili administratore in Glinyani eis resistẽte, a multitudine Thartarorũ superueniente, uicto & interfecto. Anno domini 1443 quinta mensis Iunii. Motus terræ generalis in regnis Poloniæ, Hun-

Motus terre in signis.

gariæ, & Bohemiæ, partibusq; uicinis adeo ualidus erat, ut turres, edificiaq; domorum corruerent. Maior tamẽ motus in Hungaria fuit, ubi & plura castra euersa sunt. In Kazimiria illo motu, testudo monasterii sanctæ Kathari-

Testudo ecclesie. S. katherinæ ex eodem ruinam passa.

næ decidit, quæ usq; ãno dñi 1505 denuo reedificata & locata est. Anno domini 1444 Sbigneus Cardinalis & Episcopus Graccouieñ, ecclesiæ Graccouieñ possessiones augere, & terminos regni Poloniæ dilatare cupiẽs, terrã Szeuierieñ a Venceslao duce Tessneñ pro sex milibus marcarum latorum grossorum emit. Eodem anno Boleslaus dux Oppolieñ heresi Hussitarum

Graccouieñ p ducem Oppolieñ spoliati

infectus. Negociatores Graccoꝛ merces ad nundinas Wratislauieñ ꝓ festo Ioannis baptistæ uehẽtes, estimationis ad minus ducentorum milium aureorum. In oppido Cruczbork quiescentes spoliauit, captiuauit, ac impune consumpsit. Anno quo supra 1444 Lithuani cum duce suo Kazimiro cõtra Boleslaum ducem Mazouiæ pro terra Drohicieñ recuperanda, arma sumpse-

Altercatio ꝑ terra Drohiciensi.

runt, Sed pax inter partes conclusa fuit, ut Boleslaus Mazouiæ dux receptis a Kazimiro duce Lithuaniæ sex milibus sexagenarum latorum grossorum Prageñ, tam iuri q̃ possessione terræ Drohicieñ, restitutis litteris cœderet. Districtumq; Vingrow suo ducatui appropriatum ꝑpetuo retineret.

CAPVT LVIII

ETsi rumor & fama de casu regis Wladislai, circa lacũ Varneñ, in Poloniam peruenisset, tamẽ fides non adhibebatur, donec aliqui Poloni & equidem exigui, fuga saluati, rem gestam, redeuntes, plene publicarũt, tunc & credulitas, & ingens mœror regnicolis accessit. Alterum attamen regem non elegerunt, quoad Hungari Ladislaũ, Alberti regis posthumum, in regẽ Hungariæ coronarũt, tunc quoq; & Poloni facta conuẽtione, Anno domini 1445 una pro die sancti Adalberti in Siradia. Altera pro festo sancti Bartholomei in Piotrkow, Kazimirum

magnum

Kazimiri ducis Lithuaniæ in regem Poloniæ electio.

magnū ducem Lithuaniæ, in regem Poloniæ elegerunt, & legationem electionis ei miserunt. Qui suspitione fraternæ uitæ, persuasioneq; Lithuanoꝝ dissimulabat, & electionem non acceptauit. Anno itaq; domini 1446 facta conuentione pro dominica Letare in Piotrkow, Poloni in regē Poloniæ Boleslaū ducem Mazouiæ elegerunt, nō tamē postularunt. Quo audito Kazimirus dux, & domini Lithuani āxii parti suæ timere cœperunt. Instaurato igitur conuentu pro festo Michaelis in Parczow Kazimirus electioni consensit, diemq; coronationis festum sancti Ioānis baptistæ anni sequentis cōstituit & intimauit. Et ꝓ die coronationis assignato, anno domini. 1447, feria sexta post octauas corporis Christi

Kazimirus.

Electionem assumpsit.

Aduentus eius in Graccouiā.

Kazimirus Graccouiā post meridiem, magna cum solennitate intrauit, omnes processiones urbis & uniuersitas obuiam illi exiuerant. Ad ecclesiamq; maiorem perueniens, adoratis relliquiis sanctorum, quinquaginta aureos ꝓ offertorio posuit, & in aulam se recepit. Sequenti autem die, uidelicet festo sancti Ioannis baptistæ, Graccouiam dux Boleslaus, & dux Wladislaus Mazouiæ intrauerunt, uterq; in sua comitiua seorsum mille equos habuit. In crastino uero sancti Ioanis baptistæ die dominico, præfatus dux Kazimirus in regem Poloniæ per Vincentium Archiepiscopum Gneznen̄. Astantibus ei Episcopis Poloniæ, inunctus & coronatus est. Et obtulit centū aureos. Aderat huic coronationi Sophia regina Poloniæ mater ipsius, Boleslaus & Wladislaus Mazouiæ, Wladislaus & Boleslaus Tessnen̄, Venceslaus Rathiborien̄, & Venceslaus Oswancimien̄, duces. Item dux Boleslaus Switrigal cum aliquot principib⁹ Russiæ, scilicet Georgio Szemienouicz, Vasilone Ololkouicz, & Vasilone Crasni. Itē duo fratres Cruciferi de Prussia, Henricus de Plawen de Elbing, & Lodouicus de Mewe Cōmendatores, per Magistrū Cōradum de Erlichshauszen missi. Itē plures Barones, Lithuaniæ, Bohemiæ, Morauiæ, & Slesiæ aderant. Anno sequenti puta 1448. post corporis Christi in conuentione Lublinen̄, Prælati, Principes, & Boyari Lithuaniæ, a prelatis & dignitariis Poloniæ optabāt, ut inscriptiones, fœdera, & uniones terrarū Lithuaniæ, Russiæ, & Samagitiæ, cum regno Poloniæ tollerentur, rogabant deinde & requirebāt, ut eis terra Podoliæ, Item

Coronatio.

Hospites

Instantia petitionis Lithuaniæ Primatum.

castrum

castrū Oleszko, & districtus Viethli, Lopacin, & Hrodlo redderetur. Super quo Proceres Poloniæ responderunt. Non licere eis inscriptiones predictas corrigere, uel ab eis aliquicpiam detrahere, quoniā cassæ ac uane uiciarentur & rederentur. Ita etenī Wladislaus Iagello quattuor suscepit conditiones, & cōfirmauit. Primam ut fidem Catholicam cum omni gente sua acceptaret. Alteram ut omnes terras suæ ditionis regno Poloniæ appropriaret, & perpetuo incorporaret. Terciam ut omnes thesauros suos in regnum Poloniæ induceret. Quartā ut singulos captiuos Catholicos a captiuitate solueret. Is tandem uobis fonte baptismatis renatis, arma nobilitatis q̄ poloni deferūt uobis dedit, uos regno Poloniæ inuiscerādo ac glutinando. Sed & multas inscriptiōes diuersis temporibus habitas, duce magno Vitowdo, totoq; ducatu Lithuaniæ laudante, consentiente, & approbāte, dictauit, appropriauit, & restificauit. Præterea terra Podoliæ, nunq̄ de proprietate ducatus Lithuaniæ fuit. Constat enī Kazimirum secundum regem poloniæ, eam sub Thartaris conquisisse, & pacifice tenuisse. Castraq; multa uidelicet Camyeniecz, Chaczen, Chzeczim, Bakotha, Braczlow, Miedziborze, & alia muro aut lignis cōstruxisse. Post Kazimirū quoq; Lodouicus rex Poloniæ præfatam terrā tenuit. Quo sublato, Wladislaus Iagello in eius possessionē, ut rex poloniæ successit. Et illā iure suo regali Spithkoni de Melstein ꝓpter seruicia eius infeudauit. Deinde eandem eliberādo, Vitowdo primū, tādem Switrigal fratri suo ad tempora uitæ suæ cōtulit. De quo poloni certissima munimenta & testimonia seruant. Liberalitas ergo regis Wladislai tēporali concessione, nō uos in usurpationē predictæ terræ trahat. Et nō solum terræ Podoliæ, sed & predictorum districtuum, Oleszko, Lopacino, Viethli, & Hrodlo, quos Sigismundus magnus dux Lithuaniæ, per suas litteras patentes, publice non esse iuris aūt proprietatis ducatus Lithuaniæ, sed regni Poloniæ recognoscit. His auditis Boyarii Lithuaniæ conticuerunt. Veniēte deinceps rege Kazimiro in Voinicz, nuncius aduenit, referēs Palatinum Moldauiæ, Romanum filium Heliæ Palatini, a quibusdam suis Baronibus toxico propinato, feria tercia in die uisitationis Mariæ diem obisse, quare rex celerius in terras Russiæ procedens. In Camyenyecz feria sexta in uigilia sācti Laurencii uenit. Et Petrum Palatinum Moldauiæ super homagio requisiuit Eoq; ad regem Kazimirū aduenire non audente. Et a Ioanne de Huniad gubernatore Hungariæ suffragia contra Kazimirum habēte, rex ad ipsum cū plenitudine potestatis, Ioannem Castellanum Graccouieñ, Petrum Odrouansz palatinum Leopolieñ, Ioannem de Konieczpole regni poloniæ Cācellarium, & Ioannem de Pilcza misit, qui iuramentum fidelitatis ab eo, & omnibus suis nomine regis & regni poloniæ cœperāt, & nouas inscriptiones, ac fœdera firmauerunt. Et postea postulante Alexandro Moldauiæ Palatino, rex Kazimirus contra Bogdanum, qui se filium naturalem Alexandri olim Palatini Moldauiæ asserebat, exercitum ex terris Russiæ & Podoliæ misit, cuius curam & gubernationem, Ioāni Oleszki de Semno commisit. Qui Bogdanum ex Moldauia fugauit, & eiecit, & Ilichnoni alias Alexandro castra consignauit. Eo autem cum exercitu recedente, prefatus Bogdan qui in montanis latitauit

Responsum ꝓ ceterū Poloniæ legitimum

Inscriptiōes ꝓ terra Lithuaniæ & Podoliæ corroborañ

Taciturnitas Boyariorum

Romanus Palatinus Moldauiæ mortuus.

kazimiri resificentia in Ioannē de Huniad.

uariis latitauit, Ilichnonem cum matre sua in Podoliam expulit. Contra quē iterum rex Kazimirus exercitum misit, & pace inter partes confecta, recedebat. Cui Bogdan die dominico ante festū natiuitatis Mariæ, sexta die Septēbris prelium intulit, quod a mane usq; ad occasum solis durauit. Et quis regio exercitu uictoria prouenerat, tamen ingens multitudo nobilium militum occisa iacuit, unde plus mœror q̄ leticia obtigerat. De numero autē occisorū, Petrus Odrouansz palatinus Leopolien in clara tumba, Nicolaus Porawa & Michael Buczaczki in Leopoli cum ingenti mœrore sepulti sunt. Ioānes quoq; Odrouansz Archiepiscop9 Leopolien̄, audita germani sui Petri palatini morte, graui dolore oppressus extinct9 est. Et in ecclesia Leopolien post duos menses, obtenta a sede apostolica absolutione, quoniā in sentenciis auctoritate apostolica latis obierat, tumulatus est.

Strages patria utriusq;.

CAPVT LIX.

ACcessit & alius mœror. Imperator thartarorū Szadachmath intelligens nobiles Russiæ & Podoliæ bello Valachico occupatos, ex impulso terras prefatas inuasit, & usq; ad Grodek & ad terminos terræ Belzen̄ grassatus. Homines utriusq; sexus cum armentis & pecudibus in magna multitudine abduxit, & addita fuerat regnicolis afflictio & tribulatio. Item āno sequenti scilicet 1 4 5 1 prefatum Bogdanum ebrium repertum, Petrus, qui se palatinū Moldauiæ asserebat, custodiam ipsius fallens, capite truncauit. Et Alexādro, cum quo fœdus inierat, hostem se professus est. Anno domini 1 4 5 2 circa festum Ioannis baptistæ thartari Podoliam ingressi, multa damna intulerūt, urendo & occidendo. Castellumq; Rovv conquisierunt, & in eo Stogneum Rey, de domo Oxa, cum ipsius uxore captiuauerunt. Circa Bartholomei uero thartari cū Szadachmat imperatore eorum Russiam ingressi, usq; ad Leopolim grassati sunt, & aliquotiens se cum predis de terra exire finxerunt. Et subito redeuntes, aliquos incautos occuparūt. Quomq; ad terras suas reuerterentur, quidā Barones Lithuaniæ, de quibus dicuntur fuisse Gastowdus & Moniuid nuncium Radwilonem Hostikouicz ad imperatorem thartarorū Szadachmat cum uariis muneribus miserunt, qui gratias pro uastatione terrarum Russiæ ageret, & ut maiores oppressiones regno poloniæ affatim inferret, rogitaret. Sed quū Radwil ad imperatorē Szadachmat in campestribus accederet. Illico Eczigeri imperator thartarorū Przecopen̄ contra Szadachmat irruit, & acerrime ac diu pugnando eum contriuit & uicit, ut omnis exercitus illius ad Eczigeri transiret. Szadachmat aūt fuga saluatus, in Lithuaniam perfugit, & a rege Kazimiro illic presente, susceptus & necessariis prouisus est. Verū quū suspectus esset, & etiam ut Eczigeri in fide contineretur, mandato regis & dominorum Lithuaniæ captiuatus, cum omnibus suis in Kowno relegatus est. Vbi in misera senecta, & perpetua captiuitate uitam finiuit. Et pœnas attritionis Russiæ uelut & Bogdan Moldauien̄, damnabili morte soluit. Sed nihil ultionis molestiæue passi sunt inuasores & predatores, terram Vieluneñ spoliantes & exurentes. Nec ultum est in Boleslao duce Oppolien̄, q plures stipendiarios Bohemos conducens, terram Szieuierien̄ & Vielunen̄

Szadacchmat Thartarorum Imperator Podoliæ, Russiæ inuasor.

Bogdan truncatur.

Stogneus Rey captus.

Radwilo Hostikouicz nuncius.

ſpoliabat rege Kazimiro in Lithuania immorante, & Poloniã non protegẽ-te. Anno autẽ domini 1453 Kazimirus Poloniæ, & Ladiſlaus Hungariæ reges, per ſuos oratores matrimonium, inter præfatum ſereniſſimũ dominum Kazimirũ, & illuſtriſſimam Elizabeth filiam Alberti olim Hũgariæ, Bohemiæ & Romanorum regis in ciuitate Wratiſlauieñ ſanxerũt, & litteris firmauerũt. Super quo Ioannes de Capiſtrano in prætorio Wratiſlauieñ feria ſecunda poſt aſſumptionis Mariæ diſertam fecit orationem. Cuius thema erat. Hæc dies quam fecit dominus exultemus & lętemur in ea. Is Ioãnes de Capiſtrano, fere quadraginta annis uerbum dei in Italia predicando ſparſerat. Et de licẽtia Nicolai papæ quinti, de Italia egreſſus, ãno Chriſti 1451. in æſtate ad Olomuncz peruenit, & in monaſterio minorum ſtetit. Poſitaq; Cathedra in circulo Olomunceñ, quottidie diligentiſſime uerbum dei, per duos interpræces prædicauit, unum Bohemum, alterum Almanũ, rationibus ut ſæpe confutans, nõ eſſe de neceſſitate ſalutis, ut populus laicalis ſub utraq; ſpecie cõmunicaret, & ſermones ſuos prodigiis ac ſtupendis curationibus infirmoꝝ confirmabat. Hũc Sbigneus Cardinalis & Epiſcopus Graccouieñ, tandem & rex Kazimirus per litteras rogauerũt, ut ſi a Bohemis cõtemneretur, ad Poloniam uenire non dedignaretur. Qui per Wratiſlauiam tranſiens, cum legatis ſponſam, ut eſt premiſſum, regi Kazimiro ordinantibus, in poloniã progreſſus, Graccouiam die Martis in feſto ſancti Auguſtini applicuit & intrauit. Cui in obuium tota ciuitate effuſa, ab omnibus ordinibus itum eſt, rex quoq; Kazimirus cum Sophia regina, Sbigneus Cardinalis & Epiſcop9 Graccouieñ, cum multitudine cleri & totius militiæ, in campũ ante Cleparz exeuntes, ipſũ exceperunt, & cũ magno honore ciuitatẽ introducẽtes, in domo Georgii Swarcz ſeu nigri in circulo hoſpitauerũt & locauerunt. Qui poſito throno iuxta eccleſiã ſancti Adalberti, quottidie lecta miſſa, uerbum dei in latino duabus horis predicauit. Aliis quoq; duabus horis ipſa predicatio in uulgari per aliquem ſacerdotem Polonum reſumebatur, populo audiente & ſine tedio præſtolante. Vbi uero frigora & niues aduenerunt, locato throno in eccleſia beatæ Mariæ uirginis in circulo prope ſacrariũ, ſingulis diebus predicationes continuauit. Manſit autẽ in urbe Graccouieñ a die ſancti Auguſtini, uſq; ad quartamdecimã diem Maii. Sub quo tempore magnam multitudinem infirmorũ, cœcorum, claudorũ, & aliis languoribus oppreſſorum inſpectante populo curauit. Sub eo centum perſonæ & amplius ſacram relligionem ſancti Franciſci de obſeruantia aſſumpſerunt. Quibus Sbigneus Cardinalis & Epiſcopus Graccouieñ monaſterium pro conuentu & obſeruantia, in Stradomia in area germani ſui Ioannis de Oleſznicza Palatini Sandomirieñ erexit. Cõſtructaq; eccleſia lignea, illam in die natiuitatis Mariæ, in honorẽ ſancti Bernardini (omnibus proceſſionibus totius urbis ipſum Cardinalẽ & fratres ducentibus) conſecrauit. Et poſt biennium ſumptibus eiuſdem Cardinalis, coctili muro eccleſia edificata & adornata eſt. Habitationes monaſterii fratres ex elemoſinis contribuentium & propriis laboribus conſtruxerunt, & in hanc diem conſtruunt, amplificãt & decorant. Et quia illuſtriſſima uirgo Elizabeth ex compoſito & pactis in

Wratiſlauia

Affinitas kazimiri Poloniç & Ladiſlai Hũgariæ regum iuncta.

Ioannes Capiſtranus diuini verbi interpres celebratiſſim9

Capiſtrani in Graccouiam aduentus.

Pia opera eius

Erectio monaſterij in Stradomia.

Wratiſlauia conditis, pro die purificationis Mariæ in Teſſin conſtitui & adduci debuit. Rex Kazimirus pro tali die purificationis Mariæ anno domini 1454 ad excipiendũ nouã ſponſã duo milia equeſtriũ tranſmiſit, quos uirgo Elizabeth cũ Baronibus Auſtralibus noningentorũ equorum numero, una hora ingreſſu ſuo in Teſſin præceſſit. Exinde per Pſczinam, Oſwanczim, in Skauinam uenit, ubi quom tribus diebus ſtetiſſet, domini Auſtrales eſtimãtes uirginem Elizabeth a rege Kazimiro ſpretum iri, clamãtes accelerabãt, ut in Graccouiam progrederentur. Verum alia cauſa pauſationis in Skauina fuit, q̃ ſuſpicarentur, ſcilicet inexpeditio ornamentorum regi & ſuis militibus neceſſariorum. Sabato itaq; in die ſanctæ Appoloniæ, rex Kazimirus in ſplẽdore ſuorum apparatuum cum Sophia genitrice ſua in obuium egreſſus, nouam ſponſam hylariter excepit, ſed non fauit cœli diſpoſitio. A mane ſiquidem ad ueſperam largos fudit imbres, & ſuppellectilem nobilium ueſtimentorũ & cooperimẽta equorum de axamẽto cum puro auro, frena quoq; & ſellas in ualore quadraginta milia ducatorum humectãdo corrupit. Proceſſioneſq; omnium eccleſiarum & omnium ſtatuũ, officia ſua explere non poterant, nec loca debita tenere pluuia inundante. Sequẽti autẽ die dominico ſanctæ Scolaſticæ, altercatiõe inter Barones facta, an Sbigneus Cardinalis & Epiſcopus Graccouieñ, uel Ioãnes Sprowſki Archiepiſcopus Gnezneñ deſponſationem ac matrimonium conferret. Vocatus eſt Ioannes de Capiſtrano, ordinis minorum tãq̃ ſedis apoſtolicæ legatus, qui cum magna humilitate proſtratus, quom licentiam deſponſandi a Cardinali obtinuiſſet, nõ rite deſpõſationẽ peragere potuit, quia ignarus idiomatis polonici & Theutonici erat, Cardinalis ergo Sbigneus, qui utramq; linguam nouerat, matrimonium confecit. Et Archiepiſcopus Gnezneñ miſſam de ſanctoſpiritu cũ feſtinatione, quoniã aduesperaſcebat, peregit. Præfatamq; Elizabeth in reginam inunxit & coronauit, & octo dies ſequentes in choreis deducti ſunt.

Elizabeth aduentus.

Kazimiri obuiam egreſſus.

Dies ingreſſus pluuioſa.

Diſſenſio ſup deſponſatione

Sbigneus Archiepiſcopus Gnezneñ coronatur.

CAPVT LX.

Sub eo tempore ſcilicet feria quarta ante Cathedram ſancti Petri, legati Prutenorum ad regem Kazimirũ aduenerũt, & procidentes rogauerunt, ut eos in ſubditos & protectionẽ contra magiſtrum Lodouicum & Cruciferos Pruſſiæ ſuſciperet. Præcedẽti etem anno Militares nobiles & ciues Pruſſiæ, diſſenſione inter eos ex una & Magiſtrum Lodouicũ, Cõmendatores, & Cruciferos ab altera, partibus ſuborta, ex omnibus caſtris & ciuitatibus Cruciferos eiecerunt, & in ſolo caſtro Mariemburk incluſerunt. Et ſuper hoc prodigia in cœleſtibus, & apparitiones Cometarũ uiſæ. Omnes itaq; Cõſiliarii regis (præter Sbigneũ Cardinalem & Epiſcopũ Graccouieñ, qui ſummopere diſſuadebat) ſuſcipiẽdos conſulebant & approbabant Prutenos. Et accepto homagio, præſtitiſq; iuramentis remiſſum eſt eis prout poſtularũt, tributum Frintczol. Item oblatio annua dicta Porcus alias Naraſz. Itẽ thelonea in terra & in mari & merces naufragio demerſæ, eis in libertates ſunt conceſſæ. Item Gedaneñ ciuitati cenſus ſeptingentarum marcarũ ex ciuitate proueniens, & omnia molendina ciuitatis cum inſula & uillis in ea conſiſtẽtibus (tredecim duntaxat uillis

Prutenorum legatio.

Pruteni homagium præſtant

et duabus curiis, pro rege reseruatis)donata sunt. Ea tamen conditione apposita, ut singulis annis ciuitas Gedaneñ duo milia florenorum solueret, & quattuor diebus regem & curiam ipsius omnibus necessariis procuraret. Et in loco castri per eam demoliti, curiam regiã de lateribus coctis sumptu notabili & magnifico edificaret. Rex ergo Kazimirus, ad tuendum sibi subiectos nobiles & Prussiæ ciues, aduersus Magistrũ & Cruciferos in Prussiam exercitualiter intrauit, uituperabant autẽ Mathematici horam egressus. Et quom oppidum Choynicza obsideret, feria quarta in crastino Lamperti, anno præfato 1454, circa horam uesperarum, exercitus hostium in tres cuneos tantummõ diuisus apparuit. Aciebusq; congressis, primi hostium occurrentes contriti & confracti sunt, una cum eo⁊ ducibus. Inter quos Baltasar dux Zeganeñ cœsus est, dux uero Bernardus Szumborſki captus. Feruente autẽ pugna, extremus regius exercitus, ex nouis & insuetis pugnatoribus compositus, quodã subito terrore perculsus, terga uertit, & cæteros in ignominiosam fugam traxit. Rex autẽ pugnam restituere, & fugiẽtes reuocare cum magna diligentia tentabat, nec potuit, parumq; abfuit, ꝙ in manus hostiũ peruenisset, donec custodes ei adhibiti reluctantẽ abstraxerunt, & fugere cum fugiẽtibus compulerunt. Cœsiq; sunt de exercitu regio, q̃plures. Capti uero treceñti triginta. Rex interim anxius, nouo exercitu ex Polonia & stipẽdiariis ex Bohemia, Morauia, & Slesia cõparatis, ex uilla Oppoki prope Thorun, ubi locus cõsignatus fuit, cõueniẽtibus. Feria. 5. post Katharinæ castra mouit, & abinde in Prussiã transitũ & bellũ cœptũ continuauit. Pro cõtentãdis quoq; & soluẽdis stipẽdiariis Magistri Prussiæ, ut secundũ cõpositionẽ e castris cœderet. Ad requisitionẽ regis, ecclesiæ Gnezneñ, Wladislauieñ, & Posnanieñ, calices, clenodia, cæteraq; ecclesia⁊ uasa dederũt. Sola ecclesia Gracco: cũ sua diocesi nõ cõtribuit, q̃m Põtifex ei9 Thomas Strzampinſki, cũ suo Capitulo talem cõclusionẽ abhorruit. Itaq; maiores Poloni, Vlrico Cziruoncze & suis stipendiariis. 25. milia florenorũ tradiderunt. Cui p Gedaneñ. 40. milia aureorũ iã fuerunt tradita. De residuo autem soluẽdo de resignatione castrorũ, & relaxatione captiuorum, pactum protelãdi ad festũ paschæ fecerũt. Et post festa paschæ, anno domini 1457, Czirwonka cũ aliis stipendiariis recepta solutione finali Lodouicum Magist⁊ Prussiæ(culpantem propter hoc ipsum suos stipendiarios)ex Mariemburk in Tsczow eduxerunt, & castrum polonis tradiderũt, atq; discesserunt. Rex ergo Kazimirus in Gedano commorans, dum talia intellexisset, feria tercia Penthecostes, cum suis gentibus ex Gedano egressus, castrum Mariẽburk, feria quarta Penthecostes, quæ fuit octaua Iunii, hora terciarũ fœliciter intrauit. Summa pro redemptione & resignatione castrorũ, sex milibus stipendiario⁊ equitum data, ad quadringinta septuaginta sex milia ascẽderat. Agente autẽ rege Kazimiro bellũ Prutenicũ, & obsidiõe oppidi Laszin occupato, Girzik Stosz de Olbrachczicze, Morauus seu Slesita, & Ioannes Swieborowſki Polonus, circa oppida Ilkuss & Slawkow spolia ægerunt, & octuaginta equos, quibus in fodinis Ilkussiẽsibus aqua pellebatur, acceperũt. Oppidoq; Slawkow conflagrato, cum præda abierunt. Tãdem in terra Vieluneñ for-

talicium

Kazimirus eos tuendos egreditur.

Conflictus mutuus.

Fuga Kazimiri.

Exercitum recuperat.

Ecclesiarũ clenodia in stipendiarios exposita.

Castrum Mariemburgk a Kazimiro adeptũ

Ilkusz & Slawkow spoliata.

talicium Campno occupauerunt, quod per obsidionē uix liberatū est. Praeterea quaedā colluuies gētium, ex Bohemis, Polonis, & Slesitis in sui ductoris improperium Kawki, appellata, quorum ductores erāt Gracculus, uulgo Kawka & Swieborowski bini fratres, montem qui dicitur Zebracze prope Oswanczim incastellauerūt, & plurima damna regno, praecipue circa Oswanczim irrogauerūt, quoniā stipendium in Prussia ipsis non erat solutum. Ad quos frenandos, deposito Ioanne de Czizow, Castellano Graccouieñ a Capitaneatu Graccouieñ, quem decemseptē annis tenuit, Nicolaus Pienyazek de Vithouicze, aucto sibi salario, ut copiosam foueret familiā, Capitaneus Graccouieñ creatus est. Anno autē domini 1459 rege Kazimiro Lanciciae cōmorāte. Venerunt ad eum feria sexta, in die sancti Bartholomei, consules & primores ciuitatis Wratislauieñ, q suo & Namislauieñ nomine rogarunt. Vt in suā possessionē & defensā eos suscipere dignaretur, tūc eīm Ladislao rege Hungariae & Bohemiae extincto, Girzik alias Georgius de Poldzebrad Hussita, regnare in Bohemia coeperat. His autē responsum est, regem bello Prutenico sic implicatum fore, ut nullatenus eos suscipere posset. In anno autē domini 1460 mortuo Thoma Strampinski Episcopo Graccouieñ, duo per Capitulares diuisos in episcopatū Graccouien, Ioannes Luthkonis de Brzeze utriusq; iuris doctor, & Ioannes Episcopus Wladislauieñ, electi sunt. Iacobus quoq; de Senno, Prothonotarius apostolicus, ad praestādum obedientiam in Concilium Manthuanū, quod Pius papa secundus tenuit, missus, ante electionem Capitularium quindecim diebus, sibi eundem Episcopatum prouideri obtinuit. De quo rex Kazimirus male contentus, Iacobum de Senno, cū ei adherentibus proscripsit & relegauit. Et Graccouiā ueniens, Georgium Episcopum Laodicieñ & suffraganeum Graccouieñ, eo q Iacobo Szenenski munus cōsecrationis impendit, de Graccouia propelli iussit. Qui in Oppol secedens, in monasterio minorum sui ordinis moratus & illic uita functus est. Praeterea ex statiuis apud Choynicza, rex Petrū Curowski Lublineñ, & Dobeslaum Kmitha Voinieeñ, Castellanos, ad obsidendum Iacobum de Senno in castro Piendziczow, & ad occupandū bona monitorio apostolico parentium, & ipsos e sedibus eorum exturbandū & eiciendū misit. Nicolaus itaq; Pienyazek Succamerarius & Capitaneus Graccouieñ, bona praebendarū Pauli Decani, Ioannis Dlugosz senioris & iunioris, & caeterorum occupauit ac distraxit. Derslaumq; Crzizanowski Prepositū Vislicieñ, & Canonicum Gracco: ex aede sua Canonicali superpellicio & almucio indutum, ut per familiares suos dinosceretur, de Graccouia extra portam eduxit & expulit. Item Nicolaum Bogdan, Ioannis Dlugossii senioris, Ioānem Bialek, Iacobi Lelouieñ Canonicales Vicarios, & Martinum Rincza Mansionarium, in superpelliciis ex medio circuitu ecclesiae, idem Nicolaus Pienyazek Capitaneus extractos, extraq; portā ciuitatis, populo communi ingemiscente, eductos, expulit & relegauit.

Nicolaus Pienyazek Graccouieñ Capitaneus creatus.

Vratislauieñ & Namislauieñ ad Kazimirū ueniunt.

Dissensiões super Episcopatu Graccouieñ

Nuncii Regis

Derslaus Crzizanowski ignominiam passus.

CAPVT LXI.

ACcidit & aliud malum sub idē tempus. Nā Andreas Tanczinski die Iouis sedecima Iulii, anno domini 1461, quendā Clemen

tem armificem alias Platnerza obiurgauit, & uiolenter uerberauit, quia ar/ma parum tempestiue illi expedisset. Qui uiolento clamore ædito, uniuer/sam plebem concitauit, mox cōsules ad reginam Elizabeth incastrum Grac couiense ascendentes, quærelas uiolationis contra Andream Tanczinski de posuerunt, quæ absente tunc rege utrosq; pacificos in alteram diem esse ius sit. Sed Cōsulibus ad prætoriū redeuntibus, frequens armatorū numerus ex omnibus ædibus iā aduenerat. Obseratis igit' portis ciuitatis, & cāpana ad sanctā Mariā in unā partē pulsata, uehemens seditio consulibus prohibere nō ualentibus orta est. Quod uidens Andreas Tanczinski, q prius in domo Nicolai Kislingk in platea fratrų se cōcluserat, mœtu correptus, in monaste rium sancti Francisci cum Nicolao Szeczignowski, Spitkone de Melstein & Ioanne filio suo fugit, & in turrim ecclesiæ se recepit. Illicq; parum muni/mēti sibi ratus, comitibus in ea remanentibus, in sacrarium cucurrit, & se oc culuit, sed illic ab irruente, rabida, & furiosa turba repertus, testa capitis ru/pta & cerebro effuso, occisus est, & de ecclesia usq; ad prætorium per plate/am fratrų, per furiosam plebē, mortuus, tractus est. Illic quoq; in cadauer se uitum est, & iuxta prætorium cadauer biduo tentum, tercio demum die ad sancti Adalberti ecclesiam illatum, & quarto amicis redditum est, & tādem in oppido Xansz sepultū. Citati ergo Graccouieñ ciues anno domini 1462 petebāt feria tercia in uigilia Epiphaniarum, se coram Aduocato in urbe iu/re Maydenburgeñ secūdum priuilegia eorum iudicari, rege uero & consilio (qd ipsi Gtaccouieñ. in hoc casu iuris Maydeburgeñ. ordinē nō seruassent) ad pœnam capitis eos damnante, uenerunt sabbato infra octauas Epiphani arū ad prætoriū, Nicolaus Skora de Gay Castellanus Kalissieñ, & Nicola/us Pienyazek Succamerarius & Capitaneus Graccouieñ: a rege missi. Et re/perientes consules ac communitatem simul congregatos, quattuor ex consu libus uidelicet Conradum Lang, Stanislaum Lamither, Iaroslaum Szarley, Martinum Belze. Item ex cōmunitate Ioānem Tessnar, Ioānem Volwram pellificem, Albertum pictorem, Nicolaum Serliang calcarificem, & Nico/laū magistrū lictorū, ad pœnā poposcerūt. Qui ut reliquū corpus ciuitatis saluū fieret omni culpa uacantes, dediti sunt, & altera die in castrū deducti, in turris partē demissiorē trusi sunt. Vbi quinq; diebus cōmorati, sacra con fessione, sacroq; uiatico perfūcti, die Veneris quintadecima Ianuarii, per Pe trum de Vaszmunthow iudicem Sandomirieñ sentēciati, sex tantummodo uidelicet Conradus Lang, Stanislaus Lemither, Iaroslaus Szarley, Alber/tus pictor, Nicolaus Szerlang, & Nicolaus magister lictorum, publicę gla dio in castro Graccouieñ, sub turri quæ Thinczieñ intitulatur, decollati sūt & in ecclesia sanctæ Mariæ in medio ecclesiæ in uno tumulo, nō sine uniuer sæ ciuitatis grādi comploratu sepulti. Tres residui scilicet Martinus Belze, Ioannes Tessnar, & Ioannes Volwram, Ioanni Rapscinski iuxta condemna tionem traditi sunt, & altera die in Rapstin deducti, in custodia habiti sunt. Nicolaus uero Creidlar tanq̄ mente alienatus, in Melstein se cōtulerat. Ac/cidit & tercia plaga in eadem ciuitate Graccouieñ. Nam die Martis, uigesi/maseptima Aprilis, anno domini 1462 ignis e monasterio sanctæ Trinitatis

(certis fratribus

Seditio Graccouię orta.

Andreæ Tanczinski interitus.

Consules Graccouieñ pœnas pendunt.

(certis fratribus ut fertur alchimiā laborantibus) exiliēs, tectum ecclesiæ subita celeritate corripiens, late incendium diffudit, & monasteria & ecclesias sanctæ Trinitatis, & sancti Francisci consumpsit. Item plateas Castrensem, Fraternitatis, Columbarū, Argentariorum, Lixarum, Legati, Pistorū & Iudeorum. Et fuit plaga ingens, ducentis milibus florenorū uix restaurabilis. Propter hæc mala & ministrorum ecclesiæ persequutionem, testa beati Stanislai prodigiose, a Ioanne Archidiacone & administratore Graccouieñ in processione portata, sudauit, & dum abstersione siccaretur, sudare non destitit. Eodem āno 1462 die Martis, decimaoctaua Maii, rex Kazimirus, gentibus suis in sex agmina partitis, ex Wschowa in pulcherrimo apparatu, uersus Glogouiam egressus est. Et dum Glogouiæ appropinquaret, Georgius rex Bohemiæ, ad unum miliare ei occurrit, & in equis sese mutuo salutantes rex Poloniæ in arcem Glogouieñ, Bohemiæ uero in pretorium deducti sunt. Superatum se rex Bohemiæ Georgius a Kazimiro rege poloniæ, tam apparatu q̄ numero & robore gentium, plusq̄ triplicato numero asseruit & miratus est. Nouenis diebus consilio uacabant, & fœdus in mortem utriusq; regis duraturum sanxerunt. Et ne super castris Oswanczim, Volek, Zathor, Ziuiecz, & Szeuior regem Poloniæ Bohemus inquietaret, edixerunt. Circa festum autē Bartholomei eodem āno Borzny de Skrzin, ex Bithcza & Wlodek filius eius ex castro Lethawa, cum mille quingentis hominibus rapto uiuere solitis, in terra Oswanczimieñ Petram situ & natura firmissimā, quam fluuius Szola abluit occuparunt, & eam spolio oppido Zari incastellauerunt, & Bukouicz appellarunt. Exinde uniuersam terram Oswancimieñ spoliis & flammis uastabant. Hos feria quarta post Mathei, Nicolaus Pienyazek Capitaneus Graccouieñ obsedit, & grauissima fame præssos, ad deditionē feria quarta in uigilia Simonis & Iudæ apostolorū compulit. Petrus Donin de domo Agnorum, regii exercitus Capitaneus, simili & maiori fortuna usus, die Veneris, die decimaseptima Septēbris, prope oppidum Puczki, exercitum Prutenicum conflixit, cuius duces erant Fridericus Rewnecke & Caspar Nostwicz, acerrime pugnabāt, & fatigati obmissa pugna omnes quiescebant, superuenienteq; nouo, q̄uis pauco subsidio Polonis, bellum resumpserunt, temerarie plusq̄ strennue decertātes. In quo Friderico Rewnecka sauciato, hostilis acies in fugam uersa est, & in ore gladii persequuta. Extunc negocia belli regis Kazimiri in Prussia dietim meliora succedebant. In Mazouia uero mortuo Boleslao duce Plocen̄, iudicialiter rex Kazimirus in Piotrkow cōtra ducem Conradū processit, q; terrā feudalem regi Kazimiro debitam occupasset. Diffinitumq; fuit per iudicem Stanislaum de Ostrorog, uigesima Nouembris, ducatum Plocen̄ regno pertinere, & ideo regem in possessionē ipsius mittendum decreuit. Et rex Kazimirus in die sancti Nicolai Rauam perueniens, a Grothone Czesznik, deinde in Gostinin progrediens, a Nicolao Kuczinski possessionem sibi traditam. A militaribus uero utriusq; districtus, fidelitatis iuramentum accepit.

Ignis ex Claustro sanctę Trinitatis exortus

Prodigium.

kazimiri Poloniæ, Georgii Bohemię regū conuentus & pacta.

Conflictus Polonorū & Prutenorum.

Processus iudicialis kazimiri in Conradū pro ducatu Plocen̄.

CAPVT LXII.

ANno autē domini 1466 oppido Choynicza in Prussia per obsidionem &

Inscriptio pacis.

Bellum 150 annorum.

Bellum annorum 14. finitū.

Rudolphus legatus apostolicus.

Orator apostolicus Graccouiam venit.

Primogenitus kazimiri in regem Bohemię electus.

Georgij mors.

dionem & emaceratione cōquisito. Facta est pax perpetua, die solis decima nona mensis Octobris. Et in priuilegio perpetui foederis, Rudolphus sedis apostolicæ legat9, manu propria se subscripsit, & tres notarii publici. Sigillis insuper regis Kazimiri, & Lodouici Magistri Prussiæ, Prælatorū quoq; & Consiliariorum partis utriusq; roboratū est. Tūc recuperatæ sunt, & ad corpus regni Poloniæ, terra Pomeraniæ, Chelmeñ, & Michalouieñ, redierūt. pro quibus recuperandis centū & quinquaginta ānis pugnatū est. Tunc etiā Culmeñ ecclesia metropoli & matrici suæ ecclesiæ Gneznenñ reunita est, q̄ per annos circiter ducentos, ab ecclesia Polonica abstracta, Liuonicæ Rigēsi (in rerū natura dum Chelmeñ fundaretur nondum extāti, & per longa terrarū marisq; spacia distanti) adiecta erat. Tunc quoq; bellum Prutenicum quattuordecim annis sub rege Kazimiro agitatum, finitum est. Et rex Kazimirus ad pugnandum & euertendum Bohemos hereticos, per Rudolphum apostolicū legatum, Lauantinum Episcopum adhortatus est. Et anno sequēti, Graccouiā feria tercia post Iacobi apostoli, quæ fuit uigesimaoctaua Iulii ueniēs, idem Rudolphus omnium processionū & uniuersitatis honore exceptus, supplicauit. Vt rex Kazimirus unanimi electioni, de eo Iglauiæ p Barones Bohemiæ, de mādato summi Pontificis factæ, consentiendo, regnum Bohemiæ per se uel suum filium susciperet, sed propter foedus quod cum rege Girzik in Glogouia pepigerat, nō acquieuit. Aiunt Astrologi regi Kazimiro horoscopasse & ascendisse in suo natali principiū Capricorni, & ex naturali inimicitia Prutenos sub signo Cancri, quod est oppositū Capricorno locatos, expugnasse. Non autē talis inclinatio contra Bohemos Leoni subiacentes fuit. In anno item domini 1470 Alexander uir insignis electus, confirmatus Forliuieñ, & Orator apostolicus, Graccouiam uenit. Postulauit, ut Kazimirus rex Poloniæ, in Georgium regem Bohemiæ hereticum, & ecclesiæ Romanæ rebellem, cōsurgeret. Item ut affinitatē & foedus cum Mathia rege Hungariæ, per filiam quam antea per Prothasiū Episcopum Olomuncēn in coniugem postulauit, iungeret. Et q̄ regē Mathiam in ecclesiam Romanam optime meritum, a iure regni non rescinderet. Kazimirus uero nunciis ad Imperatorē Romanorum Fridericū missis, obtinuit, ut primogenitus ipsius filius Wladislaus uiuente & consentiente eo, in regem Bohemiæ coronaretur. Et sequenti anno Georgio Posdzebraczki rege Bohemorū defuncto, eum in Pragam in regem Bohemiæ coronandū misit. Mortuus est autē Georgi9 rex Bohemiæ morbo enormi, & inflatura pedum grauatus, in Praga, in curia regia anno dñi 1471, die Veneris uigesimasecūda Marcii. Quē præceptor suus scelestus, & Bohemorum seductor erroneus, Ioānes de Rockēczan, quindecim ante diebus fato & morte præcesserat. Cadauer aūt ipsius Girzikonis altero die exenterādo, epātis medietas corrupta, & in felle lapillus ouo colūbino similis, & abdomen quātitatis palmæ, reperta sunt. Quod sequentibus diebus in ecclesia sancti Vēceslai, inter busta regum Bohemiæ debili pompa conditum est. Bohemi ergo reiectis cæteris competitoribus regni, Wladislaum Kazimiri regis Poloniæ primogenitū, in regem Bohemiæ feria secūda post Vrbani, die Lunæ, quæ fuit uigesimaseptima Maii, hora

duodecima

duodecima, concorditer acclamarunt & elegerũt. Præter tres dominos uidelicet Ioãnem Rosemberski, Sdenkonẽ Konopniczki, & Henricũ Hradeczki q partẽ regis Hungariæ sequebãtur. Audito Mathias rex Hungariæ Bohemos eius parti non fauere, in furorem uersus, cœde, igne, & graui crudelitate in Bohemos debachatus, arces & oppida eorũ diruit, & in deuictos desæuit. Wladislaus autẽ in regem Bohemiæ electus, eodem anno die Iouis. 25. die Iulii, quæ est dies sancti Iacobi apostoli, de Graccouia egressus, habẽs in exercitu septem milia equitum, & duo milia peditum exercitatorũ militum per Skauinam & Oswanczim, usq; in Pragam peruenit, quã die Lunæ decimanona Augusti attingens, summo honore omnium processionũ & omniũ ordinum atq; statuum exceptus est, & in regiam deductus. Die tãdem Iouis 22. Augusti in ecclesia metropolitana Prageñ, per Nicolaum Episcopũ Camicnyeceñ, alias Podoliæ, assistẽtibus sibi Paulo Laodicieñ, & Vincẽtio Enesiensi Episcopis, quindecimo gradu Libræ ascendente, cũ ingenti leticia omnium coronatus & inunctus, sacramento eucharistiæ, sub una tantummodo specie deuotissime procuratus est. Auditis his, quæ in Bohemia facta fuere Hungari, regem Poloniæ Kazimirum, frequentibus nunciis & promissis fatigarunt, ex quibus præcipui fuerunt Ioannes Archiepiscopus Strigonieñ, Ioannes Episcopus Quinq; ecclesieñ, & Rainoldus de Rosgon, ut eis secundo genitum filium suum Kazimirũ pro rege mitteret, quia Mathias rex eorum exterminium, per spolia, & improtectionẽ a Thurco eis strueret. Rex itaq; secundogenitũ suum cum duodecim milibus equitũ & peditum, inter quos mille Thartari erant, in Hungariã misit, qui usq; ad Nitram peruenit & illic consedit, & nemo ex Hungaris ad eum uenit, nec sumptus in expeditionem, & bellum secũdum promissa præbuit, sed fide uariata, Mathiæ regi in Buda cõmoranti subsidia ferebãt. Et quom donatiuũ deficeret, Almanicus exercitus, qui apud principem Kazimirum merebatur, discessit, quẽ plures aulici regis Poloniæ, Kazimiro principe filio eius deserto, in domos reuersi sũt. Postea obprobria & aliqui eorum carceres passi. Hoc cognito rex Mathias, cum nouo exercitu Kazimirum, in Nitra uallare appropinquãdo disponebat, qui ex Nitra feria quinta in die sancti Stephani Prothomartyris, nocte cum aulicis egressus, tam præcipiti cursu nullo persequente in Ilawa castrum suarũ partium peruenit, ut sexaginta quadrigas illum sequẽtes, ab agrestibus intercipi permiserit. Paulo Iassenski cum quattuor milibus armatorum pro defensione Nitræ relicto, quam egregie contra regem Mathiam defendit. Et facto pacto uersus Turzecz in comitatu quattuor milium armatorum discessit. Hunc rex Mathias rupto pacto, insequutus est, sed cognito Pauli Iassenski, & sui exercitus animo obstinato retrorsum abiit. Et quattuor loca incastellata scilicet Ilauiam, Turcz, Michalow, & Vbyena expugnauit, quintum uero præsidium in Stropkow, in obsidionẽ non peruenit. Inflatus ea fœlicitate Hũgariæ rex, plura figmẽta de suis tropheis, quasi exercitũ principis Kazimiri, de quindecim milibus acie conflixisset, & pluribus clenodiis, & uasis præciosis spoliatum, de Pannonia turpiter eiecisset, summo Pontifici & pluribus regibus & principib9 orbis, ad potentiã & gloriam suæ

Resistentia defectionis.

Vladislaus Graccouiam egressus.

Vladislai exceptio & coronatio.

Nuncij Hungarorum.

Dolus Hungarorum in Vladislaum.

Mathias rex Hungariæ dolos kazimiro struit.

Ficta uictoria

riam suæ uirtutis perscripsit. Ioannem Strigonieñ Archiepiscopũ ex Wratislauia oriundum, Ioannẽ Quinqȝecclesieñ, & alios afflixit. Armigeri qui apud Pannonias militauerant, in Poloniã reuertentes, dum stipendia illis tardius soluerẽtur, in bona ecclesiastica diocesis, præsertim Graccouieñ seue ac crude, deinde in quoslibet obuios grassari libere cœperunt, etiã in suburbiis Graccouieñ affuerũt, & apparuerunt. Duo Cometes præfatorũ malorum causæ, unus in autũmno præcedentis anni, ualde magnus & rubens, ante lucem auroræ oriens, caudam antrorsum & in occasum porrigens, uno mense uel circa durans. Ego in puericia mea ad litterarum palestram cum pedagogo ante lucanum pergens, sæpius eum inspexi, artem astrorũ nondum sciẽs quam quom conquisiui. Cometem Mathucam aut militem de natura Martis, per finem signi uirginis, & per libram gradientem iudicaui. Alter Cometes in proximo scilicet in Ianuario, anno Christi 1472 apparuit, solem post occasum suum sequens, caudam uersus orientẽ post se satis longam trahens respectu tamen præcedentis multo minor fuit, qui duobus mensibus uel circa perdurauit. Scioqȝ ꝙ talem Astronomi dominũ Astone, de natura Mercurii & parum Saturni nuncupant, primo sub Aquario transiit, postea sub piscibus & Ariete, semper solem sequens. Subsequutus fuit ingens ardor caliditatis & siccitãs quasi per tres æstitates, litesqȝ & bella in Hũgaria, in minori Polonia, Bohemia, Germania, Burgundia, & Francia emerserunt.

Duo Cometes notabiles.

Duratio insignis.

CAPVT LXIII.

IN hoc anno Marcus, natione Venetus tituli sancti Marci præsbiter Cardinalis Patriarcha Aquilegieñ, ad Kazimirũ Poloniæ regem, a Sixto papa quarto missus, Graccouiam die Saturni, quarta mensis Iulii aduenit. Kazimirus Poloniæ rex, obuiã illi ꝑsonaliter Vieliczkam uersus, cum Kazimiro filio in comitatu insigni exiuit, Et a processionibus omnium ecclesiarum, ac uniuersitatis magno honore, a tribus tandem filiis regiis, Alberto, Alexandro, & Kazimiro pulchre coram perorantibus, exceptus fuit. Altera die splendido prandio refectus, & audientia illi die sequenti concessa, cõmemoratis perniciosis criminibus Thurci, pacem cum Hungariæ rege multipliciter persuasit, obsecrans regẽ, ut quæ armis quæsiturus erat, per conditiones pacis susciperet, & cum cæteris Catholicis regibus contra Thurcum in arma prodiret. Ex Graccouiaqȝ transiens, in Nissam & postea in Oppauiam, Cardinalis Marcus pacem inter reges Poloniæ & Hungariæ cõponere nitebatur, nec efficere potuit. Concitauerunt ergo Poloni, & immiserunt in Hungariã belligeros pedites, qui nationis polonicæ fuerunt omnes, fratres appellati. Hos rex Mathias in duobus montibus, Modragora & Bukowiecz, quos in Hungaria incastellauerãt, expugnauit & contriuit. Et in principio sequẽtis anni 1474, misso Tarczithomasz cum sex milibus armatorũ, oppidum Smigrod nocte intempesta, oppidanis nihil suspicantibus, clam conquisiuit, & arcem machinis expugnauit. Deinde oppida Iaszel, Brzostek, Colaczicze, Fristath, Dambrowdzal, Dublia, Pilsno, & uillas prope ducentas incendio conflagrauit. Et oppidũ Crosno uallando, libere in prædis & cœdibus grassabatur. Donec per constitutiones pacis

Legatus papæ ad kazimirũ.

Exercitus Polonorũ a Mathia rege deuictus.

tutiones pacis a rege Hungariæ Mathia, tarde impetratas, gentes ipsius in Hungariā fuerūt reuocatæ. Conuersusq; contra Petrum Comorowski Polonum de nobilitate ciphorū, sub eo munitiones & castra Rosemberk, Hradek, Zabnyecz, Vetus castrum & sancti Nicolai, & Likawa expugnauit. Castro uero Horawa in quo se concluserat, octo milibus florenorum redempto, cum omni suppellectili in Poloniam ipsum abire permisit. At Kazimirus rex Poloniæ, in rege Mathia, suas & Wladislai regis Bohemiæ iniurias ultum iri uolens, die Veneris duodecima Augusti, anni præfati, ex noua ciuitate in Mstow processit, & exercitum polonorum, Lithuanis & Thartaris illum augentibus, ac sexaginta milia pugnatorū estimatum, collectū, in Slesiam uigesimasexta Septembris promouit, & duobus oppidis Cruczbork & Biczina conquisitis, cætera obmisit. Odraq; apud Chrapkouicze superato, statiua prope Olauiā tenuit, ubi pabulatores eius die Mercurii, duodecima Octobris in ortu solis, exercitus regis Mathiæ de Wratislauia, in qua se cōcluserat, emissus, iuxta uillam Swoncuicze inuasit, & facile fudit. Quomq; tumultuarii milites & caterua Thartarorū accurrisset, grādis instaurata fuit pugna, regeq; Kazimiro uexillum maius cum aulicis & Lithuanis mittente, sub ducatu Pauli Iassenski, extemplo hostilis exercitus terrore nimio agitatus, terga uertit, fugientesq; passim cæsi & capti sunt. Numerus desideratorū mille, captiuorum uero insignium sexaginta erat. De captiuis fuerunt, Vlricus Perltenski, Petrus Haugwicz, Paulus Karwath, & cæteri. Venit tādem die Lunæ. 24. Octobris Wladislaus rex Bohemiæ, cum uiginti milibus quorū maior pars erat peditum, per regem Kazimirum, adhuc statiua circa Olauiā tenentem, hilariter exceptus, & dudum exspectatus. Ipsius enī causa bellum gerebatur, exinde ad Wratislauiā coniunctis exercitibus itum est & ciuitas ex una parte, a longe tamen, est obsessa, sed non expugnata, quia absq; ordine omnia fiebant, populationēq; & pabulationē absq; duce agentes intercipiebātur. Intātum ut omnes turres & omnia ergascula Wratislauień captiuis polonorū impleta fuerūt. Casualiq; exorto incendio, quod uētus augebat uehemens, multi mortales, equi plurimi, & currus cum uictualibus quingenti, tanto exercitu opem non ferente, absumpti sunt. Repertæq; fuerūt in semiustis quadrigis pixides diuinissimam sacramentū eucharistiæ continentes, & intellectum est, conflagrationē ignis, plagam fuisse dei. Videns autē Mathias rex Hungariæ, utrumq; regem cum tot gentibus nihil agentem, timiditate quæ eum inuaserat, deposita, gentes suas in terras Vielunień & maioris poloniæ misit, quæ illas oras frequentibus incendiis, rege Poloniæ non obstante uastarunt. Irruerāt & gentes ducis Nicolai Oppolień in oppidum Clobuczko, sed ab oppidanis magna clade deuicti sunt. Caspar Szak, & Melcher Leber cæteriq; homines ducis Kozuchouień, & terrigenæ Glogouień, oppidum Miedzirzecz, negligenter obseruatū, nocte intempesta incenderūt & receperunt, arcem uero Sandiuogius Capitaneus, auro ut fertur illis tradidit. Qui omnem illam oram usq; ad ciuitatē Posnanień in spoliis & incendiis afflixerunt. Accidit deinde in exercitu Poloniæ & Bohemiæ regū, caristia, fames, dissinteria, & æpidimie. Coactiq; sūt ambo reges

sufferentias

Petrus Comorowski.

Kazimiri uitio

Ingressus in Slesiam ciuit[illegible]

Conflictus.

Desiderati & captiui.

Captiuitas Polonorum.

Ignis uehementia Vratislauiæ

Mathiæ audacia.

Sinistra fortuna exercitus Polonorum

sufferentias, quæ ab illis a rege Mathia Hungariæ expetebãtur, concedere & certis habitis tractatibus fœdera in duos annos cũ dimidio conclusa sunt cum maxima Polonorum & Bohemorũ iactura, qui nulla re memorabili gesta, discesserunt. Rex autẽ Mathias Hungariæ, more suo litteras ad summũ Pontificem, ad Imperatorẽ Romanorũ, & alios Reges ac Principes scripsit, suam potentiam efferendo, & regum Poloniæ atq; Bohemiæ extenuando. Scripsit & Gabriel frater minorum Episcopus Agrieñ, postea Cardinalis, carmina inuectiua contra Polonos, quæ incipiunt. Bruma uenit, nix alba ruit, migrãte Poloni. O fugite ad proprios algida turba lares &c. Cui ex aduerso Gregorius Archiepiscopus Leopolieñ pro Polonis rescripsit. Garrula lingua tace, nec sensu nec ratione, Vlla uales, uerba pudenda uomis &c.

Litteræ Mathiæ.

CAPVT LXIIII.

ANno autẽ domini 1477 instigante, ut ferebatur, rege Hungariæ Mathia, Cruciferi Prussiæ defectionem parabant, & Nicolaus Comorowski castra quædã incastellauit. Misso uero Petro Donin Castellano Siradieñ, cum sexingentis equitibus & quadringentis peditibus. Adiuncto ei Ioanne Biali, in Mariemburk Cruciferi cũ quibus duces Mazouiæ pactũ habuerunt a defectione cesserunt. Iacobo quoq; Dabienski Palatino Sandomirieñ & Capitaneo Craccouieñ aduersus Comorowski expedito, castra Barwald, Szefflari & Ziuiecz, per obsidionem sub septem septimanis conquisita sunt. Et castrum Barwald ualde spissum & forti muro munitum, iubente rege Kazimiro deiectum & solo equatum est. Ziuiecz uero incendio deletum, Szefflari Marco Ratoldi, eo q pecunias a rege in eo haberet inscriptas, est restitutum. In anno quoq; sequenti bellum contra regem & regnum Martinus Treslar Magister Prussiæ, & Nicolaus Tungen occupator Varmieñ Episcopatus resumebãt, sed ex tempore deciderunt. In annoq; 1479 Nicolaus Tungen in Piotrkow ueniens, regi Kazimiro reconciliatus, iuramẽtum fidelitatis præstitit. Tandem & Martinus Treslar Magister Prussiæ, omni ptinacia deposita, die Saturni, nona Octobris eiusdem anni, iuramentum fidelitatis regi in arce nouæ ciuitatis, in præsentia oratorum regis Hungariæ, Stephani Comitis Scepusieñ, & Venceslai Beczkowski Bohemi, præstitit. Anno autẽ domini 1485, die Iouis, quindecima Septembris, quæ fuit in crastino exaltationis sãctæ Crucis. Stephanus Palatinus Valachiæ iuramentũ fidelitatis cum suis Boyariis regi Kazimiro in Kolomya oppido Russiæ præstitit. Vbi nõnulli stipendiarii Bohemi, qui noctu exercitum præfati Stephani Palatini inuadentes deprædati fuerant, rege mandante, capite truncati sunt. Acceptoq; exercitu mercede cõductorũ a rege, Stephanus Palatinus Thurcas grassãtes, de Valachia expulit, & duces exercitus remuneratos, una cũ exercitu in Poloniã remisit. Et quia Thartari sæpenumero terras Russiæ & Lithuaniæ uastabãt, rex Kazimirus contra eos Ioannem Albertũ terciogenitum expediuit, quo aduentante, Thartari ad sua se receperunt. In anno quoq; domini 1489 iterum contra eosdem missus, decima die mensis Iulii de Craccouia exiuit, & Thartaros circa scenosa loca compræhensos fudit, & reliquos dissipatos e terris Russiæ effugauit, ad

Castrum Barwald demolitum.

Homagia Kazimiro prestantur.

Ioannis Alberti in Thartaris uictoria.

uit, ad genitricemq; cum triumpho & gloria rediit. Mathia autē rege Hungariæ, in Vienna Austriæ morte absumpto. Anno domini 1490, die Lunæ, quinta mensis Aprilis, dominica siquidem Palmarū quom letaretur ex peroratione legatorū regis Franciæ, inter prandendum ficus afferre sibi iussit, quas quom ab aulicis consumptas didicisset, nimio furore & ira captus, in Apoplexiā incidit, qua oppræssus mugitus quosdam ædidit, insensibilis tamē iacuit. Donec in crastino post palmarū spiritū exalauit, tūc Ioannē Albertū ab Orsag. i. cōmunitate nobiliū in Rakosz electū, rex Kazimirus in Hūgariam misit. Qui die solis 27. mensis Iunii, cum notabili exercitu summo mane diuinis officiis ex mandato festinanter peractis, de Graccouia egressus, per Sandecz & iuxta Cassouiā transiens, usq; ad Pest peruenit. Compertoq; q Wladislaus germanus eius senior natu, & rex Bohemiæ a pōtificibus & potentibus regni Hūgariæ dudum uocatus, & dominica circa exaltationis sanctæ Crucis, quæ fuit decimanona mēsis Septembris, in regem Hungariæ in alba regali fuisset coronatus, & Budæ residentiam tenens, oppidum Pest & loca uicina gente armata aduersus Ioānem Albertū oppleset, a Pest retrocedens, Cassouiā obsedit. Castrumq; Szarisz & oppida Aperies, & Cibinium cum adiacētibus in deditionē accepit, sed & nouam ciuitatem seu Riuulum dominarum, per quosdam suos armigeros expugnauit, quod Hungari perpendētes, & Cassouiensibus obsidione laborātibus subuenire cupiētes. Pro concordia fratrum instabant, & eam circa carnisprivium in præsentia præfatorum principum & fratrum in campo iuxta Cassouiam confecerūt. Vt Wladislao Hungariam tanq̄ rege legittime coronato possidente, Ioannes Albertus ducatum in Slesia maioris Glogouiæ cum Kozuchow, Wladisslaw & possessione oppidorū olim ducis Zeganen̄ acceptaret & teneret, quod & factum est. Sub eo tempore puta circa festum Epiphaniarum, sydus crinitum quod Cometē uocant, subtercia facie pisciū apparitione emersit. Ab astrologis dominus Astone nominatum capite nō magno, cauda uero prolixiore, sed tenui & paruæ lucis, de natura Mercurii, sequebaturq; solem post occasum, cauda post se ad orientem protensa. Tametsi concordia fratrum cōflata fuisset, & decreto firmato, Glogouia cum certis oppidis Slesiæ duci Ioanni Alberto assignata esset, simul & per Capitaneū ipsius Ioānem Polak, in usufructum & possessionē acceptata fuisset. Attamen Ioannes Albertus persuasus de Hungaria minime exiuit, quod Hungari moleste ferentes, Stephanum Comitem Scepusien̄, & regni Hungariæ Palatinum ac gubernatorem cum duodecim milibus armatorum aduersus eum destinarūt, quo cum in kalendis Ianuarii alias prima Ianuarii āni Christi 1492 circa occasum solis cōgrediens, Ioannes Albertus facile superatus est, quoniā dumtaxat bellatorū duo milia habebat. Nox tamen atra non parum adiumenti superatis & fugientibus præbuit. Dux quoq; Ioānes Albertus a suis in tenebris derelictus in captiuitatē Hussaronum uenerat, quem ex loquela quidam aulici cognoscentes, singillatim unus post alterum cum clamore (ut putarentur plures) accurrentes eripuerunt, & in Aperies deduxerunt. Et sequentibus diebus p compositionē facta pace, Hungari uersus Budam, dux uero Albertus Grac

Mathiæ regis obitus.

Successor sibi eligitur.

Dissensio pro regnum.

Apparitio Cometes.

Ioannis Alberti permanentia in Hungaria.

Stephanus Comes Scepusien̄ aduersus eum pugnat.

Ioannes Albertus superatus.

couiam diuertit, quem uenientem, Graccouienses honorifice suscipientes in arcem Graccouien deduxerunt. Et illic usq; in diem mortis Kazimiri genitoris sui permansit. Kazimirus siquidem genitor ipsius & rex Poloniæ, post festa paschæ eodem ãno 1492 sensim ex profluuio uentris in Lithuania ægrotare cœpit, & quom sui philosophi restringere aut noluerunt aut non potuerunt. Monachorũ minorũ de obseruantia, quos uulgariter Bernardinos nuncupãt, accepto consilio. Pane grossissimo ac nigerrimo Lithuanico in Grodno uentrẽ constrinxit. Et exhilaratus in suos medicos inuexit, q̃ relligiosorũ medicina pluris ualeret q̃ in arte medica doctorum. Cœpit tamen statim secũdum pedes tumere, quod quom nec fratres, nec philosophi curarẽt, Iacobum de Zalesze suum medicũ percontãdo requisiuit. An adhuc spes esset sanitatis, qui quom respondisset minime, tanq̃ fortis athleta imperterritus subiunxit, ergo moriẽdum est, & medico addente, utiq;. Vadas ergo inquit, astanti, pro confessore & pro sacerdotibus, ut mihi salutaria præbeant sacramenta. Perceptis itaq; rite sacramentis, & testamẽto facto, in priuatis & abditis locis centũ milia aureorũ ostendit, quos inter filios partiendo, Ioãni Alberto minimã sortem designauit, quoniã inquit in Hũgarico bello multa absorpsit, sicq; in pace mortuus est, in castro Grodneñ, die Iouis, septima mensis Iunii proxima ante festum Penthecostes, ut eiusdem mensis principiũ exicium mortis esset, cuius finis inicium regni & coronæ erat. Regnauit autẽ in Polonia quadragintaquinq; annis, absq; decemocto diebus. Nõ computatis duobus ãnis & medio, ab interitu germani sui Wladislai in Thracia, quibus regnum Poloniæ uacauit. Relatus autẽ & adductus Graccouiã, eadẽ die scilicet undecima die mẽsis Iulii, quæ est dies trãslationis sancti Benedicti post meridiem, in dextra parte sacelli noui sanctæ Crucis, per reginam Elizabeth consortem eius constructi, sepulturam accepit. Cuius opera mausoleum est superpositum marmoreum, cum supereminentia lignorum rubefactorum. Erat autẽ maxima pompa tam in sepultura q̃ in exequiis, cohonestãte & funebria peragente regina Elizabeth, cum filiis, Prælatis, Pontificibus, & Baronibus regni. Aderant processiones totius urbis, & equites armati cũ uexillis secundum numerũ prouinciarũ, quibus dum uiueret imperabat. Aderãt & uniuersitas studii Graccouiẽ: clerici, & plebis multitudo copiosa. Fuit autem rex Kazimirus proceræ staturæ, secundũ anteriorẽ capitis partẽ a uertice per totum caluus, faciei oblongæ & macræ, uocis blesæ, ab ineunte ætate usq; in finem uitæ semper uenator & auceps. Canes uenaticos plurimũ diligens, quod ex uno exẽplo cognosce. Dũ Wladislaus dux Ribniceñ & Plezineñ, fatuus agnominatus, donaria Wladislao regi Bohemiæ missa intercepisset, & parsum iri sibi præcaretur. Canes inquit uenaticos dumtaxat reddat, & cætera possideat donaria, tanq̃ canes maioris ualoris fuissẽt rebus cæteris. Fuit homo semper sobrius, aquam bibẽs, uinum, siceram, ceruisiam, & pharmacũ nunq̃ gustans, & odorem eorum execrans atq; fastidiens. In uenerem procliuus, balnea & fomentationes crebras amãs. Commessationi & cõmessioni indulgens ac intentus, laboris, frigoris, fumi, uenti, æstus patientissimus. Postq̃ ex ducatu Lithuaniæ in regem Poloniæ assumptus esset, clerum perturbauit

Kazimiri ægritudines.

Kazimiri mors

Pompę funebralis descriptio.

Kazimiri statura, mores, & gesta.

Pacientia eius.

rum perturbauit, præcipue pro Episcopatu Graccouieñ contendentes. Deinceps uero ad tempora uitæ, eum multũ ueneratus, ad prãdia sæpenumero uocabat, ut quottannis Graccouiã ueniret, Prælatos, Canonicos, Doctores & Magistros aleret, & prandiis oppipare instructis reficeret. A subditis suis pecunias corrogabat, petebat, & mutuabat, promissi memor & uerax. Mutuataq; persoluens, regios prouentus, castra & oppida arendans & inuadiãs Edificia negligens, ita ut pleraq; castra sui dominii colapsa fuerẽt, aut tectis denudata priuarentur. Coniugis suæ reginæ Elizabeth feruidus amator, & ab ea reciprocis adamatus amoribus, ut fœlix coniugium inter eos ore omnium diceretur. Prolem quoq; frequentẽ & numerosam, mares sex, fœminas septem procreauit. Ex quibus quattuor reges fuerunt. Wladislaus primogenitus rex Hungariæ Bohemiæq;. Ioannes Albertus, & Alexander. Item Sigismundus, reges Poloniæ successiue regnantes. Kazimirus autẽ secundo genitus, ptisi præfocatus, in Vilna tumulatus requiescit. Et ut fertur pro sãctitate uitæ miraculis coruscat. Vltimus filius Fridericus, Cardinalis tituli sanctæ Luciæ in septem soliis, Archiepiscopus & primas Gneznen̄, Episcopusq; Graccoꝛ fuit. Septẽ aũt filiæ fuere. Heduigis maior natu Georgio duci Bauariæ desponsata. Sophia secunda filia Ioanni Marchioni Brãdenburgeñ. Anna quinta filia Boguslao duci Stolpeñ & Stetineñ. Barbara sexta filia Georgio duci Misznen̄. Vltima earum Elizabeth Legnicensi duci nupta. Elizabeth autem tercia inter filias immatura morte præuenta, in sepulchro Heduigis materteræ Graccouiæ tumulata quiescit. Similiter Elizabeth inter filias quarta in pueritia occumbens, in dextra parte chori sepulta est. Insuper rex Kazimirus cum Cruciferis fratribus Theutonicis in Prussia longum & periculosum gessit bellum, quos tandem post quattuordecimum annum superauit ac domuit. Et resurgentes iterũ & iterum tanq̃ Hercules claua, Idram renascentem, & Antheum e terra surgentẽ occidit & silere coegit. Glorificet ergo deum Polonia, ꝙ castra & ciuitates munitas, labore alienigenarum constructas, per regem Kazimirũ regno Poloniæ contulit, ut custodiret legem domini & iustificatiões eius requireret, quẽadmodum in psalmo centesimo quarto dicitur. Dedit illis regiones gentium, & labores populorũ possederũt, ut custodiãt iustificationes eius & legem eius requirant.

Proles kazimiri sex⁹ utriusq;

Expressio potentiæ suę in Prutenos.

CAPVT LXV.

ANno domini 1447 Sbigneus Episcopus Graccouieñ ecclesiam Collegiatam in noua Sandecz cum aliquot Prælaturis & Præbendis fundauit. Eodem anno multa spolia & furta in regno Poloniæ sub hyemem per raptores & fures de Slesia & Hungaria suborta fuerunt. Et non erat defensor, rege Kazimiro in Lithuania manente Anno domini 1448. Veniente ex Lublin a rege Kazimiro in Graccouiã Baptista Episcopo Camerineñ nuncio apostolico. Prælati & Capitulum Graccouieñ, Consulatusq; & ciues Graccouieñ in mille quingentis equis, splendide obuiam exeuntes, eum susceperunt. Vniuersitas aũt Graccouieñ nullam ei, etiam monita & rogata, reuerentiam facere uoluit, quoniã concilio Basiliensi, & non papæ electo, assistebat. Propter quod præfatus Episcopus Baptista contra

Raptores in Poloniam.

Baptista Episcopus Cam e rinen Craccouien uniuersitatis hostis.

pista cōtra uniuersitatē fremebat, & eam beneficiis priuare conabatur. Ac cum consensu regis de regno expellere, quem Sbigneus Cardinalis & Episcopus Graccouien persuasionibus suis abducebat & mitigabat. Et ut fertur ipso redeūte Romā, Nicolaus papa quintus, q arrogāter & minus prudenter egisset, eū in cōspectū suū admittere noluit. Et eximie tabefactus, præ tristicia in breui uitā finiuit. Eodē āno Ioānes de Huniad gubernator regni Hungariæ numeroso & forti exercitu coadunato, Thurciā alias Græciam intrauit, & quom ad campū Cossowo peruenisset. Imperator Thurcorū cū tricētis milibus equitū, & sexaginta milibus peditum superuenit, ubi feria quinta ante Lucæ euangelistæ æquo marte pugnatū est. Altero die Hungarorū exercitus occidebatur, & a multitudine Thurcarū concludebatur, ita q confractus in nocte fugam init. Sabbato autē pauci ex Polonis & Bohemis in castris remanentes, a mane ad meridiem machinis & balistis se tutabantur tandē ad extremū uicti, fere quindecim milia occisi sunt. Capti autē fuerunt duodecim milia. Ioannes autem de Huniad fugæ se cōmittens, solitarius in Rascia in quodam castro de mandato dispoti Rasciæ captus fuit. Et ad iuramenta ac promissa Prælatorū & Baronum Hungariæ, dato filio eius in obsidem, dimissus erat, qui liberatus non solum castra promissa non reddidit, sed & quæ iuris Dispoti erāt expugnauit. Anno domini 1449. Felix papa quintus, olim Amadeus dux Sabaudiæ nūcupatus cessit, & publice papatum resignauit, & sublatum est scisma, quod fere decem annis durauit, ueri u adagio teste. Lux fulsit mundo cessit fœlix Nicolao. Eodem anno Nicolaus papa quintus misit Capellum Sbigneo Episcopo Graccouien per Ioannē Dlugosz seniorem Canonicū Graccouien. Felix Sbigneus Cardinalis qui trino capello redimit⁹ erat. Ab Eugenio quarto, & Felice quinto, Item a Nicolao quinto, quolibet eorū ad sua suffragia ipsum Cardinalatu allici ētē. Anno domini 1451 Dauid Imperatoris Thurcorū fratris filius Mustapha nominati a rege Kazimiro optauit, ut ei per terras suas in Cōstantinopolim transire liceret, quoniā Omarath imperator Thurcorū diē ultimū obierat. Annuit Kazimirus sue petitioni, & remuneratū cū cōductoribus remisit. Cassus tamen suus fuit labor, Thurci enī iam alium imperatorē elegerāt. Anno quo supra annum Iubileū Nicolaus papa quintus, pro uniuerso regno Poloniæ, & magno ducatu Lithuaniæ ad intercessionē Sbignei Cardinalis Graccouien concesserat, q a mense Decembri ad finem Augusti durauit. Eodem anno grādis pestis in terris maioris Poloniæ inualuerat. Anno præfato 1451 Iiskra de Brandis cum quattuor milibus militum. Ioānem de Huniad gubernatorem regni Hungariæ, sedecim milia ducentem, feria tercia in uigilia natiuitatis Mariæ, circa Luczencze fudit, quia inchoato prælio, magna pars exercitus gubernatoris fugere cœpit, quam gubernator a fuga cohibere non ualuit. Anno domini eodem feria quinta decima mensis Februarii, quæ fuit dies sanctæ Scolasticæ, dux Boleslaus Switrigal in castro Luczko mortuus est. Anno domini 1453 quoniā duces Ianussius Oszaanczimien, & Przemislaus Tosseceñ regionem Polonicā deprædabātur. Ioannes Szczekoczki Capitaneus, & Ioānes Kuropatwa Succamerarius Lublineñ, pro Capitaneis electi cum

Ioānes de Huniad Thurciā ingressus.

Poloni & Bohemi uicti.

Scisma decem annorū ruptū.

Dauid Constantinopolim petit.

Iubileus cum peste.

Iskra uictor in Ioāne Huniad

Switrigal obitus.

cti cum gentibus præcio conductis contra eos missi, illico castrũ Oswãczim obsidione cinxerunt, & ipsum in potestatẽ regis & regni redegerunt, Et Ioãnes de Czizow Castellanus & Capitaneus Graccouieñ in eo locatus est, donec Oswãcimieñ dux pecunias pro stipendiariis expositas solueret, aut ipse cum terra suã feudum regi præstaret. Eodem ãno exercitus Thartarorũ Podoliam uastabat. Ioannes uero Lascz administrator in Zukouiecz, nobilis de domo Pomiany cum aliis administratoribus, uidens se hostibus imparẽ, in campo Krasnew, nocte omne illud robur Thartarorũ prostrauit. Deinde interdiu reliquos exercitus Thartarorũ (qui haud longe aberant) aggressus ducem Thartarorum, deo fauente occidit, & reliquũ agmen thartarorum in fugam cõuertit, preda de manibus ipsorum erepta. Anno præfato. 53. supra mille quadringẽtos Constãtinopolis Græcorũ metropolis, per Mahumeth imperatorẽ Thurcorũ, die. 29. Maii capta est. Post. 54. diem oppugnationis Imperator Græcorũ Constãtinus nomine, pugnans obtruncatus est, turba populorum trucidata. Matronæ & uirgines ad libidinem raptæ. Saluatoris nostri simulachrũ in crucẽ pendẽtis densum & cõtemptum præcedentibus qui dicerent. Hic est christianorũ deus, in castra delatum, sputo, luto, & sagittis iactatum est. Pera Ianuensium ciuitas, simile periculum uerita, missis nunciis deditionẽ fecit. Thurco autem mandante, turres & mœnia rupta, & solo æquata sunt. Cãpanæ sublatæ & in machinas resolutæ, & 16. milia aureorũ ꝓ tributo imposita sunt. Eodem anno dux Ianussius Oszwancimieñ castrũ Oswanczim obsedit, qui cũ ignominia & iactura suorũ repulsus. Antiquum castrũ per patrem suũ ruinatum, Volek nuncupatũ reformauit. Et ex eo nõ solum terrã Oswanczimieñ, sed & confinia regni spoliauit. Barones itaq; regni, rege absente & in Lithuania cõmorante, Volek obsederũt, & pacem cõcluserũt. Et quia Polonis ducem Ianussiũ patrimonio suo uiolenter spoliari iniustũ uidebatur, ex pacto ei uiginti milia latorũ grossorum pro terra Oszwancimieñ dederãt, & de ea perpetuo cessit. Ladislaus rex Hũgariæ & dux Austriæ, Pragæ in regem Bohemiæ eodem anno scilicet 1453 dominico die qui fuit festum Simonis & Iudæ, per Dionisium Cardinalem & Archiepiscopum Strigonieñ coronatus est. Peracta autẽ coronatione, ut quisq; secundũ arbitrium sub una specie uel duplici cõmunicaret, concessit. Ipse tamen rogatus, hereticorum ecclesias nunq̃ intrauit.

Ioannes dux Oswancimieñ uictus.

Ioannes Lascz Thartarorũ uictor.

Constãtinopolis captiuitas.

Pera Ianueñ ciuitas capta.

Castrũ Volek restauratum.

Ladislai. regis Hungariæ coronatio.

CAPVT LXVI.

ANno domini 1455 feria tercia post palmarum, quæ erat prima dies Aprilis. Sbigneus Cardinalis & Episcopus Graccouieñ Sãdomiriæ, dum passio domini in ecclesia Sãdomirieñ cantaretur mortuus est. Ex Sandomiria in Graccouiã delatus, feria quarta paschæ, quæ fuit nona Aprilis, in medio chori sub urna erea, per eũ dum uiueret ordinata, sepultus. Et tres capelli rubei super sepulchrum suspẽsi sunt quorũ iã nullus apparet, qm̃ a tribus sũmis Pontificibus Eugenio quarto. Felice. 5. & Nicolao quinto Cardinalis factus erat, quod perraro uni contigit. Exegerat annos uitæ. 66. in pontificatu Graccouieñ annos 32. in Cardinalatu uero sedecim. Testamentum suum ecclesiis, monasteriis, studentibus,

Sbigneus Cardinalis Episcopus Graccouieñ mortuus.

ægenis & miserabilibus personis, & non suis propinquis distribui iussit. Anno præexpresso feria secunda Penthecostes, quæ fuit 26. Maii hora uesperarum, dum mechanici in campo auē sagittarent. Ignis de domo Thomæ lorificis Consulis Graccouieñ proxima ædi sancti Petri erupit, & Castrēsem & Canonicalem plateas, & quattuor ædes sacras scilicet sanctorum Petri, Andreæ, Martini, & Mariæ Magdalenæ cum collegio Canonistarū cōsumpsit. Duæ dūtaxat domus canonicales magistri Nicolai Spiczmeri Cātoris, & Ioānis Dlugosz Canonici Graccouieñ egre defensæ fuerūt. Ab eo ergo tēpore sagitatio galli ad octauam in diē ferialem non festiuū, diem scilicet Lunæ post trinitatis proximum translata est. Eodem anno interierant frumenta & sequuta fuit caritas annonæ. Insuper prædicto āno 1455 tercia Octobris monasteria fratrum minorū de obseruantia in Posnania, Costen, Wschowa, & Cobilino per ciues fundata sunt. Anno domini 1456 Nicolaum de Thurza præsbiterum, gerentem se pro Scolastico Graccouieñ, & germanū eius patruelem de Gnoinik clericū, gerentē se pro Canonico Graccouieñ (& uterq; eorū sub uiuis beneficia impetrauerat) eculei pœna examinatos, & furtum quo ordine egerūt confessos. Consulatus Graccouieñ intra muros Graccoꝛ portæ sancti Floriani proximos mucrone percussit. Et supposita fuit Graccouia interdicto, usq; quo Wladislaus primogenitus regis Kazimiri nasceretur. Natus autē erat feria secūda post dominicam Oculi, quæ fuit prima mēsis Marcii, post horam terciā noctis, & in octaua paschæ per Thomā Episcopum Graccouieñ baptisatus. Is diu in Hungaria & Bohemia rex pacificus quē pax uelut umbra corpus sequebat̄, fœliciter regnauit. Anno præfato Crux auctoritate apostolica cōtra Thurcam prædicabatur. Imperator autē Thurcarū Albam regalem Rasciæ, ad fluenta Sawi & Danubii sitam, obsedit, tredecimq; hebdomadis continua quassatione, turres, & muros solo prostrauit. Ioannes autē Capistranus cum octingentis cruce signatis de Buda per Danubium in nauibus demissus castrum introiuit. Ioannes uero Huniad cū gente armata per terrā aduenit, & fortissima pugna, sine ulla pausa tam in die q̄ in nocte fuit, donec uictoria ex alto catholicis data, Thurci cū suo imperatore in fugam uerterentur. Et christiani centum insignes machinas, sexaginta quattuor galeas & multitudinem captiuorū consequuti fuerūt. Gloriabatur itaq; pater Ioannes Capistranus, ꝙ cum bubulcis & ruralibus, pugnaces Thurcas deo iuuante contriuisset. Gloriabatur & Ioannes de Huniad gubernator regni Hungariæ, ꝙ robore, militia, & perseuerātia eius Thurcos superatos, & imperatore eorum Mahumete uulnerato, ad extremum profligauit. Sed ambo eodem anno absumpti, gloriæ finem imposuerunt. Nam Ioannes de Huniad in mense Augusti mortuus est, uir in armis & administratione bellorum celebris. Ioannes uero de Capistrano, 23. in Vlāk oppido Hungariæ Christo spiritum reddens. In ecclesia conuentuali .s. Mariæ ordinis sancti Francisci eiusdem oppidi sepulturā accepit. Eodem anno post Viti Cometes ad septemtrionē quātitatis mediocris apparuit, tota nocte usq; ad ortū solis apparens. Duratio autē eius uno mense exacta est. Anno domini 1457 Ladislaus rex Hungariæ assistentiam primorum consiliariorum

Magna incineratio Graccouiæ.

Caristia annonę.

Interdictum Graccouię.

Cruciferi contra Thurcum

Ioannes Capistranus cum suis cruce signatis.

Mahumetes uulneratus & profligatus

Ioānes de Huniad mortuus atq; Capistranus.

Cometes.

orum Hungariæ nactus. Ladislaum filium gubernatoris, interfectorē Vlrici Comitis Ciliæ capite truncauit, & Mathiā germanū eius cū amicis & comē salibus in carceribus captiuatū obseruauit. Eodē āno die Mercurii. 21. Septēbris hora completorii, Elizabeth regina Poloniæ in Craccouia Heduigim filiam parturiit. Anno quo supra Kazimiro rege Poloniæ conuentionē in Piotrkow agente, Nuncius est allatus Ladislaum regem Hungariæ & Bohemiæ ac ducem Austriæ, cui uirgo Magdalena regis Franciæ filia, fuit despōsata, in die Ceciliæ subito infirmatum, in die sancti Clementis diem obiisse. Ac in die beatæ Katharinæ in ecclesia Pragen̄, in sepulchro protaui sui Karoli imperatoris esse sepultum. Et nouam sponsam ex medio itinere reuocasse fuisse. Varii autē fuerunt rumores de morte eius. Vulgatiori tamē & crassiori sermone, Georgius de Poszdzebrad de morte sua insimulabatur, & eo præsumptuosius q; se in regē Bohemiæ erexit. Insimulabatur & Ioanna Georgii Poszdzebrad ki uxor, q; in pomo regi dato, ueneno interlito mortē procurarit. Interiit autē rex Ladislaus anno ætatis suæ decimonono.

Interfector Vlrici Comitis Ciliæ.

Ladislai regis Hungariæ & Bohemiæ mors

CAPVT LXVII.

ANno domini 1 4 5 8 die dominico. 22. Ianuarii, quæ fuit sācti Vincencii. Mathias Ioannis de Huniad olim gubernatoris Hungariæ filius, tredecimum agens annū Apud Budam nondum ex captiuitate, qua per Georgiū de Poszdzebrad gubernatorē Bohemiæ detinebatur solutus. Et Michael Szuladin auunculus eius, qui cum quinq; milibus gētium aduenerat, in gubernatorem regni Hungariæ electus Et pro liberatione electi regis quinquaginta milia aureorum congesta sunt. Apud Pragam uero in quattuor tēporibus cinerū, Georgius Poszdzebrad Gubernator Bohemiæ, in regem Bohemiæ, feria quinta āte dominicā Oculi, quæ fuit secunda dies Marcii electus est. Vir in administrādis rebus bellicis prouidus, sed erroribus Viclephistis plurimum deprauatus. Die autē dominico post sancti Georgii quæ fuit ultima Aprilis, per Augustinum episcopu n Iaurien̄, assistentibus sibi Vincentio Vacien̄ Episcopo, & Prothasio electo Olomuncen̄ Girzik in regem. Ioanna uero consors eius in reginā Bohemiæ coronati sunt. Eodem anno Hungari contra Nicolaū Comorowski, & Thelephum, uictoria potiti sunt. Ioannē autē Iskra, & Petrum Rathkouecz, certis castris & munitionibus exuerūt. Die quoq; dominico Pēthecostes circa Pothok oppidum hungariæ cum Thelepho cōgressi, omnes eius copias conflixerunt. Pressit etiā Georgius Bohemiæ rex Austriā bello, nec prius destitit, donec certa fierent pacta, per quæ illi Vlricus Eczinger de uenenatione Ladislai regis insimulatus, traderetur. Eodem anno feria quinta, in uigilia sancti Francisci, tercia Octobris in aurora. Elizabeth regina secundum filium progenuit, cui nomen Kazimirus imposuit. Anno domini 1 4 5 9 Quidam Barones, quorum princeps Nicolaus Frillaczki erat, Mathia reiecto, Fridericum imperatorē, & Austriæ ducem, in regem assumpserūt. Qui electioni a paucis factæ consentiens, totam Hungariam bello ciuili inuoluit exercitibus utriusq; regis concurrentibus atrox bellum fuit. Ad extremū tamen Cæsarinis uictoria cessit, Tādem pace perpetua composita, sub his cō

Mathias de huniad e captiuitate liberatus.

Girzik in regē Ioāna vxor in reginam Bohemiæ inuncti.

Nicolaus Comorowski & Telephus ab Hūgaris victi

Austria oppressa.

kazimirus.

Fridericus rex electus.

Fridericus & successores titulum regni Hũgariæ habent.

ditionibus, ut Cæsar Fridericus titulo regni Hungariæ, sibi & suis successoribus retento, coronam materialem regni hungariæ, per Elizabeth apud illum deposita, redderet. De administratione regni hungariæ, ad uitã dumtaxat Mathiæ cœderet, post mortem sibi successurus. Pro restitutione quoque coronæ Mathias rex, Friderico octuaginta milia aureorum solueret. Dum pax sub his conditionibus completa est, rex Mathias a Cæsare in filiũ susceptus tum primum se coronari in regem, in alba regali huiusmodi corona obtinuit & procurauit. Anno domini 1 4 6 0 die Iouis. 27. mensis Decembris in die Ioannis euangelistæ filius tercius Kazimiro, ex Elizabeth in Graccouia hora duodecima natus est. Cui nomen binonimũ Ioannes Albertus inditũ est. Anno domini 1 4 6 1 die Mercurii, quinta mensis Augusti, apud Graccouiã Elizabeth regina quartum filiũ enixa est. Qui a Ioanne Pniowski Archidiacono & administratore Graccouien̄ baptisatus, Alexander uocitatus est. Eodẽ anno Sophia Poloniæ regina, Wladislai regis Poloniæ relicta, ex nimia saci etate melonum febre acuta cõtracta, ad extremum paralisi tacta, omnibus sacramentis procurata, in castro Graccouien̄ die Lunæ. 21. Septembris, hora uesperarum mortua est. Die uero Lunæ. 27. Septembris, apud maiorem ecclesiã Graccouien̄ in sacello. s. Trinitatis, quod a fundamẽtis quadrata petra erexerat, & octenario numero ministrorũ, clenodiisque & indumẽtis regiis splendide dotauerat, celebri apparatu funeris sepulta, uno & quadraginta exactis annis, ex quo regi Wladislao cõiugio coniuncta, in Poloniæ regnũ aduenerat. Carmine tali celebrata. Sãguine clara ducum Russiæ clarissima quondam. Laudibus ipsa meis gloria summi sui. Iuncta Polonorũ diuino fœdere regi. Contraxi populos in mea uota meos &c. Anno domini 1 4 6 3, Mahumeth imperator Thurcorũ, accepto & expugnato regno Bosnæ. Cœpit regem Bosnæ in castro fortissimo Iaycze, & eum sagitis militũ necauit. Rex uero Hungariæ Mathias, aliquas arces & presidia Thurcarum expugnans Emericum Diak hominem magnæ factiuitatis regem Bosnen̄ prefecit. Arcemque Iaycze, quam septem milia Thurcarũ egregie tutabãtur, longa obsidione macerans per deditionẽ cœpit. Sub tempore illo Poloni militares, regis Mathiæ pauci numero, quorũ Felix de Panyow genere Godzaba, & Ioanes Albus de Sreczkow genere Doliua, ductores erãt, quattuor milia thurcarum noctis tempore inuasorũ profligarunt. Septingentos autẽ equestres Hungaros quorũ Sokolopeter ductor erat, quoniã deserẽtes socios suos prefatos Polonos, abscesserant, Mathias rex obiurgatos, capitibus eorum braccis impositis & uultibus uelatis, extra castra non nisi post triduum reuersuros, ut cæteris in exemplum forent, propulit. Anno domini 1 4 6 4 Pius papa secundus generale pessagium cõtra Thurcam instituit. Ad quod plura hominum milia crucem apud Graccouiam assumentes. Feria tercia paschæ, q̃ in terciam Aprilis cadebat, in Iudeos & eorum domos ad uesperũ irruerunt, et confractis tam domibus q̃ sinagoga iudaica, uniuersas substantias eorum diripuerunt, trigintaque homines de utroque sexu trucidarũt. Cætera uero multitudo iudeorum in æde Ioannis de Tanczin ad portam se receperat. In crastino uero ampliori seditione gliscente, uix caterua iudeorum defensa, in arcem Graccouien̄

Ioãnis Alberti natiuitas.

Alexandri natiuitas.

Sophia Poloniæ regina mortua.

Epitaphiũ eius.

Rex Bosnæ a Mahumeto captus.

Polonorum milites Hungaris Prelati.

Cruciferorum in Iudeos seuitia.

Graccouieñ est deducta. Eiusdem ãni sexta Maii, hora prima noctis regina Elizabeth filiam genuit, quæ die solis quartadecima Iunii per Ioãnem Episcopum Graccouieñ baptisata, Sophia nomen accepit. Anno domini 1465. Wladum superioris Moldauiæ principem, Mathias rex Hungar: quasi cũ Thurcã cõtra illum sentiret captiuauit. Radul autẽ germanus Wladi Mahumeti thurcarũ imperatori adherens, tributarium se illi prestitit, & presatam maiorem Moldauiá ab illo regendam sub tributo suscepit. Oppidũq; Kilia, quod Greci Likostomos appellant, exclusis hungaris occupauit. Veritus Stephanus Palatinus Valachiæ Thurci uicinitatem, & ipse in tributum Thurci concessit. Habita tandem cõspiratione cum ciuibus Kiliæ, porta una subserrata, Stephanus Kiliam sub noctis medio comprehendit. Duosq; arcis Capitaneos, qui forte ad nuptiarũ solennitatem inuitati, delicatius epulati fuerãt, in oppido offendens. Vnum cepit. Alterũ uero in arcem sfugientem, terrore & spe uitæ ac munerum q̃ offerebantur affectũ corrupit, & arcem in potestatẽ Stephani tradidit. Maxima, his auditis thurcarũ Cæsar frangebatur molestia & ira. Sed nuncium Stephani cum tributo & muneribus ad se missum captiuatum quem tenebat, honoratũ remisit, & excusationes de interceptione Kiliæ ad satisfactionem accepit. Eodem anno die solis, nona Maii, in festum trinitatis cadente, sub missa maiori Elizabeth regina Poloniæ in castro Graccouieñ filiam partu septimo effudit. Quæ altero die solis sedecima Maii baptisata, Elizabeth est uocata. Eodẽ quo orta fuerat die anno sequenti mortua, Graccouiæ in sepulchro Heduigis materteræ sepulta. Anno prefato die solis. 26. Maii, infra concionem ad populum, Clipeus ecclesiæ sancti Frãcisci Gracco: inter chorum & corpus ecclesiæ consistens, decidit. Post quem turris altissima eiusdem monasterii a Boleslao pudico duce Graccouieñ, cum ambitu circa summitatẽ, magnifico sumptu edificata, quoniam & eidẽ clipeo adherebat, & per incendium debilitata fuerat solotenus decidens, corruit. Et columnas ac testudinem in corpore. In choro uero testudinẽ pro aliqua parte concussit. Nemineẽ tamẽ ex hominibus lesit

Sophia filia. 6

wladus capt⁹.

Kilia capta.

Elizabeth. 7.

Ruina partium ecclesiæ sanctĩ Francisci.

CAPVT LXVIII.

ANno domini 1466 Ioannes Rokiczan, Bohemicæ heresis uertex, & auriga dolosus, subita paralisi percussus, apud Pragã loquendi usum ammisit. Iustissimo dei iudicio, ut qui lingua sceleratissimam heresim extulit & predicauit, lingua languidata puniretur. Eodem anno circa medium mensis Augusti, Eczigeri imperator Thartarorum Przecopensiũ absumptus est. Qui sub omni tempore sui imperii pacem optimam cum regno Poloniæ & terris Russiæ custodiuit, & tenuit. Eodem anno pestis in regno Poloniæ uiguit. Anno preexpresso Georgium Poszdzebradski regem Bohe: tanq̃ hereticum 23 Decembris omni honore. Paulus papa secũdus Romæ priuauit, & omnes subditos regni Bohe: ab eius obedientia & iurisditione absoluit. Ipsumq; ac filios suos & posteros ad consequendas quaslibet dignitates & honores inabilitauit. Anno domini 1467 Rege & regina Poloniæ in uilla Kozmice in Radomieñ districtu, supra Istulam propter pestem cõmorante, quintus filius sed octaua proles natus est

Paralisis Ioannis Rokiczan.

Inabilitatio Gyrsik cum p le.

les natus est, die Iouis, prima Ianuarii sub noctis medio in diem succedentem fonte baptismi a Ioanne Episcopo Graccouień, in eodem loco regeneratus, Sigismundi nomē sortitus. Post duos germanos reges Poloniæ uita functos, in Polonia his diebus regnans. Die Saturni quarta mensis Aprilis, ante conductum paschæ prefati anni. Lodouicus de Erlichauszen Prussiæ Magister uigesimus nonus, quindecim diebus infirmatus, apud Kenigsberk mortuus est, & in ecclesia Zambień tumulatus, quom annos decemocto in Magistratu exegisset. Tribus de Palatinatu Moldauiæ uidelicet Stephano, Petro, & Berenden, aliquot annis contēdentibus, & se de prosapia Alexādri Palatini descendere differentibus. Stephanus quoniā astu, factiuitate, & solertia prestabat, facile aliis duobus exclusis, apud Valachos principatū obtinuit. Anno autē predicto 1467 Mathias rex Hungariæ contra eum ueniens, & Berēden Valachiæ preficiens, ac Palatinum instituēs, per Palatinum Stephanū in oppido Banya profligatus est, tribusq; uulneribus rex sauciatus, de loco certaminis in lectica elatus est, & multa milia Hungaroꝝ occisa. Hæc est rei ueritas, quis hungari regi Mathiæ blandientes, aliter factum retulerunt. Eo āno Poloniam pestis & caristia turbauerat. Anno domini 1468 die Iouis. 27 Aprilis, post horam sedecimam. Elizabeth regina in castro Graccouień sextum filiū, nonam uero prolem parturiit, qui Fridericus appellatus est. Hic Cardinalis tituli. s. Luciæ in septem soliis fuit. Eodem anno Victorinus filius Girzikonis regis Bohemiæ. Monasterium Pulger in Austria, eiectis monialibus incastellauit, De quo adueniente exercitu Friderici imperatoris, in Morauiam ad castrū Spelberk, quod Brūnæ imminet, fugit. Mathias autē rex Hungariæ, bellum Bohemiæ & Morauiæ illaturus, exercitū suum circa oppidum Austriæ Lauy, in loco paludinoso collocauit. Ad quē Georgius Podzebradski, rex Bohe: cum exercitu haud modico, pedite q̄ equite magis referto, aduenit. Et quattuor heddomadis aut amplius neuter exercitus quom esset ad prope, in dimicationem uenit, sed de pace tractatus fuere, re aūt infecta, & fame premente. Georgius Bohemus campum deserens, Bohemiam rediit. Filium tamen Victorinū apud oppidum Morauiæ Trebiczow suæ ditionis reliquit. Mouit & illico Mathias Hunga: castra, & illa oppido Trebiczow applicuit. Pro cuius conquisitione suburbana incendit, ex quo incendio oppidum corrupit. Victorinus autem periculum incendii uitaturus, in monasteriū ante muros oppidi, expulsis monachis, se recepit. Rex uero hungariæ Victorinū in monasterio obsidere cœpit, fameq; premente, Henricus Girzikonis alter filius cū nouo Bohemorū exercitu superuenit. Ad quē Victorinus nocte diem Penthecostes antecedente, quæ fuit quinta Iunii, cū mille tricētis peditibus egressus, & hostilem custodiā dirumpens, in castra Henrici deuenit, & magna sui spe hunga: regem fefellit. Arx uero seu monasterium Trebiczow, illis discedentibus, regi hūgariæ eo pacto est dedita, ut liceret omnibus incolumibus media parte armorū & equorū relicta, discedere. Anno domini 1469 Thartari Pzrecopeń Nardulab expulerūt, qui in Moskouiam fugiens exulauit, & fratrem eius Mengligereti substituerunt, quem egre illis Caphenses, apud quos hospitabatur, imperii Thartarici ingentem

collisionem

Sigismūdus. 8

Lodouicus de Erlichauszen magister Prussiæ mortuus.

Conflictus ob Valachię prę fecturam.

Fridericus. 9

Victorinus filius Georgij regis Bohemię

Mathię exercitus.

Regressus Georgij.

Victorini secessus.

Trebiczow Mathię cœdit.

collisionem ueriti, restituerunt. Prefato anno Mathias rex hungariæ Bohemiam uersus montes Cuthne bello pressit. Ad quem Georgius Poszdzebradski cum quinq; milibus equitum, & decemocto milibus peditum superueniens, inducias pacis usq; in diem circũcisionis domini duraturas, solitarii inter se concluserunt. Rex itaq; Mathias primũ in Olomunecz intrauit. Deinde Wratislauiã die Veneris 26. Maii aduenit. Vbi cũ magna pompa & gratitudine, ac processionũ honore susceptus est. Et tercia die a ciuibus homagio accepto, sequentibus diebus fere omnes duces Slesiæ homagium prestiterunt. Exeunte autẽ inde rege Mathia, & oppidũ Visztehe obsidente, Victorinus Girzikonis filius de accenso oppido erumpens, non sine suorũ clade captiuatus est, & in Budam missus. Eodem anno Stephanus Palatinus Moldauiæ cum mille octingentis equitibus tantummõ Transsiluaniã spoliauit. Et Petrum suũ aduersarium, qui patrem eius occiderat, quẽ rex Mathias fouebat, intercepit & capite truncauit. Anno quo supra Mamak Imperator Thartarorum Vltrauolhanus, tripartito exercitu, duas turmas in terras Russiæ & Lithuaniæ, terciam in Valachiã misit. Hanc Valachi contriuerunt, & filium imperatoris Mamak uiuum captiuauerũt. Quem processu dierum Mamak minis recuperare posse ratus. Cẽtum legatis ad Stephanum Palatinum missis, superbe denunciat, ut filium eius libertati redderet. Stephanus autẽ ingentis uir spiritus, ea legatione irritatus, filium suum sub legatorum conspectu, in quattuor petias diuisit. Omnesq; legatos, uno dumtaxat excepto, cui naso absciso, & ad Mamak remisso, ut factum illi nunciaret, in palos subfixit. Eodem anno Hẽricus de Plawen Magister nouus Prussiæ comiter a rege Kazimiro acceptus, ius subiectiõis die solis ultima Decẽbris prestitit. Et ex dieta Piotrkouieñ reuersus, apud Thorun inter prandendum subito apoplexia percussus, e tabula in terrã prolapsus est, & organis loquendi cõclusis, die Martis secũda Ianuarii mortuus est, ac in Konigsberk reductus. Illic die Veneris quinta Ianuarii sepultus est. Post cuius mortẽ Hẽricus de Richtemburk, magnus Cõmendator, ad locum tenendũ Magisterii, donec uerus eligeretur Magister, suffectus est.

Mathias Bohemiã affligit. — *Fœdus initum* — *Mathiæ aduentus in Wratislauiam.* — *Homagium capit.* — *Victorinus captus.* — *Thartarorũ clades enormis in principe Mamak.* — *Hẽricus de Plawen interitus* — *Henricus de Richtẽburk magister Prussiæ.*

CAPVT LXIX.

ANno domini 1470 die Veneris tredecima Iulii. Mahumet thurcarum imperator, Euboiam insulam Greciæ tunc a Venetis tentam, inuasit. Et Nigropontum ciuitatem illius insignem expugnando solo equauit. Vndecima uero Octobris exercitus Thurcarum satis debilis, per alpes & nemora Hungariam ingressus, usq; ad Zagrabiam libere grassatus, decem milia captiuorũ utriusq; sexus in miserabilem captiuitatem deduxit. Quo malo inescatus geminata uice, circa festum natiuitatis Christi Pannonicam orã, nullo resistente, iterum uastauit. Anno domini 1471 ex castro Cloczko & cæteris locis presidiũ Girzikonis Wratislauiã & uniuersam Slesiã, spoliis, incendiis, & cedib⁹ afficiebat. Item duces Przemislaus Tessineñ, Venceslaus Rathiborieñ, & Ianussius Gliuiceñ ab una. Et Venceslaus Ribniceñ ab altera, partibus, mutuo & ciuili bello se consumebant. Item moneta noua & leuis grossorũ in Wratislauia cudebatur. Eodem

Mahumetus Euboiæ inuasor. — *Exercit⁹ Thurcorum in Pannoniam.* — *Intestina Slesitarum bella.*

Mors Stiborij Episcopi Plocensis.

tur. Eodem anno Stiborio Episcopo Ploceñ mortuo, Capitulum Ploceñ die electionis tripartitum, pro festo trinitatis, tres ad pontificatũ, Stiboriũ Archidiaconum Ploceñ, Andream Opporowſki, & Kazimirũ ducem Mazouiæ elegit. Sixtus tamẽ papa ternis litteris, Friderici imperatoris Romanorum, propria manu subscriptis permotus, Kazimiro duci Mazouiæ minorenni, quia decemocto annoꝝ, de Ploceñ ecclesia die Lunæ, sextadecima Decembris. Andreæ uero Opporowſki de ecclesia Varmieñ, Nicolao Tũgen dudum ad illam promoto, in Camieneñ translato, eadem die prouidit. Fuit autẽ Kazimirus dux & prouisus Ploceñ, ex patre Boleslao duce Mazouiæ matre autẽ Barbara principe Russiæ progenitus. Item iã anno expresso Isabek alias Isaac Satrapa imperatoris Thurcarum, Bosne regnum tunc detinens, cum quindecim milibus equitũ, ex Bosna in Croaciã in Carniolam trãsgressus, inopinatam excursionẽ ingerens, & omnia ferro & igne uastans, tribus illic mensibus absq; omni repressione libere immoratus, uiginti milia hominum pecorum ritu, in perpetuã seruitutẽ detrudẽda abegit. Nulla deniq; mora facta captiuis Catholicorũ in arces & ciuitates ditionis suæ conductis per eandem uiam qua uenerat Carniolam reuersus, alia rursus uiginti milia hominũ impune abduxit. Quom uero Fridericum imperatorẽ apud Ratisbonam agere conuentũ sensisset, cum quindecim milibus equitũ mirabili celeritate, per Croaciã in crastino Penthecostes circa occasum, ad portas & mœnia Laybaci uenit. Postridie uero copias partitus, partem unam per alpes, qui Carniolam a Stiria diuidunt, transmisit, & triginta milia hominũ capta abduxit. Alteram per Sauum in Illiricũ. Terciam per Transsiluaniã ultra Danubium, cladibus omnia complens ægit. Anno domini 1472 die solis, tredecima mensis Maii in meridie, apud Graccouiã Elizabeth regina quintam filiã, decimam uero prolem, effudit. A Ioanne Episcopo Graccouieñ Rzeszowſki baptisata, Elizabeth nomen accepit. Eo anno Huszakassen imperator Persarũ, qui ex homine obscuro, in uirũ maximum frequentibus uictoriis clarus euaserat. Contra Mahumeth imperatorẽ thurcarũ, & filium eius Baissetum uenit, & eos graui clade confixit. At illi ignominiam abstersuri, maiori multitudine collecta, iterum contra Huszacassen cum quadringentis milibus equitum, & magna multitudine peditũ uenerunt. Huszacassen aũt auxilia Caramanni & Thartarorũ Cæsaris consanguineorũ suorum habẽs, omnem thurcarũ exercitum mirabili strage deleuit, & ciuitatem Trapesunde in Asia inuadẽs, cum toto imperio Trapesunde cœpit. Exinde mirabili celeritate ciuitatem Sinapolim in Natulia expugnatã, obtinuit, & cõtra thurcas fœlicior indies factus. Nũcios etiã notabiles ad Kazimirũ regẽ Poloniæ circa medium Iulii Graccouiã ingressos, fauores & subsidia contra Mahumet imperatorẽ thurcarum expetens, misit. Qui sibi denegati non fuerunt. Anno predicto 1472 In die decem miliũ militum, quorum festũ in diẽ Lunæ 22. Iunii cadebat. Ioannes Dlugosz senior Canonicus Graccouieñ, contenta to Ioanne de Szebnia plebano duabus prebendis Sando: & Kelceñ. De ecclesia parrochiali in rupella conuentualem per Ioannem Rzesowſki Episcopum Graccouieñ creauit, & monasterium fratrũ heremitarũ, beati Pauli primi-

Captiuitas christianorum a Thurco.

Diuisio exercitus Thurcorũ.

Elizabeth. 10 prolis.

Huszacassen Persarum Imperator fortunatus in Thurcos.

Fundatio fratrũ in Rupella

primi heremitæ fundari obtinuit. Vt horis diurnis & nocturnis laudes deo & beato Stanislao concinerentur. Contentato etiam Stanislao Bieczki altarista sanctæ Crucis eiusdem ecclesiæ per aliud beneficium. Et medietate census magistri montium in Zuppa Vieliciensi apud Spitkonem de Melstein coempto, perpetuo consensu regio accedente. Prouentus pro uictu fratrum præfati loci in Rupella idem Dlugosz adiecit. Eiusdē anni æstate thurcarū exercitus ex Bosna egressus, Illiricum & Slauoniam uastauit. In mense Septembri terras Patriarchatus Aquilegieñ, a Venetis occupatas, descendens, & usq; ad castellum sancti Danielis excursiones in foro Iulij faciens, citra duodecim milia hominum in seruitutem abegit. In mense deinde Nouembri, apud Goriciam & per totam Histriam, terribili clade in sexum utrunq; seuiendo, ferro & igne omnia, nullo principe resistentiā opponente, complebant. — Thurcorum sæuicia bellica.

Anno domini 1475 Mahumeth Cæsar thurcarū contra Huszacassen in Natulia omnes gentes suorū principatuum collegit. Preter senes, impuberes, & fœminas, pr elio tamē cōserto. uictoria Huszacassen prouenit. Et de exercitu thurcarū quinquaginta sex milia occidit, & centū quinquaginta sub bassas. Item thurcæ ex Bosna Corinthiam & Stiriam fere totā eo anno sunt depopulati. Eodem anno Ioanne Gruszcinski Archiepiscopo Gnesneñ in domo Abbatis Thiniceñ in Graccouia die Veneris, octaua Octobris mortuo, rixa illico & contentio inter germanos eius, Bartholomeū Castellanū Calissieñ ex una, & Nicolaū Cosmider Pincernam Siradieñ ab altera, partibus, pro oppido Cosźmin & uillis ad illud pertinentibus, exorta est, quæ Archiepiscopus uiuens grandi pecunia apud Hinczam de Rogow, pro Bartholomeo fratre coemerat, Et lis & occisio pluribus annis etiā inter filios eorū durauit. — Mahumeth cōtra Huszacassen conflictus.

Anno predicto incendia crebra in regno Poloniæ fuerūt. Nam die Martis 26. mensis Iulij, Stradomia cū ecclesijs & monasterijs sanctæ Heduigis & sancti Bernardini arsit. Altera die apud sanctimoniales sancti Andreæ igne consurgente, monasterium cum ecclesia sancti Andreæ, platea Canonicalis, Item & platea Castreñ conflagrauit. Arserūt & oppida Vieliczka, Conin, Bels, Chelm, Lubowla. Item clara tumba alias Mogila cum omnibus officinis. Euenerunt talia incendia ex nimia siccitate, qua annus iste in omni Europa, & in uniuerso regno Poloniæ multū feruidus & siccus fuerat. Intantū ut flumina desiccarentur, propter Cometes precedentes in anno domini 1471 & anno 1472. Alij præsumebāt Mathiam regem Hungariæ immissis incensoribus Polonis huiusmodi incendia effecisse. — Crebra incendia Poloniæ. — Causa eorundem.

Anno quo supra 75 supra millesimū quadringen. Celeberrimus ac egregius uir magister Ioannes de Canthi, prope Oswáczim oriundus, Professor & lector ordinarius sacræ theologiæ in Gymnasio Graccouieñ. 24. Decembris, in uigilia natiuitatis christi mortuus est. Et in ecclesia sanctæ Annæ sub ambone prefata uigilia sepultus. Qui eodem anno, signis & miraculis coruscare cæpit, & usq; in hanc diem uarios languores, diuersosq; morbos hominum & iumentorū diuina propiciatione, ad uota & inuocationem nominis sui releuat, ut ascriptione Decalogi sanctorū dignissimus inueniatur. Verū quēadmodū cæteri beati in hoc regno Poloniæ, in factis & prodigijs mirabiles & gloriosi, sic & ipse Ioānes Cāthinus canonisari negligitur. Hic — Doctoris Canthi interitus.

Opera pietatis eius.

tur. Hic operibus misericordiæ insudans, pannos, & calciamenta pauperibus quottannis ære suo comparando distribuebat. Nonnunq̃ diebus frigidioribus uiso paupere non calciato, se exuens de calceis inopi algido dabat, & ipse nudipes dimisso uersus terram pallio, ne incalciatus notaretur, domum redibat. Romam peregre proficiscens, a latronibus spoliatus, quom ab eis elongaretur se mentitũ fore clamare cœpit, dicendo non plures pecunias habere, quoniam in diploide aliquot reperiret insutos aureos, de quibus immemor fuit, redirent ergo & eos tollerent. Qui sinceritate ipsius cognita, prius ablata etiam reddiderunt. Interrogatus Romæ a polonis cortisanis, cur Romam accederet, ex quo causas non foueret, & beneficia non impetraret. Respondit peregrinationẽ & Romæ uisitationẽ esse purgatorium, & ut a uicijs purgaretur Romã frequentare. Quom pro ueritate in Conuocationibus Doctorum & magistrorum uerba fudisset. Ad cellam & cellas eorũ accedens, dicebat se diuina celebraturũ, & ideo si in aliquo uerbo quẽpiam cõmouisset, sibi parsum iri obsecrabat. Quandoq; in conuocatione probra & uerba iniuriosa audiens, in pariete dealbato suæ habitationis exterius, uersus ambitum, carbone lineas in alterutrũ finem scripsit. Conturbare caue. Non est placare suaue. Infamare caue. Nam reuocare graue. Et custodiebatur scriptura hæc ne deleretur, donec edificando, paries cũ cæteris habitationibus eiectus fuit. A die aũt mortis eius, usq; in annũ domini 1512 uarijs ægritudinibus oppressi, uoto facto curati sunt octuaginta tres homines. Febricitantes uero tredecim, paralitici quinq;. Vere mortui addicti sunt uitæ pristinæ sedecim. Fere aũt mortui & deplorati sex. Frenetici sex. Demoniacus unus liberatus. Iumẽta morientia facto pro eis uoto sanata duo. Laus tibi Christe, qui in nostro Doctore Canthino quottidie gloriaris. Epitaphiũ postea ad tumbã eius superadditum incipit. Carmine ne sileas mecũ mea tibia laudes. Gentis hiperboreæ cuius nũc gloria celsi. Crescat in immẽsum diuis poscentibus odas. Atq; tuos titulos extremo tempore cerne &c. Vide in ecclesia sanctæ Annæ.

Vxs integritas

CAPVT LXX.

Legatio ad Kazimirum regis Persarum.

ANno domini 1474 Katherinus Zeno Venetus, uir nobilis & industrius, ad Kazimirum regem Poloniæ, ab Huszacassen rege Persarum cum legatione & litteris in Caldaico scriptis uenit. Summa litterarum & legationis hæc erat. Vt Kazimirus contra Mahumeth Thurcam, hostem fidei christianæ a se aliquotiens uictũ, cũ cæteris Catholicis regibus, primo uere consurgat, certus existens, ipsum Huszacassen cũ decem centenis milibus pugnatorũ pro Thurcæ exterminatione uenturum. Eo anno circa Plsczinam Venceslaus dux Ribniceñ, & Henricus Podebradski bellum agebant. Mathias autem rex Hungariæ inde occasione sumpta, Plsczinam per Bielik intercepit. Agebat & dux Zeganeñ bellũ circa VVschowa. Item Aydor filius Eczigeri Thartari in terras Russiæ & Podoliæ circa festũ Ioannis baptistæ exercitũ thartarorũ pannosum quasi septẽ miliũ induxerat, & cũ præda discessit. Anno domini 1475 die Martis decima septima Ianuarij, Stephanus Palatinus Moldauiæ, exercitum Mahumeth Cæsaris Thurcorum, centum & uiginti milia pugnatorum habentem, cui &

Besserabi

Besserabi auxilia ferebant, Valachiā populantem, circa palum Rakouiecz & fluuiū Berliad, proprio marte, quinq; tantūmodo milibus Siculorū, quorum terram ab hūgariæ rege abstractam in suam ditionē redegerat, magna clade, sed non incruenta suorum uictoria mirabili dei potētia fudit. Vix quadraginta milia pugnatorum habens, in quibus maior pars agrestium erat. Nec in superbiam ex hac uictoria elatus, diebus quattuor continuis ieiuniū in pane & aqua ægit. Per uniuersam quoq; terram suam bannum edixit, ne quis auderet sibi, sed soli deo uictoriam illam appropriare. Cum iudicio omnium uictoria illa ex uno eo stetit, omnem regionē Valachiæ, per quā thurcæ ituri erant, longe ante Stephanus Palatinus flammis exusserat, quæ res maximi adiumenti ad uictoriam fuit, Thurcis & equis eorū macie consumptis. Omnes fere Thurcos captiuos, præter principaliores palis suffixit, cadauera interfectorum cremauit, unde ossium illorum extant aliquot acerui. Quattuor duces Thurcorū principales, & trigintasex signa militaria, manubiasq; nobiles Kazimiro regi Poloniæ in Lithuaniā per primores suos Stephanus transmisit. Rex autē hungariæ Mathias scripsit Papæ, Cæsari, & aliis regibus sublimi iactantia, insignem Thurcarū exercitū per gentes suas quorum Stephanus Valachiæ Palatinus ductor erat, deleuisse, uanitate solita, alienos sibi titulos uendicādo. Stephanus tamen palatinus, aliquos captiuos Sixto papæ misit, & scriptis suæ sanctitatis auxilia poposcit. Misit & Mathiæ regi hungariæ pares manubias. Nec his legationibus ad amicos Stephanus contentus. Ad ipsum quoq; infestissimum hostem suum Mahumeth Cæsarem Thurcorū, insignem legatū, dona non mediocria ferentē misit. Quæstus est se a quibusdam Thurcorū latrūculis & exulibus temerarie & preter scientiam Cæsaris lacessitum esse. Illam omnē furum & exiliatorū manum, in manu dei potenti confecisse. Petens ut relliquiæ huiusmodi latrūculorum, si quæ in dominia sua refugissent, sibi traderētur. Pari supplicio cū cæteris pœnas meritas soluturæ. At Cæsar legatione huiusmodi exasperatus, legatos iure gentiū uiolato, in ergastulis aliq̄diu tenuit. Postea omni substātia spoliatos, pedites & pene nudos Valachiam remisit. O Stephanum uirum admirabilem & uictoriosum, qui sub nostra ætate tam magnificā uictoriam inter Principes mundi primus ex Thurca retulit. Iubileus hoc āno Romæ celebris, sub Sixto papa quarto, a Paulo antecessore eius prius per uniuersum orbem christianum institutus, agebatur. Eodem anno Mathias rex hungariæ, Ianussium Gliuiceñ ducem captiuauit, Et Bitom, Swirkleniecz, Kosle, Olesznicza, & Volow recepit. Venceslaum etiam ducem Ribniceñ, qui & fatuus appellatus est, fortalicio & oppido Pisczina, & tandem captiuitate diuturna molestauit. Anno quo supra duodecima mēsis Februarii, Consentiente rege Hungariæ & Bohemiæ, Barones apud Pragam concluserunt, ut Wladislaus Bohemiæ rex uniuersam Bohemiā, cum utraq; Lusacia & duobus ducatibus Sweidniceñ & Iaworieñ. Mathias uero Hungariæ Morauiā cum residua Slesiæ parte habeant. Quod si Hungarus prior obiret, non suscepto pignore, ad regem Wladislaum uniuersa simpliciter deuoluerentur. Si uero pignore suscepto obiret, ducenta milia florenorum darentur filiis

Stephan⁹ Voieuoda Moldauiæ uictor in Thurcis.

Thartarorum strages.

Laus Stephani.

Iubileus Romę.

Ianussius dux Gliuiceñ captus.

Pactū Mathię Hungarię & Vladislai Bohemię regum.

tur filiis suis, & de omnibus excedere tenerentur. Et eadẽ uicissitudo in rege Bohemiæ obseruetur. Stante Kazimiro rege Poloniæ in Lithuania. Isaac genere Græcus de Trapesunda, sed secta Mahumetus, insignis ab Huszacassen nũcius in duodecim equis uenit anno eodem, rogans, ut primo Vere cum cæteris regibus Catholicis contra Thurcũ consurgere dignaretur. Hunc nũcium quom benigne tractasset, spe optima præditum, Graccouiã qua cupide uidere desiderabat, misit. In qua quũ prope mense uno immoratus fuisset ad Mathiam Hungariæ regem in Brũnam, deinde ad summũ Pontificem, & ad Venetos transiit, similem legationem apud illos obiturus. Anno predicto die Veneris ultima Marcii, hora octaua noctis, in urbe Graccouieñ ignis a porta noua usq; ad portã. s. Nicolai omnes domos cõsumpsit.

Legatio ab Huszacassen.

Ignis notabilis.

CAPVT LXXI.

ANno præexpresso 1475 Exercitus Mahumeth Cæsaris Thurcorum ab Andronopoli soluens, ad Caffam insignem Ianuensiũ ciuitatem, quæ se ab eius exicio per ãnos tres & uiginti, ex quo Constantinopolis capta erat, muris fortissimis & altissimis munire nõ cessauerat, manu nauali & terrestri perueniens. Ipsam sexta Iunii cũ Tharrarici exercitus auxilio obsidendo & impugnando, sexta die per fraudem primorũ ciuium Italicorũ aliis ignorantibus, cœpit. Et ciuitate potitus, cõtinuo traditores cum uxoribus, pignoribus, & omni familia in uincula cõiectos, ad classem suam deportauit. Vulgo autẽ pepercit, & in ciuitate illud degere permisit, media parte omnium substantiarũ ablata. Quodam tamẽ processu temporis inde remouens, in perpetuã captiuitatem sustulit, & non nisi Thurcas illic locauit. Thartarorum etiã imperatorẽ Menglikeron, qui tunc casualiter apud Caffam cum duobus germanis agebat, cœpit. Et tam illos q̃ insigniores Caffensium in Constãtinopolim captiuos duxit. Eodẽ anno horrenda Istulæ fuit inundatio, intantum ꝙ circa Graccouiã undæ operuerant Kazimiriã, Stradomiã, & suburbia, ecclesias & domos aquæ impleuerant, Pontem maiorem quo Kazimiria Graccouiæ iungitur, & omnes põtes circa Kazimiriã, fregit euertit, & abduxit. Ex imbribus circa festũ Iacobi in mẽse Iulii causatæ. In mẽse Aug: in terris Lancicieñ, Siradieñ, & Mazouiæ, locustæ ad longitudinem unius digiti humani, capita instar uespertilionum habentes apparuerunt. Quæ ex Pannoniis per Morauiã & Slesiam ꝓdiisse ferebãtur. Longitudo cõgregationis earũ trium miliarium, & latitudo unius, cum medio miliari fuerat. Volabãt ordinatis aciebus, & preliantium more cognatæ ille acies mutuo congrediebãtur. Et una quasi duce surgente, cæteræ ordinibus suis subsequebãtur. Loca frugum & arborũ in qua cadebãt, deuorabant, nil preter terram & fimũ sordidum relinquentes, densitatẽ earũ uix sol penetrare potuit. Anno quo supra, in fine æstatis, Mathias rex Hungariæ, in ripa fluuii Sawe munitionẽ a Thurco erectam expugnauit & rediit. Thurci uero in magna multitudine ingressi, regnum Hungariæ, nemine resistentiam faciente, usq; ad Varadinum grassati, ciuitatẽ Varadieñ, sexta die Februarii, & uniuersam eius regionem uastarunt. Locustæ etiã eo anno Hungariam afflixerunt. Anno domini 1476 duodecima mensis Marcii, hora uesperarũ

Caffa ab Mahumeti exercitu capta.

Captiuorum primores.

Aquarum inundatio.

Locustarum prodigium.

Thurcarum in Hungariam ingressus.

hora uesperarũ, in castro Nyesƶoua filiam quintam, prolem uero II. Elizabeth regina parturiuit. Cui in baptismo Anna nomen per Vincentium Kelbassa Episcopum Culmeñ datũ est. Eodem anno post festum paschæ, Przemislaus dux Tessineñ, monasterium fratrũ minorum de obseruantia ãte portam Tessineñ septemtrionalem fundauit. Mahumeth thurcorũ Cæsar, contra Stephanum Palatinum Valachiæ fremens, contra illum hostiliter ueniebat. Sub idem quoq; tẽpus Thartarorum numerosus exercitus, thurco laturus auxilia, in Valachiam intrauit, & eam prius q̃ thurcus cladibus & uastationibus affligere cœpit. Stephanus autẽ Palatinus omnibus frumentis & uictualibus, ne hosti in pabulum cederent, igne absumptis, in thartarorũ exercitũ intrepidus irruit, & magna clade illum contriuit, tãtoq; ardore fugientes persequutus est, ut plures in fuga q̃ pugna occideret. Deinde in thurcum, Danubium nauibus superantem, irrupit, & plures occidit. In particularibus quoq; congressibus, dum frumentatũ ex siluis ibant, inuadẽs, uictor & superior, singulos captiuos thurcorũ aut uiuos excoriabat, aut in palos suffigens occidebat. Donec Thurca illum in multitudine abundans, exercitu dispartito, a fronte & tergo circũdedit, & sic strennuissime cũ suis pugnãtem thurcus uicit, & non amplius q̃ ducẽtos de suis prostrauit. De Thurcis uero prope triginta milia cecidisse referuntur. Stephanus autẽ cũ suis ad futura se reseruans, quo sors ferebat fugit. Cæsar uero thurcorũ incendiis Valachiam conterens, & exinde sibi & suo exercitui famẽ generans, propter inædiam ex Valachia abscessit. Mathias autẽ rex Hungariæ in suam laudem traducens, scriptis uulgauit, metu sui processus, thurcum fugisse. Quapropter & papa Sixtus quartus, & Ferdinandus Apuliæ rex, principesq; & cõmunitates Italiæ collatione facta. Ducenta milia aureorũ ad conterendum thurcum illi transmiserunt. Qui ipsis uictoriam & perpetuũ thurci exterminium promittebat. Sed interim copiosus thurci exercitus, ex regno Bosnæ subito circa sedecimã Octobris adueniens, totã Carneolam, Corinthiã, partem Stiriæ, Salczburgeñq; & Bombergeñ Episcopatus, grauiter afflixit et usq; ad montes Italiæ grassatus est. Multas Catholicorũ cateruas in captiuitatem perpetuam abducens. Insuper quinq; propugnacula fortissima ex lignis in littore Histri, in parte inferiori castri Smiderow, per regem Mathiã fabricata expugnauit. Quibus papa Sixtus, Principes & cõmunitates Italiæ cognitis, tũ se primũ a Mathia rege Hungariæ circũuentos intellexerũt Anno quo supra die Martis trigesima mensis Iulii, hora duodecima. Fratribus sub eleuatione Benedictus qui uenit, cãtantibus. Fulmen cũ terribili sonitu e cœlo ueniẽs, pinnaculum per modum turris supra ecclesiam sancti Francisci percussit & incendit. Ita ut totum rectũ eiusdem ecclesiæ exureretur, crucifixum in medio chori pendentem fadit & euertit. Lapides sinistri parietis detruncauit & abrasit. Vnum monachum occidit, & aliquot homines propinquos suo flatu, non tamen mortaliter, lesit. Eodem anno Mathias Pannoniorũ rex, pro Beatrice filia Ferdinandi regis Apuliæ, Rudolphũ Wratislauieñ, Ioãnem Varadieñ Episcopos. Itẽ Ioãnem ducem Oppolieñ, & cæteros in comitatu sexingentorũ equitum misit. Pro die Galli apud Bu/

Anna. II
Monasterium ad Tessen fundatum.
Mahumetus et Thartari Valachiã ingressi
Stephani bellicositas.
Thurci uictoria.
Falsa laus Mathiæ.
Thurci christianos clade affecerunt.
Fulminis ictus notabilis in ecclesia sancti Francisci.

Beatricis coronatio.

dam diem nũptiarũ constituens. Quæ adducta in Albam regalem, feria quinta in die sancti Lucæ euangelistæ coronata est. Et die dominica sequenti thoro regio iuncta est. Eodem anno rex Mathias Hungariæ Wladislaum Draculam Voieuodam Besserabiæ, annis prope duodecim in captiuitate tentũ, restituit, & in Besserabiã remisit, qui fraude serui sui, currendo in equis uelocibus decapitatus occubuit.

Dracula Besserabię Voieuoda occisus.

CAPVT LXXII.

Przemislai Tessinensis interitus.

ANno domini 1477 Przemislaus Tessineñ dux, tristitia & mœrore (ut aiunt) confectus, q̃ Mathias Hungariæ rex, illum de dimittenda arce & ciuitate Tessineñ, aut de soluendis sumptibus in bellum Slesiticũ in eius liberationẽ impensis, graui molestatione requirebat. In arce Tessineñ undecima Marcii diem obiit. In monasterio fratrum prædicatorũ in Tessin sepultus, unicã tantũmodo filiam Heduigim relinquens superstitẽ. Non tamen illam, sed nepotẽ suum germanum Kazimirum, filium Boleslai germani ducis Fristateñ, testamento omnium principatuum suum heredem reliquit. Heduigis uero postea Stephano Trecineñ Palatino & gubernatori Hungariæ, Comitiq; Scepusieñ nupsit. Eodem anno Wladislaus rex Bohemiæ, auxilia imperatori Friderico tercio laturus in Austriam uenit, certificatus per Cæsarem de regalibus q̃primum ueniret illi consignandis. Gratissimeq; fuit a Friderico ab uniuersitate & cunctis statibus ciuitatis Vieneñ exceptus. Altera autẽ die aduentus, feria scilicet tercia post Viti sub magna frequentia populi, in ecclesia sancti Stephani, Fridericus imperialibus indutus regalia regi Bohemiæ contulit. Et tradẽdo sibi uexilla Bohemica, ipsum de pincernatu imperiali inuestiuit. Omnibus autẽ pacatis, rege Wladislao ex Austria discedente. Mathias rex Hungariæ intrauit, in Austria & Stiria omnia perturbando, & usq; ad Bauariam grassãdo. Factaq; cõpositione, imperator ei regalia secundo cõtulit, quæ primo Wladislao contulerat & renunciauit de regno hungariæ & octuaginta milia florenorum soluere promisit, quæ tamen non adimpleuit. Anno præexpresso circa festum Michaelis Thurci cum triginta milibus armatorum, omnem regionem circa forum Iulii usq; ad Kunianum, alias ad Kingilianũ depopulati sunt. Tria quoq; milia stipẽdiariorum, quos Veneti circa angusta & clausuras alpium locauerant, facta impugnatione & conquisitione loci, trucidauerũt. Et multos captiuos uelut pecora abduxerunt. Anno domini 1478 quintadecima Iulii. Elizabeth regina in Sandomiria sextã filiã, prolem uero duodecimã, enixa est. Quæ a Ioanne Rzeszowski Episcopo Graccouieñ baptisata, Barbara nomẽ accepit. Eodem ãno circa festum sancti Laurencii, thurci omnem Chorinthiã ab oppido Malburgeta, usq; ad Villacum & prope Grecz celeriter trãscurrẽdo, cœdibus & captiuitate omnia fœdarũt. Thartari quoq; sub idem tempus Braczlaw spoliarunt & incenderunt. Anno domini 1479 in Iunio dieta Olomũceñ, inter Mathiã Hungariæ, & Wladislaum Bohemiæ reges agebatur. Conclusa fuit pax inter reges sub conditionibus priorũ fœderum, ut Wladislaus rex Bohemiæ uniuersam Bohemiã haberet, Mathias uniuersam Morauiã, Slesiam, & Lusaciam. Fouebatur tunc

Vladislai Bohemię regis Viennam aduentus.

Thurci cum triginta milia armatorum

Barbara 12.

Fœd⁹ Mathiæ Hungariæ & Vladislai Bohemię regum.

Wladislaus

Wladislaus rex, munificentia & expensis regis Mathiæ. Eodem anno circa festum Galli, Exercitus thurcorum maximus, quinq; Bassarum, in terrã Septemcastrẽ circa ciuitatem Cibiniũ irrupit. Batheryſtwan autẽ cum suo exercitu coactus pugnam iniit, & multitudine thurcorum conterebatur. Interim duo Capitanei partis hungarorũ, Knezi paucl & Iaxi, frequentibus nũciis Batheryſtwan sollicitati, habẽtes secum omnes aulicos regios, & noningentos Rascianos, superuenerunt. Et dimissa fronte thurcorũ, in latus studiose irruerunt, magnamq; stragem in thurcis facientes, in fugam eos conuerterunt. Ita ut nõ amplius pugna sed strages fuit. Anno prædicto Iwan quod sonat Ioãnes dux Mosquæ, uir singularis factiuitatis, ciuitatem amplissimã Nouogrod, a Kazimiro rege Poloniæ neglectam, in suam redegit ditionem. Omnibusq; ciuibus spoliatis, tercia tantũmodo parte cuilibet relicta (quod dictu apud posteros forsan erit parum credibile) tricentos currus, auro dumtaxat & argento, margaritis & lapidibus preciosis, usq; ad summũ refertos, ante se de spoliis Nouogrodensium ægit. De suppellectili uero nobilissima sine numero. Anno domini 1480, die Veneris. 29. Maii. Vir celebris conditione, ac insignis reputatione Ioãnes Dlugosz senior de Nyedzelno, Canonicus Graccouieñ, diem uitæ clausit extremum. Erat autẽ staturæ proceræ, faciei gracilioris & macræ, nasi longi & aquilini, ætatis grandeuioris & prouectæ, ut ipse de se scripsit. Sexaginta qnq; ãnorum, moribus probus, uirtutibusq; fulcitus, industria sagax, sermone eloquens. Inter alia historiarum maximus amator ac lector, & Chronicarũ scriptor. Huius Aeneas Siluius de Piculominibus, Poeta Laureatus, deinceps Cardinalis & papa creatus, Pius secundus uocatus, meminit, & in epistolis Sbigneo Cardinali tituli sanctæ Priscæ Episcopoq; Graccouieñ missis, magnifice extollit. Asserendo eum hominẽ doctissimũ, & in promptu habentẽ eloquentiã, multo sale cõditam. Quem præter nullus tã clare tã diserte tamq; prolixe, res Polonorũ in pace & bello intus & foris gestarum, quoadusq; uiueret scripsit. Vnde in hoc anno domini 1480 uita & Chronica ipsius finitur. Preterea scripsit diserto stilo legẽdam beatissimi Stanislai, Presulis Graccouieñ & patroni Polonorum gloriosi, uitamq; beatæ Kunegundis coniugis & perpetuo uirginis Boleslai pudici ducis, ac monarchæ Polonorum, in Sandeceñ Cenobio uita functæ & sepultæ. Scripsit & Geographiã, immo uerius Corographiã regni Poloniæ, urbes, castra, oppida, flumina, montes, atq; uillagia, cuius situs & dispositionis sint. Scripsit & libros inuentarios prouentuũ cathedralis ecclesiæ Graccouieñ, & cunctarũ ecclesiarum Collegiatarum Conuentualiũ & parrochialium diocesis Graccouieñ. Ad quem uel ad quos pertineãt, distinctius annotando. Item scripsit familias, arma, & clenodia nobilitatis Polonorum cum origine & causa eorum, & alia opera regno Poloniæ frugi & decorẽ æternũ paritura. Erudiebat preceptor constitutus, illustrissimos natos Kazimiri tercii regis Poloniæ, quibuscũ nõ paucis annis contritis, dum postulatus & electus fuisset in sedem Archiepiscopalem Leopolieñ, obiit anteq̃ consecraretur, anno, mense & die quibus supra. In ecclesia sancti Stanislai Kazimiriæ Graccouieñ de Rupella nominate, iuxta sepulchrũ beatissimi Stanislai tumulatus

Congressus Batheryſtwan cum Thurcis.

En spolium ducis Moskouię.

Ioannis Dlugosz interitus.

Vitæ & morũ eius descriptio.

mulatus. Cuius ecclesiam prefatã in Rupella personis relligiosis Pauli primi heremitæ, & prouisionibus largis ac priuilegiis ante prouiderat ac dotauerat. Principibus filiis regiis, ipsius discipulis, cũ cœtu uniuersitatis, prelatorum ac populorum funus eius sequentibus, & exequias cohonestantibus, quibus interfui & predicta omnia uidi. Eodem ãno Thurci ciuitatẽ Rhodis obsederũt, & machinis partes murorũ rumpentes, & uarios uariis modis occidentes, murum ascenderũt. Pluribusq; ex utraq; parte cadentibus, repulsi, illatis innumerabilibus damnis, discesserunt. Et in regnũ Apuliæ traiciẽtes, multas clades fecerunt, oppidũ Bestiam ad mõtem Garganum deleuerunt, & Hidruntũ ciuitatem expugnantes, Archiepiscopũ per medium secuerũt, & pene omnes in urbe occiderunt. Sequenti anno audita morte Mahumeti Cæsaris Thurcarũ, Alfonso filio regis Apuliæ, & duce Calabriæ expugnãti & subsidia Mathiæ regis Hungariæ generi sui habenti, sese subdiderunt, qui in mancipia ipsos redegit.

Rhodis a thurca obsessa.

CAPVT LXXIII.

ANno domini 1481 die tercia Maii. Mahumetes imperator thurcarum, qui triginta annis, multos populos atrocissimis bellis afflixerat, & suo imperio subiecerat, mortuus est, & in Constatinopoli sepultus. Fuitq; idẽ mẽsis mortis, qui adeptionis & expugnationis urbis Constãtinopolis fuit. Eodem anno Baissetus, filius ipsius natu maior, in Cæsarem thurcarum electus, Zeliabum fratrem suũ minorem imperare gestientem expulit. Qui in insulam Rhodis, causa salutis fugiens, captus est. Et in Franciam per Cruciferos relligionis sancti Ioannis de cruce alba missus, in captiuitate pluribus annis detinebatur. Donec ab Alexãdro papa sexto acceptus fuit. Sed Karolo rege Franciæ in Apuliã per Romam cum magna potentia transeunte, & uim papæ inferente. Inter alia clenodia & obligationes a papa Alexandro extractas, acceptus erat. Et anteq̃ Apuliam rex attigerat, Zeliab9 in Campania extinctus quieuit. Anno dñi 1482 pestis seuissima ex Hungaria progressiue transiens, in minori Polonia uiguit. Ab octaua corporis Christi ad assumptionem beatæ Mariæ uirginis, hoc est a medio dierum Iunii usq; ad medium dierum Augusti perdurans. Moriebantur Graccouiæ singulis diebus quadraginta, interdũ quinquaginta homines in parrochia sanctæ Mariæ in circulo. Ad sanctum Stephanũ uero singulis quibusq; diebus triginta, interdum quadraginta, sic suo modo in cæteris parrochiis. Anno antẽ sequẽti scilicet 1483 deuenit & inualuit pestis in maiori Polonia, Mazouia, & eorum uicinis, multam frequentiã mortalium occidendo. Eodem anno Pater Simon ex oppido Lipnicza natus, frater minorum prædicator gloriosus & feruidus. Peste quindecimo kalendas Augusti, die Iouis, decimaoctaua Iulii, quæ fuit dies sancti Arnolphi mortuus est, in choro ecclesiæ sancti Bernardini in Stradomya p fratres tumulatus. Sed quum miraculis coruscaret, a fratribus honorifice in corpus ecclesiæ ad sinistram partem translatus & conditus est. Cuius Epitaphium unum est hoc.

Mahumeti mors.

Expulsio fratris.

Pestis magnitudo Graccouiæ

Simon de Lipnicza mortu9.

Lipnicius iacet hic Francisci ex ordine Simon
Diuino frater feruidus eloquio.

Cuius perpetua fruitur iam spiritus aura
Quod probus hic sancte uixerit atq; pius.
Quod decorare dei studuit genitricis honorem
Doctrinam factis atq; probare bonis.
Hunc miranda uides testantur signa beatum
Qui miseris meruit ferre salutis opem.
Hunc igitur studeas tibi conciliare patronum,
Vt uoti compos efficiare tui.

Anno domini 1483, die Iouis in crastino cinerū. Dux Kazimirus secundogenitus Kazimiri tercii regis Poloniæ, ptisi suffocatus Vilnæ interiit, ubi & sepulturam accepit. Et post mortē prodigiis miraculorū splendescere ferebatur. *kazimiri secundogeniti mors* Anno domini 1484 Baissetus imperator Thurcarum, qui ut ferebatur ocio deditus, uoluptatibus immersus operā dabat, per suos excitatus & inductus, cum maxima potētia tempore Veris in Besserabiā uenit, & Kiliam & Bialagrod obsidendo expugnauit, & in hanc usq; diem possidet. *Besserabia a Baisseto uastata.* Eo tempore magister Michael de Vielun Collegiatus maioris Collegii Graccouiae: cū magistro Nicolao de Glogouia maiori prædicatore Theutonico, & Georgio de Lanczhuth præsbitero ad sanctā Mariā in circulo Gracco: uolentes per terram pedestres sanctā ciuitatem Hierusalem uisitare, quū in Valachiā intrarent, Thurco exercitualiter appropinquāte, Kiliam ingressi, captiuati, & uenditi fuerunt. *Tres præstātes peregrini Graccouiam exeūt.* Biniq; eorum magister Nicolaus prædicator, & Georgius de Lanczhut in Constātinopoli, per mercatores Venetos redempti, in Poloniā per Venetias & terras christianorū redierunt. Magister uero Michael de Vielun ter uenditus & liberatus, de terra sancta cum uno cōuerso minorū natione de Kalisz peregre rediens, quia caumata & aeris feruorē nō uitauit. In Rhodis febribus acutissimis correptus, diē obiit extremum. Hic fuit in omni facultate doctissimus & promptus, Hebraicāq; linguam perfecte profitens & sciens. Eodem anno domini 1484 die Saturni quinta mensis Maii, quæ fuit uigilia Pēthecostes. Cristophorus Saffranyecz de Pyeszkowa Skala, mercatores Graccouieñ ad nūdinas in Lublin trāseūtes, hos, Stanislaum Lanthman, Ioānem Reichil, Ioānem Nonert, Conradū Enczi ger, Swantoslaum & Bartholomeum Sinrich trucidauit. *Cristophori Saffranicez grassatio.* Qui in Graccouiā adducti, in choro ecclesiæ. s. Mariæ in circulo prope sacrariū iuxta subsellia Vicariorum maturā missā cantantiū sepulti sunt. Ob hoc itaq; crimē & spolia quæ fecerat, primū de regno bannitus, tandem per Pyeczik & Szuf circumuētus, captiuatus est, & Graccouiā adductus, in testudine reclusus in arce Graccouieñ detinebatur. Donec sub nundinis post festū sancti Michaelis mandato regis Kazimiri capite truncatus, in ecclesia sancti Bernardini sepultus est. *Interitus eiusdem.* Anno domini 1485 Frater Michael ordinis. s. Mariæ de metro de pacientia beatorū martyrū ad sanctū Marcum Graccouiæ quarta die mensis Maii uitam finiuit, in choro ad ualuas sacrarii septētrionem uersus sepultus. *Fratris Michaelis mors.* Fuit statura breuis de natura Gnawor, miraculis ut fertur gloriosus & clarus· Hic uerentibus fratribus & mœtu concussis, ne ignis non longe exortus, monasterium sancti Marci corriperet dixit. Non timendū pro hac uice,

sed dum

ſed dum moriar, plaga per ignem grandis huic monaſterio accidet, quod ita factum, poſt mortem ipſius uerificando ſuperuenit, ſemper humilis, orãs & deuotus fuit. Eodem ãno domini 1485, die Mercurii, ſedecima Marcii. Fuit
Eclipſis ſolaris eclipſis ſolis undecim punctorum, ſuper quinto gradu arietis, in regno Poloniæ, ante occaſum ſolis ſatis notabilis defectuoſitatis & diminutionis lucis. Hãc in Mirandula ciuitate Lombardiæ ſatis claritatis habentẽ inſpexi, nec illic aliqua obſcuratio, aut ſplendoris diminutio notabatur. Anno domini 1486, die 28 mẽſis Marcii, quæ fuit feria tercia paſchæ. Maximilianus in A
Maximiliani coronatio. quiſgrano in regem Romanorum, p Archiepiſcopos Maguntineñ, Colonieñ & Treuerieñ, in preſentia patris eius Friderici tercii imperatoris Romanorum, & multorũ principum, prout ãte concluſum in Frankfordia tẽpore electionis fuerat, coronatus eſt. Anno domini 1488 die ſolis, tredecima Aprilis quæ fuit dominica conductus paſchæ illuſtriſſimus Fridericus Kazimiri tercii regis poloniæ filius poſtremo natus. Per Capitulum Graccouieñ ad po
Fridericus epiſcopus Graccouienſis. ſtulationẽ prefati sereniſſimi domini regis Kazimiri, in Præſulem Graccouieñ fuit electus. Et octaua die quæ fuit uigeſima Aprilis, minores ordines de manu Reuerendiſſimi domini Vrielis de Gorka Antiſtitis Poſnanieñ in Piotrkow in eccleſia predicatorũ ſuſcepit. In craſtino alias 21 Aprilis per Paulum de Glouina Decanum Graccouieñ cum eius collegis, nomine Capituli Graccouieñ poſtulatꝰ, ſpiritualibus adiectus fuit. In his omnibus principio Leonis aſcendente. Eodem anno die Mercurii ſedecima menſis Iulii. Concordia inter Conradum & Ianuſſiũ germanos Mazouiæ duces, ſuper bonis hereditariis, per Boleſlaum & Kazimirũ fratres eorũ uita functos derelictis facta eſt. Anno domini 1490 die Lunæ qnta menſis Aprilis, Mathias rex Hũ
Mathiæ regis Hungariæ obitus. gariæ apoplexia (qua precedenti die oppreſſus erat) in caſtro Viẽne auſtralis ſuffocatus & extinctus eſt. Et in Hungariã relatus, ſepulturam in alba regali abſq; pompa cõmunem accepit. Eodem anno die Mercurii, tredecima menſis Octobris Graccouiã in pulchro comitatu Ioannes Varadieñ idẽ &
Ioannes Epiſcopus Olomũceñ Graccouiã aduenit. Olomunceñ epiſcopus aduenit, in circulo Graccouieñ apud Sebaſtianum hoſpicio exceptus, Kazimiro regi Poloniæ perſuadebat, ut filiũ eius ducem Albertum tercio genitum ex Hũgaria reuocaret. Et Wladiſlaum primogenitum regem Bohemiæ in hungariam pacifice regnare annueret. Is rege Kazimiro diſſentiente, die Lunæ, decimaoctaua menſis Octobris, quæ fuit Lucæ euangeliſtæ, inconſolatus e Graccouia per Sleſiã & Morauiã in Hungariam receſſit, poſtea in breui monachus factus. Anno domini 1491 Come
Cometes. tes dominus aſtone dictus, de natura Mercurii, circa feſtum epiphaniarum ſub tercia facie piſcium, ſolem poſt occaſum ſequens apparuit, Et circa carniſpriuium reſolutus diſparuit. Eodem anno die Solis, octaua menſis Maii & fuit dies celebris ſancti Staniſlai Polonorũ patroni, & dominica rogatio
Eclipſis ſolis num. Accidit eclipſis ſolis nouem punctorũ ſuper 26 gradu Thauri. Subſe
Peſtis ſubſequutio. quutaq; fuit gregum & pecudum miranda contagio & infectio, preſertim boum & ſuũ ſiue porcorum. Iacebant eteñ inualidata artubus & iuncturis, & ſurgere nõ poterant. Linguaq; eorũ abraſa, excoriata, & fere ulcerata, pabula contingere & maſticare nõ ualebãt. Anno domini 1492 Mortuo & tumulato

tumulato Kazimiro tertio rege Poloniæ, incendium de domo aciali Mikosz nuncupata, iuxta portam sutorũ exilijt, & omnes domos iuxta ecclesiam sanctæ Annæ Graccouiæ, cum collegio artistarũ maiori, & horalogio nouiter inmutato, die solis 29 Iulij in nocte sequenti consumpsit & conflagrauit.

Collegij artistarum conflagratio.

CAPVT LXXIIII. Ioannes Albertus.

AD eligẽdum nouũ regem, posita conuentione pro festo assumptionis Mariæ in Piotrkow eodẽ anno domini 1492 Conuenere optimates & Satrape regni poloniæ, Prelati, Magnifici & Nobiles. Et quia Alexandrũ quarto genitum, Lithuani mortuo Kazimiro tertio rege Poloniæ, statim asciuerũt & in magnum ducem ex sententia & uoce eiusdẽ regis uiuentis. Sed moribundi & tunc ab lithuanis illud optantis sibi præfecerunt. Et duobus super remanentibus alterũ Poloni in regem cum quadam animorum infensione & controuersia eligere adnitebantur. Communitas nobiliũ, familiaq; Rosarum & urbs Graccouieñ cũ alijs ciuitatibus regni, Ioannem Albertũ tanq̃ maiorem natu regnare uoluerunt. In contrarium Sbigneo de Olesznicza Archipresule Gnezneñ, ducibus Mazouiæ Conrado & Ianussio, Raphaele Iaroslawski Marsalco regni, & omnibus de armis bipenniũ. Cæterisq; ei assistentibus adnitente, & Sigismundum minorem natu deligere & erigere seu sicut communitas cum sibi adherentibus rebatur electionẽ regina in eundem Ianussium ducem Mazouiæ, qui personaliter cum eodem Archiepiscopo campestraliter post uillam anteurbij Pyotrkouieñ per omne tempus electionis egit, transferre conante. Donec dux Ioannes Albertus hac campestrali statione Archiepiscopi & ducis Mazouiæ prouocatus, iuuamine genitricis suæ Elizabeth reginæ Poloniæ Ad Illustrissimum & Reuerendissimũ dominum Fredericum electum & confirmatum Graccouieñ germanum suum in curia paterna atq; regia cum auctoritate presidentiæ, tanq̃ sub illa Archiepiscopi in campo statione usurpari simulata, ac ad alios prelatos & proceres in locis consuetis residentiarum anteurbij illius electionem representantes armato milite in Pyotrkow misso, electioni suæ renitentes, & spolia parti eius inferentes cõpescuit. Die itaq; Lunæ 27 mensis Augusti, luna applicante ad ascendens radicis eius. Ioannes Albertus in Pyotrkow rex poloniæ proclamatus & publicatus est.

Conuẽtus p̃ rege eligendo.

Partes Ioãnis Alberti.

Partes Sigismundi.

Ioãnes Albertus rex eligitur

et publicatus est, Ioãneq; de Tarnow filio Palatini Graccouieñ ad electũ du cẽ Albertũ uelocissime in Graccouiã aduolante, & electionẽ publicante. Te deũ laudamus in crastino electionis Graccouiæ (mirũ inmodũ omnibus gratulantibus & gaudentibus) ignes multis locantibus, uasa quoq; uini & ceruisiæ exponentibus decantatum est. Coronatio tandem eius in regem Poloniæ dominica in crastino Mauricij, quæ fuit 23 Septembris celebrata. Coronatus autem & inunctus est per Sbigneum Gnezneñ Archiepiscopum, debilem & hydropicum, assistentibus ei predicto Frederico electo Graccouieñ confirmato, Petro Mosczynski Cuiauieñ, Vriele de Gorka Posnanieñ Episcopis, cæterisq; Pontificibus & prælatis, Regina quoq; Elizabeth genitrice ipsius inspectante, ac multitudine copiosa. Sbigneo Archiepiscopo Gnezneñ Marsalco regni Iaroslawski, alijsq; eius coronationem dedignantibus, de post breui mortuis. Et quom anno sequenti rex Ioannes Albertus in Polonia esset, insignes legati imperatoris Thurcarum pro treugis etiam ad uitam utriusq; & imperatoris & regis constituendis & dominij Venetorum ad eum uenerunt. Retentis autem secum in Posnania legatis Thurci de pactis induciarum tractantibus, Marcum Dandalum doctorem utriusq; iuris & principalem Oratorem cum collega ipsius Paulo Capello, & reliquis Venetis gratulatum iri de Venetijs missis de sublimatione Ioannis Alberti in regem Poloniæ Graccouiam ire iussit. Qui die Iouis secunda Maij Graccouiam ingressi, & in circulo apud Nikel Karle hospicio honorifice suscepti & optime tractati uotorumq; suorum compotes facti, die Lunæ, tredecima mensis Maij recesserunt.

Mox coronat.

Legati Venetorum.

Legati Thurcarum.

Anno autem domini 1494 die Iouis, decima septima mensis Aprilis, conuenerunt in Leuczouia germani, Wladislaus Hungariæ & Bohemiæ, Ioannesq; Albertus Poloniæ reges; dux Sigismundus & Fredericus Archiepiscopus Gnezneñ, Episcopusq; Graccouieñ & Cardinalis pronunciatus. Item Fredericus Marchio Brandenburgeñ regum sororius, cum magnificis & consiliarijs regnorum Hungariæ atq; Poloniæ, multisq; ac uarijs interpositis tractatibus super regnorum unione super bello in Thurcas Et uindicanda patrui truculenta nece, qui pro regni Hungariæ defensione ut suo iam ante loco dictũ est, cõtra immanissimũ Turcarũ imperatorem strenue pugnãdo interijt. & extirpatione Valachi. Irritatis & omnibus articulis fere conclusis reiectis, uacui ad propria discesserunt. Vacui tamẽ animi regij haud fuerant, quod in proposita capitis immediate sequentis expeditione declaratur, sed ut deliberationes regum Thurcã latuissent irritationes eius modi consulto erãt publicatæ. Anno præfato die Martis, tertia mensis Iunij, notabilis legatus imperatoris Thurcarum. 12. camelos habens, Graccouiam aduenit, in domo ducum Mazouiæ in acie circuli Graccouieñ hospicio exceptus. Preparabantq; & quasi singulis diebus thurci in circulo Graccouieñ sub pretorio fimum & pabula camelorum desiccabant. Astruebant tunc memores & seniores, eum fore annũ quadragesimũ, quem diuus Ioannes Capistranus prædicando Graccouiæ pphetice dixerat. Veniet thurcus huc, & equos suos in circulo Graccouieñ locabit, si correctio morum & uitæ in uobis non aderit. Vtq; narrato res affirmabãt; tametsi de Thurcarũ imperatore nõ fuit uerificatũ, in nuncio

Regum ac principum in Leuczouiam conuentus.

Legatus Thurci Graccouiam venit.

Capistrani uaticinium.

tamen eius

tamē eius sub conditione expressa uerissime impletum fuit. Terribile quoq; dictu, horribilis plaga eo tempore accidit. Nam die solis, 29 mensis Iunij, quæ fuit apostolorum Petri & Pauli, in nocte sequēti, maximus ignis a pistoribus circa nouam portam exortus, omnes structuras iuxta murū & in medijs plateis, preter circulū usq; ad plateam sutorū conflagrauit & consumpsit. Cecideruntq; portæ sancti Nicolai, sancti Floriani, Slawkouieñ. Ecclesia sancti Marci & clipei eius cum toto monasterio cceciderunt, turres ciuitatis in prædicto circuitu, & turris ecclesiæ sancti Stephani cū campanis & domo pastorali exustæ sunt. Iudei post sanctum Stephanū commorantes uehementer arserunt, & immisericorditer per stipendiarios, quorum magna copia illis diebus Graccouiæ aderat, direpti sunt. Nosq; in domo aciali Turzonis plateæ sancti Stephani arsimus. Hec cum uidissent thurci, omnia sua in camelos ac equos imposita ligarunt, parati de ciuitate egredi. Sic & Cardinalis Fridericus quæ sua fuere, in currus cuncta imponere iussit. Et si incendium Episcopali curiæ appropinquaret, e Graccouia excedere disposuerat. Continuata est hæc plaga incendij, a prima hora noctis usq; post ortum solis. Legati quoq; Thurcarum extūc quarta die, cum licentia Alberti regis, die Iouis tertia die mensis Iulij de Graccouia abscesserunt. Ad instantiam autem ciuium Graccouiensium, tanq̄ propter ipsos huiuscemodi plaga conflagratiōis euenisset. Rex Albertus iudeos de Graccouia in Kazimiriam sub murum, iuxta ecclesiam sancti Laurentij, ubi cellæ pro collegio & lectorijs per Kazimirum secundū regem Poloniæ extructæ fuerant, ubi in hanc diē morātur, transtulit. Iudei Graccouia expulsi.

CAPVT LXXV.

ANno domini 1497 his calamitatibus, grandius malum successit, nam rex Albertus a Valacho magnanimæ suæ uoluntatis effectum prosecuturus perinde atq; Leuczouiæ sic uti supra scripseram cum fratribus constituit ulturus patrui per Turcas in Warna occisi interitum, castra Turci in Walachia occupata expugnaturus, bellum ingens atq; idem periculosum uersus eadem castra per Thurcas in Walachia occupata concepit. Quo uniuersam Poloniam, Russiam, Mazouiam, Ioannemq; de Tiffen Magistrum Prussiæ, reliquas terras, imprimis uero Illustrissimum principem dominum Alexandrum magnum ducem Lithuaniæ germanum suum, qui cum uniuersis magniducatus Lithuaniæ proceribus in auxilium fraternum per campos inferioris superiorisq; Podoliæ processit, & circa Braczlaw fraternum expectando auisamentum substitit, in arma concitauit, præterea mercenarium militem equestris, pedestrisq; ordinis, immodicum his iunxit, atq; instructum exercitum ad dies Iunij apud Leopolim recensuit. Quo reuiso ordinatoq;, die 26 Iunij, feria secunda post diui Ioannis baptistæ diē, cum toto exercitu, & Sigismundo fratre, a Leopoli soluit, iterq; in Valachiam non sine malo omine dirigens. Hæc inter prodigia infœlicis expeditionis numeranda, precessere, boues ducenti post exercitum pulsi, Leopolim uersus turbinis uehementis impetu dispersi sisti nō potuerūt, sed partim in ipso suburbio fossatis se immitentes, partim in campos & alia loca delapsi uix sed non integro numero fuere recollecti. Rege ipso fluuium, exiguo al

 ueo dilabentem,

ueo dilabentem, transeunte, dextralis equus candidissimus regiq; charus corruit, & erat submersus. Praeterea quidam Sropſki genere nobilis, alioqui pauci sensus, Leopoli iteratis uicibus, nostros succubituros non sine terrore exclamabat. Fulmē itē castris dilapsum, nobilē unū, et equos duodecim interemit, Sacerdote apud regem diuina celebrante, hostia finibus manipularis a sinistra pendentis, quod rex ipse uidit, e sacro altaris ac ministerij loco detracta seu casu quodam, seu improuidentia celebrantis excidit, in terramq; est prolapsa, quae per ministrantem Capellanum, rege cū ad miratione hostiam demonstrante, una & per ipsum celebrantem fuit recollecta. His terrorem incutientibus, nihilominus a sceleribus nihil temperatū, exercitus permissis mulieribus refertus, feruntur q; ipsi Primores & Duces, nocturna libidine non saciati, clara luce publicis balneis, & tina, inter amplexus mulierum uoluptatibus indulsisse. Quumq; in expeditione ipsa procederent q̄uis post solutā Leuczouień conuētionem Albertus rex per insignes suos oratores & magnae auctoritatis ac prudentiae Consiliarios scilicet Creslaum de Curoswanky Decanum Graccouień & regni Poloniae Cancellariū, iam uero per ipsum regem ad ecclesiam Wladislauień per mortem petri Moszinski de Bnyn uacantem pronunctiatum eligendum, & per Podlowski de przytyk Castellanum Radomień cum eodem Cancellario una legatos Stephanum alias Chari Bogdan Woieuodam Walachiae de illarum secretarum ac earum cōtra Thurcas fraternarum regiarum deliberationum Leuczouień, quae consulto tanq̄ irritatae fuere auisatum facit & hortatus est ad assistendum ipsi regi, & in suo sanctissimo proposito auxilium ferendum, quod ipse Stephanus data fide & manu repromisit, non tamē prius illud laturus ne per Thurcas praeuentus esset, donec uideret regem uel apud castra Kyliani & Byalogrod uel in Danubio cum exercitibus constitui, cuius tamen profectionem in terra sua impedire nollet, quin etiam aeque permitteret commeatū libere ministrari. Cumq; Rex terras Russiae ingrederetur Creslaus Rozensis nuper nominatus iā uero Electus Wladislauień & regni Poloniae Cancellarius senator atq; zelator regni uigilantissimus & rerum peritus, ut audiuit Stephanum Woieuodam in perfidiam uersum, a uotis promissis discessisse, & Hungaros male contentos esse de rege suo, qui eis inconsultis Leuczouiae fratri Alberto regi annuit, in castra Thurci Valachiae occupata expeditionem faciendum, timore perculsus ne Stephanus per Hungaros zelo inuidiae concitatos, persuasus Thurcas & Thartaros auisatos efficeret & in regem conuerteret, subito cucurrit ex aedibus suis, & regem expeditionem cōtinuantem in Przemislień oppido adijt, orat & obtestatus erat ut ab expeditione desisteret, sed eam ad loca solitudinū per Thartaros uastari solita conuerteret munienda, quae Creslai adhortatio per regem abiecta fuit ut cum despectu quodam eum a se rex licentiaret, ad aedesq; suas Episcopales redire iuberet, qui potius domi oraret, aut quae suae Episcopalis sunt professionis ageret Rex uero, quod sibi innatū ac proprium est, armis & bello insisteret. Sicquoq; Albertus rex nō ignorans Woieuode illius dolos Mathiam de Loncza Episcopū Camieneceń ad Woieuodam praemissum exploratum dirigit an in proposito assistentiae perseueraret, quod Voieuoda

Omina infoelicis belli.

Legati isignes in Valachiam missi.

raret, quod Woieuoda coram ipso oratore Episcopo confirmauit. Tamen cũ rex terre Valachiæ appropinquaret, Woieuoda per Thurcas Moldauos & Siculos atq; Transiluanos qui uotis fortasse quorundam dominorum Hungariæ quibus secrete Leuczouień deliberationes non erant credite, concitatus, sententiam mutauit, & nõ solum commeatum exercitui regio recusauit, uerum etiam pro uoluntate assistentium sibi Thurcarũ hostem se regi eius terram ingredienti nunctiauit, sollicitatusq; per frequentes regis nunctios ut ad se rediret, promissorumq; firmus esset obseruator, conuerti ad prima promissa noluit, quamobrem tela regia quæ rex non in eum sed in Turcas acuerat, in se conuertit, Et cum hæc insperata eueniret mutatio, nec minus populus regius uoluptati illius deditus fortunam & propiciationem non mereretur diuinam, timore non uulgari erant concussi poloni, ut plerumq; a paucis hostibus infidelibus & scismaticis aut fugarentur aut trucidarẽtur, secundum illud Deutronomi 32 & psalmi ultimi sabbati quomõ psequebatur unus Mille, & duo fugarũt decemmillia. Nõne ideo qa deus suus uendidit eos, & dñs conclusit illos. Ipseq; Stephanus Woieuoda nonnullos dira morte perimebat, ut tandem clamarẽt ad regem Poloni quo illos in domos redire permitteret. Nanq; absq; licentia regis iure regni Poloniæ uetante, sub amissione capitis & bonorum omnium mobilium, non liceret illis a rege & exercitu discedere, neq; facultas reditui patuit propter loca ubiq; per hostes occlusa, quæ rex terram Valachiæ ingrediendo non muniuit, fidei per Woieuodam promisse fidens, unde cũ rebus nullibi digno marte prosecutis neq; redire honestũ, neq; castra Thurci Walachis ipsis Turcis Moldauis, Besserabis, Siculis & Transsiluanis obstantibus accedere tutũ aut possibile esset. Nihilominus Albertus rex dolis Valachi impeditus ut aliquid egisse uideatur decreuit Castrũ Szoczaua (sedes ubi Woieuode esset) aggredień, quod exercitibus admotis oppugnabat, bombardisq; quaciendum mandauit. Interea Wladislai regis Hungariæ suorumq; de hungariæ regno Prelatorum ac Baronum nomine certi oratores Hungari ad exercitum regis sed tanq̃ in fauorem Voieuode ne desperatus se Thurcis dedat, missi, regem Albertum a prosecutione belli consiliis & rationibus inductis, q̃ se male crediderit Woieuode fidei, quam neq; Christo neq; hominibus seruaret, solantur, & mitem in Voieuodam eius animum reddunt. Interea rex Albertus ægre ac male se in corpore habere cepit, tantamq; pro Valachi dolis & occultis Hungarorũ maleuolentiis molestiam concepit, ut breui posthac uiueret & eam mortis future sed proxime occasionem sibi insumeret, Vnde etiã confestim euentus istos per celeres nũctios Magnoduci Lithuaniæ per Podoliam in auxilium regis uenturo notificat, hortaturq; fraterne, ut Magnus dux attentis his quæ regẽ permouent & presertim legatione ipsa hungarorum, ab ulteriori supersederet itione, qui tamen ut in sua uidebis historia locum Braczlauień muniuit. Rex aũt illa Hungarorũ suasione preualente fœdus cũ Voieuoda Stephano pepigit, ad reditũq; gentes conuertit. quæ cum redirent obstante regis ægritudine, quæ etiam Ducem Sigismundum eius germanum secum in exercitu agentem atq; optimates quosq; polonos & ipsos belli duces nimium in animis eorũ consternatos

Legati Hungariæ regis.

Fœdus cum Valacho.

mis eorum cōsternatos effecerat, omnia negligenter erant custodita, ibantq; maiores Poloni cum egrotante rege per siluam Bukouyna primi quos subsecuti minores, terrarū scilicet Gracco. proceres tanq̄ armatiores postrema regis tutati. Prima Lucæ 26 Octobris quæ fuit feria quinta ante Simonis & Iudæ, a Thurcis & Valachis alijsq;, quorū supra meminerim, per Woieuodam tanq̄ fidefragum ictum fœdus minime obseruantem clam sumministratis in eadem silua per suffragia nemoralium impedimentorum aggressi, percussi, fusiq; erant, inter quos plures de domo bipennium corruerunt, precipue Nicolaus Palatinus Russiæ, & Gabriel heres in Morauicze ambo de Thāczin qui perierūt, Ioannes Sbignei de eodem Thanczin Succamerarij Graccouien & Capitanei Marieburgeū filius, qui Thurciam adductus erat postea per fugam liberatus. Interea etiam Cruciferorum de Prussia ab ordine & Ducū Mazouiæ & terris illorum milites sub certo numero pro iure generalis expeditionis regni Poloniæ missi regios sequuntur sed nō adeunt exercitus, quos cum presciret Voieuoda ueluti ultime sorti relictos, seorsum scz ex eadem causa insecutorum exercituum profectos seu potius diuisos, per Thurcas procurat cladibus affici crudelibus, ex quibus qui nō erant occisi Thurciam sunt abacti. Sic quoq; in nemore Bukouyna cū hac minoris Poloniæ nobilissima gente infeliciter actum, quæ dum terga egrotantis domini, suis uita & sanguine tutaretur pro felici regis reditu, misere perijt, quorum uiuentes aut Thurciam aut Thartariam, aut in alias barbarorū infideliumq; freti pontici Asiæ Scithieq; regiones sunt deducti. Exercitus autem regius quem Dux Sigismūdus fraterne condolens ægritudini uehementer, ac maiores regni de maioribus Polonis constituerant regem maleualentē ductabat, licet ab ijsdem Voieuode fraudibus immunis non fuerit, quippe qui undiq; lacesseretur per Turcas & Valachos eorundem ductores, ac ueluti per canes ex foraminibus sic per istos ex lucis tenebrosis prosilientes. Tamē per dies plures nemoralibus & tanq̄ inuijs locis, ut magnis exercitibus cōmune est, iens, integer ab agro Valachico ad terras Russiæ regias fœliciter ac uictoriose redijt. Tantumq; ipsa expeditio lucri monumētiq; euiterni polonis & suo regi prebuit, ut communi laudo statuerint nunq̄ regibus suis permittendum expeditiones facere generales, scz proceres regni nunq̄ generaliter ad arma mouendos contra infideles Turcas aut Thartaros nisi primum consulta apostolica sede, sed & alijs regnis & regibus Christianis ad expeditiōem ipsam accedentibus, Mæror quoq; summus hoc improspere expeditionis casu hoc regnum implet, p communi fratrum regnicolarum casu, qui ab inconsulta & paucis communicata expeditione euenerat, proq; amissa existimatione quia Turcæ & Thartari nihil plus q̄ generalem Polonorum timuere expeditionem. Summa uero culparum omniū reiiciebatur in Philippum Callimachum Italum florentinum, qui cum Alberti regis in paterna educatione nutriti perceptor esset uir doctrinæ summæ, & humanarum non uulgaris professor litterarum cecus & uafer, eiusdem rex consilia senatorum omnium regni consilijs preposuit, quæ imitatus fraternas consultationes Philippo animum regium in eam expeditionem contra omniū consiliariorum uota dirigente, celebrauit, quæ

Clades Polonorum.

Philippus Callimachus preceptor Alberti regis.

talem habuere

talem habuere exitum, ut breui Rex uitam cum morte & summam regni existimationem tanq̃ perpetuam gloriam infidelibus semper terribilem cũ summa publici status iactura permutaret. Insuper afflictis addita est afflictio. Nam sequenti anno in principio Maij, Turci, Thartari, & Valachi iuncti, Russiam irrumpentes, plurimam stragem in hominibus crudeliter fecerunt, iacebant passim in uijs & campis occisi. Omnia oppida sub montibus & in medio circa Leopolim & Przemisliam, usq; ad oppidum Canczugam incenderunt, uastarunt, & diruerunt. Et tempore modico commorati, cũ maxima præda salui discesserunt. Hæc nouitas quom die Mercurij sedecima Maij Graccouiam esset delata, nõ parum omnem statum terruit, etiã nõnullos fugæ accinxisset, nisi uel timor, uel spes a rege prohibuisset. Extũc Graccouieñ fossata uersus campestria & Cleparz expurgari cœperunt. Et iacto fundamento ad propugnaculum extruendũ ante portã sancti Floriani (quod proximis annis magnis impensis finierũt) oppidũ Cleparz in magna sui parte, quæ fluuio Rudawka superimminebat demoliti sunt, deiecerunt atq; diminuerunt, turres quoq; muri Graccouiẽsis uersus Cleparz, quas post exustionem muro in altũ erigere cœperant, complebant & edificarunt. Cœpit deinde rex Albertus querere modos resistendi hosti, auxiliaq; a Wladislao rege Hungariæ & Bohemiæ, germano suo atq; ab ipsis Hungaris expetere. Et ueniente legato eorum Episcopo Vesperimeñ Graccouiam, prima Iulij anno præfato 1498, concordiam inter Hungaros & Polonos ad opponendum communi marte se hostibus concluserunt, & Te deum laudamus, die Iouis, quæ fuit duodecima Iulij decantauerunt. Sed talis concordia, nil iuuamenti attulit, Thartari nanq; Russiam in fine Iulij inuadentes, longe lateq; grassati, cum præda ad propria remearunt. Contra quos rex Albertus, regnicolarum exercitu collecto, de Graccouia die Martis, septima mensis Augusti exiuit, sed cognita hostiũ fuga circa Sandomiriam uillis multis destructis, exercitum ad sua abire permisit. Post thartaros, Thurci circa diem sanctæ Catharinæ sub montana Russiæ eodem anno circa Sambor & Halicz deuastauerunt, neq; aliquo certamine lacessiti. Verum uel deo, uel eorum infortunio sic cogente, frigoribus aerisq; in temperie inedia atq; niuibus, supra q̃ quadraginta milia equorum hominumq; periere, reliqui tamen, quorum ultra uiginti milia dicuntur fuisse, salui post damna illata recesserũt. Sed per Valachos percussi erant. Alium itaq; modũ pacis nanciscẽdæ aggressi, quoniam absq; Valachis, exteras ac barbaras nationes ad inuadendum regnum excitãtibus pax non fieret, persuasi & uocati Graccouiæ conuenerunt Episcopus Varadieñ nomine Hungarorum, Oratores Stephani Palatini Valachiæ, Oratores Alexandri magni ducis & Lithuanorũ, & Poloni. Hi omnes post longas moras & consilia, anno domini 1499, die Veneris, decimanona Aprilis sibiinuicem mutuam assistentiam & auxilia contra thurcas & thartaros iurarunt, Episcopo autem Varadieñ de Graccouia. 22. Aprilis quæ fuit feria secunda ante Adalberti recedente, legati ducis Iwan Moskouiæ in crastino, & fuit dies sancti Adalberti aduenerunt. Et hi similiter de pace requisiti tractauerunt & promiserunt.

Thurcarum Thartarorũq; incursio.

Fœdus cum Hungaris.

Thartarorum incursio.

Thurcorum inuasio.

Thurcarum incursio.

Pacis studium

CAPVT LXXVI.

Oratores Baissetí imperatoris.

ANno autem domini 1500 die Martis, 25 Februarij quæ fuit dies sancti Mathiæ apostoli in anno bissextili. Oratores imperatoris thurcorum Baisseti Graccouiam aduenerunt, & anteq̄ inducias pacis cum rege Alberto firmarent, Kurzanoga habitaculum & specula regia castri Graccouiensis, in præsentia eorum die Veneris, decima Aprilis, & fuit feria sexta ante Ramispalmarum exusta est. Deinceps Comes tes dominus astone, flagellum iræ dei, feria quarta 20 Maij, in parte Septemtrionis sub signo Capricorni apparuit, & notatus est supra Lithuaniam, Russiam & minorem Poloniam girans. Et ec disparente in diebus Penthecostes, alias circa octauam diem Iunij, statim thartari regnum Poloniæ intrauerūt, & circa Lublin, Thurobin, Belsz, Krasnystaw, & alia loca eis propinqua depopulando uastauerunt. Eodem tempore Iwan dux Moskouiæ, altera uice Lithuaniam ingressus, circa Smolensko uastauit, & eam, non habito respectu pactorum fœderū & affinitatis (quia ipse fuit socer & dux Alexander gener) attriuit. Rex Albertus aduersus thartaros die Veneris, decimanona Iunij, ante uigesimamprimam horam egrediens, nihil memorabile effecit. Et ad matrem die Mercurij, 22 Iulij in die Mariæ Magdalenæ redijt. Ad quem legatus Alexandri papæ sexti Caspar Episcopus Calliēsis (homo callidus & facundus) aduenit. Et iubileum cum cruciata contra paganos, die dominica quæ fuit 30 Augusti, Graccouiæ de ecclesia sanctæ Mariæ in circulo processionatim in ecclesiam Cathedralem incedendo rege Alberto sequente, publicauit, Et mox thartari iterum irruerunt, & terribiliter Russiam, Lithuaniam Sandomiriam, & Lublineñ terras Vrzadow, Lanczhut, Lasensko, Crasnystaw, Zauichost, circa Oppatow, circa Lublin, in Brzesko Lithuaniæ & uicinijs eorum subito insperatoq; cursu uastauerunt. Magnaq; præda abacta, & nobilibus terrarum adeo celeriter ad arma consurgere non ualentibus, libere abscesserunt. Qui autem transitum thartarorum opposuerant & obsidebant, domini Petrus Myskowski palatinus Lancicieñ, & Capitaneus Leopolieñ, Nicolaus Kamienieczki palatinus Sandomirieñ & Capitaneus Graccouieñ, & cæteri nobiles, q̄uis non pauci fuissent, in thartaros non insiluerūt, quia thartari illos multitudine superarunt. Rex autem Albertus die Lunæ, quartadecima mensis Septembris, & fuit exaltationis sanctæ Crucis, contra eosdem thartaros de Graccouia circa horam quindecimam cum quibusdam cruce signatis exeundo, eadem sorte qua prius, nihil desense adducens redijt. Verum cruce signati, inter quos plures religiosi & monachi fuerunt, post discessum regis de Graccouia, Iudeos in Kazimiria per uiolentiam effracta porta Kazimiriæ Glinyana, cæterisq; portis & hostijs hebreorū, die Mercurij, sedecima Septembris tumultuose spoliauerunt. Et ex eis de utroq; sexu prope uiginti occiderunt. Et Graccouiam clausis portis ingredi prohibiti, per uallum ad campestria iuxta Cleparz progredientes, legatis thurci in domo Pileczki supra murum hospitatis, manibus & armis tensis minitarunt, & die tertia regem uersus Russiam insequuti sunt. Anno domini 1501 rex Albertus in Marcio, ex conuentione Piotrkouieñ in Graccouiam diuertens, Heliā

Cometes.

Thartari Poloniā depopulati

Moskus Lithuaniā uastauit.

Legatus summi Pontificis.

Thartarorum incursio.

Cruce signati Iudeos inuadunt.

Iudeorum exclusio.

Valachū (ut fertur

Valachum (ut fertur heredem Valachiæ) propter uiolatas litteras suas, de consilio consiliariorum suorum in Czchow in præsentia nunctiorum Stephani Voieuodæ Valachiæ decollari iussit. Fuit autem Helias filius olim Petri competitoris Stephani in principatu Valachiæ. Post festa paschæ ãno præmisso 1501 die Martis uigesima Aprilis, quæ fuit feria tertia post conductũ paschæ; rex Albertus Graccouiam relinquens, in Prussiam perrexit & in oppido Thorun splendide extructo, apoplexia die Iouis, decimaseptima Iunij, & fuit octaua corporis Christi, & tertia dies post Viti, hora quartadecima occubuit. Hoc fato tantus rex immatura morte non sine suorum mœrore absumptus est. Cui magnanimitas, fides, dexteritas, consilium, prudentia, & in rebus gerendis, industria nunq̃ defuere, sed fortuna quæ non ex æquo sedes suas apud homines locauit plerunq; illius rebus contraria fuit, hincq; factum est, ut quum in omni reip. euentu sapienter citoq; consuleret, iniqua fortuna omne consilium euerteret. Alberti autem mors uti Sarmatis luctum, ita plerisq; exteris nationibus, quibus tanti regis in gerendis rebus industria suspecta esset, letitiã attulit, tanto maiorem, quo magis insperata mors omnia consilia interciperet, potuisset hic princeps, si fortunã cum cæteris animi dotibus habuisset, omnium maiorum uirtutem adæquare. Albertus quoq; prudentia & audatia nulli ducum secuudus fuit, ut etiam summis se periculis nõ subtraheret. Sed quũ ad maximas iam res aspiraret, iniquo fato sublatus est.

Heliç Valachi occisio.

Alberti regis obitus.

Signa mortem eius portendentia, fuerat Cometes predictus Septem. Kurza noga regia habitatio exusta, & globus turris prætorij Gracco. supremus uento abruptus, ac die Mercurij. 20. Februarij, quæ fuit dies Fabiani & Sebastiani martyris in nocte sequenti deiectus. Præcedenti siquidem æstate hũc globum faber lignarius nouiter posuerat, & omniquaq; firmauerat, ut humana estimatione hunc cadere non fuit possibile, & postq̃ cecidit casum capitis regni & ciuitatis Graccouiensis signare. Exiueram ad eum de Graccouia tanq̃ medicus, post uesperas eiusdem octauæ corporis Christi, & die mortis suæ. Et circa tabernam in Prandnik, curru in limum & profundũ lutum deuexo, q̃uis octo equis Podwodorum seu conductorum extraheretur, incassum laborando, penitus extrahi non potuit. Equis ergo ad postrema currus aredatis & ligatis, nobis prius ad ripas exilientibus, uix & ægre retrorsum, Graccouiam uersus extractus est; quod fuit omen mali, & ad Graccouiam inconsolate redeundi. Et adhuc nobis in Piotrkow uenientibus, obtentoq; subuectigali & poduodis atq; discessum parantibus, oppidani insurrexerunt (quoniam regem Albertum uita functum intellexerant) & aulicos regis gladijs, fustibus, & lignis grosse sectis persequuti, occidere conabantur. Qui fuga sese saluarunt, & in hospicio apud Adam Scribam oppidi clauserunt. Tarde igitur egressi & molestias plures admodum & frustra passi, in Graccouiam reuersi sumus. Funus autem regis Alberti, post hoc Graccouiam die Lunæ uigesima sexta Iulij, quæ fuit dies sanctæ Annæ post meridiem adductum est, & hora uigesima, cum decentia & honore regio, in sacello sancti Ioannis euãgelistæ, ecclesiæ Cathedralis Graccouieñ ad dextram chori sitam, sepulturæ traditũ est. Cuius sacelli alteram partem, regina Elizabeth pariete facto diremit &

Signa mortem prçcedentia.

Omen malum

Sepultura Alberti.

seclusit. Et tam sarcophagum q̄ ipsum sacellum, proprijs impensis, prout matrem decet, adornauit, duosq; lectores missarum pro anima defuncti in perpetuum fundauit. Post huiuscemodi quoq; sepulturam, Fridericus Cardinalis, Primas Gneznen̄ & Episcopus Graccouien̄, quosdam spirituales aulicos mancipauit, turbauit, & cum sua societate tanq̄ reos & thesaurorum ablatores, in carcere, reliquos in seraculis reclusit. Qui excusatione adhibita, liberati sunt. Fuit autem Ioannes Albertus rex Poloniæ proceræ staturæ, oculorū rubicundorum & facici cum quadam morpheatione & exituris. Robustus, ossosus, & audax, secundum pectus, manus, & pedes, pilosus, secundum caput paucis, raris & nigris crinibus respersus. Fuit prudentia atq; solertia praeditus, lingua expeditus, sermone latino tanq̄ alter Rhetor (ultra Polonicum & Theutonicum) ornatissime & sufficienter imbutus. Historias legebat, & disputationes Doctorum amabat. In incessu maturus, & in incedendo (ut sæpe) cultro ad latus suum accincto progrediens, uoluptatibus & libidini tanq̄ homo martialis indulgebat. Et quom multa pertinentissime & prudenter, consultando atq; respondendo disserebat, in hoc defectuosus diminutus, & sine laude fuit, q̄ bene tractata & dicta non exequebatur, nec effectui demandabat. In obeundis bellis infortunatus, In edificando negligens ac nullus, & regnicolis ultimatim propter cladē Valachiæ per eos perpessam inuisus. Regnauit supra Polonos. 8. ān̄is, octoq; mēsibus & uigintiquatuor diebus. Vixit annis quadraginta uno, mensibus quinq; & uiginti uno diebus.

Staturę ac uitę suę descriptio.

Morum qualitas.

CAPVT LXXVII

ANno domini 1495 per omnes dies usuales Ianuarij, usq; ad medium Februarij, adeo calidi dies fuerunt, ut gemmæ & pullulationes in hoc regno Poloniæ turgerent & uiderentur. Puluis e terra uelut in æstate surgebat & spargebatur. Aues nidificabant & fœturam nouam educabant. Verum post medium quadragesimæ, intantum frigus duabus hebdomadis fuit intensum, q̄ omnia arefacta & destructa fuerunt. Eodem anno die Lunæ, 26 Augusti. Fridericus imperator Romanorum, postq̄ in imperio a sua coronatione, per Nicolaum quintū regnauit fere quadraginta uno annis Vienne mortuus est, ibidem tumulatus. Huic crus & pedem chirurgici in senio resecuerūt & absciderūt, quia aliter in uita ipsum conseruare non potuerant, pauco tamen postea tempore superuixit. Eodem anno circa sedecimam Septembris, Thurci per Croaciam diffusi, ipsam uastauerunt, & prædam abegerunt. Anno quo supra 1493, die Veneris. 20. Septembris Fridericus Kazimiri tertij regis Poloniæ natus. Ad promotionem Wladislai Hungariæ & Bohemiæ, atq; Ioānis Alberti Poloniæ regū, Romæ per Alexandrū Borgia papam sextū Cardinalis pronunciatus est. In cuius honorem Te deum laudamus Graccouiæ uigesima quarta Octobris decantatum est. Attamen capellum summus Pontifex ei non misit, usq; anno domini 1495. Quem tali annō die Lunæ, uigesima Aprilis, quæ fuit feria secunda paschæ suscepit. Primam autem missam cecinit, anno domini 1493 in die natiuitatis christi in porticu laterali hostij ad meridiem, quoniam propter iubileum per Alexandrum papam sextum, omnibus huiusmodi solennitatem diuinorum

Temporis qualitas prӕter cōmunē cursum.

Friderici Romanorū imperatoris mors.

Fridericus Kazimiri filius Cardinalis pronunciatus.

præsentijs suis

præsentijs suis decorantibus a culpa & pœna concessum. In ecclesia Cathedrali Graccouień, & per omnes areas iuxta ecclesiam uix homines consistere propter præssuram potuerũt. Rege Alberto in porticu & circa populum compescente, dirigente & ammouente. Morbus Gallicus hoc anno domini 1493 sub oppositione duorũ ponderosorũ, Saturni & Iouis in partibus medijs inter meridiem & occidentem ubi est dominium Martis scilicet in Mauritania, Cæsarea, Hispania apparuit. Et anno sequenti in Italiam & Franciam uenit. Deinde pedetentim ad orientales processit regiones, apud nos in Graccouia prima mulier hoc morbo infecta, anno 1495, quæ ex peregrinatione de Roma redeundo, præfatum morbum secum Graccouiam attulit. Deinde ex Hungaria eodẽ anno 1495 & 1496 aduenæ tali morbo infecti adueniebant, & morbus per Graccouiam spargi ac multiplicari cœpit. Merito plaga dei uocitandus, quoniam præuaricatores & homines superflue uiuentes, in libidine, uino, acutis & grossis, deus uindex malorũ, hoc morbo tanq̃ singulari plaga puniuit. Et ex aduerso homines sobrie uiuẽtes, perraro aut nunq̃ hoc morbo laborare comperti sunt. Vnde & moderamen huiusce male Franczose, potior cura inter alias reperitur. Et quum cœlestium rimatores Mathematici & prognostici hunc morbum molestissimum a coniunctione Saturni & Iouis, que consequenter fuit in Cancro anno christi 1504 destituendum & finiendũ prædixissent, tamen (predictionibus eorum haud uerificatis) usq; in hanc diem, anni 1521, post prædictam coniunctionem debachatur & seuit, q̃uis minus acute & paulo tollerabilius q̃ antea. Vocatur autem hæc labes pro uarietate regionum in quibus accidit uarijs nominibus. Nam Italici malam Franczosam aut morbum gallicum uocitant, quia rege Karolo cum Francis circa annum domini 1494 Italiam ingresso, hæc pernicies in Italia seuire cœpit, & nomen ab euentu eorum accepit. Parisijs & in alijs ciuitatibus Galliarum, grossa uariola nũcupatur. In Hispania propinquiori & in Aragonia, morbus sancti Sementi, eo q? malum prædictum inuocatione sancti Sementi, qui in Britannia requiescit, curatur. Cuius sororium ac proximum in morbo gallico mortuum credunt, ultra Hispanias & in Granata morbus curialis (quia curiose ac crapulose uiuentes insequitur) appellatur. Ego uero sub deflorationibus, prout apud Galienum in decem tractatibus et Alsahaphati, prout apud Auicennam in 7 fen quarte, aut sub scabie fœda, hoc perniciosum malum locando curabam, & deo propiciante affatim prosperabar. Anno domini 1494, die Veneris, 27 mensis Iunij, domini Collegiati maioris Collegij artistarum, in platea sanctæ Annæ Graccouiæ, inuenerunt in muro lectorij Socratis thesaurum 2508 aureorum, & tantundem in annulis, unionibus, ac gemmis. Et fuit dies sancti Ladislai regis Hungariæ. Ob hoc præfatam diem sancti Ladislai illa domus festiuat & colit. Quomq; rex Albertus inuentum thesaurum cognouisset, aureos intitulatos Maria regina Hungariæ, a collegiatis redemit & eis monetam medientum largitus est. De quo collegiati bene contenti fuerunt. Fridericus uero Cardinalis ab eisdem gemmas & annulos præciosos tulit quos dilapidauit & distraxit. Et 50 duntaxat marcas monete requisitus pro eis tribuit. De quo male contenti omnes sunt & fuerunt. Anno predicto

die Mercurij

Primordialis morbi Gallici origo atq; incrudescentia.

Variæ eiusce nuncupatiões ex gentium diuersitate.

Inuẽtio thesauri in artistarum Collegio.

die Mercurij.22.mensis Octobris. Quædam mulier in nigra uilla ante Craccouiam, monstrum peperit, quod collum & aures leporis habuit, & loco stomachi unum intestinum, oreq; distento spirabat. In antea uero altera mulier in platea sanctispiritus Graccouiæ, puerum mortificatum & serpentem uiuū peperit, qui cauauit, exedit, atq; profunde dorsum infantis corrosit.

Monstri productio.

CAPVT LXXVIII.

Tharrarorum victoria.

IN hoc quoq; anno die Saturni, in uigilia Barholomei apostoli aulici & stipendiarij regiæ maiestatis, circa Wisznyewiecz, per Thararos non pauci, licet in hoc bello thartarico communiter ante uictores, nunc tamen quadam siderum fatorumq; inclementia profligati & occisi sunt. Inter quos Henrzych Kamyenieczki germanus Nicolai palatini & Capitanei Graccouieñ. Et Dzersek nepos Pauli de Glouina Decani Graccouieñ, occisi ceciderunt. Anno domini 1495 die Lunæ.23. Februarij. Ianussius dux Mazouiæ & germanus ducis Conradi, absq; uxore & prole mortuus est. Iccirco rex Albertus Mazouiam, tanq̃ terram feudalem repetiuit & obtinuit, cum ciuitatibus & castris Ploczko, & cæteris quæ ipsius ducis Ianussij fuerunt. Eodem anno post coniunctionem Iulij, diluuium Istulæ, supra, q̃ memoria hominum teneret maximum fuit, priora diluuia aquarum ubertate præcellens. Anno domini 1496 Philippus Callimachus Florentinus, Poeta laureatus, regi Alberto inseruiens, fluxu uentris resolutus, Craccouiæ in kalendis Nouembris quæ est dies Omnium sanctorum de mane occubuit, in ecclesia sãctæ Trinitatis Graccouiæ, in sinistra parte introitus chori sub altari sepulturam percepit, tectusq; est urna ærea, erecta in altare, Epitaphio suprapositio. Hic tempore pauli papæ secundi, comprehenso Platina cum reliquis poetis, e Roma in Poloniam fugit. Scripsit carmina elegiaca de amore plura, Item uitam & successus Wladislai regis Poloniæ et Hungariæ in Thracia circa lacum Varneñ, per Thurcas profligati & perempti. Item de Attila, ortuq; & progressu Hungarorum. Item epistolium longum in fauorem & laudem regum Poloniæ ad Innocentium papam octauum nonnullaq; alia opuscula egregia &c. Epitaphiū suprapositum est tale. Hic iacet heu patria procul a regione sepultus. Progenitus Thusco sanguine Calimachus. Quem fatum uarijs aduersum erroribus ægit. Inuictū his tandem constituitq; locis. Illius ut postquam uirtutem regia sensit. Vidit florentem sarmatis ora uirum. Qui memor hospicij tam mitis contulit isti, Consilijs regno cõmoda multa suis. Quod sentit præsens & postera sentiet ætas. Cuius iudicium sanctius esse solet. Plura quoq; aggressum & quedam maiora parantem, Haud opportuno tempore mors rapuit. Anno domini 1497 post principium mẽsis Aprilis. Thurci per Croaciam ingressi, Chorintiam & Stiriam deprædati sunt, Et captiuos secum abduxerunt. Et iterum eodem anno circa Ioannis Baptistæ clam ingredientes Thurci, prædam & captiuos quasi sex milia de eisdem Chorintia & Stiria abegerunt. Eodem anno circa festum Ioannis Baptistæ, Ioannes de Tieffen magister Cruciferorum Prussiæ regem Albertū secutus nõ adito rege bellicā expeditionem contra infideles obeunte in Leopoli infirmatus, mortuus est. Et ad sepeliendum in Konigsbergk eductus,

Mors Ianussij ducis Mazouię.

Diluuiū Istulę

Calimachus Poeta laureat⁹ Florentinus mortuus.

Scripta sua.

Epitaphium.

Thurci ingressus.

Ioannis magistri Prussię obitus.

pugna infideliū

pugna infidelium non gustata neq; uisa. Cui per Cruciferorum uocationem, & Elizabeth reginæ Poloniæ ad regem Albertum promotioné, Fridericus dux Misznensis successit. Anno præfato die Lunæ. 26. mensis Iunij, quæ fuit Ioãnis & Pauli martyrũ, dux Nicolaus Oppolieñ Nissæ ante pretorium ple xus & capite truncatus est, quoniam insiluerat primum contra ducem Henricum Glogoñ, deinde in Ioanné Roth Episcopum Wratislauieñ, tandem in Kazimirum ducem Tessineñ & Capitaneum Slesiæ, cum pugione intentione transfodendi cum acurrerat, & sese inter iurgandum & defendendum tenentes, de gradu in terram ceciderunt. Et quum ereptum pugionem dux Nicolaus Oppolieñ sensit, in ecclesiam fugit. De qua etiam præcepto Ioannis prænominati Episcopi Wratislauieñ extractus & reductus, per cõsules Nissenses iudicatus, gladio decapitatus est. Anno prætacto 1497 in æstate & autumno maxima pestis in minori Polonia, in districtu scilicet Graccouieñ & Sandomirieñ uiguit. A Graccouia incipiendo orientalem & septemtrionalé plagam uersus, quæ seuiendo plurimos rapuit & consumpsit mortales. In anno uero præcedẽti uidelicet 1496 in partibus occidentalibus a Graccouia & uersus Slesiam ad Hungariam eadem sorte præssit mortales pestis. In inicioq; hyemis Graccouiam uenit. Et paucis absumptis, intensum gelu superueniẽs & perdurans, pestem diremit, quinimo prohibuit. Ita q; sequenti anno puta 1497 prætermissa Graccouia in uno miliari scilicet a Mogila Crzeslauicze &c. reincepit, & satis acriter ut præmissum est afflixit & continuauit. Preterea eodem anno 1497 in Leopoli feria quinta in uigilia conceptiõis Mariæ, Ioannes Albertus Poloniæ rex ad uniuersitatem Gracco. singularem gerens affectum, cultum diuinum in ecclesia Przemislieñ adaugere uolens, Iuspatronatus, Canonicatus, & præbende ecclesiæ Przemislieñ, qui de iure patronatus regis Poloniæ extitit, uniuersitati predictæ pure & donatiõe perpetua irreuocabili motuq; proprio donauit, quam donationé Alexander Poloniæ rex subsequutor approbauit. Et has, donationem & approbationem, Mathias Drzeuiczki Episcopus Przemislieñ & regni Poloniæ Vicecancellarius auctoritate ordinaria confirmauit. Litteras desuper nouas dando & cõcedendo. Anno domini 1498 Magister Ioannes Velsde Posnania Licenciatus medicinæ olim præceptor & informator filiorum regis Kazimiri tertij ecclesiæ parrochialis sancti Stephani Graccouiæ rector, diem clausit extremum, die Martis, decimaseptima Aprilis, quæ fuit feria tertia paschæ. Hic coemptis aliquot areis extra urbem Gracco. ad occidentem, amplũ & spaciosum construxit cimiterium, ad sepulturam parrochianorum sancti Stephani, & aliorum quorumcunq; illic sepeliri uolẽtium. Ecclesiam quoq; in eodem cimiterio intra robora muratam, in titulum & uenerationem Petri & Pauli apostolorum crexit. Et lectorem missarum in eadem ordinauit. Et ut in nocte tempore necessitatis ingruentis confessiones in lingua Almanica & Polonica audiret instituit. Ante fores ecclesiæ prefatæ ad partem meridionalem, prout uiuens mandauerat, sepultus est. Anno predicto die Mercurij, tercia mensis Octobris, Illustrissimus dux Sigismũdus de Graccouia in Hũgariã exiuit, & germano suo maiori natu Budæ Wladislao rege Hũgariæ & Bohemiæ commansit.

Caput lxxix.

Nicolai ducis Oppolieñ interitus.

Pestis incrudescentia.

Vniuersitas Graccouieñ iuspatronatus donata est.

Cimiteriũ Petri & Pauli apostolorũ vna cum ecclesia erectum.

Sigismundus.

CAPVT LXXIX

Portentū Graccouię genitum

ANno domini 1499 die Mercurij, quinta mensis Iunij. Natus est uitulus in Kazimiria Graccouiæ inter iudeos, cum duobus capitibus, unum caput antrorsum ut solet naturaliter produci. Aliud in postremo in loco caudæ. Ipsa uero cauda in medio dorsi excreuit, pedes septem in latere dextro habuit, in sinistro nullum. Cætera membra completa fuere in suis locis ad modum duorum gemellorum, complicatorū ante & post. Expositumq; fuit tentum & inspectum hoc monstrū, aliquot diebus ante portam Glinyana alias glebeam. Eodē anno bella gerentibus summa potentia Thurcis cum Venetis in mari Egeo & Adriatico. Submissi octo milia Thurcorum per latera maris in Guriciam & Feriolam intrauerunt, & iuxta mare & fluuium Mincinum depopulati sunt. Precipue inter Teruisiū & sanctū Danielem, usq; ad montana occidentis, receptamq; prædam absq; ulla resistentia abduxerūt. Sed & peregrinos ad iubileum pergentes, aliquos interceperunt, nonnullos uero excruciatos occideruut. Nos quoq; ad iubileum Romam transeuntes, et in proximo existentes, continuimus nos in Villaco in fine dierum Octobris, donec Thurci abscesserunt. Anno domini 1500, Iubileus annus centesimus sub Alexandro papa sexto, toto anno Romæ durauit & peragebatur. Confluebatq; multitudo hominum pro capescendis indulgentijs ex toto orbe christianorum. Eo ipso anno supra solitum regni Poloniæ messis ante festum Ioannis Baptistæ fuit. Fuerunt namq; uer & æstas satis calida. Canicula autem a principio ad Iacobi pluuiosa ac frigida, et reliquū tempus serenum & calidum fuit. Eodem anno Thurca insulam & ciuitatem Modon, duodecima mensis Augusti obsedit. Expugnauitq; & eam sub Venetis uigesimaquarta eiusdem mensis recepit. Muros demoliendo, omnes mares occidendo, mulieres uero & impuberes abducēdo. Anno præexpressato, in mense Septembri, multi Moraui & Poloni in Lithuaniam aliarūq; nationū homines militares in fraternitatem pro Lithuanis contra ducem Moskouiæ ibant ære & auro Alexandri ducis magni Lithuaniæ conducti, quibus miles & Baro Thezaurariusq; magniducatus Lithuaniæ nomine dicti magniducis stipem & litteras Posnaniæ dabat. Namq; gener contra socerum suum, de illatis iniurijs se uindicaturus præsertim q circa illa tempora idem Moskus de ducatibus Lithuaniæ abstraxerat & sibi appropriauerat septuaginta miliaria in longitudine & tantundem in latitudine. Quomq; conuenissent supremum rectorem exercitus stipendariorum. Rex Ioannem Polak constituit, quia uero stipendarij negligenter cōueniebant, itaq; propter eorum morosum transitum hyeme tum præmente Rex soluendum precepit. Binum itaq; damnum Lithuanis exinde prouenit. Vnum ex hoste duce Iwan Moskouitæ. Alterum ex propriorum stipendariorum depopulatione, & de rapina suorū de more ipsorum uiuentiū. Anno prædicto 1500 Illustrissimus dux Sigismundus, Kazimiri tertij regis Poloniæ natus, ducatum Glogouieñ per germanos suos, per reges Wladislaum Hungariæ & Bohemiæ conferentem, per Ioannem Albertum cedentem atq; resignantem obtinuit. Et eodem anno Ioannes Thurzo coadiutor Vratislauiensis factus fuit. Anno domini 1501, die Saturni, nona Ianuarij,

Thurcarū immanitas.

Insignis Iubileus Romę.

Modon insula a Thurco uastata.

Polonorū Morauorū, Lithuanorum in Moskum concors egressus.

Detrimentum Vilneñ.

Sigismundus ducatum Glogouię possidet

nona Ianuarij, nuncij imperatoris Thurcarum Baisseti de Graccouia discesserunt fere integro anno commorati, & per regem Albertum in Graccouia seruati. Post quorum discessum Oratores Szachmerczar imperatoris Thartarorū Zauolhensiū, tercia die quia undecima Ianuarij superuenerūt, & perpetuā amiciciā, ligam atq; societatem interpositis iuramētis concluserūt, rege Alberto cum suis optimatibus, sic & oratoribus ducis magni Lithuaniæ Alexandri præsentibus, super sacra euangelia deponentibus & iurantibus. Legatis uero Thartarorū Zauolhensium supra frameas iurantibus, ritu eorum & aquam abintionis gladiorum atq; framearum epotantibus, atq; uerba talia adijcientibus. Quicūq; pacta, ligam, & fraternitatem uiolauerit, aut contra eam uiolandam insurrexerit, uel aliquicpiam intentauerit, a frameis incidendus occidendusq; pereat, & tanq̄ aqua defluat atq; euanescat. Misit itaq; rex Albertus Cristopherū Teslik, & Alexander dux magnus Lithuaniæ alterū propriū nunciū, ambos thartarorū sermonē callentes et intelligētes. Qui in mēse Septēbri præfati anni 1501 rege Alberto iam defuncto atq; sepulto, Thartaros Zauolhenses cum imperatore eorum in terras Lithuaniæ prope Kijow induxerunt & locauerunt. Et statim Thartaros Przecopenses (contra hos siquidem adducti fuerunt) occurrentes, & castrametationem prohibentes strauerunt. Sicq; in hyemem plurimā rigidamq; perdurantes in campestribus commanserunt. Anno eodem 1501 Ioannes Roth Episcopus Wratislauieñ, episcopatum Friderico filio ducis Kazimiri Tessineñ maiori natu tamē minorenni resignauit. Ideo contra eum Capitulū Wratislauieñ quæstūiri in Budā Wladislao regi per relationem Doctoris Oswaldi Strawbinger, plebani ad sanctā Mariam Magdalenam, & Sigismundi Gussinger Canonicorum Wratislauieñ misit. Et rex Wladislaus factum non admisit, quinimo prohibuit, prima mēsis Septembris, anno millesimo quingētesimo primo.

Legatio imperatoris Thartarorū ob pacem

Alberti regis legatio rursus.

Duplices thartari pugnam ineunt.

Vratislauiensis episcopatus resignatio.

Alexander Rex

CAPVT LXXX.

DVm in conuentionibus particularibus, de substituendo altero rege Poloni tractarent, anteq̄ negotium generale diffiniretur, miserunt, Petro Kmitha de Visnycza regni Poloniæ Marschalco instigante, Petrum Miskowski Palatinū Lancicieñ, cū Nicc/

I

Vladislaus Hungariæ rex ad regnum Poloniæ postulatur.

cicie..,cũ Nicolao Wroblowski Canonico Gracco.in Budam ad Wladislaũ Hungariæ & Bohemiæ regem,postulatum ire, ut regnum Poloniæ uacans tanq̃ prior natu acceptare dignaretur. Qui annuit ac suscepit, & ad amicos, litteras gratulatorias præsertim ad Maximilianũ Romanorũ,& ad Ludouicũ Franciæ reges scripsit, q deus optimus maximus, ultra regna Hungariæ et Bohemiæ,ad soliũ paternũ ipsum euexisset.Post quod in conuentione uniuersali Piotrkouieñ,ubi ius mosq; est reges non priuatim in conuenticulis eligendos quæ errores & seditiones plerumq; gignunt ueluti ex illis instigante Marschalco summissis secutæ fuissent,quoniam iam tunc parũ absuit quin iterum fraternum bellum fuisset excitatum pro regno hoc paterno ac fraterno ac pro magnoducatu Lithuaniæ,ad quod Alexander aspirabat,nisi per Elizabeth reginam genitricem suam fuisset prohibitus, ideoq; cum uniuersi regnicolæ ad quos pertinet deliberarent non solũ pro eligendo rege sed primum de modo utraq; dominia ista ab christifidelibus defendendi, & de eorũdem unionis integratione,sicut tempore aui patrui et patris modernorũ principũ scilicet præmortui Alberti & Alexandri inducta & firmata erant.Cuncti sane consultum putarunt,si ob hoc gentes uires & opes utriusq; dominij adunarentur. Quapropter Alexandro magnoduce Lithuaniæ istud per Albertum Tabor Episcopum Vilneñ, Ioannem Zabrzezinski Marschalcum magnũ ducatus illius,& Nicolaum Radiuil Pincernam Lithuaniæ suos consiliarios coram uniuerso cetu electionis proponente & Frederico eius germano Archiepiscopo Gnezneñ & Episcopo Gracco.Cardinali presidente, assistenteq; eidem in presidentia Creslao de Curosuanki Episcopo Wladislauieñ & regni Poloniæ Cancellario,Alexander magnus dux Lithuaniæ non unius aut certorum tantummodo eligentium uoto,sed communi omnium clamore rex erat declaratus unione & defensione omniũ commoditati,de Wladislao rege & quocunq; alio sperande preualente.Celerrimo itaq; ac uelocissimo nuncio super hoc rex Wladislaus certificatus,maxima cum festinatione dromedarios & cursores reuocatum ire & intercipere suas litteras regibus destinatas misit.Iussumq; est ut ante præsentationem exhibitionemq; litterarum nuncij præuenti reuocarentur.Et quom Poloni multas super hoc rationes electionis Alexandri,regi Wladislao scripserũt nõ moleste tulit,sed gratulabundus commendat uterq; dominio patrimoniorum suorũ prudenter prouisum sic esse.Factis ergo articulis in piotrkow cum predictis magniducis Lithuaniæ oratoribus Alberto Episcopo Vilneñ & Ioãne Zabrzesynski Marschalco Lithuaniæ super inuisceratione & perpetua unione ducatus Lithuaniæ cum regno Poloniæ, ut exutrisq; foret unum regnum & una gens, & in ipsis unus rex unumq; ius. Quod in antea in intronisatione ducum & regũ semper attentatum & repetitum fuit,uix autem custoditũ.Vt igitur deinceps inuiolabiliter custodiretur & sempiterne firmaretur. Ad acceptandum iuramenta ducis Lithuaniæ Alexandri,& dominorum Lithuaniæ,ex Polonia in Lithuaniam, Andreas Rosa archiepiscopus Leopolieñ,Ioannes Lubranski episcopus Posnanieñ,Andreas de Szamotuli palatinus Posnanieñ, Ioannes Szram Tharnowczik palatinus Lublineñ,& cæteri cum eis missi fuerunt.Suscepit autem dux

Pyotrkow locus eligendi reges.

Alexander in regem eligitur

Cautele circa electionem.

Legati ex Polonia in Lithuaniam.

autem dux Alexander cum suis Lithuanis omnia iuramenta, obligationes, & inscriptiones per Polonos inductas & requisitas. Et ex Lithuania procedens, per Radom, Ilsza Szidlow, Visliczam, & Proszouicze transiuit. In Ilsza uero episcopali Graccouieñ ecclesiæ, sigillum anulare ad officium Cancellariæ regni dedit, sub quo extunc negociorum publicorum expeditio fieret, donec sigilla non extarent ac donec die Lunæ uigesima Nouembris alias feria secunda in uigilia Andreæ, cum notabili apparatu Polonico & Lithuanico, in numero quattuordecim centorũ militum Graccouiam ingressus, in regiam castri Graccouieñ est perductus. Ad quem die Martis, septima Decembris, Legati Szachmetczar imperatoris Thartarorum Zauolhensium uenerunt, illum in ciuitatibus & castris commorari dicentes. Ipsos uero Thartaros intensissimo frigore & inedia in campis sterilibus consumi, requirebantq; ut celerrime accingeret se, & cum eis pariter in hostes, secũdum prius conclusa, egrederetur. Et accepto responso, q; peracta coronatione, susceptoq; regno postulata prosequeretur & ad bellandum exiret, ad suos redierunt. Dux uero Alexander tercia dominica aduentus domini, quæ fuit duodecima mensis Decembris, in regem Poloniæ, in ecclesia Cathedrali Graccouieñ hora decimaseptima, per Fridericum germanum suum, assistentibus ei Andrea Rosa Archiepiscopo Leopolieñ, Cresłao Cuyauieñ & Cancellario regni, Ioanne Lubranski Posnanieñ. Vincentio Przerapski Ploceñ, Luca de Thorun Varmieñ Episcopis, & pluribus abbatibus insulatis. Præsentibus insuper & inspectantibus Elizabeth regina Poloniæ genitrice regis, Conrado Mazouiæ de regno Poloniæ. Item principe Mosalczki, Michaele Glinski, Georgio Grodzinski de magnoducatu Lithuaniæ ducibus, & maxima copia plebis ac nunciorum, inunctus & coronatus est. Deinde prandijs Prælatos, Duces, Barones, & uniuersitatem Graccoui. refecit, hastiludijs & solatijs interpositis. Aduenerunt tandem ad regem Alexandrum Illustrissimus dux Sigismundus ex Hungaria frater eius die Saturni, decimaoctaua mensis Decembris, Ioannes Baduarius Orator Venetorũ, ad commendandum sese Alexandro regi nouiter intronisato. Et Helena coniunx regis Alexandri, filia Iwan ducis Moskouiæ, quæ solenniter per Graccouiam in arcem regiam, die Veneris, quarta Februarij, in medio horæ uigesimæprimæ inducta est. Constitutoq; de consilio totius senatus regni Friderico Cardinali & germano in gubernatorẽ regni Poloniæ, rex Alexander in Lithuaniã die Martis, tercia Maij, hora tredecima, & fuit dies inuentiõis sanctæ Crucis exiuit. Quem Cresłaus Cancellarius senectute, uti se excusabat, grauatus, Mathias autem de Drzeuicza præpositus Scarbimirieñ, & Vicecancellarius regni ægra corporis laborans ualetudine, non erant secuti, quamobrem senatu regni promouente, Ioannes de Lasko Canonicus Graccouieñ de Cancellario Curiæ episcopalis Cresłai Episcopi Vladislauieñ in secretarium regium uices Cancellarij & Vicecancellarij absentium apud regem gesturus, creatus & institutus erat, sigillo anulari per regem manui suæ inposito, & iuramento corporali per eum in manibus præfati Friderici & aliorum prælatorum regni in presentia regis, quod senatores regni iurare consueuerunt, prestito. Et quom omnia pacata uiderentur. Thartari

Sigillum annulare Cancellariæ regni datũ.

Alexandri aduentus.

Alexandri coronatio.

Sigismũdi aduentus.

Alexandri in Lithuaniam reditus.

Ioannes de Lasko Secretarius creatus.

Thartaroꝝ uaſtatio in Ruſſia

Przecopeñ prope feſtum ſancti Michaelis propter negligentiam præfecto/ rum, crudeliter gladio, igne, & occiſione Ruſſiam & diſtrictum Sandomiriæ uaſtauerunt. Exuſſerunt Rzeſſow, Iaroſlaw, Radimno, Bels, Daunicza, Ku/ now, Lagow, & magnam Oppatow, quoniam hucuſq; Cometes precedens girabat/ Depellenteſq; innumerabilem prædam, in aquis ultra q̄ mille homi nes tranatando Iſtulam ſuffocarunt. Fertur autem Thartaros numero trigin/ ta millium, ſed ut eorum mos eſt in ſtadia diuidi per quattuor aut circiter mil lia diuiſim ſparſis fuiſſe, & uſq; ad magnam Oppatow regni Poloniæ perue niſſe. Dux inſuper Moſkouiæ Iwan eodem tempore per filium ſuum Deme/ trium, caſtrum Smolenſko obſidebat, quod gentes regis Alexandri ſtrennue defenderunt. Verum plurima negligebantur per præfatum Alexandrum & ægre defenſa erant.

Smolenſko caſtrū obſeſſum.

CAPVT LXXXI.

ANno autem ſequenti ſcilicet 1503 Friderico Cardinali longa ægri tudine male franczoſæ fatigato, & in Marcio defuncto, rex Ale xander in Aprili circa dominicam Palmarum in Lithuania cum ſuis, duci Iwan Moſkouiæ tenere inuiolabiliter pacem ſex annis iurauit. Et econtra dux Moſkouiæ pari uiciſſitudine cuſtodire & ſeruare pa/ cem duci magno Lithuaniæ Alexandro & ipſius Boyarijs iurauit. Rediénſq; ex Lithuania rex Alexander conuocationem in Lublin, pro die apoſtolorum Simonis & Iudæ, pro metis & reſiſtentia opponenda Stephano Palatino Va lachiæ, qui diſtrictum Pokucze ſub mōtibus Hungariæ temere inuadens oc/ cupare nitebatur, atq; pro defenſa a thartaris tenuit. In eadem conuentione Ioānes de Laſko ſecretarius regis creatus & pronūciatus eſt Cancellarius re gni Poloniæ. Stipendiarij autem ære communi conducti, & in Ruſſia poſiti, pro defenſa ab incurſu Barbarorum, in Poloniam redeuntes, uillas ſpirituali/ um Epiſcopi Graccouieñ, Abbatis Andrzeiouieñ, Prepoſiti Miechouieñ & cæterorum expilarunt & uaſtauerunt. Nec contributio ſpiritualium libera/ bat, quoniam rector gregis aberat. Rege Alexandro in Pruſſiam de conſilio conſiliariorum tam Poloniæ q̄ Pruſſiæ terrarum ſecedente. Anno quoq; do/ mini 1505 die Saturni, undecima menſis Ianuarij. Rex Alexander de Gracco/ uia in Brzeſczie Ruthenicum, ad tenendum conuentionem Lithuanorum & Ruthenorum exiuit, quam ibidem cum prælatis & Baronibus, alijſq; opti/ matibus illius ducatus celebrauit, perſonaliter ſed ſeorſum uenientibus Alber to Tabor Epiſcopo Vilneñ, Ioanne Zabrzezinſki palatino Troceñ, item du obus alijs æque magnificis ſcilicet Staniſlao Zarnowiecz Capitaneo Sama/ gittiæ, & Staniſlao Kyſka in Piotrouitz Capitaneo, exercituū magniducatus Lithuaniæ Campiductore generali, ſed ad conſiliū regis & magniducis ueni re abſtinentibus ob ſuſpectas inſidias uitæ eorum apud regem & magnūdu/ cem in caſtro ipſo Brzeſteñ, per Michaelem ducem Glinſki ſumminiſtratas, quippe qui occulto pectore ſeditioſum quiddam pro imperio & gubernatio ne eiuſdē ducatus geſtare cōſueuerat, quod ipſi dn̄i contra eū affirmarūt, ſua/ debat muſſitabatq; apud aures regias diu noctuq; ad iſtorū dominorum ſibi publice & priuatim reſiſtentiū uitæ, honoris, & officiorū priuationē, actūq; fuiſſet de illis,

Pax facta inter Alexandrū & ducē Moſkouiæ.

Conuentio in Lublyn.

Conuentio in Brzeſczije.

Michael Glinſky magnūducatū Lithuaniæ affectat.

fuiſſent de illis,niſi tunc a ſummo uitæ honoris & officiorum periculo eui- ciſſet illos Ioannes de Laſko Cancellarius regni Ioãne de Oſzwiancim Theologo Canonico Graccouiẽ confeſſore regio ſibi in hoc pietatis opere in- genue aſſiſtente,contra inſultum regis & magniducis deliberationem,quam rex ad uota ducis Michaelis non diffidebatur pectori ſuo regio herentem ac cõtra Michaelis ipſius temeritatem propoſita ſibi ſtrenue auctoritate regni Poloniæ,cuius Cancellarius eſſet,proteſtabatur,quia a rege diſcedere in re- gnum mallet q̃ iſti errori ſedicioſo intereſſe. Quoquidem Cancellario inſtan te temperatum erat ab exicioſo illo proceſſu,tantummodo Ioanni Zabrze- zinſki palatinatus Troceñ adimebatur,ad quem Nicolaus Radiuil non iu- re priuatiõis,ſed cuiuſdã maleuolentiæ,& eoipſo Ioãne Zabrzezinſki iſtud paruipendente ſuffectus erat,qui tamen Zabrzezinſki cũ ipſis alijs hac do- nati erãt gratia,ut & in regno & in iſto magnoducatu curarẽt interim Maie ſtatẽ regiã ſibi efficere reconciliatã,quod dñi ipſi conſcij innocentiæ & inte gritatis ſuæ exiſtentes ſe facturos obtulerunt. Ibidem aduenit Szachmetczar imperator Thartarorum Zauolhenſium,quem rex Alexander ad unum mi liare in obuiũ illi pompoſe exeũdo,honorifice ſuſcepit & tractauit. Is Szach metczar in illa horride frigiditatis hyeme,qua regem Alexandrũ ad bellan- dũm requiſierat,ab imperatore Przecopeñ Mendligero,contra quẽ fuit ad- ductus,profligatus(uxore Zauolhenſis & maiori parte exercitus eius hor- rente frigus,miſeriam,& defectum uictualium,imperatori Przecopeñ Men- dligero adherente)ſolus ipſe Szachmet Zauolhenſis cum tricẽtis equis,ad Bialogrod Valachiæ fugit,ad Thurcam pro ſubſidio tranſiturus. Vt autem certa relatione didicit imperatorem thurcarum Baiſſetum commiſiſſe Capi taneo Bialogrodenſi,ut Szachmetczar detineretur ac incarceraretur,& in Bizantiñ ad Ceſarẽ mitteretur uinctus, Szachmetczar celeriter de campis Bialogrod ſe arripiens,fugit & non ſubſtitit,donec prope Kiow peruenit & illic reſedit. Hunc Capitaneus Kiouieñ circuiendando,coegit in Vilnam Lith uaniæ trãſire. Quo longo tempore,mora & expectatione afflicto,fugere plu ries ad Thartariam tentauit,tamen conſequutus reducebatur & cuſtodieba- tur,donec regi Alexandro in Brzeſczie adduceretur. Cui rex q̃uis ſe hilarem exhibuerit,tamen nõnihil ægre tulit ꝙ ſecus fecerit q̃ debuerit feciſſe,nihi- lominus fraterne eum proſecutus Poloniam ſecum illum ad conuentionem Radomieñ abduxit,ut liberius accuſationem in eum transferret. Rex autem in Poloniam ad conuentionem Radomieñ tranſiens,præfatũ Cæſarem Za- uolhenſem ſecum adduxit. Et primum locato eo in Noua ciuitate Mazouiæ. accerſiuit tandem ipſum,& in quadã uilla iuxta Radom poſuit. Hic Szach- metczar perſonaliter in concilio regis Radomieñ conſtitutus,tum lamenta- biliter,tum rationabiliter,tum etiam audacter regi Alexandro & eius conſi- lio expoſuit & imputauit,ꝙ propter eos & ligam eorũ tam exercitum q̃ om nia ſua perdidiſſet. Agerent itaqꝫ ꝙ libertate donaretur,& ſua per eoſdem ueluti confratres rehaberet. Aliter deus iuſtus iudex,coram quo cũ rege Ale xandro æquo pede,certiſſime conſtitui aſſerebat,iudicabit cauſam noſtram in condemnationem Alexandri uiolatoris iuramenti & promiſſorum. Hæc

Cæſarũ Thartaricorũ internum bellum.

Mandatum Thurci.

Conuentio Radomieñ.

Barbarus. Responsum tamē accepit nomine utriusq; domini prolatum, quia neq; deum neq; homines accusare debeat, sed solus ipse sibi & tam præmortuo Alberto regi q̄ regnāti Alexandro reus uel maxime fuerit, Inprimis quia initam cum ipsis regibus confœderationem non seruauerit, quippe cum in fide promissa cum gente sua tota permitteretur in campis magniducatus consistere, ipse fœderis immemor nonnihil hostiliter circa Kyouiam contra magnumducem attentare nō erubuit, et tandem, quod dictum est, gentem perdiderit, hostemq; regni & magniducatus sua gente auxerit, cū tamen pius princeps magnus dux hoc illi pacienter ferre, & ad propositam actionem bellicā eū seruare uoluit & hortatus ē, ut a Kiouieñ districtibus ac a uicinitate Thartarorū Thauricanorum uersus Starodub in fines Moskorum soluisset, secessissetq; procul ab eo loco unde periculum illi indubitanter imineret, ne incaute circumuentus gentem perderet suam, quod Cæsar faciundum respuit & tantos in gente familiaq; sua motus per quandam immodestiam excitaret, ut uxorē & multos ex suis ad defectionē impelleret, qui quod supradixeram dū conscius negare & se iustificare haud potuerat, peciit se nihilominus ad recuperationem suæ Thartariæ iuuandum, cūq; de modo recuperationis mutuo deliberaretur presumebat faciliter futurū, si eius frater permitteretur ad thartaros Nohayskie progredi, qui fratres Cæsares illorum Thartarorum sibi in auxilium educeret, qui ut non inconsolatus esset bene sperare & expectare iubetur, donec gentes ad bellandū ordinarentur. Ille inspecta multitudine hominum & isti inquit, cur non bellarent. Responsum est nō sicut in Thartariis christianos oēs passim bella obire, attamen ut gratus & acceptus apud Consiliarios utriusq; dominii esse uideretur tam Poloni q̄ Lithuani quorum tunc cum rege ex Lithuania in Radom non pauci uenerant, promiserūt Cæsarem cum gente armata Polonorum Lithuanorum & Thartarorum magnumducatum incolentium ad recuperandam suam Thartariam uersus Thauricanū Cæsarem expediēdum, a quo Thauricano credidit ipse Szachmetczar suos ad se redituros thartaros q̄primum pileum suum inspectare possent, quam in spem per Szachmetczar declaratam. Rex cum Consiliariis utriusq; dominii Kozack, Soltan germanum Czaris eiusdem expediuerūt & libertate donarunt ad thartarias Nohayskye ultra fluuiū Volham iturū, quo Cæsar Szachmetczar adeo exhilaratus erat, ut ibidem plurimum se letatum consolatūq; diceret, semperq; in fide absq; suspitione perfugii se mansurum promitteret, expectaturus absq; dolore & mœstitia reditum responsumq; fraternū, & ita optime in hac Radomieñ conuentione contentatū se professus erat. Germanus autē Cesaris Kozack Soltan ad fines Lithuaniæ deductus, trans Volham fauste peruenit, & ei cōmissa fideliter ordinauit. Interim rex Alexander contra grassatores, raptores, & deprædatores in conuentione Radomieñ agens, iussit quandam mulierē nobilem Russinowska nuncupatam, in ocreis & calcaribus (quoniam fur erat equestris, multos nobiles in illis locis spolians & domos diruens) suspēdere. Alios uero raptores de quibus erāt Ossuchowski & Missowski decollare iussit. Itē reconciliationē dominorū Lithuaniæ ut dictū, sine causa infamatorū cōsiliarii regni Poloniæ curabāt cū rege Alexandro componere

Cęsar Thartarorum fidefragus.

Alexāder grassatores intercepit.

dro componere. Cumq; causam criminationis exquireret, Dux Michael nomine regis obiciebat illis inobedientiam, quia rege mãdante q Georgius Ilinytz castro lyda cessisset in personam Droszdza Rutheni, illi prohibuerũt castro cedendum. Sed qui Droszdzam factionis Michaelinæ cõscium clàm asserent quia Michaelis consanguineus esset, cessioneq; eiusmodi ex ea causa ad regiæ maiestatis in Lithuaniam ex regno aduentũ suspendendam putarunt, clam apud regem ibidem in Radom obtinuerunt ut ad uota & intercessiones consiliariorum Poloniæ rex promitteret, q̃primum Lithuaniam rediret admittere illos in suam pristinã gratiam regiam, Consiliarij aũt Poloniæ de hac maiestatis regiæ benignitate erant contenti, nõ indignũ putantes rem in Lithuaniam reici tanq̃ propter auctoritatem illius reipublicæ, quia tanq̃ domesticum Lithuaniæ negocium esset. Igitur Lithuani post dominicam trinitatis discesserunt. In eadem conuentione Minores Poloni oblationem fertonum admiserunt, Maiores uero denegarũt. De hinc rex Alexander soluens habenas (consulentibus medicis quoniam paraliticus erat) ad Graccouiam transiens. Szachmetczar cum Lithuanis in magnumducatum Lithuaniæ misit in Troki honeste & libere ad suum usq; in Lithuaniam reditum seruandũ, quatinus rex secum Lithuaniæ fœliciter conueniens pro ipsius expeditione in Radom deliberata consuluisset. Interim tamen cũ Cæsar libertate in Troki frueretur octuaginta nũctij seu thartari de thartarijs Nohayskie sese a Cæsaribus, quorũ multi illis thartarijs imperare consueuerũt ad eundem Szachmetczar in Nohay ad Cæsares illos tanq̃ fratres & Cõmilitones reducendũ missos asserentes Vilnam ueniũt, permissi ad Cæsarem alloquendum libere ei conuersantur. Interim etiam dum unacum Cæsare omnibus necessarijs uictus & uestium per Lithuaniæ consiliarios prouiderentur. Szachmetczar cũ suis omnibus pro quibuscumq;, equos & iumenta ad insedendum habere potuit, ex Troky insalutatis consiliarijs Lithuaniæ clam fugæ se cõmittit, oblitus promissorum omnium pro ipso & per ipsum in Radom consultorum & iureiurando roboratorum, sed per Lithuanos insecutus comprehensus & in Troky reductus erat ad regis ex regno reditũ custodiendus, Sub id etiã tempus dũ rex in regno immoratur aduenĩũt Vilnam ad consiliarios Lithuaniæ Oratores Mendligeri Cæsaris Przecopeñ seu Thauricani cõmissa Cæsaris referunt, ut si saperent cæsarẽ Szachmetczar captiuarent, quemadmodũ patruo ipsius Mendligeri prisci & antiquiores Lithuanorum fecerũt, quod si facerent eis pacem & adiutoria sempiterna promitteret, quæ melius prestaret ipsis tanq̃ propinquitate & adiacentia loci iunctus, q̃ imperator Zauolhensis remotus. Crediderunt Lithuani uerbis Menligeri satis dolosis & nunq̃ uerificatis, Responderuntq; oratoribus eius optata istic ad regiæ Maiestatis noticiam reicienda.

Contributio fertonum decreta.

CAPVT LXXXII.

NVnc ad regem redeamus. Ex Radom rex Alexander in Graccouiam diuertens dominica decem miliũ militum, quæ fuit dies uigesimasecunda Iunij, hora decimaoctaua eam intrauit. Et subsequuti sunt Oratores Bogdan Palatini Valachiæ, qui in Radom aduenerant

Reditus Alexandri de Radom.

Oratores Palatini Valachiæ.

Et Elizabeth uirginem ultimo natam, sororem regum in matrimonium suo principi postularunt, quod ut facilius assequeretur districtus, iunctos Russiæ Valachiæ Czessibieszi & Thieszmienicza, quos pater eius ui & armis occupauerat, regi Alexandro reddidit. Sed uirgine penitus dissentiēte, & quod esset hō alterius ritus, ac monoculus obiiciente, infecta re inconsolati abscesserūt. Reginaq; Poloniæ Elizabeth, regum & uirginis genitrice, penultima Augusti moriente, spem coniugii protraxit & abstulit. Excusationemq; propter lugubritatem opportune intulit. Tandem rex in kalendis Octobris e Graccouia peramplius eam non uisurus, hora decimanona exiuit, & conuentionem in Lublin in mēse Ianuario anno domini 1506 celebrauit. In qua primū dissensio suborta fuit sæcularium aduersus spirituales, ut scilicet iuxta regem spirituales non ambas partes eius cingentes, sed tantūmodo in dextra parte sederent. Et quod spirituales ad bella irent, & maiores expeditiones (quia plura quam sæculares possiderent) facerent & expedirent. Quibus sedatis & spiritualibus in suo ueteri præsidentiæ & libertatū iure cōseruatis, pro defensione regni nouam monetam mediorum grossorum cudere constituerunt. Et quod stipēdiarii conducerentur, in Russiāq; mitterentur, tunc rex ex Lublin, in Lithuaniā circa Gregorii perrexit. Initoq; Vilnæ consilio pro Szachmetczar & pro illis octoginta ad eum ex Nohay missis qui illum, ut rebatur, ad fugam sollicitarūt reuocauit Vilnam ex Troky Cæsar in tentoriisq; sub custodia cum Thartaris & suis & illis Nohayscziis stetit, celebratoq; mature consilio de nō obseruato iuramento & de insidiis magnoducatui circa Kyow structis accusatus, tandem de unanimi Lithuanorum & Ruthenorum consilio per Michaelem Glynski cum aulicis Lithuanis aggressus, iussus est in Kowno deportari, seruandus ibi tamdiu quousq; Kozak Soltan auxilia illi ex Nohay adduceret, reliqui diuisim in curiis & uicis designati ad id seruādi. Et Thartari Przecopeñ circa festa paschæ Russiam & Lithuaniam ingressi, tyrannide terribili usi, domos & aceruos cum frumentis exurebant, homines & pecora quæ abducere non ualebant, secabant, utq; certificatores referebant, super prædicta fere infinitum populum, quia centum milia abduxerant. Et quom uix quinq; milia Thartarorum fuerunt, cuiq; thartaro uigintiquinq; homines sorte cesserunt. Illisq; diebus erat quidam deceptor prope oppidū Ilkusz in uilla Balin, ab euentu propheta Balinski agnominatus. Is quom esset Polonus in Hungaria & Septemcastreñ terris Empericam medicinam exercens, & ut sæpe plures occidens, in præfatam Balin perueniens, Græcum genere & lingua se asserebat & peritissimum medicum. Ad quem ex uniuerso regno, præcipue tamē ciues ex Graccouia plures cōfluebant, & in ædibus ipsius uillanis iacentes, remediis ac incantationibus utebantur, fiducia & promissis pleni. Ex ditioribus non nisi centum aureos exigens, propter quod a certis medicis Centurio uel Centenarius, a mercede centum ducatorū nuncupabatur. Hūc itaq; ex fama multorum rex Alexander languidus & paraliticus resciens, ad sese curandum accersiit, qui nullatenus acquieuit nec ire uoluit, nisi prius tricentis aureis pro uia subarratus, & equis optimis cum curru & equitibus deducentibus prouisus. Et fere totam Apotecam ex apotecario regio secum re-

recipiens, iuxta

Conuentus in Lublin.

Morsus in spirituales.

Thartari Russiam Lithuaniamq; vastant.

Ficti medici de fraudatio.

Medicus Balinsky ad regē accersitus.

cipiens, iuxta Graccouiam per Cleparz (non enim in Graccouiam unq̃ descendebat) ad regem Alexandrũ in Lithuaniã perrexit, in castro Vilneñ (cedentibus non tamem Emperico consentientibus, sed ad uotum & imperium Michaelis Glinski, secus facere non audentibus medicis regijs) ex stuba grandi facto balneo iussu Emperici, uapores ex coctione herbarum producens, regem ad sudandum desuper locabat. Ad bibendumq; uinum & malmaticum ei in balneo, & mox exeunti balneũ porrigebat, quæ in paralisi apud omnes medicos suspectissima sunt. Et quom rex debilitatus, uiribusq; destitutus in pessundationem ac desperationem deductus erat. Mathias de Blonie regius phisicus Ioannem de Lasko Cancellariũ sollicitat, curaret auctoritate sua & regni, regem de manu pseudomedici eruendum, alioqui rex subito cum sudoribus spiritum exalaret, qui Cancellarius dum contra Empericũ inuehit. Michael Glinski ne regis impediatur cura, eum defendit, quousq; conuocatis & persuasis per Cancellariũ consiliarijs decernitur capiendus ad arbitriũ fratris regij ducis Sigismundi, qui pro corrupta fratris regis uitæ sanitate faceret cũ insano medico iudicium demeritum, captus pseudomedicus in carceres deicitur, Michael tamen Glynski de ipsius missione & fuga insimulatus, qui medicus clam de carcere quomodocumq; dimissus per Prussiam ad monasterium sanctimonialium in Swierzyniecz ante Graccouiam perueniens, uxorem suam filiam Balinski cum propheta prædicto commorare, ob infamationem & delusionem eius recusantem, requirebat ac repetebat. Et ea non rehabita, in Tessin se transtulit. Deinde in Rupellam Kazimiriæ sancti Stanislai, ad monasterium heremitarum sancti Pauli declinauit, & clam permansit. Quẽ Laurentius Miedzilesky, Notarius Cancellariæ regis, qui olim in cura eius fuit, reperiens, cũ societate sua prophetam Balinski traxit, & in carceribus loci ordinarij, in curia episcopali conclusit. Inde ne moreretur dimissus euasit. Et postea interiecto longiusculo tempore, Alchimiam & Philosophiam denuo in Graccouia clandestine practicare cœpit. Quomq; in ambabus tam Alchimia q̃ Philosophia defecisset & notatus fuisset. Acceptis in mutuũ ab aliquibus ciuibus pluribus ducatis, nocturno tempore fugit, nec usq̃ comparuit. Et quom tales seductores pluries apparuerunt, nostri tamen homines uanitatibus oblectati, usq; in hos dies cauti esse nolunt. Circa festum. S. Laurentij dum rex maleualens Vilnæ decumbit, Thartarorum uiginti quattuor aut sex millia nunctiantur non solum in Lithuaniam, sed directe uersus Vilnam progredi. Quorũ transitu rex commotus tametsi languidus Consiliarios uocat consultat, & contra Thartaros expeditionem decernit. Cui cum Michael nomine procerũ responderet, absq; rege nequaq̃ ituros. Mathias Blonye Phisicus regius obsecrat ne rex moueatur, quem præsagit hoc ipso solo æstiui temporis trãsitu, citius ad suum q̃ hostium interitum perducendum. Vicit tamen pertinax Michaelis responsio ut rex ipse animo quis debili tamen audacter declararet se contra Thartaros iturum, peruenitq; in quadriga uectus ad castrum Lyda, cui appropinquabant Thartari, Helena Magna dux & coniunx, sequuta erat regem, quia uidit moribundum. Cumq; speculatores regem auisatum facerent de triginta milibus Thartarorum uersus

Prodigiosa eius medicina.

Medicus in carceres deijcitur.

Thartarorũ in Lithuaniã subita irruptio.

Kloczko euntiũ

Kloczko euntium in quibus Cezarelli essent aliquot. Rex nimium molestiæ concepit q equo insidere nequiret, exinde subito morbum incidit, a quo suffragio medici excitatur, & Stanislao Kyska Campiductori generali exercitū committit, qui obuiam Thartaris iret. Cum Kyska uniuersi Barones & Michael missi. Ad custodiam uero corporis regij Albertus Vilneñ Episcopus Ioannes Zabrzezinski cum Ioanne de Lasko Cancellario deputati. Qui cū super illis extremis mutuo deliberarent euentibus, communi consensu statuūnt Sigismundum ducem, regis fratrem, Glogouiæ agentem uocandū. Suggerunt etiam Michaeli q & ipse litteras pro duce ipso scribat, ut quantocius Lithuaniam aduenire acceleret, siue enim uiuet siue morietur rex, & similiter siue uincentur Thartari siue non, putarunt necessarium de hijs ducem tanq futurum regis successorem & heredem auisandū. Interim Kyska quadā egritudine incepit laborare adeo ut uix equum ascenderet. Thartari autem a Kloczko uersus Lyda nunctiantur appropinquare, relictis ultra Kloczko impedimētis & bissaccis eorum in uno certo delecto securiori loco & parte suorum minus ualentium pro tutamento cum his remanente, numerat s circiter uiginti millibus delectorum pugnatorum Thartarorum. Interim etiam medicus regius de Blonije Cancellariū auisatum facit, procuraret prouidendam regis animæ salutem, sic in exercitu Kyska egrotatus ad exercitum dirigendum Michaelem substituit, sibiq; & Baronibus per eum prius ordinatos exercitus commendat egreualens. In Lyda autem Cancellarius, inito cū assessoribus regis custodiæ consilio, regem Eucharistiæ sacramento procurat, conuocatis Helena magna duce & his ipsis assessoribus, ac Cancellariæ Lithuanæ Secretarijs. Thesauros regis de scrinijs curruum ac ab Helena magnaduce recipi, & coram rege seccrni super eisq; & sepultura ultimam a rege exquirit & conscribit uoluntatem, quam sigillatam ad aduentum fratris regij, ducis Sigismundi unacū supellectili regia, quæ in auro, argento, gemmis monilibus, anulis, & uestibus ad centum millia, aut circa estimabatur, procurat seruandam. Et cum tanq uolatiles frequentes ab exercitu regis nunctij aduenirent nunctiantes q nec mora securitati regiæ cōsulatur, quia temere Thartari se opponant, & uersus Lydam pergere contendant. Corpus regium uix spiritum retinens consilio medici in feretra ponitur, & inter equos alternatim per duos feretrum portantes ducturæ Nobilium polonorū duorum Nicolai de Roszoczycze, qui demum Castellanus Bijechouieñ creatur, & Ioannis de Sobothka eiusdem Cancellarij consanguineorum committitur, qui aurigarum uices gessere, eorumq; ductu & assistentium cura, rex iam moriturus, Helena coniuge comitante diu noctuq; Vilnam defertur. Cuius custodijs diurnis atq; nocturnis fratres minores adhibentur. Moxq; nunctij aduenunt uictos Thartaros nunctiant. Rex tametsi iam tunc usu dictionis abuteretur, audita tamen relatione uictoriæ, eliquat lachrimas, oculos ad deum leuat, & manu ægreualente tanq gratulatus astantibus uestes grabatum regis tegentes remouet, & astantibus manu leuatas donat, cuius munificentia et liberalitas uniuersos astantes religiosorum, & anilium conditionum ad conlachrymandum & eiulandū concitat. Deinde mox rex deo spiritum reddit, & patrimoniū

Alexander in morbū incidit

Dux Sigismūdus in Lithuaniam vocatur.

Alexander viatico salutis p uiditur.

Alexāder deo piritū reddit.

et patrimonium magniducatus suo periculo inter agonizandum ab hostibus defensum successori reliquit integrum. Cuius corpus debita reuerentia conditum usq; ad Sigismundi ducis aduentum adseruatum est. Congressi autem cum Lithuanis erant Thartarorū quindecim millia circa Kloczko per Lithuanos uictoriosissime fusa cesaq;, paucis de curia regis ex Vilna aduenientibus Polonis, quorum Sandiuogium de Czarnkow Baronem palatini Posnanieñ filium cum cæteris familiaribus Cancellarius ductorem præfecerat, qui licet certamine se non immiscuerant, quia tardiuscule uenerant, armis tamen fulgētes in monticulo prope lacum & paludem pugnæ per Thartaros uisi, nō parum hostibus timoris, & Lithuanis animi præbuere, quippe ut illos inspectarent Thartari, qui tum pro palude cum Lithuanis certabant, putantes a Polonis quos per habitū et equites nouerant, noua magnaq; Lithuanis præsidia aduentasse, fugæ se committebant, quos Lithuani insequentes strauerūt, ut ueluti in messe manipuli per aliquot millia iacerent corpora occisorum, quorū Lithuani nonnullos uinctos, equorū uero circiter duodecim millia ex ipso cōflictu retulerūt. Duo uero Cæsareoli seu filij Cæsaris, ad paludes & loca limosa fugiētes, noctis obscuritate saluati euaserūt. Præfata aūt uictoria nō Campiductori Kyska aut duci Michaeli Glynsky, uel eorum, sed dei solius prouidentiæ & regis fœlicitati attribuebatur, qui dum cum morte et terreno hoste simul luctaret, deuicto hoste, per mortem uictor uictus erat. Sub eodē tempore puta die Saturni, octaua mensis Augusti. Stella crinita, nigra nuncupata de natura Saturni, circa polum supra septistellium apparuit. altera nocte inter prædictas septem stellas, quæ currus dicuntur, tandem sub eis alijs noctibus, continuo declinans per Cancrum, Leonem, & Virginem, usq; prope orisontem Septemtrionis inclinata, in uigilia assumptionis Mariæ dispa ruit. Et rex quoq; Alexander, quia Cometes ille per horoscopum eius transiit. Item quia globus igneus clarissimus eo tempe supra turrim prætorij Graccouieñ, in una noctium de superioribus uelocissime descendit, obitum principis loci significans, Obijt autē mortem Vilnæ, die Mercurij, quæ est decima nona Augusti, noctis sequentis hora quarta. Sepultus in ecclesia Vilneñ, in sacello iuxta germanum suum ducem Kazimirū, die dominica, undecima mensis Octobris. Delegerat quidem & ipse sibi locum sepulturæ, & per legittimum testamenti tenorem inscripserat Graccouiæ in Cathedrali ecclesia, pro qua re Cancellarius adueniente Sigismundo duce concionabatur, publice obsecrando ducem & Consiliarios Lithuaniæ, q, ultimæ uoluntati regis nō præiudicarent, sed eum permitterent cum regis funere ad regnum redire, tamen quia suspicio de Michaele uehemens erat, quod cum funus de Lituania educeretur, idq; sequerentur dux Sigismundus frater, & Barones summa daretur commoditas Michaeli Vilnam cum castris occupandi, Iccirco decreuerunt uoluntati ultimæ regis derogatum iri, & appositus est uicinus corpori beati Kazimiri germani præmortui. Et quo audentius decernūt uoluntati ultimæ derogandum, frater dux & Consiliarij Lithuaniæ, eo magis ipsi Cancellario regis promittunt honorificentia tumuli, & anniuersariorum fundatione memoriam regis testatam facere. Iste unicus rex Polonorum in Lithuania tumulatus quiescit.

Thartari a Lithuanis cesi.

Cometes notabilis.

Signa mortis Alexandri.

Alexāder Vilne moritur & sepelitur.

latus quiescit. Fuit autẽ rex Alexander mediocris staturæ, faciei aliquantulũ oblongæ, ossosus, neruosus, & uiribus corporis prædítus, sed uiribus animæ diminutus. Nam inter omnes fratres suos, minus bene discernebat. Et in persuasionibus ac rationibus oppositis, quid sequendum, eligendumq; foret, raro diiudicabat, unde sæpenumero taciturnitate, plura interrogata, propositaue absoluebat. In bellis fortunæ non omnino expers, primum quidem per expeditionem contra Moscos, Ductore suorum Lithuanorũ fidelium existente Bohemo Czyernyn Moscos tunc uiribus & multitudine superantes cum paucis Lithuanis & stipendiariꝭs deuicit. Item in auxilium fraternum Alberti regis contra Thurcas per Valachiam expeditionem facientis, ueniens dum in campis Podoliæ cum Thartaris secum confligere declinantibus consisteret, castrum Braczlaw erexit & perennem suorum magnorum operũ memoriam constituit, tam regno Poloniæ, q̃ magnoducatui Lithuaniæ, in eo ipso castro tutamen & singulare contra Thartaros propugnaculum. In ultimo uero mortis articulo, sicut suprascripseram, moriens hostes uictoriose profligauit. Sub principatu eius crebræ incursiones, sed non inultæ fuerũt. adeo tamen pius, liberalis, & æris, auriq; cupidus erat, ut quicquid peteretur, libẽs tribuebat, & non prius esset sollicitus nummorum habendorum, nisi prius se offerret indigens aut supplicans, cui subueniendum foret, aut ipsa necessitas urgeret. Curiam tenuit copiosam, dilectoribusq; plura donabat. adeo liberaliter, ut eorum gratia nonnulla bona oppignoraret, & nonnunq̃ thezaurũ exhauriret, q̃ pro status sui temporali prouisione exprouentibus regꝭs congerebat, Hastiludiorum milites & magistros q̃ plures, cantores quoq; & fistulatores habuit. Et quia coniunx ipsius Helena de Moskouia scismatica, prolem ædiderat nullam. Igitur sicut dux Sigismundus de loco campestralium stationũ, et de loco expeditionis contra Thartaros factæ ex Lyda de moribundo rege auisatus erat, sic eo uita functo, prælati & Barones Lithuaniæ pro ipso duce Sigismundo germano regis defuncti, festine in Glogouiam Slesiæ miserunt. (Erat enim dux Oppauiæ, maiorisq; Glogouiæ, et Capitaneus supremus ..tri usq; Slesiæ) Qui propere per Posnaniam & Mazouiam procedens, in Lithuaniam deuenit. Et prius per ducem Michaelem Glynsky, se de insimulata seditione, hoc ipso occursu purgantem cum fautoribus suis inuitatus & exceptus est. Demum per alios dominos Lithuanos salutatus, usq; in Vilnam perductus est. Vbi reperto fratre mortuo rege Alexandro, substitit, & usq; in diẽ sepulturæ permansit. Pro qua per eundem aduenientem ducẽ adoptata erant feretra præciose tecta triginta unum. Equi axaminro, adamasco, & cæteris præciosis tecti, triginta duo. Vexilla octo, & quattuor equites singillatim hastam gladium & uestes regis ferentes. Commendatus est ergo sepulturæ, die qua supra, quom explesset ætatis suæ annos quadraginta quinq;, & dies quattuordecim. Regni uero Poloniæ annis quattuor completis, mensibus octo & diebus octo. Magniducatus autem Lithuaniæ annis quattuordecim, & quasi duobus mensibus. Post prædicta eodẽ anno 1506, die Martis, uigesima Octobris, quæ fuit translationis sancti Adalberti. Illustrissimus dux Sigismundus in magnũducem Lithuaniæ, hora sedecima, cũ solennitate magna, & subiectorum eius,

Descriptio morũ Alexandri.

Sigismundus in Lithuaniam uocatur.

Aduentus eius ad funebralem pompam.

Sigismundus in magnũ ducem Lithuanię electus.

ctorum eius, etiam ducis Michaelis Glynsky iuramentis, sublimatus est.

CAPVT LXXXIII.

ANno domini 1502 in conuentione Korczyn, feria tertia infra octauas corporis Cristi. Alexander rex Poloniæ, de consensu expresso consiliariorum regni, ad petitionem Reuerendi patris domini Creslai de Kurozuanki Episcopi Wladislauieñ, & regni Poloniæ Cancellarij, ac Ioãnis de Lasko Decani Wladislauieñ facientes compensationem pro iure, quod Capitulum ecclesiæ Wladislauieñ ad præposituram sancti Michaelis in castro Graccouieñ, per dotationem de mensa episcopatus Wladislauieñ. & deinde per incorporationem apostolicam habuit, Capitulo Wladislauieñ facta. Iuspatronatus parrochialis in Gambin dioecesis Posnanieñ, quæ de iurepatronatus regis Poloniæ existebat, donatione perpetua & irreuocabili, ecclesiæ Wladislauieñ donauit. Litteras desuper nouas sub sigillo suo decernendo. Quam donationem Ioannes Lubransky episcopus Posnanieñ, auctoritate ordinaria confirmando, eandẽ ecclesiam Capitulo Wladislauieñ incorporauit, confirmatione apostolica subsequuta. Eodem anno in mense Iulio Thurcas obsidentes castrum Iaicza, Hungari profligauerunt & repulerunt, uerum cum multis suis desideratis & occisis. Item eclipsis solis, decem punctorum super 16 gradu Libræ, eodem anno in kalendis Octobris fuit, ut Mathematici testati sunt abundantiæ boni significatiua, quoniam Venus principalis significatrix eius fuit. Anno quo supra quingentesimo secundo supra millesimum, Serenissimus Wladislaus Hungariæ & Bohemiæ rex accepit in coniugem uirginem Annam de regno Franciæ, quæ per Italiam & Venetias in Hungariam ante festum sancti Michaelis introducta. Coronata fuit ipso die sancti Michaelis, & fuit dies Iouis uigesimanona Septembris, in Alba regali. Deinde Budam adducta, nuptiæ more regio die Iouis, sexta Octobris cũ pluribus triumphis & solacijs celebrabantur. Eisdem temporibus ex commisso Hungarorũ, intrauerũt Thurciam Petrus Palatinus Transsiluanieñ, Ioza, & Ioannes alias Hanzlyg olim regis Mathiæ naturalis filius. et Bodon ciuitatem habentem emporium exusserunt, oppidaq; ac uillas uicinas, & sine offensa redierunt. Anno domini 1503, die Martis, quartadecima mensis Marcij, alias post dominicam Reminiscere, feria tertia in nocte sequenti. Illustrissimus ac Reuerendissimus dominus Fridericus Cardinalis præsbiter sanctæ Romanæ ecclesiæ in septem solijs, Primasq; Gnezneñ, & Episcopus Graccouieñ, in curia episcopali Graccouiæ, uitam temporalem morte consumauit & finiuit. Causa fuit resolutio uirtutum, ex pernicioso morbo gallico, cum inobseruatione regiminis. Bibit siquidem ultra modum & mensuram fortia potagia, & ut sæpe nocte, spreta philosophorum doctrina & obedientia. Extinctus est & Marianus Suffraganeus eius Graccouieñ, dominica Reminiscere post occasum solis. Signũ præbens mortis domini Cardinalis, ut sicut in uita, ita & in morte illi fideliter famularetur ac præcederet. Fuit Marianus genere Slauus de Hungaria religiosus ordinis sancti Dominici, Theologus acutus, lingua facundus, plura genera linguarum callens, & expedite pronuncians, Latinum, Slauonicum, Polonicum, Almanicum, & Hungaricum.

Iurispatronat⁹ permutatio.

Eclipsis solis.

Anna ex Francia Vladislao regi Hungariæ nupta.

Frideric⁹ Cardinalis mortuus.

Mariani suffraganei sui obit⁹

Hungaricum. Traditus autem fuit sepulturæ dominus Fridericus Cardinalis, die Mercurij, quinta Aprilis, & fuit post dominicam Iudica, in scalis ante maius altare ecclesiæ Cathedralis Gracouieñ, sub crate tumulatus. Extant ac eminent secti lapides in præfatis scalis pro sempiterna memoria eleuati. Hic Fridericus Cardinalis fuit proceræ & altæ staturæ, secundũ collum procliuus & inclinatus. Hic cum matre sua Elizabeth reginá Poloniæ, tabernaculum & inclusorium testæ sancti Stanislai patroni nostri gloriosi, de puro auro, unionibus, & lapidibus præciosis circumdatum ordinauit. Cuius ualor & summa præcij cum labore compensando atq; computãdo ad septem milia et medium millenarium aureorum se extendit, et hoc uulgariter mediusoctauus millenarius uocitatur. Hic in diebus suis clerum non patiebatur nec permittebat a nobilibus opprimi. Requiescat ergo in pace. Eodem mense Aprili, & eiusdem anni, die Mercurij post dominicam Iudica ante meridiem, & fuit quinta mensis Aprilis, in qua Fridericus Cardinalis erat tumulatus, Creslaus de Kurosuanky, Episcopus Wladislauieñ, ac regni Poloniæ Cancellarius diem clausit extremũ in conuentione Piotrkouieñ, sepulturamq; in sua ecclesia accepit. Anno præexpresso 1503, Mansionarij sanctæ Crucis in sacello Hierusalem, foris oppidum Sweidnicz in quartali cinerum instituti sunt. Anno præfato 1503 continuabatur cultura montanarum Thatri in cupro & argento, quam anno præterito inchoauerant post oppidum Nouisori tribus miliaribus. Et non fuit æqua sors factorum cum domino, quoniam rex Alexander plura milia aureorũ impendebat. Factores autem paucis redditibus datis, spe regem & promissis, non lucro implebant. Anno quo supra, die dominica, uigesimatercia Iulij, quæ fuit sancti Appollinaris martyris, nata est regi Hungariæ & Bohemiæ filia primogenita, hora medij horalogij septima, ascendente tertia facie uirginis. Quæ fonte baptismatis renata, nomine matris suæ Anna est nuncupata. Eodem anno die Saturni, uigesimaoctaua Octobris quæ fuit Simonis & Iudæ apostolorum. Conradus dux Mazouiæ & dominus Varszouiæ, finem rebus suis imponens mortuus est. Et rex Alexander iure deuolutionis & feudi, ducatum eius & Varszouiam possedit. Qui denuo magnis personis instigantibus Stanislao & Ioanni filiolis in feudũ locauit. Quẽadmodum idem rex Alexander, oppidum Sambor cũdistrictu, quod rex Albertus legittime pro se & regno a domina Odrowazo va litteras sufficiẽtes nõ habẽte receperat, instãtibus pro ea qbusdã magnis uiris, & asserentibus nõ omnino iuste ademptũ liberaliter restituit.

Friderici Cardinalis statura.

Creslaus episcop⁹ Vladislauieñ mortuus.

Mansionarij in Sweidnicz instituti.

Anna Vladislai Hungariæ regis filia.

Conradus Mazouiæ dux mortuus.

CAPVT LXXXIIII.

ANno domini 1504 feria quinta ante dominicam Letare, in conuentione generali Piotrkouieñ Alexander rex Poloniæ, ad petitionem domini Mathiæ Drzeuiczky Prepositi Scarbimirieñ, & Vicecancellarij regni, Iuspatronatus ecclesiæ parrochialis in Brudzeuicze, diocesis Gnezneñ ad regem Poloniæ pertinens, eo respectu & ad illum effectum, ut mansionariæ in oppido Drzeuicza ex fructibus utriusq; ecclesiæ uidelicet in Drzeuicza & Brudzeuicze erigerentur, de consensu consiliariorum regis pure & libere donatione perpetua & irreuocabili donauit. Quam donationem Andreas Rosa Archiepiscopus Gnezneñ, auctoritate ordinaria confirmando, ac ecclesiam prædictam in Brudzeuicze parrochia-

Iurispatronat⁹ impetratio.